BREVIARIUM

HISTORICO-CHRONOLOGICO-CRITICUM,

ILLUSTRIORA

PONTIFICUM ROMANORUM

GESTA,

CONCILIORUM GENERALIUM

ACTA,

Necnon complura cùm Sacrorum Rituum, tùm antiquæ Ecclesiæ Disciplinæ Capita complectens;

Collecta & ordinata studio & operâ

R. P. FRANCISCI PAGI

Ord. Minorum Conventualium S. Francisci S. T. D.

TOMUS SECUNDUS

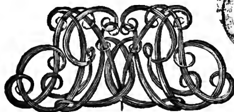
Continens Gesta Pontificum XXXXV, à COELESTINO II, ad EUGENII IV Obitum, *seu* ab anno Christi MCXLIII ad annum MCCCCXLVII.

Præmittuntur INDICES Alphabetici & Chronologici Pontificum Rom. Imperatorum tàm Orientis, quàm Occidentis, ac Scriptorum, qui in hoc Tomo citantur per nomina & cognomina.

In fine subjiciuntur Tabula annorum Christi, ac in iis Litterarum Dominicalium, Paschatum & Indictionum cuilibet anno convenientium, Kalendarium Romanum & Index rerum copiosus.

EDITIO SECUNDA

Aucta & Castigata.

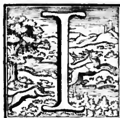

LUCÆ. MDCCXXIX.

Typis Salvatoris, & Joannis Dominici Marescandoli. *Superiorum Permissu.*

AD LECTOREM.

N Præfatione Tomo primo hujus Operis præfixa profeſſus ſum, me alteri neutiquam numini quàm veritati litaſſe, ac ſemper paratũ eſſe ea retractare quæ ſcripſi, ſi novo adhibito ſtudio, vel alio ſuggerente cognoſcam, me ab ea diviaſſe; infallibilitatem enim in rebus Hiſtoricis, qua mortalis nemo gaudet, mihi arrogare nullatenus volo, certus hominem quantumvis exactiſſimum, & ab omni mendacio alienum, vel ab aliis decipi, vel in multis, ut humana fert conditio, errare. Quare hìc obteſtor omnes, qui hoc opus legerint, ut deprehenſa aliqua re falſa, me de errore monere non graventur; haud enim invitus parebo ſancto Cypriano toties monenti, veritatis potius quàm proprii nominis habendam eſſe rationem: immò non turpe eſſe errare, ſed in errore perſeverare: *Non enim*, inquit in Epiſtola LXXI ad Quintum fratrem, *vincimur quando offeruntur nobis meliora, ſed inſtruimur*. Licèt etiam aliquando conjecturis res, vel incertas, vel dubias adſtruere conatus fuerim, nihil tamen me protuliſſe confido, niſi teſtibus idoneis compertũ, vel comprobatum, vel ſaltem ex eorum principiis confectaneum;

in ea quippe cum Sancto Augustino Cap. 55 de Vera Religione sententia me esse profiteor, *melius esse qualecumque verum, quàm omne quidquid pro arbitrio fingi potest, melioremque esse stipulam, quàm lucem inani cogitatione pro suspicantis voluntate formatam*. Hujus animi mei candoris & minime fucatæ sinceritatis probationes inveniet Lector in Additionibus calci tertii Tomi primæ editionis subjunctis, & nunc in hac postrema suo loco repositis, quibus jam à me dicta vel confirmavi, vel illustravi, vel etiam emendavi.

Lectorem insuper monendum censeo, me huic secundo Tomo duo addidisse, quæ desunt in primo; nempe Indicem Alphabetico-Chronologicum Auctorum per cognomina, quia, cùm tam in hoc, quàm in alio Auctores plerumque citentur per sola cognomina, & eorum nomina à Lectoribus, præsertim tyronibus, ignorentur, qui ideò priorem Indicem integrum percurrere coguntur, ut scient quibus temporibus floruerint, in eorum gratiam & usum commodiorem hic alium Indicem cognominum adjicere visum est.

Addidi prætereà Kalendarium Romanum, ut Lectorem à cura liberarem memoriter addiscendi regulas pro inveniendis Kalendis, Nonis & Idibus cuilibet mensi convenientibus, vel recurrendi ad alios libros, ut eo temporis characteres cum diebus mensium conjungere possit. Non rarò etiam Kalendarium consulendum est, ut certò scire possimus, quem in mensis diem festa mobilia inciderint, quod in Kalendario facilè invenitur, cùm scitur quo die Pascha celebratum sit; ab eo enim cetera festa mobilia pendent.

Oratum denique volo Lectorem, ut erroribus typographicis, qui absente Auctore vitari nequeunt, medicam manum admovere non dedignetur, si quos forsàn observet præter eos, quos notavi; cùm enim oculi mei non quidem senectute, sed continua lectione caligaverint, relegendi, corrigendive molestiam vix sustinere possunt.

IN-

INDEX ALPHABETICUS PONTIFICUM ROMANORUM,

Qui in hoc secundo Tomo continentur, quatuor Columnis distinctus, in quarum *priori* est ordo sessionis, in *secunda* nomen Pontificis, in *tertia* annus ordinationis, & in *quarta* annus obitus.

INDEX CHRONOLOGICUS

PONTIFICUM ROMANORUM,

Qui in hoc Secundo Tomo continentur, quatuor Columnis ſicut prior diſtinctus.

CLXV	Cœleſtinus II	1143	1143
CLXVI	Lucius II	1144	1145
CLXVII	Eugenius III	1145	1153
CLXVIII	Anaſtaſius IV	1153	1154
CLXIX	Hadrianus IV	1154	1159
CLXX	Alexander III	1159	1181
CLXXI	Lucius III	1181	1185
CLXXII	Urbanus III	1185	1187
CLXXIII	Gregorius VIII	1187	1187
CLXXIV	Clemens III	1187	1191
CLXXV	Cœleſtinus III	1191	1198
CLXXVI	Innocentius III	1198	1216
CLXXVII	Honorius III	1216	1227
CLXXVIII	Gregorius IX	1227	1241
CLXXIX	Cœleſtinus IV	1241	1241
CLXXX	Innocentius IV	1243	1254
CLXXXI	Alexander IV	1254	1261
CLXXXII	Urbanus IV	1261	1264
CLXXXIII	Clemens IV	1265	1268
CLXXXIV	Gregorius X	1271	1276
CLXXXV	Innocentius V	1276	1176
CLXXXVI	Hadrianus V	1276	1176
CLXXXVII	Jo:XX, dict. XXI	1276	1277
CLXXXVIII	Nicolaus III	1277	1280
CLXXXIX	Martinus IV	1281	1285
CXC	Honorius IV	1285	1287
CXCI	Nicolaus IV	1288	1292
CXCII	S. Cœleſtinus V	1294	1294
CXCIII	Bonifacius VIII	1294	1303
CXCIV	Benedictus XI	1303	1304
CXCV	Clemens V	1305	1314
CXCVI	Joannes XXII	1316	1334
CXCVII	Benedictus XII	1334	1342
CXCVIII	Clemens VI	1342	1352
CXCIX	Innocentius VI	1352	1362
CC	Urbanus V	1362	1370
CCI	Gregorius XI	1370	1378
CCII	Urbanus VI	1378	1389
CCIII	Bonifacius IX	1389	1404
CCIV	Innocent. VII	1404	1406
CCV	Gregorius XII	1406	1415
CCVI	Alexander V	1409	1410
CCVII	Joannes XXIII	1410.	1415
CCVIII	Martinus V	1417	1431
CCIX	Eugenius IV	1431	1447

IMPE-

IMPERATORES ORIENTIS.

Manuel Comnenus in mense Aprili anni 1143 ad Septembrem anni 1180.
Alexius Comnenus à mense Septembri anni 1180 usque ad finem circiter Septembris anni 1183.
Andronicus Comnenus à Septembri anni 1183 ad initium circiter Septembris anni 1185.
Isaacius Angelus à die XII Septembris anni 1185 ad medium circiter mensem Majum anni 1195.
Alexius Angelus, dictus *Comnenus* à medio circiter Majo anni 1195 ad annum 1203.
Alexius Angelus Junior eodem anno 1203 mensibus quinque, diebus aliquot.
Alexius Ducas dictus *Murtzuphus* anno 1204 mensibus duobus, diebus sexdecim.
Constantinopoli anno 1204 mense Aprili à Latinis capta.
Theodorus Lascaris Nicææ in Bithynia Imperator dictus est, & regnavit usque ad annum 1222.
Joannes Ducas dictus *Batatzes* ab anno 1222 ad annum 1255.
Theodorus Junior *Lascaris* ab anno 1255 ad 1258.
Joannes Lascaris exiguo tempore anno 1258.
Michael Palæologus ab anno 1259 ad 1283, sub quo anno 1261 capta est à Græcis Constantinopolis die XXV Julii.
Andronicus Senior solus ab anno 1283 ad 1328, quò ab Andronico nepote Imperio deturbatus est. Vixit usque ad annū 1332.
Andronicus Junior solus ab anno 1332 ad diem 15 Junii anni 1341.
Joannes Palæologus Andronici filius successit ei in Imperium; sed cùm junior esset, *Joannes Cantacuzenus* de patris voluntate Imperii administrationem suscepit, & necdum Joanne Palæologo puero coronato, Imperium invasit; redacto in suam potestatem Joanne Palæologo, ei filiam suam Helenam in conjugem dedit, & cum eo Imperium partitus est; sed posteà anno 1355 sive spontè, sive coactè monasticum habitum suscepit. Joannes igitur Palæologus imperavit solus ab anno 1355 ad annum 1384.
Manuel Palæologus ab anno 1384 ad 1419.
Joannes Palæologus ab anno 1419 ad annum 1445.
Constantinus Palæologus Dracoses ab anno 1448 ad annum 1453. Sub quo anno 1453 die 29 Maji Constantinopolis capta est à Mahometo II Turcarum Principe.

FRANCI ORIENTIS IMPERATORES.

Capta, ut jam dictum est, à Latinis mense Aprili anni 1204, Constantinopoli,
Balduinus Flandriæ Comes primus Francorū electus est Orientis Imperator, coronatus Dominica *Jubilate*, quæ eo anno concurrebat cum die decima sexta Maji, quia Pascha, rarissimo exemplo, inciderat in diem vigesimum quintum Aprilis. Captus est Balduinus à Bulgaris mense Aprili anni 1205, & occisus exeunte Julio anni 1206.
Henricus Balduini frater coronatus die 20 Augusti anni 1206 imperavit usque ad undecimum Junii anni 1216.
Petrus de Cortenaco Antisiodorensis Comes coronatus Romæ die nona Aprilis anni 1217, paulò post à Theodoro Comneno Principe Dyrrachii occisus est.
Jole, seu *Jolanta* Balduini & Henrici superiorum Imperatorum sorore, Petri de Corteniaco uxore anno 1220 mortua, & Philippo Comite Namurcensi ejus filio majore natu Imperium detrectante.
Robertus Philippi frater regnavit usque ad annum 1229, quo mortuus est.
Balduinus II frater Roberti successit ei in Imperium; sed cùm junior esset, Joannes Brennensis olim Jerosolymorum Rex, Balduini tutor dictus, Imperii administrationem suscepit, filiam Mariam, seu Martham Balduino despondit, Imperiumque rexit usque ad obitum, seu usque ad annum 1237, vel, ut alii volunt, usque ad annum 1240. Cùmque Balduinus *II* solus imperasset usque ad annum 1261, capta eo anno die 25 Julii à Græcis Constantinopoli, fugere coactus est, obiitque anno 1273.
Philippus Balduini *II* filius, ejusque filia Catha-

Catharina Corteniaca uxor Caroli Comitis Valesii, titulum Imperii Constantinopolitani gesserunt per aliquot annos.

IMPERATORES
OCCIDENTIS.

Conradus III ab anno 1137 ad diem 15 Februarii anni 1152. Hic licèt coronā Imperialem nunquam receperit, dictus est tamen Imperator, sicut superiores, & sequentes antequam coronarentur, quia eo ipso quò electi erant Reges Germaniæ & Longobardiæ, dicebantur Romanorū Reges & designati Imperatores.

Fridericus I dictus *Aenobarbus* ab anno 1152 ad diem 10 Junii anni 1190 coronatus ab Hadriano IV die 18 Junii anni 1155.

Henricus VI à mense Junio anni 1190 ad exeuntem Septembrem anni 1197 coronatus à Cœlestino *III* die 15 Aprilis feria secunda Paschatis anni 1191.

Philippus Sueviæ Dux Henrici VI frater ab anno 1198 ad 1208.

Otto IV post Philippi obitum duodecim annis.

Fridericus II anno 1220 die 22 Novembris ab Honorio *III* coronatus. Eo verò aut deposito anno 1245, aut mortuo anno 1250, electi sunt,

Henricus Lantgravius Hassiæ & Thuringiæ anno 1245.

Guillelmus Comes Hollandiæ anno 1247.

Conradus IV Friderici *II* filius anno 1250.

Richardus Comes Cornubiæ, Angliæ Regis frater anno 1257, &

Alphonsus X Castellæ Rex, qui creatus fuit eodem anno 1257.

Rodulphus I Habsfurgensis electus āno 1273, imperavit usque ad annum 1292 nunquā coronatus.

Adolphus Nassovius ab anno 1292 ad 1298.

Albertus I Austriacus ab anno 1298 ad 1308.

Henricus Lucemburgius ab anno 1308 ad diem 24 Augusti anni 1313, eo nomine septimus, si nulla habeatur ratio Henrici Lantgravii, qui anno 1245 electus fuit contra Fridericum *II*. Eo mortuo electi sunt,

Ludovicus Comes Palatinus Dux Bavariæ anno 1314.

Fridericus Austrius eodem anno 1314.

Carolus IV Marchio Moraviæ, filius Joannis Boemiæ Regis, electus mense Julio anni 1346, imperavit usque ad annum 1378.

VVenceslaus Caroli *IV* filius primogenitus ab anno 1378 usque ad diem 24 Augusti anni 1400, quo depositus est.

Rupertus, seu *Robertus*, Bavariæ Dux cognomento *parvus*, ab anno 1400 ad 1410.

Sigismundus Lucemburgius Hungariæ Rex ab anno 1410 ad exeuntem Decembrem anni 1437. Coronatus ab Eugenio *IV* die 31 Maji in festo Pentecostes.

Albertus II Dux Austriæ, Sigismundi gener, à mense Martio anni 1438 ad diem 27 Octobris anni 1439.

Fridericus III Dux Austriæ à mense Martio anni 1440 ad annum 1493. Coronatus à Nicolao V die 19 Martii anni 1452.

INDEX

Index Alphabetico-Chronologicus

PRÆCIPUORUM AUCTORUM,

Qui in hoc secundo Tomo citantur, quique ante annum 1500 floruerunt.

Radul-

Anonymi.

INDEX

Alphabetico — Chronologicus

EORUNDEM AUCTORUM

Per Cognomina.

Cam-

BRE-

BREVIARIUM GESTORUM PONTIFICUM ROMANORUM.

COELESTINUS II. *Pontifex CLXV.*

Anno Domini MCXLIII.

SÆC. XII.
I. *Cœlestinus II. subrogatur Innocentio II.*

IUstis Innocentio II persolutis, Guido, natione Tuscus, presbyter Cardinalis Sancti Marci, legitimis, pacificisque Cardinalium suffragiis, Clero ac populo Romano acclamante, tertia die electus est, scilicet die vigesima sexta Septembris, quæ cùm anno millesimo centesimo quadragesimo tertio dominicalis fuerit, eâdem pariter die videtur ordinatus & inthronizatus, ac dictus Cœlestinus hujus nominis II. Hæc constant ex Epistola, quam ipsemet Cœlestinus scripsit ad Cluniacenses, quâ ipsos certos facit de sua electione, quæ data est Laterani VIII. Idus Novemb. quæque ex Tomo IV spicilegii Dacheriani translata est in Tomum X. Conciliorum. In ea enim ait: *Notum facimus dilectioni vestræ, quòd Domino nostro bonæ memoriæ Papa Innocentio VIII Kal. Octob. defuncto, & in Lateranensi Ecclesia cum maxima Cleri ac populi Romani frequentia tumulato; Cardinales, Presbyteri & Diaconi, unà cum fratribus nostris Episcopis, & subdiaconis, clero ac populo Romano acclamante, partim & expetente, tertia die in ipsa Ecclesia unanimi voto & pari consensu, me indignum & prorsùs tanti officii imparem, nescio quo Dei judicio, in Romanum Pontificem concorditer elegerunt.*

II. *Ejus primordia, genus & virtutes.*

Cœlestinus cùm literarum studiis à pueritia vacasset, tantum profecit, ut *Magister de Castello* communiter appellaretur, ex quo plurimi, inter quos Onuphrius Panuinius, inferunt, eum fuisse nobilis familiæ de Castellis. Certè eum nobili familia progenitum, disertè asserit Cronographus Mauriniacensis, qui narrata Innocentii II morte, ait: *Cujus honori subrogatus est Cœlestinus, qui alio nomine Magister Guido de Castellis nominatus est. Hic verò prælatione illa dignissimus erat, quoniam ei tria, quæ inter homines pene habentur præcipua, simul confluxerant, celebremque magistrum reddiderant; Nobilitas scilicet generis, mentis industria in omni statu æqualis, literarum quoque, quarum doctrinæ intentissimus fuit, scientia multiformis.* Discipulus enim fuerat Petri Abaelardi Philosophorum sui temporis facile principis. A Calisto II, secundùm quosdam, ab Honorio verò II, secundùm alios Cardinalis creatus, Rector Beneventanæ civitatis ab Innocentio II declaratus est, indeque revocatus, Legationis munere in Galliis functus, tandem Innocentio mortuo subrogatus est.

SÆC. XII. COELESTINUS II.

III. *Ejus electio fuit pacifica.*

Cœlestino electionem pacificam, quæ ab Alexandri II tempore visa non fuerat, gratulatus est Petrus Venerabilis Abbas Cluniacensis Epistola 17. libri 5. In eo autem laudat, quòd eum Pontificem *non humanus fastus, non sibi providens humana cupiditas, non Romanus turbo sæpe auditus, orbemque terrarum suo impulso sæpe concutere solitus, effecit; sed adversa pacificans, diversa uniens, discissa redintegrans spiritus ille, qui ubi vult spirat......... quis autem*, inquit, *hoc non miretur, à tempore Alexandri II Papæ, per Gregorium, Urbanum, Paschalem, Gelasium, Calistum, Honorium, Innocentium, summos Ecclesiæ Dei ac præclaros Pontifices, quantum ad eorum promotionem pertinet, Ecclesiasticam pacem pertransisse, sed in nullo eorum præter vos quievisse.* Eidem Cœlestino de adepto Pontificatu gratulatus est Arnulphus Luxoviensis Episcopus Epistolâ, quæ, ut superius dictum est, extat Tomo 2. Spicilegii Dacheriani.

IV. *Cœlestinus Franciæ regnum interdicto absolvit.*

Franciæ regnum ab Innocentio II interdicto fuisse suppositum diximus in ejus Pontificatu, illudque Interdictum usque ad

SÆC. XII. COELESTINUS II. Cœleſtinum II perduraſſe; quo ad Apoſtolicam ſedem evecto, Ludovicus VII Francorum Rex Legatos ad pacem ineundam ad eum miſit, & inter eos pax eſt conſtituta, ut diſertè aſſerit Chronographus Mauriniacenſis, qui Cœleſtini II electione narratâ, ait: *Ad hunc Rex noſter* (ſcilicet Ludovicus VII) *Legatos pro pace ineunda miſit, quam ita dulciſſimè impetratione obtinuerunt, ut in conſpectu illorum, multorumque nobilium, quorum frequentiâ Roma fremere ſolet, benignè adſurgeret, manuque elevata ſignum benedictionis contra regionem hanc faciens, ipſam à ſententiâ interdictionis abſolveret*. Accuratè itaque Pſeudo-Robertus de Monte ad annum 1143. ſcribit: *Pax reformatur inter Papam & Regem Ludovicum*, & rectè etiam Radulphus de Diceto in Abbreviat. Chron. pag. 509. ait, interdictum *per triennium duraſſe*.

V. Concilium Londinenſe ad Innocentii II. pontificatum retrahendum. Conciliorum Collectores, Natalis Alexander Sec. XI. & XII. cap. 2. art. 6. Auguſtinus Oldoinus in Notis ad Ciaconium, & Joannes Palatius ſcribunt, Cœleſtinum Apoſtolicæ Sedis Legatione ornaſſe Henricum Wintonienſem Epiſcopum, qui Synodum celebravit Londini, præſente Stephano Rege, in qua excommunicationis ſententia in eos lata eſt, qui Eccleſias aut cœmeteria violarent, aut manus violentas in Clericos, vel Monachos mitterent, abſolutione uni Romano Pontifici reſervata, quam in rem citant Rogerium Hovedenum in Annalibus Anglicanis. Sed cùm Rogerius diſertè ſcribat, hoc Concilium Londinenſe *anno mileſimo centeſimo quadrageſimo tertio, qui erat annus octavus Regis Stephani in media quadrageſima* celebratum eſſe, teferendum eſt ad pontificatum Innocentii II, qui, ipſis fatentibus, obiit die tantùm vigeſima quarta menſis Septembris ejuſdem anni, ideoque Henricus Wintonienſis Epiſcopus non à Cœleſtino II, ſed ab Innocentio II Sanctæ Sedis Apoſtolicæ Legatus in Anglia conſtitutus, ſub eodem Pontifice Concilium illud Londinenſe celebravit, & quidem mediante Quadrageſima anni 1143. quo currebat annus octavus Stephani Angliæ Regis, electus enim fuerat & conſecratus Rex menſe Decembri anni 1135.

VI. Cœleſtini II PP. obitus. Cùm certum ſit Cœleſtinum II die vigeſima ſexta menſis Septembris anni 1143. Pontificem Romanum creatum, & ex codice Vaticano à Baronio laudato, ex Martino Polono, Abbate Urſpergenſi in Chronico, ex Auctore Magni Chronici Belgici pag. 168. & tandem ex octavo ex catalogis Criticæ Baronianæ præfixis conſtet, eum ſediſſe *menſibus quinque & diebus decem & tribus*, certum pariter eſſe debet, eum mortuum eſſe, non VIII Idus Martii, ut per errorem legitur in laudato codice Vaticano, ſed VII Idus Martii, ſeu die nona Martii anni milleſimi centeſimi quadrageſimi quarti, ut legitur apud Onuphrium & Sigonium, quos veriſimile eſt codicem illum Vaticanum legiſſe. Ceccanus in Chronico & Catalogus ſeptimus Criticæ Baronianæ, qui habent, Cœleſtinum ſupra menſes quinque ſediſſe dies quatuordecim, diem ſepulturæ, ſeu diem decimum Martii in Summam conſerunt. Sepultus eſt autem in Eccleſia Lateranenſi, ut in eodem codice Vaticano legitur.

L U C I U S II. *Pontif. CLXVI.*

Anno Domini MCXLIV.

I. Lucius II. fit Pontif. Rom. CŒleſtino II ad ſuperos translato, poſt triduum Cardinales convocati Gerardum Caccianimicum, civem Bononienſem, quem Honorius II. ex Canonico Regulari Cardinalem crearat, ſublegére, eumque conſecratum Lucium ſecundum appellarunt, inquit Sigonius lib. XI de Regno Italiæ, quod & Onuphrius in Chronico Eccleſiaſtico etiam habet, aſſerens eum renunciatum Pontificem quarto Idus Martii, ſeu die XII Martii, & conſecratum proxima dominica; ſed cùm dies XII Martii anno 1144. in dominicam inciderit, ejus electionem & conſecrationem eâdem die peractas exiſtimat Annotator Baronii. Eum autem fuiſſe Canonicum Regularem Sancti Auguſtini, & presbyterum Cardinalem, in ejus morte videbitur. Ab Innocentio autem II, poſt mortem Himerici dictus fuerat Sedis Apoſtolicæ Cancellarius.

II. Legati in Galliam & Angliam mittit. De Lucio II hæc habet Chronographus Mauriniacenſis pag. 387. poſtquam de morte Cœleſtini II locutus eſt: *Quo ergaſtulo carnis exuto, ſubſtitutus eſt in Papam Lucius, Girardus de Sancta Cruce, qui & ipſe ſtrenuiſſimus erat; ſed & morte citius præoccupatus eſt. Hic diverſarum Eccleſiarum ſtatui conſulere volens, duos Legatos à latere ſuo mittere curavit, Albericum Oſtienſem in Franciam, Haimerum Tuſculanenſem in Angliam.* Haimerum tamen, ſeu Ymerum, ex Monacho Cluniacenſi Sancti Martini à Campis, priorem Caritatis ad Ligerim, ac dein Abbatem monaſterii novi apud Pictavos, Cardinalem ab Innocentio II creatum, & Tuſculanenſis Eccleſiæ titulo decoratum, poſt legationem anno 1144. obitam in Anglia, in qua ad ſubvertendum judicium nullis potuit pecuniis expu-

expugnari, ut legitur in Chronico Cluniacensi, eodem anno è legatione Anglica ad Gallicanam cum Alberico Ostiensi peragendam, à Lucio II translatum esse, eruit Annotator Baronii ex literis Lucii Papæ ad Sanctum Bernardum Claraevallensem Abbatem datis Laterani XIII Kalend. Decemb. in quibus ait, se accepisse Guillelmum Nivernensem Comitem, contra sedis Apostolicæ auctoritatem, à Pontio Vezeliacensi Abbate exigere, ut de qualibet querimonia cum hominibus suis in Curia sua respondeat, & subdit: *Ideoque per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus eundem Comitem ex nostra parte diligenter commoneas, ut pro B. Petri reverentia, cujus juris idem monasterium esse dinoscitur, ab hujusmodi exactione desistat, aut in præsentia venerabilium fratrum nostrorum A. Hostiensis, & J. Tusculanensis Episcoporum, Apostolicæ Sedis Legatorum, juxta tenorem Sedis Apostolicæ privilegiorum, quod justitia dictaverit, ab eodem Abbate recipiat.* Ex quibus deducitur Ymarum, seu Imarum mense Novembri anni 1144. Sanctæ Sedis Legatum in Francia extitisse. Hæc Epistola extat Tomo X Concil. estque ultima Lucii II.

III. *Willelmo Eboracensi electo Pallium mittit.*

III. Turstino Archiepiscopo Eboracensi anno 1140. defuncto, factum est schisma in Ecclesia Eboracensi pro electione novi Archiepiscopi; à quibusdam enim electus est Willelmus ejusdem Ecclesiæ Thesaurarius, & ab Henrico Wintoniensi Episcopo consecratus; ceteri verò Canonicorum elegerunt Henricum Murdach Fontanensem Abbatem. Willelmus pro petendo solemniter pallio Legatos Romam direxit, sed, agente præcipuè Sancto Bernardo, qui falsâ deceptus intimatione eorum, quorum existimatio apud se haud dubiæ fidei erat, Willelmum in suis literis non semel *intrusum* vocavit, pallium neque ab Innocentio II, neque à Cœlestino II ejus successore obtinere potuit, Ecclesiæ tamen Eboracensi semper præfuit. Sed Lucio II in sede Apostolica constituto, ut scribit Joannes Prior Hagustaldensis in Historia, *Hinchmarus*, vel rectius Ymarus, *Episcopus Cardinalis directus ab Apostolico Lucio Legatus venit in Angliam habens pallium Willelmo Archiepiscopo destinatum. Moram autem fecit per negligentiam idem Willelmus occurrere ei, circa alia minus necessaria occupatus, ut consuetudinem habuit.* Utrum revera Ymarus pallium non dederit Willelmo propter negligentiam ejus, quia scilicet ei occurrere neglexit, vel quia Sanctus Bernardus id impedivit, in obscuro est; sed illud certò constat, sanctum illum Abbatem hæc scripsisse in Epistola 360. aliàs 380. ad Willelmum Abbatem de Rievallis: *Laboravimus quantum potuimus adversùs pestem communem* (idest Willelmum electum Eboracensem) *& si quominus impetravimus, quod optavimus, manet tamen fructus laboris nostri apud Deum, apud quem nullum bonum irremuneratum est.* Post aliqua interposita subdit: *Nos tamen quod potuimus suggessimus domino Tusculano Episcopo* (nempe Ymaro in Anglia Legato) *cui injunctum est, ut legatione fungatur in partibus illis: & omninò promisit nobis, id saltem omnimodo observaturum, ne tradat ei pallium, quod portat, si non juraverit Decanus ille* [nempe Eboracensis] *nunc verò Episcopus* [nempe Dunelmensis] *in cujus juramento causa pendebat: sed causam referat ad Dominum Papam.* Tandem Willelmum ab Eugenio III dignitate motum, sed ab Anastasio IV, cognita ejus innocentiâ in eam restitutum suis locis videbitur.

IV. *Monasterium Rom. S. Sabæ Cluniacensibus concedit.*

IV. Cùm in monasterio Sancti Sabæ à Gregorio Magno fundato religio lapsa esset, mores corrupti & possessiones distractæ, Lucius II ex monasterio Cluniacensi, quod tunc *Religionis Monasticæ speculum, & in Galliarum partibus documentum* erat, ut ipse testatur in Epistola ordine V Monachos ad se mitti jussit, & idem Sancti Sabæ monasterium eisdem & successoribus in perpetuum subjecit Epistolâ ordine VI, cujus subscriptio notatu digna, cum ex ea nobis innotescat Lucium usum esse anno Incarnationis à die XXV Martii inchoato, quod & postea in usu fuit: *Datum Romæ per manum Baronis S.R.E. Subdiaconi XVI Kal. Februarii, indict. VIII, Incarnat. dominicæ anno 1144, Pontificatûs verò Domini Lucii II Papæ anno primo.* Character indictionis junctæ cum mense Januario certò designat annum millesimum centesimum quadragesimum quintum; & tamen Lucius vocat eum millesimum centesimum quadragesimum quartum, quia scilicet annum 1145, die tantùm 25. mensis Martii inchoare debebat.

V. *Sub Lucio II Lusitania Eccl. Rom. Vectigalis redditur.*

V. Alphonsum Portugalliæ Regem provinciam suam, sedente Lucio II Romano Pontifici vectigalem constituisse annuo censu unciarum auri quatuor, Baronius scribit, testari Innocentium Papam tertium Epistola centesima libri primi Epistolarum ejus. Sed Baluzius post Baronii mortem Alphonsi & Lucii II Epistolas edidit Tomo 2. Miscellaneorum, ex quibus constat, Alphonsum ea conditione ducatum suum tributarium reddidisse, ut defensionem ac solatium Apostolicæ Sedis haberet, & nullam potestatem alicujus Ecclesiastici, secularisque Domini, nisi tantùm Apostolicæ Sedis, vel ipsius Legatorum in terra sua reciperet. Lucius autem post acceptas *Alphonsi Regis*, ut se ipsum in iis appellat, literas, ad eum respondet, laudatque, quòd *bonimum Papæ Innocentio* fecerit, & dein sibi per literas promiserit, & per J. Bracarensem Archiepiscopum, *ut tam tu*, inquit, *quàm hæredes tui de terra ipsa quatuor uncias auri singulis annis Romano Pontifici persolvatis.* Licet autem Al-

Alphonsus se Regem inscribat, à Lucio tamen II *Dux* tantum salutatur. Regis verò titulum sub Alexandro tantum III obtinuit, ut ibidem dicemus.

VI. *Lucius à Romanis vexatus Conradi Regis Rom. patrocinium implorat.*

Romani, qui sub Innocentio II. Pontificatu Senatum restituere conati erant, sub Lucio II Senatoribus Patricium adiecerunt, cui tanquam Principi subjicerentur; & rebellantes in Lucium Papam, eumque adeuntes, omnia regalia ejus tam in Urbe, quàm extra posita, ad jus Patricii sui repoposcerunt; eumque more antiquorum Sacerdotum, de decimis tantùm & oblationibus sustentari oportere dicentes, continua eum afflictione vexarunt. Hæc refert Otto Frisingensis lib. 7. cap. 31. Ab obitu enim Cœlestini invalescere cœpit istiusmodi rebellio, eademque hæresis dicta *Politicorum*, seu *Arnaldistarum* ab Arnaldo de Brixia sub Innocentio Papa vulgari cœpta. Sed omnes Romanos non eâdem insaniâ percitos fuisse, at complures ex nobilibus familiis pro Pontifice strenue rem egisse, constat ex literis Arnaldistarum ad Conradum Romanorum Regem scriptis, quæ extant apud eundem Ottonem Frisingensem de Gestis Friderici lib. 1. cap. 27. quibus satagentes eum ad se allicere, significarunt se ista ipsius nomine, ac pro honore Imperii facere. Verùm Otto testatur, Conradum ejusmodi illorum næniis aures præbere abnuisse; & contrà venientes ad se ex parte Romanæ Ecclesiæ Legatos, renovationem antiquorum privilegiorum postulantes honorificè suscepisse, & honestè dimisisse. Lucius enim Pontifex contra Romanorum tumultus Conradi auxilium imploraverat, ut constat ex ejus Epistola ordine 2. qua ipsum ad Ecclesiæ Romanæ patrocinium invitat.

VII. *Vitam cum morte commutat.*

In Vaticano codice, quem Baronius laudat, legitur Lucium Papam, cùm Romanos ad nova studia concitatos conaretur depellere à Capitolio, incerto lapidis ictu percussum esse, atque non post multos dies ex eo vitam finisse. Sed Baronius de hoc ictu lapidis dubitare videtur, addit enim Ottonem Frisingensem, hujus temporis Auctorem nihil de illo habere, sed tantùm Lucium quotidianis cruciatibus ob ejusmodi Romanorum rebellionem vexatum, ac tædio vitæ affectum, diem obiisse. Verùm annotator Baronii observat, de illo ictu dubium non posse moveri, cùm illum pariter referat Gotfridius Viterbiensis hujus etiam temporis Scriptor, qui in Chronico pag. 512. ait: *Lucius secundus intendens Senatum extinguere, cum ingenti militia capitolium Romæ conscendit, ut sedentes ibi tum Senatores cum dedecore removeret. Senatus autem, populusque Romanus ad arma conversus Papam cum suis omnibus d Capitolio in momento repellunt, ubi Papa (sicut tunc audivimus) lapidibus magnis percussus, usque ad obitûs sui diem, qui proximè secutus est, non sedit in sede*, obiit autem hic Pontifex *quinto Kalendas Martii*, seu die 25. Februarii anni 1145., postquam sedisset menses undecim, dies quatuordecim, ut Sigonius, Onuphrius, & Baronius scribunt.

VIII. *Fuerat Canonicus Regularis Ord. S. August.*

Joannes Diaconus Junior, Basilicæ Salvatoris Patriarchii Lateranensis Canonicus in libro de Ecclesia Lateranensi sæpius laudato apud Mabillonium Tomo 2. Musæi Italici, verba faciens de Lucio II, ait: *Retro sub absida est altare sanctorum Chrysanti & Dariæ, in quo recondita olim fuerant eorum pretiosa corpora*, &c. *In eadem parte sunt sepulturæ Apostolicorum, in quibus sanctæ recordationis Lucius Papa II. Hic vixit in canonicali proposito longo tempore in Ecclesia ista, atque hinc assumptus presbyter Cardinalis, ordinatus est in Ecclesia sanctæ Crucis in Jerusalem, quam de ruinis à fundamento, præclaro & admirando opere renovavit, atque ad normam religionis secundùm beati Augustini regulam informatam, ante Apostolatum multis possessionibus ditavit. Sed & istam Ecclesiam, assumptionis suæ memor & pristinæ conversationis, per omnia dilexit, magnisque beneficiis honoravit*, quæ ibidem postea sigillatim enumerantur. Fuerat itaque Lucius II Canonicus Regularis Ordinis Sancti Augustini.

EUGENIUS III. *Pontif. CLXVII.*

Anno Domini MCXLV.

I. *Eugenius III. eligitur Papa.*

Cùm Senatus, populusque Romanus, post mortem Lucii II tumultuaretur, & ex eligendi mora Pontificis periculum Ecclesiæ immineret, Cardinales convenientes in proximam Ecclesiam monasterii Sancti Cæsarii, illic Dei nutu, contra morem decreto Synodi sub Stephano III anno 769. celebratæ inductum, de quo Tomo superiori locuti sumus, extra suum Collegium elegerunt Petrum Bernardum, natione Pisanum, Monachum Cisterciensem, Sancti Bernardi Claravallensis Abbatis discipulum, Abbatem monasterii SS. Vincentii & Anastasii ad Aquas Salvias, Trium fontium dicti, quod secundo ab urbe lapide jacet inter Ostiensem & viam Ardeatinam, eidem pridem sub Innocentio II Papa præfectum à S. Bernardo, virum probitate insignem, & prudentia in negotiis obeundis locupletem, eundemque ad Lateranense palatium

latium deducentes collocarunt in Sede Apostolica, & Eugenium tertium nuncuparunt, tertio Kalendas Martii, ut recte scripsere Onuphrius Panuinius & Sigonius.

II.
Roma fugit, & in Monasterio Farfensi consecratur.

Cùm Eugenius III proxima dominica, seu die quarta mensis Martii consecrationem apud Sanctum Petrum ex more suscipere pararet, præcognito Arnaldistarum Senatorum perverso consilio, qui ejus electionem violenter retractare disposuerant, nisi eis usurpatum Senatum Apostolica auctoritate confirmaret, fugam cum Cardinalibus capessere coactus est, & nocte inter primum & secundum diem mensis Martii Româ exiit, ac ad monasterium Farfense perrexit, ubi eadem die quarta Martii, quâ Romæ consecrari debebat, ordinatus est. Anonymus enim Cassinensis, Lucii II Papæ morte, & Eugenii electione narratis, ait: *Qui tertio die suæ electionis nocte cum omnibus Cardinalibus & Episcopis Româ egressus fugit, & apud Farnensem* (seu Farfensem Abbatiam, quæ est monasterium Ordinis Benedictini in territorio Sabinensi situm, XXV tantum passuum millibus Româ distans) *Abbatiam Pontifex consecratus*, & quidem die quarta Martii in Dominica, ut diserte narrat Otto Frisingensis lib. 7. chron. cap. 31. de Eugenio scribens: *Hic in principio dignitatis susceptæ, eo quòd auctore Arnaldo, populus ad tradenda Urbis regalia, sicut antecessores suos, eta ipsum sollicitare vellet, cum Episcopis & Cardinalibus Urbe cedit, ac proxima Dominica in monasterio Farfensi, consecratione Pontificali ob persecutionis immanitatem morem mutans, sublimatur.* Annales itaque Monasterii Waverleii Ordinis Cisterciensis, qui nuper in Anglia publicati sunt Tomo 2. collectionis Oxoniensis, accuratè tradunt, Eugenium fuisse ordinatum *prima hebdomada mensis Martii* anni 1145. quod idem legitur in Chronico Normanniæ à Duchesnio in fine Historiæ Orderici edito.

III.
Majori monasterio Turonensi privilegium concedit.

Eugenius Pontifex è Farfensi monasterio ad civitatem Castellanam venit, ibique quinto Idus Aprilis dedit privilegium pro libertate Ecclesiæ majoris monasterii Turonensis Sancti Martini, directum Garnerio Abbati; quod extat in secunda Appendice ad Historiam Gregorii Turonensis editionis Parisiensis anni 1610. *datum apud civitatem Castellanam per manum Roberti S.R.E. presbyteri Cardinalis & Cancellarii V. Idus April. Indictione VIII. Incarnationis dominicæ anno 1145. Pontificatûs verò Domini Eugenii III. anno primo.* Huic privilegio præter Eugenium Papam subscripserunt sex Presbyteri Cardinales, postea tres Episcopi Cardinales hoc modo: *Ego Conradus Sabinensis Episcopus SS. Ego Theodevuinus..... Sanctæ Rufinæ Episcopus. Ego Petrus Albanensis Episcopus SS.* Tandemque subscribunt decem Diaconi Cardinales. Odoricus Raynaldus ad annum 1307. num. 23. refert diploma Clementis V, cui primo loco subscribunt septem Presbyteri Cardinales, postea quinque Episcopi etiam Cardinales, & tandem tres Diaconi Cardinales. Quod hic observare placuit, ut constaret, non immeritò in Præfatione hujus operis num. XII dictum esse, ex hac, primo, vel secundo loco subscribendi consuetudine, nullam Cardinalium inter se superioritatem inferri posse, nec consequenter Episcoporum supra Cardinales; cùm præsertim in utroque diplomate Episcopus Sabinensis subscribat ante Portuensem, qui Sabinensi erat anterior; imò in ultimo idem Sabinensis subscribat ante Ostiensem, qui, omnibus fatentibus, erat primus inter Episcopos Cardinales. Hic porrò non omittendum in diplomate Eugenii legendum esse: *Ego Theodevuinus Portuensis & S. Rufinæ Episcopus*, sicut in diplomate Alexandri III apud Baronium anno 1177. cùm alibi dixerimus Callistum II S. Rufinæ, seu Silvæ Candidæ Episcopatum, propter incolarum defectum, Episcopatui Portuensi adjunxisse sub Petro Episcopo Cardinali Portuensi, cujus tamen unionis nec Baronius die 2. Junii in notis ad Martyrologium Romanum, nec Ciaconius in eodem Petro Portuensi Cardinali à Paschale II creato, aliquam probationem adducunt.

IV.
Suscipit Legatos Armeniorū Catholici de eius erga sedem Rom. subjectione.

Inde, nempe è civitate Castellana, Eugenius Papa Viterbium perrexit, ibi Pascha celebravit, ibique ad finem circiter ejusdem anni 1145. demoratus est, quod constat ex eodem Anonymo Cassinensi, qui post verba mox laudata subdit de Eugenio: *Et apud Biternum* (id est Viterbium) *Pascha celebrans, ibique per octo menses remoratus, demum cum Romanis paciscens Romam reversus est.* Dum Viterbii moraretur Pontifex, ad eum ex Armenia & Syria legationes directæ sunt. Otto enim Frisingensis lib. 7. cap. 31. & seq. tradit, dum ipse apud eundem Pontificem Viterbii ageret, Legatos Armeniorum Episcoporum, eorumque Metropolitani, quem *Catholicum*, idest Universalem vocabant propter immensum amplius mille Episcoporum numerum, quem sub se haberet, advenisse ad Eugenium, eique ex parte illius Ecclesiæ subjectionem omnimodam offerentes, causas viæ aperuisse; nimirum quòd, cùm inter ipsos & Græcos quædam in sacris ritibus discrepantia essent, dum, licet in conficienda Eucharistia pane fermentato, sicut illi, uterentur, tamen aquam vino non admiscerent, sicut nos & illi; ac præterea nativitatem Domini Epiphaniam continuantes, duas illas festivitates unam facerent: de his, & aliis, inter se dissentientes, Romanam Ecclesiam judicem elegissent, à qua formam sacrificii juxta consuetudinem ejus sibi tradi deposcerent. Itemque quòd essent in confinio Armeniæ quædam

dam

dam gentes, quæ fœtus suos fœtentes generarent, sed ad aquas Armeniorum lavandi transmissi, statim ubi baptismatis unda tincti essent, innatum fœtorem amitterent, qui tamen mox ad cultum paganismi redirent. De his quoque quid agendum esset, Romanam Ecclesiam Legati consuluerunt: iidemque à Summo Pontifice diligenter de omnibus instructi sunt. Sed hic observandum venit, Combefisium in Auctario Bibliothecæ Patrum Tomo 2. publicasse duas Invectivas *Isaacij Catholici* contra Armenios, & in Notis ad utramque contendere, Ottonem Frisingensem à Legato Armeniæ deceptum quando scripsit: *Ponunt enim* [scilicet Armeni] *fermentatum panem, sicut & illi* [nempe Græci]: *aquam autem vino non admiscent, sicut nos & illi*: constantissimum enim est, inquit Combefisius, ante Sanctum Niconem Armenia oriundum, azyma apud Armenios viguisse, nec postmodum abjecta fuisse inducto fermento.

V. *Armenii divina visione confirmantur.* Addit autem Otto Frisingensis, qui aderat, unum ex Legatis Armeniorum, Episcopali dignitate insignitum, in die dedicationis Ecclesiæ Sancti Petri, Eugenio Summo Pontifice divina mysteria solemniter celebrante, attentiorem sacro altari adstantem, sicut postea cunctis retulit, splendido fulgore radium solis super caput Pontificis coruscare, & in ipso duas columbas ascendentes & descendentes vidisse: cùmque nullum aditum, per quem lux illa transfunderetur, invenisset, divinitus hoc esse factum cognoscentem, ad obedientiam Romanæ sedis amplius accensum fuisse.

VI. *Eugenius PP. Legatos ex Syria suscipit.* Suscepit ibidem Eugenius legationem ex Syria; idem enim Otto ibidem subdit, se eodem tempore vidisse Viterbii Episcopum Gabulensem in Syria, cujus præcipuè operâ ad plenum Antiochia Romanæ suberat Sedi, tam de Patriarcha suo Antiocheno, quam de matre Principis conquerentem, Sedisque Apostolicæ auctoritatem implorantem, pro obtinendis decimis spoliorum Saracenis ablatorum, exemplo Abrahæ, qui eas Melchisedeco dedit, tandemque addit: *Andivimus eum* (nempe Syriæ Legatum) *periculum Transmarinæ Ecclesiæ post captam Edessam lacrymabiliter conquerentem, & ob hoc Alpes transcendere ad Regem Romanorum & Francorum pro flagitando auxilio volentem*. Edessam autem, quæ Rohas dicitur, unicum Jerosolymitanæ Ecclesiæ refugium, nocte Nativitatis Domini anni 1144. à Saracenis captam esse, ostendit Annotator Baronii ad eum Christi annum.

VII. *Expeditionem sacram contra Turcas indicit.* Quare Eugenius, dum *Kalendis Decembris Vetrallæ*, quod oppidum est non longè à civitate Viterbiensi situm, ageret, literis ad Ludovicum VII Francorum Regem datis, sollicitavit eum ad profectionem in Terram sanctam suscipiendam, omnesque Principes & universos fideles in Galliis constitutos, iisdem literis ad illud bellum sacrum hortatus est: Crucesignatis plenariam indulgentiam concessit, eorum uxores, filios & bona sub Sedis Apostolicæ protectione suscepit; eos, qui ære premebantur alieno, ab usuris de præterito solvendis absolvit, licentiamque dedit, ut terras, ceterasque possessiones suas, postquam commoniti propinqui, aut Domini, ad quorum feudum pertinebant, commodare pecuniam recusassent, Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis, vel aliis quoque fidelibus oppignerare possent. Secundùm Eugenii vota de hac contra Turcas expeditione in Galliis actum est anno 1146. In Concilio apud Vezeliacum celebrato, cujus meminère Anonymus in Gestis Ludovici VII Tomo 4. Historiæ Francicæ, Chronicon Mauriniacense, & Odo de Diogilo lib. 1. de profectione Ludovici Regis in Orientem, ubi ait de Eugenio: *Optabat ipse tam sancto operi manum primam præsens imponere, sed tyrannide Romanorum præpeditus non potuit; sancto verò Claravallensi Abbati Bernardo curam istam delegavit. Tandem dies adfuit Regi optatus. Abbas etiam Apostolica auctoritate, & propria sanctitate munitus, & convocatorum maxima multitudo loco & termino pariter affuerunt*, (scilicet Concilio Vezeliacensi) *suscepit ergo Rex à Summo Pontifice sibi missum crucis insigne, & proceres multi cum eo.* De Conventibus Bituricensi, & Carnotensi pro ea expeditione celebratis legendus idem Odo de Diogilo, & alii Francorum Annalistæ.

VIII. *Romanos ad obedientiam reducit, & Romam redit.* Dum Eugenius Pontifex Viterbii moraretur & pro liberatione Terræ sanctæ laboraret, Deus expugnavit inimicos ejus, nempe Romanos, quos, ut scribit Otto Frisingensis lib. 7. cap. 31. & 34. Pontifex, perculso anathemate Jordane ipsorum Patricio cum ejus fautoribus, adjunctaque Tiburtinis, Romanorum antiquis hostibus militia, coërcuit, ac demum pacem petere coegit: quæ his conditionibus inita est, ut Patriciatûs dignitatem ab ipsis nuper introductam abolerent, & Præfectum, quem Pontifices constituere consuevissent, ipsi verò expulissent, in pristinam dignitatem reciperent, atque Senatores ex Pontificis auctoritate tenerent. Sicque in Urbem Eugenius rediens, ac ingenti omnium lætitia exceptus, Nativitatem Domini anni millesimi centesimi quadragesimi quinti ibidem celebravit.

IX. *Iterum Roma fugere cogitur.* Sed cùm Romani anno sequenti millesimo centesimo quadragesimo sexto seditionem redintegrantes, rursum ab Eugenio postulassent, ut Tibur everteret, & ni quod petebant, impetrarent, vim adhibituros ostenderent, Eugenius consilio cum Cardinalibus habito, rursùs Urbe cum eis cedere statuit, Tiburque contendit, indeque prædecessorum suorum exemplo in Franciam

Ire

ire constituit. Durante hac secunda Romanæ urbis seditione Sanctus Bernardus Epistola 242. tunc 243. Romanos increpavit, & Epistola 243. nunc 244. Conradum Romanorum Regem hortatus est, ut si forte obstinati perseverarent, armis compescerentur. Quo præcisè tempore Eugenius Româ exierit, & à Lateranensi Palatio in Transtiberinam munitionem sancti Angeli, ad evitandum insanum Romanorum furorem, indeque Tiburim se receperit, non constat, sed certum est id contigisse post diem decimum mensis Martii; eo enim die Anselmum Tornacensem Episcopum eodem anno 1146. Romæ propriis manibus consecravit, ut statim ostendo.

X. *Tornacensem Episcoporum restituit.*

Sancto Eleutherio Tornacensi Episcopo, anno circiter 532. demortuo, Sanctus Medardus jam Noviomensis Episcopus, Tornacensis etiam creatus est. Verùm Tornacenses Noviomensis Episcopi jugum excutere & proprium Episcopum adipisci postea sæpe tentarunt. Paschali II, hoc sæculo duodecimo ineunte, sedente, cùm de utriusque Episcopatûs divisione ageretur, Ivo Carnotensis veritus, ne inde schisma in regno Franciæ oriretur, scripsit ad Paschalem Epistolam 238. eumque rogavit, ut statum duarum illarum Ecclesiarum inconcussum manere concederet, tum propter rationem jam dictam, tum quia *cùm dignitas Episcopalis paupertatem bis diebus honestè ferre non valeat, providendum est*, inquit, *ne ista divisione uterque Episcopus fiat pauper.* Postea Tornacenses apud Callistum II majori studio insudarunt, sed hic rogatu Ludovici VI Francorum Regis rescriptum dedit pro confirmatione unionis utriusque Episcopatûs, à Marloto lib. 2. Hist. Metropolis Remensis cap. 31. relatum. Sed Eugenio III ad summum Pontificatum promoto, intermissum diu negotium Romæ totis viribus Tornacenses redintegrarunt, à quo, intercessore præsertim Sancto Bernardo, voti compotes effecti obtinuere, ut Anselmus ab eis Episcopus electus, suis manibus Romæ consecraretur, quod & factum est anno 1146. in dominica *Lætare Jerusalem*, seu dominica quarta quadragesimæ, quæ anno prædicto incidebat in diem decimam Martii. Herimannus enim in Narratione Restaurationis Abbatiæ Sancti Martini Tornacensis nu. 113. & seqq. fusè disserit de restitutione Episcopatus Tornacensis, atque, Anselmum Abbatem Sancti Vincentii Laudunensis invitum Papæ consecrandum præsentatum esse, *qui obedientiæ vinculo coactum Dominica Lætare Jerusalem solemniter consecrat*, Paulò post: *Acta est consecratio domini Anselmi Episcopi Romæ anno Incarnat. Verbi Dei 1146., quo anno fames fuit grvissima, ita ut Tornaci venderetur sextarius tritici 56. solidis. Sicut ergo per Sanctum Medardum dignitatem proprii Episcopi perdidimus, dum ipse curam Episcopi Tornacensis sibi imunctam à Clero & Metropolitano tenuit; ita etiam per eundem libertatem nostram recepimus, dum Deus proprium nobis pastorem restituens, Monachum Sancti Medardi in Episcopum dedit*, nempe Anselmum. Ipsemet Eugenius in Epistola ad eundem Anselmum testatur, se ipsum propriis manibus consecrasse, seque illum Tornacum transmittere ad regendum populum Tornacensem. In fine legitur: *datum Viterbii IX Kalend. Augusti, Indict. IX Incarnat. Dom. anno 1146. Pontificatûs verò Domini Eugenii III Papæ anno II.* Quare falluntur, qui volunt eam consecrationem peractam anno 1145., eo quòd Hermannus Monachus de Miraculis S. Mariæ Laudunensis lib. 3. cap. 21. de eodem Anselmo scribit: *à Domino Papa Eugenio invitus consecratus anno 1145. Dominica Lætare Jerusalem*; dicendum enim Hermannum annos Incarnationis a die 25. Martii, vel à Paschate inchoare, cùm anno 1145. Dominica *Lætare Jerusalem*, quæ cum die 25. Martii concurrebat, Eugenius vel in Farfensi monasterio, vel Viterbii degeret, non Romæ, ubi tamen Anselmum Tornacensem Episcopum consecravit.

XI. *Remensem Archiep. pallio privat & quare.*

Cùm Ludovicus VII Franciæ Rex ante conventum Vezeliacensem anno 1146. celebratum, alium egisset in die Natali Christi anni 1145. in urbe Bituricensi pro expeditione in Terram Sanctam, in quo juxta morem horum temporum, qui ferebat, ut Franciæ Reges in præcipuis festis coronam solemni ritu acciperent, a Samsone Archiepiscopo Remensi, *temere* sibi jus illud usurpante, Petro Bituricensi Archiepiscopo Romæ existente, coronatus fuit, ut legitur in Patriarchio Bituricensi, Eugenius Papa ob hanc causam usum pallii eidem Samsoni Remensi interdixit, ut liquet ex ejusdem Pontificis Epistola ad Samsonem data, & in eodem Patriarchio Bituricensi recitata, sub *datum Sutrii VII Kal. Apr.* seu die 25. Martii. Id valde displicuit S. Bernardo, Samsoni amicissimo, qui statim Epistolam 247. ad Eugenium dedit, qua graviter conquestus est, tam severè animadversum ab eo, præsertim cùm Samson nihil præter jus & privilegii tenorem usurparit, principiumque conventus pro expeditione Jerosolymitana id prorsùs ab eo extorquere videretur. *Quid in arcto illo*, inquit, *fieri oportebat! dies celebris, solemnis curia, juvenis Rex: & quod bis majus est, Dei negotium, de Jerosolymitana scilicet expeditione, propter quod omnes convenerant. Prorsus hæc omnia Missarum & coronæ Regiæ solemnis, debitique honoris frustrationem nullatenus admittebant. Sed nec ipsi Bituricensi Archiepiscopo omninò expediebat, ut honor Regis per eum impediretur.* Ex his patet deceptum esse Baronium, quando scripsit, Samsonem pallii usu privatum, quòd Ludo-

SÆC. XII. EUGENIUS III.

Ludovicum Regem in Conventu Carnotensi coronasset, Conventus enim ille celebratus est anno 1146. 15. *die post octavas Paschæ*, ut legitur in Epistola Sugerii Abbatis Sancti Dionysii Petro Venerabili data, quæ est 19. libri 6. Epistolarum ejusdem Petri, & tamen Epistola Eugenii, qua Samsonem pallio privat, data est ex dictis die XXVI mensis Martii. Coronatio itaque illa facta fuerat in conventu Bituricensi, non in Carnotensi.

XII. *In Franciâ pergit.* Eugenius Pontifex, qui Sutrii erat die 26. Martii anni 1146. quo die usum pallii Samsoni Remensi Archiepiscopo interdixit, die 24. Julii Viterbii versabatur, ut constat ex ejus literis ad Anselmum Tornacensem Episcopum eo die datis, de quibus numero ante superiorem locuti sumus. Inde Senas venit, ubi teste Ottone Frisingensi in Friderico lib. 1. cap. 46. & seqq. duos Gilberti Porretani Pictaviensis Episcopi Diaconos offendit, qui Episcopum suum de fide Trinitatis male sentientem deferebant, quibus se in Francia dixit ex Concilii sententia responsurum. Pisas inde, ac trajecto Apennino per mensem Augustum Brixiam venit, qua ex urbe X Kalendas Septembris literas ad Gerardum Episcopum Bononiæ dedit, quibus eum docuit, se Regiensibus & Parmensibus præcepisse, ne Mutinensibus adversùs Abbatem Nonantulanum adessent.

XIII. *Honorificè à Rege Ludovico Divione excipitur.* Inde in Franciam progressus, à Ludovico Rege ingenti honore exceptus est anno 1147. Anonymus enim Cassinensis ad annum 1146. qui nobis est 1147. ait: *Idem Papa Burgundiam ingressus à Ludovico Rege Francorum apud Divionem honorificè susceptus est.* Tempus ejus adventûs Divionem signantius exprimitur in Chronico Divionensi Tomo 1. Bibliothecæ Labbei relato: 1147. *Eugenius Papa & Ludovicus Rex Dominica mediæ quadragesimæ fuerunt pariter Divioni, & in crastino, secunda videlicet feria, consecrata est Ecclesia Divionensis ab eodem Papa.* Ea consecratio facta die trigesima prima mensis Martii, quæ concurrebat cum feria secunda post Dominicam quartam quadragesimæ; die enim vigesima sexta ejusdem mensis Pontifex Cluniaci erat, ubi privilegium dedit Abbatiæ Bonævallis, quo eam sub patrocinio Sancti Petri posuit, & exemptionem à decimis confirmavit sub *datum Cluniaci per manum Guidonis S.R.E. Diaconi Card. & Cancellarii VII Kalend. April. Indict. X Incarnat. Dom. 1147., Pontificatûs verò Domini Eugenii III Papæ anno tertio.* Recitatur illud privilegium à Manrico in Annal. Cisterc. cap. 15. Cluniaco itaque Divionem profectus est, ibique, uti jam diximus, à Ludovico Rege exceptus.

XIV. *Synodum Parisiis celebrat in causa Gilberti Porretani.* Divione Antissiodorum venit, & Antissiodoro Parisios, ubi Pascha cum Rege celebravit. Nam Otto Frisingensis lib. 1. cap. 50. loquens de Gilberto Porretano Episcopo Pictaviensi, à suis Diaconis apud Eugenium Papam accusato, ait: *Is itaque primò Antissiodorum, post Parisios vocatus est.* Certum est autem Eugenium Parisiis Pascha cum Ludovico Rege celebrasse; Anonymus quippe Cassinensis mox laudatus, postquam dixit, Eugenium apud Divionem honorificè à Ludovico Rege susceptum, subdit: *Cum quo Pascha apud Parisios celebravit.* Tunc in conventu Parisiensi, in Festis Paschalibus habito, auditus Gilbertus Porretanus, qui ex Canonico & Theologiæ Professore clarissimo creatus Episcopus Pictaviensis, ab Arnaldo & Calone Archidiaconis ad Romani Pontificis tribunal vocatus est, quod aliquando in Sermone, quem habuit ad Clericos in diœcesana Synodo congregatos, de fide Sanctæ Trinitatis differens, propositiones quasdam protulisset, quæ Catholicæ doctrinæ repugnare videbantur. Eos errores Gilberto objectos commemorat Otto Frisingensis lib. 1. de gestis Friderici cap. 50. *quòd assereret divinam essentiam non esse Deum: quòd proprietates Personarum non essent ipsæ Personæ: quòd Theologicæ Personæ in nulla prædicarentur propositione: quòd divina natura non esset incarnata: quòd meritum humanum attenuando, nullum mereri diceret præter Christum: quòd Ecclesiæ sacramenta evacuando, diceret nullum baptizari, nisi salvandum.* Gilbertus itaque vocatus ad Synodum Parisiensem, cui præfuit Eugenius Papa, ibique auditus, cùm hinc inde multa ei objicerentur, plurimque impulsationibus, ad responsionem de Divina Majestate cogeretur, inter cetera dixisse traditur: *Audacter confiteor patrem alio esse patrem, alio Deum, nec tamen esse hoc & hoc.* Cujus dicti obscuritatem tanquam profanam verborum novitatem Josselinus Suessionensis Episcopus redarguit. Ipsi etiam vitio datum est, quòd in prosa de Sancta Trinitate, tres Personas *tria singularia* vocavisset. Qui respondit, se trium singularium nomine, non divinas Personas, sed earum excellentiam intellexisse, sicut Deiparam dicere solemus virginem singularem. Tandem Eugenius perspectâ causæ difficultate, ejus discussionem ad pleniorem Synodum Remis celebrandam remisit. Hæc constant ex Ottone Frisingensi laudato à cap. 50. ad 53. de Remensi Synodo mox sermo erit.

XV. *In ea Willelmum Eboracensem præsulatu deponit.* In eadem Synodo Parisiensi Willelmum Eboracensem Archiepiscopum, de quo in Lucio II locuti sumus, Episcopatu depositum fuisse ab Eugenio Papa ostendit Annotator Baronii ex Auctoribus Anglicis. Gervasius in Chronico, licet magno errore Concilium Remense in annum 1146. retrahat, & in eo actum esse de depositione Willelmi dicat, eam tamen factam esse in Synodo Parisiensi disertè asserit: *Astiterunt*, inquit, *in hoc Concilio Clerici Eboracensis Ecclesiæ unà cum Henrico Murdac tunc temporis*

Abba-

Abbate de Fontibus, accusantes Willelmum Eboracensem Archiepiscopum, & dicentes, eum neque canonicè electum, neque legitimè consecratum, sed auctoritate Regiâ intrusum. Tandem præfatus Willelmus convictus & depositus est ab Alberico Hostiensi Episcopo pronunciante sententiam & dicente: decernimus auctoritate Apostolica Willelmum Eboracensem Archiep. à Pontificatu deponendum, eo quòd Stephanus Rex Angliæ ante canonicam electionem eum nominavit. Cùm igitur Dominus Papa Eugenius beatum Willelmum Eboracensem Archiep. Parisijs minore parte Cardinalium sibi consentiente, propria voluntate, ut prædictum est, deposuisset, Capitulum Eboracensis Ecclesiæ ad ejus mandatum in unum conveniens elegerunt Archiepiscopum, pars Capituli major Dominum Hilarium Cicestriensem Episcopum, pars altera Henricum Murdac Abbatem de Fontibus. Prædictus autem Papa Eugenius, cùm utraque electio sequenti hyeme et fuisset Antissiodori præsentata, electionem prædicti Henrici de Murdac confirmavit, & alteram cum plurima tamen electa personæ commendatione cassavit, & ipsum Henricum propriis manibus consecravit, & quidem Treviris die septima mensis Decembris, quæ cum Dominica secunda Adventus anno 1147. concurrebat, ut statim ostendo.

XVI. *Henricum de Murdac in ejus locum consecrat.*

Joannes Prior Haugustaldensis in Chronico ad annum 1147. eadem de Willelmo & de Henrico narrans, locum Concilii tacet, sed consecrationem Henrici de Murdac refert ad mensem Decembrem anni 1147., & consequenter eam factam supponit ante Concilium Remense, quod anno tantum 1148. celebratum est: *Eugenius Papa*, inquit, *in Gallis* (legendum in Galliis) *Concilio præsidens Willelmum Eboracensem generali edicto ab Archiepiscopatus Eboracensis officio & beneficio amovendum censuit.* Aliquibus interpositis, subdit: *Litem eorum diremit Apostolicus consecrans Henricum Archiepiscopum Eboracensem apud civitatem Treviris in octavis Sancti Andreæ Dominica II. Adventûs Domini.* Anno autem 1147. octava Sancti Andreæ Apostoli concurrit cum Dominica secunda Adventûs, qui inceptus est die trigesima Novembris in festo ejusdem Sancti. Eundem annum & diem consecrationis Henrici de Murdac assignat Annalista Mailrosensis: *Henricus Murdac*, inquit, *Abbas de Fontibus electus est in Archiepiscopum Eboracensem, & consecratus est à Papa Eugenio Treviris Dominica secunda Adventûs Domini.* Depositionem denique S. Willelmi, & consequenter Henrici consecrationem ad annum 1147. pertinere, testantur Annales Wintonienses parte I Angliæ Sacræ pag. 300. Lapsus est itaque Alfordus, qui in Annalibus Anglo-Saxonicis Henrici de Murdac consecratio-nem copulat cum anno 1145., qui tamen num. 9. eam improbans, cum Baronio in Appendice ad Tomum XII, prudenter ait: „ Ita tamen, ut nihil derogatum velimus „ Sanctitati Bernardi; qui favit causæ; „ quam putavit esse justissimam: falsâ de- „ ceptus insinuatione eorum, quorum ex- „ stimatio apud eum, haud dubiæ fidei „ esset. Interdum enim contigisse se deci- „ pi, falsa relatione potentium, suis ipse „ testatur Epistolis.

XVII. *Eugenii itinerarium post Synodum Parisiensem*

Parisiis Eugenius Pontifex Meldas profectus est, ubi versabatur VI Kalendas Julii, ut discimus ex ejus Epistola ad Stephanum Angliæ Regem data, & Tomo X Concil. pag. 1070. relata, indeque nondum discesserat 3. Kalendas ejusdem mensis, quo die Theobaldo Cantuariensi Archiepiscopo festivitatem Sancti Lucæ anni sequentis 1168. præfixit, ut dirimeret controversiam, quæ inter eum & Bernardum Episcopum Sancti Davidis de jure Metropolitico erat; literæ ea de re ab Eugenio datæ referuntur eodem Tomo Concil. pag. 1048. Hæ porrò duæ Epistolæ referri non possunt ad mensem Junium anni 1148, quia eo anno, die decima sexta mensis Junii, ex infra dicendis, Eugenius erat Vercellis in Italia. Meldis Antissiodorum iterum venit, ut demonstrat charta ab eo emissa, & in Bibliotheca Cluniacensi p. 1411. recitata, cujus hæc est clausula: *Dat. Antissiodori per manum Guidonis S. R. E. Diac. Card. & Cancell. VIII Kal. Septemb. Indict. X. Incarnat. Dom. anno 1147., Pontific. Domni Eugenii III Papæ anno tertio.* Antissiodoro Cistercium perrexit, ut eruitur ex ejus diplomate, XV Kal. Octob. concesso monasterio Yerguæ, postea Friterium translato, in Navarræ & Castellæ confinio sito, à Cardinalibus octo subscripto, & ab Oihenarto in Notitia utriusque Vasconiæ lib. 1. cap. 3. recitato, quod dicitur *datum apud Cistercium per manum Hugonis Presbyteri Cardinalis, agentis vices Domini Guidonis S. R. E. Diac. Cardin. & Cancellarii XV Kal. Octob. indict. X Incarnat. Domin. anno 1147., Pontificatus verò Domini Eugenii Papæ III anno III.* Sed loco, *indict.* X, quæ cum mense Augusto anno 1147. absolvitur, legendum, *Indict. XI*, ut tam annus Christi, quàm annus Pontificatûs Eugenii manifestum faciunt; nisi quis dicat, hic usurpari indictionem more Gallicano à Kalendis Januarii hoc seculo inchoatam. Cistercio Antissiodorum rediit, ibique scripsit Epistolam ordine XII Tomo X Concilior. pag. 1057. recitatam, & Sugerio Abbati inscriptam, in qua ait, se locum *ad celebrandum Concilium* jam designasse, ubi loquitur de Concilio Remensi, quod constat die 22. mensis Martii anni 1148. habitum. Hæc Epistola

ftola ab Eugenio fcripta *Antiffiodori II Nonas Octob.* Aotiffiodoro Catalaunum venit, ibique erat VII Kalendas Novembris, quo die fol media fui patte defectionem paffus eft die dominica, quam eclypfim illuftrem fecit Bafilica Sancti Stephani Catalaunenfis cum primario Altari, ea ipfa die & hota, ab Eugenio Papa, aliifque tum Epifcopis, tum Cardinalibus ritu folemni confecrata, ut antiquæ ejufdem Ecclefiæ tabulæ docent. Catalauno, antequam Vitdunum pergetet, iterum Antiffiodorum perrexit; Anonymus enim Caffinenfis, poftquam dixit, Ludovicum Franciæ & Conradum Romanorum Reges Jerofolymam cum exetcitu profectos effe, fubdit: *Sol obfcuratus eft IV Kal. Novemb.* (legendum VII. Kal Novemb.) *Eugenius Papa Antiffiodorum veniens monafterium Sancti Mauri fub obedientia monafterii Caffinenfis manere confirmavit, Abbate prius ab obedientia Epifcopi Andegavenfis foluto. Indeque Trevirim veniens ab Archiepifcopis & Proceribus Alemanniæ honorificè fufceptus eft.*

XVIII. *Eugenius PP. Virduni transfert corpus S. Vitoni.*

Sed antequam Trevitos adventaret Vitdunum evocatus ab Adalberone ejufdem fedis Epifcopo, ut disertè fcribit Monachus Anonymus Sancti Vitoni Virdunenfis in continuatione Hiftoriæ Virdunenfium Epifcoporum fcriptæ à Laurentio Leodienfi Tomo 12. Spicilegii Dacheriani: *Anno*, inquit, *Incarnat. Dom. MCXLVII, quo expeditio Chriftianorum contra Paganos à toto Romano imperio proceffit*, &c. *Dominus Papa Eugenius in Franciam venit, & ad confecrandum B. Virginis principalem Ecclefiam, à domino Præfule Virdunenfi Adalberone nomine multa prece evocatus.* Subdit poftea Eugenium *Nonis Novembris* eam urbem ingreffum effe, & *quinto Idus ejufdem menfis* folemniter ttanftuliffe corpus Sancti Vitoni.

XIX. *Trevirim pergit.*

Eugenium Pontificem Ttevitim veniffe mox ex Anonymo Caffinenfi vidimus. Brouverus lib. 14. Annal. Ttevit. num. 63. prodit, Baldricum è caftello Florinenfi Leodienfis diœcefis ortum, conftiturum fuiffe magiftrum fcolatum civitatis Trevirenfis ab Adalberone Archiepifcopo, & poftea tes ab inclito ifto Præfule geftas memoriæ literifque facraffe. Præcipitabat annus, inquit Brouverus ex hoc Hiftorico, cùm Eugenius Vitduno digreffus, Belgicam adiit, & pridie ejus diei, quæ præcedit Dominicam Adventûs, Trevirenfem urbem propius acceffit, nempe die vigefima nona Novembris, quæ anno 1147. concurrebat cum fabbato, ante primam Dominicam Adventûs. Nominat Baldricus Cardinales & Præfules, qui Papam Trevirim ineuntem comitati funt, & intet alios Henricum Eboracenfem Atchiepifcopum, quem, ex dictis, Pontifex ibidem confecravit die feptima menfis Decembris, Dominica fecunda Adventûs. Cùm autem fetiæ Chrifti natales illuxére, à Cleto in urbem deductus eft ad Paulinianam Bafilicam, quam ineunte anno 1148. dedicavit.

XX. *Templum S. Matthiæ ibidem dedicat.*

Eodem anno millefimo centefimo quadragefimo octavo in eadem civitate Trevirenfi Pontifex Eugenius Templum S. Matthiæ dedicavit, in Actis enim SS. Bollandianis ad diem XXIV menfis Februarii, quo S. Matthias Apoftolus colitur, refetuntur Acta Inventionis corporis ejufdem fancti & Miraculorum ex Lamberto Monacho Trevitenfi, & cap. 4. legitur: *Anno Domi Incarnat. millefimo centefimo quadragefimo octavo deceunovali anno IX. Indict. XI præfidente Apoftolico Eugenio III., Romanæ Ecclefiæ Summo Pontifice, anno Papatûs fui III, imperii Conradi III Regis gloriofi fecundo, regni undecimo, venerabilis autem Adalberonis hujus civitatis Archiepifcopi anno XVI dedicatum eft hoc monafterium ab eodem venerabili Apoftolico, & ab Adalberone Archipræfule Idibus Januarii*, &c. memoranrur poftea ibidem Cardinales tredecim, qui præfentes fuere. Trithemius in Chronico Hirfaugienfi ad annum MCL, loco fcilicet non fuo, adventu Pontificis Trevirim collocat, eumque ibi per menfes tres petmanfiffe fcribit, & dedicationem Ecclefiæ monafterii Sancti Matthiæ Apoftoli de novo reparatæ pridie Kalendas Februarii peregiffe.

XXI. *Ibidem Concilium celebrat, in quo S. Hildegardis fcripta examinantur.*

Afferit præterea Trithemius ibidem Eugenium in eadem civitate Concilium celebraffe, in quo fcripta Sanctæ Hildegardis, quæ monafterium apud Bingium ad Rhenum fluvium, quatuor leucis à Moguntia diftitum, conftruxetat, difcuffa funt. Hæc fancta virgo taris animi dotibus prædita, & egregia erga Deum pietate, erga religionem zelo infignis, vifionibus divinitus conceffis & prophetiis inclarefcens, Libros Vifionum feu Revelationum fcripferat; fed non deerant, qui mulietem illufam, aut illudentem publicatent, variufque ille rumot, diverfæque fententiæ Eugenium Papam adegére, ut rem Concilio examinaret, ut refert ibidem Trithemius: *Synodum*, inquit, *tam Epifcoporum, quàm Cardinalium & Abbatum ibidem* (nempe Treviris) *celebravit, ubi Henricus Archiep. Moguntinus, & Sanctus Abbas Clarævallenfis Bernardus ipfi fummo Pontifici mirabilia, quæ Deus operabatur in famula fua Hildegarde montis Sancti Ruperti Confefforis Abbatiffa retulerunt. Quibus auditis Papa attonitus, & rem diligentius inveftigare volens, Virdunenfem Epifcopum Aldebertum cum aliis viris fide dignis mifit ad Sanctam Hildegardem, ut cum humilitate & manfuetudine, fine ftrepitu, vel curiofitate, quid rerum effet, ab ipfa fcifcitarentur. Qui cum*

ad

SÆC. XII. EUGENIUS III. ad monasterium, in quo degebat Sancta Virgo, devenissent, & juxta commissionem Apostolicam, veritatem ab ipsa humiliter inquirerent, illa simpliciter, quæ de se erant, aperuit, & Legatos cum scriptis, & Libris revelatis sibi divinitus, dimisit. Refert postea Trithemius Pontificem volumina Sanctæ Virginis coram Cardinalibus, Archiepiscopis, Abbatibus & omni Clero publicè recitari præcepisse, & per se Lectoris officio functum partem non modicam legisse, per quæ omnium mentes in stuporem versæ, ac voces in laudem creatoris omnium excitatæ sunt. Quare *summus Pontifex benigno favore consentiens, devotam Christi virginem literis salutatoriis visitavit, in quibus ei licentiam auctoritate Apostolica proferendi & scribendi quæcumque per Spiritum Sanctum cognovisset gloriosè concessit: eamque, ut sine timore revelata sibi conscriberet, animavit*. Literæ Eugenii ad Hildegardem referuntur Tomo X. Concil. pag. 1118. Ipsa autem Hildegardis eadem refert in una ex suis Epistolis, in qua ait: *Scripta mea Eugenio Papæ, cum Treviri esset, allata sunt, qui ea gratanter coram pluribus legi fecit, ac per se ipsum legit; multumque de gratia Dei confidens, benedictionemque cum literis mihi mittens, præcepit, ut ea quæ in visione viderem, vel audirem, scriptis attentius commendarem*. Porrò Sancta Hildegardis vixit postea usque ad annum 1178. quo obiit die 17. Septembris in suo monasterio prope Bingium in diœcesi Coloniensi, ejusque vitam scripsit Theodoricus Abbas, qui ann. 1206. floruit, quæ vita extat apud Surium ad eumdem diem. Aliqua ex Hildegardis operibus, licèt non omnia, translata sunt in Tomum 23. Bibliothecæ Patrum pag. 535.

XXII. *In eo Fuldensem Abbatem deponit.* In eodem Concilio Trevirensi Henricus Abbas Fuldensis dignitate depositus est; nam Brouverus lib. 14. Annal. Trevirensium num. 70. refert ex codice MS. Fuldensi & ex Conradi Imperatoris diplomate, in hoc Concilio monasterii Fuldensis Congregationem Henrici Abbatis sui nomen detulisse, & apud Eugenium eum accusasse, quòd minus rectè & salubriter Ecclesiam illam administraret. Causâ ab Eugenio cognita, placuit Henricum suo munere defungi, successore obveniente Marquardo, qui summâ gloriâ monasterium illud rexit. Cùmque per tres menses, ab exeunte scilicet Novembri anni 1147. ad finem circiter Februarii, Treviris moratus esset Eugenius Pontifex, ea ex urbe discessit, & Remos venit, ubi mense Martio Concilium celebravit.

XXIII. *Remis Concilium habet.* Eugenium Papam anno tantùm millesimo centesimo quadragesimo octavo, non verò antecedenti, Remense Concilium celebrasse, testantur Otto Frisingensis in Friderico lib. I cap. 55. Robertus de Monte in continuatione Sigeberti, Chronographus S. Medardi Suessionensis Tomo 2. Spicilegii Dacheriani, & Chronographi Catalaunensis ac Remensis Tomo I. Biblioth. Labbei. Habitum illud *XI Kal. April.* ut scribunt Robertus de Monte & Chronographus Catalaunensis laudati, à quibus non dissentit Cronographus Mailrosensis, qui annum à Paschate inciplens ait, illud celebratum anno 1147. ad *Lætare Jerusalem*, seu Dominica quarta quadragesimæ, quæ anno 1148. in diem *XII Kal. Aprilis*, seu diem XXI Martii incidit, hic enim Concilium exorditur à die Dominica, qua mos erat preces Deo fundere, alii verò à feria secunda insequenti, qua prima sessio fieri solita erat. Ex die autem, quo illud inchoatum, destruitur sententia Gervasii in Chronico, & Bulæi Tom. 2. Hist. Universitatis Parisiensis, existimantium Concilium habitum anno millesimo centesimo quadragesimo septimo, eo enim anno die XXIII Martii Eugenium non Remis, sed Divione fuisse superius ostendimus.

XXIV. *Plures Hispani, pauci Angli interfuere.* Illud Concilium, ut ex literis Eugenii Papæ liquet, non omninò Generale fuit, sed Cisalpinæ tantùm Ecclesiæ, licèt passim Generale appelletur, tam ab Ottone Frisingensi laudato, quàm à Willelmo Neubrigensi; forsàn quia, si Continuatori Anselmi Gemblacensis fides sit adhibenda, in eo *Archiepiscopi, Episcopi & Abbates, usque ad mille centum resedisse dicuntur*. Existimandum autem non est omnes illos Episcopos ex sola Gallia profectos; plures enim Hispanos & quosdam Anglos interfuisse constat. Sandovallius in Alphonso VII pag. 196. docet, tunc Hispaniarum Imperatorem Concilium Palentinum cum Episcopis & Proceribus suis celebrasse, & imprimis lectum fuisse Eugenii III Papæ Edictum, quo præcipiebatur, ut sese in Gallias ad celebrandum Concilium generale Remis indictum, & examinandas ibidem quatuor theses exoticas Gilberti Porretani Episcopi, conferent, prolato de iis judicio, ut vel per seipsos, vel interventu gravium & doctorum hominum illud postea Remis aperirent. Ad hæc in Epistola 74. Eugenii ad Alphonsum Hispaniarum Regem scripta, sub *datum in territorio Lingonensi V Kal. Maii* post Concilium Eugenius ait: *Quia Episcopos & Abbates regni tui ad vocationem nostram, tanquam devotus & humilis filius, Remensi interesse Concilio voluisti: benevolentiæ tuæ gratiam exhibentes, precum tuarum consideratione devicti, eos qui non venerunt, à suspensionis sententia relaxamus*. Plures itaque Hispaniarum Episcopi & Abbates ad Concilium Remense venêre. Theobaldum quidem Cantuariæ Archiepiscopum,

pum, cum ceteris Galliæ Episcopis ad illud vocaverat Eugenius; sed ministri Regii impedierunt, ne Archiepiscopus transfretaret, qui tamen *clanculò mare adiit, & vix tandem in cymba fracta transvectus terram tetigit, & Domino Papæ se præsentavit*, inquit Gervasius in Chronico. Tres tantùm ex Anglia, præter Theobaldum, à Rege ad Concilium missos, testatur Sanctus Thomas, Cantuariensis postea Archiepiscopus. In Epistola 136. ad Bosonem Cardinalem: *Theobaldus*, inquit, ad Concilium Remense venit, *ceteris Episcopis domi, contra obedientiam remanentibus, exceptis tribus, qui de mandato Regis venerunt, ut aliorum absentiam excusarent*.

XXV. *Canones XVIII in Concilio conditi.*

Canones decem & octo in hoc Concilio sanciti sunt, quibus de Clericorum continentia & modestia in tonsura & vestibus statutum est, & in contumaces beneficiorum Ecclesiasticorum decreta privatio, imò suspensionis sententia lata in Episcopos, qui hanc ipsis pœnam non infligerent. Omnes canones ad disciplinam Ecclesiasticam in usum pristinum revocandam spectantes Tomo X Concil. legendi, quorum ultimus his verbis conceptus est: *Præsentis decreti auctoritate præcipimus, ut nullus omninò hominum hæresiarchas & eorum sequaces, qui in partibus Gasconiæ, aut Provinciæ, aut alibi commorantur, manuteneat, vel defendat; nec aliquis eis in terra sua receptaculum præbeat*. Hæresiarchas illos existimo esse Henricum illum pseudo-Eremitam, qui damnatus est ab Innocentio II anno 1134. In Concilio Pisano, ut ibidem diximus; ille enim hoc tempore in comitatu Tolosano errores suos disseminabat, ut constat ex Epistola S. Bernardi 241. ad Ildefonsum, seu Alphonsum hujus nominis primum, Comitem Tolosanum, quem horraur, ut talem virum in sua ditione impunè grassari non sinat. Huic adjunctus est Petrus de Bruis, qui errores suos in provincia Arelatensi, aliisque finitimis disseminavit, quique, teste Petro Venerabili, in villa Sancti Ægidii in diœcesi Nemausensi, igne damnatus & combustus est, de quo diximus in Concilio Oecumenico Lateranensi secundo sub eodem Innocentio.

XXVI. *Eon hæreticus in eodem damnatus.*

Quoad Eudonem, seu Eonem, hic damnatus est etiam in Concilio Remensi. Guillelmus enim Neubrigensis lib. 1. cap. 19. de eo ait: *Eudo is dicebatur, natione Brito, agnomen habens de Stella, homo illiteratus & idiota, ludificatione dæmonum ita dementatus, ut cum sermone Gallico Eon diceretur, ad suam personam pertinere crederet, quod in Ecclesiasticis exorcismis dicitur, scilicet*, per eum qui venturus est judicare vivos & mortuos, & seculum per ignem. *Ita planè fatuus, ut Eon, & eum nesciret distinguere, sed suprà modum stupenda cæcitate crederet se esse dominatorem, & judicem vivorum & mortuorum*. Dementem illum hæresiarcham ad se perductum Eugenius Pontifex & Synodi Remensis Patres irrisére, eumque mitti in carcerem, & diligenter custodiri decrevere; ubi paulò post dæmonibus, quorum usus fuerat famulatu, miseram animam consignavit, ut non ex solo Neubrigensi laudato, sed ex Ottone Frisingensi lib. 1. de gestis Friderici cap. 54. & ex Roberto de Monte in Appendice ad Chronicon Sigeberti constat.

XXVII. *De Gilberto Porretano tractatur post Synodum.*

Introducta est etiam in Concilium causa Gilberti Porretani Pictaviensis Episcopi, quæ, ex superius dictis, à Parisiensi, ad Remense Concilium remissa fuerat, in quo, sicut & in Parisiensi Sanctum Bernardum vehementissimum contradictorem expertus est. Qui cùm adeo perstringeret illum, ut omninò convinceret hæreticum; Eugenius Papa tanti consulens famæ Episcopi, id seorsum post dimissam Synodum, tractandum duxit. Quo tempore post habitam coram ipso Pontifice, & delectis insigniorибus doctrina Episcopis & Abbatibus, cum eodem Gilberto de ipsius dogmatibus disputationem, scripta sunt, dictante Sancto Bernardo, capitula quatuor adversùs totidem erroneas assertiones Gilberti, quod dictum est Symbolum. Gilbertus, ut in Concilio Parisiensi jam superius diximus, asserebat, Divinam naturam, quæ Divinitas dicitur, Deum non esse, sed formam qua Deus est, quemadmodum humanitas homo non est, sed forma qua est homo. Secundò, cùm Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus unum esse dicuntur, nonnisi una divinitate esse intelligi, nec converti posse, ut unus Deus, vel una substantia, vel unum aliquid, Pater, & Filius & Spiritus Sanctus esse dicatur. Tertiò, tres personas tribus unitatibus esse tria, & distinctas proprietatibus tribus, quæ non sunt ipsæ personæ, sed sunt tres res æternæ, & ab invicem à divina substantia in numero differentes. Quartò, Divinam naturam non esse incarnatam. Cùm hæc, ut jam dixi, Gilbertus assereret, è contra Sanctus Bernardus cum reliquis Antistitibus totidem capitulis Gilberti assertiones confixit. Talia autem sunt.

XXVIII. *Symbolum fidei contra ejus errores à S. Bernardo editur.*

Credimus simpliciter naturam Divinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholico posse negari, quin Divinitas sit Deus, & Deus Divinitas. Si verò dicatur sapientiâ sapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, unitate unum, divinitate Deum esse, & alia hujusmodi, credimus nonnisi eâ Sapientiâ, quæ est ipse Deus, sapientem esse, nonnisi magnitudine, quæ est ipse Deus, magnum esse; nonnisi æternitate, quæ est ipse Deus, æternum esse; nonnisi unitate, quæ ipse Deus est, unum esse: Nonnisi eâ Divinitate Deum

quæ

quæ ipse est, idest ipse ipso, sapientem, magnum, æternum, unum Deum. Secundò, dum de tribus personis, Patre, & Filio, & Spiritu Sancto loquimur, ipsas unum Deum, unam divinam substantiam fatemur esse. Et è converso, cùm de uno Deo, una Divina substantia loquimur: ipsum unum Deum, unam divinam substantiam, esse tres personas profitemur. Tertiò, Credimus solum Deum Patrem, & Filium & Spiritum Sanctum æternum esse, nec aliquas omninò res sive relationes, sive proprietates, sive singularitates, vel unitates dicantur, & hujusmodi alia adesse Deo, quæ sint ab æterno, & non sint Deus. Quartò, Credimus ipsam divinitatem, sive substantiam divinam, sive naturam divinam dicas, incarnatam, sed in filio esse. Narrantur hæc breviter à Gofrido in Vita Sancti Bernardi lib. 3. cap. 5. locupletius autem ab Ottone Frisingensi in Friderico lib. 1. cap. 56. & seq. Extat insuper Tomo X Concil. Gaufredi Monachi Cisterciensis, qui Concilio interfuit, Epistola Historica ad Albericum Episcopum Albanensem, post plura annorum curricula scripta, qua rogatus ab eo totam Gilberti causam, ejusque discussionem in Synodo & extra factam, ordine commemorat: meminitque aliorum quorundam ejusdem Gilberti errorum de Incarnatione & humanitate Christi, in quibus sapere Nestorium videtetur: quos, æquè ac superiores, auctoritatibus Patrum & rationibus confutat.

XXIX. *Cardinales in S. Bernardū commoti quiescunt.*

Addit autem Otto Frisingensis laudatus, Cardinales, qui tunc Remis erant, graviter conquestos esse apud Eugenium, quòd Bernardus seorsum cum Gallicanis, ipso absente Pontifice, ipsisque inconsultis Cardinalibus, in contemptum Romanæ Ecclesiæ, cujus solius esset de fide definire, præsumpsisset fidei Symbolum condere & credendum proponere: Pontificem autem rem gestam à Bernardo sciscitantem, humile ab eo responsum accepisse, haud ipsum, vel Episcopos Gallicanos ea animo definiendi conscripsisse, sed simpliciter quid sentiretur exposuisse: eoque responso indignationem Cardinalium quievisse; ita tamen, ut prædictum scriptum, tanquam inconsultâ Curia prolatum, velut auctoritatis pondere carens, pro Symbolo in Ecclesia, sicut in Conciliis contra hæreses congregatis fieri solet, non haberetur, nisi ab Ecclesia Romàna confirmaretur.

XXX. *Symbolum approbatur, eique assentitur Gilbertus.*

Quod quidem factum esse, ipsumque Symbolum unâ omnium sententiâ approbatum tradit etiam Gofridus laudatus. Sed signantiùs Otto Frisingensis ait, de primo sancti Bernardi capitulo Eugenium Pontificem definisse, *ne aliqua ratio in Theologia inter naturam & personam divideret; neve Deus divina essentia diceretur ex sensu Ablativi tantùm, sed etiam Nominativi.* Tam Gosridus autem, quàm Otto asserunt, Gilbertum assertionum suarum damnationi humiliter acquiescentem, easdemque ore proprio publicè refutantem, Archidiaconis suis in gratiam receptis, cum ordinis integritate, & honoris plenitudine ad suam Ecclesiam pacificè reversum esse. Siquidem jam ab initio disceptationis professus fuerat, sine ulla sese obstinatione pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum liberè suam opinionem. Ex quibus deducitur Gilbertum, licèt hæreticè senserit, hæreticum tamen non fuisse; cùm pertinaciâ caruerit, quæ secundùm S. Augustinum lib. 18. de Civitate Dei cap. 51. facit quemque hæreticum.

XXXI. *Causa Principum Poloniæ ad Concilium Remense delata.*

Dum Concilium celebraretur, venerant ad illud *cum Bulla aurea Nuncii Junioris Romanorum Regis Henrici, tam de sublimatione sua ad imperium Romano Pontifici significantes, quàm de tribus fratribus Poloniæ, qui ejecto quarto & seniore Ducatum inter se diviserant, ac de Episcopis illius provinciæ, qui super hoc patri ipsorum juramentum præstiterant, querimoniam facientes*, inquit Otto laudatus cap. 55. Quid ea de re Concilium definierit, nullus Antiquorum literis mandavit. Henricus ille Junior erat filius Conradi Romanorum Regis, qui ante patrem mortuus est. Fratres autem illi Poloniæ erant filii *Boleslai III* cognomento *Crevousti* Poloniæ Ducis, post cujus mortem, quæ paulò ante Concilium acciderat, Poloniæ Principatus inter quatuor filios divisus, bellis civilibus laceratus est, de quibus legendus Cromerus lib. 6. de Gest. Polonorum.

XXXII. *In eo statuitur ut Saviniacensis ordo Cisterciensi jubdatur.*

Beatus Vitalis, optimus verbi divini seminator, in confinio Normanniæ, & Minoris Britanniæ monasterium ædificavit, quod dicebatur *Saviniacum*, quodque fuit caput Congregationis Saviniacensis dictæ, fundatæ à dicto Vitali anno 1112., ut legitur in Chronico Saviniacensi apud Baluzium lib. 2. Miscellaneorum pag. 310. in quo & dicitur, hunc beatum virum *modernas institutiones in aliquibus Cisterciensibus similes monachis suis* imposuisse. Illi monasterio in Abrincatensi diœcesi constructo suberant triginta Abbatiæ, ejusque Abbas erat Serlo. Remensis autem Concilii Patres statuerunt, ut omnes qui essent de ordine Saviniacensi, habitum ordinis Cisterciensis, *sine mora, accepto mandato, sumerent, & conservarent*, ut refert Serlo quartus Saviniacensis Abbas in sua charta recitata Tomo I Monastici Anglicani pag. 871. & seqq. Instabat tunc tempus Capituli Generalis Ordinis Cisterciensis, in quo Serlo Abbas se & triginta suas Abbatias Cistercio subdidit, ut refert Manriques in Annal. Cisterc. ad annum 1148. cap. 7. ubi illas Abbatias enumerat. Huic Capitulo interfuisse Eugenium Papam post solu-

tum

tum Concilium, afferit Godefridus, qui præsens fuit, in Vita S. Bernardi lib. 4. cap. 7. *Igitur eodem anno*, inquit, *apud Cistercium juxta morem, Abbatibus congregatis, prædictus Papa venerabilis adfuit, non tam auctoritate Apostolica præsidens, quàm fraterna charitate residens inter eos, quasi unus ex eis.*

XXXIII. *Eugenius PP. Claravallem visitat.* Absoluto Concilio Remensi Eugenius Papa adhuc per aliquot dies ea in urbe moratus est. Nam Marlotus lib. 2. Hist. Metropolis Remensis cap. 52. recitat privilegium monasterio Sancti Theoderici ea in urbe siti concessum, quod dicitur *Dat. Remis per manum Guidonis S. R. E. Diac. Card. & Cancellarii XIV Kal. Maij indict. II* (legendum XI) *Incarnat. Dom. anno* 1148. *Pontific. Eugenii anno III.* Legendum anno IV. Inde Caralaunum paucis leucis Remis distitum profectus est, ubi Odoni Abbati monasterii Sancti Remigii Remis positi privilegium largitus est, *datum Catalauni per manum Guidonis &c. XII Kal. Maii, indict. II* (legendum XI) *Incarnat. dom. anno* 1148. *Pontific. verò Domini Eugenii III Papæ anno quarto.* Exhibet etiam illud Marlotus cap. 53. Caralauno Claramvallem profectus est. *Interim*, inquit Ernaldus Abbas Bonævallis lib. 2. Vitæ S. Bernardi cap. 8. *celebrato Remis Concilio Claramvallem humiliter visitat, & gloriam pontificatûs Romani pauperum præsentat aspectibus. Mirabantur omnes in tanta altitudine humilitatem immobilem, & in tam excellenti culmine propositi sancti permanere virtutem; ut altitudine sociata humilitas pro officio exterius splendeat, & pro virtute nequaquam interius inanescat. Adhærebat carni ejus lanea tunica, diebus & noctibus cucullo vestitus: sic ibat, sic cubabat. Intus Monachi habitum retinens, extra se Pontificem & vestibus & moribus exhibebat; rem difficilem agens, diversarum in uno homine proprietates exprimens personarum, segmentata circumferebantur pulvinaria; lectus palliis opertus, cortinâ ambiebatur purpureâ, sed si revolveres operimenta invenires superjectis laneis complosa stramina & paleas conglebatas. Homo in facie, Deus videt in corde: ipse verò bona coram Deo & hominibus providebat. Alloquitur fratres non sine lachrymis, nesciens sermonibus avulsa de corde suspiria; hortatur & consolatur, & se inter eos fratrem & socium, non Dominum exhibet, vel magistrum. Cùmque eum diutius morari non pateretur magna eum prosequens comitantium multitudo, salutatis fratribus, iter in Italiam dirigens abscessit,* non post aliquot menses, ut perperam scribit Manricus cap. 6. num. 3. sed post aliquot

XXXIV. *Rosam auream ad Alphonsum Hisp. Regē mittit.* dies, ut ex dicendis perspicuum fiet.

Nam ex monasterio Claravallensi Lingonas petrexit Eugenius, ibique vel saltem ex ejus territorio Epistolam 74. quinto Kalendas Maij ad Alphonsum Hispaniarum Regem dedit, de qua mox locuti sumus, in qua post confirmatum Primatum Toletanum, ait se ad eum mittere Rosam auream, quam Romanus Pontifex portare consuevit in dominica, quâ cantatur, *Lætare Jerusalem*, seu Dominica quarta Quadragesimæ. *Ad indicium autem*, inquit, *bonæ voluntatis & gratiæ nostræ circa te, Rosam auream, quam in signum passionis & Resurrectionis Jesu Christi Domini nostri, Dominica, qua cantatur Lætare Jerusalem, singulis annis Romanus portare Pontifex consuevit, Serenitati tuæ per venerabilem fratrem nostrum P. Segoviensem Episcopum providimus transmittendam; ut ejusdem Rosæ memoria incitatus, ea quæ desunt passionum Christi in corpore tuo complere cum Domini auxilio satagas; & ipsius solatiante clementia debeas ad resurrectionis Gloriam pervenire.* De flore aureo, vel Rosa à Pontificibus Romanis ea die gestata, vide dicta in Urbano II. Lingonis adhuc erat Eugenius *III Kal. Maij*, quo die scripsit Epistolam ordine 14. Tomo X Concil. ad Sugerium Abbatem S. Dionysij, & 13. ad Canonicos sanctæ Genovefæ Parisiensis, quæ sunt de reformatione Canonicorum ejusdem Ecclesiæ ad finem perducenda.

XXXV. *Romam vadit.* Lingonis Pontifex Cisterceium visitavit, Godefridus enim in Vita S. Bernardi lib. 4. cap. 7. ait: *Igitur eodem anno apud Cistercium* (paucis leucis Lingonis distans) *juxta morem Abbatibus congregatis*, & cetera num. XXXII recitata. Deinde ex Gallia discessit, & in Italiam se contulit. Jam Vercellas pervenerat die decimasexta Junii ejusdem anni 1148, nam eo die ibidem Epistolam dedit ad Sugerium Abbatem, qua ei significat, se mutato consilio, non jam Monachos ad Sanctæ Genovefæ Parisiensis Ecclesiam mitti velle, sed Canonicos Regulares. Refertur hæc Tomo X Concil. pag. 1059. diciturque data *Vercellis XVI Kal. Julij*. Sed cum interim Arnaldus de Brixia hæreticus, qui Romæ populum in Clerum hactenus armarat, Clerum adversus se ipsum commoveret, & Capellanos ministros Ecclesiarum, quæ Cardinalibus cesserant in titulum, ab eorum obedientia retraheret, eosque inter se factiosè divideret, ut constat ex pluribus Epistolis Eugenii, quas refert Baronius, Eugenius Papa Romam non intravit ante annum 1149, quo Anonymus Cassinensis scribit: *Eugenius Papa Tusculanum ingressus, fultus auxilio Rogerii Regis Romanos sibi rebelles expugnat. Ludovicus Rex à partibus Jerosolymitanis reversus, & à Rege Rogerio apud Polentiam cum honore susceptus, quarto Nonas Octobris ad hoc monasterium* (nempe Cassinense) *venit, susceptusque* bono-

bonorificè, post diem recedens tertium, & apud Tusculanum cum Apostolico colloquens, Franciam redit. Eugenius Papa pacem cum Romanis reformans Romam reversus est circa finem anni 1149; Ludovicus enim Rex die decimatertia Septembris, quæ in feriam tertiam incidebat, eòdem ex Transmarinis partibus reversus est, ut ait Joannes Ceccanus in Chronico. *Id. Septemb. feria tertia Rex Franciæ revertitur à transmarinis partibus*, & postea, ut jam ex Anonymo Cassinensi diximus, apud Tusculanum cum Eugenio Papa colloquium habuit, ideoque antequam Romam reversus esset.

XXXVI. *Metropoles in Norvegia & Suecia erigit.* Eugenius Papa anno 1146. in secunda Cardinalium creatione Nicolaum de Brekspere, seu Breskpear Angium, monasterii Sancti Rufi prope muros Avenionis Abbatem, Episcopum Cardinalem Albanensem renunciavit, ut habet Ciaconius. Hic est ille Nicolaus, qui postea sub Hadriani IV nomine Romanus Pontifex dictus, de cujus varia fortuna suo loco sermo erit. Hunc Cardinalem Eugenius Pontifex Legatum in Norvegiam misit, ejusque operâ primùm in ea provincia Archiepiscopatum erexit anno millesimo centesimo quadragesimo octavo, Nidrosia sede Archiepiscopali, sive Metropolitana constituta. Idem factum esse eodem anno in Suecia testatur Joannes Magnus *lib.* 18. Historiæ Gothicæ cap. 18. Sanctum enim Henricum Episcopum Upsaiensem Metropolitanum constituit. Extat ejusdem S. Henrici Martyris Episcopi Upsaiensis Vita in Actis SS. Bollandianis ad diem XIX mensis Januarii. Fuit hic sanctus, septimus Upsaiensis Ecclesiæ Episcopus, totiusque Finlandiæ Apostolus & patronus. Upsala Regum quondam sedes, postea Stochoimium haud procul inde distitum translata.

XXXVII. *Coloniensis & Moguntinus Archiepisc. munera respuit.* Anno millesimo centesimo quinquagesimo Româ iterum exire coactus est Eugenius, ut scribit Anonymus Cassinensis ad annum 1149. res enim anno uno citius narrare solet: *Eugenius Papa*, inquit, *Urbe egressus Campaniæ moratus est*. Dum ibidem moraretur, anno scilicet 1151., duo Primarii Germaniæ Episcopi, Moguntinus & Coloniensis, rei ad dicendam causam ab Eugenio vocati, comparuerunt auro & muneribus onusti, ut ea donarent Eugenio, tunc ob multiplices expensas, causâ belli civilis cum Romanis effusas egentissimo. At ipse nihil penitus ex eis attingens, eadem in Germaniam reportare coegit, causâque utriusque examinatâ, Coloniensem innocentem inventum absolvit, Moguntinum autem pleniori judicio remisit. Archiepiscopos ilios plurimùm argenti Eugenio detulisse, sed illorum munera Sanctum Pontificem sprevisse, asserit Sanctus Bernardus in lib. 3. de consideratione. Certè Eugenium à capiendis muneribus se continuisse disertè habet Joannes Saresberiensis lib. 5. de Nugis Curialium cap. 15. *Amplectendæ memoriæ*, inquit, *& imitandæ sanctitatis Summus Pontifex Eugenius, quem vidisti, nullum omnino munus hominis litigantis recipiebat, aut cui litem crederet imminere. Unde cùm in adventu suo Prior quidam modicæ facultatis, cujus causam nondum audierat, ei marcam auri devotione multa offerret*, Nondum, *inquit*, domum ingressus es, & jam vis corrumpere Dominum? *Corruptionem namque vir sanctus credidit, quidquid offerebatur Judici lite pendente*.

XXXVIII. *Ecclesia Coloniensis privilegia confirmat.* Anno sequenti millesimo centesimo quinquagesimo secundo Pontifex Eugenius eidem Arnoldo Coloniensi Archiepiscopo dedit Epistolam ordine X Tomo X Conciliorum, quâ ei successoribusque concedit, quòd nulli Primati, nisi soli Romano Pontifici subsit: quòd solus Reges infra terminos suæ provinciæ coronet: quòd primus in quocumque ejus Concilio post Papam seu legatum sedeat. Statuit præterea *ut septem idonei presbyteri Cardinales in prædicta Ecclesia* (scilicet Sancti Petri Coloniensis) *ordinentur, qui induti dalmaticis & mitris ornati, ad principalia duo Altaria ejusdem Ecclesiæ cum totidem Diaconibus & Subdiaconibus, quibus sandaliorum usum* concessit, *Missarum solemnia in festivis diebus tantummodo administrent*. S. Leo IX, ex superius dictis, jam concesserat, ut septem presbyteri Cardinales quotidie divinum officium celebrarent in sandaliis, sed nihil de Dalmatica aut Mitra statuerat, sicuti nec de Diaconis & Subdiaconis, quibus Eugenius III sandaliorum usum concedit. Tandem *Pallii quoque usum, & vivificæ crucis vexillum atque naccum, insigne videlicet festivi equi, quæ prædecessoribus tuis à nostris prædecessoribus concessa sunt, suo tempore, suoque loco ferenda, nos tam tibi, quàm tuis successoribus confirmamus*, inquit Eugenius. Ubi loco *naccum*, legendum *nactum*, nactus autem ab aliis *coopertorium*, ab aliis *udo* appellatur, ita ut nactus fuerit stragulum, quo totus equus insternitur. Hinc Jacobus Stephanescus Cardinalis lib. 1. de Cronatione Bonifacii VIII cap. 9.

Post ipsum quadratus equus detextus ad ante,
Velatusque rubro scarlati tergora nacto
Cygneus ad dextram vehitur.

Et infra:

Cornipedemque sedens niveum sub tegmine nacti.

Alia exempla in Glossario Ducangii, voce *nactum*, vel *nactus* legi possunt. In fine Epistolæ ab Eugenio & pluribus Cardinalibus subscriptæ legitur: *Datum Signiæ per*

SÆC. XII. EUGENIUS III.

per manus Bosonis S. R. E. Scriptoris VI Idus Januarii, indict. XV, Incarnato Dom. MCLI, Pontificatûs verò Domini Eugenii III Papæ anno VII. Qua ex indictione & anno Pontificatûs, apparet hanc Epistolam anno 1152. datam, ideoque & Eugenium in ea Epistola annum protogare usque ad diem 25. Martii.

XXXIX. *Gradus Academicos Baccalaureatus &c. instituit.*

Gratianum, natione Etruscum ex oppido Clusio, Monachum in monasterio Sancti Felicis in urbe Bononiensi, sacros Canones in unum corpus collegisse, & Canonistarum quasi Magistrum fuisse asserit Miræus in Henrico Gandavensi. Eugenius autem III primus omnium Pontificum Romanorum jussit in tribunalibus Ecclesiasticis judicari secundùm ejusdem Gratiani compilationem. De Gratiano Sigonius lib. 2. de Episcopis Bononiensibus scribit: *Anno 1151. Gratianus Monachus in monasterio Sancti Felicis, Decretum, id est, Juris Pontificii volumen insigne, quod extat, composuit: id quod lapis olim in claustro positus indicavit, his verbis, &c.* Eugenius autem veritus ne Jus Canonicum vilesceret, quia omnes studiosi ad Civile recens digestum se conferebant, suggerente Gratiano, gradus quosdam Academicos excogitavit, non tam annorum, quàm profectûs, scilicet Baccalaureatûs, Licenciatûs & Doctoratûs, ut hocce specioso titulo studiosos ad Jus Canonicum amplectendum excitaret & privilegiis accenderet. Hanc enim graduum Scholasticorum institutionem, omnes ferè qui de illis scripserunt, ad Gratianum & Petrum Lombardum retulerunt. Neque ante Lombardum eorundem graduum in Scriptoribus mentio, indeque communiter dicitur, eum illos, Gratiani imitatione, Parisiis in Theologica disciplina instituisse, qua de re legendus Bulæus Tomo 2. Historiæ Universitatis Parisiensis pag. 679. & seqq. Ceterum falluntur qui Gratianum, & Petrum Lombardum postea Episcopum Parisiensem, imò & Petrum Comestorem germanos fratres fuisse asserunt; Gratianus enim Etruscus erat, ex oppido Clusio; Lombardus Insuber, Novariensis; Comestor verò Gallus, Trecensis.

XL. *Instituit etiam Archiepiscopatus quatuor in Hibernia.*

Sanctus Malachias Archiepiscopus Armachanus duo tantùm Pallia pro Hibernia concupierat, sed post ejus mortem, quæ anno 1148. contigit, Eugenius Papa Joannem Paparonem, Cardinalem Presbyterum, Legatum in Hiberniam misit anno 1151. cum quatuor Pallis Hiberniensibus directis, ut asserit Joannes Prior Hagustaldensis in Continuatione Historiæ Simeonis Dunelmensis. Loquuntur & de hac quatuor Archiepiscoporum in Hibernia Institutione Rogerius Hovedenus & Chronographus Mailrosensis. Joannes Paparo prosperè in Hiberniam trajecit, & Christiano Lesmoricensi Episcopo, qui Legatum agebat illius insulæ, mandante Eugenio se conjunxit; ac ut maturius religionis negotiis consulerent, Concilium provinciale anno 1152. indixere, cui Archiepiscopi, Episcopi, Abbates; imò Reges Insulæ, Duces, Baronesque interessent; illi nimirum ut jura & leges darent, hi ut suscipetent; utrique ut convenientias rerum discuterent, & altius providerent, ac mutuis auxiliis expeditius exequerentur. Locus Concilii designatus *Mellifons* fuit, Cisterciense cœnobium perillustre. De hoc Concilio in Anonymo Antissiodorensi antiquo ad hunc annum legitur; in collectione enim Labbeana omissum fuit: *Joannes Paparo Cardinalis ub Eugenio III Pontifice Romano missus, cum Christiano Episcopo Lismoriensi* [qui Cisterciensis fuerat] *totius Hiberniæ Legato, in Hiberniam venit. Idem Christianus in Melli, seu Mellifontis monasterio Cisterciensi Concilium celebravit, cui interfuerunt Episcopi, Abbates, Reges, Duces & majores natu Hiberniæ; quorum consensu Archiepiscopatus constituti sunt quatuor, Armachanus, Dublinensis, Caselensis, Tuamensis: quibus præfuerunt eo tempore Gelasius, Gregorius, Donatus, Edanus.* Plura de eorum Metropolitanorum institutione Manricus in Annal. Cisterc. ad annum 1152. cap. 5. Antea Episcopi in Hibernia sese mutuo consecrabant, ut refert Giraldus Cambrensis in Topographia Hiberniæ cap. 17.

XLI. *Romam redit.*

Eugenius Pontifex, qui, ex mox dictis, anno 1150. Româ iterum exire coactus fuerat, anno millesimo centesimo quinquagesimo secundo *cum Romanis pace facta Urbem ingreditur, ibique cum eis hoc anno primitùs commoratur*, inquit Robertus de Monte ad annum 1152. antea enim subinde illuc profectus fuerat, sed postea discesserat. De die tamen ejus Romam adventus non consentiunt Cronologi. Anonymus Cassinensis ad annum 1151. qui nobis est 1152. *Eugenis Papa*, inquit, *cum Romanis paciscens Romam reversus est V Idus Octob.* Joannes verò de Ceccano in Chronico: *Eugenius Papa reversus est Romam VIII Idus Septembris*, sed quocumque ex illis diebus Romam redierit, completa est prophetia Sanctæ Hildegardis, quæ pacem Eugenio, sed sub finem Pontificatûs antea prædixerat.

XLII. *Concordiam init cum Friderico Rege.*

Conrado Germaniæ Rege, qui vulgò Imperator dictus fuit, licèt Imperialem coronam non acceperit, Italia, ipsaque urbe Roma bellis civilibus ejus tempore turbatâ XV Kalendas Martii anni 1152., ut scribit Dodechinus Abbas, mortuo, Fridericus dictus *Ænobarbus*, sive *Barbarossa* à barba rufa, in ejus locum electus est die quarta Martii, dieque nona ejusdem mensis, in Dominica coronatus, *vocatis prudentioribus,*

bus, seu majoribus ex numero Principum, de statu Reipublicæ consultans, Legatos ad Romanum Pontificem Eugenium, Urbem ac totam Italiam destinandos disposuit, de promotione sua in regnum significaturos. Mittuntur itaque Hillinus Trevirensis electus & Everbardus Bambergensis Episcopus, viri prudentes & literati, inquit Otto Frisingensis, Conradi Regis mortui uterinus frater, lib. 2. de Gestis Friderici cap. 4. Hi cùm profecti fuissent ad Eugenium Papam, hic sex viros designavit, qui concordiæ capitula sancirent; quinque selecti ex collegio Cardinalium, Gregorius, Humbaldus, Bernardus, Octavianus, Rolandus, & unus ex Abbatibus Cistercii, nempe Bruno de Caravalle, vulgò Claravalle, quæ est insignis Abbatia Ordinis Cisterciensis prope Mediolanum. Fridericus quinque tantùm pro se deputavit, duos Episcopos, Hamburgensem & Constantiensem, ac tres Comites. Extant in Bibliotheca Varicana, in volumine quod *Cencius Cameralis* inscribitur, antiqua documenta concordiæ inter Eugenium & Fridericum initæ; ex parte quidem Regis pro defensione Ecclesiæ Romanæ, ejusque bonorum ac jurium, ex parte verò summi Pontificis pro corona imperii Friderico impertienda.

XLIII. *Commovetur in Fridericum Regem & quare.*

Sed concordia illa paulò post turbata fuit; cùm enim, ut refert idem Otto Frisingensis lib. 2. de gestis Friderici cap. 6. Ecclesia Magdeburgensis Pastore suo viduata fuisset, & Electores inter se non convenirent, Fridericum Regem adiére, qui ut partes in concordiam adduceret, eis proposuit Guicmannum Ciccensem Episcopum, eique regalia ejusdem Ecclesiæ concessit. Verùm cùm Eugenius, quidquid de jure Imperatoris esset, certum haberet, non esse in facultate alicujus Regis, aut Imperatoris, à sede ad sedem absque causa, sede Apostolica inconsulta, Episcopum transferre, graviter commotus est, & tam literis, quàm legationibus, Regiæ potestati restitit, ut Otto Frisingensis laudatus cap. 8. refert. At cùm interim Eugenius Pontifex obiiflet, eique Anastasius IV successisset, Fridericus missis ad eum anno 1154 cum ipsomet Guicmanno Nunciis, non solùm facti sui ratihabitionem, sed etiam pallium obtinere eum fecit, non sine multorum scandalo, qui nunquam id factum iri, fixum apud Romanos fuisse ab ipsis audierant, ut tradit idem Otto cap. 10. qui addit exinde non solùm in secularibus, sed & in Ecclesiasticis negotiis disponendis auctoritatem Friderici plurimùm crevisse.

XLIV. *S. Henrici Imp. Canonisatio.*

Idem Otto Frisingensis in Friderico lib. 1. cap. 63. loquens de sepultura Conradi Regis, ait eum Regio cultu sepultum fuisse *in Ecclesia Bambergensi juxta tumulum Imperatoris Henrici ejus loci fundatoris, qui nuper auctoritate Romanæ Ecclesiæ in loca Sancta levatus, pro Sancto habetur.* Quibus ex verbis colligitur, Sanctum Henricum non multò ante ab Eugenio Papa in Sanctorum numerum relatum esse, ex literis enim Canonizationis, quæ supersunt, certus annus erui non potest, cùm in fine illarum tantùm legatur. *Datum trans Tiberim secundo Idus Martii.* Eas porrò literas hic integras referre abs re visum non est, quia Synopsim vitæ hujus Sancti Imperatoris continent: *Eugenius Episcopus servus servorum Dei venerabili Fratri Egelberto Episcopo, & Dilectis filiis, Canonicis Bambergensis Ecclesiæ salutem & Apostolicam Benedictionem. Sicut per literas & nuncios vestros Vobis mandasse meminimus, venerabiles Fratres nostros N. Sanctæ Rufinæ Episcopum, & N. Presbyterum Cardinalem pro diversis negotiis ad partes illas de nostro latere delegavimus, eisque viva voce injunximus, ut ad Ecclesiam vestram accederent, atque de vita & miraculis Henrici Regis rei veritatem diligenter inquirerent, & literis suis nobis significarent. Nunc autem eorundem Fratrum nostrorum, & multorum religiosorum & discretorum virorum attestatione, de castitate ipsius, de fundatione Bambergensis Ecclesiæ, & multarum aliarum, quarundam quoque Episcopalium sedium reparatione, & multiplici eleemosynarum largitione; de conversione Regis Stephani, & totius Hungariæ, Domino cooperante per eum facta; de glorioso etiam ipsius obitu, pluribusque Miraculis post ejus obitum, ad ipsius præsentiam divinitus ostensis, multa cognovimus. Inter quæ illud præcipuum & memorabile plurimum attendentes; quòd cùm Diadema sceptrumque Imperii suscepisset, non Imperialiter, sed Spiritualiter vixit. In toro etiam legitimo positus (quod paucorum fuisse legitur) integritatem castimoniæ usque in finem vitæ conservavit. Quæ quidem nos omnia simul perpendentes, atque devotionem vestram & Ecclesiæ Bambergensis, quæ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ soli sub-sse dignoscitur, diligenter considerantes: tametsi hujusmodi petitio nisi in generalibus Conciliis admitti non soleat, auctoritate tamen S. R. E. quæ omnium Conciliorum firmamentum est, petitionibus vestris acquiescimus, atque ejusdem memorabilis viri, cujus exaltationem requiritis, Fratrum nostrorum Archiepiscoporum, & Episcoporum, qui præsentes aderant, communicato Consilio, memoriam inter Sanctos de cetero fieri censemus, & anniversarium ipsius diem solemniter celebrari constituimus. Vestrâ itaque interest, sic in S. R. E. obedientia & fidelitate persistere, & ei dignæ devotionis obsequiis respondere, ut ampliori Beati Petri & nostra gratia digni inveniamini. Datum Trans Tiberim secundo Idus Martii.*

XLV. *Legatos mittit in Germaniam pro causa Henrici Archiepisc. Mogunt.*

Diximus superius Eugenium Papam, Hen-

Henricum Moguntinum Archiepiscopum Romam vocasse ad dicendam causam, sed pleniori judicio remissum esse. Quare anno 1153. ab Eugenio decreta est Legatio in Germaniam ad judicandum eumdem Henricum *virum pro distractione Ecclesiæ frequenter correptum, nec correctum*; inquit Otto Frisingensis in Friderico lib. 2. cap. 9. qui subdit, Bernardum Presbyterum & Gregorium Diaconum, Cardinales Legatos eum deposuisse, & Arnoldum Cancellarium Friderici Regis in ejus locum subrogatum esse. Justè, an injustè hæc depositio facta fuerit, diversa est diversorum assertio. Orto Frisingensis noxium asserit, & Sanctus Bernardus ejus simplicitatem excusandam censet; Conradus verò Episcopus Moguntinus, qui post annum centum Chronicon Moguntinum scripsit, omnem culpam rejicit in Arnoldum ejusdem Archiepiscopi proditorem, atque in Legatos Apostolicæ Sedis pecuniâ corruptos, quos etiam terribili Dei judicio punitos narrat. *Post annum ferè & dimidium Venerabilis Henricus Præsul defunctus, Deo, ad quem appellaverat, totum processum lachrymabiliter assignavit.* Subdit idem Chronographus, qui ait, se referre rem omnibus illius seculi notissimam. Sed Baronius Conradi narrationem suspectam falsamque habet, præcipuè quia iidem ipsi Cardinales, quos post annum & dimidium male periisse tradit, longè diutius supervixisse reperiantur.

XLVI. *Ad Deum transit.* Eodem anno millesimo centesimo quinquagesimo tertio, die octava mensis Julii defunctum esse Eugenium Papam, habemus ex veteri codice Bibliothecæ Vaticanæ, in quo, teste Baronio, legitur: *Defunctus est apud Tibur die Octava Julii, & inde per stratam publicam, & mediam Urbem, atque in Vaticanum, cum totius Cleri & populi Romani frequentissima turba, maximo luctu, communique omnium immensa tristitia deportatus est, & in ipsa B. Petri Ecclesia coram majori Altari tumulatus.* Eumdem diem Eugenii morti assignat Hugo Episcopus Ostiensis in Epistola, qua eam Abbatibus & Capitulo Cisterciensi significat, & quam Oldoinus in Additionibus ad Ciaconium ex MS. Morimundensis cœnobii in diœcesi Mediolanensi descriptam exhibet. Sed cùm Joannes de Ceccano in Chronico dicat, Eugenium mortuum Tiburi *Nonis Julii*, seu die septima Julii, ex eo deduci debet, Eugenii obitum contigisse nocte inter diem septimam & octavam Julii, indeque Ceccanum eam priori diei, alios verò posteriori assixisse; dici enim non potest, priorem diem esse diem mortis, & posteriorem Sepulturæ, quia ejus exequiæ *per biduum* sunt celebratæ, ut idem Hugo asserit. Sedit itaque Eugenius annos VIII, menses IV, dies X, ut rectè scribit Godefridus Viterbiensis.

Felicem Eugenii III obitum ita refert Hugo Ostiensis Episcopus in laudata Epistola: *Decus Ecclesiæ, Pater justitiæ, amator Religionis & Patronus, qui superborum & humilia corda propria virtute calcaverat, qui super solium David, & super regnum ejus sedebat, ut Ecclesiam sibi commissam, quam ad sublimem statum reduxerat, confirmarat, & corroborarat: Pater, inquam, noster, ac defensor, felicis memoriæ Papa Eugenius trabea carnis exutus, octavo Idus Julii carne immaculatus migravit ad Christum; exivit Christo obviam in aera, & sic semper cum Domino erit, agnum secutus quocumque ierit. Cujus exequiæ præter spem omnium [jam ferè enim Senatum aurribila verat] præter morem consuetum, ita per biduum sunt à Clero & populo celebratæ, ut jam crederetis regnantem in cœlis, qui mortuus colebatur in terris. O quantus erat luctus omnium, quanta præcipuè lamenta pupillorum, & viduarum! jam diceretis esse cum Deo, qui ita lamentabatur à populo; procul dubio ereptus est à laqueo venantium, contritus est laqueus, & ipse liberatus est.* XLVII. *Laudes Romanorum de ejus morte.*

Certè Eugenium statim à morte Miraculis refulsisse, antiqui & graves Auctores affirmant. Godefridus Monachus Claraevallensis, qui tunc vivebat, Divi Bernardi mortem lib. 5. cap. 2. ejus vitæ describens, ait: *Facta sunt hæc eodem anno, quo B. Pater noster Eugenius Tertius, ejusdem patris sancti in conversatione sancta filius, ab hac luce, vel ab hac magis caligine migravit ad Lucem, cujus merita in ipsa, cui insigniter præfuit Urbe, miraculis pluribus illustrata coruscant.* Idem scribunt Vincentius Bellovacensis in Speculo Historiali, Auctor fasciculi Temporum, Chronicon magnum Belgicum; quin & Chronicon Normanniæ ab Andrea Duchesnio in fine Historiæ Orderici Vitalis publicatum; *mense Julio*, ait, *viam universæ Carnis ingressus est venerabilis memoriæ Eugenius III Papa, vir admodum religiosus, in eleemosynis largus, in judiciis justus: Omnibus tam pauperibus, quàm divitibus affabilis & jucundus, ad cujus tumulum, qui in Ecclesia Beati Petri venerabiliter factus est, miracula post transitum ejus statim apparuerunt.* Chrysostomus Henriquez in suo Fasciculo parvum Tractatum vulgavit *de Miraculis Eugenii* ex codice MS. Dunensis Cœnobii, Auctore Anonymo, sed oculari & Synchrono, qui miracula septem ad Sepulturam ejus patrata notavit, præfixa semper ad Eugenii nomen appellatione *Beati*. Edidit etiam illum Papebrocius in Conatu Chronico-Historico ex antiquo codice Monasterii Urscampi in Picardia, in præfatione Auctor indicat se eo tempore vixisse. Denique Continuator Chronici Sancti Petri Vivi, qui hoc etiam tempore vivebat, XLVIII. *Miracula ejus.*

Euge-

Eugenii morte narrata, ait: *Miraculis gloriosis illius Sepulchrum illustratum est*. Hinc Kalendariis Cisterciensibus nomen ejus inscriptum ad diem octavum mensis Julii.

XLIX. *Epitaphium ex Chronico Belgico.*

Nullum Epitaphium ejus Sepulchro fuisse insculptum conjicit Papebrocius ex silentio Romani Canonici; Angelus tamen Manrique parte 2. Annalium Cisterciensium pag. 224. istud ex Auctore Chronici Belgici transcriptum refert:

Hic jacet Eugenius defunctus cerne Sepulchrum
Cui pia cum Christo vivere vita fuit.
Pisa virum genuit, quem Claræ vallis alumnum
Exhibuit, sacræ religionis opus.
Hinc ad Anastasii translatus Martyris ædem,
Ex Abbate, Pater summus in orbe fuit.
Eripuit solemne jubar mundique decorem
Julius, octavum sole ferente jubar.

ANASTASIUS IV. *Pontif. CLXVIII.*

Anno Domini MCLIII.

I. *Anastasius IV. fit Papa.*

Eadem die, quâ Eugenius III sepultus mandatus est, scilicet nona mensis Julii anni Millesimi centesimi quinquagesimi tertii, Conradus Sabinensis Episcopus, patria Romanus, de Regione Suburræ, ex patre Benedicto, electus est Romanus Pontifex, ut ex ejus Sedis duratione constabit: *Successit ei* (nempe Eugenio) *Conradus Sabinensis Episcopus, Apostolicæ sedis in Urbe duntaxat in agendis Episcopalibus, dum Papa deest, ex antiqua consuetudine, pro dignitate loci sui Vicarius, qui erat natione Romanus, vir grandævus & apud Romanos auctoritate præclarus, exinde vocatus Anastasius IV*, inquit Auctor Anonymus antiqui Chronici Normanniæ pag. 988. in fine Historiæ Orderici Vitalis editi: quod Chronographus iste exscripsit ex Germano Roberto de Monte in Chronico, à Dachetio publicato, qui cùm hoc ipso tempore vixerit, manifestum est errasse Ciaconium, qui scribit, Anastasium IV fuisse Abbatem Sancti Rufi, & Aurelianensis diœcesis in Galliis.

II. *Non fuit Benedictinus, neque Abbas S. Rufi in Gallia.*

Platina de Vitis Pontificum ait, Anastasium IV ante Pontificatum fuisse Abbatem Sancti Rufi Veliternensis diœcesis, quod & legitur in Trithemio lib. 4. cap. 16. in Hieronymo de Plata de Bono statu Religionis lib. 2. cap. 28. & in prima editione Chronici Ecclesiastici Onuphrii Venetiis anno 1557. curata in fol. quod desinit in Paulo IV, & in quo scribit de Anastasio: *Natione Italus, patria Romanus, de regione Suburræ, ex Patre Benedicto, Monachus Sancti Benedicti Congregationis.... Abbas Sancti Rufi Veliternæ diœceseos*. In altera verò editione ejusdem Chronici, quæ desinit in Pio V, anno 1566. Pontifice electo, quæ subjuncta est editioni Platinæ anni 1568. nulla mutatæ sententiæ ratione adducta, ait: *Anastasius IV, Romanus, Conradus de Suburra, Benedicti filius, Canonicus Regularis, & Abbas Sancti Rufi Velentinæ diœceseos in Galliis*. Sed Anastasium IV non fuisse Abbatem S. Rufi prope Valentiam, ex eo convincitur, quòd Abbatia S. Rufi, caput Canonicorum Regularium, sita esset in Provincia prope Avenionem, indeque nonnisi post hujus Pontificis mortem Valentiam translata fuerit, ut dicetur in Hadriano IV, ideoque Anastasius IV nec Canonicus Regularis Monasterii S. Rufi in Gallia, nec ejusdem Abbas fuit. An autem Monachus fuerit S. Benedicti valde dubium est, nullus enim ante Tritbemium, qui anno 1516. è vivis excessit, id in literas misit, quod etiam asserit de Hadriano IV, quem tamen constat, non fuisse Benedictinum, sed Abbatem S. Rufi in Provincia. Nihil ergo verisimilius dici potest, nisi eum fuisse Canonicum Regularem monasterii cujusdam in Veliterna diœcesi siti, quod dictum est postea Abbatia S. Rufi, quia erat Prioratus Canonicorum Regularium ab Abbatia S. Rufi prope Avenionem dependens.

III. *Nimiæ facilitatis reprehenditur.*

Eugenium III literis & legationibus restitisse Friderico Imperatori, qui, inconsulta sede Apostolica Guicmannum Ciccensem Episcopum ad Archiepiscopatum Magdeburgensem transtulerat, superius diximus. Sed Eugenio mortuo missus ab Anastasio Gerardus Cardinalis ad terminandam illam causam, quam Eugenius bene inchoatam reliquerat. Verùm cùm Gerardus quædam secus nutum Friderici tractare vellet, indignationem ejus incurrens, infecto negotio dimissus cum dedecore, in via mortuus est. Fridericus autem anno 1154. missis ad Anastasium cum ipso Guicmanno Nunciis, non solùm facti sui ratihabitionem, sed etiam pallium obtinere Guicmanno fecit, non sine multorum scandalo, ut ait Otto Frisingensis in Friderico lib. 2. cap. 10. Ob idque Anastasius Papa nimiæ facilitatis reprehensus est.

IV. *S. Willelmum in Episcopatum Eboracensem restituit, & pallio donat.*

Sed si Anastasius hac in causa multorum reprehensionem incurrit, in eo maximè laudandus, quòd, mortuo Henrico de Murdac Archiepiscopo Eboracensi, Willelmum antea ejusdem sedis Archiepisco-

SÆC. XII. ANASTASIUS IV.

pum consecratum, & ab Eugenio III depositum, in sedem suam restituerit, eique pallium miserit. Hæc refert Guillelmus Neubrigensis Auctor æqualis lib. 1. cap. 26. ubi postquam retulit Eugenii Papæ mortem & S. Bernardi Clarævaliensis Abbatis, subdit: *Vulgato autem duorum transitu* (sc. Eugenii & Bernardi) *tertio adhuc superstite* (sc. Henrico de Murdac) *Guillelmus olim Eboracensis, qui Vintoniæ morabatur, spe recuperationis concepta* [*nam prior eum deposuerat, secundus, ut deponeretur, egerat, tertius deposito successerat*] *sedem Apostolicam celeriter adiit, judicium non accusans, misericordiam humiliter postulavit. Et ecce certus de transitu, ex Anglia Eboracensis Episcopi* [nempe Henrici de Murdac:] *nuntius superveniens, ejus* (nempe Guillelmi) *preces multum adjuvit. Et quidem Dunelmensis Electus, qui prior illuc venerat, à Domino Papa* (Anastasio IV) *solemniter consecratus, illius* (sc. Guillelmi) *qui posterior advenerat, pendente adhuc fortuna, discessit. Sed tandem prioris judicii rigore sublato, Apostolicæ mansuetudinis Clementiam expertus, miserante ejus canos Papa cum Cardinalibus, & satagente circa ejus negotium maxime quodam Gregorio magni nominis Cardinali, homine facundissimo & profundissima astutiæ atque animi verè Romani. Itaque in integrum restitutus, & pallio, quod nunquam eatenus impetrare potuerat, insignitus, Sabbato Sancto Vintoniam rediit* anno 1154. sed, ut pergit idem Neubrigensis, *receptam non multò post Albas Paschales Ecclesiam decenti moderamine regens, & ingenita lenitate, nulli onerosus existens: Paucis post Pentecosten evolutis diebus, febre corripitur, & rapitur ex hac vita, ingenti tam Clericis, quàm laicis ex mitissimi Pastoris occasu luctu relicto.* De ejusdem Sancti Willelmi Eboracensis Canonizatione agetur in Honorio III.

V. Privilegium concedit Equitibus Jerosolymitanis.

Eodem anno millesimo centesimo quinquagesimo quarto Anastasius Pontifex Raymundo de Podio Magistro Hospitalis Jerosolymitani, & Fratribus seu Equitibus ejus Apostolicum rescriptum direxit, quo statuit, ut quascumque possessiones, quæcumque bona ad sustentandam peregrinorum & pauperum necessitatem offerri contingeret, vel jam concessa essent, quieta semper & integra possiderent: *Quia verò*, subdit, *omnia vestra sustentationibus peregrinorum & pauperum debent cedere, ac per hoc nullatenus aliis usibus ea convenit applicari, constituimus, ut de laboribus, quos vestris sumptibus colitis, nullus omninò Clericus vel laicus decimas à Vobis exigere præsumat; Statuimus, ut nulli Episcopo in Ecclesiis Vobis subditis interdicti, vel suspensionis, vel excommunicationis sententiam liceat promulgare.* Concedit & aliqua alia privilegia, ibidem expressa, & jam à præcedentibus Romanis Pontificibus data confirmat. In fine legitur: *Datum Lateran. XII Kal. Novemb. Indict. IV* (legendum, indict. III mense Septembri anni 1154. inchoata) *Incarnat. Dom. anno* 1154. *Pontificatûs Domini Anastasii IV Papæ anno secundo.* Referuntur eæ literæ inter privilegia Equitum Jerosolymitanorum & Tomo X Concil. Earum rescissionem ab Hadriano IV frustra petiisse Fulcherium Patriarcham Jerosolymitanum in ejus Vita videbimus.

VI. Moritur.

Anastasii IV Pontificatus brevis fuit; sedit enim tantùm annum unum, menses quatuor, dies viginti quatuor, ut tradunt Bromptonus in Chronico pag. 1040. Auctor Fasciculi Temporum, Matthæus Paris, Martinus Polonus, & Auctor Magni Chronici Belgici pag. 174. Quare cùm ex codice Vaticano à Baronio relato, ex Onuphrio in Chronico, & ex Sigonio in Historia de Regno Italiæ obierit quarto Nonas Decembris, seu die secunda illius mensis, obiit anno 1154. ex quo & evincitur, rectè à nobis dictum, ejus assumptionem in Pontificem contigisse die nona Julii anni 1153. In Necrologio quidem Casinensi à Caraciolo edito, & in Chronico Joannis Ceccani Anastasii IV obitus jungitur cum die III Nonas Decembris, seu cum die tertia ejusdem mensis, at ibi non notatur dies mortis, sed dies Sepulturæ. Et hæc videntur esse sine controversia. De Anastasio hæc habet Continuator Ottonis Frisingensis: *Eugenius Papa, vir justus & Religione insignis, ab hac luce transiens, Anastasio, homini veterano, & in consuetudine illius curiæ exercitato, sedem reliquit.*

VII. Sepelitur in Ecclesia Lateran.

Ioannes Diaconus Junior in libello de Ecclesia Lateranensi, cujus erat Canonicus, de Anastasio IV scribit: *à sinistro latere Basilicæ est Altare beatæ Mariæ de Reposo. Ibi juxta jacet Anastasius Papa IV, qui fuit Sabinus Episcopus, in mausoleo porphyretico præclaro opere sculpto, in quo olim jacuit Helena mater Constantini Imperatoris: quod videlicet mausoleum de Ecclesia, quam idem Imperator ad honorem ipsius matris extra Urbem fabricaverat, idem Papa deportari fecerat.* Cæsar Rasponus in descriptione Basilicæ Lateranensis pag. 77. de eodem sepulchro ita loquitur: *Ad lævam, prope portam sanctam juxta Altare, quod erat Sancti Antonini Martyris, in tumulo porphyretico præclari admodum operis jacebat Anastasius quartus Pontifex, qui eum tumulum, tempore Innocentii II à latronibus violatum expilatumque, & cineribus divæ Helenæ Augustæ, quibus asservandis initio extructus est, orbatum; ex ejus antiqua extra Urbem Basilica huc transtulerat, sibique paraverat .... sed hoc ejus sepulchrum incendio depravatum, illud est, quod jam post absidem & Chorum*

Ca-

Canonicorum ſpectatur. Tumulus itaque ille, qui tempore Joannis Diaconi Junioris erat a ſiniſtro latere Baſilicæ juxta Altare B. Mariæ de Repoſo, inde ante Raſponi tempora translatus fuerat ad lævam ejuſdem Baſilicæ juxta Altare S. Antonini, indeque poſt incendium poſitus eſt poſt abſidem & Chorum Canonicorum. Exuviæ autem Divæ Helenæ in alia elegantiſſima porphyretica arca apud Franciſcanos ad Aram cœli creduntur ſervari.

Pergit autem Joannes Diaconus: *Hic unicè ac devotiſſimè dilexit præ omnibus iſtam Eccleſiam* (nempe Lateranenſem) *antea dum eſſet Epiſcopus, atque in Apoſtolatu ſublimatus poſtea plurimis beneficiis honoravit. Nam duo privilegia Canonicis præfatæ Baſilicæ ſolemniter condidit; in quibus, & quæ tunc poſſidebant, confirmavit, & de benignitate & gratia ſua plurima ſuper erogavit*, multaque alia in ejuſdem Baſilicæ gratiam fecit, ibidem ſigillatim enumerata. VIII. *Ejus in eandem Baſilicam beneficentia.*

HADRIANUS IV *Pontif. CLXIX.*

Anno Domini MCLIV.

I. *Hadrianus IV ſuccedit Anaſtaſio IV.* Poſtridie mortis Anaſtaſii IV, die ſcilicet tertia menſis Decembris anni milleſimi centeſimi quinquageſimi quarti, Nicolaus de Brekſpere, ſeu de Brekſpear, natione Anglus, jam ab anno milleſimo centeſimo quadrageſimo ſexto ab Eugenio III Cardinalis Albanenſis creatus, Anaſtaſio IV. ſucceſſor datus eſt. In codice enim Vaticano à Baronio laudato ita legitur: *Obiit Anaſtaſius Papa. In ſecundo die convenientibus in unum pro eligendo ſibi paſtore Epiſcopis & Cardinalibus apud Eccleſiam Beati Petri, non ſine divini diſpenſatione conſilii factum eſt, ut in ejus perſonam unanimiter concordarent; & Papam Hadrianum à Deo electum, tam Clerici, quàm laici pariter conclamantes, eum invitum & renitentem in Sedem beati Petri inthronizarent, Deo auctore, quarto Nonas Decembris* [legendum cum Baronio tertio Nonas Decembris] *Dominicæ Incarnationis anno* 1154. *indictione tertia* à menſe Septembri cœpta. Hæc correctio non ſolum ex eo confirmatur, quòd idem Auctor anonymus jam ſcripſerat Anaſtaſium IV obiiſſe quarto nonas Decembris, ſed etiam ex Gauſredo Voſienſi Tomo 2. Biblioth. Labbei pag. 308. ſcribente: *Huic* (nempe Anaſtaſio IV) *ſucceſſit Hadrianus Papa, qui extitit Canonicus de Sancto Ruſo, & coronatur feria ſexta*, quæ anno 1154. concurrebat cum die tertia Decembris.

II. *Adhuc adoleſcens in Provinciam venit.* Verùm Hadrianus non Canonicus tantùm Regularis monaſterii Sancti Ruſi, ſed etiam Abbas ejuſdem monaſterii, tunc prope Avenionem fundati extitit, ut refert idem Anonymus Vaticanus. At de varia ejus fortuna diſertius loquitur Guillelmus Neubrigenſis lib. 2. de Rebus Anglicis, ubi cap. 6. ſcribit: *Is natione Anglicus patrem habuit Clericum quemdam non multæ facultatis, qui relicto cum ſeculo filio impubere apud Sanctum Albanum factus eſt Monachus. Ille verò* [Nicolaus] *adoleſcentiam ingreſſus, cùm propter inopiam ſcholis vacare non poſſet, idem monaſterium quotidianæ ſtipis gratia frequentabat. Unde pater erubuit, verbiſque mordacibus ſocordiam ejus increpitans, omni ſolatio deſtitutum cum gravi indignatione abegit*. Tum de Nicolao ſubdit: *Ille verò ſibi relictus, & forte neceſſitate aliquid audere coactus, Gallicanas adiit regiones, ingenuè erubeſcens in Anglia vel fodere, vel mendicare. Cùmque in Francia minus proſperaretur, ad remotiora progrediens, trans Rhodanum peregrinatus eſt in regione quæ Provincia dicitur. Eſt autem in regione illa monaſterium nobile Clericorum Regularium, quod dicitur Sancti Ruſi, ad quem locum ille veniens, & ſubſiſtendi occaſionem ibidem inveniens, quibus potuit obſequiis iiſdem ſe fratribus commendare curavit.* Tunc enim monaſterium S. Ruſi extra civitatem Avenionenſem poſitum erat, & poſtea ſub ejuſdem Hadriani IV Pontificatu translatum eſt Valentiam in Delphinatu. Hic autem obiter notandum Clericos ſeu Canonicos Regulares modò *Fratres*, modò *Monachos* appellatos fuiſſe.

III. *Fit Abbas Monaſterii S. Ruſi.* *Et quoniam*, ſubdit Neubrigenſis, *erat corpore elegans, vultu jucundus, prudens in verbis, ad injuncta impiger, placuit omnibus, rogatuſque Canonici Ordinis ſuſcipere habitum, annis plurimis ibidem reſedit, regularis imprimis diſciplinæ æmulator. Cumque eſſet acris ingenii, & linguæ expeditæ, frequenti & ſtudioſa lectione ad ſcientiam atque eloquentiam multum profecit. Unde factum eſt, ut Abbate defuncto, fratres eum concorditer, atque ſolemniter in patrem eligerent*, (poſt annum 1137. quo Willelmus ejus deceſſor adhuc Abbas erat Sancti Ruſi, ut legere eſt ad eum annum in Critica Baronii num. 23.) *quibus cùm aliquandiu præfuiſſet, pœnitentia ducti, atque indignati, quòd hominem peregrinum levaſſent ſuper capita ſua, facti ſunt de cetero infidi atque infeſti. Odiis itaque paulatim crudeſcentibus, ut jam graviter aſpicerent, in quo paulo ante bene complacuerant, tandem conflictis*

&

& propositis contra eum capitulis ad Sedem Apostolicam provocarunt. Piæ autem memoriæ Eugenius, qui tunc arcem Pontificii tenebat, cùm rebellium filiorum contra patrem querelas audisset, & ejus pro se allegantis prudentiam modestiamque animadverteret, paci inter eos reformandæ efficacem operam dedit, multumque imperans & sæpius inculcans utrique parti, ut partes esse desinerent, & unitatem Spiritûs in vinculo pacis servarent, reconciliatos ad propria remisit.

IV. *Postea Cardinalis.*

At non diu quievit nescia quietis malitia, graviusque intonuit rediviva tempestas. Interpellatus est iterum idem venerabilis Pontifex, cujus jam aures fratrum illorum querelis & susurris tinniebant. Utrique ergo parti piè & prudenter prospiciens, Scio, *inquit*, Fratres, ubi sedes sit Sathanæ, scio „ quid in vobis suscitet procellam istam: „ ite, colligite vobis cum quo pacem habere possitis, vel potius velitis: iste non „ erit vobis ulterius oneri: *Itaque dimissis fratribus Abbatem in Beati Petri obsequio retinens, Albanensem ordinavit Episcopum.* Ita Neubrigensis Anglus ipse & hoc tempore vivens. Idem refert Matthæus Paris in Vitis Abbatum San-Albanensium in Roberto Abbate. Nicolaum postea anno 1148. Legatum ab eodem Eugenio in Norvegiam & Sueciam missum, Metropoles ibidem erexisse, superius in Eugenii Vita ostendimus.

V. *Sub Hadriano IV. Abbatia S. Rufi Avenione Valentiam transfertur.*

Quod attinet ad monasterium Sancti Rufi prope muros Avenionis, quod sub Hadriano IV Valentiam translatum diximus, id constat ex Epistola ejusdem Hadriani Tusculi data, quâ confirmat venditionem insulæ Esparveriæ prope Valentiam, Raimundo Abbati factam ab Odone Episcopo Valentino, in qua Raimundus Abbas, ad quem directa est hæc Epistola anno millesimo centesimo quinquagesimo octavo data, magnificum monasterium construxit, & postea Canonicis Regularibus prope Avenionem habitantibus persuasit, ut in eam insulam sedem Abbatialem transferrent. Hujus insulæ venditionis meminère San-Marthani in Abbatibus Sancti Rufi, Columbius in Episcopis Valentinis, & Chorierus in Historia Delphinatus lib. 2. §. 11. San-Marthani quidem eam Abbatiæ San-Rufensis translationem anno 1210 factam scribunt; sed præterquam quòd id gratis asserunt, longè verisimilius est quod habet Chorierus citatus, Raimundum scilicet, qui Esparveriam insulam emit, primum Ordinis Abbatem fuisse, ex quo sedes Abbatialis in diœcesim Valentinam translata fuit. In ea insula permansit sedes Abbatum usque ad annum 1562. quo, ardentibus bellis civilibus, omnia ædificia eversa, & sedes Ordinis translata in Prioratum ejusdem Ordinis intra urbem Valentinam longè antea ædificatum. Porrò Esparveria ideo dicitur insula, quia per fontanos rivos à reliquo agro distinguitur, qua Rhodanus non alluit.

VI. *Hadrianus Equitum Jerosolymitanorum privilegia rescindere recusat.*

Privilegium, quod Anastasium IV Equitibus Jerosolymitanis concessisse vidimus in ejus Pontificatu, causa fuit dissidii inter eosdem Equites & Clerum Jerosolymitanum. Guillelmus Tyrius lib. 18. cap. 3. queritur, Equites tam Fulcherio Patriarchæ quàm ceteris Ecclesiarum Orientalium Prælatis *multas tam super parochiali jure, quàm super jure decimationum* cœpisse inferre molestias, quas ibidem & capitibus sequentibus refert, hinc, inquit, Fulcherius Patriarcha, variique Prælati, quos memorat, venerunt cum eo in Italiam ad Pontificem Romanum, ut ab eo peterent rescissionem literarum ab Anastasio IV Equitibus concessarum; sed Hadrianum IV, qui ei successerat, nihil in eis innovare voluisse. Quare cap. 8. subdit, quosdam dixisse, Hadrianum Papam *muneribus infinitis corruptum in parte Hospitalariorum* se dedisse proclivem, *qui jam ad eum multò ante prævenerant.* Post aliqua interposita subjungit: *de tanta autem Cardinalium turba, vix reperti sunt duo vel tres, Dominus scilicet Octavianus, & Dominus Joannes de Sancto Martino, qui ejusdem Domini Patriarchæ, dum esset Tyrensis Archiepiscopus, Archidiaconus fuerat, qui Christum sequentes, ejus ministrum in causa sua piè vellent fovere. Alii omnes abeuntes post munera, secuti sunt Balabam, filii Bosor.*

VII. *Hadrianus PP. & Cardinales à calumnia vindicantur.*

Sed hac in re Guillelmus Tyrius nullam fidem meretur; illud enim privilegium Equitibus Jerosolymitanis concessum, ejus animum adversus eos ita commovit, ut ipsum etiam Hadrianum Pontificem & meliores Cardinales vituperare non erubuerit. Verùm hæc ejus calumnia ruit, non ex eo solùm quòd constat Hadrianum Papam à muneribus fuisse alienissimum, summaque integritate præditum; sed & ex eo, quòd duo illi Cardinales, quos solos avaritiæ non insimulat Tyrius, schisma in Ecclesia fecerint; Octavianus quidem Presbyter Cardinalis Sanctæ Cæciliæ, cùm anno 1159. contra Alexandrum III, à duobus tantùm Cardinalibus, Joanne videlicet de Sancto Martino, & Guidone Cremensi electus est Antipapa, sub nomine Victoris IV, de quo Petrus Blesensis in Epistola 48 scribit: *Octavianus ille auctor schismatis toto tempore vitæ suæ congregaverat opes & divitias, ut quietem Ecclesiæ perturbaret. Suis igitur largitionibus ita infatuaverat sapientes hujus seculi*, & cetera infra in Alexandro III num. L referenda. Joannes verò de Mercone Pisanus, seu, ut vocatur à Tyrio de Sancto Martino, Octaviano schismatico Papa electo, ejus nomi-

nomine legationem obiit ad Concilia Gallicana, & mortuo Antipapa ab incœpto non destitit, sed cum aliis schismaticis Guidonem Ctemensem in Pontificem contra Alexandrum III anno 1164. elegit, sub nomine Anacleti III, & tandem par meritis consecutus est præmium, ut ex actis Vaticani codicis haberi scribit Ciaconius, nam cùm extra urbem ad animi oblectationem equitaret, subitò corruit, & confractis cervicibus miserè periit. Ubi vides quos Cardinales laudibus ad cœlum efferat Guillelmus Tyrius, cùm è contra alios vituperet, quos Joannes Saresberiensis lib. 6. cap. 24. de Nugis Curialium maximis laudibus extollit, & quacumque avaritiæ suspicione purgat: *Unum*, inquit, *audacter, conscientia teste, profiteor, quia nusquam honestiores Clericos vidi quàm in Ecclesia Romana, aut qui magis avaritiam detestentur. Quis Bernardi Redonensis, Sanctorum Cosmæ & Damiani Diaconi Cardinalis continentiam, contemptumque pecuniæ non miretur? Nondum natus est à quo munus acceperit. Quod tamen à communione fratrum sinceriore jure proveniebat, interdum accipere persuasus est. Quis non stupeat Episcopum Prænestinum, qui scrupulum conscientiæ metuens, & à participatione bonorum communium abstinebat? Plurium tanta modestia, tanta gravitas est, ut Fabricio non inveniantur inferiores, quem agnitâ salutis via, modis omnibus antecedunt*. Ex quibus concludendum est, Guillelmo Tyrio adversùs Hadrianum Papam, Cardinales & Equires Jerosolymitanos loquenti nullam fidem adhiberi debere.

VIII. *Romam interdicto subjicit, & quare.* Ipso Pontificatûs Hadriani IV exordio Arnaldus Brixiensis, Hæresiarcha, de quo jam superiùs dictum est, rursum quorundam perversorum civium & Senatorum favore in Urbem se intrusit, atque ipsi Hadriano, ceterisque Patribus insidiari, & publicè procaciter ita adversari cœpit, ut Gerardum Cardinalem Sanctæ Pudentianæ, dum iret ad Pontificem, quidam ex hæreticis aggredientes ad interitum vulnerarent. Quare Hadrianus civitatem Romanam Interdicto supposuit, & usque ad quartam feriam Majoris hebdomadæ, quæ anno 1155 in diem 23 Martii incidebat, universa civitas cessavit à divinis. Tunc verò Senatores compulsi à Clero & populo Romano, accedentes ad Pontificem, supra Sancta Evangelia jurarunt, quòd Arnaldum & ipsius sectatores ab Urbe & ejus finibus expellerent, nisi obedientes se Pontifici exhiberent. Sicque, ipsis ejectis, civitas absoluta est, & ingenti gaudio repleta. Hæc refert Baronius ex Auctore anonymo de Gestis Romanorum Pontificum, qui præsens eis fuit.

IX. *Arnaldi de Brixia Hæresiarchæ finis.* Intereà Fridericus Romanorum Rex tanta celeritate cum exercitu Romam properabat, ut meritò credi posset magis hostis accedere, quàm patronus; Quare Hadrianus Papa apud Viterbium tunc existens, misit ei obviam Jacobum & Gerardum Presbyteros, ac Gregorium Diaconum, Cardinales, unà cum capitibus, de quibus deberent cum eo pro Ecclesia tractare. Qui ab eo apud Sanctum Quiricum honorificè suscepti, imprimis poposcerunt reddi sibi dictum Arnaldum Brixiensem Hæresiarcham, qui in ejus exercitu erat; quod ipse confestim præstitit. Quid autem post de eo factum fuerit, Otto Frisinge sis in Friderico lib. 2. cap. 20. & Guntherus Vates Ligurinus in eodem Friderico lib. 3 docent, nempe illum traditum fuisse in manus Urbis Præfecti, ejusque jussu ligno adactum, & igne combustum, cineresque in Tiberim sparsos, ne stolidæ plebi corpus ejus venerationi esset.

Unde etiam tandem (neque enim reor esse silendum)
Ne de funesto repetatur postea fermo,
Judicio Cleri, nostro sub Principe victus,
Appensusque Cruci, flammaque cremante solutus
In cineres, Tiberine, tuas est sparsus in undas,
Ne stolida plebis, quem fecerat improbus error,
Martyris ossa novo cineresve foveret honore.

Hæc Guntherus, ex quo, & ex Ottone Frisingensi laudato habemus, hunc tandem dignissimum exitum consecutum esse nefandissimum Hæresiarcham Urbis & Orbis perturbatorem.

X. *Congressus Hadriani PP. cum Friderico Rege.* Anonymus Vaticanus laudatus asserit etiam Fridericum Regem Cardinalibus reddi jussisse Arnaldum, & posteà addit, post multa hinc inde inter Hadriani Pontificis & Friderici Legatos tractata, præstitumque à Rege solemne juramentum de conservandis ac defendendis omnibus debitis Pontifici juribus, ipsum Hadrianum è munitissimo civitatis Castellanæ præsidio; in quod se timore Friderici receperat, ad eumdem Regem apud Sutrium descendisse. Cùm autem Rex ei de more officium stratoris non exhiberet, Cardinales perterriti iterum ad civitatem Castellanam confugerunt; Pontifex verò in præparata sibi sede confidens, cùm Rex ad ejus vestigia procidisset, & deosculatis pedibus ad pacis osculum accedere voluisset, Pontifex illud ei denegavit, ob non impensum sibi ab eo consuetum ab orthodoxis Imperatoribus, pro Apostolorum Petri & Pauli reverentia, reddi Romanis Pontificibus stratoris obsequium. Sed respondente Rege, se ad hòc non teneri, sequenti die investigata diligenter antiqua consuetudine & veteribus monumentis, judicio Principum, qui

SÆC. XII. HADRIANUS IV.

qui aderant, decretum est, totiusque regalis Curiæ consensu confirmatum, Regem debere Pontifici streguam, seu suppedaneum tenere, dum conscenderet equum, aut descenderet, & stratoris officium exhibere, idque Fridericus in conspectu universi exercitus alacriter præstitit, & postea ad pacis osculum admissus est. Hæc Auctor ille in codice Vaticano.

XI. *Hadrianus PP. Fridericum Imp. coronat.* Venére postea Romanorum Legati magno fastu, Imperium offerentes Friderico Regi, & superbi, ultra privilegia juramento confirmanda, quinque mille librarum expensam postulantes pro Officialibus Romanis. Sed ab eodem Rege prudenter simul & acriter de inepto fastu objurgati, ad Urbem redierunt. Quorum technas & dolum malum Fridericus præsentiens, ac Pontificem consulens, ab eo consilium accepit, mittendi confestim milites, qui Basilicam Sancti Petri & civitatem Leoninam occuparent. Quo facto Rex cum Pontifice eò securè perveniens, ab illo in eadem Basilica coronam, aliaque Imperii insignia suscepit decimo quarto Kalendas Julii, ut diserte scribit Otto Frisingensis in Friderico lib. 2. cap. 22. *Cum benedictione debita*, inquit, *Imperii coronam accepit anno regni sui quarto, mense Junio, decimo quarto Kalendas Julii, cunctis qui aderant acclamantibus, Deumque super tam glorioso facto glorificantibus*. Ipse etiam Fridericus in Epistola ad Ottonem de rebus a se gestis hæc habet de die suæ coronationis: *Missa celebrata ad Altare Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli in honore Sanctæ Mariæ Virginis, quia sabbatum erat, benedictione coronæ Romani Imperii largiter super caput nostrum effudit;* anno autem 1155. quo hæc coronatio peracta, dies decimus octavus Junii in sabbatum incidebat. Gunthérus Poeta Ligurinus lib. 4. de hac coronatione ait:

Hos Regi titulos, hoc clari nomen honoris
Quartus ab ingressu regnorū contulit annus,
Plusque fere medio junium se mēsis agebat,
Ut quarto decimo prodiret Julius ortu,
Postea gemmiferam læta cervice coronam
Ipse ferens, insedit equo, &c.

XII. *Romanorum rebellium veniam à Friderico Imp. obtinet.* Anonymus Cassinensis à Caraciolo editus, & à Camillo Peregrinio notis illustratus ait, Fridericum *clàm* coronatum esse; *Imperator Teutonicus*, inquit *Romam venit, & clàm coronatus recessit*, quia scilicet hæc coronatio facta fuit insciis Romanis, qui se intra Urbem insidiosè continebant. Unde Auctor anonymus Vaticanus jam sæpe laudatus pergit: *His igitur ante horam nonam in pace & tranquillitate peractis: populus Romanus, qui clausis portis apud castrum Crescentii residebat armatus, ignorans quæ facta fuerant, sine consilio & deliberatione majorum, ad civitatem Leoninam paulatim ascendit, & eorum, qui remanserant in porticu, spoliis violenter detractis, omnes quos reperit usque ad Imperatoris castra fugavit.* Tum Teutonicis ad arma velociter convolantibus, ab utraque parte dimicatur, multisque utrimque cæsis, nihilominus Imperator intercessione Pontificis abstinuit à vindicta: Urbeque abscedens, Tiburtinos se ipsi dedentes, legitimo ipsorum Domino Romano Pontifici obedire compulit. Post quæ ob æstivos calores ad propria redire festinans, multa in itinere feliciter adversus hostes gessit, quæ singillatim recensentur, tam ab Anonymo Vaticano laudato, quam ab Ottone Frisingensi in Vita ejusdem Friderici lib. 2. cap. 21. & seq. ac denique ab ipso Friderico in Epistola ad eundem Ottonem Frisingensem de rebus à se gestis, ab eodem Ottone ante librum primum relata.

XIII. *Willelmum Siciliæ Regem excommunicat.* Mortuo, anno 1154 Rogerio Siciliæ Rege, Willelmus filius patri multùm dissimilis ei successit. Hadrianus Papa ipso sui Pontificatûs exordio *audito adventu Salernum Willelmi Regis Siciliæ*, inquit Romualdus Salernitanus in Chronico, *Henricum Cardinalem SS. Nerei & Achillei ad eum misit, quem Rex recipere noluit, sed Romam redire præcepit, eò quòd in litteris Apostolicis, quas Regi portabat, Papa eum non Regem, sed Willelmum Dominum Siciliæ nominabat. De quo facto Hadrianus Papa & tota Romana Curia contra Regem turbata est & commota*. Tum Willelmus Beneventana palatia populatus est, & aliqua oppida Ecclesiæ occupavit in Henricis. Indignatus propterea Pontifex solemni ritu ipsum excommunicavit, ejusque imperio subjectos fidelitatis sacramento absolvit, ut constat ex eodem Anonymo Vaticano.

XIV. *Adversus eum in Apuliam pergit.* Post Friderici Imperatoris discessum Hadrianus Pontifex vocatus in Campaniam ab Optimatibus Willelmi Regis, qui eum, postquam excommunicatus est, deseruerant, collecto fidelium suorum exercitu, Beneventum circa principium mensis Octobris accessit, eique majorem regni partem vi abstulit. Ad Pontificem Palæologus Princeps Græcus, Manuelis Græcorum Imperatoris orator accessit, eique Imperatoris nomine auri libras quinque mille obtulit, promittens fugaturum se ex Italia Willelmum, si tres maritimæ in Apulia Urbes ei ex fœdere, rebus bene gestis, dederentur. Quod ubi Willelmus Rex rescivit, timore perterritus pacem à Pontifice conditionibus, quas ipse vellet, petiit; postulabat enim tantùm Rex, ut anathemate solutus regios titulos beneficiario jure susciperet, & in Pontificis verba juraret; atque non modò quæ Ecclesiæ Romanæ abstulerat, pro damnis illatis se restituturum, sed Padulam, Montem Fuscum & Morconem ultro donaturum, Romanosque Hadriano rebelles suis armis in officio se contentu-

rum

rum promisit. His conditionibus Pontifex inclinabat, sed ob contradictionem majoris partis Cardinalium hæ conditiones valde proficuæ minimè susceptæ sunt. Baronius ait repugnasse Cardinales illos, qui addicti erant Friderico Imperatori, ne scilicet eâ pace Romanus Pontifex nactus videretur esse præsidium, ad quod confugeret, cùm quid molestum in eum, universamque Ecclesiam idem statueret Imperator, qui nihil magis in animo habuit, quàm eandem Ecclesiam, suæ ipsius, successorumque suorum subjicere servituti, licèt aliquandiu contrarium simulaverit.

XV. *Cum eo pacem facit.* Hanc ob rem Willelmus indignatus Apuliam anno 1156. hostili animo ingressus, cuncta, quæ Ecclesiæ Romanæ patebant, vel sibi obsistentia ferro ac flamma consumpsit. In Græcos & Apulos movens, eos penitus vicit, fugavit & spoliavit: ipsumque Hadrianum Papam Beneventi obsedit. Tum Pontifex iis Cardinalibus infensus, qui pacis fœdera rejecissent, Legatos de pace ad Willelmum Regem, Hubaldum titulo sanctæ Praxedis, Julium Sancti Marcelli & Rolandum titulo Sancti Marci, ac Cancellarium, Presbyteros Cardinales misit: à quibus pax his conditionibus confecta est, ut in Ecclesia Sancti Martini Pontifex Regem Willelmum in gratiam suscipiens, eidem utriusque regni legitimos, & certos titulos, tribus vexillis traditis utriusque regni & principatûs Capuæ concesserit, Regemque Romanæ Ecclesiæ vectigalem constituerit, adhibito prius ab ipso Rege juramento, se nihil deinceps moliturum, quo Ecclesiam Romanam offenderet. Hæc à Baronio ex Actis Hadriani Papæ relata contigerunt mense Junio Indictionis quartæ, ideoque anno 1156.

XVI. *Causa dissidii inter Hadrianum PP. & Fridericum Imperat.* Cùm hæc pax, inscio & inconsulto Friderico Imperatore inita fuisset, origo fuit dissidii, quod inter eum & Hadrianum Papam exortum est, quodque ex Radevico Frisingensi Canonico, & ex Ottone à Sancto Blasio in Appendice ad Ottonem Frisingensem summariè referemus. Cùm accepisset Imperator pacem illam sancitam, graviter offensus inhibuit, ne ullus Episcopus, Archiepiscopus, aut quivis Sacerdos ullam à Pontifice Romano beneficiorum collationem expeteret, aut ulla de causa Curiam Romanam adiret. Huic edicto paruère multi, & inter alios Albertus de Marcy, qui eodem anno 1156. renunciatus Episcopus Virdunensis, impetravit à Friderico Imperatore confirmationem Comitatus Virdunensis Ecclesiæ suæ, codicillis die decimo sexto Kalendas Septembris datis, & ab eo solo sui Episcopatûs investituram petiit. Hæc jam non occulta simultas Pontificem commovit, qui ad Fridericum Cardinales duos, Rolandum Cancellarium, & Bernardum Sancti Clementis Presbyterum misit cum litteris acrimoniæ plenis, in quibus hæc verba inter cetera continebantur: *Debes, gloriosissime fili, ante oculos mentis reducere, quàm gratanter, & quàm jucundè alio anno mater tua sacrosancta Romana Ecclesia te susceperit, quantâ cordis affectione tractaverit, quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit, & honoris, & qualiter Imperialis insigne coronæ libentissimè conferens, benignissimo gremio suo tuæ sublimitatis apicem studuerit confovere, nihil prorsus efficiens quod Regiæ voluntati vel in minimo cognosceret obviare. Neque tamen pœnitet, nos desideria tuæ voluntatis in omnibus implevisse, sed si majora beneficia Excellentia tua de manu nostra suscepisset, si fieri posset, considerantes quanta Ecclesiæ Dei & nobis per te incrementa possint & commoda provenire, non immeritò gauderemus.*

XVII. *Alia causa ejusdem dissidii.* Hadrianus Pontifex in iisdem literis, inter causas, quibus motus fuerat, ad duos illos Cardinales ad Imperatorem mittendos, numerat captionem E. *Londonensis Archi p.* qui cùm à sede Apostolica remearet, in Teutonicis partibus captus fuerat, & adhuc in custodia tenebatur, ad cujus facinoris ultionem Fridericus Imp. exurgere debuerat: *Tu verò*, inquit Hadrianus, *id ipsum ita dissimulasse diceris, sævitiam neglexisse, quòd eosdem non est quare pœniteat commisisse reatum, quia impunitatem sacrilegii quod gesserunt, jam jam sentiunt invenisse*. Ubi observandum est, loco *E. Londonensis Archiep.* legendum, *E. Lundensis Archiep.* idest, Eskilus qui Romam adierat, & ab Hadriano Papa Legatus in Dania constitutus fuerat, *ut quæcumque maximè Sueonum Pontifices creandi essent, pallio à Curia dato per Lundensem insignirentur Antistitem, eamque sedem pro patrio venerarentur obsequio*, ut ait Saxo Grammaticus lib. 14. quæ conjectura debetur Sirmondo in Notis ad Epistolam 23. lib. 1. Petri Cellensis, ubi observat in Radevico lib. 1. de gestis Friderici cap. 8. & seqq. vitiosè scriptum esse *Londonensis* pro Lundensi, & fœdius etiam apud Innocentium III Epist. 321. *Lugdunensis* pro Lundensi. Quam conjecturam eò certiorem credit Annotator Baronii, quo nullus hoc seculo duodecimo E. Londinensi Ecclesiæ præfuerit, & præterea Londinensis sedes sit tantùm Episcopalis, non Archiepiscopalis.

XVIII. *Ex Hadriani PP. literis commovetur Fridericus Imperator.* Illis literis Hadriani Papæ supra modum commotus est Imperator, quòd videretur diadema debere Pontifici, commoti quoque proceres Germanici, parumque abfuit, quin manus in Legatos injicerent. Sed Fridericus præsentiâ suâ tumultum quidem compescuit, verùm ipsos Legatos primo mane abire præcepit, jubens, ut tectâ viâ regrederentur ad Urbem, & nec ad

ad dexteram, neque ad sinistram declinarent ad aliquem Episcopum vel Abbatem. Postquam ii discesserunt, Imperator literis circularibus ad omnes Principes & Episcopos scriptis, vehementer in eosdem Legatos invectus, ipsum quoque Pontificem acriter de præsumptuosa electione accusavit, omnesque ad hanc Imperio illatam, ut ajebat, injuriam ulciscendam excitare conatus est, declarans se per electionem Principum à solo Deo Regnum & Imperium tenere. Legatis verò Apostolicis Romam revertentibus, & quæ peracta erant, nunciantibus, dissensio inter Cardinales facta est, quòd nonnulli Pontifici pro ultione injuriarum acceptarum adhærerent, reliqui verò Imperatori faventes, Legatorum incuriam, seu imperitiam accusarent. Quare Hadrianus medium viam sectatus, literas scripsit ad Episcopos Germaniæ, qui erant apud Imperatorem, ut hunc monitionibus suis conarentur ad rectam semitam reducere. Verùm ii, literis suis ad Hadrianum redditis, quà approbarunt, quà excusarunt, quæ ab Imperatore gesta essent, rogaruntque, ut Pontifex aliis mellitis literis edulcans sel priorum conaretur Imperatoris iram lenire. Acta hæc anno 1157.

XIX. *Hadrianus PP. conatur Imperatorem mitigare.*

Posterò anno 1158. Hadrianus Pontifex tolerans patienter quæ Germani Episcopi ad ipsum rescripserant, & ex eorum monitu benignè studens placare Fridericum Imperatorem, Legatos ad eum misit Henricum Presbyterum, & Hyacinthum Diaconum S.R.E. Cardinales, viros prudentissimos cum literis mitioribus, quibus sanctissimus Pontifex dans ex commonitione Apostolica locum iræ, ita voces *Beneficium*, & *conferre coronam*, quibus in prioribus suis ipsum esse usum, iisdemque Fridericum gravissimè commotum vidimus, ita interpreratus est, ut non *Beneficium* pro *Feudo*, sed simpliciori acceptione pro *Bono facto*; nec *conferre* pro *dare* pleno jure, sed simpliciter pro *imponere* acciperetur, ita concitatam discordiam sopire satagens, non augere. Quare & his Fridericus Imp. iram deposuisse videri volens, pacem & amicitiam, tam Summo Pontifici, quam omni Clero Romano spopondit. Quæ pluribus narrantur à Radevico lib. 1. cap. 21. & seqq.

XX. *Discordiæ inter Papā & Imperatorem renovantur.*

Sed novis obortis occasionibus discordiæ inter eumdem Pontificem & Imperatorem renovatæ sunt, tum ob regalia ab Imperatore de Episcopis & Abbatibus, atque ab aliis in Longobardia exacta, & ob denegatam à Pontifice cuidam Guidoni S.R.E. Subdiacono promotionem ad sedem Ravennatem tunc vacantem, ad quam Imperator illum evehere satagebat: tum etiam quòd idem Fridericus in contemptum ac contumeliam ipsius Pontificis, in literarum suarum inscriptionibus, cœpit contra morem ab antiquo usitatum, nomen suum præponere nomini Pontificis, & dictionibus singularis numeri eum alloqui: ac demum quòd ab Episcopis non solùm fidelitatem, sed etiam homagium exigeret, & Cardinalibus à latere Legatis, non tantum Ecclesias, verum etiam civitates regni sui clauderet. Quibus de rebus, aliisque nonnullis discordiarum fomentis, cùm multæ ex utraque parte scriptæ essent satis amaro animo Epistolæ, aliæque rursum pro pace concilianda, missa est denuò ab Hadriano Papa anno 1159. ad Fridericum Imp. honorificentissima Legatio quatuor Cardinalium, cum quibusdam capitulis de juribus & regalibus beati Petri, tàm in urbe Roma, quam in reliquis terris & Dominiis ad eum pertinentibus, ab Imperatore illæsis conservandis, deque hominio per eum non exigendo ab Episcopis, & ut concordia inita inter Eugenium Papam & ipsum Imperatorem servaretur. Verùm cum alia ex adverso proponerentur ab Imperatore contra Pontificem pro juribus Imperii, Urbisque Dominii; idemque recusaret stare paci cum Eugenio initæ, res prorsus infecta remansit, & interim, ut infra videbitur, Hadrianus Papa Kalendis Septembris ejusdem anni 1159. vitam cum morte commutavit.

XXI. *Hadrianus PP. Legatos Constantinopolim mittit pro pace inter Ecclesiam Orient. & Occident.*

Verùm, ut ad gesta ab Hadriano prioribus sui Pontificatus annis redeamus, ipso suo ingressu in Pontificium thronum, ut Græcos sæpe scissura divisos solidæ unitati compaginaret, Legatos misit ad Manuelem Constantinopolitanum Imperatorem, quibus inter alia pro eâdem sanciendâ firma concordia literas dedit ad Basilium Acridanum Thessalonicensem Archiepiscopum, hujus temporis in Orientali Ecclesia magni nominis virum, de pace inter utramque Ecclesiam concillianda. Respondit Basilius, facilè coalescere posse unitatem, siquidem nulla erat de summa fidei dissensio: *Neque enim*, inquit, *aliud novimus fundamentum, quàm quod substructum est, eademque tecum prædicamus & docemus ego, itque omnes, qui ad magnam Apostolicamque sedem Constantinopolitanam pertinemus. Et unus, qui in utrique Ecclesiis personat, sermo fidei, idemque sacrificatur Agnus, qui tollit peccata mundi, Christus, inter Occidentales Antistites, qui sub eum principale culmen agunt, & nos qui ab oriente sole sublimi Constantinopolitana sede sacerdotii accepimus splendorem: quamvis parva quædam offendicula in medio interjecta nos separarint, quæ tollere è medio, & velut lapides juxta propheticum sermonem è via projicere, unitatemque Ecclesiarum sine offendiculo constituere, tuæ Sanctitatis erit, quæ Christi exemplo velut è cœlo prospiciens,* distan-

distantia in unum congregare vult & potest. Extant hæ literæ apud Baronium ex codice Juris Occidentalis. Quibus ex verbis constat, Basilium se minime abscissum ab Ecclesiæ Catholicæ unione profiteri, licèt quibusdam ritibus discreparet Orientalis ab Occidentali.

XXII. *Patriarchatum Gradensem ampliat.* Idem Pontifex Hadrianus literis Romæ *VIII Kal. Maij*, Pontificatûs sui anno primo, ideoque anno 1155 datis, ut dignitatem Gradensis Ecclesiæ ampliaret, utque Jadertinis magis consuleret, Henricum Gradensem Patriarcham primatem eis præposuit. Anno autem 1157 literis datis *Laterani*, *Idibus Junii*, *Indictione V Incarnat. Dominicæ anno* 1157 Pontificatus sui anno tertio, confirmavit constitutiones Pelagii, Alexandri II & Urbani II Pontificum Romanorum, quibus Patriarchalis dignitas Gradensi Archiepiscopo conceditur. Tum eodem die eidem Henrico Gradensi permittit, ut Constantinopoli, & in aliis urbibus Imperii Constantinopolitani, in quibus Veneti plures habent Ecclesias, Episcopos ordinare & consecrare possit: *Tibi & successoribus tuis*, inquit, *auctoritate Apostolica duximus concedendum, ut in Constantinopolitana urbe, & in aliis civitatibus, in Constantinopolitano duntaxat Imperio constitutis, in quibus Veneti plures habent Ecclesias, ubi videlicet eorum multitudo consuevit assiduè convenire, liceat vobis Episcopum ordinare, & absque alicujus contradictione munus ei consecrationis impendere.* Referuntur ex Hadriani IV literæ Tomo X Concil. pag. 1170 ex iisque liquet, hoc tempore, imperante scilicet Manuele Comneno, inter Latinos & Græcos aliquam concordiam viguisse.

XXIII. *Hiberniam Angliæ Regi concedit sub censu Apostolicæ sedi solvendo.* Reperitur etiam diploma ejusdem Hadriani Pontificis ad Henricum II Angliæ Regem, de concessa illi, quam petiisset, licentia intrandi in insulam Hiberniam, ad corrigendos barbaros illius populi mores, extirpanda vitia, & virtutes inferendas, eamdemque pro Christianæ religionis augmento, tanquam dominum possidendi: Salvo tamen Ecclesiastico jure, & sub conditione pensionis unius denarii de singulis domibus annuatim solvendæ beato Petro & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ; ad cujus, ut ait, jus eam insulam, aliasque omnes, quæ documenta fidei Christianæ cepissent, pertinere nemini dubium esset. Hanc Epistolam refert Baronius ex codice Vaticano, aitque incertum esse, quo anno Pontificatûs Hadriani data sit. Eamdem recitat Radulphus de Diceto in Imaginibus Historiarum pag. 529 & eam cum anno 1154 copulat, sed male, cum Henricus II exeunte tantùm Decembri illius anni coronatus sit Angliæ Rex, ideoque non potuerit eo anno literas Hadriani recipere. Accuratè itaque Matthæus Parisius eas cum anno 1155 connectit. Vide dicenda in Alexandro III num. LXXVIII de hoc diplomate.

Pagi Tom. II.

XXIV. *Vitam cum morte commutat.* Tandem Hadrianus IV Pontifex, postquam annos quatuor, menses octo, & dies novem supra viginti sedisset, obiit die prima Septembris anni millesimi centesimi quinquagesimi noni, & quidem Anagniæ, ut produnt Auctor Chronici Reicherspergensis, & Joannes de Ceccano in Chronico: *Anno* 1159, inquit prior Chronographus, *dum esset Imperator in obsidione Cremæ, Dominus Papa Hadrianus defunctus est apud Anagniam.* Joannes verò de Ceccano diem & feriam, quibus sublatus est, notavit: *Indictione VIII Hoc anno Hadrianus Papa venit Anagniam, & ibi defunctus est Kalendis Septembris feria tertia.* Eum Kalendis Septembris defunctum esse asserunt etiam Fridericus Imperator in Epistola Herimanno Brixienti Episcopo missa, quæ extat apud Baronium anno 1159 num. 52, & Alexander III ejus successor in Epistola ad Bononienses data, quæ extat etiam apud Baronium ibidem num. 35 in quâ & ait, eum post mortem Romam adductum, & *pridie nonas Septembris*, die scilicet quarta ejusdem mensis *in Ecclesia B. Petri* tumulatum esse. Mortuus est autem morbo anginæ (vulgus squilentiam vocat) ut tradit Guillelmus Tyrius lib. 18. cap. 26. quod dedit occasionem ejus inimicis ridiculæ fabulæ fingendæ, quæ legitur apud Conradum Urspergensem, nimirum factum esse, ut cùm denunciaret excommunicationem contra Fridericum Imperatorem, paucis diebus evolutis, cum procederet refrigerandi gratiâ ad quemdam fontem, hauriretque de potu illius, continuò musca os ejus intraverit, & ita gutturi adhæserit, ut nullo medicorum artificio evelli potuerit, quoad usque spiritum exhalaret. Quæ falsa esse ex eo eruitur, quòd nunquam possit quis asserere Imperatorem ab Hadriano excommunicatum esse, ceteris omnibus ejus temporis Scriptoribus repugnantibus, inter quos Dodechinus disertè ait, Hadrianum quidem disposuisse Imperatorem excommunicare pro conjugii dissidio, sed morte præventum esse. Ejus corpus positum in marmoreo sarcophago, prope Eugenium III in navi Basilicæ, quæ Veroniana nuncupatur, posteaque translatum ad dexteram, ac anno 1607 in demolitione veteris Basilicæ, iterum arca reserata expositum, omni ex parte integrum repertum, casula serica nigri coloris, aliisque Pontificalibus exornatum, tandem unà cum ipsa arca marmorea subtus pavimentum novi Templi delatum esse scribit Joannes Palatius.

XXV. *Ejus Opera.* Hadrianum IV scripsisse catecheses ad populos Norvegiæ & Sueviæ, homilias quas-

quasdam, librum de legatione sua & alterum de Conceptione Beatissimæ Virginis ad Petrum Pontiniaci Abbatem, Nomenclator Cardinalium, Ludovicus Jacobus à Sancto Carolo in Bibliotheca Pontificia, Hippolytus Marracius in Bibliotheca, ac in Pontificibus Marianis & Augustinus Oldoinus in Additionibus ad Ciaconium, referunt. Ludovicus Jacobus à Sancto Carolo addit, ejus Vitam asservari MS. in Bibliotheca Vaticana.

Illud, inquit Baronius, Hadrianus Pontifex reliquit posteris admirandum exemplum, quòd nec obolum quidem erogavit in suos propinquos, adeout nec matri ipsi aliquid voluerit impendisse, quam alendam reliquit eleemosynis Cantuariensis Ecclesiæ. Testatur id Joannes Saresberiensis ex verbis Alexandri Papæ III ejus successoris ita in Epistola ad sanctum Thomam Cantuariensem Archiepiscopum: *Quid fecit*, inquit, *pro vobis Cantuariensis Ecclesiæ amator Hadrianus, cujus mater apud vos algore torquetur & inedia?*

XXVI. *Matrem commendavit eleemosynis Cantuariensis Ecclesiæ.*

ALEXANDER III *Pontifex CLXX.*

Anno Domini MCLIX.

I. *Alexander III eligitur Pontifex.*

HAdriano IV Papa sepulto Episcopi & Cardinales pridie Nonas Septembris anni 1159. convenerunt, & per trium dierum spatium ad invicem de ipsa electione pertractantes, tandem omnes, præter Octavianum tituli S. Cœciliæ, Joannem tituli S. Martini, & Guidonem tituli S. Callisti Presbyteros Cardinales, convenerunt in personam Rolandi Cancellarii, natione Tusci, Patria Senensis, ex patre Rainutio, Presbyteri Cardinalis tituli Sancti Marci, de quo superius dictum est, quem electum Alexandrum III nominarunt die septima Septembris ejusdem anni 1159, ideoque sedes vacavit tantum dies sex, & Joannes Bromptonus in Chronico, qui scribit *dies viginti*, computat vacationem sedis a die mortis Hadriani IV, ad diem consecrationis Alexandri III, quæ die tantùm vigesima Septembris peracta est, ut mox videbitur. Erat porrò Alexander III vir prudentissimus, & omnibus virtutibus ornatissimus, atque in omnibus beneficentissimus, sed & divinis humanisque literis instructissimus pariter & eloquentissimus: quem Sanctus Bernardus Clarævallensis Abbas egregiè laudasse reperitur, cùm ab Eugenio III Papa electus esset Cancellarius, eidemque Pontificatum prædixisse.

II. *Octavianus Antipapa contra eum eligitur.*

Alexandrum III die septima Septembris electum, insinuant Auctor anonymus hujus temporis in codice Vaticano, & ipsemet Alexander in Epistola Gerardo Bononiensi Episcopo scripta, & à Baronio relata; utrobique enim legitur, sepulto Hadriano, pridie Nonas Septembris Episcopos & Cardinales in B. Petri Ecclesia convenisse, & per triduum de electione pertractasse, tandemque omnes, tribus exceptis, in Rolandum Cancellarium convenisse, eumque elegisse die septima Septembris, cùm die quarta ejusdem mensis simul convenissent. Duo autem, quos diximus, Joannes S. Martini & Guido S. Callisti, Presbyteri Cardinales, cùm in Octavianum S. Cæciliæ Presbyterum pariter Cardinalem, natione Romanum intenderent, ipsum post electionem Alexandri procaciter nominarunt. Octavianus statim conductos milites introduxit operâ quorundam Senatorum, quos pecuniâ corruperat, & favore illorum, qui Friderico adhærebant Papale mantum a collo Alexandri violenter abstulit, sed cùm ab aliis ei ereptum esset, ipse aliud per capellanum suum paratum sumpsit. Horum metu Episcopi & Cardinales in munitionem Ecclesiæ cum Alexandro Electo se recipientes, ibi novem diebus, ne possent exire, ab Octaviani satellitibus sunt obsessi.

III. *Alexander III consecratur.*

Sed insurgente pro ipsis universo populo, & in Octavianum conclamante, inde educti, rursum per eosdem Senatores in arctiorem custodiam triduo inclusi sunt; at ex ea pariter a nobilibus & populo erepti, cum magna hominum frequentia in vigilia Sancti Matthæi Nymphas non longe ab Urbe pervenerunt: ubi simul congregatis Ostiensi, Sabinensi, Portuensi, Albanensi, aliisque Episcopis, necnon *Cardinalibus Presbyteris & Diaconibus, simulque Abbatibus, Judicibus, Advocatis, Scriniariis & Primicerio cum Schola Cantorum, nobilibus quoque & plurima parte populi Romani, Dominus Alexander per manus Ostiensis Episcopi, ad quem solùm consecratio Romani Pontificis pertinet, præeunte Spiritûs Sancti gratiâ, consecratus est in Summum Pontificem, & secundùm solitum Ecclesiæ morem, Regno de more insignitus, Mitra turbinata scilicet cum corona*, inquit Auctor anonymus hujus temporis in codice Vaticano a Baronio laudatus, ex quo superiora desumpta, & ex quo etiam habemus Alexandrum III *in vigilia B. Matthæi Apostoli prosperè ad Nymphas pervenisse, ubi ipsa Dominica die*, in quam vigilia illa incidebat,

bat, consecratus est. Ipsemet Alexandet in Epistola laudata Gerardo Episcopo Bononiensi data, testatur se *die Dominico* apud Nymphas mnnus consecrationis accepisse, *& sicut in Romanâ Ecclesia moris est, ibidem Pontificali Reguo magnifice* fuisse & solemniter coronatum.

IV. *Coronatur.*

Mos ille coronandi Romanos Pontifices antiquissimus erat, licèt ante Nicolaum primum nullum ejusmodi coronationis exemplum nobis occurrerit, sicuti nec ante hæc tempora *mitræ turbiuatæ* cujus meminit Auctor ille Anonymus, quam mitram, verisimile est fuisse mitram Pontificalem hodiernam, cum eo tamen discrimine, quòd recentes Scriptores Nicolaus Alemannus in dissertatione Historica de parietinis Lateranensibus pag. 129. & ex eo alii adducunt, quòd tunc mitra illa seu tiara esset cum unico coronamento, cui Bonifacius VIII secundum addiderit, Urbanus verò V tertium, qua de re mox. Sed antea observandum, Romanum Pontificem non solùm post suam electionem & consecrationem, sed etiam pluribus aliis diebus in anno, etiam ante hæc tempora fuisse coronatum, ut constat ex Benedicto Vaticanæ beati Petri Basilicæ Canonico, cujus libellum de Ordine Romano publicavit Mabillonius Tomo 2. Musei Italici pag. 118. sub nomine *Pollicití*, qui Auctor sub Innocentii II Pontificatu vixit; in eo enim libello recenset plures solemnitates, quibus coronari mos erat Romanum Pontificem; quas simul refert Petrus Manlius seu Mailius Sancti Petri itidem Caoonicus in libro quem Alexandro III dicavit, cujus Excerpta refert idem Mabillonius pag. 158. *Hæ sunt festivitates*, inquit, *in quibus Dominus Papa solebat coronari. In festo videlicet Sanctorum quatuor Coronatorum; in festivitate Sancti Martini Papæ, qui dicitur titulus Aequitii; in festo Sancti Clementis; in Dominica de Adventu ad Sanctam Mariam in præsepe, in Dominica de Jerusalem* (seu secunda Adventus) *ad Sanctam Crucem; in Dominica de Gaudete* (seu tertia Adventus) *ad Sanctum Petrum; in Nativitate Domini; in festo Sancti Stephani; in Epiphania Domini ad Sanctum Petrum; in Dominica Ego sum pastor bonus* (seu secunda post Pascha) *in Ascensione Domini; in Pentecoste; in festivitate Sancti Petri; in festivitate Sancti Silvestri; in anniversario suo*. Ibi tamen desiderantur aliquot dies à Pollicito memorati; scilicet Dominica *Lætare Jerusalem*, seu quarta Quadragesimæ; dies Resurrectionis, ac feriæ secunda Paschatis.

V. *Et quidem cum mitra turbinata.*

Alexander itaque III post suam consecrationem coronatus est *Pontificali Regno*, vel *Regno de more insignitus, mitra turbinata scilicet cum corona*, ut ait Anonymus Vaticanus laudatus. Romanus porrò Pontifex tres mitras diversas habebat, de quibus loquuntur Ceremoniale Romanum jussu Gregorii X editum, & Ordinarium S.R.E. Auctore, ut videtur, Jacobo Cajetano; Cardinali Diacono S. Georgii ad Velum aureum à Bonifacio VIII creato, quæ extant apud eumdem Mabillonium pag. 221 & seqq. In Ceremoniali jussu Gregorii X exarato num. XII legitur: *Primò notandum est, quòd Dominus Papa tres mitras diversas habet, quibus diversis temporibus utitur, scilicet unam albam totam; unam cum aurifrisio in titulo sine circulo, & mitram aurifrisiatam in circulo & in titulo. Mitrâ aurifrisiatâ in circulo & in titulo utitur in Officiis festivis & aliis, excepto à Septuagesima usque ad Pascha, & ab Adventu usque ad Natale, & quando cantat pro defunctis. Et est illa ratio, quia coronam repræsentat, & activæ & contemplativæ vitæ discursum. Mitrâ verò cum aurifrisio in titulo sine circulo utitur, cùm sedet in Consistorio & judicat: unde coronam regalem repræsentat. Albâ utitur diebus dominicis & aliis non festivis ab Adventu Domini ad Vigiliam Nativitatis Domini in vesperis, præterquam in tertia Dominica de Adventu, quæ dicitur Dominica de Gaudete, in quo die in laudibus est quinta antiphona Juste, quia tunc Dominus Papa facit quandam solemnitatem quæ talis est*. Refert postea eam solemnitatem, & ait, tunc Papam equitare ad Sanctum Petrum, & portare *mitram aurifrisiatam in eundo, & redeundo*. Tres easdem mitras memorat Jacobus Cajetanus laudatus num. 78.

VI. *Quæ parum diversa erat à thiara Pontificali hodierna.*

Sed licèt Pontifex his tribus tantùm mitris per annum uteretur, in die tamen coronationis suæ utebatur Phrygio, quod à Sugerio Abbate San-Dionysiano in Vita Ludovici VI Francorum Regis pag. 318 dicitur *ornamentum Imperiale instar galeæ circulo aureo concinnatum*, & ab Auctore Actorum Alexandri III, *Regnum*, seu *mitra turbinata cum corona*. Mitram quidem cum Regno seu Phrygio confundnnt aliqui, sed Phrygium, seu Regnum diversum fuisse à mitra, constat ex Jacobo Cajetano S. Georgii ad Velum aureum Cardinali, qui lib. 2. de Coronatione Bonifacii VIII apud Bollandianos ad diem XIX Maii In vita S. Petri Cœlestini, postquam versu 150 ex fabulosa, ut videtur, Constantini Magni donatione retulit, Constantinum *proprium sibi Phrygium seu Regnum* Silvestri *in vertice* pressisse, postea versu 310. canit:

Progrediensque princeps Lateranum summus in orbe
Appulit; haud frigium, mitram sed vertice gestans
Pondere confectus nimio.

Idem Cardinalis in Ordine Romano XIV apud Mabillonium loco laudato pag.

SÆC. XII. ALEXANDER III.

258 *Papa omnia pretiosa ornamenta habebit, & pallium & mitram optimam, & chirotecas & annulum pastoralem: & sic cum omnibus venit ad portam, vel ad gradus Ecclesiæ: & ibi prior Diaconorum Cardinalium extrahit sibi mitram, & ponit ei coronam quæ vocatur Regnum...... Papa equitans equum faleratum, &c.* Postea fit processio, a Sancto Petro ad Lateranum, ut ibidem pag. 259 habetur: *Sic venit processionaliter usque ad Lateranum ad sedem stercorariam, ubi cum descendit de equo, deponit Regnum & assumit mitram.* Idem legitur in Ordine Romano XIII Gregorii X jussu edito apud eumdem Mabillonium pag. 228 & alibi. Mitra itaque diversa erat à Phrygio seu Regno, quod, ut ex dictis patet, erat corona, seu, ut loquitur Auctor Actorum Alexandri III, *mitra turbinata cum corona*. Cùm ergo Pontifex ante coronationem haberet *mitram optimam*, vel, ut ait idem Cajetanus pag. 261 *mitram pretiosam*, vel, ut pag. 254 *mitram pretiosissimam*, eaque deposita, ut coronaretur, acciperet *coronam, quæ vocatur regnum*, aut *mitram turbinatam cum corona*, quis non videt Phrygium, seu Regnum, seu coronam, seu mitram turbinatam cum corona, esse tiaram Pontificalem hodiernam, quæ tunc erat cum corona, seu cum unico coronamento, cui Bonifacium VIII secundum, Urbanum verò V tertium addidisse ex eo deducitur, quòd a Sancto Silvestro ad Bonifacium VIII in effigiebus antiquis Pontificum tiaræ unico, a Bonifacio VIII ad Urbanum V duplici, & ab Urbano V triplici coronamento amiciantur. Denique Innocentius III in Sermone de Sancto Silvestro, *Romanus Pontifex*, inquit, *in signum Imperii utitur Regno, & in signum Pontificis utitur mitra*. Regnum itaque diversum erat à mitra, sed non differebat à mitra turbinata.

VII. *Sæpius in anno eam Pontifex utebatur.*

Hac mitrâ turbinatâ utebatur Pontifex non solùm in die suæ coronationis, sed etiam in die suæ inthronizationis, ut constat ex Actis Vaticanis, quorum verba retulimus in electione Gregorii VII: *Indutus rubea chlamyde (sicut moris est) & Papali mitra insignitus*. Ibi enim per mitram Papalem, intelligenda videtur mitra turbinata, quæ à Pandulpho Auctore Vitæ Paschalis II disertè vocatur *Tiara*, ipsique imposita dicitur in sua inthronizatione: *Chlamyde coccinea*, inquit, *induitur à patribus, & tiara capiti ejus imposita, comitante turba cum cantu Lateranum vectus*, &c. Eadem mitrâ turbinatâ, seu tiara, seu phrygio, seu regno utebatur Pontifex in multis aliis magnis festivitatibus, ut nos docet Chronographus Mauriniacensis, qui describens pompam inaugurationis Ludovici Regis Francorum hujus nominis VII ab Innocentio II factæ in Concilio Remensi, ait: Innocentius *Romani Pontificis omnibus insignibus indutus, ac ut sibi consuetudinis est in sacris magnisque festivitatibus, phrygio coronatus*, &c. Sugerius loco laudato loquens de eodem Innocentio II Paschalem solemnitatem in monasterio Sancti Dionysii celebrante, *more Romano*, inquit, *se ipsos præparantes, multo & mirabili ornatu circumdantes capiti ejus frigium, ornamentum Imperiale instar galeæ circulo aureo concinnatum imponunt, albo & palliato equo insedentem educunt*. Denique idem Sugerius in Vita Ludovici VI cap. 9. loquens de Paschali II in Francia existente: *Cùmque Turonis*, inquit, *apud Sanctum Martinum, ut mos est, Romanus frigium ferens Lætare Jerusalem celebrasset*, seu Dominicam quartam Quadragesimæ. In multis aliis festivitatibus anni Pontificem Romanum phrygio coronatum fuisse, legitur in Ordinibus Romanis à Mabillonio Tomo 2. Musei Italici publicatis.

VII. *Diversa erat à mitra aurifrisata in circulo & in titulo.*

Verum quidem est mitram illam turbinatam seu tiaram, non videri differre à mitra illa aurifrisiata in circulo & in titulo, qua juxta laudatum Ceremoniale Romanum Gregorii X jussu editum, Pontifex utebatur *in officiis festivis, & aliis*; sed Jacobus Cajetanus Cardinalis in eodem Ordine Romano XIV apud Mabillonium laudatum, non obscurè indicat, eam mitram aurifrisiatam, diversam fuisse à regno, seu phrygio, & consequenter à mitra turbinata seu tiara, nam pag. 254, ubi agit de Episcopo in Papam electo, ait: *Electus in Papam induitur omnibus paramentis pretiosis & solemnibus aptis tempori & diei, & ponitur pretiosissima mitra in capite*, quæ alia non videtur a mitra aurifrisiata in circulo & in titulo; illam tamen postea distinguit a phrygio, seu regno; pag. enim 258. loquens de coronatione Papæ, quæ fiebat in Ecclesia S. Petri post consecrationem: *Post missam*, inquit, *idem Summus Pontifex*, &c. *cum omnibus venit ad portam, vel ad gradus Ecclesiæ: & ibi prior Diaconorum extrahit sibi mitram, & ponit ei coronam, quæ vocatur Regnum, in capite*. Distinguit igitur Cajetanus Cardinalis pretiosissimam illam mitram aurifrisiatam in circulo & in titulo, à phrygio seu regno, ideoque & à mitra turbinata, seu tiara Pontificali. Quod spectat ad mitram *cum aurifrisio in circulo sine titulo*, qua juxta Ceremoniale laudatum utebatur Pontifex in Consistorio, cum hæc coronam regalem repræsentaret, ut ibidem habetur, & ex alia parte Innocentius III mox laudatus dicat Pontificem, in signum Imperii usum esse Regno; Sugerius verò, Phrygium fuisse ornamentum Imperiale circulo aureo concinnatum; forsan hæc mitra diversa non erat a mitra turbinata, seu à Regno & Phrygio.

Sed

Sed quidquid hac de re sit, licèt hujus mitræ turbinatæ sive Papalis, seu tiaræ, ante Gregorium VII, Paschalem II & Alexandrum III nulla nobis occurrat mentio, non inde tamen sequitur, eam non fuisse antiquiorem, quod satis indicant tum Acta Vaticana sub Gregorio VII, tum Pandulphus sub Paschali II, tum Auctor Actorum Alexandri III, dum scribunt eos Pontifices mitra Papali, vel tiara, vel mitra turbinata fuisse insignitos, *Sicut moris est*, vel, *de more*, quem valde antiquum fuisse eruitur, ut jam cum Annotatore Baronii diximus in Gregorio VII, ex Auctore fabulosæ donationis Constantini, qui scribit, S. Silvestrum ab eodem Imperatore proprio Regno seu Phrygio fuisse ornatum; ex quo id saltem evincitur, eo tempore, quo illa donatio supposita est, Romanos Pontifices phrygio, seu regno, seu tiara Pontificali fuisse coronatos, alioquin ejus mentionem fabulosæ suæ donationi non inseruisset impostor, ne se impostorem proderet. Cùm autem hæc suppositio antiqua sit, & quàm tardius facta sub finem seculi octavi, vel ipso seculi noni initio, quo Ridulphus Archiepiscopus Moguntinus, ex alibi dictis, collectionem decretalium Pontificum ex Hispania in Galliam detulit, cui hæc falsa donatio inserta erat, evidenter patet, jam ante finem seculi octavi, Pontifices Romanos Phrygio, seu Regno, seu tiara Pontificali fuisse coronatos, ex quo & sequitur eorum coronationem esse valde antiquam, quamvis ante Nicolaum primum, seu ante medium seculum nonum ejusdem vestigia non invenerimus. Ex his porrò patet, Ægidium Viterbiensem, Cardinalem à Leone X creatum, deceptum esse, quando de Paulo II, anno 1464 Pontifice electo scripsit *Incredibili pretio emit, sacravitque mitram maximam, insolito pretiosissimarum gemmarum pondere opplevit; qua ornatus cùm prodiret, oculos omnium luce radiisque feriebat. Vocari cœpta est maxima illa mitra Regnum mundi, quam Paulus sublimi fastigio surgentem regna ..... pretio superantem primus reddidit, primus lectissimarum gemmarum toto orbe quæsitarum luce exornavit ambitum trium coronarum, quarum usus ex antiquis agnosci solum potest*; ex superiùs enim dictis, liquet mitram illam seculo octavo jam fuisse vocatam Regnum, & post Urbanum V fuisse cum triplici coronamento. Corruit & quod Cardinalis Papiensis, licèt tempore Pauli II vixerit, de eo scribit lib. 2. Comment. *Porrò autem gemmis lapillisque admodum delectatus .....conquisitis undique pretiosissimis mitram, quæ tribus educta coronis, Regnum appellatur, atque à Pontificibus multis ante secalis, desita erat gestari, novam confecit, atque adhibuit*; Regnum enim non multò ante Paulum II à Romanis Pontificibus gestatum constat ex Ordine Romano XV à Mabillonio laudato edito, & à Petro Amelio Senogalliensi Episcopo, qui anno 1391 adhuc in vivis erat, composito, in quo cap. 12. loquens de secundis vesperis Nativitatis Domini, ait: *Ibi Dominus Papa descendit, & deposito Regno accipit mitram*. Et cap. sequenti loquens de die Sancti Stephani: *Ascendens equum, & de manu Diaconi, qui stat à dextris, Regnum accipiens, induit ipsum*, &c. Pontificia itaque triplicis coronamenti corona antiquior est quàm putavit Ægidius Viterbiensis, & à Romanis Pontificibus seculo ante Paulum II gestata.

IX. *Pontificalis hujus mitræ, seu tiaræ antiquitas.*

X. *Octavianus Antipapa consecratur sub Victoris IV nomine.*

His de coronatione Romanorum Pontificum occasione *mitræ turbinatæ*, cujus mentionem facit Auctor Actorum Alexandri III, explicatis, redeundum est ad ea, quæ Romæ acta sunt post ejus ex ea discessum. Ipse enim quoque Octavianus, qui, ut diximus, à duobus tantùm Cardinalibus, Joanne scilicet de Sancto Martino, & Guidone Cremensi electus fuerat, cùm per totum mensem Septembrem ejusdem anni 1159, tàm per se, quàm per milites & Tusculanos Comites consanguineos suos, laborasset pro alliciendis ad se aliquot Episcopis, à quibus consecraretur, tandem reperto Melphitano quodam Episcopo fugitivo in finibus Anconæ latitante, & Episcopo Farantinate, scilicet Ubaldo, qui aliàs fuerat Vicarius Hadriani IV, atque Imaro Tusculano Episcopo, qui cùm priùs consensisset in electionem Alexandri, postea ab eo defecit, ab his consecratus est, & Victor IV nuncupatus, ut habet Anonymus Vaticanus laudatus. Diem, quo consecratus est, docet nos Chronographus Reicherspergensis, qui scribit: *Octavianus Presbyter Cardinalis Sanctæ Cæciliæ, qui à duobus tantùm Cardinalibus fuit electus, Joanne videlicet de Sancto Martino & Guidone Cremensi, in prima Dominica mensis Octobris* (die scilicet quarta ejusdem mensis) *est consecratus à Tusculano Episcopo Imaro Cardinale, non legitimo tamen ordinatore, qui & dictus est Victor*. Locum verò in quo consecratus, habemus ex Anonymo Cassinensi, qui ait: *Omnes Cardinales elegerunt Cancellarium in Papam Alexandrum. Guido de Crema & Reimundus, & Episcopus Tusculanus elegerunt Octavianum Cardinalem* (fallitur in hoc Anonymus, Imarus enim Tusculanus Episcopus non fuit unus ex electoribus, sed postea accessit ad ejusdem Octaviani electionem, licèt antea consensisset in electionem Alexandri) *in Papam Victorem, & sacratus Pharpham* (idest in Abbatia Farfensi, non longe ab urbe Roma sita) *& Alexander prius sacratus est* Nym-

Nympha, scilicet die vigesima Septembris, cùm Octavianus die tantùm quarta Octobris ordinatus fuerit.

XI. *Ab Alexandro PP. excommunicatur, & vicissim Alexandrum præsumit excommunicare.*

Eodem mense Septembri exeunte, die vigesima septima ejusdem mensis Alexander Pontifex, octava die à sua consecratione, Octavianum, cui eum terminum ad unitatem Ecclesiæ redeundi præfixerat, tanquam inobedientem & contumacem, simulque illos, qui ei manus præsumerent imponere, solemniter in Ecclesia excommunicavit, ut legitur in ejus literis datis *Gerardo Episcopo & Canonicis Bononiensis Ecclesiæ, & Legis Doctoribus, ceterisque Magistris Bononiæ commorantibus*, quæ extant apud Baronium, in iis enim ait: *Nos supra memoratum Octavianum apostaticum & schismaticum in octavo die à consecratione nostra [hunc enim terminum ei resipiscendi, & ad unitatem matris Ecclesiæ redeundi præfiximus] tanquam inobedientem & contumacem, & illos qui ei manus præsumerent, non dicimus consecrationis, sed execrationis imponere: & de communi Fratrum nostrorum Episcoporum & Cardinalium voluntate atque consilio, accensis candelis, & cœtu Clericorum in Ecclesia congregato, vinculo anathematis & excommunicationis astrinximus, & eos cum suo auctore Diabolo condemnavimus*. Id ipsum contra Alexandrum, & qui ei adhærerent præsumpsisse Octavianum Antipapam tradit Radevicus lib. 2. cap. 54, quod confirmat Guillelmus Neubrigensis lib. 2. cap. 9. *Et quidem pars major, saniorque*, inquit, *in Rolandum ejusdem Ecclesiæ Cancellarium, virum religiosum & literatum concordans, eumdem ritu canonico consecravit. Pars verò nonnulla & fere nulla in Octavianum nobilem virum conveniens, eumdem, divinum non veritа indictum, execrationis elogio maculavit. Uterque in alterum excommunicationis & damnationis sententiam promulgavit. Uterque partem suam Ecclesiarum & nobilium personarum favoribus munire curavit: ille Alexander dictus, juxta causæ meritum victor futurus; iste nudo nomine & fallaci omine Victor dictus est, victi dedecus habiturus.*

XII. *Fridericus Imp. Conciliabulum Papiam indicit.*

Fridericus Imperator specie quidem schismatis impediendi, sed revera ut Octavianum Antipapam sibi addictissimum foveret, & veteri odio in Alexandrum, Conciliabulum apud Papiam indixit anno millesimo centesimo sexagesimo celebrandum, in quo utriusque causa discuteretur. Ad illud omnes Imperii, aliorumque regnorum Antistites invitavit, ipsumque Alexandrum & Octavianum per Episcopos Pragensem & Verdensem citavit. Episcopi illi Alexandrum Anagniæ existentem convenerunt, eique in præsentia Cardinalium, aliorumque plurimorum ex Clero & populo, nulla ei exhibita reverentiâ retulerunt quæ Imperator ipsis mandaverat, literasque ejus protulerunt, quibus ei & Cardinalibus præcipiebat, ut Papiam convenirent ad ejus præsentiam, audituri & recepturi quod in ea Curia dictaretur. Quo mandato eò magis commoti sunt Cardinales, quòd Imperator literis suis Octavianum appellaret Romanum Pontificem, Alexandrum verò tantummodo, Rolandum Cancellarium. Respondit Legatis Alexander, non esse Imperatoris, sine consensu Romani Pontificis Concilium convocare, aut ipsum Pontificem ad Curiam suam, tanquam in eum potestatem haberet, evocare: cùm ab ipso Christo Domino hoc privilegium Sancto Petro, & per eum Romanæ Ecclesiæ sit datum, ut universarum Ecclesiarum causas discuteret ac definiret, ipsa verò nullius unquam judicio subjaceret. Quare cùm pro ejus libertate tuenda Patres proprium sanguinem effudissent, ipsum quoque Alexandrum pro eadem causa extrema quæque subiturum. Quo responso indignati Legati Signiam ad Octavianum accedentes, ad pedes ejus prociderunt, & ut legitimum Pontificem adoraverunt. Hæc constant ex Radevico laudato, & ex Actis Alexandri III, seu ex Anonymo Vaticano sæpius citato.

XIII. *Numerus Episcoporum Conciliabuli.*

Anno itaque millesimo centesimo sexagesimo indictum ab Imperatore Friderico Papiense Conciliabulum in Octava Epiphaniæ celebrandum, dilatum fuit usque ad mensem Februarium: *Poterat sanè*, inquit Guillelmus Neubrigensis lib. 2. cap. 9. loquens de schismate Octaviani, *scissura illa citò resarciri, poterat multitudini paucitas cedere, nisi Fridericus Imperator veteri odio Rolandi Alexandrum non ferens, partem Octaviani tuendam, fovendamque modis omnibus suscepisset. Denique suæ ditionis Episcopos, scilicet Italicos & Teutonicos præcepit Papiam convenire, tanquam ad discussionem & examen, cujusnam partis merita præponderarent, re autem vera, ut Alexandri parte depressa, partem alteram approbantes, dicti Victoris præmaturam victoriam celebrarent. Partibus quoque mandavit, ut adessent, Concilii suscepturæ decretum. Dictus Victor tanquam subiturus judicium affuit: Alexander verò præjudicium, quod ei sub nomine judicii parabatur, non solum cautè, sed etiam liberè recusavit. Itaque ex Teutonico simul & Italico regno Episcopi Imperiali jussione cum ingenti multitudine Prælatorum inferioris ordinis Papiæ congregati in gratiam Imperatoris, qui cum suis Ducibus terribilis aderat, quæcumque causam Alexandri juvare poterant, cùm pro eo nemo allegaret, vel silentio supprimentes, quod pro parte altera minus de veritate suppetebat, arte suppleverunt*. Quod spectat ad numerum Episcoporum, qui prædicto interfuerunt

runt Conciliabulo, quinquaginta tantummodo convenisse asserit Radevicus, qui aderat, licèt in Imperatorem propensior videatur, præter ingentem numerum Abbatum, & Præpositorum. Ex quibus intelligitur, etsi Fridericus literis suis invitasset Episcopos totius Imperii & regni sui, necnon Franciæ, Angliæ, Hungariæ, Daciæ, ut in literis indictionis videre est; tamen reliquos omnes non venisse, sive quòd scirent non esse Imperaroris Concilium indicere, sive quòd audissent eum, susceptione Octaviani judicium Episcoporum antevertisse.

XIV. *In eo, damnato Alexandro, Octavianus suscipitur.*

Gesta in eo Concillabulo pluribus refert Baronius ex Radevico, quæ paucis perstringuntur ab Hermanno Abbate Reicherspergensis monasterii in suo Chronico ad annum 1160. *Crema capta*, inquit, *destructa, & cremata est. Quo facto Imperator statim Papam venit cnm Episcopis & Principibus, qni congregati erant, & in Nonis Febrnarii Curiæ & colloqnii initium habetur, & per sex dies in hoc demorantur, fuitqne dissensio alsqua inter ipsos, quibusdam hnnc, quibusdam illum Papam confirmare volentibns. Tertio itaqne Idns Februarii, quia nec Alexander venerat, nec Legati ejns, nec aliquis pro parte ejns firmiter stabat, Imperator omnes Episcopos convocans, in hunc eos consensnm deduxit, nt omnes Victorem Papam susciperent, & statim sequenti die II Kal. Febr.* (legendum II Idus Febr. ut ex jam ab ipso narratis deducitur) *ab ipso Imperatore & Episcopis suscipitur, & inthronizatur in monasterio Sancti Syri, Imperatore frænum eqni & stivam sellæ illius tenente, & eum de equo suscipiente, & ad Altare nnà cum Patriarcha Aqnilegiensi Pelegrino inter manns eum deducente.* Id actum est die II Idus Februarii, seu die duodecima ejusdem mensis, quæ concurrebat cum feria sexta. *Proxima autem die sequenti, id est in snbbato, habito generali Concilio, Dominus Papa & nos cum illo, Rolandnm Cancellarium schismaticum & ejus principales fautores, accensis candelis anathematizavimus, & tradidimns eum Sathanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini*, inquiunt schismatici illi Præsules in Rescripto à Præsidentibus pseudo-Synodo per partes mundi directo, apud Baronium.

XV. *S. Ailredus declamat in Octavianum Antipapam.*

Sed electionem Octaviani fuisse nullam & schismaticam disertè asserit Sanctus Ailredus monasterii Rievellensis, vulgò *Revesby*, in agro Lincolniensi, & provincia Cantuariensi siti, Abbas hoc tempore vivens, qui in Sermone 231 hæc inter alia de hoc Conciliabulo in rem nostram habet: *Papiæ astiterunt Reges terræ, & Principes cônvenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Alexandrum Christnm ejus, nbi circumdederunt eum canes multi, Concilinm malignantium obsedit enm: ibi insurrexerunt in eum testes iniqui Joannes, & Gnido; sed mentita est iniquitas sibi. Infelices & miseri, qni descendentes ab Jerusalem in Jericho inciderunt in latrones; ipse est scelestissimus Octavianns, qni instar latronis multo tempore in insidiis latitans, Papatnm prædam, spolia Ecclesiam æstimavit. Infelix qni ascendit cnbile patris sni & maculavit stratum ejus.* Inferius utriusque electionis processum fusè enarrat, & justitiam Alexandri Pontificatûs ex ipsa narratione deducit: *Ecce defuncto*, inquit, *Hadriano legitimo Petri successore, stat in Cardinalibus ceterornm Apostolorum legitima successio. Cogitate nunc constitntos in medio eornm Rolandum & Octavianum, sic interim nominamus eos, quasi in utero matris suæ Ecclesiæ Romanæ jam laborantis in partu. Rogo, fratres mei, nonne partus iste similis est partui Rebeccæ? Ecce, ecce infelix Esau rnfus & hispidus quomodo ipsa viscera materna contorquet; & simplicem illnm Jacob, quem totus ille interaneorum omni effectn concentus complectitnr, manibus furibundns invadit.*

XVI. *Electionem ejus vitiosam esse ostendit.*

Audistis enim quomodo de collo Sanctissimi viri (nempe Alexandri) *infelix ille* (scilicet Octavianus) *manum dæmone plenus extraxit. Et cùm ei non pro voto cessisset, cum summo matris dolore egressus de utero, cupiditatis & ambitionis suæ pilis, summum cernentibus horrorem incussit. Secuti snnt eum dno, qui, ut ipse, alienati snnt à vnlva, erraverunt à ventre, ceteris omnibns Alexandrnm eligentibns, Alexandro adhærentibns, Alexandrum sequentibns. Cernite nunc Joannem, nunc Guidonem in parte una, & inter eos Octavianum; cernite & reliquam Curiam ex parte altera, & Alexandrnm inter eos. Rogo, cujus vox ista est? Exierunt à nobis, sed non fnerunt ex nobis? Certe aut in illis tribus Cnria Romana est, aut in his omnibus? Aut periit de terra, & inaniter fnsa est illa Salvatoris oratio, de qua dicit: Ego autem rogavi pro te, nt non deficiat fides tua; quod dementis est opinari. Quis enim ita desipiat, ut tot Episcopis, Presbyteris, Diaconibus Cardinalibus exclnsis, Romanæ vim Curiæ in his duobus æstimet resedisse?*

XVII. *Alexandri verò omni ex parte legitimam.*

Sic nunc, fratres, sic loquor de istis, quasi adhuc in Ecclesia beati Petri, nbi electionem fecerant, constitutis & ab invicem separatis. Certè Ecclesia Romana non periit, certè ceteris reprobatis, nt in illis tribus remanserit, nulla ratio, nullus sensus bnmanus admittit. Restat proinde, nt in illa multitudine, quæ Alexandrum elegit, vim Apostolicæ dignitatis reservaverit. Absit enim, nt dicamus quinque Cardinales Episcopos, & quindecim, vel eo amplius Cardinales Presbyteros, sive Diaconos, à tribus illis exiisse, & non potius illos ab istis, quo-

quorum fama celebratur, vita sanctior, sensus profundior, multitudo numerosior, auctoritas sublimior. Cum igitur constet Ecclesiam esse Romanam, quæ Alexandrum elegit, de qua certum est illos exiisse, quicumque postea illis adhæsit, sive ipsissimus Imarus, sive alius; non ad Christianos, sed ad hæreticos; non ad Catholicos, sed ad schismaticos; non ad Ecclesiam, sed ad Synagogam Sathanæ, & ipse hæreticus, schismaticusque accessit. Dicant inimici quidquid volunt, mentiantur quantum volunt, fingant quæcumque volunt, ubi Ecclesia esse Romana oculis cernitur, ratione probatur, confirmatur auctoritate, ibi cor meum, ibi animus meus, ibi affectus meus. Ab ejus fide, quæ Christo orante non deficiet; ab ejus unitate, quam schismaticorum pravitas, Christo conservante, non dividet; ab ejus subjectione, cujus mihi Princeps cœlum aperiet, me neque mors, neque vita, neque alia creatura, Dei adjuvante gratia, separabit. Præter Sanctum Ailredum, seu Aelredum, Sanctos etiam Eberhardum Archiepiscopum Saltzburgensem, & Hartmannum Brixiensem Antistitem stetisse muros firmissimos pro domo Domini adversùs Antipapam ostendit Baronius in Appendice ad annum 1160.

XVIII. *Electio Alexandri a Cardinalibus magni nominis facta.* Plures etiam præter Alexandrum fuisse Cardinales Pontificatu dignissimos, qui tamen hunc elegerunt, nos docet Petrus Blesensis in Epistola 48, in qua, postquam dixit, Octavianum toto tempore vitæ suæ opes & divitias congregasse, ut quietem Ecclesiæ perturbaret, de ejus electione subdit: O *quam cæcus & turbidus est invidiæ oculus! Ubi quæso erant Cardinalium corda, quando filium superbiæ, & idolum abominationis in Apostolatûs apicem erigebant, ut de vobis taceam, ne videar adulari, quomodo clausis oculis transierunt D. Bernardum Portuensem, Henricum Pisanum, D. Hiacynthum, D. Ubaldum Episcopum Ostiensem? Respuerunt homines pacis, & hominem dissensionis & scandali erexerunt.* Ex Cardinalibus itaque, qui Alexandri III electioni interfuere, à Petro Blesensi hi quatuor Pontificatu dignissimi fuisse censentur; Bernardus ex-Canonico Regulari Congregationis Sancti Frigdiani Lucensis, Presbyter Cardinalis ab Eugenio III, & postea Episcopus Cardinalis Portuensis ab Hadriano IV creatus, qui multas legationes obierat: Henricus Pisanus, Ordinis Cisterciensis, Presbyter Cardinalis ab Eugenio III renunciatus, ad quem extat Epistola 295 Sancti Bernardi, & cujus Tomo 3 Bibliothecæ Cisterciensis pag. 239 refertur Epistola de legitima Alexandri III electione: Hiacynthus Bobo, qui dein Pontifex Romanus fuit sub Cœlestini III nomine: denique Ubaldus Tuscus ex-Canonico Ecclesiæ Lucensis Presbyter Cardinalis, postea Episcopus Ostiensis, ac tandem Papa Lucius III dictus.

XIX. *Fridericus Imp. sævit in sectatores Alexandri PP.* Iis non obstantibus Fridericus Imperator in Conciliabulo Papiensi voti compos effectus, & sede Sancti Petri tandem subjugata, in atrocia edicta prorupit, multosque Præsules Ecclesiis suis expulit. Helmoldus enim, hoc tempore vivens, in Chronico Slavorum cap. 91 hæc scribit: *Cùm Cæsar expugnaret Mediolanum, venit ad eum Victor in castra, quæ erant apud Papiam, & recepit eum. Adunatoque Concilio* [in Urbe Papiensi] *receperunt eum Rainaldus Coloniensis, & Conradus Moguntinus Electi, & omnes, quos Imperialis aut timor, aut favor agebat. Porrò Alexandrum recepit Jerosolymitana Ecclesia & Antiochena, præterea omnis Francia, Anglia, Hispania, Dania & omnia regna, quæ sunt ubique terrarum. Insuper Cisterciensis Ordo eidem universus accesserat, in quo sunt Archiepiscopi & Episcopi complures, Abbates amplius quàm septingenti, & Monachorum inæstimabilis numerus. Hi singulis annis celebrant Concilium apud Cistercium & decernunt ea, quæ utilia sunt. Horum invincibilis sententia vel maximas vires addidit Alexandro. Quam ob rem iratus Cæsar proposuit Edictum, ut omnes Monachi Cisterciensis Ordinis, qui consistebant in regno suo, aut Victori subscriberent, aut regno pellerentur. Itaque difficile relatum est, quot patres, quanti Monachorum greges, relictis sedibus suis, transfugére in Franciam. Pontifices etiam quamplures sanctitate insignes in Longobardia, & in universo regno, Principis violentia sedibus suis pulsi, & alii superpositi sunt in locum illorum.* Porrò quod scribit Helmoldus Jerosolymitanam & Antiochenam Ecclesiam Alexandro adhæsisse, id factum est in Concilio Nazareno anno 1160 congregato, ut refert Baronius ex Guillelmo Tyrio lib. 18 cap. 29 Illius Concilii Synodicam Epistolam, quam Baronius non viderat, referunt Conciliorum Collectores Tomo X pag. 1404.

XX. *Ab Alexandro PP. excommunicatur.* Alexander autem Pontifex, cùm Fridericum Imperatorem benignè ac frequenter admonuisset, nec tamen eum à sua perfidia revocare ullatenus posset; ipsum unà cum Episcopis & Cardinalibus in die cœnæ Domini, seu die vigesima quarta mensis Martii ejusdem anni 1160, tanquam principalem Ecclesiæ persecutorem excommunicationis vinculo solemniter innodavit, & omnes ejus subditos, secundùm prædecessorum suorum consuetudinem à juramento fidelitatis ei præstito absolvit; atque in Octavianum & ejus complices jamdiu prolatam excommunicationis sententiam innovavit.

XXI. *Alexander ab omnibus Regibus in Papam suscipitur.* Hæc constant ex Actis Alexandri, quæ addunt, eumdem Pontificem intelligen-

gentem multos Prælatos, & Principes à schismaticis circumventos esse multis mendaciorum figmentis, utile judicasse nonnullos Cardinales in diversas orbis provincias ex latere suo destinare, per quos universi fideles cognita veritate, in unitate Catholica solidarentur. Nominantur autem ibidem ii, qui tunc in partes Galliarum & Hispaniarum, necnon ad Hungaros, atque etiam ad Imperatorem Constantinopolitanum, & in Palestinam, ac Syriam missi sunt: quorum operâ factum traditur, ut non solùm Ludovicus Rex Francorum, cujus regnum, ut ibi dicitur, nunquam schismate pollutum recoleretur, unà cum Henrico Anglorum Rege Alexandrum receperint, sed & Reges Hispaniarum, Siciliæ, Jerusalem, Hungariæ, & Græcorum Imperator Constantinopolitanus, cum Patriarchis, Episcopis, & universo Clero, Principibus & populo eis subjecto ad eumdem Pontificem pari modo convenerint: solusque Fridericus Imperator cum suis complicibus in erroris sui pertinacia persiterit, acriter persequens Alexandrum, & alios Ecclesiarum Prælatos, qui pro eo viriliter stabant.

XXII. *Imp. frustrà tentat Reges Fräc. & Angl. adversùs Alexandrū.*

Plurimùm laboravit Fridericus Imp. ut alios Reges unà secum in errorem adduceret. Siquidem eum pertentasse Reges Francorum & Anglorum disertè asserit Guillelmus Neubrigensis lib. 2 cap. 9. *Illustres*, inquit, *Francorum & Anglorum Reges modis omnibus solicitare curavit Fridericus Imperator, ut ad perpetuandam amicitiam, sibi hac in parte concordes existerent, in acceptando videlicet Octaviano in Romanum Pontificem, exploso penitus Alexandro. Illi verò inflexi sententia, causa suspensa, donec rei tam scrupulosæ penitus veritatem agnoscerent; celebrem & ipsi ex utroque regno Episcoporum & nobilium, loco & tempore congruo Conventum fecerunt*, scilicet Tolosæ, ut mox videbitur. Cùm enim ex Epistola Philippi Abbatis Bonæ Spei ad Alexandrum III, quæ refertur Tomo 2. Spicilegii Dacheriani pag. 458, & ex alia Arnulphi Luxoviensis Episcopi ad eumdem Pontificem, quam anno 1159 recitat Baronius, constet, Angliæ Regem in partes quidem propendisse Alexandri III, sed noluisse edicto publico eum verum Pontificem agnoscere, ne Imperatoris sibi aliàs amici animum offenderet; hoc præsertim tempore, quo cum Ludovico Francorum Rege bellum ardebat; ex iisdem tamen Epistolis etiam constat, non vetuisse, ne subditi sui ad eum scriberent, aut literas ab eo acciperent. Sed tandem Philippus Abbas Bonæ Spei, & Arnulphus Luxoviensis Episcopus fluctuantem Henrici Angliæ Regis animum ad partes Alexandri adduxere, & pace *mense Majo* anni 1161, ut scribit Robertus de Monte, inter Ludovicum Franciæ, & Henricum Angliæ Reges conciliata, *mense Julio Henricus Rex Anglorum congregavit omnes Episcopos Normanniæ, & Abbates, & Barones apud Novum Mercatum.* [Gallicè *le neuf marché* oppidum Normanniæ sex leucis à Bellovaco dissitum] *Et Ludovicus Rex Francorum adunavit suos Bellovaci, & ibi tractatum est de receptione Papæ Alexandri, & refutatione Victoris: & consenserunt Alexandro, reprobato Victore*, inquit Robertus de Monte.

XXIII. *Alexander in Concilio Tolosano suscipitur.*

Sed cùm hi duo Conventus Bellovaci & apud Novum Mercatum coacti, fuerint tantùm privata colloquia, quibus pauci Episcopi adfuerunt ex Galliis, & ex regno Angliæ soli Episcopi, Barones & Abbates Normanniæ, coactum est Concilium Tolosanum, ut utriusque regni Episcopi congregati, unanimi consensu, quid agendum esset, determinarent. De hoc Concilio loquitur Gerhohus Reicherspergensis in Bavaria Præpositus, qui hoc tempore vivebat & scribebat, lib. 1 de Investigatione Antichristi: *Interim*, inquit, *dum hæc scribimus; & ad præferendam partem Victoris, pro reverentia maximè Concilii Papiæ celebrati, articulum jamjam ferè inclinamus . . . . ecce aliis ac novis rumores per certos internuntios advolitant, in Occiduis partibus, regno videlicet Franciæ, civitate Tolosa, celebratum esse Concilium, cui centum Patres inter Episcopos & Abbates interfuerunt, unà cum Regibus Franciæ & Angliæ, quorum studio iidem Patres convocati convenerunt. Ubi & Octaviani, quem Victorem dicunt, simul & Alexandri Papæ, atque Imperatoris Augusti Friderici, necnon & Regis Hispaniæ Legati aderant. Illic sanè utriusque partis defensoribus sufficienter auditis, eidem Concilio tandem in Alexandrum complacuit. Octavianus verò, qui & Victor, ab universo Concilio cum suis Principalibus defensoribus excommunicatus est.* De eodem Concilio loquitur Guillelmus Neubrigensis numero superiori laudatus, licèt Concilii locum non nominet, post verba enim ibidem relata, subdit: in Conventu illo seu Concilio, adfuisse pro ipso Victore duos ipsius electores, Guidonem Cremensem, & Joannem de Sancto Martino; pro Alexandro verò Henricum Pisanum, Presbyterum Cardinalem SS. Nerei & Achillei, Joannem Neapolitanum, & Willelmum Papiensem, Cardinales. Cùm autem primò Guido Cremensis pro Victore egisset, Willelmusque Papiensis, quæ ille protulisset in medium, ita retorsisset, ut propriis irretitus sermonibus videretur, in eo mutuæ altercationis quasi duello, totius ita negotii veritatem claruisse, ut quamvis iidem Principes valdè à Friderico Im-

Imperatore follicitarentur, ut ad perpetuandam mutuam amicitiam, fibi in recipiendo Victore concordes exifterent; tamen neuter ulteriùs cunctari voluerit, repudiato Victore, Alexandrum recipere, & cum regnis fibi fubditis ei tanquam patri parere: ficque fchifmaticis cum dedecore difcedentibus, Principes & Pontifices latâ folemniter in Victorem, ejufque fautores excommunicationis fententiâ conventum folviffe. Hæc Neubrigenfis.

XXIV. *Octavianus in conciliabulo Laudenfi confirmatur.* Eodem fermè tempore, quo Concilium Tolofanum celebrabatur, Octavianus Antipapa, unà cum Imperatore, aliifque Epifcopis & Principibus fuæ partis Laudæ Conciliabulum habuit, in quo fuére confirmata, quæ in Conciliabulo Papienfi anno 1160 ftatuta fuerant de electione ipfius Octaviani, ut narrat Otto Morena in Chronico Laudenfi. Sed, veritate cognita, refilierunt plurimi ex Præfulibus & Principibus, qui ab eodem Morena, & ipfo inhærente Victori contra Alexandrum recenfentur. Illud Conciliabulum, quod à principio Papiæ, deinde Cremonæ fieri difpofitum fuerat, poftremò tamen ex voluntate Imperatoris Laudæ celebratum, *die in qua fuit tunc feftum Sanctorum Gervafii & Protafii*, feu die vigefima menfis Junii *incœptum* effe fcribit Auctor.

XXV. *Manuel Imp. Alexandrum ut verum Pontificem agnofcit.* Ludovicus VII Franciæ Rex, qui *inter primos orbis terrarum Reges & Principes PRIMUS audito nomine Domini Papæ Alexandri, verè beati Petri fucceſſoris & Vicarii, eum in patrem fummum & univerfalem Pontificem elegit*, ut ad ipfum fcripfére Rectores Romanæ Fraternitatis Epiftolâ ordine 431, inter eas quas refert Duchefnius de Rebus Francicis Tomo IV, fcripfit ftatim ad Manuelem Orientis Imperatorem, ut eumdem Alexandrum tanquam legitimum S. Petri fucceſſorem veneraretur, quod & ab eo obtinuit. Id conftat ex Epiftola 48 ab eodem Duchefnio ibidem pag. 579 inter Epiftolas diverforum relata, ab eodem Imperatore ad Ludovicum Regem fcripta, in qua ait: *Quoniam divinæ providentiæ placuit, tam longinquam atque vetuftam affectum parentelam noftram & amicitiam per aliam propinquiorem confanguinitatem renovare, & veluti quodammodo repubefcentem reddere, in eo quod de nobiliſſima prole veftra Imperium noftrum confortem ducere decrevit, filium videlicet R. nobiliſſimi Principis Antiocheni, unius quippe ex honoratiſſimis Imperii noftri Principibus, quam Imperiali diademate infignivimus, juftum eft deinceps nos & fcriptis & internunciis invicem frequentius vifitari. Quamobrem literas nobilitatis veftræ fufcipientes, in quibus continebatur, quoniam coadunatione Ecclefiarum, ceterarumque nobilium perfonarum à vobis tractatum, confirmatumque eft, quafi juftum Papam fanctiſſimum Alexandrum fufcipiendum effe, quem vos utique quafi patrem, fummumque Pontificem fufcepiftis, & ideo noftro Imperio fcripfiftis, quatenus ei condecentem honorem & amorem, utpote tali tantoque viro exhiberet, hoc noftrum Vobis Imperium refcribit. Antea quidem addifcebat Imperium noftrum de ftatu fapientiæ, fobrietatifque ipfius; nunc verò tale de fanctitate ejufdem teftimonium fufcipiens fcripto tanti viri, qualis Vos eftis, cùm præclara corona infigniti, tum fide & veritate decorati, & confanguinitatis propinquitate & amicitia Imperio noftro obligati, credibile & receptibile teftimonium veftrum decernimus, & condignam reverentiam ipfius fanctitati exhibemus, & orationum ejus participes fieri optamus.*

XXVI. *In Ecclefiæ Rom. proponjui erat.* Porrò ex his eruitur, Manuelem Imperatorem optaffe revocare Græcos ad inftituta & fubjectionem Ecclefiæ Romanæ, uti ante eum jam in votis habuerat Joannes ejus deceffor, ut oftendit Baronius anno 1119 num. 18, & feqq. ex Epiftolis 29, & 40 libri fecundi Epiftolarum Petri Venerabilis Abbatis Cluniacenfis, quarum prior Joanni Imperatori, pofterior Patriarchæ Conftantinopolitano fcripta, pro reftitutione cœnobii Cluniacenfium, quod erat Conftantinopoli, in quarum priori Cluniacenfis Abbas Joannem Imperatorem fufcipit in confratrem & comparticipem omnium fpiritualium beneficiorum Congregationis Cluniacenfis, quemadmodum & alii Catholici Principes jam fufcepti erant. Conftantinopoli etenim, quemadmodum & in reliqua Græcia Bafilicæ erant, & varia Latinorum Religioforum monafteria, quibus Romanis moribus & ritu Latino vivere, reliquaque facra ad Pontificum normam celebrare permittebatur, quod neutiquam conceffum fuiffet, fi eorum mores & dogmata, velut hæretica improbaffent, ut inquit Leo Allatius lib. 2 de Confenf. Ecclef. Occident. & Orient. cap. 11 num. 2. Sicut autem Joannes Imperator à Petro Venerabili fufceptus eft, ut comparticeps omnium fpiritualium beneficiorum congregationis Cluniacenfis, ita nunc Manuel Imperator Alexandri Papæ III *orationum particeps fieri* optat.

XXVII. *Alexander PP. navigat in Gallias.* Alexander intereà Pontifex eodem anno 1161 fecundo fui Pontificatûs, à menfe Septembri anni fuperioris inchoato, ut tradunt ejus Vitæ Acta, Romam reverfus, cùm propter fchifmaticorum feditiones, haud ibi quietè valeret permanere, in Campaniam rediit: & quoniam fchifmatici armis Imperatoris, cuncta ferè Ecclefiæ Romanæ loca occuparant; confilio cum fuis habito, ad folitum Romanorum Pontificum asylum in Galliam tranfire deliberavit, ordinatoque in Urbe Vicario

Julio

SÆC. XII. ALEXANDER III.

Julio Prænestino Episcopo, & aliis rebus dispositis, intraturus mare cum reliquis Cardinalibus Terracinam perrexit. Ubi inventis triremibus Willelmi Regis Siciliæ optimè instructis, quas ille ad ipsum miserat, vix eas conscendit, cùm ventus validus subitò irruens, ipsas inter procellas conquassatas ad saxa littoris impulit, ubi absque ulla jactura hominum vel sarcinarum sunt dissolutæ. Ipse autem Pontifex modico tempore reparatis omnibus, infra octavas Nativitatis Dominicæ rursum mare intravit. Guillelmus Neubrigensis lib. 2. cap. 14 habet, ideo Alexandrum suscepisse profectionem in Gallias, quia licet eum totus orbis veneraretur Latinus, præter terras Imperatoris subditas potestati; vias tamen obsidentibus hostibus, periculosissimus ad ipsum esset accessus pro necessitatibus Ecclesiasticis.

XXVIII. *Ante discessum S. Eduardum Angliæ Regem canonizat.*

Antequam ad adventum Alexandri in Gallias, & ad gesta anni 1162 transeamus, hìc non omittendum, Pontificem initio anni 1161 cùm accepisset legationem ex Anglia pro canonizatione S. Eduardi Anglorum Regis, annis jam fermè centum ab ejus obitu, qui contigit anno 1066 elapsis, exactissimè indagatis, quæ ad solemnem spectarent ritum inter sanctos receptionis, permotum ejus vitæ sanctitate, accedentibus multiplicibus ab eo vivente, & post mortem editis miraculis, secundùm Romanæ Ecclesiæ usum, ipsum retulisse in Sanctorum album, eaque de re dedisse literas Apostolicas, quas refert Baronius ex Appendice ad Vitam Sancti Eduardi apud Surium Tomo 3 quæ datæ sunt Anagniæ septimo Idus Februarii, ideoque anno 1161.

XXIX. *Montem pessulanum accedit.*

Anno millesimo centesimo sexagesimo secundo, in festo sanctæ Agnetis, seu die vigesima prima Januarii Alexander Pontifex apud Genuam applicuit, ubi contra prohibitionem Friderici Imperatoris, ab universo Clero & populo cum honore & gloria susceptus est. Genuâ exivit in Dominica de Passione, seu die vigesima quinta Martii, & navigans venit ad insulam de Liguriis in sabbato Palmarum: ubi præ nimia tempestate maris coactus est Resurrectionem Domini, quæ cum die octava Aprilis concurrebat, celebrare. Sequenti verò quarta feria, die nempe undecima ejusdem mensis pervenit ad Ecclesiam Magalonam, in qua majus Altare solemniter dedicavit. Et quoniam locus pro suscipiendis hospitibus nimium erat arctus, & multitudo maxima Prælatorum adventum ipsius Pontificis præstolabatur, ad Montem Pessulanum ascendit, ubi ingenti gaudio & reverentia susceptus est à maxima multitudine Prælatorum, & infinita populi copia. Hæc ex Actis ejus sæpius laudatis.

XXX. *Concilium ibidem celebrat.*

Dum apud Montem Pessulanum moraretur Pontifex, ibidem in die Ascensionis Dominicæ, seu die decima septima Maii Concilium celebravit, in quo Octavianum Antipapam excommunicavit. Id constat ex ejusdem Pontificis Epistola quinta Appendicis tertiæ Tomo X Conciliorum, eodem die XVI Kal. Junii data ad Omnibonum Viennensem Episcopum, in qua ait: *Noverit tuæ discretionis prudentia, quòd tam nos, quàm fratres nostri, apud Montem Pessulanum per Dei gratiam sani & incolumes commoramur . . . . . & ab Archiepiscopis & Episcopis, Regibus & Principibus, & ab universali Occidentali Ecclesia, tam per se, quàm per alios & suos nuncios honoramur propensius & devotissimè veneramur. Specialiter autem fratrem nostrum Senonensem, Turonensem, Aquensem, & Narbonensem Archiepiscopos, de quibus unum, scilicet Narbonensem, inibi consecravimus, & Antisidiorensem, Maclovienſem, Nivernensem, Morinensem, Magalonensem & Toloni Episcopos recensuimus: cum quibus in die Ascensionis Dominicæ, publicè excommunicationis sententiam in Octavianum schismaticum, atque in omnes suos complices promulgavimus.* Id autem factum fuisse in Concilio ibidem celebrato, habemus ex capitibus XIV & XV Concilii Monspeliensis anno MCXCV celebrati, in quibus diserta mentio est hujus concilii, sub Alexandro Papa congregati, & quorundam in eo statutorum.

XXXI. *Clarum montem pergit.*

Iisdem diebus Alexander Papa Ludovicum Regem per duos Cardinales visitavit, quatenus ejus adventu præcognito certificaretur ad quas regiones sui regni, de ipsius consilio accederet moraturus, quos Rex gratanter suscepit, & eos cum læto responso remisit. *Exivit ergo Pontifex*, inquiunt Acta Alexandri, *à Monte pessulano in proximo mensis Junii, & per Alextacum* (legendum Alestum) *atque Mintacum* (legendum, Mimatum, ubi IX Kal. Aug. scripsit Epistolam Hugonii Suessionensi Episcopo, quam refert Duchesnius Tomo IV pag. 595) *& Anicanoum* (legendum, Anicium) *transitum faciens, Alverniæ partes intravit, & in vigilia Assumptionis B. Mariæ apud Claromontem cum omni prosperitate, Deo auctore pervenit.* Duchesnius eodem Tomo IV pag. 424 fusè refert ex Hugone Pictavino, scriptore Historiæ Vezeliacensis Ludovicum Regem misisse in occursum Alexandri Papæ *Legatos suos, Theobaldum Abbatem Sancti Germani de Pratis, & Cadurcum Clericum suum, quorum legationem cùm minus optato Alexander suscepisset, reversi Vezeliacum venerunt. Et decidit in lectum ægritudinis Theobaldus Abbas, & mortuus est IX Kalendas Augusti,* ideoque hæc legatio obita antequam Alexan-

xander Clarummontem perveniſſet. Jam enim inaudierat Ludovicum aures præbere ſuggeſtis Incantationibus de colloquio cum Friderico Imperatore ad Soanam habendo, quod valde eum perturbabat.

XXXII. *Imperator dolosè circumvenit Regem Franc.*

Nam Fridericus videns Orthodoxos Principes Alexandro tanquam Romano Pontifici reverentiam exhibere, cogitavit, tàm ipſum Alexandrum, quàm Octavianum Antipapam, ſeu Victorem, ſub prætextu ingentium malorum, quæ ex diſcordia ipſorum orirentur, judicio univerſalis Eccleſiæ in ordinem redigere, & tertium quemdam in Romanum Pontificem evehere. Quod ut poſſet perficere, Regi Francorum doli inſcio, pacis autem Eccleſiæ cupido, per Henricum Comitem Trecenſem ſuggeſſit, ut ambo convenirent in confinio Imperii & regni, & ipſe quidem ſecum eò deduceret Octavianum; Rex autem Alexandrum, & per congregatam ibidem in unum Eccleſiam Gallicanam, Italicam & Theutonicam, de utroque decerneretur, quod rectius & utilius eſſe exiſtimaretur. Statuta igitur die, Friderico, unà cum Octaviano, & magna Principum ſuorum multitudine, ac ingenti exercitu, ad locum accedente; Rex quoque unà cum Primatibus, Epiſcopis, ac Baronibus ſuis ad eumdem locum feſtinans, collocutus in itinere cum Alexandro, ut & ipſe eò proficiſceretur, reſponſum accepit, indignum eſſe, & Sanctorum Patrum ſtatutis contrarium, ut Romanus Pontifex & prima Sedes aliquod humanum ſubiret judicium; ac ſatis ſuperque eſſe, ſi nonnulli Cardinales mitterentur, ad electionem Alexandri canonicam, & Octaviani illegitimam demonſtrandam, miſſique ad hoc ſunt quinque Cardinales cum Rege.

XXXIII. *Alexander PP. in magna anguſtia poſitus ex ea liberatur.*

Sed antequam Ludovicus Rex ad locum pro colloquio deſtinatum acceſſiſſet, videntes Fridericus & Octavianus, Eccleſiam Gallicanam unà cum Romana contra ſe ſtare, diffidentes conſiliis ac cauſæ ſuæ, rem rursùs in maximum diſcrimen adduxerunt; cum Imperatore per nuncios Regem inſimulante perfidiæ, quòd abſque Alexandro veniret; Rex ut jurejurando ſuo ſatisfaceret; & quia maxima videbatur Imperatoris potentia, qui cum ingenti exercitu ad deſtinatum colloquio locum acceſſerat, Alexandro ſignificavit, ut ſine mora cum ſuis accederet, niſi vellet, ipſum Regem ſe cuſtodiæ Imperatoris dedere, prout fuiſſet inter eos juramento conventum. Sed cùm in his anguſtiis Henricus Angliæ Rex, in auxilium Domini ſui Regis Francorum, quem audierat periclitari, cum exercitu acceſſiſſet; & ingens fames in exercitum Imperatoris immiſſa eſſet, hic occaſionem recedendi quæſivit, & Regi per Cancellarium ſuum arroganter ſignificavit, cum nullis Eccleſiarum Prælatis judicium electionis Romani Pontificis competeret, niſi eis qui ſub Romano Imperio exiſterent, ipſum Regem cum Epiſcopis ſuis ad Imperatorem accedere debere, non ut judicarent, ſed ut ſententiam Imperatoris audirent. Rex verò hunc faſtum irridens, cum ſcitè reſpondiſſet, ſe quoque ac ſuos eſſe de ovibus, quas Dominus B. Petro, ejuſque ſucceſſoribus commendaſſet, dimiſſis cum contemptu nunciis ad ſedem ſuam reverſus eſt. Alexander autem Pontifex tanto periculo liberatus, viſitatuſque apud Dolenſe monaſterium, & pretioſis muneribus donatus ab Henrico Angliæ Rege, qui poſt pedum oſcula, præparatam ſibi ſedem humiliter recuſans, ad pedes Pontificis in terra voluit cum ſuis Baronibus conſidere: in civitatem Turonenſem, in feſto S. Michaelis Archangeli pervenit, ibique diuturniorem moram fecit. Hæc pluribus in Actis Alexandri laudatis, in quibus tamen perperam legitur Conventum illum indictum fuiſſe apud Avenionem; conſtat enim ex Radulpho de Diceto in Imaginibus Hiſt. pag. 533, & ex Chronographo Affligemenſi, convocatum fuiſſe illum Conventum in territorio Chryſopolis, ſeu Veſontionis in Dola villa ſuper Saonam fluvium, in decollatione S. Joannis Baptiſtæ. Idem legitur in Epiſtola ipſius Friderici ad quemdam Archiepiſcopum, quæ extat Tomo IV Ducheſnii pag. 589, & in Hugone Pictavino loco laudato. Mendosè etiam apud Baronium ex iiſdem Actis legitur, Alexandrum ab Angliæ Rege fuiſſe viſitatum in monaſterio Bobienſi, illud enim eſt in Italia; ſed legendum, in Dolenſi monaſterio Bituricenſis provinciæ, quod erat proximum caſtro Radulphi, & revera ita ſcripſiſſe Auctorem illorum Actorum, ex eo conſtat, quod antea ſcripſerat, Alexandrum Papam ante colloquium ſeceſſiſſe ad monaſterium Dolenſe.

XXXIV. *Ludovicus à laqueis ſibi ab Imperatore paratis liberatur.*

Ludovicum autem Regem jusjurandum ſuum non violaſſe disertè docet Hugo Pictavinus, Notarius Guillelmi Abbatis Vezeliacenſis, qui hoc tempore vivebat, loco laudato, ubi poſtquam retulit, Henricum Trecenſem Comitem promiſiſſe Imperatori, Ludovicum Regem ad colloquium venturum, & Alexandrum adducturum, aut certè ſe ipſum traditurum vinctum Imperatori *apud Chryſopolim, quæ eſt urbs nobilis Biſuntinorum*, ſubdit: *Et acquievit Rex, & defecit ſpiritus ejus, & tædiatus eſt animo: pactuſque eſt illa ſe facturum datis obſidibus*, &c. *Abiit ergo Rex ad prædictum locum Lovigennæ* [vulgò Saint Jean de Laone] *ubi Regi debebat occurrere Imperator. Sed fefellit Imperator Henricum, miſitque præcipuum fautorem ſchiſmatis Rai-*

SÆC. XII. ALEXANDER III. naldum Cancellarium suum, Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopum. *Cumque coram eo replicarentur pactiones, quas Comes Henricus ex ore Imperatoris proposuerat Regi: subito divina virtus astitit Ecclesiæ suæ, & piæ simplicitati Regiæ majestatis. Respondit enim Rainaldus profani erroris fautor nequaquam Imperatorem talia dixisse: scilicet quòd unquam permitteret consortium judicandi Romanam Ecclesiam, quæ propriè sui juris existebat. Tunc repletus gaudio Rex quæsivit ab Henrico Comite, utrum se haberent pactiones secundùm formam ab eo propositam. Et ille; Habent. Et Rex, Ecce, ait, quòd Imperator, qui juxta verbum tuum adesse debuit, abest. Ecce etiam, quòd missi illius formam pacti, te præsente, & teste commutant. Verum est, inquit Comes Henricus. Et ait Rex: Nonne ego absolutus sum ab omni pacto? Absolutus, ait Henricus. Et dixit Rex Ludovicus cunctis Optimatibus suis, & Episcopis atque Abbatibus, qui præsentes aderant: audistis & vidistis, qualiter ego ipse gratis perfecerim omnia, quæ ad me pertinent. Edicite utrum liber ab his pactionibus videar. Dicunt omnes: Liberasti verbum tuum. Statimque Rex velocissimum equum, cui insidebat, reducens, protinus. inde perrexit. Teutonici autem valde confusi, insecuti sunt eum; rogantes, ut rediret ad Imperatorem paratum exequi omnia, quæ Henricus Comes proposuerat. At ille parvipendens quæ dicebantur, decipulam, quam evaserat, exhorruit, dicens: Feci quod meum fuit. Sic soluto Conventu, Rex in regnum suum rediit.* Ex quibus patet, Fridericum Imp. promissis non stetisse, ideoque ipsum, non Ludovicum Regem fidem fregisse. Hæc narratio confirmatur ex Epistola Alexandri Papæ ad Ludovicum Regem data *apud Dolam XV Kal. Octobris* apud eumdem Duchesnium pag. 620.

XXXV. *Alexander III hyemat in Aquitania.* Hugo Pictavinus mox laudatus, postquam dixit, Ludovicum Regem soluto Conventu in regnum suum rediisse, subdit: *Alexander autem Catholicus Papa versus indignationem Regis Ludovici* [forsàn quia ad illud colloquium ire recusaverat] *transiit in Aquitaniæ Metropolim urbem Biturcorum, & in Dolense Monasterium, quod est apud castrum Radulphi, ibique hyemavit.* Castrum Radulphi seu Radulfi, dicitur etiam castrum Rufum, eique proximum erat Dolense monasterium, Andria interfluente. Acta tamen Alexandri Papæ superius citata habent, Alexandrum facta dedicatione majoris Altaris monasterii Dolensis, Turonum petrexisse, *& ad ipsam civitatem in festo Beati Michaelis Archangeli* pervenisse, *ubi cum fratribus suis moram diutius fecit, & Nativitatem Domini solemniter celebravit.* Sed major fides habenda videtur Hugoni Pictavino, qui tunc vivebat, ex quo & colligitur urbem Bituricensem tunc fuisse in Aquitania, quæ præterea eo tempore complectebatur *provincias Burdegalensem, Ausciensem & Turonicam, & quidquid à collibus Iberorum usque ad Ligerim complectitur & claudit Oceanus*, ut scribit Ernaldus Abbas Bonævallis in vita S. Bernardi lib. 2 cap. 6. Aquitania porrò hoc tempore Henrico II Angliæ Regi parebat, quia in uxorem duxerat Eleonoram Guillelmi IX ultimi Aquitaniæ Ducis anno 1137 defuncti filiam.

XXXVI. *Parisiis honorificè excipitur à Ludovico Rege, ad quem Rosam auream mittit.* Postero anno millesimo centesimo sexagesimo tertio, adveniente Quadragesima, ideoque circa initium mensis Februarii, Alexander Pontifex, colloquium habiturus cum Ludovico Rege Parisios perrexit, quam civitatem *cùm ingressus esset; Ludovicus tanquam pius & mitis Rex cum baronibus & militibus suis per duas leucas illi occurrit: quo viso statim descendit, ad sireguam ejus festivanter occurrens, humiliter deosculatus est pedes ipsius, & statim ad ejus oscula cum devotione fuit receptus. Deinde singulariter procedentes intraverunt prædictam civitatem. Cui Clerus eum maxima & decora processione obviam venit, & Pontificem ac ejus fratres Cardinales deduxit in gaudio & exultatione ad majorem Ecclesiam. Mansit autem in dicta civitate per ipsam Quadragesimam, & Paschale in ea festum celebravit*, ut legitur in Actis Alexandri apud Baronium. Scriptor Historiæ Vezeliacensis pag. 582 hanc in rem de Alexandro habet: *Tempore Quadragesimæ accessit ad Ludovicum Regem in urbe Parisiorum, à quo susceptus honorificè, secundum morem Romanæ Ecclesiæ portavit ipse Rosam auream Dominica qua cantatur, Lætare Jerusalem. Peractisque Paschalibus solemniis consecravit Basilicam monasterii B. Germani de Pratis, cui Hugo de Moncellis monachus Ecclesiæ Vezeliacensis præerat.* Alexander ipse in Epistola 108 secundæ Appendicis Tom. X Concil. ad Ludovicum VII Regem, hanc Rosam ad Eum mittit, aitque; *Romanorum Pontificum institutione noscitur processisse, quòd media Quadragesima, ea Dominica, qua cantatur, Lætare Jerusalem, consueverunt ipsi florem aureum non gratia temporalis utilitatis, propriis manibus annua semper revolutione gestare: ea utique in facto hujusmodi designantes, quæ tam ad decorem Ecclesiæ, quàm ad fidelium noscitur instructionem spectare. Unde & cùm nos eorumdem antecessorum nostrorum vestigia subsequentes, similem florem eo die, in quo constitutum est, nuper in manibus gestaremus: non invenimus cui tam dignè, sicut Excellentiæ tuæ florem hujusmodi deberemus offerre; quem & devotione circa Ecclesiam Dei, & nos ipsos, & dignitatis honore cognoscimus præeminere.* XXXVII. *Quid flos ille aureus mysticè denotet, exponit.*

In eadem Epistola quid flos ille aureus mysti-

mysticè denotet, his verbis postea exponit Pontifex: *Quia verò floris bujus significantiam, tuam Celsitudinem credimus tantò libentius nostra velle expositione cognoscere, quantò te constat corde & opere, divinis obsequiis, & piis actibus ferventius inhærere: prudentia Regiæ Serenitatis agnoscat, quòd flos iste Christum Regem exprimit, ac designat, qui de se ipso loquitur, dicens:* Ego flos campi, & lilium convallium. *Aurum namque Regem non immeritò dicitur denotare, cùm ad boc designandum à Magis figuraliter oblatum fuerit Salvatori: ut per boc Rex Regum & dominus dominantium monstraretur. Rubor autem quo aurum coloratum est, & suffusum, passionem significat Redemptoris, de quo utique scriptum legitur:* Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? *Et iterum:* Quare rubrum est indumentum tuum & vestimenta tua sicut calcantium in torculari? *Odor autem bujus floris, Resurrectionis ejus gloriam præfigurat, ut sicut ipse primogenitus mortuorum ex multis fratribus, & resurgens à mortuis, jam non possit mortis vinculo detineri: qua & mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo in immortalitatis gloriam reparavit. Sane bujusmodi anfractus & climata omnium scelerum fœditate concreta, tantus odor Dominicæ Resurrectionis aspersit, ut nulla pars orbis alienam se ab odore sentiat vel expertem: sed omnes se gaudeant bonore boc suavissimo Spirituales nequitias in cœlestibus jam vicisse. Porrò si ad ipsius Christi Resurrectionem figuraliter denotandam sanctæ illæ mulieres ad sepulchrum aromata detulerunt, suavitate redolentium unguentorum gloriam præsignantes: quæ utique terrorem inferis, cœlis gaudium, terris intulit sanctitatem. Hæc sunt, fili in Christo carissime, quæ in flore isto noveris figurari*, &c. Hanc Alexandri III Papæ Epistolam non legerat Auctor Cæremonialis Gregorii X Papæ jussu editi, qui loquens de ea rosa apud Mabillonium Tomo 2 Musei Italici pag. 236 ait: *Quid verò rosa bæc, aurum, muscus & balsamum, quæ sunt intus in ea, & quòd tali die portatur, significent, diligenti inquisitori servatur*. Sed Guillelmus Durandus in Rationali divinorum officiorum lib. 6 cap. 53 eamdem mysticam significationem huic rosæ tribuit, & insuper explicat quare portetur dominica quarta Quadragesimæ: *Hujus floris bajulus*, inquit, *est Vicarius Salvatoris, Romanus videlicet Pontifex, successor utique Petri & Vicarius Jesu Christi, qui bunc florem fidelibus populis demonstrat non omni tempore, sed in bac dominica tantùm, quæ septima est ab illa, quæ Septuagesima nuncupatur: Quia Christus non in qualibet bora, sed in septima tantùm ætate videtur ab illis qui beata requie consolantur*. Eumdem Pontificem anno 1177 florem aureum quem detulerat, Duci Venetiarum in signum gratiæ Sedis Apostolicæ contulisse, suo loco dicetur. Vide dicta de ea Rosa, in Urbano II.

XXXVIII. *Turonis Concilium celebrat.* Meminit & hujus commorationis Parisiensis ipsemet Alexander Papa in diplomate canonizationis Sancti Bernardi Abbatis Clarævallensis anno 1174 dato, in quo ait, magnos quosdam & venerabiles viros piis precibus sibi suggessisse, ut in Concilio, quod Turonis in proximo celebrandum erat, dictum Sanctum canonizaret, sed supervenisse multitudinem & frequentiam peritorum, qui in diversis provinciis rem similem postulabant, quod in causa fuit, cur eam canonizationem distulerit. *Et quoniam*, pergunt Acta laudata, *tempus Concilii celebrandi imminebat, quod in octavis Pentecostes Turonum convocaverat: exivit de Parisiis & transiens per Carnotum ad Turonis civitatem celeriter remeavit. Anno igitur Dominicæ Incarnationis MCLXIII, Indictione XI, anno quarto sui Pontificatus, IV Kalendas Junii* (legendum XIV Kalendas Junii, ut mox dicetur) *Alexander Papa in Ecclesia Sancti Martini Turonis Concilium celebravit, in quo secum interfuerunt Cardinales numero decem & septem, Episcopi centum & viginti quatuor, Abbates quatuor centum & quatuordecim, & aliorum tam Clericorum quàm laicorum maxima multitudo*, ut legitur Tomo X Concil. in præfatione ejusdem Concilii. His similia scribit Hugo Pictavinus lib. 4 Hist. Vezeliacensis, *omnes Episcopi*, inquit, *Lugdunenses, Narbonenses, Bituricenses, Senonenses, Remenses, Rhotomagenses, Turonenses, Burdigalenses, Anscitanenses, Alpenses, Apennini, & maritimi centum quinque numero interfuerunt. Item Cantuarienses, Eboracenses, Scoti quoque & Hiberni, sed & Abbates & diversæ professionis personæ gratanter undique advenientes.* Germanos quoque plures occultè obedientiam Alexandro Papæ per literas exhibuisse: Italiæ verò non minimam partem, partim scripto, partim sua præsentia affuisse: sed & Sardiniam & Siciliam cum omni Calabria & omni Orientali Ecclesia ac Hispania devotum obedientiæ caput Alexandro Papæ subdidisse, scribit idem Auctor.

XXXIX. *Ejus Concilii epocha.* Continuator Sigeberti, seu Robertus de Monte, qui Concilio adfuit, & Continuator Chronici Sancti Petri Vivi scribunt, Concilium habitum *in Octavis Pentecostes*, ideoque decimo quarto Kalendas Junii, seu die decima nona Maii, quæ anno 1163 concurrebat cum Octava Pentecostes. Errarunt itaque & Matthæus Paris, & Radulphus de Diceto, qui volunt illud celebratum *duodecimo Kalendas Junii*, nisi dicatur Concilium inchoatum XIV Kalendas Junii, ac sequentibus diebus continu-

atum:

atum ; & prædictos Auctores ita intelligi debere, ut loquantur de sessione facta duodecimo Kalendas Junii, & verba præfationis intelligantur de fine Concilii, quod quarto Kalendas Junii finitum fuerit ; sed Acta Alexandri III apud Baronium rectè etiam habent *decimo quarto Kalendas Junii*. Quoad annum celebrati Concilii verum quidem est, in Roberto de Monte illud memorari sub anno 1164 ; sed errore forsan librarii, illud ab anno 1163 dimotum nos dubitare non sinunt tum præfatio Concilii, tum Acta Alexandri III, in quibus ejus celebratio jungitur cum indictione undecima, & cum anno quarto Pontificatus Alexandri.

XL. *Alexander PP. S. Thomam Episc. Cantuar. magno cum honore suscepit ad Concilium venientem.*

Ad Concilium Turonense, permittente Henrico Angliæ Rege venisse Archiepiscopos, Cantuariensem Sanctum Thomam, qui anno antecedenti ad eam regendam Cathedram ex munere Cancellariæ assumptus fuerat ; Eboracensem etiam, plures Episcopos, & alios Ecclesiarum Prælatos, habemus tum ex Matthæo Paris, tum ex Vita Sancti Thomæ, tum ex Radulpho de Diceto in Imaginibus Hist. ubi pag. 535 scribit : *Ad cujus* (nempe Concilii) *vocationem per Theodinum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconum factam, per manum Regis Anglorum venerunt Archiepiscopi, venerunt Episcopi, venerunt Abbates & Priores. Infirmitas tres Episcopos excusavit, scilicet Wintoniensem, Lincolniensem, & Batoniensem. Thomas autem Cantuariensis Archiepiscopus cum suis Suffraganeis sedit ad dexteram in Concilio cum Dunelmensi, quem unicum habet Suffraganeum. Eboracensis Archiepiscopus sedere jussus est ad sinistram.* In Vita autem Sancti Thomæ cap. 14 legitur de ejus accessu ad Concilium : *Turonis jam appropinquans, tertio, ni fallor, die ante celebrandum Concilium, civitatem ingreßurus, audito ejus adventu, mox universa civitas commovetur, & obviam exeunt universi, non solùm cives & indigenæ, sed & personæ Ecclesiasticæ, quæ ad Concilium jam ferè omnes convenerant, diversarum nationum Archipræsules & Pontifices ; & quod minime tacendum, præter Romanæ Ecclesiæ morem, Domini Patres, & Rectores Ecclesiæ Cardinales universi, longe prius quàm civitatem ingrederetur, occurrerunt, præterquam duo tantùm, qui Domino Papæ, ne in tam celebri frequentia sine lateribus esset, consîdebant.* Sic Alexander Papa Sanctum Thomam insolita honorificentia excipi voluit in Concilio Turonensi.

XLI. *Acta in Concilio Turonens.*

Hujus Concilii pauca quædam fragmenta supersunt. *In Octavis Pentecostes*, inquit Robertus de Monte, *Alexander Papa tenuit Concilium Turonis, in quo excommunicavit Octavianum cum aliis schismaticis & complicibus suis.* Joannes Tilius primò Briocensium in Aremoricis, dein Meldensis Episcopus, qui floruit tempore Concilii Tridentini, cui interfuit, in Chronico de Regibus Francorum ad annum 1164 ait : *Concilium Turonense ab Alexandro Papa habitum est, quo Acta Papiensis Concilii, in quo Victor & Fridericus præfuerant, damnata fuerunt.* Hæc sola, præter canones supersunt hujus Concilii Acta ; nam quod ait Baronius, & post eum Conciliorum Collectores, Conradum fratrem Palatini Comitis, Electum Moguntinensem Episcopum, cùm nollet consentire Imperatori, ad hoc Concilium venisse, & à Papa postmodùm Romam ductum, ac Cardinalem Episcopum Sabinensem creatum, subsistere non potest, cùm Chronographus Reicherspergensis, qui hoc ipso tempore in Germania vixit, disertè scribat, Conradum Moguntinensem electum, anno tantùm 1165 in Franciam ad Alexandrum Papam venisse. Unde Joannes Saresberiensis in Epistola 33 lib. 1 ad Sanctum Thomam Cantuariensem Archiepiscopum, paulò ante Papæ è Gallia discessum anno 1165 datâ, ait, famâ vulgatum esse, Imperatorem *in Ecclesiam Moguntinam* velle *intrudere* Christianum Cancellarium suum, quia scilicet Conradus recens ad Alexandrum Papam venerat, ex quo & patet, Romualdum Archiepiscopum Salernitanum, à quo Baronius hæc desumpsit, de rebus extra Italiam gestis malè edoctum fuisse. Tandem in Actis Vitæ Alexandri III ita legitur : *In eo nimirùm* (scilicet Concilio) *Apostolica constituta sunt probata, & hæc capitula roborata denuò, & promulgata*, canones nempe decem, quibus Apostolica Constituta roborata sunt.

XLII. *Albigensia hæreticorum dogmata in eo Concilio damnata.*

Quarto canone præcipitur, ut cuncti Albigensium hæreticorum consortium fugiant, his verbis : *In partibus Tolosæ damnanda hæresis dudum emersit, quæ paulatim more cancri ad vicina loca se diffundens, per Guasconiam & alias provincias quàm plurimos jam infecit. Quæ dum in modum serpentis intra suas evolutiones abscondistur, quantò serpit occultius, tantò gravius dominicam vineam in simplicibus demolitur. Unde contra eos, Episcopos & omnes Domini Sacerdotes in illis partibus commorantes vigilare præcipimus, & sub interminatione anathematis prohibere, ut ubi cogniti fuerint illius hæresis sectatores, ne receptaculum quispiam eis in terra sua præbere, aut præsidium impertire præsumat. Sed nec in venditione aut emptione, aliqua cum eis communio habeatur, ut solatio saltem humanitatis amisso, ab errore vitæ suæ resipiscere compellantur*, & cetera Tomo X Conciliorum legenda. Hi hæretici dicti sunt etiam Waldenses, à Petro Waldo, Lugdunensi cive eorum auctore ; *Pauperes de Lugduno* ab urbe

SÆC. XII. ALEXANDER III.

urbe, ex qua eruperant, aliisque nominibus appellati sunt: imò non videntur fuisse diversi ab Apostolicis, quorum hæresis, licèt maximè vigeret circa Coloniam Agrippinam, ut constat ex Epistola Evervini Steinteldensis Præpositi ad S. Bernardum, in Petrogorica tamen regione Vasconiæ vicina hæresim suam disseminabant, de quibus hæc leguntur in Annalibus Abbatiæ de Margan, nuper inter Scriptores quinque Anglicanæ Historiæ editis: *MCLXIII anni hujus in tempore fama vulgante percrebuit, quòd quidam pseudo-prophetæ surrexerunt, terramque Petrogoricæ regionis adierunt, qui vitam Apostolicam ducere, moresque imitari mentiebantur. Erant autem hujusmodi sectæ cultores; sine intermissione prædicabant, nudi pedes incedebant, septies in die* (legendum, *centies in die*, ut legitur in Epistola Heriberti Monachi, de qua mox) *genua flectebant, & toties in nocte, pecuniam à nullo accipiebant, carnem non comedebant, vinum non bibebant, cibos datos sobriè accipiebant, eleemosynam nihil valere dicebant, quia unde fieri possit à nemine debet possideri; communionem sacram accipere renuebant; Missam nihil esse dicebant, parati erant mori, & cruciari pro lege sua; prodigia quædam facere videbantur; aquam enim in vinum mutabant, vas vacuum suo vino parumper infuso plenum inveniebatur; coram eis cæci visum, surdi recipiebant auditum. Si illiterati ad eos veniebant, infra VIII dies tam prudentes fiebant, ut nec literis, nec exemplis superari possent; nullo compedum genere vinciri poterant. Duodecim fuere magistri, excepto principe eorum, qui Poncius vocabatur.* Mabillonius Tomo 3 Analectorum pag. 467 refert Heriberti Monachi Epistolam *de Hæreticis Petrogoricensibus*, in qua præfata iisdem ferè verbis recitantur; sed ubi in Annalibus de Margan habetur, *septies in die genua flectebant*, in ea legitur, *centies in die genua flectebant*. Hæretici illi dicti Apostolici, numerum enim duodenarium affectabant, ut magis vitam Apostolicam simularent.

XLIII. *Albigenses variis nominibus appellati.*

Porrò Albigenses Waldensium esse progeniem observavit Natalis Alexander Seculi XI & XII cap. 3. Albigenses autem appellati sunt, quòd Albigensium præfectum, totamque Tolosanam provinciam suis infecerint erroribus. Unde Concilium Turonense de iis loquitur, cùm dicat: *In partibus Tolosæ damnanda hæresis dudum emersit, quæ paulatim more cancri ad vicina loca se diffundens, per Guasconiam & alias provincias quàm plurimos jam infecit*, inter quas provincias numerari debet *Petrogoricensis*, Vasconiæ vicina, quam inficiebant Albigenses, quos Annalista de Margan vocat Apostolicos. Variis enim nominibus appellati sunt Albigenses, ut constat ex canone 27 Concilii generalis Lateranensis tertii, in quo vocantur Cathari, Patarini, Publicani, & *aliis nominibus* vocati dicuntur, & ex Concilio Lumbariensi anno 1176, in quo dicuntur *Boni homines*: Hugo Autissiodorensis in Chronico ad annum 1181 vocat eos *Publicanos*, vel *Catharos*, vel *Paterinos Poplicanos*; & primus quem inveniamus eos vocasse Albigenses, est Gaufredus Prior Vosiensis, qui pag. 326 Chronici sui, quod absolvit anno 1184 scribit, Alexandrum III Papam, paulò ante mortem Henricum Albanensem Episcopum misisse *contra hæreticos Albigenses*. Robertus de Monte in Chronico ad annum 1178 appellat eos hæreticos *Agennenses*. De Waldensibus, & Apostolicis legendus Natalis Alexander loco laudato, de Apostolicis verò Alphonsus à Castro.

SÆC. XII. ALEXANDER III.

XLIV. *Alexander PP. Senonis longam moram facit.*

Sed ut ad Alexandrum III Papam redeam, hic post Concilium Turonense aliquo tempore mansit in monasterio Dolensi, Scriptor enim Historiæ Vizeliacensis lib. 4 pag. 584 de eo ait: *Regressus à Concilio Turonico in Dolensi monasterio degebat.* Ad illud monasterium jam pervenerat *VIII Kalendas Julii, Indictione XI*, ut videre est Tomo 3 Conciliorum Hispaniæ ab Em. Cardinali de Aguierre editorum. Idibus Julii ex eo monasterio scripsit ad Ludovicum Regem Epistolam ordine 126 apud Duchesnium Tomo IV, quæ data est *apud Dolense monasterium Idibus Julii*; & XV Kalendas Octobris ad eumdem Regem dedit Epistolam 150 ibidem relatam, datam *apud Dolum XV Kalendas Octobris*. E monasterio Dolensi Senonas pettexit, quam civitatem valde formosam & fertilem, ex oblatione Ludovici Franciæ Regis elegit, ut in ea universalis Ecclesiæ negotia pertractaret, ut scribit Neubrigensis lib. 2 cap. 15. Ad eam pervenit die trigesima mensis Septembris, in eaque longam moram fecit. Continuator siquidem Chronici Sancti Petri Vivi, postquam narravit, eum anno 1163 Concilium Turonense celebrasse, nulla facta ejus in monasterio Dolensi moræ mentione, ait: *In ipso verò anno venit idem venerabilis Papa Senonis cum multa caterva Episcoporum & Cardinalium S. Rom. Ecclesiæ in festo Sancti Hieronymi, quod est II Kal. Octob. ubi à prudentissimo Hugone ejusdem urbis Archiepiscopo, & multis Episcopis, Abbatibus, & omnibus vicinarum Ecclesiarum Conventibus, in Ecclesia B. protomartyris Stephani honorificè est receptus. In ea siquidem urbe per annum & dimidium in sede Archiepiscopali commoratus, in sequenti anno à præfato Hugone Archiepiscopo, & Clericis ejusdem Ecclesiæ rogatus, consecravit altare in honorem beatorum Apostolorum Petri & Pauli in Ecclesia nova XII Kal. Maii, in qua die fuerunt tunc temporis Octavæ Dominicæ Resurrectionis* (qui cha-

SÆC. XII. ALEXANDER III. characteres certò designant annum 1164, quo Pascha celebratum est die XII Aprilis, ideoque & ejus Octava die XIX ejusdem mensis.] *Postea verò dedicavit Ecclesiam B. Virginis & Martyris Columbæ VI Kalend. Maii*, &c. *In Ecclesia verò B. Petri Vivi à Girardo venerabili Abbate & fratribus ejusdem Ecclesiæ, sæpissimè cum honestissimis & jocundis processionibus, & maxima exultatione susceptus, multoties ibi solemniter Missæ officium celebravit, ipsumque locum, & ejus habitatores, sicut bonus, & pius pater benedictionum suarum consecratione sæpius munivit*. Alexander itaque Pontifex civitatem Senonensem elegit, in qua aliquam moram agens, universalis Ecclesiæ negotiis vacaret, ubi & mansit usque ad reditum in Italiam, qui contigit anno 1165.

XLV. Parisios iter tum pergit. Dum Senonis Alexander Papa moratetur, anno 1164 ante festa Paschalia Parisios, urbem 24 tantùm leucis inde dissitam, perrexit; San-Marthani enim in Episcopis Parisiensibus, & Bulæus Tomo 2 Historiæ Universitatis Parisiensis pag. 326 hæc iisdem ferè verbis ex quadam membrana archivi Parisiensis referunt, anno 1164 mense Aprili in palatio Parisiensi, Quadragesimali tempore agitatam esse causam, quæ intercedebat inter Mauricium Episcopum, & Odonem Abbatem sancti Dionysii, præsente Alexandro Pontifice, ob Ecclesiam Argentolii, in qua Episcopus contendebat Abbatissam, cum virginum collegio, juxta veterem consuetudinem, à Sugerio Abbate S. Dionysii interruptam, collocari debere; cùm contra Odo Abbas assereret, Monachos ibi rectè à Sugerio prædecessore suo constitutos, quòd non fuissent Moniales illæ satis castigatæ vitæ. Certè Alexandrum III anno 1164 Parisios adiisse confirmatur ex Auctore Exordii Magni Cisterciensis, ut vocant, in quo lib. 1 cap. 38 hæc leguntur de Fastado, seu Faustrado septimo Abbate generali Cistercii: *Cùm Parisiis pro negotiis monasterii, atque totius Ordinis sui, Domino Papæ Alexandro III adsisteret, & correptus ægritudine lecto decubuisset, infra quintum diem sancto fine quievit. Huic autem decedenti tota Romanæ Curiæ dignitas adstitit; ita ut ipse quoque Dominus Papa propriis manibus eum ungeus, atque Apostolica benedictione communiens, magno pietatis affectu morienti compateretur, & mortuo congratularetur*. Ita Synchronus Auctor, qui cunctis adfuit, & sanctæ vitæ, ac mortis testis fuit, quæ certò contigit anno 1164, ut ad eum annum disertè scribit Chronographus Claravallensis, Auctor etiam coævus à Petro Francisco Chiffletio in lucem editus, qui ait: *Anno Domini 1164 obiit Parisiis in præsentia Papæ Sanctus Abbas Fastraudus Cisterciensis*. Obiit autem ante diem duodecimum mensis Aprilis, quia, ut observavit Annotator Baronii, eo die anno 1164 Alexander Papa Senonis versabatur, ut mox ex Chronico S. Petri Vivi dictum est. Fallitur itaque Manricus, qui hanc mortem conjungit cum anno 1163.

XLVI. Remis Concilium celebrat. Eodem anno 1164 Alexander Pontifex, qua anni tempestate, incertum, Remis Concilium celebravit, cujus quidem nulla mentio in Conciliorum Collectione, sed cujus disertè meminit Monachus anonymus Sancti Vitoni Virdunensis, Auctor æqualis, qui continuavit Historiam Virdunensium Episcoporum à Laurentio Leodiensi ad Sanctum Laurentium Monacho scriptam, Tomo XII Spicilegii Dacheriani recitatam, ibi enim pag. 337 de Conone Abbate Sancti Vitoni Virdunensis dicitur: *Nec silendum arbitror, quantum honoris Domnus Papa ei impenderit, quantumque gratiæ ipsi accreverit, quia cùm idem Domnus Papa* (scilicet Alexander) *Concilii gratia de more celebrandi Remos advenisset, & omnes tam Abbates, quàm Episcopi in suis sedibus & subselliis resedissent, contigit tandem venerabilem patrem nostrum Abbatem Cononem illò tardius adventare; qui cùm indutus sacris vestibus Concilium introisset, nec haberet sedem in qua potuisset residere, humi resedit. Ad quem cùm Domnus Papa oculos inclinasset: Hic est, inquit, qui gratiæ majoris honorem & reverentiæ potioris favorem omnibus, ex quo est suppinavi, nobis exhibuit: & è vestigio misit ei in argumentum dilectionis cnrulem, in qua solitus erat residere, qua ille humiliter & cum gratiarum actione recepta, desuper resedit*. Qua de causa Concilium illud congregatum fuerit nos latet; Richardus tamen Vasseburgius in Antiquitatibus Galliæ Belgicæ scribit, Christianorum rebus in Palæstina in arctum redactis, in eo actum esse de suppetiis ferendis, & collecta per totam Europam facienda, vectigali à Rege Franciæ ob id imposito, quo quilibet tam nobilis, quam Clericus per quatuor annos ex viginti solidis annui redditûs unum pendere tenebatur. Sed Vasseburgius est Auctor recens, utpote qui vixit seculo decimo sexto. Mentionem ibidem facit Vasseburgius Concilii ab eodem Pontifice apud Clarummontem ante Turonense celebrati, quod Sigonius lib. 13 Hist. de Regno Italiæ conjungit cum anno 1161, alii cum anno 1163, sed utrique gratis & sine probatione. Trithemius in Chronico Hirsaugiensi illud magno errore connectit cum anno 1160. Alexander enim Papa anno tantùm 1162 in Gallias adventavit. In Claromontano porrò Concilio Fridericum Imperatorem,

XLVII. Theologiæ puritati prospicit. & Octavianum pseudo-Pontificem fuisse excommunicatos asserit Vasseburgius.

Exeunte eodem anno millesimo centesimo

SÆC. XII. ALEXANDER III. tesimo sexagesimo quarto idem Pontifex convocavit ingentem numerum Scholasticorum & Literarorum, ut Theologiæ puritati prospiceret: *Ipso anno* 1164, inquit Auctor Chronici Reicherspergensis, *cùm per totam Franciam multæ & variæ sententiæ haberentur de fide inter Magistros Francigenas, Alexander Papa, convocatis in unum Scholasticis, & quibusque literatis, in ipsa vigilia Nativitatis Domini, usque ad tria, ut fertur, millia, vel ultra, cum assentientibus sibi Dominis Cardinalibus condemnavit, & omninò interdixit omnes tropos & indisciplinatas quæstiones in Theologia, Parisiensique Episcopo sub obedientia præcepit, ut per totam Franciam eas compesceret. Sententia autem de gloria hominis in Deum assumpti & in Deum nati, approbata est ibi coram Papa ac roborata, conscriptis inde centum quinquaginta & amplius auctoritatibus.* Erat tunc Episcopus Parisiensis Mauricius ejusdem Ecclesiæ antea Archidiaconus, Petri Lombardi successor; licèt enim hic eodem anno 1164 mortuus sit, ut constat ex ejus epitaphio, quod legitur in suburbana S. Marcelli Ecclesia Parisiis sita, aliquot tamen ante mortem annis Episcopatum abdicarat; Annotator quippe Baronii ad annum 1164 num. 18 ex variis instrumentis eruit, Mauricium anno 1161 jam fuisse Episcopum Parisiensem.

Antequam Alexander Papa è Galliis
XLVIII. *S. Helenam Suevam canonizat.* discederet, si fides sit penès vetus Chronicon manuscriptum, quod extabat apud Baronium, Sanctam Helenam Suevam, viduam miræ sanctitatis, à sepulchro Domini, quod perierat, revertentem, de nece generi sui per calumniam accusatam, eaque de causa à cognatis innocentem occisam, anno millesimo centesimo sexagesimo quarto, instante Carolo Rege Suevorum atque Gothorum, ob vitam sanctissimè ductam, mortemque violentam injustè acceptam, additis miraculis multiplicibus, inter sanctos retulit, ut ex eodem Chronico legitur apud Baronium in Addendis ad annum 1164.

Inter hæc Octavianus Pseudo-Papa,
XLIX. *Interitus Octaviani Antipapæ.* à Schismaticis Victor IV appellatus, *quarta feria post octavas Paschæ* obiit in urbe Lucensi, seu potius ea die sepultus est, ut legitur in Epistola ad S. Thomam Cantuariensem Episcopum apud Baronium anno 1164 num. 30 & seq. *Noveris vestra Paternitas Octavianum schismaticum, quem sibi in caput erexerant, & Schismaticis principem Belial, quarta feria post octavas Paschæ obiisse in urbe Lucensi, & sepultum esse in monasterio extra civitatem. Cum enim Canonici Majoris Ecclesiæ & Regulares Canonici Sancti Fridiani ei sepulturam negassent, præeligentes à suis migrare sedibus, quàm admittere corpus schismatici, quem credunt in inferno esse sepultum, à satellitibus Imperatoris & familia propria ad miseros Monachos cadaver illud perlatum est.* SÆC. XII. ALEXANDER III. Obiit itaque Octavianus Antipapa die vigesima Aprilis, in quam feria secunda post Octavas Paschæ incidebat, sed ejus sepultura dilata est usque ad feriam quartam, seu diem vigesimum secundum, ob sepulturam ei à Canonicis Lucensibus negatam, ut habetur in laudata Epistola à Nuntio S. Thomæ scripta, in qua & dicitur, Octavianum *quindecim diebus antequam moreretur*, phreneticum effectum esse continuè, & in tantam versum insaniam, ut nec Dei, nec sui memor esset. Unde in sæpe laudatis Actis Alexandri III legitur: *Eodem tempore infelicis memoriæ Octavianus hæresiarcha infirmatus est apud Lucensem civitatem circa festum Paschale, & impœnitens & excommunicatus de hoc mundo migravit ad inferos; licet à quibusdam dictum fuerit, quòd Sacerdotem Catholicum vocaverit, qui prohibitus à schismaticis, ad eum intrare non potuit.* Ejus mortem deflevit Alexander Papa; idem enim Nuntius S. Thomæ in laudata Epistola subdit: *Audierat quidem Dominus Papa de morte Octaviani à fidis & veris relatoribus, & velut alter David, persecutorem suum deflevit extinctum, & Cardinales de morte illius exultantes duriùs increpavit.*

Istius pseudo-Pontificis pravos mores
& crudelitatem sic describit Petrus Blesensis in Epistola 48. *Octavianus ille auctor* L. *Ejus pravi mores & crudelitas.*
schismatis toto tempore vitæ suæ congregaverat opes & divitias, ut quietem Ecclesiæ perturbaret. Suis igitur largitionibus ita infuscaverat sapientes hujus sæculi, quòd Magnatum sibi conciliaverat favorem & gratiam, magnamque partem Curiæ secum traxerat in errorem, &c. *Erectus fuerat Octavianus in contumeliam Ecclesiæ Christi, & cecidit. Post hunc exaltatus est Guido Cremanus, & cecidit. Post hunc electus est Joannes Struma, & dejectus atque confractus evanuit,* &c. *Adhuc recolo quàm gloriosus erat in oculis suis, quàm pomposus in verbis: fui præsens ubi se faciebat tanquam statuam adorare* (nempe Octavianus). *Nam & ego cum aliis in via ad Romanam Curiam à Carnificibus ejus captus & spoliatus & cæsus sum: Cumque socii mei conjecti in vincula in compedibus remansissent, ego præveniente Christi misericordia, nec flexi genua mea ante Baal, nec in sporta demissus sum, & sic effugi manus suas. Semper redibit in memoriam iniquitas Patrum, & peccatum Octaviani non delebitur in æternum. Ipse enim erat, qui crudeliùs ceteris Clericos affligebat, persecutus homines inopes, & mendicos,* LI. *Guido Cremensis fit Antipapa sub Paschali III nomine.*
& compunctos corde mortificare, &c.

Eodem die, quo Octavianus Antipapa sepulturæ mandatus est, Cardinales, quos

ipse

SÆC. XII. ALEXANDER III.

ipse creaverat, convenientes, *mandato Imperatoris XXII die mensis Aprilis Guidonem Episcopum Cremensem in Antipapam elegerunt, qui 27 die ejusdem mensis ab Henrico Leodiensium Episcopo consecratus fuit*, inquit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi; sed cùm dies 27 Aprilis anno 1164 in feriam secundam incidat, legendum videtur 26, loco 27; sicut enim Octavianus die dominica consecratus fuerat, ita & Guidonis de Crema ordinatio diei 26 Aprilis, quæ concurrebat cum Dominica, affixa est. Fallitur itaque Acerbus Morena, vir schismaticus, qui Octaviani morte narrata, subdit: *In locum ipsius Dominus Guido Cremensis substituitur à Cardinalibus tunc ibi existentibus, & à Domino Rainaldo Archicancellario, ac Episcopo Laudensi & aliis quibusdam Episcopis in Apostolicæ Sedis honorem sublimatus est*, nisi dicamus Morenam intelligere, Guidonem Cremensem inthronizatum esse, non verò consecratum à Rainaldo Archicancellario & Coloniæ Electo Archiepiscopo; hic enim non potuit consecrare Guidonem, tunc Presbyterum tantùm Cardinalem, non Episcopum, ut scribit Trithemius, cùm ipsemet obierit antequam consecratus esset, teste eodem Morena, qui ad annum 1167 scribit: *Decessit etiam tunc Dux Guelphus, Ducis Guillelmi filius, & Rainaldus Archicancellarius, & Coloniæ electus Archiepiscopus.* Guido autem Cremensis sub. Paschalis III nomine consecratus est Antipapa ab Henrico Episcopo Leodiensi, ut inter alios testatur Aegidius de Aurea valle in Episcopis Leodiensibus, qui scribit, quòd cùm Henricus unanimi consensu electus fuisset Antipapa, hanc dignitatem recusavit, & *multa reluctatione, multisque precibus honorem declinavit. Electum deinde Papam Paschalem, à quo pallij dignitatem invitus lachrymansque accepit, nec non & Regem Sardiniæ nomine Burazam* (vel Barizonem) *ab Imperatore coronatum consecravit*. Idem asserit Chronographus Reichersperguensis ad eumdem annum 1164. *Hunc consecravit Leodiensis Episcopus sine Episcopis Cardinalibus, & sine omnibus legitimis ordinatoribus, quos Romanum Pontificem ordinare conveniebat. Ab ipsis primis temporibus Christianitatis usque ad hæc tempora solus iste novo & insolito more ac ordinatore consecratus est, quem & Paschalem dixerunt. Ipse autem Leodicensis Episcopus ipso anno non longam post moram Dei judicio mortuus est*. Guido itaque Cremensis Presbyter Cardinalis tituli S. Callisti ab Henrico Leodiensi Episcopo pseudo-Pontifex ordinatus est die vigesima sexta mensis Aprilis, in quam anno 1164 Dominica incidebat.

LII. *Alexander PP. Conradum Episc. Mogunt. Cardinalem creat, eique plures Episcopatus confert.*

Conradus Frater Ottonis Comitis Palatini, qui teste Dodechino ad annum 1162 eo anno constitutus est ab Imperatore Episcopus Moguntinus, cùm nollet consentire Imperatori contra Alexandrum Papam, anno 1165 in Franciam ad hunc Pontificem festinus accessit, ut ad eum Christi annum refert Chronographus Reicherspergensis: *Electus Moguntiacensis*, inquit, *Dominus Chonradus, qui ante obedientiam per se fecerat Alexandro, dum iret ad limina S. Jacobi, solus ferè de nocte de curia fugiens propter juramentum, venit in Franciam ad Alexandrum, & ibi exulabat*. Hunc Conradum Alexander Presbyterum Cardinalem tit. S. Marcelli creavit, qui ideo primus videtur, quem ex Episcopo Presbyterum Cardinalem sine controversia dictum inveniamus. In Concilio etiam Lateranensi III anno 1179 celebrato, idem Pontifex Willelmum Remensem Archiepiscopum in secunda sessione Presbyterum Cardinalem tit. S. Sabinæ dixit, teste Hovedeno, ut ibidem dicemus, quod confirmat Chronographus Aquicinctinus ad eumdem annum, vocans eum etiam Presbyterum Cardinalem tit. S. Sabinæ. Non multò post idem Papa eundem Conradum instituit Episcopum Sabinensem, retento Archiepiscopatûs Moguntinensis titulo. Tum idem Pontifex anno 1167 teste Joanne Ceccano in Chronico, eidem Episcopatum Soranum tunc in confinio Campaniæ situm, nunc in provincia Terræ Laboris, etiam concessit, absque eo quòd unquam Episcopatum Sabinensem reliquerit, imò post Christiani in Archiepiscopatum Moguntinensem intrusi mortem, in eundem Archiepiscopatum restitutus fuit, retentis nihilominus Episcopatibus Sabinensi & Sorano, ita ut novo, nec unquam antea audito exemplo, fuerit primus Cardinalis plurium Episcopatuum titularis, quòd postea Pontifices Romani Cardinalibus sæpe concessere. Fuit porrò is Conradus cognominatus de Witelbasch, è qua familia hodierni Bavariæ Duces, & Palatini Rheni Comites originem ducunt, ut videre est apud Ciaconium.

LIII. *In urbem revocatur.*

In Actis Alexandri Papæ legitur, eodem tempore, quo interiit Octavianus, defunctum quoque esse Romæ Julium Prænestinum Episcopum, Alexandri Papæ Vicarium, & in ejus locum Joannem Presbyterum Cardinalem tituli SS. Joannis & Pauli subrogatum, cujus operâ factum est, ut universus Clerus & populus Romanus legationem miserint in Gallias ad Alexandrum, quâ instanter petierunt, ut ad propriam sedem suam, & populum specialiter sibi commissum, quàm primùm dignaretur reverti. Alexander itaque pro impensis itineris, & aliis ipsi ex necessitate incumbentibus collectam indixit Ecclesiis Gallicanis, cujus mentio est in Epistola

1170 Petri Blesensis, ex Epistola Archiepiscopi Rothomagensis, ad suos suffraganeos pro ejusmodi facienda subventione conscriptâ.

LIV. *Romam redit.*

Cùm interea Romani adeò in arctum redacti essent ab Imperialibus, ut pacisci coacti fuissent, se Guidonem Antipapam recepturos, nisi Alexander ante diem festum Sancti Michaelis anni 1165 veniret, ac subveniret, Alexandrum frequentibus literis in Urbem vocarunt, qui eodem anno, *celebrato Paschate exivit Senonis, & transiens per Parisios & Bituriges & Anicium post festum Apostolorum ad Montem pessulanum incolumis per Dei gratiam remeavit*, inquiunt Acta Alexandri, quæ addunt, eum ibi mansisse usque ad Octavam Assumptionis. Certè die 19 Augusti Monspelli adhuc versabatur, eo enim die ibidem dedit Epistolam ad Willelmum Carnotensem Electum, quæ extat Tomo X Concil. pag. 1347. Inde solvens cum multo discrimine tam procellarum, quàm insidiarum Imperatoris, qui nihil non tentavit, ut redeuntem in Italiam caperet, Messanam pervenit. ibique honorificentissimè à Siciliæ Rege Willelmo, Ecclesiæ Romanæ feudatario susceptus, & muneribus donatus, Messana solvit mense Novembri cum triremibus & præsidio Regis, ac Ostiam advenit. *Mane autem facto*, pergunt Acta, *Senatores cum Nobilibus & magna Cleri & populi multitudine ex Urbe honorificè occurrerunt illi, exhibentes ei tanquam animarum suarum Pastori obedientiam debitam, & consuetam reverentiam, & exinde eum cum ramis olivarum usque ad portam Lateranensem, cum omni gaudio & lætitia conduxerunt, ubi totus Clerus de more solemniter indutus, ejusdem Pontificis tamdiu desideratum præstolabatur adventum. Ibi & convenerant Judæi, de more legem suam deferentes in brachiis, & concurrerunt signiferi cum bandis, Stratores, Scrinarii, Judices cum Advocatis, & non modica ejusdem populi multitudo. Quid plura? Inchoata processione, undique alternis vocibus cum tanta gloria & exultatione deductus est ad Patriarchium Sancti Salvatoris in Lateranense palatium, cum quanta nullus Romanus Pontifex à longis retrò temporibus recolitur fuisse receptus. Acta sunt hæc omnia anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo sexagesimo quinto, indictione tertia decima, undecimo Kal. Decembris, Pontificatûs verò ipsius anno sexto.* Sed ex mox dicendis, Alexander ad palatium deductus est, non *undecimo*, verùm *nono Kalendas Decembris.*

LV. *Magno cum honore & gaudio excipitur.*

Statim enim ac Romam pervenit, felicem suum adventum Henrico Archiepiscopo Remensi & suffraganeis ejus per literas Tomo X Concil. pag. 1370 relatas significavit, in quibus ait: *Quia vos Ecclesiæ prosperitatibus congaudere, & plurimùm congratulari cognoscimus, præsentium significatione Fraternitas vestra cognoscat, quòd nos diversa maris pericula, & graves hostium & iniquorum incursus, divina potentia & Apostolorum meritis evadentes, tandem ad portum salutis pervenimus, & à Senatoribus, populoque Romano devotissimè invitati nono Kal. Decembris Urbem intravimus in omni pace & tranquillitate suscepti, & illam nobis & fratribus nostris reverentiam, honorem & devotionem prædicti Senatores, nobiles civitatis, Clerus, populusque Romanus exhibuerunt, qua nulla major alicui antecessorum nostrorum, sicut omnia ora testantur, aliquando exhibita fuisse probatur.* Ex qua Epistola evidenter patet, Alexandrum, non *undecimo Kalendas Decembris*, ut in laudatis Actis legitur, sed *nono Kalendas* ejusdem mensis, seu die 23 Novembris ad Patriarchium Lateranense deductum esse.

LVI. *Paschalis Antipapa verus Pontifex agnoscitur in Conciliabulo Herbipolensi.*

Eodem anno millesimo centesimo sexagesimo quinto Fridericus Imperator Conventum in Wirziburgensi, seu Herbipolensi civitate celebravit, in quo Episcopi complures & Principes Guidoni Cremensi, seu Paschali III Antipapæ obedientiam præstiterunt, & qui non aderant, jurarunt post Imperatorem se nunquam recepturos in Papam Rolandum, seu Alexandrum III, vel ejus successores à parte ipsius electos; & præterea si ipse Imperator moreretur, ut Electores nullum antea promoverent ad regnum, quam illud ipsum fecisset juramentum. Est de his ejusdem Imperatoris in codice Vaticano lib. 1 Epistola 70 circularis ad omnes populos ipsi subjectos, Kalendis Julii scripta, aliaque ordine 71 ad Abbatem Stabulensem, quæ formula est earum, quas ad omnes Episcopos, Abbates, & Principes, pro illius decreti Synodalis executione & observatione conscripsit, eâ pœnâ detrectantibus imposita, ut publici hostes Imperii haberentur, & absque omni Spe recuperationis, quibuscumque officiis, honoribus, & beneficiis privarentur. Baronius quidem, & Conciliorum Collectores illud Conciliabulum conjungunt cum anno 1166, sed Annotator Baronii ostendit Trithemium in Chronico Hirsaugiensi, & Sigonium lib. 13 de Regno Italiæ rectè illud connexuisse cum anno 1165, quo Chronographus Reicherspergensis, qui hoc tempore vivebat, ait: *Mense Majo ejusdem anni, in diebus Pentecostes, quod evenerat tunc in X Kalendas Julii* (legendum X Kal. Junii, quo die revera anno 1165 celebratum est festum Pentecostes, quod nunquam convenire potest cum X Kal. Julii) *Imperator Curiam celebravit in civitate Wirziburgensi, quæ etiam Herbipolis dicitur, ubi Episcopi & Electi ferè numero XL de regno Teutonico juraverunt obedientiam Paschalis* [Antipapæ] *& ejus suc-*

successoribus, ipso Imperatore primum & ante omnes jurante ad ipsum super Evangelia & Reliquias: postea Episcopi, & inde omnibus regni Principibus, qui præsentes aderant. Postea autem multi Episcopi & Principes, qui ibi non aderant, idem juraruut. „Tenor autem juramenti hic erat, ut videlicet decedente Paschali, nullum in Papam reciperent, nisi unum de ipsius fautoribus aliquem. Et ut obeunte Imperatore, nullus in Regem aut Imperatorem levaretur, nisi qui illam partem defenderet, & manu teneret contra Romanam Ecclesiam. Et ut Episcopi, qui jurarent, idem juramentum ab omnibus suis Prælatis & subditis exigerent: & quicumque non juraret, omni Ecclesiastico honore & beneficio, postremò & omnibus bonis & possessionibus privaretur. *Ibi etiam, præcipiente Imperatore, quidam Electi sub hoc juramento consecrati sunt in Episcopos, & alii in Presbyteros, & alios ordines ordinati ab his, qui etiam juraverant.* Conciliabulum itaque illud coactum est anno 1165, quo Festum Pentecostes concurrebat cum die 10 Kal. Junii, seu die 23 Maij; anno enim 1166 concurrrebat cum die 12 mensis Junii, quia Pascha celebratum est die 24 Aprilis.

LVII. *Carolum M. Imp. canonizat.* Denique ut gesta anni 1165 absolvam, Fridericus Imperator, petitione Henrici Angliæ Regis inductus, ut ipse ait in diplomate de Elevatione & canonizatione S. Caroli Magni a se dato, & a Bollando ad diem 28 Januarii relato, *assensu & auctoritate Domini Paschalis, & ex consilio universorum Principum tam Secularium, quàm Ecclesiasticorum; pro elevatione & exultatione Sanctissimi corporis eius atque canonizatione, solemnem Curiam in Natali Domini* celebravit, & illud in *hymnis & canticis spiritualibus* elevavit, & exaltavit 4 *Kalendas Januarii*. In fine diplomatis legitur: *Datum Aquisgrani anno Dominicæ Incarnationis* 1166 *Indict.* 14, *sexto Idus Januarii, regnante Domno Friderico Romanorum Imperatore, anno regni ejus* 14, *Imperii verò* 11. Canonizatio itaque Caroli Magni à Paschali III Antipapa peracta fuerat IV Kalendas Januarii anni 1165, cùm diploma datum sit sexto Idus Januarii anni 1166. Quiescebat tunc corpus Caroli in Basilica B. Mariæ Virginis in tumulo marmoreo, de quo levatum *in locello ligneo in medio ejusdem Basilicæ* repositum est, ut habet Scriptor Auctarii Aquicinctini ad annum 1164. Gaufredus verò Prior Vosiensis pag. 314 ait, Fridericum corpus Caroli *in capsa aurea infiniti pretii lapidibus decorata* collocasse. Repertum fuerat corpus ejusdem Imperatoris anno millesimo ab Ottone III Imperatore, ut testatur Ademarus Monachus, Auctor ejusdem temporis in Chronico: *Otto Imperator per somnium*, inquit, *monitus est, ut levaret corpus Caroli M. Imp. qui Aquis humatus fuerat, sed vetustate obliterante ignorabatur locus certus ubi quiescebat, & peracto triduano jejunio, inventus est eo loco, quem per visum cognoverat Imp. sedens in aurea cathedra, intra arcuatam speluncam infrà Basilicam B. Mariæ, coronatus corona ex auro & gemmis, tenens sceptrum & ensem ex auro purissimo, & ipsius corpus incorruptum inventum est, quod levatum populis demonstratum est. Quidam verò Canonicorum ejusdem loci Adalbertus cùm enormi & procero corpore esset, coronam Caroli quasi pro mensura capitis suo circumponens, inventus est strictiori vertice, corona amplitudine sua vincente circulum capitis: crus proprium verò ad cruris mensuram Regis dimetiens, inventus est brevior, & ipsum ejus crus protinus divina virtute confractum est, qui supervivens annis* 40 (legendum 11) *semper debilis permansit. Corpus verò Caroli conditum in dextro membro Basilicæ ipsius retrò Altare Sancti Joannis Baptistæ, & crypta aurea super illud mirificè est fabricata, multisque signis & miraculis clarescere cœpit.* Hanc ossium Caroli Magni inventionem cum anno millesimo alligat Lambertus Schafnaburgensis in Chronico, & Ditmarus lib. 4 commemorat ad eumdem annum.

Porrò cum Auctor Chronici Magni Belgici pag. 45 scribat: *Ejus verò* (nempe Caroli) *dies festi celebres bis in anno habentur, dies scilicet ejus natalis IV Kal. Februarii, translationis verò dies V Kal. Augusti, quem utrumque Clericus & populus spiritualium gaudiorum tripudio celebrant. Cantantur enim in Ecclesia Aquensi de S. Carolo vicibus alternatis suffragando certæ antiphonæ cum collectis*, ex quibus unam exhibet, & etiamnum, teste Bollando, translatio Sancti Caroli Magni *V Kalendas Augusti* Treviris celebrari soleat; idem Bollandus dubitat, an ante istam canonizationem à Paschali III Antipapa factam, divini honores Carolo M. delati fuerint. Sed dubium illud solvitur, tum ex Ademaro Monacho laudato, qui post verba num. superiori descripta, subdit: *Non tamen solemnitas de ipso agitur, nisi communi more anniversarium defunctorum*, tum ex Gaufredo Priore Vosiensi itidem laudato, qui relata ejus elevatione, ait: *Ex tunc auctoritate Metropolitani Coloniensis Aquisgrani solemniter de eodem Cæsare Augusto orthodoxo sicut de Sancto agitur, quæ priùs fiebat de fideli defuncto.* Cùm autem Paschalis III non fuerit legitimus Pontifex, ejusmodi canonizatio non est recepta ab Ecclesia Romana, ut ait Spondanus ad annum 814 num. 5 in Epitome Annalium Baronii, ubi rectè subdit: „Quod tamen

LVIII. *Eam canonizationem non approbat sed tolerat Ecclesia Rom.*

non

„ non reperiantur legitimi Pontifices eam „ impugnasse, res sic tacita permissione, „ sive tolerantia perseveravit, ut in pro„ pria Ecclesia, ubi sepultus fuit, colere„ tur. Ita enim canonum præcipui Inter„ pretes declararunt Card. Ost. & Jo. An„ dr. in caput 1 de Reliquiis & venera„ tione Sanctorum. Propagatus autem po„ stea noscitur ei cultus in alias Ecclesias „ Galliæ, Belgii, atque Germaniæ, à qui„ bus idem Carolus *Sanctitatis* titulo coli„ tur, faventque scripta plurimorum rerum „ Francicarum Historicorum. Ita Spondanus. Legendus Bollandus ad diem 28. Januarii, ubi exhibet vitam S. Caroli Magni ab Eginhardo scriptam.

LIX. *Fridericus Imp. expeditionem in Italiam suscipit.* Anno millesimo centesimo sexagesimo sexto Fridericus Imperator rotius Italiæ regni amissionem veritus, expeditionem in Italiam decrevit, ac statim Rainaldum Coloniensem, & Christianum Moguntinum, Antistites intrusos cum ingentibus copiis in Italiam maturavit. Ipse verò, ut refert Acerbus Morena, *mense Novembri* in Italiam profectus, conventum generalem Longobardiæ apud Roncaliam cogit, in quo decretum est, ut Paschalis III Antipapa ab omnibus defenderetur, & Alexander III è Pontificatu dejiceretur. *Finito colloquio*, seu conventu Roncaliæ habito, pergit Acerbus Morena: *Et transacta Sanctissima Dominicæ Nativitatis festivitate, Imperator cum conjuge sua, & cum exercitu suo, die Mercurii* 16 *mensis Januarii in anno* 1167 [legendum 18 mensis Januarii, in quem anno 1167 dies Mercurii cadit] *Romam versus profectus est. Qui cùm Bononiam pervenisset, à Bononiensibus obsides petiit*, &c. *Bononia verò discedens, cùm apud Imolam pervenisset, ab Imolensibus, quia eos destruere minabatur, & à Faventinis, & ab illis de Forlivi, & à Forli populo multas pecunias exegit, & ibi circumquaque usque ad quadragesimam, & usque ad festum Sancti Petri permansit. Deinde ad civitatem Anconæ perrexit, & eam capere volens fortiter expugnavit, sed quia ipsa civitas fortis erat valde, & etiam benè munita, cives ipsius eam viriliter defenderunt. Sed tamen quampluribus ex eis vulneratis, multisque mortuis & etiam captis, cum Imperatore fœdus inierunt, magnam sibi pecuniam promittentes: pro qua sibi solvenda et quindecim obsides tradiderunt. Hoc verò fœdere inito, Imperator inde recedens versus Romam cepit iter*, ad quam urbem à Paschali Antipapa vocabatur, ut ex ea Alexandrum Papam pelleret.

LX. *A Paschali III Antipapa Romam vocatur.* Idem namque Acerbus Morena de Guidone Cremensi pseudo Pontifice loquens scribit: *Interim Guido Cremensis, qui Viterbii morans, ab Imperatore, & à multis Archiepiscopis, Abbatibus, Prioribus, aliisque quampluribus mundi hominibus tunc pro Papa habebatur, Imperatoris adventum diu exspectans, & affectu nimio desiderans; ad eum quasi alids sæpius miserat, novissimè Legatos suos quamplurimos destinavit; mandans ei, ut quàm citius posset absque dilatione Romam veniret, hostes debellaret, & Raynaldum Cancellarium* (vel potius Rolandum Cancellarium, nempe Alexandrum Papam) *qui tunc pro Papa in Roma, & in quibusdam aliis partibus multis tenebatur, qui tunc Romæ morabatur, de Roma expelleret, & ipsum Romæ in possessione Papatus poneret & manu teneret*. Imperator Romam præmiserat mense Junio quosdam Principes, qui in comitatu suo erant, ad infestandos Romanos, qui Alexandri partibus favebant, quibus præfecerat Christianum Cancellarium suum, Moguntinum Episcopum intrusum: sed Romani paucitatem hostium videntes, & de absentia Imperatoris audaciam capientes, ex Urbe egredientes, non procul ab ea audacter pugnam inierunt cum adversariis: sed ab his viriliter in eos irrumpentibus profligati sunt, & de magna eorum multitudine pauci superfuerunt, qui non aut occisi, aut captivati fuerint, ut refert Chronographus Reicherspergensis, qui postea subdit.

LXI. *Romam obsidet.* *Quod factum ubi Imperator cognovit, qui tunc in obsidione cujusdam castelli erat, per octo ferè dietas statim venit cum omni exercitu, & castra sua juxta civitatem Romanam collocavit, incipiente jam mense Augusto.* (Acerbus Morena, qui præsens erat, dicit Imperatorem nono Kal. Augusti, die Lunæ, Indictione XV anno 1167 in monte prope Romam castra metatum esse, & quidem rectiùs, ut ex sequentibus patebit) *Accidit autem ut per quasdam viles personas omnia, quæ erant circa monasterium Sancti Petri, concremarentur, cum aliquanta parte ejusdem Ecclesiæ, idest, monasterio Sanctæ Mariæ: quod tamen sine jussu Imperatoris factum est, per viles, ut dictum est, personas. Qui cùm ubique discurrerent, & omnia vacua & sine habitatoribus invenissent, ignem mœnibus apposuerunt: nullo igitur eis ibi resistente, quia omnes se infra Lateranum, & in aliis munitionibus receperant, monasterium Sancti Petri, quod adhuc à quibusdam custodibus tuebatur, armata manu aggressi, jussu Imperatoris occisis aliquantis, qui desuper illud defendebant, & reliquis in deditionem acceptis, effregerunt.*

LXII. *Alexander PP. Beneventum fugit.* Inter hæc Alexander Pontifex, dimisso Lateranensi palatio, in munitissimam quandam turrim Frangipanum, quæ intra Urbem erat, se recipiens, suscepit Nuncios Willelmi Junioris Siciliæ Regis, qui auditis Friderici conatibus, pecunias & triremes ad ipsum Pontificem misit, qui-

bus

bus eriperetur à periculo: verùm ipse nolens deesse necessitatibus Urbis, remissis triremibus, pecunias divisit inter Romanos sibi fideles. Fridericus verò cùm in cassum laborasset adversùs Romanos viriliter ei resistentes, ad dolos conversus, proposuit eis optimum esse, ut tam Alexander, quàm Guido Cremensis renunciarent Pontificatui, & tertius quidam, de utriusque partis consensu eligeretur, hacque conditione se firmam pacem Ecclesiæ daturum, ac liberam in perpetuum Romani Pontificis electionem Clero relicturum promisit. Quod cùm approbaret afflictus populus, & pro executione instaret; Alexander consilio cum Episcopis & Cardinalibus habito, secretâ fugâ eludens technas Imperatoris, Beneventum se recepit. Hæc pluribus in ejus Actis, de cujus etiam fuga agens Romualdus in Chronico ait, eum habitu peregrini cum paucis Româ exiisse, & Cajetam usque pervenisse; ibique assumpto Pontificali habitu, Beneventum adiisse, quam in urbem jam pervenerat *XI Kalendas Septembris*, quo die dedit ibidem Epistolam à Baronio anno 1168 num. 14 relatam, quæ tamen pertinet ad annum 1167, ut ostendit Annotator Baronii.

LXIII. *Plures ex Romanis Antipapæ & Imp. fidelitatem jurant.*

Acerbus Morena, postquam retulit Imperatorem occupasse Ecclesiam, & munitionem Sancti Petri, subdit: *Sequenti igitur proximo die Dominico* (trigesimo nempe Julii, ut ex dicendis constabit) *prædictus Papa Paschalis cum suis Cardinalibus in ipsa Ecclesia Sancti Petri Missam honorificè; & cum magno gaudio celebravit; ipsoque die in capite Imperatoris circulum aureum tantummodo imposuit. Sequenti verò die Martis, in quo fuit festum Sancti Petri ad vincula* [seu die prima Augusti, quæ concurrebat cum die Martis, ideoque Dominica antecedens cum die trigesima Julii] *prædictus Dominus Papa Paschalis Dominum Fridericum Imperatorem, & serenissimam Augustam Beatricem Conjugem suam ex coronis auro purissimis, & multis pretiosissimis gemmis decoratis coronavit in ipsa Ecclesia Sancti Petri. Romani itaque hoc cernentes, & cum Imperatore pugnare se minime posse cernentes, nec etiam flumen Tiberis transire audentes: fœdus cum Imperatore magis quàm bellum facere decrevêre.* Refert postea multos Romanorum cum eo fœdus iniisse adversùs Alexandrum, & Paschalem Antipapam in perpetuum se pro Papa habere jurejurando promisisse, ac omnes, præter Frangipanos, & quamplures alios nobiles Romanos, qui maximas turres, & domos, ac fortitudines habebant in urbe Roma, nec tam citò capi poterant, fidelitatem Imperatori fecisse. *Nec mora*, inquit Auctor Chronici Reicherspergensis, *vocatur Paschalis*, [Antipapa] *qui usque tunc Viterbii consistatus erat, & veniens ad eum multa ambitione, ab omni exercitu cum infinitis laudibus excipitur & salutatur, & ab Imperatore cum Episcopis & Principibus qui aderant, in Ecclesia Sancti Petri inthronizatur, & postea, jubente Imperatore, quosdam Electos in Episcopos consecravit; Reginam quoque conjugem ipsius Imperatoris, cum ingenti gaudio & exultatione omnium Imperatricem consecravit XVIII Kal. Septemb.* Sed fallitur in die, ut ex dictis liquet.

LXIV. *Ingens pestilentia invadit exercitum Imperatoris.*

Dum hæc Romæ agerentur, quædam maxima & mortalis pestilentia super Imperatorem, ejusque exercitum divinitùs accidit: *Sequenti namque die mercurii* (scilicet die secunda Augusti) *proxima*, subdit Acerbus Morena, *cùm maxima cæli serenitas esset, statim quasi in ictu oculi mirabiliter pluere cœpit, deinde post aquam serenitas magna, & clara nimis facta est; statimque infirmitas super Imperatoris exercitum talis excrevit, quòd equites & pedites, atque scutiferi ita corruebant & moriebantur, quòd vix per totum diem sepeliri poterant. Qui autem in mane sani per viam ambulabant, statim per viam eundo, vel parum incedendo moriebantur.* Addit postea idem Auctor universos ferè Principes, tam Ecclesiasticos, quàm seculares, atque inter eos Fridericum, Ducem Bavariæ, filium Conradi Imperatoris, & ipsius Friderici Imp. consobrinum, & Episcopum Coloniensem electum, miserè periisse, tantumque terrorem residuos invasisse, ut coactus fuerit Fridericus cum ingenti confusione recedere. Diem ejus recessûs notant Acta Alexandri III, nempe octavum Idus Augusti. Eamdem pestilentiam refert Auctor Chronici Reicherspergensis, qui narrata Imperatricis coronatione, subdit: *Sed gaudium eorum confusum est in luctum, nam tertia die post coronationem Imperatricis, inopinatè incubuit eis pestilentia sævissima, ex qua totus exercitus ita graviter cœpit vexari, ut in brevi spatio, magis ac magis ingravescente pestilentia, totus ferè consumptus fuerit. Sicque Imperator amisso exercitu, cum suo Papa Româ discedere compulsus est.*

LXV. *Fridericus Imp. ignominiosè ex Italia ejicitur.*

Fridericus Imperator relicta Roma, missoque Viterbium Paschali Antipapa cum obsidibus Romanis quos habebat, quàm citius potuit Longobardiam intravit, ut scribit continuator Acerbi Morenæ, qui eâ pestilentia etiam obiit. Acta autem sincerissima Alexandri III addunt, Imperatorem, cum Lucam pervenisset, comitante semper mortalitate, prohibitum fuisse à Lombardis, jamdiu adversus ejus tyrannidem inter se fœdere junctis, ipsorum regionem attingere; cumque per montium aspera tanquam profugus cum paucis pervenisset Papiam, paulò post ab iisdem, tanquam violatorem & destructorem leguni.

& constitutionum Imperatorum orthodoxorum, & ab Ecclesia Romana excommunicatum, turpissimè expulsum esse ab universa Lombardia, & trans Alpes fugere coactum. Sed hæc ejus expulsio ex Italia contigit anno millesimo centesimo sexagesimo octavo.

LXVI. *Alexander PP. Fridericum Imp. in Concilio Rom. antea deposuerat.*

Collectores Conciliorum post Baronium producunt Concilium Romanum, vel Lateranense ab Alexandro III congregatum, in quo Fridericus Imperator exauctoratus est, & *omnes qui ei ex causa imperii & regni religione jurejurandi tenebantur adstricti, à fidelitate ejus absoluti sunt*, ut legitur in Epistola 89 aliàs 84 Joannis Saresberiensis Willelmo Subpriori Cantiæ scripta, ex qua deducunt illud Concilium anno 1168 celebratum. Verùm ex ipsismet Epistolæ verbis Annotator Baronii perspicuum esse probat, illud ad annum 1167, & quidem ante finem mensis Aprilis retrahendum esse. In ea enim Joannes Saresberiensis ait: *Abstulit ei etiam Regiam dignitatem, ipsumque anathemate condemnavit, & inhibuit auctoritate Dei ne vires ullas amodo in bellicis congressionibus habeat, aut de Christiano aliquo victoriam consequatur, aut alicubi quiete & pace gaudeat, donec fructus pœnitentiæ condignos operetur. In quo secutus est exemplum Gregorii septimi decessoris sui, qui nostra ætate Henricum Imperatorem Ecclesiæ privilegia convellentem, deponens in Concilio Romano, simili sententia condemnavit. Et quidem illa sententia effectum sortita est, & hanc de privilegio Petri latam videtur ipse Dominus confirmasse. Hoc enim Itali audito, ab eo discedentes reædificaverunt Mediolanum, schismaticos expulerunt, Catholicos reduxerunt Episcopos, & Apostolicæ Sedi unanimiter adhæserunt.* Quare cùm idem Annotator Baronii anno 1167 demonstraverit, Mediolanenses eodem anno, die vigesima septima mensis Aprilis Mediolanum ingressos esse, eamque reædificasse, eo pariter anno Fridericus Imp. ab Alexandro Papa in Concilio Lateranensi excommunicatus, & per sententiam Imperio privatus est. His adde Alexandrum mense Augusto anni 1167 Româ Beneventum petiisse, & Benevento Romam non rediisse ante annum 1172, ut infra videbimus, ideoque non potuit Concilium illud Romæ anno 1168 celebrare.

LXVII. *S. Galdinum Episc. Mediol. Legatum S. Sedis in Longobardia dicit.*

Iidem Conciliorum Collectores arbitrati sunt etiam cum Baronio, ex hoc Concilio Romano creditam esse legationem Sancto Galdino Archiepiscopo Mediolanensi, ut Catholicos Episcopos à suis sedibus pulsos restitueret, & ad id probandum referunt verba Historiæ Chronici rerum Laudensium per Ottonem Morenam & Acerbum ejus filium conscripti. At verba illa non in eo Chronico, sed in ejus continuatore anonymo extare, & utrumque Historicum ante annum 1168 demortuum observavit Annotator Baronii, qui addit, S. Galdinum in hoc Concilio Romano Legatum Sanctæ Sedis in Longobardia creari non potuisse, cum illud ante urbis Mediolanensis reædificationem, seu Mediolanensium reditum ad patriam coactum fuerit, ut mox ostensum est, & Sanctus Galdinus de reditu ad sedem suam Mediolanensem cogitare non potuerit ante urbis reædificationem. Quare hæc legatio anno 1167 Sancto Galdino credita post mensem Aprilem, & postquam accepit urbis suæ restitutionem: *Sanctus Galdinus*, inquit Auctor anonymus ejus vitæ his temporibus vicinus in Actis SS. Bollandianis ad diem 18 mensis Aprilis, *civitatis suæ restitutionem audiens, provida susce-pta Apostolicæ Sedis legatione, iter ad patriam arripuit, & præcavens inimicorum insidias, quæ in plerisque locis sibi tendebantur, mare navigans, in peregrinis habitu Venetias, ingentibus periculis, tamen incolumis pervenit: ac deinde Lombardiam attingens, suscepto Episcopali habitu, insignibusque Pontificalibus, Mediolano factus est propinquior. Occurrunt summa exultatione universi cum toto Clero cives, eumque digna veneratione, ut par erat, suscipientes, usque ad B. Ambrosii Basilicam cum hymnis deduxerunt anno Nativit. Dom. 1167, quinto die Septembris.* Alexander itaque Papa eo anno, & quidem post Lateranense Concilium, S. Galdinum Apostolicum in Longobardia Legatum dixit.

LXVIII. *Paschalis Antipapa Romam sibi subjicere negat.*

Quod attinet ad Guidonem Cremensem, seu Paschalem III Antipapam, quem Acerbus Morena scribit, Viterbii a Friderico Imperatore, in Longobardiam fugiente relictum esse, hunc in Turre Stephani Theobaldi se inclusisse, & Romanos Urbem ei subjicere noluisse, afferit Joannes Saresberiensis in Epistola 108 lib. 2 Epistolarum S. Thomæ Cantuariensis, Bartholomæo Exoniensi Archidiacono, eodem anno 1167 data, in qua ait: *Noveris quòd Hæresiarcha Cremensis* (seu Paschalis Antipapa) *& cremandus, clausus est in Turre Stephani Theobaldi, nec audet egredi, timetque usque ad mortem innovationem Senatorum, qui in Kalendis Novembribus Urbis regimen acceperunt. Nam præsentis anni Senatores, ut captivos suos de carcere Imperatoris exciperent, Guidonem Cremensem receperunt apud Sanctum Petrum, & in regione Transtyberitana et juratoria cautione securitatem præstantes. Romam verò nunquam ei subjicere potuerunt, &, ut opinor, nec voluerunt. Novi verò Senatores Domino Papæ Alexandro facient fidelitatem, &, ut creditur, auctore Deo, schismatis finem dabunt. Hoc enim diutius tractatum est, & multis firmatum sacramentis.*

Non

SÆC. XII. ALEXANDER III.

Non multò post idem Antipapa, ut referunt Acta Alexandri III, incurabili morbo percussus, pede necesse habuit claudicare quandiu vixit, idest, usque ad diem vigesimum mensis Septembris anni 1168,

LXIX. *Pessima morte occumbit.*

quo, ut additur in iisdem Actis, cùm ad Ecclesiam Sancti Petri incederet, ab eodem Ipso Apostolo immissus cancri morbus in renibus ejus apparuit: unde cum pulmonis anhelitu tandiu emisit saniem fœtidam, donec infelicem spiritum impœnitens exhalavit, & pessima morte occubuit. Annus quidem & dies interitus Guidonis non leguntur in iis Actis, sed utrumque nos docet Joannes de Ceccano in Chronico, qui ad annum 1168 scribit: *Mense Septembri, die vigesimo obiit in hæresi Paschasius* [seu Paschalis] *Papa*. Joanni de Ceccano quoad annum suffragantur Gervasius Dorobernensis in Chronico, Rogerius Hovedenus pag. 512, Radulphus de Diceto & Annalista Mailrosensis ad eumdem Christi annum. Papebrocius in Conatu Chronico-Historico mortem Paschalis Antipapæ alligat cum anno 1167, quam in rem citat Ottonem à Sancto Blasio Ottonis Frisingensis Continuatorem, qui scribere desiit anno 1210; sed Joanni de Ceccano, hoc ipso tempore viventi major fides adhibenda, cùm præsertim alii Auctores Ottone à Sancto Blasio antiquiores ei suffragentur. Præterea laudata numero superiori Joannis Saresberiensis verba ostendunt, Paschalem mortuum non esse statim post recessum Friderici Imperatoris ex urbe Romana, ex qua recessit octavo Idus Augusti, quo tamen mense eum defunctum tradit idem Papebrocius.

LXX. *Callistus III Antipapa creatur.*

Mortuo Guidone Cremensi, residua schismaticorum fex, cùm nullus de Ecclesiæ corpore superesset, quem sibi præficere possent, subrogarunt in ejus locum Joannem quemdam Abbatem Strumiensem, virum lubricum, voracem, atque gyrovagum, quem dixerunt Callistum III, eumque Fridericus Imperator approbavit, ut habent Alexandri III Acta. Joannes de Ceccano loco landato, relata Guidonis Cremensis morte subdit: *Et pars ejus elegit Electum de Albanis in Papam Callistum.* Errarunt itaque qui scripserunt, Joannem Abbatem Strumiensem Antipapam, ante pseudo-Pontificatum, à Paschali III pariter Antipapa, Episcopum Tusculanum dictum fuisse; ex hoc enim loco constat, eum paulo ante dictum Episcopum Albanensem ab eodem Paschali Antipapa.

LXXI. *Alexander PP. Manuelis Græcorum Imp. Legatos recipit.*

Ad eumdem annum millesimum centesimum sexagesimum octavum pertinet legatio Manuelis Græcorum Imperatoris ad Alexandrum III Beneventum missa, quâ promittebat se Ecclesiam Græcam cum Romana juncturum, atque ipsum præsenti molestia Friderici liberaturum, si Occidentale Imperium sibi conferre vellet. Eam legationem referunt Acta Alexandri III, quæ cùm addant, *eodem tempore*, quo hæc fiebant, Guidonem Antipapam interiisse, & certum nunc sit, mortem illam contigisse mense Septembri anni 1168, eodem pariter anno Legati Manuelis Imperatoris Alexandrum Papam Beneventi convenerunt. Sed Pontifex hanc postulationem, ut parum Reipublicæ utilem, ex Episcoporum, Cardinalium, & nobilium Romanorum sententiâ reprobavit; gratiis enim Imperatori actis pro ipsius in Romanam Ecclesiam benevolentia, ad ea, quæ postulavit de Imperio, respondit, se non posse ei, ob rei difficultatem & periculum, assensum præbere, quòd ex officio à Deo sibi commisso, pacis, non dissentionis auctorem se esse conveniret. Remissisque Legatis cum muneribus quæ detulerant, subsequi fecit duos Cardinales, quos ad eumdem Imperatorem destinavit. Hæc ex Actis Alexandri.

LXXII. *S. Canutum Juniorem Daniæ Regem canonizat.*

Eodem anno 1168 Valdemarus hujus nominis primus Danorum Rex Legatos ad Alexandrum Papam misit, ut Sanctorum honoribus donaret Canutum Daniæ Regem & Martyrem, patrem suum, qui cùm esset Rex Oborritorum ac Dux Sleswicensis, à Magno Nicolai Daniæ Regis filio proditoriè occisus est anno 1130, ut narrat Helmoldus in Chronico Slavorum cap. 50, & seqq. Saxo Grammaticus lib. 14 pag. 329 ait: *per idem tempus Legati Regis* (scilicet Valdemari) *quos, ut sibi paternæ animæ sanctitatem sacris honoribus venerari liceret, Romam transmiserat, consentaneas voto literas retulerunt*. Bollandus ad diem VII Januarii, quo colitur, de ejus canonizatione agit, recitatis illis Saxonis Grammatici Verbis, sed nullo canonizationis Canuti anno assignato. Verùm Isaacus Pontacus in rerum Danicarum Historia anno 1631 Amstelodami typis edita lib. 6 pag. 252 refert, Valdemarum Regem eos Legatos anno 1168 ad Romanum Pontificem misisse, subditque: *Elapso deinde tempore anno circiter supra millesimum sexagesimum nono Regis Legati, quos Romam transmiserat, in patriam redeunt, literas, inter cetera, referentes à Pontifice, quibus patris sui innocentissimos manes sacris honoribus venerari permittebatur. Quo circa Rex omni Danica nobilitate sub edicto Ringstadium evocata circa solemne divi Joannis, quod in æstivum solstitium incidit, & parenti cælites honores, & filio Regis celebrare constituit, &c. Exhibitum quoque tunc ejusdem Pontificis Breve, ut vocant, in quo ille Rugiæ insulam, quoad Ecclesiasticam jurisdictionem, diœcesi Roschildensi, cui tùm in Dania præerat Episcopus Absolon, in totum subjiciendam decernit.*

SÆC. XII. ALEXANDER III.

cernit. Refert poſtea Pontanus literas Alexandri III Abſoloni Roſchildenſi Epiſcopo inſcriptas, & datas Beneventi II Nonas Novembris anno 1168, ex quibus Annotator Baronii eruit, eam canonizationem eo anno factam; quia, inquit, cùm canonizationis Sancti Canuti literæ, cum præfatis ad Abſolonem Roſchildenſem Epiſcopum datæ ſint anno 1168, eo pariter anno Sanctus Canutus Junior dictus, in Sanctorum numerum relatus eſt. Cùmque hujus canonizationis literas non producat Pontanus, perſpicuum eſt eas uſque ad nos non perveniſſe.

LXXIII. *Alexandria conditur in honorem Alexandri PP.*

Poſt ejectum penitus ab Italia circa menſem Martium anni 1168 Fridericum Imperatorem, Cremonenſes cum Mediolanenſibus & Placentinis, in manu potenti convenientes adverſus Papienſes & Marchionem Montisferrati, Friderici fautores, ad villam, quæ dicebatur Rovereta, ibi ad honorem Dei & B. Petri & totius Longobardiæ deſignarunt ipſis Kalendis Maii ambitum conſtruendæ civitatis intra tres fluvios, & in terra amœna ac fertiliſſima: ad quam inhabitandam concurrentibus omnibus incolis circumpoſitarum villarum, ſtatim ea crevit in civitatem magnam, adeò ut primo anno numerata fuerint quindecim millia civium: & ut glorioſior ubique haberetur atque famoſior, placuit omnibus, ut pro reverentia B. Petri & Papæ Alexandri nominaretur Alexandria, ut legitur in Actis Alexandri III. Sed ab Imperialis partis ſtudioſis, ad firmitudinem ejus elevandam *Palearis* dicta eſt, quo nomine in hunc uſque diem appellatur. Romualdus Salernitanus hujus urbis conditum fusè etiam narrat ad annum 1168, indéque apparet, Acta Alexandri III ſinceré ſcripta fuiſſe. Addunt autem ſequenti anno, nempe 1169, Conſules ejus ad ipſum Alexandrum accedentes Beneventum, eamdem ei, & per eum Sanctæ Rom. Eccleſiæ, in jus & proprietatem obtuliſſe, atque in perpetuum tributariam beato Petro ſponte feciſſe. In inſtrumento anno 1170 & XI *anno Pontificatûs Domini Alexandri III, menſe Januario, tertia indictione* ſcripto, quod extat apud Ughellum Tomo IV Italiæ ſacræ, leguntur nomina ſexdecim Cardinalium ſubſcriptorum, eòque Conſules & populus Alexandrinus offerunt Alexandro III & ſucceſſoribus ejus in perpetuum, ut ipſi inquiunt, *terram proprii juris noſtri, quæ infra prædicta civitate, quam populus ipſius civitatis ad conſtruendam ibidem Eccleſiam emit, & per eamdem inveſtituram volumus terram ipſam omni tempore Romanæ Eccleſiæ jure precario pertinere*, &c. In fine legitur: *Ego Falco Notarius & Scriba ſacri palatii Beneventani*, quia ſcilicet tunc Romana Curia, ipſeque Pontifex in ea urbe erant.

SÆC. XII. ALEXANDER III.

Soldanum Iconii anno 1169, baptizatum eſſe in Cilicia operâ Alexandri Papæ hac occaſione, legitur apud Matthæum Paris. Erat ei mater Chriſtiana, ſed occulta ob metum Saracenorum: quæ proximè moritura fidem ſuam filio ſignificavit, & ut ipſe eamdem ſuſciperet, hortata eſt; inſuperque rogavit, ut cùm defuncta eſſet, ſuper ejus ſepulchrum quaſi pyramidem poneret ſignum crucis. Paruit ille: ſed cùm, viſa cruce, Saraceni in eum acerrimè commoti, eam ſemel & iterum deiicere conarentur, qui primi id aggreſſi ſunt, mortui corruerunt: convenientibus autem ad opus multis hominum millibus, plerique immiſſis cœlitus fulguribus & coruſcationibus igne perierunt: tuncque apparuit Angelus Domini, & lucidiſſimum Crucis ſignum poſuit ſuper pyramidem; ex quo multi crediderunt in Chriſtum. Ipſe verò Soldanus, cùm ſuaſione matris, hiſque miraculis, tum lectione divinarum Scripturarum, miſſis ad Alexandrum Papam Legatis, petiit ab eo virum idoneum, per quem vice ipſius in lege Chriſti plenius inſtrueretur: eoque accepto baptizatus eſt clanculò ob metum ſuorum. Hæc Matthæus Paris ad annum 1169, & Robertus de Monte in Appendice ad Sigebertum anno 1181, qui addit: *Adhuc Crucem illam venerantur & adorant*. Literæ catecheticæ ab Alexandro Papa ad Soldanum ſcriptæ extant apud Matthæum Paris, apud Petrum Bleſenſem, & in Collectione Conciliorum Labbei ordine 32.

LXXIV. *Alexander PP. Soldanum Iconii baptizari cupientem per literas convenit.*

LXXV. *Tuſculanâ civitatem recipit ad proprietatē Eccleſiæ Rom.*

Anno milleſimo centeſimo ſeptuageſimo populus Tuſculanus ſe & civitatem ſub Dominio B. Petri & poteſtate ipſius Pontificis ſponte tradidit; unde factum eſt, ut Rayno ejus dominus de ipſa civitate donationem per publicum inſtrumentum eidem Papæ Alexandro & ejus ſucceſſoribus fecerit, ut habent Acta Alexandri III. Donationem illam Eccleſiæ Romanæ factam anno 1170 confirmat Anonymus Caſſinenſis, qui ad illum annum ſcribit: *Alexander Papa rediens à Benevento recepit Tuſculanum ad proprietatem Romanæ Eccleſiæ*. Anno itaque tantùm 1170 Alexander Papa Benevento receſſit, ideoque cùm Româ exierit anno 1167, non potuit anno 1168 Lateranenſe Concilium, de quo mox locuti ſumus, celebrare. Baronius quidem anno 1169 num. ultimo ex Romualdo Archiepiſcopo Salernitano narrat, Alexandrum Papam relicto Benevento, in Tuſculanam civitatem veniſſe, & Romanos ei promiſiſſe, ſe ejus mandatis libenter morem geſturos, *ſi prædictæ civitatis muros deſtrui paterentur; quo facto Romani voto ſuo potiti, quod Papæ promiſerant adimplere noluerunt*; Papam verò à Romanis ſe circumventum videntem *Anagniam* rediiſſe, *& ibi multo tempore* demoratum eſſe; ſed nullibi tepe-

ritur

SÆC. XII. ALEXANDER III.

ritur, cum Romam rediisse ante mensem Junium anni 1172.

Cùm Alexander Papa ex Anonymo Cassinensi laudato anno 1170 Benevento recessisset, Verulas, quod oppidum est Latii medium ferè inter Anagniam & Soram, perrexit, ut refert Joannes de Ceccano ad eumdem Christi annum: *Indict. III*, inquit, *mense Martio*, *XV Kal. April. venit Alexander Papa Verulas*, *ordinavit ibi Archiepiscopos*, *Episcopos*, *Abbates & alios ordines*. *Hoc autem anno misit Imperator Constantinopolitanus Neptem suam cum Episcopis Græcis*, *& cum Comitibus*, *& cum multis militibus*, *& cum magna pecunia ad Alexandrum Papam*, *ut daret eam in conjugio Odoni Fratapanis de Roma*, *qui apud Verulas eam conjugavit*, *& tunc ipse Odo cum ea reversus est Romam*. *Postea prædictus Papa Alexander fecit fabricare Ecclesiam apud Verulas ex sua pecunia pro elephantiosis*, *in qua obtulit multa dona*. Ibidem dedit Epistolam ad S. Thomam Cantuariensem Archiepiscopum *quarto Idus Septembris*, ut videre est apud Baronium. Recedens Verulis venit Ferentinum, ubi *decimo sexto Kalendas Octobris* dedit literas ad Episcopos Angliæ, Londoniensem, Saresberiensem & alios. Ferentino discedens itinere brevi quinque duntaxat milliarium venit Pontifex Anagniam, ubi plures literas dedit *Octavo Idus Octobris* & septimo Idus ejusdem mensis. Anagniâ Signiam septem milliaribus distantem perrexit, ibique *tertio Idus Octobris* dedit literas ad Præsules omnes provinciarum cis mare positarum, quæ Regi Anglorum subditæ essent. Inde verò venit Tusculum, ubi longiorem moram nectens *Octavo Kalendas Decembris* dedit literas, quibus tam Londoniensem, quàm etiam Saresberiensem Episcopos Romam vocat. De quibus omnibus Epistolis agit Baronius ad annum 1170. Tusculi adhuc erat tempore Paschatis anni 1171, ut constat ex Epistola, quam Nuntii Angliæ Regis ad ipsum Regem dederunt eodem anno apud Baronium num. V. *Per loca ferè invia*, inquiunt, *sub magno timore & periculo tandem venimus in Tusculanum*. Et paulò post: *Nos autem venientes Dominus Papa nec videre*, *nec ad osculum*, *nec ad pedes voluit recipere*. Tandem in fine Epistolæ: *Die sabbati ante ramos palmarum ad curiam venimus*, *& lator præsentium die Paschæ recessit à nobis*.

LXXVI. Benevento discedit Romam versus.

Die itaque vigesimo octavo Martii, quo Pascha anno 1171 celebratum est, Alexander Papa adhuc Tusculi versabatur, & Romæ exceptus non est ante diem sextum Junii anni sequentis 1172, quod constat ex ejus Epistola II tertiæ Appendicis Tomo X Concil. pag. 1364 relata & data ad Henricum Gradensem Patriarcham & Episcopos Marchiæ, in qua ait: *Licèt aliquando beati Petri navicula quatiatur à fluctibus*, *licèt heretici & schismatici Ecclesiam Dei opprimere moliantur*: *exurgit tamen divina potentia*, *& in electis suis mirabiliter operatur*, *eaque per suam gratiam tranquilla efficiuntur*, *quæ fuerunt hactenus procellosa*. *Noverit siquidem discretionis vestræ prudentia*, *nos divina præeunte gratia VIII Idus Junii Urbem tenuisse*, *& à Clero & populo Romano apud Ecclesiam Sanctæ Mariæ novæ cum psalmis*, *hymnis & laudibus solemniter & cum omni honorificentia fuisse receptos*: *ibique Ecclesiasticæ veritatis adversariis omninò confutatis*, *ad honorem Dei & beati Petri Apostolorum Principis*, *commissum nobis officium exercemus*. *Sequenti quoque die dominico post ingressum nostrum* (*seu die undecima mensis Junii*) *præsentibus fratribus nostris*, *& Clero ac populo*, *in Lateranensi Ecclesia congregato*, *in omni quiete & pace ibidem missarum solemnia celebravimus*. Et post pauca: *Confidimus siquidem & speramus in Domino*, *quòd auctor & caput schismatis*, *omnesque sectatores ipsius*, *ita ad nihilum sunt redacti*, *& penitus conculcati*, *ut nihil sit de cetero*, *in quo vel modicum valeant respirare*. *Data Romæ apud Sanctam Mariam Novam XVIII Kalend. Junii*, sed legendum, *XVIII Kalend. Julii*, mensis enim Junius non habet dies XVIII ante Kalendas, sed tantùm XVII; mensis verò Julius habet dies XVIII ante Kalendas; & parte alia Alexander in laudata Epistola disertè asserit, se Romæ receptum esse die sexta mensis Junii, Epistola verò data est die decima quarta ejusdem mensis Junii. Cur autem hanc Epistolam anno potius 1172, quàm anno 1171 assigamus, duo sunt quæ nos movent: Primum, quia anno 1172 *Octavo Kalendas Maii* adhuc Tusculi morabatur Alexander, cùm eo die ibidem Epistolam dederit ad Archiepiscopum Bituricensem & Nivernensem Episcopum, quæ extat apud Baronium. Secundum, quia Joannes de Ceccano in Chronico asserit, Alexandrum anno tantùm 1172 cum Romanis in concordiam rediisse, eo enim anno scribit: *Indictione quinta Alexander Papa fecit finem* (id est in concordiam rediit) *cum Romanis*; & forsan una ex conditionibus concordiæ fuit destructio murorum civitatis Tusculanæ, ibidem quippe subdit Joannes de Ceccano: *Destruxerunt muros civitatis Tusculanæ mense Novembri*.

LXXVII. Romæ cum honore & laudibus recipitur.

LXXVIII. Hiberniæ regnum Angliæ Regi confirmat.

In Hadriani IV Pontificatu diximus extare diploma ejusdem Pontificis datum ad Henricum II Angliæ Regem, quo testatur se pium ejus desiderium Hiberniam ingrediendi, & dilatandi Ecclesiæ terminos plurimùm laudare. Sed quia ante annum 1171 Henricus Rex expeditionem illam

illam non suscepit, licèt diploma datum sit anno 1155, Alfordus in Annalibus Angliæ de illius sinceritate dubitat, quia, inquit, Matthæus Parisiensis, & aliqui antiqui Angliæ Historici illius non meminerunt. Verùm ibidem Matthæum Parisiensem, & Radulphum de Diceto, qui hoc seculo vixit, ex Annotatore Baronii citavimus, & utrique nunc ex eodem addimus Giraldum Cambrensem, qui hoc etiam tempore vivebat, quique lib. 2 de rebus à se gestis cap. 10 loquens de Joanne, ab Henrico Rege patre in Hiberniam misso, ait, nihil profecisse, *quòd Deo & Ecclesiæ nullum in partibus honorem facere disponebat. Quamquam propter hoc præcipuè ut Ecclesiam Hibernicam extolleret, & exaltaret, & denarium Sancti Petri sicut in Anglia, sic in Hibernia dari faceret, pater ipsius intrando in Hiberniam, sibique subjugandi ab Ecclesia Romana licentiam impetravit: quemadmodum ex privilegio Hadriani Papæ super hoc obtento apertè declaratur*. Tum capite sequenti integrum illud diploma recitat, quod & jam in libro *Expugnationis Hibernicæ* etiam retulerat. Quare diploma illud omni ex parte sincerum & genuinum, ac juxta illud Henricus Rex anno 1171 expeditionem Hibernicam suscepit, quam plures Auctores retulerunt, inter quos Gervasius in Chronico, & Rogerius Hovedenus in Annalibus, qui ait, Henricum hanc expeditionem suscepisse ad subjugandam Hiberniam, quam sponte deditam sibi vendicavit. Ubi celebrato à quatuor Archiepiscopis & viginti octo Episcopis (quotquot tunc ea habebat insula) Concilio, idem Rex ab illis receptus est in dominum, ejusque hæredes in perpetuum. Eorum autem hac de re scriptum misit postea idem Rex ad Alexandrum Papam, qui *& ipse auctoritate Apostolica confirmavit illi & hæredibus suis regnum Hiberniæ secundùm formam chartarum Archiepiscoporum & Episcoporum Hiberniæ*, inquit Rogerius Hovedenus ad annum 1171.

LXXIX. *Henrici Angliæ Regis à cæde S. Thomæ purgationem per Legatos suscipit.*

Alexander Papa, qui Sanctum Thomam Cantuariensem Archiepiscopum pallio donaverat, ac privilegiis auxerat, eidemque pro libertate Ecclesiæ, adversus Henricum II Angliæ Regem pugnanti faverat, cùm audivit hunc Sanctum Præsulem à quatuor militibus, seu nobilibus Regi admodum familiaribus nefariè occisum esse die vigesima nona Decembris anni 1170, seu *quinta die natalis domini, idest, in crastino Innocentium*, ut scribit Gervasius Dorobernensis, ita perturbatus est, *quòd nec etiam sui ferè per octo dies cum eo potuere habere colloquium. Et generaliter interdictum est, ne Anglici ad eum haberent accessum, & suspensa sunt omnia eorum negotia*, ut legitur in Relatione Nuntii Regis ad Archidiaconum Pictaviensem apud Baronium. Quare Henricus Rex, cùm ferè omnes in eum beati viri necem refunderent, & Sedem Apostolicam adversùs eum, tanquam in verum, certumque tantæ enormitatis auctorem instigarent, *Responsales Romam direxerit, ut precum verecundia ferventem invidiam temperaret. Qui cùm Romam venissent, cunctis Regem Anglorum execrantibus, ægrè admissi sunt. Constanter verò allegantes, quòd Domini sui mandato, sive consensu tantum facinus non fuisset commissum, tandem impetraverunt, ut à Latere Domini Papæ Legati in Gallias, cum plenitudine potestatis mitterentur: qui re diligenter inquisita, & cognita, eumdem Regem, vel ad purgationem famæ suæ admitterent, vel reum inventum censurâ Ecclesiasticâ coercerent. Quod & factum est. Missi enim à Sede Apostolica Cardinales duo venerabiles, scilicet Albertus, qui postea eidem Sedi præfuit* (sub nomine Gregorii VIII) *& Theodinus, in Gallias venerunt, factoque in terra Regis Anglorum celebri Conventu Ecclesiasticorum virorum atque nobilium* (apud Abrincam Civitatem anno 1172) *ejusdem Principis humiliter ibidem apparentis, & constanter asserentis, quòd sua neque voluntate, neque jussione illud, quo fama ejus gravabatur, contigerit, & quòd de nulla re unquam magis doluerit, purgationem solemniter susceperunt*, inquit Guillelmus Neubrigensis lib. 2 cap. 25. Pœnitentiam Henrico Regi à Legatis tunc injunctam, ejusdemque Regis juramentum refert Baronius ex codice Vaticano ad annum 1172.

LXXX. *S. Thomas canonizatur.*

Sanctum Thomam, statim ac martyrio coronatus est, miraculis inclaruisse, disertè asserit Radulphus de Diceto in Imaginibus Historiarum pag 557. *Circa Pascha*, inquit; *Dominus Jesus Christus, qui in Sanctis suis semper est, & ubique mirabilis, gloriosissimi Martyris sui Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi vitam laudabilem, & insuperabilem in morte constantiam crebris cœpit irradiare miraculis, ut qui pro tuenda libertate periclitantis Ecclesiæ suam, & suorum proscriptionem tot annis sustinuit, dignum cognosceatur ab omnibus reportasse triumphum*. Quare Alexander Papa hæc audiens à Legatis suis, quos pro pœnitentia Regis Angliæ ad eum miserat, deque iisdem plurimorum aliorum certissimum testimonium adeptus: habita anno 1173 in capite Jejunii, seu die 21 Februarii, apud Signiam, cum fratribus suis S. R. E. Cardinalibus, aliisque Catholicæ Ecclesiæ Antistitibus, diligenti consultatione, ex communi omnium consensu, retulit eum solemni ritu in numero Sanctorum Martyrum; ac de ejus canonizatione literas privatas scripsit ad Clerum Ecclesiæ Cantuariensis, aliasque publicas ad universos Chri-

Christi fideles. Utrasque quarto Idus Martii datas refert Baronius ad annum 1173.

LXXXI. *Cassat gesta in Ratisponensi Conventu contra Adalbertum Arch. Saltzburg.*

Adalbertus Uladislai Bohemiæ Regis filius, dictus Archiepiscopus Saltzburgensis anno 1168 *in die festivitatis omnium Sanctorum in cathedrali Ecclesia cum gaudio omnium inthronizatus est*, teste Chronographo Reichersp*e*rgensi ad eum Christi annum, annoque sequenti Idibus Martii consecratus in Archiepiscopum. Sed cùm Alexandro III adhæreret, Friderico Imperatori Archiepiscopatum resignare eodem anno coactus fuit, ad quem restitui postea frustra petiit. Imo anno 1174 Fridericus Imp. exeunte mense Majo Curiam Ratisponæ celebravit, in qua Adalbertus Archiepiscopatu depositus est, & Henricus tunc Præpositus Perthesgadinensis in ejus locum substitutus. *Archiepiscopus autem Adalbertus*, subdit Chronographus Reicherspergensis, ex quo superiora desumpta, *cum Prælatis suis, quibus altior mens, & sanctius propositum, consiliumque sanius erat, quorum magna multitudo adhuc cum eo stabat, coram Domino Apostolico sine dilatione querelam suam de hac injuria deposuit per fidelem nuncium, videlicet Erchenpoldum Cappellanum suum, Canonicum autem Reicherspergensis Ecclesiæ; qui jam tertia vice legationem & literas ejus fideliter, sed cum magno labore & periculo vitæ ad Apostolicum deportaverat, de eodem negotio, eademque de causa. Tunc domnus Apostolicus misit literas per eumdem nuncium ipsi Archiepiscopo, & domno Chuonrado Moguntino Archiepiscopo, qui legatione Apostolica in partibus Bauvariæ fungebatur, & Præposito & Clero Saltzburgensi*, ab eodem Cronographo recitatas. Hæ Alexandri literæ ad Adalbertum datæ sunt *Anagniæ IV Idus Septembris*, iisque cassat Pontifex, quæ adversùs illum gesta erant; eodemque die ad Conradum Moguntinum Archiepiscopum, Cardinalem, Legatum suum, & ad Capitulum Saltzburgense eadem de re scripsit literas ibidem relatas. Adalbertus tamen postea & ab Alexandro Papa & à Friderico Imperatore ab eo Archiepiscopatu remotus est, sed tandem in eum restitutus, ut suis locis dicetur.

LXXXII. *Richardum Archiepisc. Cantuaria consecrat.*

Gervasius Dorobernensis in Chronico, qui hoc ipso tempore vivebat, utpote Monachus factus anno 1162 ad annum 1173 pluribus agit de iis, quæ gesta sunt in electione Archiepiscopi Cantuariensis, concluditque eam in personam Richardi Prioris Dovoriæ cecidisse: *Multis hinc inde sermonibus prolatis*, inquit, *tandem Richardus Prior Dovoriæ Dominica Octavarum Pentecostes III nonas Junii apud Westmonasterium electus est*. Sed qui erant, qui huic electioni opponerent, *misit Cantuariensis Electus Nuncios & literas tam suas, quàm omnium Episcoporum & electorum & Conventus Ecclesiæ Christi ad Dominum Papam, & ipse post modicum in propria persona subsecutus est*. Subdit Gervasius, eum consecratum fuisse an anno 1174 ab Alexandro Papa *Dominica post Pascha, qua cantatur ad introitum, Misericordias Domini; deinde more antecessorum suorum, Primatu Angliæ, Legatione, privilegiisque vallatum versùs Angliam iter reflexisse*.

LXXXIII. *S. Bernardum Abbatem Claravall. canonizat.*

Anonymus Auctor Chronici Claravallensis, qui hoc ipso tempore floruit, postquam retulit mortem Sancti Petri Tarantasiensis Episcopi, quam accidisse ait anno 1174 subdit: *Eodem anno facta est dedicatio Ecclesiæ Claravallensis, & canonizatio beati Bernardi, & elevatio ejus, ubi adfuit domnus Wichardus Lugdunensis Archiepiscopus, Abbas quondam Pontiniaci. Et sequenti anno in Capitulo Generali receperunt cantum beati Bernardi, & cantum de Trinitate*. Quæ verba exscripsit Auctor Magni Chronici Belgici pag. 164. Sanctum autem Bernardum Abbatem Claravallensem ab Alexandro Papa anno 1174 in sanctorum numerum relatum, docent etiam Albericus in Chronico, & Annalista Mailrosensis. Literæ canonizationis datæ *Anagniæ XV Kalend. Februarii* legi possunt Tomo X Conciliorum pag. 1376, & in Operibus S. Bernardi.

LXXXIV. *Monasterium Montis Regalis privilegiis ornat.*

In fine ejusdem anni 1174 exposcente Willelmo Juniore Siciliæ Rege, qui planè Regio apparatu Ecclesiam & monasterium Sanctæ Mariæ de Monte Regali juxta Panormum construxerat, & Monachis refertum magnificentia Regia dotarat, Alexander Pontifex Ferentini cùm esset, privilegium exemptionis eidem contulit, aliasque nonnullas prærogativas addidit paucis concedi solitas. Extat adhuc ipsum diploma deceni S R. E. Cardinalium subscriptione munitum, apud Auctorem Bullarii Casinensis, datumque est *III Kalendas Januarii, Indict. VIII, Incarnat. dominicæ anno* 1174, Pontificatûs Alexandri *anno XVI*. Postea anno 1176 die decima quinta Februarii Anagniæ anno sui Pontificatûs decimo septimo dedit Alexander aliud diploma, quo expetente eodem Rege, idem monasterium aliis adhuc locupletavit privilegiis, nempe, ut nonnisi Romanæ Ecclesiæ subjectum esset, cui Rex ipse obtulit, ut eidem pro annuo censu persolveret monetæ Siculæ Tarenos centum, ut testatur Cencius Camerarius in libro Censuum à se conscripto. Ea porrò Ecclesia in Archiepiscopatum postea fuit erecta.

LXXXV. *Legatos ad Fridericum Imp. mittit.*

Anno millesimo centesimo septuagesimo quinto, Fridericus Imperator, qui sub finem superioris cum ingenti exercitu Alexandriam novam urbem Ecclesiæ Romanæ in Longobardia obsidere cœperat, cùm eam occu-

occupare non posset post quartum obsidionis mensem, advenientibus Sanctis Majoris hebdomadæ diebus, sub prætextu concessionis induciarum ad celebrationem Paschatis insidias parans, ipsa nocte magnæ feriæ sextæ proditoriè Alexandrinos adortus, immensa ab eis affectus est clade, pugnante pro illis, & in equo albo coruscantibus armis præire viso ipso sancto Petro ejus urbis Domino. Quare in ipsa Dominica Resurrectionis obsidionem solvens versùs Papiam iter direxit. Sed cùm evitare non posset occursum exercitûs Longobardorum, cui minime par esset, ad solitas fraudes conversus, consultationem de pace interposuit, pacisque studium cum Romana Ecclesia simulans, misit per literas & familiares suos ad Portuensem & Ostiensem Episcopos, & Cardinalem Sancti Petri ad vincula, ut pro reformanda pace inter Ecclesiam & Imperium ad eum securè accederent. Quod licèt apud Apostolicam Sedem omnibus suspectum visum fuerit, Alexander tamen Papa de consilio fratrum suorum, prædictos Episcopos & Cardinalem ad Imperatorem destinavit. Hos cùm humanissimè accepisset ac salutasset Imperator, haud tamen ab illis resalutatus est ob excommunicationem, qua erat constrictus, pacisque tractatio sine effectu permansit, quod ipse in cunctis modum nimis excederet, atque etiam in spiritualibus nonnulla postularet, quæ nulli unquam laico invenirentur esse concessa. Narrantur ista pluribus in Actis Alexandri Papæ.

LXXXVI. *Alexandriam Episcopatu auget.* Alexander autem Pontifex ut gratum se Alexandrinis exhiberet, eos hoc beneficio muneravit, et eorum urbem Episcopalem declararet, *ad postulationem*, inquiunt Acta illa, *Mediolanensis Archiepiscopi*, nempe Sancti Galdini Cardinalis & Apostolicæ Sedis Legati, cui Alexandrinam sedem subjecit. Anno postea 1180 idem Alexander Papa sedem Aquensem transtulit Alexandriam, ita ut qui prius Aquensis dicebatur Episcopus, dictus postea fuerit Alexandrinus, ut constat ex literis Algisii tunc Mediolanensis Archiepiscopi ad eosdem Alexandrinos ea de re eodem anno scriptis, quas refert Baronius in Addendis ad Tomum XII, necnon & ex aliis Innocentii Papæ III anno 1205 datis, ab Ughello Tomo IV Italiæ Sacræ pag. 449 laudatis. Addunt denique Acta Alexandri, hunc Pontificem privasse Papiensem Episcopum Crucis & Pallii dignitate, eo quòd civitas diu Octaviano Antipapæ & Friderico excommunicato adhæsisset, ac post præstitam satisfactionem, eumdem Fridericum in gravem jacturam Ecclesiæ Longobardorum, præsumpsisset in Italiam revocare.

LXXXVII. *Militiam S. Jacobi in Hispania approbat.* Eodem anno millesimo centesimo septuagesimo quinto Alexander Papa approbavit Ordinem militiæ Sancti Jacobi, in Hispania institutum ad defensionem Christianorum adversus Saracenos, literis datis *Ferentini per manum Gratiani S. Romanæ Ecclesiæ Subdiaconi & Notarii III Nonas Julii, Indict. VIII, Incarnat. Dominicę anno 1175, Pontificatûs verò D. Alexandri III anno sexto decimo*, quibus tredecim Cardinales subscripsére, ut videre est Tomo X Concil. pag. 1378 & seqq. ubi eæ referuntur. Gratulatur Pontifex in præfatione suarum literarum, quòd nobiles quidam non solùm possessiones terrenas, sed & corpora sua dare in extrema quæque pericula pro Domino decreverunt; statuitque ut habeantur in ipso Ordine, qui cœlibem vitam ducant, & *sint etiam, qui ad procreandam sobolem, & incontinentiæ præcipitium evitandum, conjugibus suis utantur*, ea tamen conditione, ut *si viri præmortui fuerint, & relictę uxores, quę Ordinem susceperunt, nubere voluerint; denuncietur hoc Magistro, sive Commendatori, ut cum illius licentia cui mulier ipsa vult, nubat tantùm in Domino. Quod etiam de viris intelligitur observandum: unâ enim utrique lege tenentur.* Eamdem postea Sancti Jacobi militiam, ejusque privilegia confirmavit Innocentius III Epistola XI Registri anni Pontificatûs XIII ex editione Bosqueti. Legendus Rada in Historia Ordinum Militarium Hispaniæ.

LXXXVIII. *Legatos Friderici Imp. suscipit pro pace* Anno millesimo centesimo septuagesimo sexto Fridericus Imperator Alexandri Papæ confœderatos Mediolanenses aggressus, ingenti prælio ab eis devictus est, & quidem, ut habent Acta Alexandri III sæpiùs laudata, *circa finem mensis Junii*. Hæc victoria diuturnis Longobardiæ calamitatibus finem tandem attulit, ac veræ pacis cum Alexandro Papa & civitatibus fœderatis componendæ, occasionem præbuit. Imperator enim, quem nulla unquam adversitas, aut difficultas ab incepto retrahere valuerat, hac accepta clade adeò vehementer à supremo Judice contritus est, inquiunt Acta, ut pacem Ecclesiæ, quam hactenus in duplicitate cordis poposcerat, toto animi affectu ab Alexandro suppliciter postulare decreverit. Cujus rei causa misit ad eum tunc Anagniæ in Campania degentem, tres ex præcipuis Imperii Principibus, nempe W. Magdeburgensem Episcopum, Christianum Moguntinum Archiepiscopum intrusum & P. Wormatiensem Electum, ac Prothonotarium regni cum plenissima potestate tractandæ & conficiendæ pacis inter Ecclesiam & Imperium. Qui cùm diutius de ea eum Pontifice egissent, tandem facta capitulorum conventione constitutum est, ut quoniam ad omnia solidiùs peragenda, necessaria videbatur ipsius Imperatoris, atque Longobardorum, de

quo-

quorum etiam pace agebatur, præsentia; Pontifex in eas partes se quantocyus transferret; atque interim Imperator firmam daret securitatem omnibus personis, & rebus Ecclesiæ Romanæ, Regisque Siciliæ, aliorumque ipsis adhærentium.

LXXXIX. *Conditiones pacis à Legatis juratæ.* Hæc ex Actis Alexandri apud Baronium; sed cùm in iis conditiones illius pacis, inter dictos Friderici Imperatoris Legatos, & quosdam Cardinales ex parte Ecclesiæ constitutos tractatæ, desiderentur, eas transcripsit Annotator Baronii ad annum 1176 num. 5 & seqq. ex cartula originali in pergameno, quæ asservatur in armario XI capsula VII archivi Arcis Sancti Angeli, cujus sumptum authenticum extat in Aquensi civitate & in Bibliotheca nobilissimi & eruditissimi Domini Henrici de Thomassin D. de Masaugues, ex qua discimus Legatos promisisse, quòd ipse Imperator Alexandro Papæ reverentiam exhibebit, & veram pacem relinquet eis & successoribus suis, & toti Romanæ Ecclesiæ, *& Præfecturam Urbis, & terram Comitissæ Mathildis restituet ei, & quod ordinatum est de Calixto* Antipapa *ex parte sua observabit*, &c. *de regalibus verò Beati Petri & aliis possessionibus, quas D. Imperator abstulit, vel sui, vel alii, favore ipsius*, quæ habet de prædictis, ipse bona fide restituat; de his verò, quæ alii habent, bona fide operam dabit studiosam, ut similiter restituantur. Securitatem prætereà promiserunt Legati Alexandri Papæ Clericis, famulis ac rebus in eorum comitatu existentibus in eundo Venetias, vel Ravennam, vel cetera loca, ad quæ procedere disposuerunt, & in quibus fuerint & manendo & redeundo, sive pax compleatur, sive disrumpatur; & si disrumpatur, post disruptionem per tres menses firmam treugam observabit Imperator & sui Alexandro Papæ & toti terræ suæ, quam ipse tenet, & Rex Siciliæ, vel alii per eum. Hæc est summa conditionum, quas prædicti Legati cum juramento promiserunt ex parte Imperatoris.

XC. *Alexander P.P. Venetias pergit pro pace cum Imp.* Anno itaque millesimo centesimo septuagesimo septimo antequam ad colloquium cum Imperatore Anagniâ exiret, Alexander Papa, præmisit ad eum duos Cardinales, ut securitatem, quam prædicti Legati promiserant, ab eodem Imperatore per exhibitionem juramenti reciperent. Quem cùm invenissent circa Mutinam, honorificè ab eo suscepti sunt: idemque filium Marchionis Montisferrati super Sancta Evangelia jurare fecit in anima sua prædictam securitatem. Pontifex autem præmissis sex de Cardinalibus suis Bononiam, ipse cum reliquis iter arripiens ad mare Hadriaticum, transito monte Gargano, susceptusque in civitate Liciana à Willelmo Siciliæ Rege, tredecim triremibus ab eo acceptis, post nonnullas adversorum ventorum & procellarum moras, tandem decimo Kalendas Aprilis Venetias appulit. Mox verò ad eum accedens Magdeburgensis Episcopus cum sociis, rogansque, ut quoniam urbs Bononia Principibus Imperii suspecta erat, alius eligeretur colloquii locus; promisit Pontifex se quàm primùm Ferrariam profecturum, ut ibi cum Rectoribus Longobardiæ, quorum etiam maximè intereffet, de ea re deliberaret. Quare indicto universorum Episcoporum & Consulum civitatum Longobardiæ Conventu, dominica Passionis, seu die decima Aprilis, Ferrariæ habendo, ipse interim Dominica *Lætare Jerusalem*, quæ cum die tertia Aprilis concurrebat, in Ecclesia B. Marci missam solemniter celebraturus, Rosam auream ex consuetudine ad Altare ferens, eam post impleta mysteria, Duci Venetiarum in signum gratiæ Sedis Apostolicæ contulit. Deinde verò cùm Ferrariam petiisset, ibi tandem, consensu omnium, electa est ad congressum civitas Venetiarum; ea tamen conditione, ut antea Dux cum populo Veneto jurarent, quòd antequam pax firmiter stabilita esset, absque consensu Pontificis haud permitterent Imperatorem intrare civitatem, quod & factum est.

XCI. *Universalem pacem firmat.* Convenientibus igitur rursum cunctis delegatis apud Venetias, post multas de feudis Longobardorum concertationes, demum in ipsis Apostolorum Petri & Pauli Octavis, perpetua pax Ecclesiæ firmata est, eâ formâ quæ prius inter partes composita fuerat: ac pariter Regi Siciliæ in annos quindecim pax concessa; & Longobardiæ induciæ ad sex annos, ut interim universæ simul eorum civitates convenirent de regalibus ac juribus, quæ Imperator ab eis sibi deberi contendebat. Hæc autem ita transacta, Imperator Chiogiam prope Venetias accedens, rata habuit; ac per Didonem Comitem & Sigilbot Camerarium suum, coram omnibus delegatis ac Principibus suis, jurare fecit in anima sua, quòd mox ut Venetias accederet, pariter in anima sua jurare faceret integram observationem eorum omnium, quæ inter partes constituta fuissent. Hisque peractis præcepit Pontifex, ut Imperator Venetias honorificè deduceretur. Hæc constant ex sincerioribus Alexandri Papæ Actis, ab Auctore, qui aderat, conscriptis, & ex Relatione Romualdi Archiepiscopi Salernitani, qui omnibus interfuit ut Legatus Willelmi Siciliæ Regis.

XCII. *Fridericum Imp. ad pedum & pacis oscula admittit.* Die vigesima quarta mensis Julii, Dominica, Fridericus Imperator Venetias appulit, eademque die in vigilia Sancti Jacobi, misit ad eum Alexander Papa quosdam Cardinales, qui post abjuratum ab illo

illo schisma Octaviani, Guidonis Cremensis & Joannis de Struma, ac promissam obedientiam Alexandro, ejusque successoribus Catholicis, eumdem à sententia excommunicationis absolverunt, & Catholicæ unitati restituerunt. Quod idem factum est cum ejus Principibus, tàm Ecclesiasticis, quàm secularibus, aliisque cunctis schismaticis illic præsentibus, qui eodem vinculo constricti tenebantur. Exinde Imperator tanquam Catholicus Princeps accedens ad Pontificem, qui eum opperiebatur ante fores Ecclesiæ Sancti Marci, deposita Chlamyde prostravit se in terram, & deosculatis Pontificis pedibus, ad pacis quoque osculum admissus est, & apprehensa Pontificis dextera, cum canticis & laudibus ad Chorum Ecclesiæ ipsum deducens, inclinato capite benedictionem ejus reverenter accepit. Ita Auctores laudati, quibus suffragatur Gaufredus Prior Vosiensis hoc tempore vivens, qui in suo Chronico apud Labbeum Tom. 2 Biblioth. pag. 324 scribit: *IX Kalendas Augusti venit Fredericus coram Papa Alexandro apud Venetiam, & incredibili honore susceptus, ante illum prostratus, elevatus à Pontifice & deosculatus est*. Spondanus in notula ad annum 1177 observat Andream Dandulum Venetiarum Ducem in suo Chronico asserere, *Papam medium inter Imperatorem & Ducem Venetiarum ad Altare B. Marci processisse*.

XCIII. *Et sacram communionem impertit.*

Sequenti die, in festo Sancti Jacobi, die 25 Julii, celebrante solemniter Pontifice Missam, post dictum Evangelium & sermonem factum ad populum, Imperator denuò ad Pontificis vestigia cum Principibus suis accedens, aurum post pedum oscula obtulit. Gaufredus Vosiensis loco laudato addit, eum à Pontifice sacra communione donatum: *Crastino*, inquit, *festo S. Jacobi, ferià secundà, idem Augustus ab ipso Papa apud S. Marcum sacram percepit communionem*. Finita autem Missa, rursum dexteram Pontificis apprehendens, extra Ecclesiam usque ad equum album deduxit, & streguam, sive suppedaneum equestre fortiter tenuit; frenumque accepit, ut stratoris officium impleret: sed quòd iter ad mare nimis videretur prolixum, pro facto Pontifex habuit, quod Imperator affectuosè voluit adimplere. Kalendis verò Augusti convocatis omnibus in Consistorium, Imperator præcepit Comiti Henrico de Diesa, jurare in anima ipsius Imperatoris super Sancta Dei Evangelia, se pacem Ecclesiæ & Imperii, necnon pacem Regis Siciliæ, & inducias civitatum Longobardorum bona fide servaturum. Idque ipsum jurarunt ex parte Regis Siciliæ, Romualdus Archiepiscopus Salernitanus, & Comes Andriensis, ejus Legati, ac pro Longobardis ipsorum delegati.

XCIV. *Venetiis Synodum celebrat.*

Post hæc decimo sexto Kalendas Septembris Alexander Papa in Ecclesia Sancti Marci unà cum Episcopis & Prælatis Italis & Germanis Synodum celebravit; in qua, juxta eum residente Imperatore, rursum communi omnium consensu prædicta omnia confirmata fuére; Ipseque Pontifex sententiam protulit, ut quicumque ea infringeret, nisi commonitus intra dies quadraginta satisfaceret, excommunicationem incurreret: in schismaticos autem, qui nondum resipuerant, anathematis sententiam renovavit. Sed & decimo quinto Kalendas Octobris eandem pacem, tam ipse Imperator, quàm ejus Principes literis suis confirmarunt, quas propriis subscriptionibus & sigillis munierunt. Demùm Imperator cum suis recessurus, Christianum Archiepiscopum Moguntinum Cancellarium suum reliquit, ut intra tres menses integrè restituenda curaret cuncta regalia Sancti Petri, & possessiones Ecclesiæ Romanæ, exceptis bonis Comitissæ Mathildis, quæ licèt unà cum aliis ex conventione pacis restitui deberent, tamen quòd ea Imperator ad jus Imperii pertinere contenderet, ne inde pax Ecclesiæ turbaretur, annuit Pontifex, ut eligerentur ex utraque parte viri, quorum judicio ea res definiretur. Hisque ita peractis, Imperator post osculationem pedum Pontificis, versùs Ravennam, & Cesenam profectus est: Pontifex autem circa medium mensis Octobris, habitis à Duce Venetiarum triremibus, Sipontum in Apulia applicuit; indeque terrestri itinere Anagniam decimo nono Kalendas Januarii reversus est. Schisma tamen, Friderici Imperatoris operâ conflatum, quod ab initio Pontificatûs Alexandri III Orthodoxos vexavit, & inceptum ab Octaviano, in Guidone Cremensi, & in Joanne de Struma, qui se Apostolicæ Sedis Pontifices mentiti fuerant, continuatum est, anno 1177 Imperatoris pœnitentiâ, humilique ejus obsequio finem omninò non accepit; Joannes enim de Struma sub Callisti III nomine, Pontificatum quidem abdicavit; sed Lando Antipapa sub nomine Innocentii III anno tantùm 1180 captus est, & carceri mancipatus, ut infrà videbitur.

XCV. *Mendacium de Alexandri PP. fabula exploditur.*

Ex his corruit putidissima illa fabula vulgò jactata, Alexandrum nempe Papam ad januas Ecclesiæ Sancti Marci, universo adstante populo, Imperatori jussisse, ut se humi prosterneret, & veniam denuò postularet, caput ipsius prostrati pede pressisse, ipsique insultasse his verbis ex psalmo petitis: *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem*: & læsum Imperatorem in ipsum illud intorsisse, *Non tibi, sed Petro*; cui reposuerit Alexander, *Et mihi & Petro*. Si enim quid hujus-

hujusmodi ab Alexandro Venetiis in Imperatorem fieri contigisset, quomodo scriptores illi superiùs eitati, qui minima quæque summâ diligentiâ prosecuti sunt, quasi ex condicto referre prætermisissent? His accedit non Guillelmi Tyrij tantùm, Rogerii Hovedeni, Matthæi Paris, & Gervasii Dorobernensis silentium, sed etiam quod ipse Alexander Epistolâ Venetiis *in Rivo alto VI Kal. Augusti* ad Willelmum Archiepiscopum Remensem, Apostolicæ Sedis Legatum & suffraganeos ejus, ut Abbates in Remensi provincia constitutos, eodem tempore data, & in Chronico Aquicinctino de verbo ad verbum relata, rem, ut gesta fuit, narraverit, scripseritque: *Notum sit solicitudini vestræ, quòd charissimus in Christo filius noster Fridericus, illustris Romanorum Imperator, per inspirationem divinæ gratiæ, deposito vanitatis errore, ad viam veritatis conversus, ad obedientiam Ecclesiæ & nostram, reverenter & devotè, sicut decuit, rediit, & illam in nobis B. Petro reverentiam & devotionem exhibuit, quam antecessores eius, nostris consueverunt antecessoribus exhibere, & se de cetero exhibiturum promisit.* Eadem ferè scripsit idem Pontifex eadem die Abbati Casinensi & Archiepiscopo Capuano, item Eboracensi, & Cantuariensi Archiepiscopis, ut legere est Tomo X Concil. pag. 1486 & seqq. Sed & Alexandri Papæ mansuetudo, qui Joannem Strumensem, Antipapam schisma ejurantem non multò post, tanta benignitate suscepit, ut eum familiaritate sua & mensa dignaretur, probat illum Pontificem alienum prorsus fuisse à fastu & arrogantia, quâ Friderico Imperatori insultasse jactatur.

XCVI. *Alexander PP legatum mittit ad Presbyterum Joannem Indorum Regem.* Dum Alexander Papa adhuc Venetiis ageret, quinto Kalendas Octobris scripsit Epistolam ad Indorum Regem, quem vulgò *Presbyterum Joannem*, vel *Pretejannum* nominant. Scribendæ autem Epistolæ ea occasio intercessit, quòd quidam Magister Philippus ipsius Pontificis Medicus, ad partes illas peregrinatus, retulisset eorum Principem, alioqui de fide Christianum, tamen, quòd non in omnibus consentiret cum Romana professione, avidè cupere de omnibus erudiri, ut in nullo dissentiret à Doctrina Sedis Apostolicæ; habereque in Urbe Ecclesiam, ubi missi ab eo viri prudentes habitare possent, & Apostolica plenius instrui disciplina, quam postmodùm in patria sua alios docerent. Referibens igitur per eumdem Philippum Alexander, ait, se *jam pridem referentibus multis* accepisse, eum Christianum nomen profiteri, & quod ad hoc firmiter intendat à Doctrina Sedis Apostolicæ in fide nullo modo dissentire; ideoque se præfatum Philippum Medicum à suo latere ad illum mittere, qui eum & suos de articulis Christianæ fidei, in quibus à Romana Ecclesia discordat, erudiat, seque libentissimè ei Ecclesiam in Urbe concessurum. Literæ *datæ Venetiæ in Rivo alto quinto Kalend. Octobris*, earumque inscriptio, tam apud Radulphum de Diceto pag. 608, quàm apud Matthæum Paris anno 1181, & apud Joannem Brompton in Chronico ad annum 1177 hæc est: *Alexander Papa charissimo in Christo filio Presbytero Joanni, illustri & magnifico Indorum Regi.* Quare apud Hovedenum verba ista, quæ in eo subjiciuntur, *Sacerdotum sanctissimo*, expungenda sunt, utpote a sciolo quodam inserta. Hæc summa Epistolæ Alexandri III.

XCVII. *Ejus regnum non in Africa sed in Asia situm.* Baronius re ata Epistolâ illâ scribit: Quæ autem secuta sint ista, nos latet, nisi quod, sive ab ipso Alexandro Papa, sive ab aliis ejusdem Sedis Apostolicæ Pontificibus constat Æthiopibus istis regni Preteiani, Abyssinis dictis, datam Ecclesiam S. Stephani Proto-Martyris unà cum ejus habitationibus, sitam post absidem Basilicæ S. Petri, quam in hanc usque pridie dent diem. Ita Baronius, qui antequam Epistolam referat, ait, Alexandrum dedisse *Epistolam ad Indorum Regem, quem vulgò nominant Preteianum, in Æthiopia longe lateque regnantem.* Sed licèt Baronii ætate communis opinio fuerit, Presbyterum Joannem alium non fuisse, quàm Imperatorem Abyssinorum seu Æthiopiæ, progressu tamen temporis à viris regionum illarum peritis, & qui ad illas peregrinati sunt, agnitum est, ejus Imperium, non in Africa, sed in Asia situm fuisse, & in hunc usque diem magni illius olim Presbyteri Joannis vestigia restare in regno Tanchut, quod *Barantola* Tartari, Saraceni *Boratai*, & incolæ *Lassa* vocant. Hæc inter alios observarunt Kircherus parte 2 Chinæ illustratæ, Jobus Ludolphus in suo ad Historiam Æthiopicam commentario, & nuper Annotator Baronii ad annos 1145 num. 9, & 1177 num. 5, & seqq. ubi num. 6 ait, Ecclesiam, quam Baronius scribit sua ætate ab Abyssinis, seu Æthiopibus Romæ possessam, ad alios nunc transiisse, cùm nulli Abyssini, seu Æthiopes Romæ morentur; quibus addi potest Baronium ex sola Epistolæ inscriptione intelligere potuisse, regnum Presbyteri Joannis non fuisse Æthiopiam, seu Abyssiniam, quæ sita est in Africa, cùm ea Epistola inscripta sit Indorum Regi, India autem non in Africa, sed in Asia sita sit. Albericus, qui vixit anno 1242 in Chronico ad annum 1165, & alii mox laudandi, vocant etiam Presbyterum Joannem *Indorum Regem.*

XCVIII. *Etymologia vocis Presbyteri Joannis.* Quoad etymologiam Presbyteri Joannis, seu cur ita vocatus fuerit, primus eam perscrutatus est Scaliger lib. 7 de Emen-

Emendatione Temporum, & post eum plures alii, inter quos Ludolphus loco laudato. Sed omnes tempus & operam perdiderunt; nam Annotator Baronii locis laudatis probat, Joannem illum ideo *Pretejanne* appellatum, quia revera *Presbyter* Nestorianus erat. Nam Otto Frisingensis lib. 7 cap. 33 loquens de Gabulensi Episcopo ad Eugenium III è Syria misso, ait: *Narrabat etiam, quòd ante non multos annos Joannes quidàm, qui ultra Persidem & Armeniam, in extremo Oriente habitans, Rex & Sacerdos cum gente sua Christianus est, sed Nestorianus*, &c. Otto autem Frisingensis obiit anno 1159. Guillelmus etiam Tripolitanus Ordinis Prædicatorum, qui vivebat anno 1273 in Gerardo Mercatore asserit, anno 1098, quo Antiochia à Crucesignatis capta est, *Coirem Chamum* fuisse Dominum aut Regem regionum Orientalium Asiæ, eoque demortuo, quemdam Presbyterum Nestorianum regnum illud invasisse, & *Presbyterum Joannem* appellatum esse. Marinus etiam Sanutus lib. 3 Fidelium crucis part. 13 cap. 4 refert, Davidem *quondam Joannis Presbyteri dominatoris & Regis Indiæ filium* Indis imperantem à Tartaris occisum fuisse; Marinus autem Sanutus florebat anno 1320. Cùm enim in Ecclesia Orientali licitum sit Presbyteris habitare cum uxoribus, ante sacros ordines susceptos ductis, Joannes iste ex sua genuit filium ac successorem nomine Davidem.

XCIX *Ejus regni institutionis & à Tartaris destructionis epocha.*

Cùm porrò ex Guillelmo Tripolitano laudato constet, anno 1098 Coirem Chamum fuisse dominum aut Regem regionum Orientalium Asiæ, eoque demortuo, Presbyterum Joannem regnum illud invasisse, seculo duodecimo ineunte vel circiter regnum illud à Joanne Presbytero institutum duravit in ejus familia usque ad annum 1202, quo Guillelmus Nangius, qui vivebat anno 1300 in Chronico scribit, Davidem Joannis Presbyteri filium occisum esse: *Tartari*, inquit, *ab Oriente surgentes post occisionem Domini sui Davidis Regis Indiæ tunc primò exierunt in populorum destructionem*. Marinus Sanutus loco laudato eumdem annum signat, referens, ut jam dictum est, Davidem *quondam Joannis Presbyteri dominatoris & Regis Indiæ filium* Indis imperantem, cùm Tartaris novas angarias imponeret, ab eis occisum fuisse cum tota familia, exceptâ unicâ ejus filiâ, quam *Cyngis Chaam* uxorem accepit. Vincentius Bellovacensis, Nangio & Marino Sanuto antiquior, florebat enim anno 1250, idem scribit, eumdemque annum notat in Speculo Historiali cap. 69, ubi addit, Cyngim, *ut dicitur de Davidis filia filios generavit*. Cùm autem Paulus Marcus Venetus, qui circa annum 1270 loca illa perlustravit, lib. 1 cap. 64 ait, loquens de regno Tartariæ, *ubi etiam manere consuevit Rex ille magnus, & toto orbe terrarum nominatissimus, vulgò Presbyter Joannes dictus. Modò autem provincia illa tributa pendet Magno Cham habens Regem de progenie Presbyteri Joannis*, Paulus, inquam, Marcus Venetus intelligendus de progenie fœminina Joannis Presbyteri; omnis enim ejus familia perierat, exceptâ unicâ filiâ Davidis ejus filii, ut mox ex Marino Sanuto dictum est.

C. *Alexander PP. Romam redit.*

Alexander Pontifex, qui, ex dictis, Venetiis Anagniam reversus est decimo nono Kalendas Januarii anni 1177, anno sequenti 1178 ineunte, à Clero, Senatu, populoque Romano rogatus in Urbem rediit mense Martio; Acta enim ejus vitæ tradunt, eum *in festo Sancti Gregorii Papæ ante dominicam Lætare Jerusalem post missam* exivisse de Tusculano, & cum magno gaudio Romæ receptum esse, & *ea Dominicâ Lætare Jerusalem*, quæ eo anno in diem 19 Martii incidebat, *ad processionem ad Sanctam crucem in processione* pertexisse, *& in Pascha regnum solemniter* induisse. His consentientia scribit Joannes de Ceccano in Chronico: *Quarto Idus Madii* [legendum quarto Idus Martii, qui dies concurrit cum festo S. Gregorii] *ibat Papa Romam eum Cardinalibus & Episcopis, quem receperunt Romani honorificè*. Radulphus item de Diceto pag. 599 *Alexander Papa, schismaticis ad unitatem Ecclesiæ redeuntibus, solemni processione receptus est Romæ die dominica, qua cantatur Lætare Jerusalem*, Dominica nempe quarta Quadragesimæ, sed aliquot ante dies Alexander Romam pervenerat, ut ex ejus Actis dictum est.

CI. *Callistum Antipapam pœnitentem honorificè suscipit.*

Joannes Abbas de Struma, Antipapa sub Callisti III nomine, qui, teste Rogerio Hovedeno, in Concilio degradatus, & ab ipso Imperatore, omnibusque Principibus reprobatus, occulte Viterbio exiens, ut testantur Alexandri Acta, ad montem Albanum, sub defensione Joannis Domini ipsius loci confugium fecerat, hoc eodem anno 1178, *reatum suum agnoscens, Montem Albanum deseruit, & apud Tusculanum ad pedes Papæ Alexandri, eum quibusdam suis clericis humilis & devotus accessit, & in conspectu Cardinalium, & multorum se peccasse publicè confessus est*, inquit Romualdus Salernitanus, qui postea subdit, Pontificem, *eum & in Curia & in mensa sua honorificè* habuisse. Actum est autem id IV Kalendas Septembris, seu in decollatione Sancti Joannis Baptistæ, ut scribunt tam idem Romualdus, quàm Joannes Ceccanus, qui in Chronico ait: *IV Kalend. Septembris, Joannes Strumi Tusculanum venit, & Alexandro Papæ satisfecit, & pœnitentiam egit.* Anonymus Cassinensis ad eumdem annum his addit, Joannem de Struma ab Alexan-

xandro Papa dictum esse Rectorem Beneventi: *Joannes Abbas Strumensis*, inquit, *qui vocabatur Papa Callistus, tu decollatione B. Joannis Baptistæ Tusculanum ad pedes Domini Alexandri Papæ III venit, qui postea Rectorem Beneventi constituit*. Marius denique Vipera in Archiepiscopis Beneventanis scribit, eum à Papa constitutum esse Archiepiscopum Beneventanum & illius urbis Præfectum, sed eodem anno millesimo centesimo septuagesimo octavo mortuum esse.

CII. *Innocentius III Antipapa eligitur.*

Non multò post Joannis Strumensis abdicationem, tertio scilicet Kalendas Octobris ejusdem anni 1178, si Joanni Ceccano fides, schismatici, quorum dux erat miles quidam, Octaviani quondam sub nomine Victoris IV Antipapæ frater, Landum quemdam Sirinum in pseudo-Papam elegerunt, eique Innocentii III nomen imposuerunt. Hujus quidem Antipapæ nec Baronius, nec Oldoinus mentionem fecerunt, Onuphrius tamen in Chronico Ecclesiastico & plures alii ejus meminére: *Tertio Kalendas Octobris*, inquit Joannes de Ceccano ad annum 1178, *quidam de secta schismatica, inito consilio, Landum Sitinum elegerunt iu Papam Innocentium, ab eisdem est consecratus*. Auctarium tamen Aquicinctinum Innocentii pseudo-Papæ electionem revocat ad annum 1179, quæ sententia non videtur improbabilis, cùm in Concilio Lateranensi mense Martio illius anni congregato, nullum ejusdem Innocentii pseudo-Pontificatus ordinationes irritentur. *Schismatici*, inquit Auctor illius Auctarii ad eumdem annum 1179, *quietem non ferentes Ecclesiæ iterum quemdam clericum de progenie illorum, quos Frangipanes Romani vocant, contra Papam Alexandrum, Antipapam statuunt, quem mutato nomine Innocentium III vocitarunt. Quem quidam miles, frater Octaviani, qui per contentionem cum Alexandro provectus fuerat, propter odium Papæ manutenebat, tradita ei turri, vel munitione sua, quam juxta Romanam civitatem fortissimam habebat. At istius violentiâ supra ceteros schismaticos afflictus Papa, communicato cum Cardinalibus consilio, pace cum Cardinalibus, propinquis prædicti Octaviani reformata, præfatam munitionem à præfato milite magno pretio comparavit. Sicque per industriam Hugonis Diaconi Cardinalis, qui & ipse inter Romanos nobilissimus erat, prædictam cepit cum sæpefato pseudo-Papa munitionem, qui ad pedes domni Papæ adductus, in Cavea est perpetuò clausus*. Ubi Chronographus iste pluribus annis gesta uno tenore narrat.

CIII. *Ab Alexandro PP. ad Cavas in exilium deportatur.*

Innocentius enim Antipapa anno tantùm 1180 ab Alexandro captus est, ut differtè scribit Anonymus Casinensis ad eumdem annum. *Lando intrusus*, inquit, *qui est Papa Innocentius dictus, apud Palumbaram cum sociis captus ad Cavas, est in exilium deportatus*. Joannes item de Ceccano in Chronico ad eumdem annum ait: *Pseudo-Laudo Sitinus falsò Papa dictus captus ab Alexandro Papa & illaqueatus est, apud Caveam cum complicibus suis iu exilium ductus est*. Sicque omninò finitum est schisma, quo nullum aut vehementius, aut diutiùs perseveravit, ut scribit Nangius in Chronico ad annum 1178. *Cum legitur*, inquit, *Romanam Ecclesiam multis schismatibus fuisse discissam, isto tamen nullum aut vehementius iucundum, aut diutius perseveravit*. Quatuor enim fuerunt Antipapæ, quos vicit Alexander; unde Auctor Magni Chronici Belgici pag. 188 de Alexandro III loquens, scribit: *Iste vicit quatuor schismaticos, scilicet Octavianum, Guidonem Cremonensem* (legendum Cremensem) *Joannem Fermensem* (legendum Strumensem) *& Landonem Antipapas. Primus fecit se Victorem, secundus verò Paschalem, tertius Callistum, quartus Innocentium, quorum tres fuerunt Presbyteri Cardinales, qui omnes vicissim schisma fecerunt*. Schisma itaque duravit annos XXI, passim tamen Scriptores tradunt fuisse annorum tantùm XIX, quia nullam rationem habent pseudo-Pontificatûs Innocentii III, quòd paucos asseclas habuerit.

Concilium Lateranense III, Generale XI.

CIV. *Alexander PP. Concilium Lateranense III generale indicit.*

Cum Fridericus Imperator anno millesimo centesimo septuagesimo septimo schisma ejurasset, jamque toto orbe Christiano, exceptis paucis schismaticis, Alexander III ut legitimus Pontifex coleretur, Concilium Oecumenicum Romæ, mense Martio, anni millesimi centesimi septuagesimi noni celebrandum indixit idem Pontifex. Literæ convocationis Concilii ad Episcopos Tusciæ missæ, quas & ad universos orbis Christiani Episcopos datas fuisse, sola inscriptione mutata, norunt antiquitatis Ecclesiasticæ periti, datæ sunt ab Alexandro Papa *Tusculani XI Kalendas Octobris*, ideoque anno 1178, non verò 1177, quo, medio mense Septembri adhuc Venetiæ versabatur ex superiùs dictis, indeque Sipontum perrexit, ac tandem decimo nono Kalendas Januarii Anagniam pervenit. Robertus quidem de Monte, qui Concilium connectit cum anno 1180, ad annum 1179 refert, Alexandrum Papam misisse Octavianum Subdiaconum Ecclesiæ Romanæ ad Rotomagensem provinciam, ut Archiepiscopum & Suffraganeos ipsius Abbatesque convocaret, & alios pariter

Sub-

Subdiaconos ad Orientem & Occidentem, & Meridiem & Septentrionem, ut convenirent ad Concilium generale, ſed in Chronico Roberti de Monte numeros à Librariis ſæpe tranſpoſitos fuiſſe obſervavit Annotator Baronii. Certè literæ convocationis ad Epiſcopos Tuſciæ, Romæ vicinos datæ anno 1178 menſe Septembri, ſatis ſuperque indicant, jam alias datas eſſe ad aliorum regnorum Antiſtites, utpotè remotiores, quod confirmatur ex literis convocationis ad Epiſcopos Palæſtinæ & Syriæ, quas Willelmus Tyrius lib. 21 cap. 26 Belli ſacri, anno 1177 datas diſertè ſcribit.

CV. *Anno 1179 celebrandum.* In prædictis ad Tuſcos literis Pontifex mandat Epiſcopis & Abbatibus, ut prima Dominica Quadrageſimæ anni milleſimi centeſimi ſeptuageſimi noni Romam ſe conferant: *Quocirca*, inquit, *per Apoſtolica vobis ſcripta mandamus, qualiter huic noſtræ diſpoſitioni plenis deſideriis cooperari curetis, & prima Dominica advenientis Quadrageſimæ, ad urbem Romam, ducente Domino veritatis.* Dominica prima Quadrageſimæ anno 1179 concurrebat cum die decima octava Februarii; Concilium tamen Dominica tertia, ſeu die quarta Martii inchoatum, ideſt, preces ea die ad Deum de more fuſæ, & poſtridie, feriâ ſecundâ, prima ſeſſio inchoata eſt. Chronographus enim Reicherſpergenſis ad annum 1179 ſcribit: *Alexander Papa celebravit Synodum Epiſcoporum generalem & valde celebrem in urbe Roma, media quadrageſima, ideſt, IV Idus Martii*, ſed legendum, *IV Nonas Martii*, qui dies eo anno concurrebat cum media Quadrageſima, ſeu cum Dominica tertia Quadrageſimæ, dies autem *IV Idus Martii* concurrebat cum feria ſecunda poſt Dominicam quartam. Hanc correctionem certam eſſe, demonſtrat Rogerius Hovedenus, qui in parte poſteriori Annalium pag. 582 ait: *Congregatis univerſis Romæ in præſentia Domini Papæ Alexandri, ipſe Papa in Lateranenſi Eccleſia, in eminentiori loco cum Cardinalibus ſuis, & Præfectis & Senatoribus, & Conſulibus Urbis conſtitutus, feria ſecunda tertiæ hebdomadæ Quadrageſimæ, quæ tertio Nonas Martii evenit, primum Concilii ſui diem celebravit*, ideſt primam ſeſſionem. Dacherius Tomo XII Spicilegii pag. 638 refert Epiſcoporum Concilii catalogum ex codice MS. monaſterii de Brana Ordinis Præmonſtratenſis, in quo etiam dicitur, Concilium habitum eſſe *anno ab Incarnatione Domini 1179, Alexandri III Pontificatûs vigeſimo, menſe Martio, indictione undecima* (legendum duodecima, ut alii characteres demonſtrant) *quinta, & ſeptima, & nona decima die menſis*. Quare convenit cum Hovedeno, primam Concilii ſeſſionem habitam eſſe die quinta menſis Martii; quod & diſertis verbis affirmat Tyrius loco laudato: *Per idem tempus*, inquit, *Romæ celebrata eſt Synodus in Baſilica Conſtantiniana, quæ dicitur Lateranum, trecentorum Epiſcoporum, Pontificatus Alexandri, XX anno, menſe Martio, Indictionis duodecimæ, quinta die menſis.*

CVI. *Tribus ſeſſionibus illud abſolvit.* Concilium tribus ſeſſionibus abſolutum fuiſſe, tam Hovedenus, quàm Catalogus, laudati teſtantur, & in hoc ſolùm differunt, quòd in catalogo legitur, ſecundam ſeſſionem habitam die ſeptima Martii, Hovedenus verò aſſerit, eam celebratam die decima quarta ejuſdem menſis, ſubdit enim: *Similiter ſecundum Concilii ſui diem celebravit quarta feria ſequentis hebdomadæ, quæ ſecundo Idus Martii evenit.* (ſeu die decima quarta Martii) *In quo Concilio Willelmus Remenſis Archiepiſcopus factus eſt Presbyter Cardinalis ad tit. Sanctæ Sabinæ, & Henricus Abbas Claravallenſis factus eſt Epiſcopus Cardinalis Albanenſis. Et Dominus Papa tertium concilii ſui diem celebravit ſecunda feria ante Dominicam in Ramis Palmarum, quæ XIV Kalendarum Aprilis evenit*, die nempe decima nona Martii, quę concurrebat cum feria ſecunda. Porrò Willelmum Remenſem Archiepiſcopum in hoc Concilio dictum fuiſſe Cardinalem, confirmant Rigordus in Philippo Auguſto, & Chronographus Aquicinctinus, loquentes de coronatione Philippi in Regem Franciæ, eodem anno 1179 facta. *Superveniente*, inquit Rigordus pag. 5, *omnium Sanctorum feſtivitate Philippus Auguſtus, convocatis Archiepiſcopis, Epiſcopis & omnibus terræ Baronibus à Willelmo Reverendo Remenſium Archiepiſcopo tituli Sanctæ Sabinæ Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ Sedis Legato, ipſiuſque Regis avunculo, coronatus eſt Remis.* Chronographus verò Aquicinctinus ad eundem annum ſcribit: *Ludovicus Rex Francorum filium ſuum Philippum in Regem ſublimat Remis in feſtivitate omnium Sanctorum. Sequenti Dominica Willelmus Remenſis Archiep. Card. Presbyter tit. S. Sabinæ & Apoſtolicæ Sedis Legatus, convocatis Epiſcopis & totius ſecundæ Belgicæ perſonis Concilium tenet*, &c. Ex quo & ex dictis num. LII de Conrado Archiepiſcopo Moguntino, conſtat deceptos eſſe, qui ſcripſere, Epiſcopos ante ſeculi decimi quarti initium in Cardinalium Collegium cooptari non cœpiſſe.

CVII. *Numerus Epiſcoporum Concilii.* Quoad numerum Epiſcoporum Concilii, inter Antiquos ferè convenit, trecentos ei interfuiſſe; nam Willelmus Tyrius, qui Concilio interfuit, quique lib. 21 cap. 26 dicit ſe confeciſſe catalogum Epiſcoporum diligenter *ad preces ſanctorum Patrum, qui eidem Synodo interfuerunt*, trecentos adfuiſſe aſſerit, loquens numero rotundo;

Ano-

Anonymus enim Cassinensis in Chronico, saltem in omnibus MSS. constanter asserit fuisse Episcopos CCCI, ut observat Camillus Peregrinius in Notis ad illum Anonymum, in editione autem à Caracciolo curata, manifesto errore habentur XXXI, pro CCCI; in ea quippe legitur: *Alexander Papa celebravit Concilium in Ecclesia Lateranensi mense Martio, ubi fuerunt Episcopi numero triginta & unus, exceptis Cardinalibus, qui fuerunt viginti duo, & exceptis Abbatibus, qui præ nimia multitudine numerari non potuerunt, ubi Sancta Synodus promulgavit capitula XXVII*. Chronographus denique Reicherspergensis, post verba mox laudata, subdit: *Hæc Synodus congregata est toto ferè superiori anno per totum Romanum Imperium, cui etiam interfuerunt sexcenti vel amplius Episcopi*, sed legendum *trecenti*, ut ex dictis constat, nisi dicatur Chronographum istum Episcoporum & Abbatum ibidem præsentium numerum ad sexcentos restringere.

CVIII. *Convocationis Concilii causa & canones.*

Causæ convocationis Concilii hæ fuere. Ut Ecclesiæ commodis consuleret, atque procellas, quibus ipse Alexander Pontifex vexatus fuerat, in posterum devitarentur: ut forma aliqua electioni Pontificis apta præscriberetur, qua ambitiosorum hominum audacia, & insolentia deinceps reprimeretur: ut mores hominum schismatis & belli causa corrupti reformarentur, simoniaca enim labes in Ecclesiis & monasteriis, avaritia in Ecclesiasticis, usura in laicis, aliaque vitia horrendum in modum grassabantur. Accessit prætereà alia causa gravissima, quia scilicet hæresis Catharorum, sive Publicanorum, sive Patarinorum, in dies latius manabat: quibus permulti rudes & imperiti, hæreticorum fraudibus decepti, in Vasconia & in Albigesio, & in partibus Tolosanis fidem habebant, ideoque necessarium erat huic detestabili pesti remedium statim adhibere. Quibus malis Alexander Papa & sacra Synodus canonibus viginti septem Tomo X Concil. legendis occurrerunt.

CIX. *Statutur nullam esse electionem Pontificis Rom. in qua duæ partes Cardinalium non consenserint.*

In iis Canonibus primum obtinet locum ille, quo ad avertenda, quæ imposterum possent oboriri schismata, statutum est, ut non haberetur Romanus Pontifex, qui non à duabus partibus Cardinalium esset electus, hisque verbis conceptus est: *Licèt de evitanda discordia in electione summi Pontificis manifesta satis à nostris prædecessoribus constituta manaverint: tamen quia sæpe post illa per improbæ ambitionis audaciam, gravem passa est Ecclesia scissuram: nos etiam ad malum hoc evitandum, de consilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione Concilii, aliquid decrevimus adjungendum. Statuimus igitur, ut si forte inimico homine superseminante zizania, inter Cardinales de substituendo Pontifice non potuerit concordia plena esse, & duabus partibus concordantibus, tertia pars noluerit concordare, aut sibi alium præsumpserit ordinare, ille Romanus Pontifex habeatur, qui à duabus partibus fuerit electus & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus, quia rem non potest, sibi nomen Episcopi usurpaverit, tam ipse, quàm qui eum receperint, excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut Viatici eis etiam, nisi tantùm in ultimis, communio denegetur...... Ex hoc tamen nullum Canonicis constitutionibus & aliis Ecclesiasticis præjudicium generetur, in quibus majoris & sanioris partis debet sententia prævalere, quia quod eis in dubium venerit, superioris poterit judicio diffiniri. In Romana verò Ecclesia aliquid speciale constituitur, quia non potest recursus ad superiorem haberi*. Illud decretum etiamnum adhuc servatur.

CX. *Pseudo-Pontificum ordinationes irritantur.*

Secundus canon Concilii est de abolendis ordinationibus à schismaticis Antipapis introductis: *Quod à prædecessore nostro felicis memoriæ*, inquit Pontifex, *Innocentio factum est, innovantes, ordinationes ab Octaviano, & Guidone Hæresiarchis, necnon & à Joanne Strumensi, qui eos secutus, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus: adjicientes etiam, ut si quis dignitates Ecclesiasticas, seu beneficia per prædictos schismaticos receperint, careant impetratis ...... Illos autem qui sponte juramentum de tenendo schismate præstiterint, à sacris ordinibus & dignitatibus decrevimus manere suspensos*. Ubi nulla mentio est Landonis, qui, ex dictis, pseudo Pontifex creatus est sub Innocentii III nomine, ex quo conjicio eum tunc nondum in Pontificatum fuisse intrusum.

CXI. *Episcopi schismatici schisma abjurant.*

Albertus Stadensis in Chronico, & Krantzius Historiæ Ecclesiasticæ Saxoniæ lib. 7 cap. 3 Episcopos schismaticos tum Germaniæ, tùm aliarum provinciarum ante receptos non fuisse scribunt, quàm schisma sub hac illis præscripta formula ejurassent: *Ego anathematizo & recuso omnem hæresim extollentem se adversus Sanctam Romanam Ecclesiam Catholicam; præcipuè verò schisma Octaviani, & Guidonis & Joannis: & ordinationes eorum irritas judico, & eis contradico; ex modo in antea me obedituram juro & promitto fidelitatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Domino meo Alexandro & successoribus ejus justè intrantibus; ipsique servitium absque omni malo ingenio contra omnem hominem, secundùm ordinem meum. Consilia ejus quæ mihi scripto certo mandaverit, vel ipse commiserit, nulli hominum pandam, nec etiam pro periculo corporis, atque membrorum: Legatum Ecclesiæ Romanæ honorabo, & ducam & reducam, & juvabo expensis. Sic me*

me Deus adjuvet & hæc Sancta Evangelia.

CXII. *Editur canon contra hæreticos hujus temporis.*

Alii canones, ad disciplinam Ecclesiasticam restituendam eo in Concilio editi, legi possunt Tomo X Concil. & apud Natalem Alexandrum; sed hic ultimus prætermittendus non est, qui ad historicam rationem pertinet. Est enim contra hæreticos Waldenses seu Albigenses: *Quia in partibus Guasconiæ, Albigesio, & partibus Tolosanis, & aliis locis, ita hæreticorum, quos alii Catharos, alii Patarenos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perversitas ..... Eas & defensores eorum & receptores anathemati decernimus subjacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, vel fovere, vel negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum privilegiorum cuilibet indultorum obtentu, aut sub aliacumque occasione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam.* Iisdem pœnis subjicit prædones seu grassatores, quos nominat *Brabantiones, Aragonenses, Navarros, Bascolos, Coterellos & Triavardinos*, qui more Paganorum ita debacchabantur in Christianos, ut nec sexui, nec ætati, nec conditioni, nec locis Sanctis vel profanis parcerent: contra quos armis agendum admonet, eorumque bona a Principibus in fiscum redigi, ipsosque servituti subjici concedit: illis autem, qui adversus eos arma sumerent, indulgentiam peccatorum, seu *biennium de pœnitentia injuncta* relaxat: *aut si longiorem ibi moram habuerint, Episcoporum discretioni, quibus hujus rei causa fuerint injuncta*, committit, *ut ad eorum arbitrium secundum moram laboris, major eis indulgentia tribuatur*: eos qui Episcoporum admonitionibus in his parere contemnerent, excommunicationi subjacere decernit: ipsos verò Episcopos ac Presbyteros, qui se in eis negligentes exhiberent, Officii sui privatione mulctat.

CXIII. *Alex. PP. S. Laurentium Dublinens. Episc. Hiberniæ Legatum creat.*

In hoc præterea Concilio Sanctum Laurentium Archiepiscopum Dublinensem in Hibernia, Regio sanguine ortum, legationem Hiberniæ accepisse, refert Baronius ex Auctore Vitæ ejus apud Surium ad diem XIV Novembris, in qua cap. 24 legitur: *Legatus totius Hiberniæ à Domino Papa constituitur. Reversus inde prosperè in Hiberniam, commissæ sibi legationis officium, cum magna totius Ecclesiæ libertate exequi satagebat.* Et paulò refert, eum ita execratum esse Clericos incontinentes, *ut omnes tam Subdiaconos, quàm Diaconos, vel Presbyteros, si incontinentiæ convicti essent, licèt tanquam Archiepiscopus posset, tamen nollet absolvere, sed ad Romanam Ecclesiam à summo Pontifice absolvendos destinaret; ita ut quodam tempore, quod dictu mirum est, centum & quadraginta Presbyteros incontinentiæ convictos Romam miserit absolvendos.* Hunc Sanctum Præsulem anno 1181 dum pacem solicitaret Regis Hiberniæ cum Rege Angliæ defunctum, postea Honorius Papa III in sanctorum numerum retulit, ut suo loco dicetur.

CXIV. *Nihil in Concilio contra Petrum Lombardum definivit.*

Baronius denique existimavit in hoc Concilio Lateranensi delatam fuisse accusationem adversus Petrum Lombardum Episcopum quondam Parisiensem, quòd scripsisset, quòd Christus secundùm quod est homo non est aliquid, quod probat ex literis Alexandri Papæ *ad Willelmum Archiepiscopum Senonensem*, quibus ei præcipit, ut suffraganeos suos Parisiis convocet, & unà cum illis & aliis religiosis viris præscriptam doctrinam studeat *penitus abrogare*, quas literas refert Matthæus Paris anno 1179, datasque ait Willelmo tunc Senonensi Archiepiscopo, qui tamen, ut demonstrat Annotator Baronii, anno 1176 è Senonensi Archiepiscopatu ad Remensem translatus fuerat; ideoque Matthæus Paris Baronio, aliisque errandi causa fuit. Certè *Magister Gualterus* Prior Sancti Victoris Parisiensis contra Petrum Abaelardum, Petrum Lombardum, Petrum Pictavinum ejus discipulum, & Gilbertum Porretanum quatuor libros composuit, qui, ut observat Bulæus Tomo 2 Hist. Universitatis Parisiensis pag. 402 extant MSS. in duobus exemplaribus asservatis in Bibliotheca Sancti Victoris, in quibus ait: *Hoc sciendum quòd Alexander Papa nuper in Concilio Romano paraverat nominatim illius* (nempe Petri Lombardi) *sententias damnare, quarum argumentis & Arrii & Sabellii, & novorum hæreticorum errores recrudesceret, scilicet quòd Christus nihil sit secundùm quod homo. Quidam verò Cardinalium causam Dei & fidei Christianæ religionis, qua stamus & vivimus, alienis negotiis postponentes non rectè & respondentes dixerunt venerabili Papæ:* „ Domine alia majora suscepimus tractanda. *Tunc Apostolicus*: Imò primum & „ maximum de fide & hæreticis agendum „ est. *Quod illi audientes egressi sunt de „ consistorio. Quidam etiam Episcopus Valen„sis exivit cum illis dicens*: Domine Papa, „ Ego ei Ecclesiæ & Præpositus olim scho„larum ejus defendam sententiam magi„stri. *Quid plura; cessent putidæ ranarum garrulitates Apostolica Sede de Roma ita intonante & definiente.*

CXV. *Eum post Concilium damnavit.*

Refert postea literas Alxandri III Papæ, quibus constat, Pontificem post Concilium damnasse propositionem Petri Lombardi, quas literas quia breves & proposito nostro convenientissimas hìc exhibere abs re non erit: *Alexander Episc. S.S.D. V. Willelmo Remensi Archiep. Apostolicæ Sedis Legato sal. & Apost. bened. Cùm Christus perfectus Deus, perfectus sit homo, mirum*

rum

rum est qua temeritate quisquam audet dicere, quòd Christus non sit aliquid secundùm quod est homo. Ne autem tanta possit in Ecclesia Dei abusio suboriri, vel error induci; Fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus convocatis magistris Scholarum Parisiensium & Remensium & aliarum circumpositarum civitatum, auctoritate nostra sub anathemate interdicas, ne quis de cetero dicere audeat, Christum non esse aliquid secundùm quod est homo. Quia sicut verus est Deus, ita verus est homo, ex anima rationali & humana carne subsistens. Datum XII Kal. Martii anno 1180, vel sequentis, nam XII Kal. Martii anni 1179, quo eas literas datas putat Bulæus pag. 431, Willelmus Remensis Archiepiscopus vel in via erat, vel jam Romam pervenerat, ut interesset Concilio, ad quod vocatus fuerat, ideoque Alexander Papa Petri Lombardi propositionem non in Concilio, sed post illud damnavit, ut etiam constat ex narratione Magistri Gualterii mox recitata.

CXVI. *Regium titulum Portugalliæ Principi concedit.*

Hoc eodem anno millesimo centesimo septuagesimo nono, Alphonsus hujus nominis primus, qui sedente Innocentio II Regium in Portugallia titulum sumpserat, ab Alexandro III Regis titulum accepit, quo ab aliis Pontificibus Romanis nondum cohonestatus fuerat, ob res adversùs Saracenos præclarè gestas. Hic cùm antea sub Lucio secundo, ut vidimus, provinciam suam vectigalem fecisset Romanæ Ecclesiæ sub annuo censu unciarum auri quatuor, rursum hoc tempore obtulit regnum suum eidem Ecclesiæ, sub cujus jugiter protectione consisteret, persoluturum in perpetuum annis singulis loco census duas auri marchas. Diploma quidem Alexandri III, quo Alphonso titulum Regis tribuit, non refert Baronius, sed testatur illud extare in Turri, de Tumbo dicta, in qua asservantur monimenta Regum, datum anno Redemptoris 1179, Alexandri Papæ vigesimo, & esse præterea de iisdem mentionem in Epistolis 144, 151, & 152 libri primi Registri Innocentii III, qui in Epistola 99 juxta editionem Baluzii, juxta Baronium 100, scribens Portugalliæ Regi ait: *Ceterùm cùm idem pater tuus usque ad tempora felicis memoriæ Alexandri Papæ prædecessoris nostri, Ducis esset nomine appellatus, ab eodem meruit obtinere, ut tam ipse, quàm ejus hæredes Regio nomine vocarentur.*

CXVII. *Procurat expeditionem in Terram Sanctam.*

Anno millesimo centesimo octogesimo cùm è Terra Sancta perlatum esset nuncium de Saladini Ægypti Principis tremenda expeditione adversus civitatem Jerosolymitanam; mox Alexander Papa scribens ad universos Christianos Principes, populosque, & Catholicæ communionis Antistites, eosdem ad subsidium fidelibus Orientalibus ferendum summopere hortatus est. Cujus ea de re scriptas literas Rogerius Hovedenus in Annalibus recitat; additque confestim Philippum Regem Franciæ, qui Ludovico VII patri eodem anno mortuo successit, & Henricum II Angliæ Regem promisisse, eis brevi subvenire. Quo tempore Manuel Græcorum Imperator timens, ne in suum Imperium aliquid in transitu Franci molirentur, rogavit Alexandrum Pontificem, ut securitatem ei *à protonobilissimo*, ut vocat, *Rege Francorum* procuraret, mitteretque cum ejus exercitu aliquem Cardinalem, cujus reverentiâ milites compescerentur. Hanc Manuelis Epistolam extare in Collectione antiquorum diplomatum, facta per Benedictum Papam duodecimum, asserit Baronius ad annum 1180. Cùm autem Manuel die vigesima secunda Septembris ejusdem anni obierit, ea Epistola ante eum diem data, & Franciæ Rex antea exercitum pro Terræ Sanctæ subsidio collegerat.

CXVIII. *Henrici Angliæ Regis filium Episcopatui renuntiare cogit.*

Cùm Gaufredus Henrici II Angliæ Regis filius nothus electus fuisset Episcopus Lincolniensis, & proventus reciperet, minus tamen quæ essent curæ Episcopalis cogitabat: quod cum accepisset Alexander Papa anno 1181 scripsit ad Richardum Cantuariensem Archiepiscopum, ut omni excusatione postposita, eum compelleret electioni suæ, cui consenserat, renunciare, vel sine dilatione Ordinem Sacerdotalem & Pontificalem officii dignitatem recipere. Verùm Gaufredus maluit electioni suæ renunciare, quàm sacris Ordinibus insigniri, ut referunt Rogerius Hovedenus in Annalibus & Gervasius Dorobernensis in Chronico, qui ad annum 1181 scribit: *Resignavit hoc anno Gaufridus, Regis Henrici filius, sed nothus, Episcopatum Lincolniæ, anno electionis suæ Octavo in manum Richardi Cantuariensis Archiepiscopi, & Regis patris sui factus est Cancellarius.*

CXIX. *Canonizationes Sanctorum Apostolicæ Sedi reservat.*

Metropolitanos à seculo decimo, quo Pontifices Romani suam in sanctis canonizandis auctoritatem interposuere, usque ad Alexandrum III antiquum morem quodammodo retinuisse, tum annuendo simul cum Papa Sanctorum elevationi & canonizationi; tum etiam sola auctoritate utrumque pro sua Ecclesia præstando, scribit Mabillonius in præfatione Seculi V Benedictini num. 99 & seqq. quod quibusdam exemplis probat, addens Alexandrum III id tanquam unam ex majoribus causis ad Romanum Pontificem pertinere edixisse. Idem scribit D. Phæbæus Scriptor mihi ignotus, à Papebrocio, in Dissertatione XX de solemnium canonizationum initiis atque progressibus, quæ extat in ejus Conatu Chronico-Historico, laudatus, & in

eo fundatur, quia sub Alexandri III nomine in 3 Decretalium per Bonifacium VIII collecto, tit. 45 *de Reliquiis & venerat. Sanct.* cap. *Audivimus*, præcipitur *ne liceat aliquem pro sancto absque auctoritate Romanæ Ecclesiæ venerari*. Quibusdam enim diabolica fraude inductis ad venerationem hominis in potatione & ebrietate occisi, more infidelium frequentandam ut Sancti, præcepit Alexander, *ut illum non præsumant de cetero colere*, & rationem reddit, *cum etiamsi per eum miracula fierent, non liceret ipsum pro sancto absque auctoritate Romanæ Ecclesiæ venerari*. Hæc verò loquendi formula, inquit Papebrocius loco laudato, decretum non facit, sed factum & vulgò notum supponit. Ibi etiam conjicit Papebrocius solam duorum vel trium seculorum consuetudinem, ut maxime rationabilem, sic facillimè receptam, vim legis & decreti obtinuisse. Sed huic conjecturæ obstat, quòd licèt plures ab exeunte seculo decimo reperiantur à Romanis Pontificibus factæ solemnes Sanctorum canonizationes, præsertim sub Innocentio II, plures etiam eodem tempore reperiuntur Sanctorum elevationes à Metropolitanis factæ usque ad annum 1153, quo Hugo Archiepiscopus Rotomagensis apud Mabillonium laudatum, de elevatione Sancti Gualterii Abbatis Pontisarensis literas dedit, in quibus Archiepiscopus commemorat, *invitantibus, imò & cogentibus miraculis, missa super hoc legatione & assensu Magnifici Remorum Archiepiscopi Samsonis & aliquorum Galliæ Pontificum*, Theobaldo Parisiensi, ejusque æquivoco Silvanectensi præsentibus, Sancti Gualterii Reliquias à se levatas & translatas fuisse, concessis insuper indulgentiis in eorum gratiam, qui ipsius Sancti Gualterii beneficia implorarent. Sex itaque annis ante Alexandri III Pontificatum Metropolitani adhuc antiquam consuetudinem servabant, elevandi seu canonizandi aliquando pios viros Sede Apostolica inconsulta. Quare verosimile videtur, hanc causam Apostolicæ Sedi reservasse Alexandrum, cùm nulla post annum 1153 à Metropolitanis canonizatio facta assignari possit: unde Archiepiscopus Viennensis & ejus suffraganei anno 1231 postulantes à Gregorio IX canonizationem Stephani Diensis Episcopi, anno 1213 defuncti, jus illud Romanæ Sedi reservatum expresse agnoscunt: *Quia nemo*, inquiunt, *Quantacumque meritorum prærogativa polleat, ab Ecclesia Dei pro sancto habendus, aut venerandus est, nisi prius per Sedem Apostolicam ejus Sanctitas fuerit approbata*, revera enim jubere, ut quis à tota Ecclesia pro sancto habeatur, ad eum tantummodo spectat, qui jus habet proponendi toti Ecclesiæ, quod credendum agendumve sit in iis quæ sunt religionis, ut procul dubio est Sanctorum Canonizatio, ut inquit Papebrocius ibidem.

CXX. *Moritur.*

Tandem Alexander III post dignissimam Pontificatûs annorum unius supra viginti, mensium undecim, & dierum viginti trium, à die electionis deductorum, functionem ex hac vita migravit anno 1181, non quidem XII Kalendas Octobris, seu die XX Septembris, vel sexto Kalendas Septembris, seu die XXVII mensis Augusti, ut legitur apud Baronium; sed tertio Kalendas Septembris, seu die XXX mensis Augusti, Sanctis Felici & Adaucto sacrâ; nam in magno Chronico Belgico pag. 190 hæc leguntur: *Epitaphium ejus fuit.*

Hunc festis auxêre suis Felix & Adauctus,
Cum quibus est Felix factus adauctus eis.

In die enim Sanctorum Felicis & Adaucti moritur discretus, & multa literatura præditus. Eumdem diem morti ejus assignant Joannes de Ceccano in Chronico & Annalista Mailrosensis. *Tertia die intrante mensis Septembris Alexander Papa obiit*, inquit Ceccanus. Mailrosensis verò: *III Kalend. Septemb. obiit piæ memoriæ Alexander III Papa, Pontificatûs sui anno XXIII*, legendum, anno XXII, nisi dicamus hunc Annalistam annos Julianos utrimque incompletos pro completis numerasse. Obiit autem non Romæ, sed *apud civitatem Castelli*, ut notavit Anonymus Cassinensis. Idem scribit Gaufredus Prior Vosiensis, qui hoc tempore vivebat, pag. 327: *Hebdomada ejusdem Mensis* [nempe Augusti] *ultima, Alexander urbe Castellana decedens* [seu in urbe Castellana] *Lateranis tumulatur, anno sui Papatûs XXIII*, seu potius XXII. Quo etiam ex loco confirmatur, quod diximus, eum obiisse die XXX Augusti, qui concurrebat cum Dominica ultima ejusdem mensis.

CXXI. *Ejus sepultura, & sedit duratio.*

Alexandrum in Basilica Lateranensi tumulatum docet etiam Joannes Diaconus Junior in lib. de Ecclesia Lateranensi apud Mabillonium Tomo 2 Musei Italici pag. 569. *Alexander Papa III*, inquit, *jacet juxta pulpitum Ecclesiæ, vel juxta viam quando itur ad Curiam*. Cæsar Rasponus pag. 77 ait: *Aliquanto superius portam, qua ibatur ad aulam Concilii, haud longe a vetere pulpito, ubi Epistola legebatur, in marmoreo tumulo jacuit Alexander III*, qui, ut jam dictum est, sedit annos XXI, menses XI, dies XXIII, à die electionis deductos; nam si numeremus à die consecrationis, supra annos & menses, sedit tantùm dies X; ideoque deceptus est Robertus de Monte, quem sequitur Victorellus in Notis ad Ciaconium, cùm de eo scripsit: *Dedit etiam ei Deus hanc gratiam, quòd cùm à Beato Petro usque ad ipsum fuerint 174 Pontifices Romani, tres tantùm præcesserunt eum*

in

SÆC. XII. ALEXANDER III.

in numero annorum, quo Romanæ Ecclesiæ præfuerunt. Beatus Petrus sedit 25 annis; Sylvester primus 23 annis; Adrianus primus totidem; solus enim Hadrianus primus Alexandrum III in diuturnitate sedis superavit, ut ex dictis manifestum est.

CXXII. Ejus eruditio. Rectè tamen Robertus de Monte ejus eruditionem his verbis commendat: *Obiit Alexander Papa tertius, ad cujus literaturam pauci de prædecessoribus ejus infra centum annos attigerunt. Fuit enim in divina pagina præceptor maximus, & in decretis & canonibus, & Romanis legibus præcipuus. Nam multas quæstiones difficillimas & graves in decretis & legibus absolvit & enucleavit*. Decretales sui temporis Epistolas in unum volumen redactas, *Consulta Alexandri* inscribit voluit, teste Henrico de Gandavo, sed illud volumen non invenitur. Plures illius decretales insertæ sunt libris Decretalium, à S. Raymundo jussu Gregorii IX adornatis. Prior inter antiquas Decretalium, à Bernardo Papiensi Præposito compilata, quam Antonius Augustinus edidit, & Alexandri III & Lucii III constitutionibus maximam partem constat. Ex iis etiam magna ex parte confecta est Collectio illa, quæ Concilio Oecumenico Lateranensi III, Appendicis instar subjicitur ab Editoribus Conciliorum, quam Alano veteri Juris Canonici Doctori tribuit Antonius Augustinus.

LUCIUS III *Pontif. CLXXI.*

Anno Domini MCLXXXI.

I. Lucius III eligitur & coronatur. Postquam Gaufredus Prior Vosiensis pag. 327 sui Chronici scripsit, Alexandrum III obiisse hebdomada ultima mensis Augusti, seu tertio Kalendas Septembris, qui dies anno 1181 concurrebat cum Dominica ultima Augusti, subdit: *Feria III eligitur Humbaldus, qui Pontifex erat Ostiæ & Velliternensis urbium. Sequenti dominica prima Septembris coronatur & insignitur à Theodino Episcopo Portuensi, & ab Archipresbytero Ostiensi juxta consuetudinem, & ab universo populo & Clero laudatur, Lucius III, Lucensis Tuscus vocatus*. Hubaldus itaque, sive Ubaldus, sive Humbaldus Allucingolus, patria Lucensis, Ostiensis & Velirernensis Episcopus, sacri collegii Decanus, vir ut ætate, sic prudentia gravis, & vitæ anteactæ innocentia conspicuus, mediocris licèt literature, ut scribit Tyrius, Legationibus Innocentii II in Galliis, Eugenii III in Sicilia, & Alexandri III ad Fridericum Imperatorem pro componenda pace, cum laude perfunctus, electus est Romanus Pontifex die prima mensis Septembris, quæ cum feria tertia anni 1181 concurrebat, & sequenti dominica, seu die sexta ejusdem mensis coronatus, non quidem Romæ, sed *apud Velitras seu Velitras*, ut observat Joannes de Ceccano, vel *apud Velletrum*, ut scribit Anonymus Cassinensis. Onuphrius in Adnotatione ad Vitam Alexandri à Platina scriptam dicit, in electione Lucii III, eam tunc primùm redactam fuisse ad Cardinales solos, Clero & omni populo à Pontificis electione exclusis, legemque salutarem in Concilio Lateranensi, anno 1179 celebrato latam *de duobus tertiis* suffragiorum Cardinalium, ad evitanda imposterum schismata executioni mandatam fuisse, quod dicit sibi constare ex ejusdem Pontificis diplomate apud se asservato. Vide hac de re dicta in Nicolao II num. 7, & in Innocentio II num. 5.

II. Consecratur à duobus Episcopis & ab Archipresbytero Ostiensi. Porrò rectè dicit Gaufredus Prior Vosiensis Lucium insignitum, seu benedictum, aut consecratum à Theodino Episcopo Portuensi, & ab Archipresbytero Ostiensi juxta consuetudinem, quia cùm consecratio Romani Pontificis specialiter pertineret ad Ostiensem Episcopum, & ipse Lucius esset Episcopus Ostiensis, debuit ab alio consecrari, seu benedici, sed cum assistentia Archipresbyteri Ostiensis; nam Cencius Camerarius, cujus Ordinem de electione & consecratione Romani Pontificis in Cœlestino III referemus, disertè scribit: Romanus Pontifex *ab Episcopo Ostiensi specialiter & aliis Episcopis de Curia consecratur, hoc addito, quòd si fortè Episcopus Ostiensis præsens non fuerit, Archipresbyter Ostiensis seu Velliternus interesse debet consecrationi.* Jacobus item Cardinalis Cajetanus in Ordine Romano XIV apud Mabillonium, Tomo 2 Musei Italici loquens de consecratione seu benedictione, quæ dabatur Episcopo, qui in Papam electus erat, cap. 14 scribit: Electus *sedet in faldistorio in plano posito inter Altare & sedem eminentiorem: & ibi coram ipso veniunt Albanensis, Portuensis, & Ostiensis Episcopi, vel Archipresbyter Ostiensis, si non sit Episcopus. Qui Albanensis dat primam orationem, scilicet*, &c. *Secundam Episcopus Portuensis*, &c. *Tertiam Episcopus, vel Archipresbyter Ostiensis.* Et postea cap. 45 *Orationem primam dat Episcopus Albanensis*, &c. *Secundam Orationem dat Portuensis Episcopus*, &c. *Tertiam orationem dat Ostiensis Episcopus, vel Archipresbyter, si desit Episcopus*. Ideo autem

tem Humbaldus dicitur Episcopus Ostiensis & Veliternensis, quia hæc Ecclesia Ostiensi adjuncta fuerat ab Eugenio III.

III. *Joannem ad Albas manus Archiepisc. Lugdun. Apostolica sedis Legatum creat.*

Cùm ad Lucium III statim post suam electionem, Joannes ad Albas manus Episcopus Pictaviensis, ad Archiepiscopatum Narbonensem ejusdem Pontificis operâ electus, accessisset; vacante sede primaria Lugdunensi, à Clero electus, ab eodem Pontifice consecratus est Archiepiscopus Lugdunensis, ut scribit Robertus de Monte in Appendice ad Sigebertum. Gualterus verò de Brugis Ordinis Minorum, à patria *Brugensis* cognominatus, Episcopus Pictaviensis à Nicolao III dictus, Præsulum suæ sedis Catalogum in tabulario antiquo Episcopatûs Pictaviensis asservatum, qui inscribitur, *Galteri codex*, contexuit, in quo de Joanne *de Bellesmains*, seu ad Albas manus verba faciens, ait: *Anno gratiæ 1181 in Archiepiscopum Narbonensem electus est, qui cùm Romam pergeret, ut à Summo Pontifice Lucio confirmaretur, ab eo factus est Archiepiscopus & Primas Lugdunensis, & ob ejus eximiam eruditionem ab eodem in regno Franciæ creatus est Apostolicæ Sedis Legatus*. Hanc Joannis è Narbonensi ad Lugdunensem Archiepiscopatum translationem cùm accepisset Stephanus Tornacensis, de ea gratulatus est Epistola 75 ad eum datâ: *Vidi nuper in transitu*, inquit, *cùm Dominus Rex Tolosam me mitteret, frequentem & ferventem in illa terra* (scilicet in Septimania) *terribilem mortis imaginem, semirutos Ecclesiarum muros, ambusta sacrorum ædificiorum loca, fundamenta effossa, & ubi fuerunt habitacula hominum, inculta domicilia bestiarum*, [quia, nempe Cotarelli, de quibus est canon 27 Concilii Lateranensis III, de quo superius locuti sumus, in Septimania grassabantur:] *Contremui, fateor, & expavi, cùm ad ea loca vos invitari audirem, in quibus etsi contingeret vos præesse, facile esset non prodesse. Audito tandem quòd Rhodanusia Sidonis* (idest Lugdunum) *vos vocaret, gavisus sum gaudio magno*.

IV. *Scotiæ Regem ab excommunicatione per Legatum absolvit.*

Anno 1180 Willelmus Scotiæ Rex contra Joannem cognomento Scotum Canonicè electum Episcopum Sancti Andreæ, per vim intrusit Hugonem cappellanum suum, spreta appellatione Joannis ad Papam, & Legatorum Romanorum judicio, qui ab Alexandro III in Scotiam missi, pro Joanne sententiam tulerant. Quod cùm rescivisset Alexander III, Legationem Scotiæ committens Rogerio Eboracensi Archiepiscopo, mandavit ei, ut unà cum Hugone Dunelmensi Episcopo, sententiam excommunicationis proferret in Regem, & regnum illius interdiceret, nisi permitteret Joannem sedere in pace. Quod cùm Rex recusasset, Legati Pontificii sententiam excommunicationis in Regem protulerunt, & interdicti in regnum. Cùmque hæc controversia, vivente Alexandro III, sopiri non potuisset, Willelmus Rex, post ejus mortem, missis ad Lucium III Pontificem nunciis absolutionem ab eo impetravit. Misit enim eò Lucius Rolandum Electum Dolensem in Britannia Minori Episcopum, Romanæ Ecclesiæ Subdiaconum, Legatum suum, qui res ita cum Rege composuit, ut tam Hugo, quàm Joannes renunciarent eidem Ecclesiæ Sancti Andreæ, & Joannes loco ipsius haberet Episcopatum Dunkeldensem & alia nonnulla. Sed appellante Hugone ad Summum Pontificem, æquè Lucius Episcopatum Sancti Andreæ utrique ademit, eumque postea Hugoni concessit, & Joannem Dunkeldensem confirmavit; eaque controversia plurium annorum spatio agitata, tam sub Lucio III, quàm sub Urbano III ejus successore, demum sub Clemente III sopita est, quæ omnia diffusius in suis Annalibus Anglicis prosecutus est Rogerius Hovedenus.

V. *S. Brunonem Signinum Episc. Cælitum fastis adscribit.*

Anno 1182 Lucius Pontifex Signiæ existens Sanctum Brunonem Episcopum Signinum, pietate & doctrina clarissimum, de quo Tomo superiori non semel locuti sumus, Cœlitum honoribus donavit; Signiæ enim hæc inscriptio adhuc legitur: *Æternæ memoriæ Brunonis, quem Lucius III Pont. Max. Cardinalium & Episcoporum Conventu Signiæ in Ecclesia Beatæ Mariæ, ubi defunctum corpus quiescebat, inter Sanctos jussit adscribi anno ab ejus abscessu* 58 *S. P. Q. S.* idest, Senatus populusque Signinus, ideoque Bruno anno 1182 in Sanctorum numerum relatus est, cùm obierit anno 1125 teste Ughello Tomo 1 Italiæ Sacræ, & Angelo de Nuce in Notis ad Chronicon Cassinense. Porrò Bruno postquam aliquot annos munus pastorale gessisset, Cassinum migravit, ac religiosam vitam professus, electus est Cassinensis Abbas. Verùm, ad populi postulationem, jussus est à Pontifice Romano in Ecclesiam suam redire, in qua obiit. Varia ingenii sui reliquit monumenta à Labbeo in Dissert. de Script. Eccles. memorata, qui & observat, aliqua ex eis Sancto Brunoni Cartusiani Ordinis institutori fuisse adscripta.

VI. *Roma exire cogitur.*

Eodem anno 1182 ortum est grave dissidium inter Romanos & Papam Lucium super consuetudinibus quibusdam, quas cùm prædecessores facere consuevissent, Lucius tamen juravit se nunquam facturum. Unde Romani indignati in eum insurrexerunt, qui de loco in locum fugiens, castella sua & civitates munitas adiit. Ad cujus defensionem Christianus Moguntinus Archiepiscopus, Imperatoris Cancellarius

magno

magno congregato exercitu advenit, & Romanos graviter afflixit: sed ii veneno inficientes fontem, ex quo ille bibere consueverat, ipsum eum plurimis aliis de medio sustulerunt, & acrius Pontificem persequi cœperunt, ut narrat Rogerius Hovedenus in Annalibus ad annum 1183. Sed hæc retrahenda videntur cum Sigonio lib. 14 de Regno Italiæ, ad annum 1182, quo refert, Romanos novo Pontificatu novum bellum movisse, rursusque ad Tusculum exercitum adduxisse; ac Lucium III, cùm se Romanis odio & contemptui esse animadverteret, Româ exiisse, proximisque in locis substitisse. Joannes enim de Ceccano in Chronico Sigonio suffragatur, eaque refert ad annum 1182 *Indict. XV*, inquit, *Septimo Kalend. Junii de corpore puellæ visibiliter in Ecclesia de Cannato B. Petrus dæmonium expulit. Romani venerunt super Tusculanum Kalendis Julii, ut eam caperent, sed minime potuerunt. Interea Cancellarius* (nempe Imperatoris, sc. Christianus) *cum magno exercitu Alemannorum venit apud Tusculanum, & Romanos ibi non invenit; sed remansit ibi cum exercitu, & cœpit valde infestare Romam & deprædare. Tandem mense Augusto ibi mortuus est & sepultus.* Hæc lucem accipiunt ex loco Christiani hujus nominis II Archiepiscopi Moguntini, qui anno 1250 florebat, à Serario in Historia Moguntina lib. 5 pag. 826 relato: *Obiit Christianus juxta Romam. Graviter ægrotavit. Vicinus erat Summus Pontifex, qui Episcopum, ut proximaret, paternis literis hortabatur. Cùmque Papa ad Archiepiscopum venisset, languor invaluerat, ut patri sancto assurgere non valeret. Facta ergo confessione summo Pontifici, de manu ejus communicationem sanctam accepit, aliaque Ecclesiæ sacramenta; & Dominus Papa factâ & dictâ indulgentiâ, in pace obiit, & Dominus Christianus Deo animam reddens, mortem obiit.* Certè anno 1182 Lucius Papa Romà jam exierat, Gaufredus enim Prior Vosiensis pag. 331 ad eum annum scribit: *Petrus Legatus Kalend. Augusti apud Ostiam præsente Papa Lucio decessit, & in cœnobio, quod vocatur Fossa-nova, tumulatur.*

VII. *Montis Regalis Ecclesiam in Metropolim evehit.*

Ineunte autem anno 1183 Lucium Papam Velitris commoratum esse demonstrat ejus Constitutio ibidem, Nonis Februarii data, qua instituitur Archiepiscopatus Montis Regalis in Sicilia. Quæ constitutio extat non tantùm apud Rocchum Pyrrhum in Sicilia sacra pag. 408 & seqq. sed etiam in Bullario Cassinensi pag. 197. Ait in ea Pontifex, Willelmum Siciliæ Regem monasterium in loco, qui dicitur *Mons Regalis*, construxisse, & *brevi tempore Templum Domino multa dignum admiratione* construxisse, & intantum redditibus, aliisque rebus, ampliasse, *ut simile opus per aliquem Regem factum non fuerit à diebus antiquis, & in admirationem homines adducat*: & à se petiisse, ut eumdem locum *dignitate Metropolica* donaret, ideoque se Willelmum Abbatem in ejusdem loci Archiepiscopum *propriis manibus* consecrare ac decernere, ut ordo monasticus in eodem loco constitutus ibidem inviolabiliter observetur: Episcopatum Catanensem ei subesse se constituere, ac ei subiicere monasterium *Maniacium* dictum, *quod illustris recordationis, Margarita gloriosa quondam Regina in diœcesi Messanensi construxit*. Constitutioni subscribunt Cardinales quindecim, & in ejus fine legitur: *Datum Velletri per manum Alberti S. R. E. Presbyteri Card. & Cancell. Nonis Februarii, Indict. 1. Incarnat. Dominicæ anno 1182, Pontificatûs verò Domini Lucii Papæ III anno secundo*, qui cum indictione prima concurrebat mense Februario anni 1183, quem tamen Lucius vocat 1182, quia anni initium repetit à die 25 Martii. Unde Anonymus Cassinensis creationem hujus novæ Metropolis revocat ad annum 1183, eo enim anno scribit: *Lucius Papa apud Velletrum promovit Willelmum Abbatem Sanctæ Mariæ Regalis de Panormo in Archiepiscopum Montis Regalis.* Baronius in Addendis ad Tomum XII scribit, huic Metropoli subjectum postea fuisse Episcopatum Syracusanum. De Montis Regalis fundatione lege dicta in Alexandro III nu. 84. Denique Lucium III anno 1182 apud Velletrum commoratum esse, ostendunt duæ ejus Epistolæ à Rubeo in Hist. Ravenn. lib. 6 memoratæ, eoque anno Velitris datæ, prior quidem *Gerardo Archiep. Ravennati XII Kalend. Junii*, posterior *Kalend. Julii*.

VIII. *Roma iterum exire cogitur.*

Lucium Papam anno 1183 Romam iterum venisse, ut Romanorum animos sedaret, sed Romanos magis insaniisse, eruitur ex Joanne de Ceccano in Chronico, & ex Guillelmo Nangio. Prior enim postquam sub Indictione XV, seu sub anno 1182 retulit Romanos venisse super Tusculanum Kalendis Julii, ideoque post primam seditionem ab iis contra Lucium Papam excitatam, ad Indictionem primam, seu ad annum 1183 ait: *Hoc anno mense Aprili venerunt Romani super Tusculanum: XIII Kalendas Maii incenderunt Palianum & Ferronem, Penestrum; & sic Romam reversi sunt. Postea Dominus Papa ivit in Lombardiam*, nempe Veronam, quæ in Lombardia sita est. Nangius verò ad eumdem annum 1183 scribit: *Inter Lucium Papam & Romanos orta dissensione, idem Papa proturbatur ab Urbe, & multis lacessitus injuriis à Romanis impetitur; nam multis, qui erant ex parte Papæ, exeuntes oculos imposuerunt eis mitras, & jurare eos fecerunt, quòd Papæ se videndos*

dos taliter præsentarent: quo viso Papa, tot conflictus ferre non valens, Veronæ se contulit, sperans sibi ab Imperatore Friderico auxilium proventurum. Lucius autem Papa anno 1184 Veronam petiit, ut mox videbitur. Supponunt itaque isti duo Chronographi Lucium anno 1183 fuisse Romæ; quod extra dubium ponere videtur Chronographus Æquicinctinus, qui de Friderici in Italiam adventu, qui conrigit anno 1184, & de gestis à Romanis adversùs Lucium Papam uno tenore loquens ad eumdem annum 1184 scribit: *Fridericus Imp. in Italiam proficiscitur. Romani Lucium Papam parvipendentes & Clerum despicientes, magnum commiserunt flagitium. Nam extra Urbem forte quosdam Clericos invenientes comprehendentes, & omnes excæcaverunt, præter unum, quem ad Dominum Papam direxerunt. Quod intuens Papa ingemuit, & eos, qui hoc scelus perpetraverant, perpetuo feriens anathemate, cum suis exiit ab Urbe. Qui veniens Veronam, ibi resedit usque ad diem mortis suæ*.

IX. *Veronam pergit.* Lucius itaque Papa, qui festum Natalis Christi ejusdem anni 1183 Anagniæ celebravit, teste Gaufredo Priore Vosiensi capite ultimo sui Chronici, inde Veronam profectus est; Anonymus enim Cassinensis in Chronico ad annum 1184 scribit: *Lucius Papa dimisso Comite Bertoldo ad defensionem Campaniæ, per vallem Orbeti Veronam accessit ad colloquium cum Imperatore.* Ad eam urbem accessit mense Julio, octavo quippe Idus ejusdem mensis, dum per Bononiam transiret, ibidem dedicavit Basilicam Sancti Petri, & tertio Idus Julii Mutinæ, Basilicam Sancti Geminiani, ut ipsemet Lucius ait in literis Gerardo Archiepiscopo Ravennatensi eodem anno 1184 Veronæ *II Non. Septemb.* datis, quibus declarat, se ad ejus, *cui tanquam Metropoli sunt subjectæ, instantiam*, Bononiensem & Mutinensem Ecclesias dedicasse III & VIII Idus Julii, dum per Bononiam & Mutinam transiret. Eas literas recitat Rubeus lib. 6 Hist. Ravenn.

X. *Conventum ibidem seu Concilium cum Imperatore celebrat.* Non multò postquam Lucius Papa Veronam pervenit, Fridericus quoque Imperator, rebus Germaniæ, per conventum in Pentecoste habitum constitutis, pridie Kalendas Augusti accessit. Concilio convocato, cui raro exemplo, Pontifex & Imperator intererant, de iis potissimùm rebus, quæ Christianam ea tempestate premebant Ecclesiam, est relatum; nempe de contumacia Romanorum, bello Saracenorum, & Romanæ Ecclesiæ ditione; Romani ut hostes Ecclesiæ diro Senatûs consulto notati. Christianis laborantibus auxilia summittenda, omnesque ad eorum, qui quondam Jerosolyma receperunt, virtutem, pietatemque imitandam, excitandos esse decretum. Ita Sigonius, qui sicut & Rubeus loco laudato scribit, conventum illum, seu Concilium Kalendis Augusti celebratum. Quod si verum est, dicendum durasse usque ad mensem Novembrem; nam Radulphus de Diceto in Imag. Hist. pag. 624 ad annum 1184 ait: *Quarto die intrantis Novembris considentibus Veronæ in Ecclesia majori Papa & Imperatore, Cardinalibus & plerisque Ecclesiæ Rectoribus, Ravennas in serie sermonis sui casum & perditionem terræ Jerosolymitanæ omnibus exposuit, & ad succurrendum in peccatorum remissionibus cujuslibet generis homines evocare curavit*. In eodem Conventu Imperator omni instantia intercessit pro ordinatis à Schismaticis tempore Alexandri III Papæ, qui magno numero Veronam accesserant, ut Pontifex dispensaret cum eis. Qui cum id semel promisisset, postea retractans respondit; cùm ii in generali Concilio Venetiis habito ab ordinibus suspensi fuissent, non esse conveniens, ut id mutaretur, nisi in alio Cardinalium & Episcoporum generali Conventu, promisitque se apud Lugdunum ea de causa Concilium habiturum. Post hæc verò egerunt Pontifex & Imperator de bonis Comitissæ Mathildis, quæ iste Imperio, ille Ecclesiæ Romanæ, testamento relicta esse contendebant, & cùm ab utraque parte probationes proderentur, res infecta permansit. Quod autem Imperator valde urgebat Pontificem, ut filium suum Henricum coronaret Imperatorem, respondit Pontifex, non posse simul duos Imperatores regnare, nec filium coronari, nisi prius pater coronam deposuisset. Hæc pluribus Arnoldus Lubecensis in Chronico Sclavorum lib. 3 cap. 10 de rebus gestis Veronæ inter Pontificem & Imperatorem, qui addit aliam intercessisse colloqui causam, de electione Archiepiscopi Trevirensis, ad quam sedem nuper vacantem, cùm quidam Volcmarus, seu potius Folmarus prior à saniori parte electus esset, ac post eum à parte inferiori Rodulphus, & schismate facto Folmarus ad sedem Apostolicam appellasset, & Rodulphus ad Imperatorem recurrens, investituram ab eo accepisset; re Veronæ agitata, Pontifex pro Folmaro stetit ob Canonicam ejus electionem, Imperator pro Rodulpho propter electionis dissensionem. Sed res tunc suspensa perstitit.

In eodem Conventu Lucius Pontifex Constitutionem edidit contra hæreticos, quæ à Labbeo Tomo X Concil. pag. 1737 refertur inter Epistolas Lucii III, sed ex ejus lectione constat, eam esse partem conventûs, seu Concilii Veronensis; in ea enim ait Pontifex: *Nos charissimi filii nostri Friderici Illustris Romanorum Imperatoris, semper Augusti præsentia pariter & vigore* XI. *In eo decretum edit contra varios hæreticos.*

suf-

fulti, de communi consilio fratrum nostrorum, necnon aliorum Patriarcharum, Archiepiscoporum, multorumque Principum, qui de diversis mundi partibus convenerant contra ipsos hæreticos, quibus diversa vocabula diversarum indidit professio falsitatum, præsentis decreti generali sanctione consurgimus, & omnem hæresim, quocumque nomine censeatur, per hujus constitutionis seriem, auctoritate Apostolica condemnamus. Imprimis ergo Catharos & Patarinos, & eos qui se Humiliatos, vel Pauperes de Lugduno, falso nomine mentiuntur, Passaginos, Josepinos, Arnaldistas perpetuo decernimus anathemati subjacere, & cetera loco laudato legenda.

XII. *An Conventus ille inter Concilia numerari debeat.* Baronius contendit hoc Colloquium, non posse dici Concilium, sed mutuum duntaxat Conventum, quod ait perspicuè patere ex ejus Actis ab Arnoldo Lubecensi laudato relatis, in quibus ait, Pontificem Imperatori petenti ut cum ordinatis à schismaticis dispensaret, respondisse, cum ii in Generali Concilio Venetiis habito ab ordinibus suspensi fuissent, non esse conveniens, ut id mutaretur nisi in alio Cardinalium & Episcoporum generali Conventu, & promisisse se apud Lugdunum ea de causa Concilium habiturum; ex quo evinci videtur, hoc colloquium inter Concilia numerari non posse. Sed inde tantùm inferri posse existimo, hoc colloquium non tam numerosum fuisse, quàm Concilium Venetum, unde Lucius apud Arnoldum Lubecensem Concilium Venetum vocat *Generale*, & respondet causam illam examinandam *in Cardinalium & Episcoporum Generali Collegio*, ideoque Conventus iste rectè dici potest Concilium, ut observat Annotator Baronii, qui id probat, non solùm ex eo quòd Conventus & Colloquia, in quibus de rebus Ecclesiasticis agitur, vel quibus Episcopi intersunt, passim ab Antiquis appellantur Concilia; sed etiam quia Tancredus Bononiensis Archidiaconus, Auctor quintæ Collectionis decretalium, quæ continet Constitutiones Honorii Papæ III, sub cujus Pontificatu floruit, in Collect. 3 decretalium cap. 2 de Restit. Spol. citatus ab Antonio Augustino in Notis ad Collect. I decret. loquens de constitutione Lucii III, eo tempore edita, quo Veronæ cum Pontifice congressus est Fridericus Imperator, ait eam emissam esse *in Generali Synodo*; Tancredus autem, ut jam dixi, floruit sub Honorio III, qui anno 1227 mortuus est, ideoque hoc colloquium in Collectionem Conciliorum prudenter infertum.

XIII. *Ad Saladinum scribit pro pace inter Christianos & Saracenos Orient.* Cùm in Palæstina res Christianorum, ob frequentissimas Saladini incursiones, in deterius prolaberentur, Lucius Papa Pontificatûs sui initio, tam ad dictum Saladinum, quàm ad Saphadinum, seu Sifidin ejus fratrem & Legatos & literas misit, quæ quidem non extant, sed quarum mentio est in literis Saladini & Saphadini ad eumdem Pontificem datis, quas refert Radulphus de Diceto in Imag. Hist. pag. 621. Priorum hæc est inscriptio: *Rex Saladinus omnium Regum Orientalium potentissimus Domino Papæ*. Initium verò: *Præsentata fuit nobis cartula de sanctitate vestra, quoniam nos scimus & credimus quòd sitis in majori officio de hoc mundo, & scimus quòd Deus vobis tantam gratiam dederit, ut sedeatis in tanta magnitudine. Scimus autem quòd omnes Christiani Vobis obediunt & vos persimesiunt. Hæc cartula nobis data & præsentata fuit per manum Oliveri Vitalis vestrè Legati, & propter vestrum honorem & timorem eum honoravimus, & quidquid facere potuimus diligenter fecimus, & ante nos in secreta camera venire fecimus .... Et quidquid vestra cartula & prædictus Legatus locutus fuit de pace habere cum omnibus Christianis, & ut omnes captivos dimitteremus, per omnia placuit nobis & gavisi fumus; & Christiani qui sub jugo vestro sunt dimittant omnes nostros captivos, & nos omnes captivos Christianos quos habemus nostra benignitate dimittimus. Notum sit vestræ Magnitudini, quòd Christiani qui à nobis detenti sunt, sunt gentiles & nobiles viri: ac milites nostri, qui à Christianis detenti sunt, sunt rustici & minimi ac vilissimi homines: & si placet vobis nos appreciabimus captivos nostros quos habemus, & Christiani apprecient suos, & quæ pars minus habuerit ei restituatur ab altera*. Cetera secretiora præfato Olivero committit, in quem multum se confidere dicit, quia eum super his bonam fidem habere cognovit.

Eodem tempore Lucius Pontifex Sisidin, à Marino Sanuto, aliisque Saphadin appellatum, Saladini fratrem per literas, & Janum Dandulum Legatum convenerat, ut constat ex ejusdem Sisidin Epistola, ab eodem Radulpho de Diceto ibidem recitata, in qua se dicit Regem *totius multitudinis Sarracenorum*. Epistola autem sic incipit. *Lucio Dei gratia universali Christianorum Papæ, excellentiori domino totius Christianitatis, cujus ditioni omnis Christianitas est subdita, tanquam meliori amico quem habet in tota Christianitate à Rege justitiæ Sifidin Domino totius multitudinis Saracenorum hæc carta dirigitur. In nomine Domini piissimi & misericordissimi recepimus literas vestras .... per manus nuncii vestri Jani Danduli, quem nobis jussimus præsentari, & eum honoravimus & diligenter literas vestras inspeximus, & verba quæ ex parte vestra nobis Legatus vester retulit attentius intelleximus, ex cujus dictis accepimus vestræ voluntatis existere modis omnibus observare, quæ cum beata memoria prædeces-* XIV. *Item ad ejus fratrem Saphadinum.*

fore

SÆC. XII. LUCIUS III.

fore vestro A. (idest Alexandro Papa) *firmiter stabilivimus super negotio inter Christianos & Saracenos ad redemptionem omnium captivorum, quos in nostra servari fecimus captivitate.* Deinde post aliqua interposita: *Quòd si Christiani, qui habitant in Jerosolyma cum Rege suo & in omni parte Tyri vestris obedierint præceptis cum universa Christianitate, & ordinationem inter nos factam servaverint secundùm voluntatem pro facienda pace, & pro dimittendis captivis qui servantur in carceribus nostris compediti, & nos observare promittimus ea omnia quæ ad istam faciendam pacem à nobis postulatis. Sed si præfati Christiani de partibus Tyri & Jerosolymæ vestris præceptis non obedierint, nos immunes erimus à culpa, & quòd pacem non servaverimus, nobis deinceps non poterit imputari; & Deus inspector omnium reddet unicuique nostrum secundum opus suum,* &c. *Scripta fuit hæc carta pridie Kal. Aprilis anno Mahometi 578. Gratias agimus Deo soli & Mahometo Prophetæ magno.* Is annus Mahometi seu Hegiræ inchoatur die sexta mensis Maii anni 1182, & die vigesima sexta Aprilis anni insequentis 1183 absolvitur, quo ideo ultimo anno, die ultima mensis Martii hæc Epistola scripta.

XV. *Legati Orient. ad Angliæ Regem mittit pro subsidio Terræ Sanctæ.* Quid hæc consecutum sit, ignoratur, sed certum videtur hæc nihil profecisse, cùm anno 1184 coeuntes unà Principes cum Episcopis Orientis, legationem miserint in Occidentem pro impetrando auxilio periclitantibus Jerosolymis. Et primò adornata est legatio ad universalem promotorem ejusmodi expeditionum, nempe ad Romanum Pontificem, cujus nutu reliqui Principes moveri solerent, impertienda ab eo remissione peccatorum loco militaris stipendii, qua quique fideles consuevissent magna frequentia sacræ militiæ nomen dare. Venerunt ergo Legati ad Lucium Papam, à quo literis acceptis ad Anglorum Regem datis, cui pro pœnitentia necis Sancti Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi, injuncta fuerat expeditio in Terram sanctam, in Galliam, & inde in Angliam trajecerunt anno 1185, ut narrant Galliæ & Angliæ Scriptores.

SÆC. XII. LUCIUS III.

Sed ad commune damnum & impedimentum promovendæ expeditionis accessit Lucii III Pontificis mors, quæ hoc eodem anno millesimo centesimo octogesimo quinto Veronæ accidit die vigesima quarta mensis Novembris, postquam sedisset *annos quatuor, menses duos, dies octodecim*, à die sexta mensis Septembris anni 1181, qua consecratus fuerat, deductos; eamdem enim sedis durationem ei adscribunt Wernerus in Fasciculo Temporum, Martinus Polonus, Auctor Magni Chronici Belgici, & unus ex catalogis Criticæ Baronianæ præfixis. Anonymus quidem Cassinensis in Chronico scribit, Lucium *apud Veronam* obiisse *VII Kalendas Decembris*, seu die 25 Novembris, sed hic dies pertinet ad ejus sepulturam, ut rectè notavit Radulphus de Diceto citatus pag. 629. *Lucius Papa*, inquit, *VII Kal. Decembris Veronæ sepultus est*, hoc epitaphio ejus sepulchro inscripto. XVI. *E vivis excedit.*

Luca dedit lucem tibi Luci, Pontificatum
Ostia, Papatum Roma, Verona mori.
Immò Verona dedit verum tibi vivere, Roma
Exilium, curas Ostia, Luca mori.

Hoc epitaphium legitur in auctiori Ciaconio cum verbis sequentibus: *Obiit S. Pater D.D. Lucius. Papa III A. MCLXXXV. D. XXV. Novembris.* Verùm hæc verba à posterioribus superaddita fuere; nam Joannes Franciscus Tinctus lib. 5 de Nobilitate Veronensi cap. 2 illud refert sine illa Chronologica clausula, non quòd illam omiserit, ut arbitratus est Papebrocius in Conatu Chronico-Historico, sed quòd epitaphium in antiquis monumentis sine ea invenerit. Unde ipsemet Onuphrius Panuinius, qui Veronensis erat, licet eam clausulam posuisset lib. 7 Antiquitatum Veronensium, in ultimo tamen suo Opere, nempe in Nota ad Vitam Lucii III à Platina editam, eam omisit, utpote recèns appositam, ut ostendit dies 25 Novembris positus loco, *VII Kalend. Decemb.*

URBANUS III *Pontif. CLXXII.*

Anno Domini MCLXXXV.

I. *Urbanus III fit Papa.* Lucio Papa hujus nominis III, die 24 Novembris anni 1185 defuncto, & die sequenti honorificè tumulato, eodem die electus est Lambertus, sive Humbertus, vel Ubertus, vel Obertus Crivellus, Mediolanensis antea Episcopus, Presbyter Cardinalis Sancti Laurentii in Damaso, & Urbanus huius nominis III appellatus. Gervasius enim in Chronico ad annum 1185 de Lucio scribit: *Veronæ sepultus est, cui successit incontinenti Mediolanensis Archiepiscopus, & Urbanus appellatus est.* Id confirmat Radulphus de Diceto, qui postquam pag. 629 asseruit, Lucium *VII Kalendas Decembris* Veronæ sepultum esse, subdit: *Humbertus Mediolanensis Archiepiscopus ipsa die Cardinalium assensu communi Papa creatus est, vocatus Urba-*

SÆC. XII. URBANUS III.

Urbanus 5 Kalendis Decembris coronatus est in Ecclesia Sancti Petri montis in supercilio collocatâ. Anonymus Casinensis in Chronico ad annum 1185 relata Lucii morte, ait: *Archiepiscopus Mediolanensis in Papam Urbanum substitutus est*. In Catalogo Archipresbyteri Metropolitani Ecclesiæ Mediolanensis apud Puricellum in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ num. 605 legitur, eum, Leonis IX, ac Alexandri II exemplo Archiepiscopatum retinuisse, & ibidem pag. 1019 exhibetur instrumentum anno 1178 exaratum, in quo memoratur Obertus Crivellus, ipsius Ecclesiæ Archidiaconus, qui postea sub Urbani III nomine Pontifex Romanus fuit. Ex quibus solvitur dubium Papebrocii in Conatu Chronico-Historico de dignitate Archiepiscopali Mediolanensis Ecclesiæ ab Urbano III ante Pontificatum adepta, & evincitur Urbanum die XXV Novembris electum, dieque prima mensis Decembris, quæ cum Dominica concurrebat, coronatum esse.

II. *Ejus cum Friderico Imp. dissensionis causæ.*

Dissidia quæ inter Lucium III Papam & Fridericum Imperatorem exorta erant, sub Urbano III sunt continuata, quòd, ut scribit Arnoldus Lubecensis in Chronico Sclavorum lib. 3 cap. 16 & seqq. Pontifex ut zelator justitiæ, pro defensione Sanctæ Romanæ Ecclesiæ agens, quæ sui juris erant intrepidus requireret. Arguebat enim præcipuè de tribus Imperatorem, videlicet de patrimonio Comitissæ Mathildis, quod ab eo injustè detineri conquerebatur: deinde de spoliis Episcoporum morientium, quæ redigebat in fiscum: postremò de stipendiis Abbatissarum, earumque dispersione à suis monasteriis, specie reformationis, quarum in locum alias ad honorem Dei & religionis incrementum non substitueret, sed proventus sibi usurparet. Quamvis autem has Pontificis reprehensiones non libenter Imperator audiret, patienter tamen sustinebat, quia de coronatione filii sui Henrici in Imperatorem instanter agebat. Cùm autem Pontifex Urbanus exemplo decessoris sui Lucii, omninò recusasset filium coronare, nisi prius patet se abdicaret, & Volmarum, seu Folmarum canonicè electum Trevirensem Archiepiscopum, contra ejusdem Imperatoris voluntatem consecrasset: tunc demum excandescente Imperatore manifestissima inter eos facta est discissio.

III. *Henricus Rex Germaniæ coronatur absque consensu Papæ.*

Has solas dissidii inter Papam & Imperatorem causas refert Arnoldus Lubecensis, sed alias adducit Chronographus Aquicinctinus ad annum 1186. *Urbanus Papa*, inquit, *& Imperator Fridericus inter se dissentiunt. Multimodæ fuerunt causæ dissensionis. Præcipuè quòd Patriarcha Aquilejensis, & quidam Episcopi interfuerunt, absque consensu Papæ coronationi Henrici Regis* (filii Friderici Imp.) *die quodam solemni in Italia. Quos omnes Papa à Divino suspendit officio*. Radulfus de Diceto in Imag. Hist. pag. 629 diem hujus coronationis nos docet: *Sexto Kalendas Februarii Viennensis Archiepiscopus Fridericum Imperatorem Romanum Mediolani coronavit. Eodem die Aquilejensis Patriarcha coronavit Henricum Regem Teutonicum, & ab ea die vocatus est Cæsar. Quidam Episcopus Teutonicus coronavit Constantiam amitam Willelmi Regis Siculi generi Regis Anglorum*, quam eodem die Henricus Germaniæ Rex, Friderici Imp. filius uxorem duxit, ut ex Gotefrido Viterbiensi notavit Baronius. Addit Radulphus hæc acta esse *in Monasterio Sancti Ambrosii*.

IV. *Urbanus PP. Folmarum Cardinalem creat, & Episcopum Trevirensem consecrat.*

Alia, pergit Chronographus Aquicinctinus, dissidii causa fuit, quòd Urbanus Pontifex Formosum, seu potius Folmarum, ut Broverus in annalibus Trevirensibus, ex Antiquis habet, *Electum Treverensem canonicè sabbato Sancto Pentecostes in Presbyterum Cardinalem, & crastina die in Archiepiscopum, contra votum Imperatoris consecravit. Nam alter electus perperam fuerat* (nempe Rudulphus) *quem Imperator manu tenebat. His & aliis causis intercurrentibus inter Papam & Imperatorem in Italia pax turbatur*. Cardinalatûs porrò Folmari non meminit Oldoinus in Auctiori Historia Cardinalium. Præterea idem Pontifex Folmarum Legatum Apostolicæ Sedis dixit; Auctor enim magni Chronici Belgici pag. 201 scribit: *Istis Papa Lucius auditis* (scilicet electione Folmari & Rudulphi) *nihil determinavit. Cui Urbanus III Mediolanensis successit, cujus progeniem Imp. Fredericus, qui Mediolanum oppugnavit, universam oppressit; qui licèt Imperator Folmarum se non admissurum jurasset, tamen eum Papa approbavit, & consecravit, Radulphum reprobando. Quid moror? Folmarus reversus excommunicavit Radulphum & suos: è contra Henricus Rex, jussu patris, fautores Folmari spoliavit, & domos eorum publicavit. Folmarus impetrato Legationis officio apud Mosauum Carram* (seu castrum Mousomium, vel Mosomum, quod Mosæ adjacens Archiepiscopo Remensi tum parebat, ut inquit Brouverus) *ut Papæ Legatus convocato Concilio & celebrato, Episcopum Tulleusem deposuit, Petrum Virduneusem excommunicavit*. Hoc schisma Ecclesiæ Trevirensis duravit usque ad Clementis III Pontificatum, ut ibidem dicetur.

V. *Episcopi Germaniæ in Comitiis Imperii erga Pontificem malè se gerunt.*

Hanc discordiam valde auxit Henricus Rex, Friderici Imperatoris filius, cùm eodem tempore in Longobardia existens, interrogato quodam Episcopo, à quo investituram Pontificalem suscepisset, & illo respondente, à Papa, post tertiò hinc inde repetitam ejusmodi interrogationem ac responsionem, addente Episcopo, nihil se de

de regalibus Imperatoris possidere, ideoque nihil ei debere; Henricus indignatus præcepit servis suis eum pugnis cædere & in luto platearum conculcare. His addit Chronographus Aquicinctinus eumdem Henricum, *quemdam Urbani Papæ servientem & multas secum auri & argenti pecunias deferentem, obvium ex insperato* habentem, *aurum & argentum* abstulisse, & *in contumeliam Papæ nasum ei* præscidisse. Rediens itaque Imperator in Germaniam, imprimis clausit omnes vias Alpium, & omnium circumquaque regionum, ut nemo posset adire Sedem Apostolicam: Deinde explorans animum Philippi Archiepiscopi Coloniensis, cui Pontifex legationem Germaniæ crediderat, utrum sic interclusis Italiæ meatibus, vellet ipse loco Pontificis omnium causarum cognitionem ac judicium suscipere; cùm eum renitentem invenisset, collecto in Geleinhusem reliquorum Episcoporum & Principum Conventu, ad infringenda, de quibus agebatur, Pontificia & Ecclesiastica jura, sibique ea vendicanda, placuit Episcopis commonere Pontificem, ut pacem cum eo servaret, & quæ justè Fridericus exigeret, ei concederet. *Et ad voluntatem Imperatoris*, inquit Arnoldus Lubecensis laudatus, *scripta est Epistola signata bullis Episcoporum omnium & perlata ad Dominum Papam. Qui cùm legisset Epistolam, obstupuit de immutatione Episcoporum, quia ipse causam pro eis videbatur sumpsisse, ipsi verò de causa cecidisse. Nec minus tamen in proposito suo perstitit, & veniens Veronam, Imperatorem legitimè citatum excommunicare decrevit.* Verùm Urbanus toto anno 1186, quo hæc Epistola scripta, & potiori parte anni 1187, quo obiit, Veronæ resedit. Porrò Epistolam illam nobis conservavit Radulphus de Diceto in Imaginibus Historiarum, ubi eam recitat ad annum 1186 pag. 632, qui tamen brevitatis causâ Episcoporum subscriptiones omisit.

VI. *Urbanus PP. in Angliam Legatum mittit ad coronandum filium Regis Hiberniæ Regem.*

Rogerius Hovedenus in parte 2 Annalium pag. 631 ait, Henricum Angliæ Regem missis ad Urbanum Papam nunciis, multa ab eo impetrasse, quibus Lucius ejus prædecessor fortiter restiterat, quorum unum fuit, ut Rex quem vellet de filiis suis coronaret de regno Hiberniæ: *Et hoc confirmavit Dominus Papa bulla sua, & in argumentum voluntatis & confirmationis suæ misit ei coronam de penna pavonis auro contextam.* Tum pag. 634 scribit: *Post natale Domini Urbanus Papa misit in Angliam Octavianum S. Romanæ Ecclesiæ Subdiaconum* (legendum Diaconum) *Cardinalem, & cum eo Hugonem de Nunant* (Episcopum Dunelmensem) *quibus ipse commisit legationem in Hiberniam ad coronandum ibi Joannem filium Regis; sed Dominus Rex Coronationem illam distulit.* Quare Legati recesserunt, idem enim Auctor subdit; Regem *prædictos Legatos* duxisse *secum in Normanniam ad Colloquium inter ipsum & Philippum Franciæ Regem.* Hic porrò Octavianus, nobilis Romanus ex Subdiacono Apostolico à Lucio III Diaconus Cardinalis SS. Sergii & Bacchi anno 1182, postea verò à Clemente III Episcopus Ostiensis & Veliternensis creatus est, ut legitur in Historia Cardinalium.

VII. *Ex dolore Jerosolymitanæ cladis moritur.*

Urbanus Papa de procuranda Christianorum Principum concordia, eorumque armis contra Infideles convertendis plurimum solicitus, cùm Venetias comparandæ classis gratia proficisceretur, nuncium accepit Ferrariæ de captione Jerosolymorum, & vivificæ crucis & Regis Jerosolymorum à Saladino, cujus cladis nuncio mœrore confectus, obiit Ferrariæ die decima nona mensis Octobris anni 1187 postquam sedisset *annum unum, menses decem, dies viginti quinque*, à die suæ electionis deductos, & à Joanne de Ceccano, Martino Polono, Anonymo Casinensi, Ptolomæo Lucensi, Abbate Urspergensi, & aliis memoratis. Eumdem diem morti ejus assignant Gervasius in Chronico pag. 1510, Sigonius in Hist. de Regno Italiæ & Onuphrius in Chronico. *Urbanus Papa cùm audisset, quòd temporibus suis captus esset Rex Jerosolymitanus, & Crux Dominica & civitas Sancta Jerusalem; Doluit vehementer, & incidit in ægritudinem, & mortuus est decimo tertio Kalendarum Novembris apud Ferrariam*, inquit Rogerius Hovedenus, ubi loquitur de die sepulturæ, quem Antiqui cum die mortis sæpè confundunt. Hugo etiam Altisiodorensis, qui hoc tempore floruit; *Urbanus Papa*, ait, *cùm tam flebilem rem audisset, nimis indoluit, & ex nimio dolore animi languescens post breve moritur, sepeliturque in urbe Ferraria, quò nuper advenerat de Verona. Ferrarienses cives miram defuncto honorificentiam exhibuere, & VII diebus ejus exequias cum immensis luminaribus celebrarunt.* Nangius in Chronico ad annum 1187 *Transmarinæ calamitatis historia*, inquit, *ubi per Occidentem insonuit, gravi mœroris aculeo corda omnium sauciavit. Urbanus verò Papa cùm tam flebilem rumorem audisset, nimis indoluit, & ex dolore languescens, non multum post obiit, & in urbe Ferraria sepelitur.* Ex quibus patet deceptum esse Neubrigensem, cùm lib. 3 cap. 20 scripsit, Urbanum III è vivis excessisse, antequam de clade Christianis Terræ Sanctæ illata nuncium accepisset. Scripsit Urbanus III quasdam Epistolas, quæ extant Tomo X Concil. & piam metaphrasim in psalmum, *Miserere mei Deus*, quæ extat Tomo I Bibliothecæ Patrum Margarini Bignæi.

Sub-

Subdiaconatum cum quatuor Minoribus Ordinibus, secundo, tertiove à Christo nato sæculo institutum esse ab Ecclesia, & primis illis seculis inter majores seu sacros Ordines computatum non esse, nemo dubitat. Sed quo præcisè tempore inter sacros & majores Ordines annumerari cœperit, in obscuro est. Joannes Morinus in libro de sacris Ordinationibus part. 3 exercit. 12 cap. 5 nu. 7 existimat *hoc fieri cœptum ante annos octingentos*, sed refellitur ab Edmundo Martene lib. 1 de Antiquis Ecclesiæ Ritibus cap. 8 art. 1 nu. 6, ubi rectè notat, id factum nondum fuisse exeunte seculo undecimo, sub cujus finem, hoc est, anno 1091 Urbanus II Papa Concilio Beneventano præsidens decrevit, ut *nullus in Episcopatum eligatur, nisi in sacris Ordinibus religiosè vivens, fuerit inventus; Sacros autem*, inquit, *Ordines dicimus Diaconatum & Presbyteratum. Hos siquidem solos primitiva legitur habuisse Ecclesia*. Sanè, subdit Martene, tempore Hugonis à S. Victore, qui quinquaginta post præfatum Concilium annis florebat, nondum Subdiaconatus à minorum Ordinum classe emerserat, nam in lib. 2 de sacramentis part. 3 cap. 13 *Sacros*, inquit, *ordines Diaconatus & Presbyteratus tantùm appellandos censent: quia hos solos primitiva legitur Ecclesia habuisse*. Quod idem docuit Philippus Abbas Bonæ Spei, qui ad annum 1180 vixisse creditur, siquidem in Tractatu de Continentia Clericorum cap. 107 hæc habet: *Hi duo, scilicet Presbyter & Diaconus sacris ordinibus dicuntur insigniti ..... Sunt præter istos alii ...... qui etsi gradum Sanctitatis habere non negantur, non tamen eorum sacri Ordines appellantur*, inter quos primo loco recenset, Subdiaconos, deinde alios quatuor inferiores Ministros. Radevicus pariter Frisingensis Canonicus, Ottonis Frisingensis Episcopi Sacellanus, qui ejusdem Chronico duos libros de Friderici Imp. gestis adjecit, quique anno 1160 vivebat, lib. 2 cap. 15 loquens de Guidone filio Comitis Guidonis Blanderatensis, quem Fridericus Imp. loco Anselmi in Ravennate Ecclesia subrogari fecerat, ait: *Idem juvenis infra sacros Ordines adhuc existebat, & Clericus Romanæ Ecclesiæ pridem factus, ac in Subdiaconatu à Papa Hadriano* (hujus nominis IV) *consecratus, nonnisi ejus conniventia & assensu in aliam Ecclesiam transferendus putabatur*. Anno itaque 1160, quo Radevicus & Philippus Abbas Bonæ Spei Ordinis Præmonstratensis florebant, Subdiaconatus minoribus & non sacris Ordinibus adnumerabatur.

VIII. *Subdiaconatus ante hæc tempora inter minores Ordines numeratus.*

IX. *Majoribus & sacris accensitus videtur ab Urbano III.*

Non diu tamen post inter majores & sacros ordines habitus est. Nam Petrus Cantor, qui obiit anno 1197, relatus ab Hugone Menardo in lib. Sacram. pag. 280, & à nobis in Pontificatu Pelagii II num. XXII laudatus, in libro de Verbo Mirifico, ait: *De novo institutum est Subdiaconatum esse Sacrum Ordinem*. Unde Concilium Dalmaticum anno 1191 celebratum canone 2 prohibet, *ne aliquis Episcopus nisi in quatuor Temporibus, juxta Sanctorum Patrum Constitutionem aliquem ad sacros ordines promovere præsumat. Solus Romanus Pontifex Dominicis diebus Subdiaconos ordinare potest*. Ex quo sequitur, Subdiaconatum tunc numeratum fuisse inter Ordines sacros. Martene ibidem scribit, Innocentium III in lib. Decretalium cap. *Miramur*, hoc institutum acceptum referre Urbano II. Sed eo in capite Innocentius non loquitur de hoc Pontifice, ait enim de Subdiaconatu: *Nam licet sacer Ordo non reputaretur in Ecclesia primitiva, tamen à Constitutione Gregorii, atque Urbani secundum moderna tempora, sacer gradus esse minimè dubitatur*; quæ verba cur potius de Urbano II, quàm de Urbano III intelligi debeant, non video, nisi dicamus Innocentium III, ibi velle Subdiaconatum paulatim à minoribus Ordinibus separari, & majoribus ac sacris accenseri cœpisse à tempore Constitutionis Gregorii Magni, qui anno 591 prohibuit, ne imposterum quis ordinaretur Subdiaconus, nisi continentiam servare Episcopo spopondisset, ut constat ex Epistola 42 libri primi ejus Registri; quam constitutionem innovavit Urbanus II in Concilio Melphitano anno 1089 canone 3, & in Concilio Romano 3 anno 1099 canone 14. Verum quidem est Innocentium eodem lib. 1 Decretal. cap. *A multis multoties*, citare constitutionem Urbani II *Erubescant impii*, in qua ait, *eos qui in sacris Ordinibus Presbyteratu, Diaconatu & Subdiaconatu sunt positi* &c. ex quo sequi videtur tempore Urbani II hunc ordinem inter sacros fuisse recensitum; sed verba ejusdem Constitutionis, *Erubescant*, immediatè sequentia, *si castè non vixerint, excludendos ab omni eorumdem graduum dignitate*, manifestè ostendunt ibi Subdiaconatum numerari cum Diaconatu & cum Presbyteratu inter Ordines sacros, solum per respectum ad continentiam, quia, ut in laudata decretali, *à multis multoties*, ait Innocentius, *ad similitudinem Diaconi & Presbyteri, Subdiaconus debet continentiam servare, sicut & in sexta Synodo constitutum est*, &c. Revera autem Urbanum II ita intelligendum, demonstrat ejus decretum in Concilio Beneventano editum, de quo numero superiori locuti sumus, & evincitur ex testimoniis Hugonis Victorini, Philippi Abbatis Bonæ Spei & Radevici, qui omnes viventes post Urbanum II, scribunt tamen Subdiaconatum nondum inter sacros Ordines fuisse recen-

SÆC. XII. URBANUS III.

situm. Cùm itaque id accidere tantùm potuerit post annum 1160, quo Philippus Abbas Bonæ Spei & Radevicus vivebant, & ante annum 1197, quo Petrus Cantor obiit, si hæc innovatio alicui Urbano Papæ sit attribuenda, nulli alteri convenire potest, quàm Urbano III defuncto decennio ante Petrum Cantorem, qui disertè asserit, *de novo institutum esse Subdiaconatum sacrum ordinem*; & quadriennio ante Concilium Dalmaticum, cujus canonem secundum mox citavimus.

SÆC. XII. URBANUS III.

GREGORIUS VIII *Pontif. CLXXIII*

Anno Domini MCLXXXVII.

I. *Gregorii VIII electio & virtutes.*

POstridie mortis Urbani III, die scilicet vigesima mensis Octobris anni millesimi centesimi octogesimi septimi, Albertus, patria Beneventanus, ab Hadriano IV in Cardinalium collegium adscitus, & Apostolicæ Sedis Cancellarius ab Alexandro III creatus, quem *virum plane & sapientia & vitæ sinceritate conspicuum, æmulationem Dei habentem in omnibus secundùm scientiam* prædicat Wilielmus Neubrigensis, electus est in Romanum Pontificem, & Gregorii VIII nomen sumpsit. Sed audiendus Hugo Altisiodorensis, qu hoc tempore floruit, quique narrata Urbani III morte, subdit: *Post eum Albertus Cancellarius substituitur & Gregorius VIII vocatur, vir litteraturâ, facundiâque clarus, sed puritate vitæ & animi integritate præclarior, suique corporis vehemens castigator.* Consecratus autem est die vigesimo quinto Octobris, qui erat Dominicalis, nam Radulphus de Diceto pag. 636 ait: *Albertus genere Beneventanus, Ecclesiæ Romanæ Cancellarius, Urbano III defuncto, Papa creatus* (idest consecratus) *VIII Kal. Novembris, vocatus etiam Gregorius VIII*, antea enim erat Presbyter Cardinalis tituli Sancti Laurentii in Lucina.

II. *Eius zelus pro Ecclesia bono.*

De ejus electione multùm lætatus est Fridericus Imperator, nam idem Hugo Altisiodorensis pergit: *Audita ejus promotione lætatus est admodum Fredericus Augustus, eò quòd virum discretum & justitiæ zelatorem cognosceret, sibique benevolum in omnibus, si diu viveret, profuturum. Præcepit quoque Principibus & Præfectis omnem ei reverentiam impendere, & transeunti per terram suam de fisco suo victualia ministrare. Pontificali itaque dignitate suscepta, vir Dei pensare cœpit attentius, qualiter labenti rerum statui subveniret. Videlicet nempe sui temporis Ecclesiam per vitia diffluam & in maligna prolapsam, ambitioneque & avaritia, luxuriaque, necnon hæresibus, quasi quibusdam pestilentissimis hostibus, vineam Domini totam ferè jam esse depastam. Hoc meditabatur die ac nocte, hæc ejus cura, hoc studium, ut sui negligens viveret omnibus, ut per eum, cooperante Domino, facies Ecclesiæ marcida reflореret.* Multum doluisse Gregorium Papam de amissione Jerosolymorum docet Guillelmus Neubrigensis, qui narrata Urbani III Papæ morte, subdit, Gregorium maturè substitutum, *qui venerabilis Pontifex tristi nuncio perculsus ingemuit, & vi doloris anxius tam enormem Christiani nominis jacturam inconsolabiliter deploravit.*

III. *Gregorius pro liberatione Terræ Sanctæ valde solicitus est.*

Licèt Gregorius VIII pauco tempore sederit, digna tamen pietatis suæ monimenta reliquit; imprimis pro Terræ Sanctæ subsidio, statim enim post suam consecrationem, quarto scilicet Kalendas Novembris, encyclicas per totum orbem Christianum literas doloris plenas, ob amissam Jerosolymam, & exhortatorias pro recuperando Sancto Sepulchro misit; quibus Indulgentiam plenariam concedit peregrinantibus ad liberationem Sancti Sepulchri; quas literas recitant Rogerius Hovedenus in Annalibus, & Neubrigensis lib. 3 cap. 20. Eodem die alias adjecit Ferrariæ itidem, sicut priores, datas, quibus ad placandum offensum numen, indixit omnibus jejunium quinquennale, ita ut toto eo tempore, cuncti fideles, saltem per omnes sextas ferias, jejunium quadragesimale observarent; feria autem quarta & sabbato à carnibus abstinerent; ipse verò Pontifex & Cardinales secunda quoque feria cum familiis similiter ab esu carnis cessarent; hocque adeò statuit observandum, ut quicumque transgressor existeret (nisi fortè infirmitas, aut magna solemnitas, vel alia evidens causa intercederet) quasi prævaricator Quadragesimalis jejunii haberetur.

IV. *Cardinales pro eadem causa multa laudabilia statuunt.*

Sed & de prompto animo S. R. E. Cardinalium, ut succurrerent Terræ Sanctæ, idem Rogerius hæc refert admiratione digna: nimirum eos, de assensu Papæ inter se firmiter promisisse, quòd abjectis omnibus divitiis & deliciis, prædicarent Crucem Christi non solùm verbo, sed etiam opere & exemplo; & euntes mendicando acciperent Crucem primi & præcederent alios in terram Jerusalem. Statuisse etiam de ejusdem Pontificis assensu firmissimam treugam, seu inducias inter omnes Principes Christianos usque ad septennium; ita ut quicumque bellum contra

Chri-

Christianum medio tempore moverent, maledictioni Dei & Summi Pontificis, & excommunicationi omnium Prælatorum universalis Ecclesiæ subjacerent. Firmiter item inter se promisisse, quòd nulla deinceps munera reciperent à quoquam, cui negotium esset apud Apostolicam Sedem, sed ea tantùm recipere possent, quæ pro ipsorum necessitate & sustentatione donata, vel missa forent: ac denique quòd non conscenderent equum, quandiu terra, in qua pedes domini steterant, foret sub pedibus hostium. Ita Rogerius. Quo ex loco, ut id obiter notem, patet, jam tunc maximam fuisse sacri Cardinalium Collegii auctoritatem, cùm, assentiente Papa, inducias inter Principes Christianos starueret, & omnia negotia, quæ apud Apostolicam Sedem agitabantur, ab ipso deciderentur.

V. *Gregorius VIII moritur Pisis.*

Post hæc optimus hic Pontifex Pisas profectus est, Pisanos & Januenses diu diffidentes conciliaturus, & ad sacram expeditionem pariter suscipiendam fœderaturus. Franciscus enim Maria Cessinius, in Academia Pisana primarius Juris civilis Professor apud Papebrocium in Conatu Chronico-Historico, testatur, hanc brevem in antiquo MS. notitiam de Gregorio VIII adhuc reperiri: *Anno 1187 assumptus fuit ad Pontificatum Gregorius VIII, qui cum Pisas venisset, ut pacem conciliaret inter hanc civitatem & Genuensem, secundo mense Pontificatûs sui animam Deo reddidit in hac eadem civitate Pisana, & fuit sepultus in Cathedrali, intra grandem ex candido marmore arcam, iis temporibus satis pulchram, in capella Deiparæ incoronatæ, cum funebri pompa, qualem conveniebat mortuo Pontifici à civitate, tunc potentissima: quæ arca, seu malis appellare tumba, hodie spectatur ad manum dexteram majoris Ecclesiæ intrantibus per portam Regiam.* Verùm hæc arca videri desiit, cum anno 1600 Templum conflagrasset, ut ait ibidem Papebrocius, qui addit, apud se extare alium codicem ms. in quo de Gregorio VIII legitur: *Hic zelando pro Terra Sancta, ad diversas provincias mittit literas, & facta pace inter Januas & Pisas, Pisis mortuus sepelitur.* Idem denique scribit Nangius in Chronico ad annum 1187, ubi narrata Urbani III morte subdit: *Cui Romanæ Ecclesiæ centesimus septuagesimus septimus Gregorius Octavus, Natione Beneventanus successit. Sed cùm post duos menses Pisam venisset, & inter Pisanos & Januenses discordantes concordiam reformasset, atque ad subventionem Urbis Jerusalem totis viribus inhiasset, proh dolor! instante natali Domini rebus humanis eximitur & apud eamdem urbem honorificè sepelitur.*

VI. *Obitus ejus dies, & sedis duratio.*

Quod attinet ad diem mortis Gregorii VIII, notatur is in brevi Chronico Pisano, quod Tomo 3 Italiæ Sacræ repræsentatur ab Ughello, in quo legitur. *Gregorius Papa VIII ingressus urbem Pisanam, receptus ab iisdem Pisanis cum magno honore IV idus Decembris, & mortuus est Pisis XVI Kalend. Januarii*, seu die XVII mensis Decembris. Eumdem diem notavit Gervasius Dorobernensis in Chronico: *Papa Gregorius*, inquit, *XVI Kal. Januar. ex inopinato defunctus est*. Idem denique scribit Annalista Mailrosensis. Gregorius itaque VIII Pontifex immortali vita dignus, hominem exuit Pisis die XVII mensis Decembris anni 1187 postquam, Bromptono, Joanne de Ceccano & Martino Polono in Chron. testibus, *mense uno, diebus* 27 Ecclesiæ præfuisset. Variæ ejus Epistolæ extant Tomo X Concil. & quædam ejus gesta ac monumenta Græco Latine cum scholiis edidit Gerardus Vossius.

CLEMENS III *Pontif. CLXXIV.*

Anno Domini MCLXXXVII.

I. *Clemens III eligitur & coronatur.*

ROmanam Sedem, post Gregorii VIII mortem, vacasse dies viginti, omnes post Baronium passim scripsére, ex Rogerio Hovedeno in Annalibus, ideoque arbitrati sunt, Clementem III ejus successorem, anno tantùm 1188 die Epiphaniæ electum & coronatum. Verùm Annotator Baronii observavit, longum illud inter-pontificium commentitium esse; Gervasius enim, Matthæus Paris & Guillelmus Nangius Gregorii VIII mortem & Clementis III electionem ad annum 1187 revocant, quod idem faciunt Radulphus de Diceto & Annalista Mailrosensis. Sed quia dici posset, hos Auctores Gregorii mortem & Clementis electionem uno tenore referre, licèt Gregorius obierit anno 1187 & Clemens electus sit anno 1188, audiendus Radulphus de Diceto, qui non solùm annum, sed & diem electionis Clementis III refert ad eumdem annum 1187. Gregorius *cùm sedisset duobus mensibus diem clausit extremum. Substitutus est ei Paulus Prænestinus Episcopus, genere Romanus vocatus Clemens tertius XIV Kal. Januarii.* Annalista verò Mailrosensis præter diem electionis, coronationis etiam diem exprimit: *XVI Kal. Januarii obiit Gregorius Papa VIII, & XIV Kal.*

SÆC. XII. CLEMENS III.

Kal. ejusdem electus est Clemens IV, & in crastino consecratus, nempè die vigesima mensis Decembris, quæ cum Dominica concurrebat. Auctor brevis Chronici Pisani apud Ughellum Tomo 3 Italiæ Sacræ diem etiam *XIV Kal. Januarii* electioni Clementis assignat, & Matthæus Paris diem decimum tertium Kalendas ejusdem mensis surrogationi, seu coronationi Clementis.

Paulus itaque Prænestinus Episcopus
II. *Appellandus Clemens III non IV.* & Cardinalis, natione Romanus die decima nona mensis Decembris anni 1187 electus Romanus Pontifex Pisis, & sequenti die coronatus, Clemens III appellatus est. Annalista quidem Mailrosensis eum Clementem IV appellat, quia Guibertus Antipapa Clementis III nomen sumpserat; sed præterquam quòd Guibertus non numerandus inter Pontifices Romanos, quippe cum magno Ecclesiæ scandalo, viventi Gregorio VII legitimo Pontifici sacrilegè superinductus, ex bullis hujus Clementis patet, se ipsum vocasse Clementem III. Unam exhibet Ughellus Tomo 4 col. 673 ita subscriptam: *Datum Laterani per manum Moysi S. R. E. Subdiaconi, vicem agentis Cancellarii IX Kal. Julii, Indict. VIII, Incarnationis Dominicæ* 1190, *Pontificatûs verò Domini Clementis Papæ III anno III*. Differté etiam dicitur Clemens III à Radulpho de Diceto, à Matthæo Paris, a Guillelmo Nangio, à Chronographo Reicherspergensi, ab Auctore brevis Chronici Pisani laudato, & aliis.

Clemens Pontifex statim post suam
III. *Expeditionem in Terram Sanctam promovet.* electionem indictam à decessore suo Gregorio expeditionem in Terram Sanctam ad perfectum ducere laboravit, & indulgentiam confirmavit, statuens, ut quicumque ea de causa sacram Crucem susciperet, de omnibus peccatis, de quibus pœnitens confessus esset, liber & absolutus esset. Idemque statuit, ut ab universa Ecclesia fieret sine intermissione oratio ad dominum pro pace & liberatione Jerusalem, & Christianorum captivorum, qui in vinculis Saracenorum detinebantur. Hæc Rogerius Hovedenus, qui & præscriptam tunc ab eodem Pontifice inter missarum solemnia dicendarum per singulos dies precum formam recenset. Eam in rem missus est à Clemente in Gallias Legatus Henricus Cardinalis Albanensis Episcopus, qui excommunicationis sententia perculit Richardum Comitem Pictaviensem, filium majorem natu Angliæ Regis, cujus occasione pax, quæ fuerat inter Reges sancita, turbata est. Eodem tamen anno 1188 *Fridericus Imperator accepta Cruce de manu Henrici Albanensis Episcopi Cardinalis, sicut prudentem & circumspectum decebat, satis providè sibi & itineri suo necessaria providebat. Imprimis enim reconciliavit se Deo & Sanctæ Ecclesiæ, & Clementi Romano Pontifici*, inquit idem Rogerius.

SÆC. XII. CLEMENS III.

Controversia, quæ versabatur inter Joannem cognomento Scotum, & Hugonem Capellanum Willelmi Scotiæ Regis
IV. *Controversiam de Episcopatu S. Andreæ in Scotia dirimit.* pro Episcopatu Sancti Andreæ, de qua in Lucio III locuti sumus, anno tandem 1188 à Clemente III sopita est: Hugonem enim, quem ad tribunal Apostolicum Urbanus III vocaverat, ut quæ inter eum & Joannem intercedebat, controversia dirimeretur, ob contumaciam & contemptum Sedis Apostolicæ deposuit, & Joanni Episcopatum confirmavit. Plures hac de causa scripsit Epistolas ad Willelmum Scotiæ, ad Henricum Angliæ, Reges, ad Clerum Episcopatus Sancti Andreæ & ad omnes Scotorum Episcopos, quibus præcepit, ut nisi Rex judicio Sedis Apostolicæ pareat, in ejus regnum, personam, fautoresque omnes, interdicti sententiam ferant; & eos, qui Hugoni post excommunicationem paruerint, excommunicatos denuncient. Has Epistolas describit Rogerius Hovedenus in Annal. Anglic. pag. 646 & seqq.

Præter expeditionem in Terram Sanctam aliud maximi momenti negotium con-
V. *Cum Romanis pacem facit.* fecit Clemens Pontifex. Perpetua, inquit Onuphrius Panvinius in Annotatione ad Vitam Clementis III, per annos „ plus minus quinquaginta, inter populum, „ Pontificesque Romanos, ab Innocentio „ II usque ad Clementem III discordia ci- „ vilis fuit, regiminis Urbani occasione „ excitata: cùm populus Romanus, Pon- „ tifice suo Urbis administratione submoto, „ Senatores, qui Reipublicæ præessent, „ cum Patricio quodam summa cum aucto- „ ritate crearent, ut Otto Frisingensis „ Episc. lib. Hist. 7 & lib. 1 de Gestis „ Friderici Imp. & Abbas Urspergensis, „ item Vitarum Pontificum Incerti nominis „ Scriptor Bibliothecæ Palatinæ auctores „ sunt. Ex cujus rei occasione Innocenti- „ us II & Cœlestinus II animi dolore de- „ fecerunt, Lucius II pene est interfectus. „ Eugenius III, Alexander III & Lucius „ III Urbe pulsi, Urbanus III & Gregorius VIII exules fuére: donec novissime „ tanti dissidii utraque parte pertæsa, po- „ pulus Romanus cum Pontifice populari „ suo Clemente III pacem æquis condi- „ tionibus fecit, Senatoribus confirmatis, „ Patricii vero loco Præfecto, quem magistratum aboleverat, refecto. Hujus „ pacis fœdera & conditiones cum omni- „ bus subscriptionibus ex libris censuum „ Cameræ Apostolicæ exceptæ apud me „ sunt. Diuturna deinde quies & tranquil- „ la Ecclesiæ tempora fuerunt. Ita Onuphrius de Antiquitate Ecclesiastica optime meritus.

VI. *Quibus conditionibus.* Rogerius Hovedenus in Annalibus nos

docet

SÆC. XII. CLEMENS III.

docet Clementem III post suam electionem, sine ulla mora Legatos suos, ad cives Romanos misisse, ut inter se & illos pax reformaretur, & asserit illam discordiam maxime evenisse propter Tusculanam Civitatem, quam Romani, ut eam sibi subjicerent, bello insatiabili impugnabant. Legatis itaque cum Romanis de hoc puncto, & aliis quibusdam libertatibus à Clemente Papa Romanis concessis, convenientibus, idem Pontifex Clemens accessit ad Urbem. Extat diploma Senatûs de concordia, quam tunc cum Papa iniit, quibusdam conditionibus servandis appositis, quod in Vaticana Bibliotheca asservatur in volumine Cencii Camerarii, quod dicitur liber Censuum Romanæ Ecclesiæ. Sunt autem numero novem. Prima. Ut Urbs in Romani Pontificis potestate esset. Secunda. Ut, abrogato Patricio, Præfectus restitueretur. Tertia. Ut Senatores annui ex Pontificis auctoritate crearentur, qui in Pontificis verba jurarent, & sacramento fidem, pacem, &, si opus esset, subsidium Ecclesiæ Romanæ promitterent. Quarta. Ut populus Romanus Basilicam Vaticanam, & redditus Sancti Petri, quos bello durante occupaverat, liberè & integrè restitueret. Quinta: Ut vectigalia & redditus publici in potestate Pontificis essent ea lege, ut tertia pars populi usibus cedat. Sexta. Ut Romanæ Ecclesiæ & Summi Pontificis majestatem, honorem & potestatem, Senatus populusque Romanus coleret & tueretur. Septima. Ut Romanus Pontifex Senatoribus, Judicibus, Advocatis, & Scriniariis, & Senatûs ministris, consuetas largitiones & donativa, quæ Presbyteria vocantur, statis temporibus triberet. Octava. Ut Idem certam annuam pensionem pro murorum Urbis restitutione solveret. Nona. Denique Tusculum solo æquari Pontifex permitteret, & infra certum tempus populum Romanum, ad eam expeditionem adjuvabit, ea tamen lege, ut eo diruto, ager etiam, & homines in potestate Ecclesię Romanę sint.

VII. Clemens PP. Romæ recipitur.

His pactis conditionibus & juratis in Urbem regressus est Clemens Pontifex, & maximo honore ac publica lætitia ab omnibus Ordinibus susceptus, & quidem ante diem tertium Idus Martii, Baronius enim anno 1188 recitat privilegium à Clemente Papa Ecclesiæ Scotorum & Willelmo eorum Regi concessum, ut ea nullo mediante Apostolicæ Sedi subjaceat, *datum Laterani III Idus Martii Pontificatûs nostri anno primo*, quo ideo die jam pax inter Clementem & Romanos facta fuerat, & Clemens Romam redierat. Verum quidem est Baronium rescriptum Clementis rursus referre anno 1192 quasi à Cœlestino tertio datum, sed Annotator Baronii ad eumdem annum ostendit, illud à Clemente non à Cœlestino emissum. Diploma tamen Senatûs, quo concordia inita continetur, dicitur *Actûm XLIV anno Senatûs, Indict. VI, mense Maii, die ultima*, ex quo constat Senatum non sub Innocentio II, aut Cœlestino II, sed sub Lucio II anno 1144 post mensem Majum restitutum fuisse. De Tusculana Civitate sub Cœlestini III Pontificatu sermo erit.

VIII. Treverensis Ecclesiæ schisma terminat.

In Pontificatu Lucii III locuti sumus de schismate Ecclesiæ Treverensis, ad quam obtinendam sedem duo electi erant, nempe Rodulphus, & Volmarus, seu Folmarus, qui, ut in Urbano III diximus, ab eo Pontifice consecratus est, & creatus Presbyter Cardinalis. Clemens III, ut hoc schisma, quod adhuc durabat, penitus extingueret, Sigifridum Cardinalem, Legatum misit, ut narrat Auctor Magni Chronici Belgici pag. 201 *ex Chronicis*, ut ipse ait, *Pontificum* sine dubio Treverensium: *Tandem Clemens III*, inquit, *misso Sigifrido Cardinali tituli Sanctæ Mariæ in Via Lata, ad Regem mittit, ut secundùm canonis compositione facta inter eos negotium Treviriensum terminaret. Veniens verò prædictus Legatus omnes ab obedientia Folmari absolvit, & Episcopum de administratione, non de ordine deposuit, & ab eo dejectos restituit, & excommunicatos absolvit, & amborum, scilicet Radulphi & Folmari electionem sufflulit, Ecclesiæ, ut prius, eligendi Episcopum liberam tradens facultatem: & sic discordia septennio jam protracta fuit terminata.* Hanc legationem à Clemente Pontifice anno 1188, primo sui Pontificatûs, vel ad summum anno 1189 missam, ex eo convincitur, quòd Folmarus, vel Volmarus hoc ultimo anno in Angliam ierit, & Coronationi Richardi Regis, quæ tertio Nonas Septembris facta est, interfuerit, imò eodem anno ibidem obierit, quod utrumque habemus ex Radulpho de Diceto, qui postquam pag. 643 dixit, Treverensem Archiepiscopum cum aliis Londonii coronationi Richardi interfuisse, pag. sequenti addit: *Treverensis Archiepiscopus in Anglia moriens apud Sanctum Andream sepultus est Northamtoniæ.* Obiit autem post diem 17 Septembris, eo enim die, teste Joanne Bromptono in Chronico pag. 1162, consecravit Joannem electum Candidæ Casæ *die Dominica XVII die Septembris*. Denique eum coronationi Richardi Regis interfuisse, testantur etiam Matthæus Paris in Chronico anno 1189 & Hovedenus pag. 656, qui pag. 659 addit, eum apud Northamtoniam obiisse. De hac Sigifridi, vel, ut ab aliis appellatur, Soffredi legatione nulla mentio est apud Oldoinum in Historia Cardinalium.

IX. S. Ottonem Pomeraniæ Apostolum canonizat.

Anno millesimo centesimo octogesimo nono

SÆC. XII. CLEMENS III.

nono Clemens Pontifex sanctum Ottonem Bambergensem Episcopum, Pomeranorum Apostolum dictum, de quo superiori Tomo locuti sumus, in Sanctorum numerum retulit; qua de re certiores fecit Merseburgensem & Eistetensem Episcopos & alios Germaniæ Abbates literis datis *Laterani III Kalendas Maii Pontificatûs anno secundo*, quæ recitantur à Baronio ex Chronico Bambergensi. Præter Anonymum, qui hujus Sancti Vitam scripsit, ab Henrico Canisio Tomo 2 Antiq. Lect. recitatam; Andreas Abbas Sancti Michaelis prope Bambergam, postea Bambergensis Episcopus, aliam hujus primi Pomeranorum gentis Apostoli, circa annum 1457 composuit, in qua multa leguntur de fanis & simulacris, seu idolis ejusdem gentis, quæ omnia & singula Sanctus Otto pio zelo destruxit, cùm ibidem, ad populum illum ad Christianam fidem convertendum, versaretur.

X. *Item Stephanum de Mureto.* Sanctorum pariter fastis adscripsit Clemens Pontifex eodem anno 1189 Stephanum de Mureto Ordinis Grandimontensis fundatorem; Bernardus enim Guidonis in Tractatu *de Ordinibus Grandimontensi atque Artigiæ, & monasteriis S. Augustini Lemovicensis* edito Tomo 2. Bibliothecæ Labbei pag. 275 de septimo Priore generali Ordinis Grandimontensis scribit: *VII Prior D. Geraldus iterti electus in capitulo generali III Kal. Octob. MCLXXXVIII procuravit canonizationem & revelationem Sancti Stephani MCLXXXIX. Scripsit gesta ejusdem Sancti Stephani*. Idem annus 1189 exprimitur in bulla canonizationis. Hic sanctus in monte, qui non longe distat ab urbe Lemovicarum, & *Muretum*, dicitur ordinis sui fundamenta jecisse, non anno 1079, ut corrupte legitur in ejus Vita, sed anno 1074, ut probat Annotator Baronii, qui & ostendit ejus mortem contigisse anno 1124 non 1126, ut apud eum legere est annis 1076 & 1126. Sancti Stephani nomen Romano Martyrologio infertum est ad diem VIII Februarii, quo obiit, decreto S. Rituum Congregationis die 7 Aprilis anni 1596 emisso. Ejus Vitam à supradicto Geraldo ordinis Grandimontensis septimo Priore Generali scriptam Bollandus ad diem 8 mensis Februarii, & Labbeus Tomo 2 Bibliothecæ pag. 674 è codicibus MSS. descripsere.

XI. *Legatum mittit pro concordia Franciæ & Angliæ Regum & pro expeditione Jerosolymitana.* Eodem anno 1189 idem Pontifex, cùm præcedenti pax inter Franciæ & Angliæ Reges turbata esset, ut superius diximus, Joannem de Anagnia Cardinalem Legatum misit ad pacem illam conciliandam, & expeditionem in terram sanctam perurgendam. *Joannes de Anagnia Cardinalis*, inquit Annalista Mailrosensis, *& IV Archiepiscopi cum multis Episcopis & diversis Ordinibus Prælatis* [legendum, & de diversis ordinibus Prælatis] *ex auctoritate Domini Papæ Clementis IV* (vocat eum Clementem IV, quia supponit, Guibertum Antipapam dicendum Clementem III) *sententiam excommunicationis tulerunt in audientia duorum Regum, sc. Francorum & Anglorum & Comitis Richardi, & totius plebis, in omnes tam Clericos, quàm laicos, per quos staret, quòd pax non fieret inter prædictos Reges & Comitem Richardum; & iter Jerosolymitanum expediatur, in eos tanquam in vivificæ ac Dominicæ Crucis inimicos ipsam sententiam promulgaverunt prope Feritatem Bernardi* (vulgò *La Ferté-Bernard*, amplum oppidum Cenomanniæ) *ubi Reges suum colloquium fecerunt*. Tandem prædicti Reges, ut inquit Radulphus de Diceto, in manus Guillelmi de Campania Archiepiscopi Remensis *fidem dederunt, quòd in media Quadragesima convenirent apud Vicelacum votum peregrinationis, quod inierunt, prosecuturi, nisi communis consilii mutatio, vel corporis infirmitas virorum opinionis bonæ testimonio probata fuerit impedimento*, &c. *Facta sunt autem hæc in vigilia Apostolorum Petri & Pauli intra Turonem & Aza*. Anno autem sequenti 1190 Philippus Franciæ, & Richardus Angliæ, Reges in Orientem profecti sunt, Henricus enim II Richardi pater eodem anno 1189 obiit.

XII. *Clementis III. PP. obitus.* Richardus de Sancto Germano Auctor Chronici ab anno 1189 ad 1243 perducti, & ab Ughello Tomo 3 Italiæ Sacræ publicati, ad annum millesimum centesimum nonagesimum primum ait: *Anno 1191 Clemens Papa Romæ obiit mense Martii*. Illum vere defunctum mense Martio tradunt etiam Anonymus Casinensis in Chronico & Chronographus Reicherspergensis, qui ait, eum demortuum *circa mediam quadragesimam*, & die XXX mensis Martii Cœlestinum III ejus successorem electum. In Necrologio Casinensi, in quo, de more, aut dies mortis, aut dies sepulturæ Pontificum notatur, Clementis III nomen legitur *ad V Kal. April.* seu ad diem vigesimum octavum Martii, quo ideo die sepultus est. Ejus enim successor Cœlestinus III electus fuit die trigesima Martii, & tamen electio fieri hoc tempore non poterat, nisi tertio die post sepulturam prædecessoris, ut ex Cencio Camerario ostendetur in ejusdem Cœlestini III Pontificatu. Error itaque irrepsit in Rogerium Hovedenum, qui apud Baronium anno 1191 num. 1 scribit, Clementem Papam obiisse, *mense Aprilis, quarto Idus ejusdem mensis, feria quarta*; cùm enim, ipso fatente Hovedeno, Cœlestinus Clementis successor ordinatus sit in Presbyterum in Vigilia Paschæ, seu die decima tertia Aprilis, & in die Paschæ consecratus sit in summum Pontificem, quod etiam testatur Chronographus Reicherspergensis, si Clemens III obiisset IV

Idus

SÆC. XII. CLEMENS III. Idus Aprilis, seu decima Aprilis, falsò scripsisset Arnoldus Lubecensis, Cœlestinum III ordinationem suam in Pontificem Romanum distulisse, ad protelandam Henrici Germaniæ Regis coronationem, qua de re vide dicenda in Cœlestino III. Sepultus est porrò Clemens III in Ecclesia Lateranensi, nam Joannes Diaconus Junior in libello de ea Ecclesia Tomo 2 Musei Italici, ait: *Clemens III Papa jacet ante chorum Canonicorum.* *SÆC. XII. CLEMENS III.*

COELESTINUS III *Pontif. CLXXV.*

Anno Domini MCXCI.

I. *Cœlestinus III Papa eligitur & consecratur.* Mortuo, ut dictum est, die 27 Martii anni 1191, Clemente III, & postridie sepulto, Sedes vacavit usque ad diem trigesimum ejusdem mensis, quo Hyacinthus Diaconus Cardinalis sanctæ Mariæ in Cosmedin, natione Romanus, electus est Pontifex; ordinatus Presbyter in vigilia Paschatis, seu die decima tertia Aprilis, & postridie in ipsa Sanctæ Paschæ solemnitate in Summum Pontificem consecratus, ac Cœlestinus, hujus nominis III, appellatus. Diem ejus electionis & consecrationis in Pontificem nos docet Chronographus Reicherspergensis, ad annum 1191 scribens: *Defuncto tunc Romæ Clemente Papa circa mediam Quadragesimam, constitutus est in locum ejus Dominus Hyacinthus Cardinalis admodum senex, lectus à Romanis III Kal. Apr. illo sabbato quando cantabatur Officium;* Sitientes venite ad aquas. *Et in Sancto die solemnitatis Paschæ, quod evenerat tunc in XVIII Kal. Maii consecratus, Cœlestinus est dictus.* Eumdem diem consecrationi ejus in Pontificem assignat Rogerius Hovedenus, qui & addit, eum ordinatum Presbyterum in vigilia Paschæ: *Successit*, inquit, *Hyacinthus Diaconus Cardinalis Sanctæ Mariæ in Cosmedin, & in ipsa vigilia Paschæ ordinatus est in Sacerdotem, & in die Paschæ, quæ in XVIII Kalend. Maii evenit, in Romanum Pontificem consecratus est ab Octaviano Ostiensi Episcopo, & vocatus est Cœlestinus Papa tertius.*

II. *Ab Honorio II dictus fuerat Cardinalis.* Rectè autem ait Chronographus Reicherspergensis Cœlestinum, cùm electus est, fuisse admodum senem, nam Petrus Blesensis, in Epistola 123 ad Richardum Episcopum Londoniensem, scribit, eum sexaginta quinque annis in functione Diaconatus Cardinalem permansisse: *Vidimus*, inquit, *complures in Ecclesia Romana in ordine diaconatûs usque ad decrepitam ætatem & exhalationem extremi spiritûs ministrasse. Certè Dominus Cœlestinus, qui hodie sedet, sicut ex ipsius ore frequenter accepi, in officio Levitæ sexaginta quinque annos expleverat, antequam ipsum Dominus in summi Pontificatûs apicem sublimaret.* Falluntur itaque Onuphrius Panvinius, qui scribit, eum à Lucio II Cardinalem creatum; Ciaconius, qui Cœlestino II; & Joannes Palatius, qui Innocentio II id adscribunt; retrocedendo enim ab anno 1191 per annos 65 pervenimus ad annum 1126, quo sedebat Honorius II, à quo ideo Cardinalis dictus est.

III. *Consecrationem suam quare distulerit.* Causam cur, præter morem, Cœlestinus III, in decimum sextum ab electione diem, consecrationem suam distulerit, nos docet Arnoldus Lubecensis, hujus temporis Scriptor lib. 4 cap. 4, ubi de Henrico VI Germaniæ Rege loquens, ait: *Rex cum manu valida Italiam intravit cum Philippo Coloniensi & Ottone Duce Boiemiæ, & aliis multis. Cùmque appropinquaret Romæ, suscepturus Apostolicam benedictionem, Dominus Apostolicus Clemens mortuus est; pro quo Dominus Cœlestinus in Sede est sublimatus. Qui videns Regem cum multa jactantia venisse, ad protelandam ejus consecrationem, suam distulit.* Cœlestinum consecrationem suam distulisse refert etiam Krantzius lib. 7 Saxoniæ cap. 3. Hanc dilationem observarunt Onuphrius in Chronico, Sigonius lib. 15 de Regno Italiæ, & Ciaconius, cùm scripserunt, Cœlestinum electum die vigesima nona Martii, die tantùm decima quarta Aprilis consecratum esse.

IV. *Henricum V Imperatorem coronat.* Cùm autem Cœlestinus Romanorum precibus victus fuisset, consecratus est, ut ex Chronographo Reicherspergensi & ex Hovedeno diximus, ipsa solemnitatis Paschæ die, & postridie Henricum VI Germaniæ Regem Imperatorem coronavit. Nam Arnoldus Lubecensis laudatus subdit: *Sed Romani exeuntes ad Regem sic eum locuti sunt: Fac nobiscum amicitias, & honora nos & Urbem jure nostro, quod exhibuerunt Reges qui ante te fuerunt. Insuper fac nobis justitiam de castellis tuis, quæ sunt in Tusculano, quia sine intermissione nos inquietare non cessant, & erimus pro te ad Dominum Papam, ut coronam Imperii super caput tuum ponat. Qui in omnibus ad voluntatem Romanorum se promptum exhibuit. His precibus ubi consensum præbuit Apostolicus, cum summo tripudio Rex Urbem ingreditur: sicque Dominus Papa in die Paschæ solemniter consecratur, & proximâ secundâ feria cum summa* pacie

SÆC. XII. COELEST. III.

pacis tranquillitate Dominus Imperator cum Imperatrice (Constantia) *benedicitur & coronatur*. Hic porrò Henricus est Germaniæ Rex hujus nominis VI, Imperator verò hujus nominis V. Rogerius Hovedenus, postquam dixit, Cœlestinum in die Paschæ fuisse consecratum, ait, *in crastino* Papam venisse ad Ecclesiam S. Petri, ubi *ante ostium Ecclesiæ supra gradus accepit sacramentum* ab Henrico *Alemannorum Rege, quòd ipse Ecclesiam Dei, & jura Ecclesiastica fideliter servaret illibata, & quòd rectam justitiam teneat, & quòd patrimonium beati Petri, si quid inde ablatum esset, in integrum restitueret, & quòd Tusculanum ei redderet. Deinde introduxit eos* (sc. Henricum Regem & Constantiam ejus uxorem) *in Ecclesiam & unxit eum in Imperatorem & uxorem suam in Imperatricem. Sedebat autem Dominus Papa in Cathedra Pontificali, tenens coronam auream Imperialem inter pedes suos, & Imperator inclinato capite recepit coronam, & Imperatrix similiter de pedibus Domini Papæ. Dominus autem Papa statim percussit cum pede suo coronam Imperatoris & dejecit eam in terram, significans, quòd ipse potestatem ejiciendi eum de Imperio habet, si ille demeruerit, sed Cardinales statim arripientes coronam, imposuerunt eam capiti Imperatoris*. Ita Rogerius, cujus, utpote hoc tempore viventis, testimonium eloquentius est ad probandam hujus facti veritatem, quàm aliorum omnium silentium ad eam denegandam. Narrat insuper Rogerius, postea Henricum Imp. Tusculanam civitatem restituisse Cœlestino Papæ, qui eam Romanis concessit, à quibus confestim ita destructa est, ut lapis super lapidem non remanserit.

V. *Cæremoniæ in creatione Cœlestini III & aliorum Pontificum Rom.*

Sed ut ad electionem & consecrationem Cœlestini Papæ redeam, Cencius de Sabellis Cardinalis, postea Papa sub Honorii III nomine, descripsit Ordinem Romanum, in quo cap. 48 refert ritum electionis & consecrationis Romani Pontificis, ejusque occasione meminit electionis Cœlestini III, cujus erat Camerarius, quæ more solito peracta est. Baronius totum hoc caput 48 anno 1191 describit; Mabillonius verò Tomo 2 Musei Italici pag. 167, & seqq. totum Ordinem Cencii publicavit. Nos cum Baronio maximam partem illius capitis 48 de Romani Pontificis electione & consecratione hic repræsentare inutile non judicamus, ex eo quippe, inter alia, confirmantur, quæ in refutatione Joannæ Papissæ de Sede Stercoraria Tomo superiori diximus. „ Mortuo, inquit Cencius, Romano Pontifice & sepulto, omnes Cardinales ad propria revertuntur secundùm „ antiquam consuetudinem. Secunda verò „ die conveniunt in Ecclesia, & Missa mortuorum cantata, omnes similiter secundùm consuetudinem antiquam recedunt. „ Tertia autem die iterum omnes in Ecclesia congregati, & Missa Sancti Spiritûs ibidem primitùs celebratâ, tractatur „ de electione: Et perscrutata omnium „ Cardinalium voluntate ab aliquibus de „ ipsis, in quem major & melior pars, „ convenerit Cardinalium; Prior Diaconorum ipsum de pluviali rubeo ammantat, & eidem Electo nomen imponit, „ ipsumque deinde duo de majoribus Cardinalibus adextrant usque ad Altare: ubi „ prostratus adorat, Primicerio cum schola Cantorum, & Cardinalibus cantantibus *Te Deum laudamus*; quo finito, ab „ Episcopis Cardinalibus ad sedem ducitur „ post Altare; & in ea, ut dignum est, „ collocatur. In qua dum sedet Electus recipit omnes Episcopos & Cardinales, & „ quos sibi placuerit ad pedes, postmodum „ ad osculum pacis.

VI. *Usus Sedis Stercorariæ*

„ Surgensque de sede ducitur à Cardinalibus ad sedem lapideam, quæ sedes dicitur *Stercoraria*, quæ est ante „ porticum Basilicæ Salvatoris Patriarchatûs Lateranensis, & in ea eumdem Electum ipsi Cardinales honorificè ponunt, „ ut verè dicatur: *Suscitat de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum Principibus, & solium gloriæ teneat*. Post aliquantulum stans juxta „ eamdem sedem, Electus accipit de gremio Camerarii tres pugillatas denariorum, & projicit, dicens: *Argentum & aurum non est mihi ad delectationem, quod autem habeo, hoc tibi do*. Tunc autem accipit ipsum Electum Prior Basilicæ Salvatoris Patriarchatûs Lateranensis cum uno de Cardinalibus, vel uno de „ fratribus suis. Venientibus autem per „ eamdem porticum juxta ipsam Basilicam „ Salvatoris exclamatur: *Dominum Cœlestinum Sanctus Petrus elegit*. [Ex his verbis rectè deducit Mabillonius patere librum hunc tempore Cœlestini III scriptum fuisse] Sicque ducitur ab illis usque „ ad gradus portæ, quæ videlicet porta „ est in introitu palatii venientibus de Ecclesia ad palatium ipsum, ibique Judices „ eumdem Electum accipientes, ducunt „ eum per palatium usque ad Basilicam „ Sancti Silvestri.

VII. *Pontifex ipsum clavium accipit.*

„ Ubi verò ventum est ad Basilicam „ ipsam, super cujus arcum, qui sustentatur de duabus columnis porphyricis, „ est imago quædam Salvatoris, quæ à „ quodam Judæo percussa olim in fronte „ sanguinem emisit, sicut hodie cernitur: „ Idem Electus sedet ad dexteram in sede „ porphyrica, ubi Prior Basilicæ Sancti „ Laurentii de palatio dat ei ferulam, quæ „ est signum regiminis & correctionis, & „ claves ipsius Basilicæ & sacri Lateranensis

„ nensis palatii: quia specialiter Petro Principi Apostolorum data est potestas claudendi & aperiendi, & ligandi atque solvendi, & per ipsum Apostolum omnibus Romanis Pontificibus: & cum ipsa ferula & clavibus accedit ad alteram sedem similem & ejusdem lapidis; & tunc reddit eidem Priori tam ferulam, quàm etiam ipsas claves, in qua dum aliquantulà morâ quiescit, cingitur ab eodem Priore Zona rubea de serico, in qua dependet bursa purpurea, in qua sunt XII sigilla pretiosiorum lapidum & muscus. Qui siquidem Electus in illis duabus sedibus sic sedere debet, ac si videatur inter duos lectulos jacere, idest ut accumbat inter Principis Apostolorum primatum Petri, & Pauli doctoris gentium prædicationem. In Zona notatur continentia castitatis, in bursa gazophylacium, quo pauperes Christi nutriantur & viduæ. In XII sigillis XII Apostolorum potestas designatur: muscus includitur ad percipiendum odorem, ut ait Apostolus: *Christi bonus odor sumus Deo*. In qua secunda sede dum sedet Electus, recipit omnes officiales palatii ad pedes, & postea ad osculum: & deinde sedens ibidem recipit de manu Camerarii denarios argenteos Val. X sol. provens. & projicit eos super populum: & hoc facit tertiò, dicendo: *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi*. His peractis ducitur per ipsam porticum sub Iconas SS. Petri & Pauli Apostolorum, quæ per mare Romam venerunt nullo ductore, & intrat Basilicam Sancti Laurentii; in qua postquam peregerit prolixam ante proprium & speciale Altare orationem, pergit ad papalem cameram; ubi cum sua voluntate pausaverit, vadit ad mensam.

VIII. *Pergit ad S. Petrum, ibique consecratur.*

„ Post hæc autem in proxima die Dominica Electus cum omnibus ordinibus sacri palatii & nobilibus Romanis vadit ad Ecclesiam beati Petri; ubi ad Altare majus, prout in Ordine continetur, ab Episcopo Ostiensi specialiter & aliis Episcopis de Curia consecratur, hoc addito, quòd si forte Episcopus Ostiensis præsens non fuerit, Archipresbyter Ostiensis seu Veliternus interesse debet consecrationi. Qua consecratione finita, Prior Sancti Laurentii sacri Palatii ponit Palleum super Altare, quod ipse Prior propria manu debet parare, & statim Archidiaconus cum secundo Diacono dant in manu Pontificis, & solus Archidiaconus dicit Pontifici: *Accipe Palleum, plenitudinem scilicet Pontificalis officii, ad honorem Omnipotentis Dei & gloriosissimæ Virginis ejus genitricis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli*, & nihil aliud. Statimque ipse Archidiaconus cum Priore basilicario aptat ipsum palleum super Pontificem; & intromissis spinulis aureis tribus ante, & retro, & sinistro latere, in capite quarum sunt inclusi tres hyacintini lapides; & sic ornatus accedit Pontifex ad Altare, & ibi celebrat honorificè Missam. Et notandum quòd laudes ab Archidiacono cum Cardinalibus & Subdiaconis & Scrinariis, epistola latina cum græca, & Evangelium latinum cum græco, & omnes aliæ solemnitates tunc fiunt, sicut in feria secunda post Pascha. Missâ autem celebratâ revertitur ad palatium (nempe Lateranense) coronatus cum processione & honore arcuum, repræsentatione legis à Judæis, & rhuribulorum à Clericis Romanis & jactibus totidem, & tanta quantitate factis, sicut in prædicta secunda feria post Pascha. Refert deinde Cencius Camerarius cæremonias fieri solitas, quando electio fiebat in Ecclesia Sancti Petri, ejusque deductionem & installationem in Laterano, quas omittimus, quia in paucis à superioribus differunt.

IX. *Cœlestinus PP. Albertum Jerosolim. Patriarcham creat.*

Cum Heraclius Jerosolymorum Patriarcha in obsidione Accon, seu Ptolemaidis à Crucesignatis facta defunctus esset, Cœlestinus Pontifex anno millesimo centesimo nonagesimo primo Albertum Bethlehemitanum Episcopum, qui teste Willelmo Tyrio lib. 21 cap. 26 Concilio Lateranensi III interfuit, Jerosolymorum Episcopum constituit; Interpolator enim Chronici Aquicinctini ad eum annum scribit: *Albertus Eremita, Patri Eremitæ, qui belli sacri auctor Urbano II Pontifici fuit, pronepos, ex Episcopo Bethlehemitano Patriarcha Jerosolymitanus post Heraclium à Cœlestino III Papa constituitur*. Iste itaque Albertus Petri Eremitæ pronepos, & consequenter Latinus, diversus est à beato Alberto, primùm Bobiensi, postea Vercellensi Episcopo, qui anno 1204 Jerosolymorum Patriarchatum obtinuit.

X. *Institutionem militiæ Teutonicorum confirmat.*

Ordinem militarem Teutonicorum Pontificatûs Cœlestini III initio institutum esse, rectè quidem tradit Petrus de Dusburg Sacerdos ejusdem Ordinis in Chronico Prussiæ, quod anno 1326 publicavit, in quo agit de ejusdem Ordinis origine & rebus ab eo gestis, sed annum erectionis ejus & confirmationis à Cœlestino Papa factæ non determinat, & Christophorus Hartknoch, qui anno 1679 Francofurti & Lipsiæ Chronicon illud typis dedit ac notis illustravit, in parte 1 pag. 20 ait tantùm, Jacobum de Vitriaco lib. 1 Hist. Jerosol. cap. 66 scribere, Ordinem Teutonicum institutum fuisse in urbe Jerosolymitana, antequam Ptolemais, seu Accon obsidione cingeretur à Crucesignatis, & caperetur,

quod contigit anno 1191 tertio Idus Julii. Verùm Vitriacus loquitur quidem eo in loco de ejusdem Ordinis institutione, sed nec Acconis ibidem meminit; nec temporis, quo hic ordo fundatus fuit. Rectè tamen idem Christophorus existimat, standum esse Joanni Nauclero, qui volumine 2 Chronographiæ scribit: *Anno Domini 1191 apud Acam* (ita Ptolemais, & Accon etiam appellata) *quidam Bremenses & Lubecenses cives hospitale in honore B. Mariæ Virginis ad opus infirmorum tempore obsidionis ex velis navium fecerunt, obtinuerunt auxilio Frederici Ducis Suevia à Cœlestino Papa, cooperante ad hoc Henrico Rege Romanorum Ordinem istum sub titulo Hospitalis B. Mariæ Virginis Domus Teutonicorum in Jerusalem confirmari. Ex eo tempore incœpit habere Magistrum Ordinis Generalem prosapia nobilem.* Eumdem annum hujus Ordinis institutionis assignat Chronici Aquicinctini Interpolator, qui ad annum 1191 ait: *Ordo militum Teutonicorum inchoatur; quem anno 1191, Februarii die 22 Cœlestinus Papa confirmavit. Primus hujus Ordinis Magister creatus fuit Henricus Uvalpot.* Diploma Cœlestini ad nos non pervenit, sed illud datum est anno 1192, cùm anno 1191 die 22 Februarii Clemens III adhuc in vivis esset, & Cœlestinus III die tantùm trigesima ejusdem anni electus sit, ex quo & sequitur Cœlestinum annos Christi à die 25 Martii exorsum esse, ideoque die 22 Februarii anni 1192 adhuc numerasse annum 1191. Teutonicorum itaque Ordo institutus quidem fuit anno 1191, sed anno tantùm sequenti confirmatus à Cœlestino Papa, qui milites veste alba & cruce nigra donavit, subjecitque regulæ Sancti Augustini. Censiti autem sunt sub eodem Ordine nonnisi nobiles, iidemque Germani, qui magnitudine animi, digna ipsorum generositate edidére facinora, quæ alii scriptis commendarunt. Innocentius tamen III anno 1210 prohibuit, ne Teutonici alba pallia deferrent, quæ Templariorum, longè iis antiquiorum, propria erant, ne inde Ordines confunderentur, commisitque Patriarchæ Jerosolymitano Epistolâ 126 Registri anni XIII, ut super hoc statueret quæ expedire videret; sed huic videtur satis fuisse, si crucis colore distinguerentur, cùm ex Jacobo de Vitriaco, qui paulò postea vixit, in Hist. Orient. cap. 65 & seq. intelligatur, utrosque albis vestibus uti tunc consuevisse, sed Templarios cruces rubras, Teutonicos nigras iis assuisse. Huic Teutonicorum Ordini postea unitus fuit Ordo Ensiferorum seu Gladiferorum adversùs Infideles institutus, ut infra in Pontificatu Innocentii III videbitur.

XI. *Galliciæ Regem ob incestas nuptias excommunicat.*

Cœlestino Papæ ipso Pontificatûs initio laborandum fuit apud Hispanorum Reges pro dissolutione matrimonii, quod Sanctius Rex Portugalliæ conciliaverat inter Tarsiam filiam suam, & Alphonsum X Regem Gallæciæ & Legionis, nepotem suum. Et licèt multum laboratum esset à Summis Pontificibus, ut separarentur, eam tamen Alphonsus tenuit contra prohibitionem per quinque annos, ex eaque genuit tres filios: quare Cœlestinus Pontifex præfatum Gallæciæ Regem excommunicavit, & totam terram suam interdicto subjecit. Insurgens postea in eum Alphonsus Castellæ Rex, coegit eum relinquere illam, & accipere filiam suam in uxorem. Hæc Rogerius Hovedenus in Annalibus. Vide dicenda in Innocentio III.

XII. *Angliæ regni turbatores jubet excommunicari.*

Richardus Angliæ Rex expeditionem in Terram Sanctam suscipiens, Willelmum Episcopum Eliensem Cancellarium suum, Vicarium in Anglia constituit, eumque legatione Apostolica firmari à Clemente III Papa obtinuit, relictis in Normannia Joanne Comite Moretonii, & Gaufredo Archiepiscopo Eboracensi, fratribus suis, ac juramento adstrictis, ne in Regnum Angliæ, se absente, irent, aut aliquid innovarent. Sed statim ac Rex expeditionem sacram suscepit, regnum ejus eorumdem Joannis & Gaufredi factionibus vehementer perturbatum est. Willelmum enim Eliensem Proregem conatibus suis adversantem, dirè exagitarunt, atque tandem occultam fugam inire coegerunt: & ut hæc jure fecisse viderentur, famosum libellum adversùs eum, per Hugonem Conventrensem Episcopum, harum turbarum incentorem, pessimæ vitæ hominem, per orbem pervulgari curarunt, quo illum omnium scelerum reum falsissimè constituerunt, ut fusè refert Baronius ex Rogerii Hovedeni Annalibus ad annum 1191. Ubi hæc audivit Cœlestinus Papa, Eliensis Episcopi, ac regni Angliæ defensionem eò justiùs suscepit, quò, ut inquiunt Normanni apud Joannem Bromptonum pag. 1238 *Rex Ricardus illorum dominus nondum de peregrinatione rediens, omnes terras suas cismarinas & transmarinas sub protectione Dei & Romanæ Ecclesiæ, & Domini Papæ posuerat.* Scriptis itaque ad Archiepiscopos & Episcopos Angliæ literis, quas refert idem Rogerius, præcepit, ut tam ipsum Comitem Moretonii, quàm reliquos omnes impressionum in Eliensem Episcopum factarum consiliarios, auctores, complices & fautores, accensis candelis, & pulsatis campanis, omni appellatione, vel personarum acceptione posthabitâ, publicè denunciarent excommunicatos, & tamdiu facerent eos à reliquis omnibus vitari, usque dum Eliensi Legato, ac regno ipso in pristinum statum plenissimè restitutis, iidem ad

SÆC. XII. COELEST. III.

ad Sedem Apostolicam accederent absol. vendi. Eorum itidem terras interdicto Ecclesiastico supponi jussit. Cumque rursum inter eumdem Eliensem, & Walterum Archiepiscopum Rotomagensem, quem Rex ad sedandos tumultus delegasset, aliæ graves dissensiones ortæ essent, idem Pontifex justitiam Eliensis fortiter defendit, ut pluribus habet idem Rogerius. Porrò Eliensem Episcopum à seditiosis expulsum, à Rege in pristinum honorem restitutum fuisse, docent ipsius Regis literæ ad Reginam matrem & Justitiarios scriptæ apud eumdem Rogerium anno 1193.

XIII. S. Ubaldum Eugubinum Episc. canonizat.

Anno millesimo centesimo nonagesimo secundo Cœlestinus Pontifex ad supplicationem B. Eugubini Episcopi, Sanctum Ubaldum ejusdem Sedis Antistitem, miraculis post obitum clarissimum, solemni ritu in Sanctorum Confessorum numerum retulit, diplomate servato in Archivo Eugubino, & dato quarto nonas Martii, anno primo sui Pontificatûs nondum exacto, ex quo corrigitur Surius, qui S. Ubaldum floruisse ait usque ad annum millesimum ducentesimum decimum. Hic Sanctus in pueritia patre orbatus, cùm enutritus fuisset sub disciplina Ecclesiastici ordinis, & processu temporis Prior in Cathedrali renunciatus, videret depravatos Canonicorum mores, tribus sibi clericis adjunctis, perrexit ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ in Portu, seu Portuensem, in agro Ravennate sitam, ubi Petrus de Honestis Canonicos Regulares instituit, ut ad annum 1119 probat Annotator Baronii. *Ibi tribus mensibus sub disciplina fratrum illorum regulariter vixit*, & Eugubium rediens, Canonici Ordinis Regulam obtulit, effecitque ut *Canonicum ordinem omnes devotè custodirent*. Perusino postea Episcopatu recusato, Eugubinum in Umbria admittere coactus fuit, ubi in vita & post mortem miraculis claruit. Hæc constant ex Tebaldo ejus successore in ejus Vita, quam refert Papebrocius ad diem XVI mensis Maii, ex qua & constat, eum migrasse ad Dominum anno Christi millesimo centesimo sexagesimo, anno Episcopatûs sui trigesimo primo, *seu sequenti nocte, quam Sancti Pentecostes dies Dominicus præcesserat*, quod festum anno 1160 die 15 Maii celebratum est, & Eugubini ab omni retro memoria diem XVI Maii, ut Sancti sui protectoris natalem observant.

XIV. Item S. Malachiam Armachanum Archiep.

Eodem anno millesimo centesimo nonagesimo secundo Cœlestinum Papam, Sanctum Malachiam Armachanum in Hibernia Archiepiscopum Sanctorum pariter honoribus donasse, nos docet Auctor Chronici Claravallensis à Chiffletio editus, qui ab anno 1147 parvum sed egregium suum Chronicon auspicatur, illudque usque ad annum 1192 perducit, licèt illud elucubrarit post annum 1223 Philippi Augusti Galliarum Regis emortualem: *Anno 1192*, inquit, *canonizatio beati Malachiæ*. Hic Sanctus Archiepiscopus Hiberniæ Apostolus anno 1148 in Galliam venerat ab Eugenio Papa III pallium petiturus; sed Pontifex jam in Italiam perrexerat, ipseque Malachias Claravalle mortuus est eodem anno *quarto nonas Novembris*, ut inquit divus Bernardus in ejus Vita cap. ult. Godefridus in Vita S. Bernardi lib. 4 cap. 4 rem potiùs mirandam, quàm imitandam hac occasione refert, sanctum utpote Bernardum pro transitu Malachiæ hostiam salutarem offerentem, cùm ejus mors sibi revelata fuisset, formam mutasse orationis, *& collectam*, inquit, *intulit, quæ ad Sanctorum Pontificum celebritates, non ad commendationes defunctorum pertinet, ita dicens: Deus qui beatum Malachiam Pontificem Sanctorum tuorum meritis coæquasti*; vi- sionem tamen illam nemini aperuisse.

XV. Item S. Joannem Gualbertum Abbatem.

Anno verò millesimo centesimo nonagesimo tertio idem Cœlestinus Pontifex Sanctum Joannem Gualbertum Abbatem, Congregationis Vallis Umbrosæ, Ordinis Benedictini fundatorem, Sanctorum itidem albo adscripsit, idque secundo Nonas Octobris, anno Pontificatûs sui tertio, ut constat ex Constitutione 2 *Gloriosus Deus*, Tomo primo Bullarii. Hujus Sancti, de quo superiùs mentionem fecimus, Vitam exhibet Surius ad diem XII mensis Julii, quo coiit.

XVI. Item S. Bernwardum Hildensheimensem Episc.

Eodem anno 1193, Cùm Cœlestinus Cincium Presbyterum Cardinalem, Legatum in Daniam misisset, & hic è sua legatione rediens in civitatem Hildensheimensem declinasset, ibi in monasterio Beati Michaelis à Beato Bernwardo Hildensheimensi Episcopo fundato, à Theodorico Abbate hospitio benignè receptus est. Cincius auditâ famâ miraculorum ejusdem Sancti Bernwardi, monasterii fratribus suasit, ut Romanum Pontificem pro ejus canonizatione adirent. Theodoricus itaque Abbas Romam mittitur, quò perveniens non modicum honoris à Papa consecutus est. Statutâ die Cardinalibus legi præcepit librum, qui de vita & miraculis Beati Viri conscriptus erat, qui facilem in tam rationabili, Deoque accepta petitione assensum præbuere; quia indubitanter cognoverunt, Bernwardum gloriosam in terris vitam duxisse & multis coruscasse miraculis. Quare *tam à Summo Pontifice, quàm à Cardinalibus, & maxima Cleri populique frequentia, Beatus Confessor in Sabbato ante Natale Domini solemniter canonizatur*, ut legitur in Historia Canonizationis & Translationis ejus apud Mabillonium Sæc. VI. Benedict. part. 1. Reliquiæ autem

SÆC. XII. COELEST. III. autem ejus anno sequenti 1194 translatæ, ut narrat Arnoldus Lubecensis lib. 4 cap. 23, & ex eo Baronius.

XVII. *Annus mortis S. Bernwardi discussus.* Hunc Sanctum Antistitem anno 1022 obiisse probat Annotator Baronii ex Auctore Vitæ S. Godehardi, ejus in Episcopatum successoris, ipsi æquali; quod confirmatur ex Chronico Hildensheimensi à Duchesnio edito, & à Trithemio, aliisque passim. Mabillonius tamen in Vitæ ejusdem Sancti Bernwardi, Auctore Tangmaro Presbytero æquali conscriptæ, observationibus præviis, existimat totius vitæ Bernwardi contextum non pati, ut ante annum 1023 ejus obitus consignetur; fatetur tamen ex ejus Vitæ Auctore videri, hujus sancti viri obitum ad eum annum differri non posse; quo non obstante annum illum 1023 morti ejus assignat, præsertim quòd num. 48 ejus Vitæ dicatur mortem ipsi institisse *anno ordinationis suæ trigesimo primo*, quod corruit si ejus mors consignetur anno 1022, cum constet, eum ordinatum XVIII Kalendas Februarii anni 993. Sed advertere debebat vir doctissimus, illum annum corruptum esse, legendumque esse *anno ordinationis suæ trigesimo*, cùm immediatè post Auctor scribat: *Obiit duodecimo Kalendas Decembris, sedit autem in Cathedra triginta annis*. Quod eò securiùs dicendum, quòd, ipso fatente Mabillonio, idem Auctor S. Michaelis monasterium anno 1022 dedicatum fuisse scribens, non videtur Bernwardi obitum ad annum 1023 differre. Sed auctor Vitæ Sancti Godehardi, ejus in Episcopatum successoris, certius argumentum suppeditat; præterquam enim quòd hanc mortem in annum 1022 disertè confert, temporis characterem assignat, ex quo demonstratur, S. Godehardum anno 1022 ordinatum esse Episcopum Hildensheimensem, ideoque & eodem anno Bernwardum ad superos evolasse. Postquam enim num. 18 dixit, Sanctum Godehardum Episcopatum recusasse, postea num. 19 ait: *Tandem in vigiliis S. Andreæ Apostoli, quæ tunc in quinta feria ante Adventum Domini evenerant, somnium vidit*, &c. *Facto autem die Imperatorem secretiùs convenit, & mentis suæ pertinaciâ remissâ* promisit *se divinæ prædestinationi & ejus etiam consilio & voluntati obsecuturum*. Postea subdit Auctor: *Sequenti verò die in Natali Apostoli cum summo Cleri plebisque tripudio eidem pastoralis cura commendatur, qui proximâ dominicâ Adventus domini ab Aribone Metropolitano Moguntino dignè Deo consecratur*; ideoque somnium vidit Godehardus anno 1022, quo vigilia Sancti Andreæ Apostoli concurrebat cum feria quinta, litera dominicali existente G, & consecratus est dominica sequenti prima Adventus, quæ concurrebat cum die secunda Decembris, cùm Pascha celebratum sit eo anno die 25 Martii. Mortuus itaque jam erat S. Bernwardus.

XVIII. *Excommunicat Ducem Austriæ ob Regis Anglicanum jam.* Cum Richardus Angliæ Rex ab expeditione Jerosolymitana rediens, naufragium in Hadriatico passus, à Leopoldo Austriæ Duce, privatæ injuriæ memore, die vigesima mensis Decembris anni millesimi centesimi nonagesimi secundi, ut scribit Radulphus de Diceto pag. 668, captus esset, atque Imperatori Henrico V traditus, qui captivum ipsum detinuit; Eleonora Richardi Regis mater, & Episcopi ditionis ejus, instanter pulsarunt fores Apostolicæ Sedis pro liberatione ejusdem Regis è manibus prædicti Imperatoris; eademque Eleonora Regina amarioribus literis iterum atque iterum Cœlestinum Papam urgebat, ut auctoritate ipsi à Deo tradita, exerceret in filii sui detentores gladium Petri, qui ad hoc constitutus esset super gentes & regna. Quare Pontifex præviis legitimis denunciationibus, sententiâ excommunicationis perculit Leopoldum Austriæ Ducem, qui Richardum cœperat: &, ut ait Rogerius Hovedenus, præcepit Imperatorem cum universa ejus terra subjici anathemati, nisi quantociùs Regem Angliæ liberaret, itemque regnum Francorum cum suo regno, nisi ab ejusdem persecutione desisteret; quippe qui dominium ejus invaserat, adhærente sibi ipso Joanne Fratre Richardi Regis. Sed inter hæc Richardus pactâ in sui redemptionem centum quinquaginta millium marcharum argenti puri summâ, datisque pro ea obsidibus, permissus est liber abire ineunte Februario anni 1194, ut scribit idem Hovedenus.

XIX. *Legatum pro eadem causa ad eum mittit.* Matthæus Paris ad annum 1195 addit, eumdem Richardum Regem post suam liberationem interpellasse Cœlestinum Papam adversùs eumdem Leopoldum Austriæ Ducem, pro restituenda pecunia, quam ille injustè ab eo pro ipsius redemptione exegisset, ac dimittendis obsidibus, qui pro alia pecunia adhuc solvenda in vinculis detinerentur: Cœlestinum ipsum Ducem iterum excommunicasse, terram ejus Ecclesiastico interdicto supposuisse, & *Veronensi Episcopo* dedisse *in mandatis*, quatenus interdicti & excommunicationis sententiam per totum Austriæ Ducatum faceret publicari, nisi *obsides Regis Anglorum universos* absolveret: *Conditiones omnes, quas exegit ab ipso, relaxaret, & oblata sibi per eum & suos, & quæ de ipsius Regis iniqua redemptione percepit, sibi per universa restituens, eosdem obsides faciat cum securitate ad propria remeare*, ut legitur in literis Cœlestini Veronensi Episcopo *Romæ apud Sanctum Petrum VIII Idus Junii, Pontificatus* ejus *anno quarto* datis, quæ referun-

feruntur à Radulpho de Diceto in Imag. Hist. pag. 675. Quare Episcopus Veronensis hac in causa delegatus fuit, non anno 1195, sed anno 1194. Verùm, ut ait Matthæus Paris, cùm Leopoldus mandata Apostolica aspernatus esset, ultione divina, equus, cui insidebat, die Sancti Stephani, tibiam ejus cum pede insanabiliter contrivit, nec valuit ulla medicorum arte sanari. Ante mortem tamen, Cœlestini Papæ Leopoldum præcepta implesse, & à sententia excommunicationis absolutum fuisse, præter Matthæum Parisiensem, referunt etiam Guillelmus Neubrigensis lib. 5 cap. 6, & Hovedenus.

XX. *Legatos in Galliam mittit pro causa divortii Philippi Regis & Ingelburga Reginæ.*

Philippus Augustus Franciæ Rex uxorem duxerat Elizabetham Balduini Comitis Hannoniæ filiam; sed eâ Idibus Martii anni 1190, ut scribit Rigordus in Philippo Augusto, mortuâ, *secundam duxit uxorem Ingelburgem Regis Daniæ filiam, in vigilia Assumptionis Sanctæ Mariæ, Ambianis* anno 1193, ut ad eum annum habent Chronographus Aquicinctinus, & Hovedenus in Annalibus, qui tamen male eam appellat *Botildam*, cùm Gallicarum & Danicarum rerum Historici, *Ingelburgem*, vel *Gerbergam* eam nominent. Eam tamen non multò post cognitam dimisit Philippus & repudiavit sub prætextu sanguinis propinquitatis, annuentibus regni ejus Episcopis. *Per censuram Ecclesiasticam matrimonium est separatum*, inquit Rigordus, qui subdit, Cœlestinum Papam *ad conquestionem Danorum* misisse Legatos suos in Franciam, Meliorem scilicet, Presbyterum Cardinalem, & Cencium Subdiaconum, qui Parisiis convocaverunt Concilium omnium Archiepiscoporum & Episcoporum, necnon Abbatum totius regni, pro causæ hujus examine, sed fine fructu, *quia facti sunt canes muti non valentes latrare, timentes etiam pelli suæ*. Conciliorum Collectores hoc Concilium anno 1196 congregatum existimant à Meliore Cardinali & Cencio Subdiacono, Apostolicæ Sedis Legatis; Cœlestinus tamen Papa in Epistola, quam scripsit ad Archiepiscopum Senonensem *datâ Laterani III Idus Martii Pontificatus anno V*, ideoque eodem anno 1196 meminit solius Cencii, quem ad hoc specialiter Legatum missum ait: *Nos verò*, inquit, ... *qui ipsum Regem Catholicum & Ecclesiæ Romanæ valde devotum ab inclitæ memoriæ progenitoribus suis specialiter in visceribus charitatis habemus ..... per dilectum filium Cencium Subdiaconum Notarium nostrum Apostolicæ Sedis Legatum, ad hoc specialiter missum, & litteras nostras rogavimus excellentiam ejus, monuimus*, &c. *Sed idem Rex Legatum prædictum & litteras nostras devotione qua decuit, sicut accepimus, non recepit*. Ex quibus sequi videtur Cencium Subdiaconum jam longe ante mensem Martium anni 1196, quo hæc Epistola data, in Galliam Legatum missum, ideoque & Concilium illud Parisiis congregatum anno 1195, vel ad summum ipso initio anni 1196, sed Philippum Regem Legatum *devotione qua decuit* non recepisse, quod convenit cum eo quod air Rigordus, Legatos *timentes etiam pelli suæ* nihil ad perfectum deduxisse.

XXI. *Sententiam divortii ab Episcopis Gall. prolatam cassat.*

Certè si duæ Cencii legationes pro hac causa distinguendæ essent, quarum priorem obierit cum Meliori Cardinale, hæc longe ante istam ultimam, de qua loquitur Cœlestinus in prædicta Epistola, obita est, cum idem Pontifex post secundam, mense Martio anni 1196 sententiam divortii inter Philippum Regem & Ingelburgam Reginam, ab Episcopis Galliæ datam cassaverit, & penitus irritaverit, ac Archiepiscopo Senonensi præceperit, ut si Philippus Regina vivente aliam superducere forte voluerit, id ei auctoritate Apostolica inhibere firmiter procuret: *Nos autem*, inquit, *sicut novit dominus, licèt propter hoc simus conturbati, pro salute tamen animæ ejus, de qua nos oportet propensius cogitare, amplius contristamur ...... Inde est quòd publicum instrumentum super genealogia ex parte venerabilium fratrum nostrorum Lundeu. Archiepiscopi & suffraganeorum ejus nobis transmissum, & famam publicam attendentes, sententiam illam divortii contra ordinem juris prolatam, de fratrum nostrorum consilio cassantes, & penitus irritantes, Fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus si supradictus Rex suæ conditionis oblitus, ea vivente aliquam superducere fortè voluerit, vos auctoritate freti Apostolica id eidem inhibere firmiter procuretis*. Rationem autem reddiderat Pontifex, cur eam sententiam à Willelmo Remensi Archiepiscopo & aliis Galliarum Episcopis *contra ordinem juris prolatam* irritandam censeret, nempè, *quia non est à temeritatis vitio alienum, quod in tam arduo & difficili negotio non fuit censura Sedis Apostolicæ requisita, per quam vel ipsum canonicè finiretur, vel committeretur aliquibus, qui idem servato juris ordine secundum statuta canonica terminarent. Hic revera contra Sanctorum Patrum veneranda Concilia processum est manifestè, qui majores & difficiliores quæstiones ab universis ad Sedem Apostolicam censuerunt deberé perferri, quod usque in hodiernum diem non solum à Gallicana Ecclesia, præterquam in præsenti articulo, verùm etiam à longe remotioribus devotissimè observatur*. Dicit postea Episcopos, qui sententiam illam divortii protulerunt, debuisse priùs *sollicita mente revolvere* quod in sacris canonibus *de Theugaldo Treverensi & Gunthario Coloniensi*,

niensi, Archiepiscopis legitur, qui depositionis sententia meruere percelli, pro eo quòd in matrimoniali causa Lotharii Regis & Tebergæ uxoris ejus normam æquitatis nequiter temerantes sanctiones canonicas excesserunt; de quo Lotharii & Teuthergæ divortio vide dicta Tomo superiori in Nicolao Papa hujus nominis primo. Epistolam porrò Cœlestini integram refert Radulphus de Diceto in Imag. Hist. pag. 681.

XXII. *Philippum frustra monet ut uxorem legitimam in gratiam recipiat.*

Philippus tamen Rex non obstante Cœlestini Pontificis prohibitione, ut refert Rigordus ad annum 1196, aliam duxit uxorem: *Eodem anno*, inquit, *& eodem mense* (nempe Junio, cujus supra mentionem fecerat) *Philippus Rex duxit uxorem nomine Mariam filiam ducis Merauniæ & Bohemiæ, Marchionisque Istriæ*. Quidam eam non Mariam, sed Agnetem appellant, quia forsan binominis erat. Sed falluntur qui volunt eam fuisse filiam Ducis Moraviæ, quæ sita est ad Marham, cùm Moravia ad Athesim fluvium, ubi nunc principatus Tirolensis, consistat. Ingelburga Regina questa est apud Cœlestinum Papam, quòd Philippus maritus aliam uxorem superinduxisset, literis, quas refert Baluzius Tomo 1 Miscell. pag. 422, in quibus ait: *Jam triennium est elapsum, quòd Rex Franciæ me in ætate nubili desponsavit, & mihi, prout naturalis Ordo deposcit, debitum reddidit maritale. Postmodùm verò instigatione diabolica, & quorundam maliciosorum Principum persuasione filiam Ducis S.* (litera illa S. ad proprium Ducis nomen fortè refertur) *superinduxit, & retinet pro uxore; me verò in quodam castello incarcerari præcepit, ubi sic proscripta dego, quòd ad cœlos levare oculos non audeo, neque possum*, &c. *proh dolor! spernere vestræ Sanctitatis literas non formidat, audire Cardinalium jussa recusat, Archiepiscoporum & Præsulum dicta contemnit, & admonitiones religiosorum quorumlibet aspernatur*. &c. *Unde nisi vestra misericordia mihi misereri dignetur, mortis succumbam in proximo temporali.* Qua ex Epistola post medium mensis Augusti anni 1196 scripta, ut patet ex his verbis, *jam triennium est elapsum, quòd Rex Franciæ me in ætate nubili desponsavit*, in vigilia nempe Assumptionis S. Mariæ anni 1193, deducitur Cœlestinum Papam quosdam Cardinales ad Philippum Regem misisse, qui ei juberent, ut ejecta superinducta, Ingelburgam Reginam in gratiam reciperet, quorum jussa Philippum Regem sprevisse asserit Regina in prædicta Epistola. Sed quidquid sit, certum est Philippum, Mariam super inductam tenuisse usque ad annum millesimum ducentesimum primum, ut in Vita Innocentii III videbitur.

XXIII. *Constantiam Aug. captivitate liberat, & marito restituit.*

Willelmo hujus nominis II Siciliæ Rege, sine hærede anno 1189 mortuo, hæres regni ab eo ante mortem designatus est Henricus Germaniæ Rex, qui Willelmi amitam Constantiam, filiam Rogerii Siciliæ Regis, Willelmi II avi, in conjugio habebat. Sed Siculi Tancredum Ducis Rogerii filium naturalem, cujus pater Rogerius primus in regno Siciliæ Regis sortitus est nomen, quòd stirpe regia descenderet, in solium Regium sublimarunt, eumque anno 1190 coronarunt. Quam ob causam cùm arderet bellum inter Henricum & Tancredum, Constantia, quæ cum Henrico marito anno 1191 à Cœlestino Papa Augusta coronata fuerat, à Salernitanis comprehensa, circa finem ejusdem anni Tancredo tradita, in custodia ab eodem detenta est. Verùm intercedente Cœlestino Papa, Constantia vinculis soluta, ejusque expensis in Alemanniam remissa: *Anno 1193*, inquit Joannes de Ceccano in Chronico, *Indict. X dominus Cœlestinus Papa misit dominum Ægidium Diaconum Cardinalem Anagniæ, & retulit Imperatricem Constantiam, quam Salernitani dederant Regi Tancredo, & honorificè duxit eam Romam. Et sic Dominus Papa honorificè remandavit eam cum suis expensis Imperatori in Alemanniam*. At fallitur Ceccanus quoad annum; Indictio enim X ostendit, Constantiam liberatam & in Germaniam remissam anno 1192. Richardus de Sancto Germano in Chronico ait, supradictam Imperatricem a Rege Tancredo dimissam, *ducentibus eam Cardinalibus ad hoc missis à Papa, qui* (scilicet Tancredus) *putabat Romæ cum ea de concordia tractare* (de Siciliæ regno). *Sed eamdem Augustam Urbis declinasse ingressum, & per Tiberim in partes Spoleti* receptam esse.

XXIV. *Episcopi Bellovac. in bello capti liberationi ab Anglia Rege frustrà petit.*

Anno millesimo centesimo nonagesimo sexto Joannes Moretonii Comes, Richardi Angliæ Regis frater, Bellovacensem urbem insultavit cum exercitu; quod audiens Philippus Episcopus Bellovacensis, sumptis properè armis, bellicosus magis Pontifex, quàm religiosus apparuit. Sed fortuna mutata *XIV Kal. Junii, feria secunda*, captus & vinctus Regi Anglorum oblatus est, ut narrat Hovedenus pag. 768, & cum eo Matthæus Paris in Chronico. *Bellicosus itaque Pontifex*, inquit Joannes Bromptonus in Chron. ad annum 1197, quo Cœlestinus Papa ad Richardum Regem, pro ejus liberatione scripsit, *in vinculis servabatur, & ab hostibus, fortè mitius quàm meruerat, tractabatur, sed planè duriùs quàm Episcopum decebat. Interpellavit etiam per suos Summum Pontificem, ut Ecclesiasticis rigoris instantia liberaretur de manibus detentoris. Sed ille summus Pontifex prudenter considerans, quòd Rex Angliæ Episcopum non prædicantem, sed præliantem cepisset, & hostem magis rigidum, quàm Præ-*

fulem

fulem pacificum in vinculis teneret, ut illum vinctum relaxaret noluit illi molestus esse; sed interpellanti sapienter & discretè respondit, improperans quòd secularem militiam Ecclesiasticæ prætulisset, sumendo pro baculo pastorali lanceam, pro mitra galeam, pro alba loricam, clypeum pro stola, & gladium ferreum pro gladio spiritus, quod est verbum Dei: negansque se pro eo sic capto & vincto Regi Anglorum imperaturum, sed pro liberatione sua supplicaturum se dixit. Pro quo cùm Papa scriberet, ut liber è carcere dimitteretur, curialiter Regem increpans, quòd Philippum Belvacensem Episcopum Fratrem suum Karissimum sic cepit & detinuit; Rex missa lorica Episcopi, in qua captus fuit, Domino Papæ pro Fratre suo scribenti in Epistola sua dixit: Vide si tunica fratris tui sit, an non. *Et Papa desinente pro eo amplius petere, per redemptionem postea Episcopus liberatur*. sed anno tantùm 1022, ut tradit Matthæus Paris ad eum annum. Certè castris intererant quidem Prælati, ut pro Rege ac patria militantes suis exhortationibus ad rem præclarè gerendam accenderent, iisque benedictionis gratiam impertirentur, ac denique pro faustis eorum successibus Deum exorarent; sed nunquam eis licuit præliis interesse, nisi cùm contra Paganos pugnandum erat; tunc enim Prælati & Sacerdotes id canonum sancitis contrarium non censuére. Hinc passim bellis sacris interfuére, & in iis sæpe vel vulnerati, vel cœsi, ut videre est apud Abbonem lib. 1 & 2 de bello Parisiaco, apud Historicos sacrarum expeditionum, apud Rodericum Toletanum lib. 8 cap. 3, 9 & seqq. ac plures alios.

XXV. *Legatum mittit ad reformandam Ecclesiam Polonam.*

Eodem anno millesimo centesimo nonagesimo septimo, ut testatur Joannes Dugloch, aliter Longinus dictus, Cœlestinus Papa Petrum Diaconum Cardinalem Sanctæ Mariæ in via lata, Capuanum vulgariter nuncupatum, Legatum misit ad Polonos atque Bohemos, qui Cracoviæ honorificè acceptus, id præcipuè curavit, ut Sacerdotes à mulieribus & concubinis abstinendo, castitatem servarent, quæ laicis esset in exemplum. Quæ omnia facilè Ecclesia suscepit Polona, atque servavit. Non sic Bohemi, apud quos Cardinalis Legatus sabbato *Sitienter* constitutionem castitatis promulgaturus, parum abfuit, quin ejus dignitas violaretur, sed Bohemicorum Sacerdotum improbos conatus Henricus Episcopus Pragensis oppressit. *Non solùm autem in his, sed in pluribus aliis Cardinalis prædictus Polonicam Ecclesiam, Pontificibus & Clero benevolis se præbentibus ad singula reformavit*, inquit idem Joannes Longinus.

XXVI. *Henrico V Imp. Sacram Sepulturam impendi prohibet.*

Tancredus Siciliæ Rex obiit anno millesimo centesimo nonagesimo quarto, postquam filium suum Willelmum Regem coronasset. At Henricus Imperator occupato Siciliæ regno, eumdem Willelmum detinuit & in Germaniam captivum duxit. Sed ipsemet Henricus anno millesimo centesimo nonagesimo septimo *obiit in Sicilia apud Messanam in vigilia Sancti Michaelis*, quæ incidit in diem 28 Septembris, *excommunicatus à Cœlestino Papa propter captionem & redemptionem Richardi Regis Angliæ*, inquit Hovedenus in parte posteriori pag. 773. Quare Cœlestinus Pontifex prohibuit, ne corpus illius sepeliretur, nisi de consensu ejusdem Regis, & nisi pecunia, quam ab eo extorserat, redderetur: Idem enim Rogerius Hovedenus subdit, de Archiepiscopo Messanensi loquens: *Venit itaque præfatus Archiepiscopus ad Cœlestinum Papam tribus de causis. Prima, ut corpus Imperatoris sepeliretur. Secunda, ut Marcowaldus summus Imperatoris Justitiarius liberaretur ab obsidione Romanorum, qui eum obsederant in Marchia Guarneri; non permittentes eum inde exire. Tertia, ut Fridericus præfati Imperatoris filius coronaretur de regno Siciliæ. Ad primam verò petitionem respondit Dominus Cœlestinus Papa, quòd non permitteret corpus Imperatoris sepeliri, nisi de consensu Regis Angliæ, & nisi pecunia, quam ipse de Rege Angliæ ceperat, redderetur. Ad secundam petitionem respondit Papa quòd prædictus Marcowaldus per ipsum liberari non poterat, nisi de voluntate Romanorum.*

XXVII. *Fridericum II postea Imp. Siciliæ Regem constituit.*

Ad tertiam petitionem respondit Dominus Papa, quòd consentiret, si fratribus suis Cardinalibus placeret, ut Fridericus præfati Imperatoris filius coronaretur de regno Siciliæ. Et factum est ita, datis Domino Papæ mille marchis argenti ad opus ipsius, & mille marchis argenti ad opus Cardinalium. Juravit etiam Imperatrix tactis Sacrosanctis Evangeliis, quòd prædictus Fridericus natus fuit de legitimo matrimonio prædicti Henrici Imperatoris, & ipsius Constantiæ, quod Juramentum Cœlestinus Papa à Constantia exegit, antequam Friderico conferret regnum Siciliæ, eò quòd suspiciones increbuissent, Fridericum fuisse partum suppositum. Condiderat autem Henricus ante mortem testamentum, quo non solùm per filium suum Richardo Angliæ Regi restituendum mandaverat, quòd ab eo extorserat, & nisi faceret, per Sedem Apostolicam cogeretur, ut constat ex Epistola. 220 Innocentii III ad eumdem Richardum Regem; sed etiam Ecclesiæ Romanæ exhiberi jusserat omnia jura, quæ à Regibus Siciliæ ei reddi consuevissent, & ut si filius sine hærede decederet, eadem Sicilia ad Ecclesiam Romanam deveniret, ut habetur in Actis Vitæ ejusdem Innocentii antiquitùs scriptis: insuperque

alia plura eidem restitui ordinaverat. Quamobrem Hovedenus tradit, Henrico defuncto magnam partem Tusciæ, quam idem Imperator, & prædecessores ejus abstulerant, redditam esse Cœlestino Papæ: itemque Siciliam, Calabriam, Apuliam & omnes terras, quæ fuerant Regis Siciliæ, sicut proprium patrimonium Sancti Petri, æque ei exhibitas esse: Sed Cœlestinum Papam in eis constituisse Regem Fridericum Henrici & Constantiæ filium.

XXVIII. *Proximus morti de successore suo tractat, sed renuunt Cardinales.*

Post hæc cùm Cœlestinus Pontifex ante natale Domini ejusdem anni millesimi centesimi nonagesimi septimi cœpisset ægrotare, convocatis ante se universis Cardinalibus, ut ait idem Rogerius, præcepit, ut tractarent de Successore eligendo; cùmque ipse valde cuperet, Joannem de Sancto Paulo Presbyterum Cardinalem tituli Sanctæ Priscæ Virginis, de cujus sapientia, sanctitate & justitia plurimùm confidebat, sibi succedere; obtulit se ipsum deponere à Papatu, si Cardinales consentirent in ejus electionem. Sed omnes una voce responderunt, se nolle illum conditionaliter eligere, esseque inauditum, ut Summus Pontifex se deponeret: cum & alioqui seniores, aliique singuli Cardinales cuperent ipsimet ad Pontificatum evehi.

XXIX. *Moritur.*

Eodem anno millesimo centesimo nonagesimo octavo Cœlestinus Papa senio & gravi morbo laborans, obiit Romæ mense Januarii, sexto Idus ejusdem mensis, feria secunda (legendum, feria quinta, ut methodus cyclica ostendit) *septimo anno Papatûs sui, & Laterani sepultus est*, subdit idem Rogerius. Eumdem diem mortis Cœlestini notat Innocentius III ejus successor in Epistola de electione sua, Anglis & Scotis data apud eumdem Rogerium Hovedenum pag. 777, ubi ait: *Cœlestino patre ac prædecessore nostro VI Idus Januarii viam universæ carnis ingresso, & in Lateranensi Basilica, sicut moris est, honorificè tumulato*, &c. Cùm itaque electus fuerit die trigesima Martii anni millesimi centesimi nonagesimi primi, & obierit die octava Januarii anni millesimi centesimi nonagesimi octavi, sedit annos sex, menses novem, & dies novem emortuali excluso. In libello Joannis Diaconi Junioris de Ecclesia Lateranensi apud Mabillonium Tomo 2 Musei Italici pag. 569 legitur: *Cœlestinus Papa III jacet juxta Sanctam Mariam de Reposo.*

XXX. *Pueros ante pubertatem monasteriis oblatos ad sæculum redire permisit.*

Pueros impuberes à parentibus monasteriis oblatos, tametsi ad intelligibilem ætatem nondum pervenissent, in iis permanere, vota servare obstrictos fuisse, nec potuisse post annos pubertatis parentum promissionem irritare & ad seculum redire, fusè ostendit Hugo Menardus ad caput 66 Concordiæ Regularum. Æquali enim vinculo, monasterio adstricti censebantur tam qui proprio arbitrio & voluntate profitebantur, quàm qui parentum devotione offerebantur: idque sancitum fuit canone 48 Concilii Toletani IV anno circiter 633 celebrati, his verbis: *Monachum aut paterna devotio, aut propria professio facit: quidquid horum fuerit alligatum, tenebit. Proinde his ad mundum revertendi intercludimus aditum, & omnes ad sæculum interdicimus regressus*. Id etiam præceperat Sanctus Benedictus in Regulæ suæ cap. 59, probatque Rabanus Maurus libello singulari, quem adversùs quosdam huic Regulæ præcepto resistentes composuit, quem Mabillonius in Præfatione partis I Sæc. VI Benedictini § 5 num. 36 se in lucem daturum promiserat. Hic mos offerendi pueros etiam quinquennes & septennes, vigebat adhuc tempore Sancti Bernardi, sed à Cœlestino III sublatus fuit, cujus hac de re decretum refertur cap. *Cum simus*, de Regularibus; in eo enim loquens de quodam milite, qui se cum filio suo discretionis annos nullatenus attingente, ad quoddam monasterium cum bonis suis contulerat, & dictum filium fecerat suscipere habitum monachalem, ait: *Quòd si dictus puer ad annos discretionis pervenit, & habitum retinere noluerit Monachalem: si ad hoc induci nequiverit, non est ullatenus compellendus, quia tunc sibi liberum erit, eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi ex successione proveniunt, postulare.* Mabillonius loco laudato, & in præfatione partis II sæculi IV num. 199, ac Tomo secundo Analectorum pag. 530 de hac puerorum in monasteriis oblatione olim irrevocabili, agit, & in dicta Præfatione Sæculi IV concludit, post Carolum Magnum paulatim usum obtinuisse apud Cluniacenses, ut perseverante etiam puerorum per parentes oblatione, relaxata sit pueris necessitas in monasterio permanendi, donec adulta jam ætate oblationem suam ratam habuissent: illumque usum à Cluniacensibus ad alios propagatum, tandemque novo jure sancitum Clementis Papæ III, & Cœlestini item III auctoritate, cui demum accessit Concilium Tridentinum.

INNO-

INNOCENTIUS III *Pontifex CLXXVI.*

Anno Domini MCXCVIII.

I. *Innocentius III eligitur Pontifex.*

Licèt Cencius de Sabellis in Ordine Romano, cujus partem in Cœlestino III retulimus, disertè scribat, mortuo Romano Pontifice, tertio tantùm die post agi cœptum de successoris electione, post mortem tamen ejusdem Cœlestini, eodem die electum fuisse Innocentium III, nos dubitare non sinunt Acta Vitæ ejus à Francisco Bosqueto, ex veteri Collegii Fuxensis ms. edita; ita ut Cœlestinus mortuus sit nocte diei Octavæ Januarii, mane celebratæ sint exequiæ, eodemque mane ad electionem progressum; in iis enim legitur: *Defuncto igitur Cœlestino, cùm quidam Cardinalium se contulissent ad Septa Solis monasterii Clivi Scauri, ut liberius & securius ibi possent de successoris electione tractare, ipse* (nempè Innocentius) *cum quibusdam aliis ad Basilicam Constantinianam voluit decessoris exequiis interesse. Quibus honorificè celebratis, ipse cum illis ad præfatum locum accessit. Missarum Solemniis in honorem Sancti Spiritûs à solis ibidem Cardinalibus celebratis, cum ad tractandum de substitutione Pontificis consedissent, placuit omnibus in communi ut ad terram humiliter inclinati, singuli pacis ôsculum sibi darent. Et exhortatione præmissâ examinatores fuerunt secundùm morem electi, qui sigillatim votis omnium perscrutatis, & in scriptis reductis, examinationem factam retulerunt ad fratres. Et quoniam in eum plurimi convenerunt, licèt tres alii fuissent ab aliquibus nominati, post disputationem super ætate habitam inter eos, quia tunc erat annorum triginta septem, omnes tandem consenserunt in ipsum propter honestatem morum & scientiam literarum, eum in Summum Pontificem eligentes, flentem, ejulantem, & renitentem, vocantes ipsum Innocentium, cùm prius Lotharius vocaretur.* Et publicata electione, *cum laudibus ductus est à multitudine Cleri & populi, qui inferius expectabat, ad Constantinianam Basilicam, & inde ad Patriarchium Lateranense perductus, peractis omnibus secundùm morem solitum & antiquum.*

II. *Et quidem ipso die mortis & sepulturæ decessoris.*

Electionem illam die Octava Januarii anni 1198 peractam, docet idem Auctor anonymus: *Celebrata est*, inquit, *ejus electio sexto Idus Januarii anno Incarnationis dominicæ millesimo centesimo nonagesimo septimo*, à die 25 Martii deducto, qui ideo nobis est 1198. Hæc epocha confirmatur ex eo quòd sequenti mox die Innocentius Epistolam dederit de legitimâ sui electione, quæ ut fausta, reipublicæque Christianæ salutaris existat, omnes Deum orare jubet; data est enim *Laterani* quinto Idus Januarii, estque ordine prima in editione Baluzii. Ex eadem Epistola habemus, Cœlestinum ejus decessorem obiisse die octava Januarii, & consequenter eadem die sepultum, & Innocentium electum: *Sanæ felicis memoriæ*, inquit Innocentius, *Cœlestino patre ac prædecessore nostro VI Id. Jan. viam universæ carnis ingresso, & in Lateran. Basilica, sicut moris est, honorificè tumulato, fratres nostri, videlicet Episcopi, Presbyteri & Diaconi Cardinales, & nos ipsi cum eis simul in unum secessimus ...... Cumque Missarum solemnibus in honorem Sancti Spiritûs celebratis requisitæ fuissent omnium voluntates, ad insufficientiam nostram oculos extenderunt ..... licèt plures ex ipsis ætate, ordine & meriti ratione potuissent ad tantæ dignitatis apicem dignius evocari.* In Epistola autem undecima Jerosolymitano Patriarchæ ejusque suffraganeis data, asserit suam electionem peractam die octava Januarii; ait enim: Cœlestino *VI Idus Januarii* mortuo & sepulto, se *in summum Pontificem ipso die depositionis ejusdem* assumptum.

III. *Ejus patria, genus, & primordia ante Pontificatum.*

Plures ex Cardinalibus fuisse & ætate maturiores, & Ordinis dignitate præstantiores, ostendit non solùm hæc Epistola, sed & Auctor ejus Vitæ laudatus, qui ait, eum tunc fuisse tantùm *annorum triginta septem*. Erat præterea tantùm Diaconus Cardinalis, cum plures ex aliis essent Episcopi & Presbyteri itidem Cardinales. Vocabatur antea Lotharius, filius Trasimundi, seu Transmundi, Patria Anagninus, ex nobili Genere Comitum Signiæ. Primùm Romæ, deinde Parisiis, tandem Bononiæ Scholasticis studiis insudaverat, & supra coætaneos suos, tam in Philosophia, quàm in Theologia, quam & publicè professus est, profecerat: à Gregorio octavo in Subdiaconum ordinatus est, à Clemente verò tertio promotus in Diaconum Cardinalem tituli SS. Sergii & Bacchi, cùm ageret annum ætatis vigesimum nonum. Quæ omnia constant ex citato Vitæ ejus Auctore. Sed & ante acceptam Cardinalem Diaconiam, militasse in Ecclesia Sancti Petri Canonicum, idem ipse testatur in Epistola 296 lib. 1 ad eosdem Canonicos jam Pontifex data. Sumpsit autem sibi Symbolum, sive sententiam, quam in circulo sigilli de more insculperet, ex Psalmo 85 *fac mecum Domine signum in bonum.*

IV. *Consecratur & coronatur.*

Cùm porrò Innocentius, ut dictum est, esset tantùm Diaconus Cardinalis, *dilata est ejus ordinatio in Presbyterum usque ad sabbathum quatuor temporum, nono Kalendas Martii; & sequenti Dominica, in qua tunc occurrit festum cathedræ Sancti Petri* (die 22 Februarii) *fuit apud Sanctum Petrum in Episcopum consecratus, & in ejusdem Apostoli cathedra constitutus non sine manifesto signo & omnibus admirando*: Quod signum antea Auctor retulerat, quod scilicet, cùm electio fieret, *tres columbæ frequentabant volatus in locum, in quo Cardinales sedebant congregati, & cùm ipse post nominationem fuisset à ceteris segregatus, una illarum, quæ candidissima erat, juxta dexteram insidebat*. Ejus consecrationi interfuerunt quatuor Archiepiscopi, & viginti octo Episcopi, sex Presbyteri & novem Diaconi Cardinales, ac decem Abbates, cum quibus omnibus *processit solemniter coronatus per Urbem à Basilica Sancti Petri usque ad Lateranense palatium* comitantibus Præfecto & Senatore cum magistratibus & nobilibus Urbis. Populus autem cum psalmis & floribus, cum hymnis & canticis, obviam illi catervatim venerunt, *factaque laude tam infrà Ecclesiam Sancti Petri, quàm ante Lateranense palatium, postquam ascendit in domum majorem, quæ Leonina vocatur, Presbyterio per ordinem distributo, solemne convivium celebravit*. Hæc, quæ ex ejus Vita desumpsimus, iis simillima sunt, quæ de quibusdam aliis Romanis Pontificibus superius retulimus, cùm eorum inaugurationis & coronationis pompam expressimus.

V. *Permittit Archiepisc. Mediol. ut possit promovere ad Subdiaconatum & Diaconatum eos qui à Papa ordinem susceperunt.*

Antequam Innocentius consecraretur Pontifex, XII Kalendas Martii, petenti Archiepiscopo Mediolanensi, ut eos, qui à Romano Pontifice aliquem ordinem, quorum maxima erat multitudo, receperant, ad Diaconatum & Subdiaconatum promovere posset, cùm ipsius Ecclesia ea de causa ministrorum penuriam pateretur, indulsit, ea lege, ut *si aliquid fuerint de prædictis Clericis, qui ad hoc videantur idonei, & spontanea voluntate per ejus ministerium voluerint ad sacros ordines promoveri, eos auctoritate* Apostolica *liceat ordinare. Alioquin illos, quos ad effectum illud magis idoneos ac necessarios fore* cognoverit, *per literas significare* curet. *Nos enim*, inquit, *deliberato consilio respondebimus, quid tibi super hoc fuerit faciendum*. Est Epistola 22 libri primi data *Laterani XII Kalendas Martii*. Qua ex Epistola habemus initiatos à Romano Pontifice, ab alio Episcopo sine ejusdem Pontificis licentia ad superiores ordines promoveri non potuisse. Quædam alia ante suam consecrationem expedivit negotia, quorum diplomata, cum dimidiâ tantum bullâ consignaret, ne eorum auctoritas ab aliquo revocaretur in dubium, atque infringeretur, encyclicis ad Præsules datis literis, quæ ordine sunt 83 libri primi, ejusdem fidei esse decrevit ac reliqua, quæ bullâ integrâ postea communita fuerunt. Datæ sunt hæ literæ *Laterani III Nonas Aprilis*.

VI. *Præfectum Urbis & Senatorem sibi subjicit.*

Sequenti die post consecrationem suam Petrum Urbis Præfectum ad ligiam fidelitatem recepit, eumque per mantum de præfectura publicè investivit; ad illud enim usque tempus juramento fidelitatis Imperatori fuerat obligatus, & ab eo præfecturę tenuerat honorem: pariterque ab aliis Baronibus circumquaque juramentum fidelitatis recepit: ac missis nunciis per totum Ecclesię patrimonium, fecit sibi fidelitatem ab omnibus exhiberi, & exclusis justitiariis Senatoris, suos ordinavit, electoque alio Senatore tàm infra Urbem, quàm extra patrimonium recuperavit nuper amissum. Hęc narrantur in ejus vitę Actis, quibus consentiunt, quę in Regesto Pontificio habentur, secundo nempe die à sua consecratione, Pręfectum in Cardinalium Consistorio fiduciarii viri officia Innocentio detulisse, ac scypho argenteo, accepti gratissimi obsequii ergò, donatum fuisse.

VII. *Marchiam, Spoletum & alia ad Ecclesiam revocat.*

Nihil etiam ipso sui Pontificatûs exordio antiquius habuit Innocentius, quàm ut tyrannos occupantes Dominium Sanctę Romanę Ecclesię procul abigeret, revocaretque sublatas provincias ejusdem Ecclesię potestati. Eam in rem decrevit duorum Cardinalium legationem in Picenum, cui Marcuvaldus vir opibus potens [erat enim Senescallus Imperii, Dux Ravennę & Romaniolę, Marchio Anconę & Molisij] & dolis instructissimus incubabat; cùmque Cardinales ad obsequia Ecclesię populos traducere, ac fidei sacramenta exigere cœpissent, ut prędam retineret Marcuvaldus, missis oratoribus spopondit, se in fide ac potestate Innocentii futurum; sed cùm fraudes suas à Pontifice detectas presagiret, promissa infregit; verùm omnes conatus suos delusos intuitus, populosque ad Ecclesię obsequium, excusso depulsoque servitutis illius jugo concurrere, oblata ingenti pecunię vi, promissoque censu annuo tentavit Innocentium, ut fiduciario titulo Marchiam sibi relinqueret: at respuit infidi hominis preces Pontifex, Picenumque Ecclesię reddidit: *Reducta est igitur*, inquiunt laudata Acta, *tota Marchia, præter Asculum, ad dominationem & fidelitatem Ecclesiæ, videlicet, Ancona, Firmum, Auximum, Camerinum, Fanum, Esim, Senegalia & Pensaurium cum omnibus diœcesibus suis*. Ducatum præterea Spoleti, Comitatum Assisij, Montem-bellum, aliasque civitates & arces ad patrimonium

Sancti

Sancti Petri pertinentes recuperavit, ut in iisdem Actis legitur. Tusciæ civitates sanctè fœderatas, & juramento obstrictas ad jurium Ecclesiæ Romanæ defensionem, & ad nullum Regem vel Imperatorem admittendum, *nisi quem Romanus Pontifex approbaret*, Innocentius Pontifex in clientelam suscepit, de quo plura idem Auctor, qui & Pontificis literas ordine 401 libri primi adducit, quibus Innocentius se ab oppressorum injuriis eas vindicaturum pollicetur.

VIII. *De Siciliæ rebus quomodo transegerit.*

In Cœlestini III Pontificatu diximus, mortuo Henrico V Imperatore, Constantiam Augustam ejus uxorem, ab eo petiisse Fridericum filium Siciliæ Regem coronari, quod & factum est. Sed cùm non multò post obiisset Cœlestinus, eadem Constantia frequentibus legationibus atque muneribus, confestim ut Innocentius electus est, agere cœpit, ut investituram sibi filioque suo impertiret regni Siciliæ, Ducatûs Apuliæ, Principatûs Capuæ cum cæteris suis adjacentiis. Sed Innocentius attendens privilegium concessionis indultum primò ab Hadriano, & renovatum postmodum à Clemente, super quatuor capitulis, videlicet Electionibus, Legationibus, Appellationibus & Conciliis derogare non solùm Apostolicæ dignitati, verùm etiam Ecclesiasticæ libertati, mandavit Imperatrici, ut illis capitulis renunciaret omnino, cùm ea non esset aliquatenus concessurus. Tentavit illa propositum ejus muneribus immutare; quod cum efficere nequivisset, misit nuncios, qui post tractatum diutinum obtinuerunt concessionis privilegium innovari, capitulis illis omninò remotis, sub censu, fidelitate & dominio consuetis. Privilegium tamen non pervenisse ad Constantiam morte præventam, eadem Acta tradunt. Verùm jurata antea fuisse ab ea pacta conventa, cùm missus esset ab Innocentio ad ipsam Legatus Octavianus Episcopus Cardinalis Ostiensis, testantur literæ ordine 410 ab eodem Innocentio Constantiæ scriptæ, quarum initium, *Super gentes, & regna*, &c.

IX. *Legationem in Germaniam mittit pro captivis Siculis.*

Idem quoque Pontifex ad liberationem captivorum, quos secum Imerator Henricus vinctos in Germaniam duxerat, ac præsertim Archiepiscopi Salernitani, cujus detentio detrahebat Apostolicæ Sedis dignitati, animum adjiciens, *statim circa sua promotionis primordium*, ut inquiunt Acta, ideoque ante concessionem privilegii supradicti, Legatos misit Sutrinum Episcopum, natione Theutonicum, & Abbatem Sancti Anastasii, scribens Episcopis Germaniæ Epistolam 24, ut detentores eorum monerent, & si necesse foret, compellerent per excommunicationem in personas, & interdictum in terras, ut illos dimitterent; comminando Principibus universis, nisi ad hoc impenderent operam efficacem, se totam Alemanniam suppositurum interdicto. Hæc constant non solùm ex Actis, sed & ex Epistolis 24, 25 & 26, ex quibus etiam habemus: quia Cœlestinus decessor Innocentii excommunicaverat Philippum Ducem Sueviæ, Henrici nuperi Imperatoris fratrem, dum esset Dux Tusciæ, propter invasionem Apostolici patrimonii, jam Innocentium permisisse prædictis suis Legatis ipsum absolvere, ipsique remittere laborem itineris veniendi Romam ad absolutionem obtinendam, dummodo Archiepiscopum Salernitanum liberaret. Ex Epistola autem 26 laudata habemus, Innocentium imprimis pro solutione Reginæ Siciliæ relictæ Regis Tancredi laborasse, quæ cum filiabus suis carcerem evadens, ad Regem Francorum Philippum confugit, ejusque primogenita nupta est Gualtero Comiti Brennensi. Legati in Alemanniam pervenientes invenerunt Philippum à quibusdam Principibus electum in Regem, qui ad ipsos accedens, se fecit absolvi, non publicè sed occultè, nec præstito juramento secundùm formam Ecclesiæ; præfatum tamen Archiepiscopum & fratres ejus gratuitò liberavit.

X. *Legatum reducem Episcopatu privat, & quare.*

Post modicum verò tempus idem Philippus insignia Imperii in potestate habens, inscio Pontifice inungi se fecit & coronari, non Aquisgrani, ut moris erat, sed Moguntiæ; nec à Coloniensi Archiepiscopo, sed à Tarantasiensi, quia nullus Archiepiscoporum Germaniæ id facere voluit. Sed nec aliquis Episcoporum, qui fuerunt in illa coronatione præsentes, Pontificalibus indui præsumpsit, præter solum Sutrinum, qui ad aliud fuerat destinatus. Unde cum ad Summi Pontificis præsentiam rediisset, veritate per propriam confessionem comperta, tum de forma neglecta in absolutione Philippi, tum de præsumptione commissa in ejus coronatione, Episcopatu ab Innocentio privatus est. Pro prædictis verò captivis, licèt jam liberatis, adhuc tamen exulibus, Imperatricem per nuncium rogavit, eisque restitutionis gratiam impetravit.

XI. *Schismate in imperio facto Othonis IV electionem confirmat.*

Cùm Philippus Sueviæ Dux, à quibusdam, ut diximus, Principibus in Regem electus esset & inunctus, ex alia parte Coloniensis & Trevirensis Archiepiscopi, aliique Principes tam Ecclesiastici, quàm seculares Bertolphum, seu Bertholdum Ducem Zaringiæ, Regem creaverunt; sed ille Philippi potentiam veritus, ne tandem purpuram suo sanguine cruentaret, ignavè suorum causam prodidit, acceptisque à Philippo undecim millibus marcharum, ac Ducatu, cessit Imperio, & Philippum Regem salutavit. Dicti itaque Archie-

SÆC. XIII. INNOC. III.

chiepiscopi & Principes vocaverunt Othonem filium Henrici quondàm Ducis Saxoniç, in Gallia tunc agentem cum Richardo Angliç Rege avunculo suo, & apud Coloniam eum elegerunt in Regem; eumque Archiepiscopus Coloniensis coronavit solemniter Aquisgrani, sicque facta est divisio in Imperio longo tempore duratura. Innocentius, qui Friderici Ænobarbi, à quo fuerat adeò Sedes Apostolica exagitata, stirpem, ex qua natus Philippus, oderat, Othonis electionem & coronationem confirmavit, extantque de his speciatim literç ipsius Pontificis ad eumdem Bertoldum postmodùm scriptç cap. *venerabilem* de electione in antiqua collect. 3 Decretal. quarum pars relata est etiam in Decretal. Gregorii IX iisdem cap. & tit.

XII. *Agit in Regem Legionis incestuosum.*

Alphonsus hujus nominis X Gallçciç & Legionis Rex, Cœlestino III Papa sedente, Tarsiam Sanctij Portugalliç Regis filiam, consobrinam suam, matrimonio sibi copulaverat, ob idque tam Rex Portugalliç, quàm incestuosè conjuncti excommunicari, eorumque regna interdicto supposita fuerant, ut diximus in ejusdem Cœlestini Vita ex Annalibus Rogerii Hovedeni, & constat ex Epistola 75 libri 2 Registri Innocentij, Compostellano Episcopo & universis Episcopis in regno Legionensi constitutis data, *unde quod illegitime actum fuerat est penitus revocatum*, inquit Innocentius in dicta Epistola. Verùm quia dictus Rex Legionensis ad deteriora manum extendens, filiam Alphonsi VIII Castellç Regis, neptem videlicet propriam sibi contra interdictum Ecclesiç copulare prçsumpsisset, Innncentius Papa ipso sui Pontificatûs exordio, misit in Hispaniam Fratrem Rainerium, virum scientia & religione ubique venerandum: qui cùm suis monitionibus nihil apud Regem Legionensem profecisset, eumdem legitimè citatum, nec comparentem, excommunicationis sententia perculit, & regnum ejus interdicto generali conclusit; in Castellanum autem nihil pronunciavit, quia obedire promisit, si sibi filia sua tedderetur, obligans se ad hoc per lireras suas Summo Pontifici destinandas. Cumque iidem Reges per Legatos suos, nempe Toletanum Archiepiscopum & Episcopum Palentinum ex parte Regis Castellç, & Zamorensem Episcopum ex parte Regis Legionis, non valuissent obtinere dispensationem hujus matrimonii, tandem Legionensis Rex rediens ad cor, incestuosam copulam dissolvit & absolutionem obtinuit. *Licèt autem*, inquiunt Acta Innocentii apud Baluzium num. 58, *aliquanto tempore in sua contumacia perdurassent* (Rex scilicet Legionis & filia Castellç Regis) *demum tamen redeuntes ad cor incestuosam copulam dissolverunt; & cùm fuissent ab invicem separati, præstito secundùm formam Ecclesiæ juramento meruerunt absolvi.* Hçc constant non solùm ex Actis Innocentii laudatis, sed & ex ejus Epistolis 91 & 92 libri primi *Fratri Rainerio* scriptis, datisque XVI & XI Kalend. Maii Pontificatûs anno primo, & ex Epistola 75 libri 2 jam laudata. Deceptus est itaque Spondanus ad annum 1198 num. 10 scribens, Innocentium excommunicasse Regem Legionensem, eò quòd filiam Portugalliæ Regis sibi copulasset; id enim non ab Innocentio, sed à Cœlestino ejus decessore factum, disertè asserit Innocentius ipse in laudata Epistola 75 lib. 2, & Rogerius Hovedenus à Baronio & ab ipso Spondano in ejus Epitome ad annum 1191 laudatus idem asserit.

XIII. *Portugalliæ Regem cogit ad solvendum censum Ecclesiæ Romanæ promissum.*

In Lucio II & in Alexandro III diximus Alphonsum Portugalliæ Regem primùm quatuor auri uncias annuatim Romanæ Ecclesiæ constituisse censuales, ad quarum solutionem se & hæredes suos imposterum obligavit. Sed cùm ab Alexandro III Regis titulum obtinuisset, centum Bizantios annuatim Romanæ Ecclesiæ constituit præterea censuales: quos post susceptionem Regii nominis nec ipse solvit, nec Sanctius ejus filius & successor solvere curavit. Sed cùm Sanctius diceret se non teneri ad solutionem dicti censûs, quem ex devotione non pro censu pater suus Alexandro Papæ liberaliter donaverat; Innocentius literis *Illustri Regi Portugalliæ* scriptis, & datis *Romæ apud S. Petrum VIII Kalend. Maii, Pontificatus anno primo*, Sanctium Regem monet, ut prædictum censum fratri Rainerio persolvere non differat. Est Epistola 99 libri primi. Sanctius partem prioris censûs persolvit; quoad alium verò censum, se nescire veritatem professus est, utrum verè petita promissa fuerint: unde Innocentius Epistola 448 ejusdem libri primi data Laterani V Idus Decembris, rescriptum Alphonsi Regis, patris Sanctii, sicut in Registro Alexandri III, cui donatio facta est, continebatur, literis prædictis inclusum ad ipsum destinavit, eumque rogavit & monuit, quatenus parentum inhærens vestigiis, quæ pro salute sua pariter & suorum Christi Vicario concesserunt, liberaliter & sine difficultate persolveret. Eadem de re scripsit ad fratrem Rainerium Epistolam 449 eadem die datam, in qua & asserit Sanctium Regem nuper pro annuo censu quatuor unciarum auri, quas coram ipso recognovit, quingentos & quatuor Morabatinos fratri A. Magistro Hospitalis Jerosolymitani in Hispania suo nomine assignasse. Super aliis verò, de quibus idem Rex se nescire professus est veritatem, & Pontificis examini discutienda commisit, eum reddit certio-

rem

rem per rescriptum donationis Alexandro Papæ factæ ab Alphonso Rege. Jubet itaque Rainerio ut dictum Sanctium Regem moneat, ut oblata Vicario Jesu Christi sine ulla diminutione persolvat.

XIV. *Imperat, ut Regi Angliæ à bello sacro redeunti extorta pecunia restituatur.*

Hoc eodem anno millesimo centesimo nonagesimo octavo Innocentius rogatus ab Anglię Rege, qui ad eum miserat Luxoviensem Episcopum & Magistrum Garnerum, jus sibi ab eo dici adversùs hęredes Henrici Imperatoris, & Leopoldi Ducis Austrię pro recuperatione pecunię persolutę, & violenter extortę, dum rediret ab expeditione Jerosolymitana; acquievit ejus petitioni, & secundo Kalendas Junii scripsit ad eumdem Regem Epistolam 230, asserens quędam esse impedimenta, ne scriberet ad Ducem Suevię, fratrem & hęredem Henrici quondam Imperatoris, qui dictam pecuniam ab eo violenter extorserat; sed scribere se Archiepiscopo Magdeburgensi, ut Ducem ipsum ad restitutionem inducat. Epistola ad dictum Archiepiscopum hac de re scripta, data est eodem die, estque ordine 236, eâque mandat, ut Suevię Ducem, ad cujus manus thesaurus prefati Imperatoris pervenit, admoneat & inducat, de ablata pecunia satisfacere: *Alioquin*, inquit, *noverit, quòd nos tantam injuriam non poterimus sub dissimulatione transire, quin in eum & terram ejus, nostri officii debitum, sicut justum fuerit, exequamur*; die verò antecedenti, nempe, III Kalendas Junii, ad filium Ducis Austrię scripserat Epistolam 242, ut pecuniam, quam pater suus recognoscens excessum eidem Regi reddi pręceperat, super cujus solutione ipse corporaliter fecerat sacramentum, sine difficultate restitueret; alioquin se dedisse in mandatis Saltzburgensi Archiepiscopo, ut eum *ad hoc per excommunicationis sententiam in personam & interdicti in terram* compelleret.

XV. *Legatum in Galliam mittit pro causa divortii Regis cum Regina.*

Laborandum quoque fuit Innocentio Papę in causa Philippi Regis Francorum, qui, ut in Cœlestino III dictum est, non solùm Ingelburgam Reginam uxorem, in gratiam non receperat, sed & Mariam Ducis Meranię filiam superinduxerat. Innocentius itaque Legatum in Gallias misit Petrum Diaconum Cardinalem Sanctę Marię in Via Lata, ut prosequeretur jam ante cœptum judicium de Regis divortio. Qua de re plures extant Innocentii Epistolę, tum ad ipsum Regem, tum ad alios datę, quibus consentientia scribunt Acta Innocentii, in quibus num. 47, & seqq. legitur, quòd cum Rex sepe commonitus acquiescere noluisset, Innocentium per Apostolica scripta pręcepisse, ut *sublato appellationis obstaculo Legatus totam terram ipsius Ecclesiastico subjiceret interdicto, ut nullum in ea, præter baptisma parvulorum & pœnitentiam morientium, divinum celebraretur officium*. Congregato igitur apud Divionem Concilio anno nonagesimo nono supra millesimum centesimum, ut scribit Rigordus in gestis Philippi Augusti; Rex præsentiens Legatum velle procedere contra ipsum, per nuncios suos fecit ad Sedem Apostolicam appellari. Legatus verò, non ut appellationi deferret, sed ut differret ad tempus, quatenus Apostolicum mandatum alibi commodius adimpleret, tandem apud Viennam, urbem tunc Allobrogum, coacto altero Concilio, interdicti sententiam promulgavit, mandans per literas suas universis Ecclesiæ Gallicanæ Prælatis, ut eam & ipsi servarent, & facerent observari. *Quòd si forsan Episcoporum aliqui contra eam venire præsumerent, scirent se ab officio Pontificali suspensos*. Concilium Divionense celebratum est in festo Sancti Nicolai anni 1199, ideoque mense Decembri, non Novembri, ut legitur in Rigordo laudato: Viennense verò, in quo publicata est sententia non multò post, seu anno millesimo ducentesimo circa medium mensis Januarii, ut de anno scribit Chronographus Sancti Benigni in editione Conciliorum Labbei Tomo XI pag. 12, & ipsemet Rigordus ibidem insinuat, cùm subdit: *Tamen ipse Cardinalis appellationi non deferens, in eodem loco adstantibus Episcopis universis sententiam protulit, sed usque ad 20 dies post Nativitatem Domini non esse publicandam præcepit. Transactis verò 20 diebus à Nativitate Domini tota terra Regis Francorum interdicto subjacuit*, quia tunc publicata est sententia in Concilio Viennensi, de quo non loquitur quidem Rigordus, sed cujus meminére & Acta Innocentii, & Chronographus Sancti Benigni laudatus, qui addit: *Duravit interdictum apud nos à tertia die post Purificationem Beatæ Mariæ, usque in vigilia exaltationis Sanctæ Crucis*.

XVI. *Alium Legatum pro eadem causa mittit.*

Cùm enim, ut refert Rogerius Hovedenus, eodem anno millesimo ducentesimo Octavianus Ostiensis Episcopus Cardinalis & Apostolicæ Sedis Legatus in Franciam venisset eadem de causa, Concilium Nigellense, seu *Apud S. Leodegarium in Nivele* pridie Nativitatis B. Mariæ celebravit, in quo interdictum Galliæ solvit sub quibusdam conditionibus, quæ apud eumdem Rogerium leguntur, & distinctius explicantur in gestis Innocentii; & ad terminandam penitus causam divortii, Concilium Suessionense indixit, *statuens eis* [nempe Philippo Regi & Ingelburgæ Reginæ] *spatium sex mensium, & sex hebdomadarum, & sex dierum & sex horarum à vigilia illius Nativitatis B. Mariæ ad deliberandum super hoc, & locum placitandi statuit eis apud Sessiones*, seu Suessionem, *electione Reginæ*

Botil-

Botildæ, ideſt, Ingelburgæ, inquit Rogerius, qui terminus ſex menſium, ſex hebdomadarum & ſex dierum, ſi corruptus non ſit, dicendum eſt, in eodem Auctore, ubi legitur Concilium Sueſſionenſe celebratum *in medio Quadrageſimæ menſe Martio*, errorem cubare, computando enim à vigilia Nativitatis B. Mariæ, ſeu à die ſeptima Septembris, pervenitur ad menſem Aprilis, quo menſe Rigordus Concilium Sueſſionenſe anno 1201 celebratum aſſerit. In hoc Concilio Philippus Rex poſt varias & longas multorum dierum diſputationes Juriſperitorum, longioris moræ tædio affectus, recepta ſponte legitima ſua conjuge Ingelburga, ſummo mane, omnibus inſalutatis, inde receſſit. Quo audito, ſolutum eſt Concilium. Licet autem Philippus in Concilio Nigellenſi Mariam filiam Ducis Meraniæ dimiſiſſet, nonniſi tamen poſt multos annos induci potuit, ut Ingelburgam amore conjugali diligeret: Unde & quod in conſpectu ejus totus perturbaretur, quidam eum maleficorum artibus faſcinatum exiſtimarunt, quo factum eſt, ut eam apud Stampas velut in cuſtodia detinuerit, regio licet cultu, uſque ad annum milleſimum ducenteſimum decimum tertium, quo ſæpe adjuratus ab Innocentio Papa eam in gratiam recepit magna populorum lætitia, ob egregias Reginæ virtutes, & in amariſſimis ærumnis longanimitatem, ut eo anno refert Rigordus. Ceterum cùm Philippus ex Maria ſuſcepiſſet filium, nomine Philippum, & filiam pariter Mariam nuncupatam, ſtatim Pontifex eodem anno 1201, petente Rege, eos ut legitimos haberi, quia nonnullis Epiſcopis auctoribus eæ nuptiæ junctæ fuerant, & Maria bona fide Philippo ſe conjunxerat, infantes legitimos hæredes eſſe mandavit, & poſtmodum literis ſuis confirmavit; ſed hoc poſt mortem ipſius Mariæ, ut inquiunt Nangius in Chronico ad annum 1201, qui aſſerit eam mortuam apud Poiſſiacum, & Rigordus, qui filiam ex ea natam, Joannam appellat.

XVII. *Curat res Orientales.* Sed ut ad annum 1198, Innocentii Papę primum redeamus; Alexius Conſtantinopolitanus Imperator audita ejus promotione, nuncios ad eum miſit cum muneribus pretioſis, rogans ut ipſe per Legatos ſuos ejus Imperium viſitaret. Quod ipſe præſtitit per Albertum Subdiaconum & Albertum Notarium, monens Imperatorem, ut ſuccurreret Terræ Sanctæ, & Græcam Eccleſiam reduceret ad unionem & obedientiam Romanæ; alioquin ſe ſuper hoc executurum officium ſuum. Scripſit pariter ad Patriarcham Conſtantinopolitanum, ut Imperatorem ad id induceret. Extant enim de his aliquot ultrò citroque ſcriptæ literæ inter cuſas ejuſdem Pontificis; quibus & nonnulla argumenta à Græcis ad declinandam ſuæ Eccleſiæ ſubjectionem objecta, eademque diluta conſpiciuntur. Cùm verò & petiiſſet Imperator, ut ad eam unionem ſtabiliendam, Innocentius generale Concilium Indiceret, ad quod ſe Græcos Antiſtites miſſurum promittebat, idque ſe facturum Innocentius ſpopondiſſet, ut ex iiſdem literis intelligitur, pœnitens promiſſi Imperator, conſilio cum ſuis habito, ita ſe miſſurum ſignificavit, ſi Concilium in Græcia celebraretur, ubi quatuor priora celeberrima habita fuiſſent, & fingens ſe longius ire, ad aliam materiam ſe convertit. Hæc etiam conſtant ex Actis Innocentii nu. 60 & ſeqq.

Rogatus verò dehinc Innocentius, ut pergunt Acta num. 64 ab eodem Alexio Imperatore, ut per excommunicationis ſententiam compelleret Regem Jeroſolymitanum ipſi reſtituere regnum Cypri, eam cauſam Pontifex in aliud opportunius tempus diſtulit, quo plenius de utriuſque jure cognoſcere poſſet; ne interim hæc officerent rebus Terræ Sanctæ, quas ipſe omni ſolicitudine curabat. Miſit enim ad diverſos Principes, Cardinales, aliosque Legatos, ut omnes ad crucem ſuſcipiendam excitarent: quod & in Gallia & in Italia ingenti animi alacritate præſtitum eſt, extantque de his plurimæ ab eo ſcriptæ literę. Conſtituit inſuper, ut univerſi Clerici majores, pariter & minores de proventibus Eccleſiaſticis quadrageſimam partem in ſubſidium Terræ Sanctæ conferrent: Cardinales verò decimam: ipſeque frumentum & pecunias miſit, ut conſtant ex numero 46 eorumdem Actorum ejus. Quibus in rebus fuit ei multo tempore laborandum. XVIII. *Laborat pro Terra Sancta.*

Eodem anno 1198, ipſo menſe Martio Innocentius Pontifex ordinem Regularem Hoſpitalariorum Sancti Spiritus, nuper auctore Guidone Comite cœptum erigi apud Montempeſſulanum in Gallia confirmavit, & privilegiis auxit; qui & propagatus eſt. Extant hac de re duæ ejus Epiſtolæ, nempe 95 & 97 libri primi, quorum priori, Inſcripta univerſis Archiepiſcopis & Epiſcopis & aliis Eccleſiarum Prælatis, & data *Romæ apud S. Petrum X Kalendas Maii Pontificatûs anno I*, mandat, ut religioſos nec ipſi perturbent, nec eos perturbantes ferant. Poſteriori verò data *IX Kalend. Maii, indictione prima, Incarnationis Dominicæ 1198*, & inſcripta Guidoni fundatori Hoſpitalis Sancti Spiritus, ejuſque fratribus, dictum Ordinem confirmat & privilegiis munit. Hoſpitale illud Montiſpeſſulani famoſum fuiſſe eruitur ex eo quòd idem Innocentius Pontifex anno 1204, Pontificatûs ſui ſeptimo, ei unierit Hoſpitale Sancti Spiritûs Romanum, de XIX. *Hoſpitalariorum S. Spiritus ordinem confirmat.*

quò

SÆC. XIII. INNOC. III. quo mox, Constitutione, quæ extat in Bullarii Tomo I Constitr. 7 Innocentii, qua unionem ita facit, ut tamen Romanum Magalonensi seu Montispessulani subjacere deberet uti capiti.

XX. Hospitale Romanum S. Spiritus construit. Innocentium porrò Hospitale illud Romanum toto orbe celeberrimum, Sancti Spiritûs dictum, extruxisse asserunt ejus Acta num. ultimo: *Fecit*, inquiunt, *& prorius sumptibus ad opus infirmorum & pauperum Hospitale Sancti Spiritûs apud S. Mariam in Saxia in strata publica juxta Tyberim ante Basilicam S. Petri; quod quantum ditaverit, & dotaverit beneficiis, possessionibus, redditibus, thesauris, ornamentis, libris & privilegiis, per se satis apparet*, &c. Idque fecit tam pro sua & prædecessorum, ac successorum, quàm etiam omnium Cardinalium salute, ut ipsemet ait in laudata numero superiori Constitutione septima, qua, ut jam dixi, illud subjecerat Hospitali Magalonensi tanquam capiti. Hanc unionem Romano Hospitali perniciosam esse animadvertens Honorius III Innocentii successor, anno Pontificatûs sui primo, ipsam dissolvit, ut constat ex ejus Regestô MS. apud Spondanum anno 1198 num. 17 statuens, ut nec Romanum Montispessulano, nec istud Romano, in aliquo tenerent, nec illis aliquid esset commune. Imò multo post tempore, scilicet sub Pontificatu Sixti IV Romanum Hospitale in caput ceterorum omnium locorum Sancti Spiritûs erectum est Constitutione 12 ejusdem Pontificis, eodem Bullarii Tomo relatâ. Hoc porrò Xenodochium Romanum in loco in quo erat Ecclesia, seu Schola Anglorum, constructum est, quam Scholam Ina Occidentalium Saxonum Rex, Gregorio II sedente, Romæ fundaverat, & Offa Marciorum Rex sub Pontificatu Hadriani primi multum auxerat. Quare Joannes Rex Anglorum, Innocentio III postulante, illam eidem Xenodochio donationem contulit, quam Regium diploma apud Odoricum Raynaldum anno 1204 nu. 78 complectitur, in quo Rex ait: *Sciatis, nos divinæ pietatis intuitu, & pro salute animæ nostræ, & animarum antecessorum nostrorum, & ob reverentiam Domini Papæ Innocentii tertii, cujus preces super hoc recepimus, concessisse, & præsenti Charta confirmasse Hospitali, quod idem Dominus Papa construxit apud Ecclesiam Sanctæ Mariæ in Saxia, quæ Anglorum dicitur, & Anglorum fuit hospitio deputata ante Basilicam beati Petri positam secus stratam, centum marchas annuatim percipiendas ad scaccarium nostrum in termino Sancti Michaelis, quousque Ecclesia de Gritile, quam dedimus prædicto Hospitali in puram & perpetuam eleemosynam ad usum & sustentationem infirmorum & pauperum ejus Hospitalis* devenerit. *Et cum vacaverit prædicta Ecclesia, cessabimus in solutione prædictarum centum marcharum..... Datum per manum L..... apud Gestin. vigesima quinta die Martii anno regni nostri quinto*, ideòque anno 1204. Richardo enim fratri in Angliæ regnum successit octavo Idus Aprilis anni nonagesimi noni supra millesimum centesimum. De Anglorum Schola vide dicta in Gregorio II & in Hadriano I. SÆC. XIII. INNOC. III.

XXI. Ordinem SS. Trinitatis confirmat. Robertus Gaguinus Ordinis Sanctissimæ Trinitatis Generalis Minister, in Historia Francorum lib. 6 scribit, Joannem de Mata, oriundum ex Provincia, Theologum Parisiensem, & Felicem Anachoritam Valesiensem, postquàm apud Cervumfrigidum (vulgò Cerfroy) Meldensis Territorii in Gallia solitariam diu vitam egissent, per quietem admonitos Pontificem Romanum convenire, à quo vitæ modum acciperent; cùm Innocentium adiissent, cognovisse eum simili revelatione fuisse divinitùs instinctum: & V Kalendas Februarii anni millesimi centesimi nonagesimi octavi, ostensâ Innocentio, dum missarum solemnia celebraret, visione Angeli candore multo fulgentis, cæruleaque & rubenti cruce ad pectus insigniti, & cancellaris manibus duos captivos tenentis, Christianum unum, alterum Maurum, tanquàm eos commutaret: hinc Pontificem, ad visionis similitudinem, Joanni & Felici, eorumque in futurum sociis, candidas vestes, superaddita cruce, qualem Angelus ostendisset, tribuisse, ac novo Ordini titulum *de Trinitate & Redemptione Captivorum* indidisse, cum onere captivos à male credentibus Christianos liberandi. Post illam visionem Innocentium Joannem & Felicem ad Episcopum Parisiensem, & ad Abbatem Sancti Victoris itidem Parisiensem remisit, ut per eos plenius de eorum desiderio & intentione instructus, assensum Institutioni Ordinis securiùs & efficaciùs impertiri posset. Quorum accepto responso, Joannes iterum Romam petiit, & ab Innocentio Papa Regulæ approbationem recepit Epistolâ datâ *Laterani XVI Kal. Januarii, anno Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo nonagesimo octavo, Pontificatûs anno primo*. Hæc Epistola est ordine 481 libri primi. Anno postea sequenti, millesimo centesimo nonagesimo nono, idem Pontifex hanc Ordinis SS. Trinitatis institutionem significavit Miramolino Regi Saracenorum Marochiano & subditis ejus, literis ad eos scriptis, & datis Laterani VIII Idus Martii anno secundo Pontificatûs, ideòque anno 1199, ut faciles se exhiberent captivorum permutationi & redemptioni, simul adhortans eos ad suscipiendam fidem. Eum postea Ordinem confirmavit idem Innocentius Constitutione data Viter-

Viterbii XIV Kal. Jul. Indict. XII, Incarnationis Dominicæ 1209, Pontificatûs anno XII, quæ est ordine nona in Bullarii Tomo primo. Quidam de hac Innocentii III visione dubitant, quia die 28 Januarii, quo supponitur facta, dum missam in Lateranensi Basilica celebraret, erat tantùm Diaconus, ordinatus, ut diximus, in Presbyterum die 21 Februarii ejusdem anni 1198. Sed Annotator Baronii objectionem solvit, observando, Innocentium tunc fuisse quidem tantùm Diaconum, & consequenter missam non celebrasse, sed eam audivisse, & Scriptores mediæ & infimæ latinitatis utramque actionem unius *celebrationis* nomine quandoque expressisse, quod variis exemplis probat.

XXII. *Fit moderator Regni Siciliæ & Regis tutor.* Eodem denique anno 1198 exeunte, die scilicet vigesima septima Novembris, ut legitur in Epistola 563 Innocentii Fundano Comiti scriptâ, Constantia Imperatrix moriens testamentum condidit, quo Innocentio Pontifici Friderici parvuli filii sui Siciliæ Regis tutelam, & curam regni concessit; triginta millia Tarenorum, quod monetæ genus erat, ex ejusdem Regis redditibus pro defendendo regno attribuit; si quos verò ampliores sumptus alendo militi, sustinendoque demandato operi desideraret, omnes illos ex regio ærario persolvendos decrevit. Regni, Regisque pupilli curam, ac defensionem suscepit Innocentius: missis Legatis Siculos in verba sua adegit: Marcuvaldum tyrannum, regno inhiantem, anathemate contrivit, conscriptoque exercitu, cui ducem præfecit Jacobum Marescallum, consobrinum suum, armis etiam fregit, fugavitque, ut constat ex Epistola 221 libri 2 data Laterani VIII Kal. Decembris & 280 data III nonas Februarii anni 1199. Legenda pariter Epistola Anselmi Neapolitani Archiepiscopi ad Innocentium Papam, in ejus Actis num. 26 relata.

XXIII. *S. Homobonum SS. catalogo adscribit.* Ineunte eodem anno millesimo centesimo nonagesimo nono Innocentius à Cremonensibus rogatus, Sanctum Homobonum Cremonensem, simplicitate morum, magis quàm eruditione conspicuum, paulò ante defunctum, sed miraculis quamplurimis Sanctitatem suam post obitum confirmantem, in Sanctorum Confessorum numerum retulit, ut constat ex ejus Epistola ordine 530 Clero & populo Cremonensi data *Laterani II Idus Januarii*, in qua post collocatam in luce ipsius pietatem, ait, ipsum opus quodlibet faciendo, stando, sedendo, incedendo, ad orationem labia continuò movere semper visum esse: subdit posteà pium ejus mortis genus, & quædam miracula ad sepulchrum ejus patrata. Sancti Homoboni Vitæ Acta à Collegio Ecclesiæ Cremonensis edita, leguntur apud Surium die 13 Novembris, quo festum ejus celebratur. Laudavit eumdem Sanctissimum virum sacro hymno Hieronymus Vida Albæ Episcopus, cujus exordium est: *Beate pauperum pater*, &c.

XXIV. *Decidit litem jamdiu agitatam inter Turonensem & Dolensem Antistites de jure Metropolitico.* Vetus à sæculo circiter medio nono intercedebat controversia inter Antistites Turonensem, & Dolensem in Minori Britannia de jure Pallii & Metropolitani, quod sibi competere Dolensis contendebat; cùm contra Turonensis supponeret Dolensem Episcopum Turonensi ut Metropolitano semper fuisse subjectum: quæ controversia haud modici momenti erat, utpotè ventilata judicio etiam Apostolicæ Sedis per plura annorum centenaria. Doli civitatis in Minori Britannia primum Episcopum sedis B. Samsonem omnes consentiunt: quem narrant Britannicarum rerum Scriptores, cùm ex Anglia profugus in eam oram venisset, munusque Pontificium in Dolensi Ecclesia exercere cœpisset, Pallium ac reliqua Archiepiscoporum insignia, quæ Eboraci, ubi Archiepiscopum anteà fuisse volunt, habuerat, retinuisse: inde porrò factum, ut ejus quoque successores, pro Archiepiscopis se gerentes, iisdem usi sint; quorum etiam ex numero Bertovaldum à Severino, Innemenum ab Hadriano primo, Pontificibus Romanis, pallium obtinuisse contendunt, sed hoc ut suspectæ fidei refellitur in Epistola 82 libri 2 Innocentii, de qua mox dicendum. Alii verisimiliùs Archiepiscopi nomen ante annum octingentesimum quadragesimum octavum à Dolensibus Antistitibus usurpatum negant, quo anno Nomenoius Minoris Britanniæ Dux Dolensem Episcopum Metropolitanum esse constituit, cùm anteà hæc provincia Turonensi Archiepiscopo semper paruisset, tanquàm Lugdunensis tertiæ Metropolitano. Hæc controversia post plurimas multorum Pontificum ac Conciliorum decisiones in favorem Archiepiscopi Turonensis pronunciatas, cùm tamen adhuc hoc tempore esset sub judice, ipse tandem Innocentius, omnibus, quæ ab utraque parte ab origine producta fuerant, examinatis, anno Christi millesimo centesimo nonagesimo nono, Kalendis Junii auctoritate Apostolica sanxit, ut Dolensis Ecclesia cum reliquis Britanniæ, Turonensi perpetuò suffraganentur. Qua de re extat ipsius Epistola 82 libri 2 valde prolixa, data *Laterani per manum Rainaldi Domini Papæ Notarii, Cancellarii vicem agentis, Kal. Junii, Indictione secunda, Incarnat. Dominicæ Anno 1199, Pontificatûs verò Domini Innocentii Papæ tertii anno secundo*, in qua superiora ferè omnia Pontificum ac Conciliorum rescripta atque decreta, aliaque multa ad hanc quæstionem spectantia commemorat; omnem imposterum ea de re disceptationem interdicens; adeoque hic finis vide-

SÆC. XIII. INNOC. III.

videtur fuisse ancipitis, diuturnæque inter illos Episcopos controversiæ. Epistola directa est Bartholomæo Turonensi Archiepiscopo, ejusque successoribus. Legi etiam potest Epistoia 168 libri ptimi, Archiepiscopo & Capitulo Turonensi ab eodem Pontifice Idibus Maii anni 1198 scripta.

XXV. *Tertium Ordinem Humiliatorum confirmat.*

Cùm Sanctus Bernatdus Claravallensis Abbas anno millesimo centesimo trigesimo quinto ab Innocentio II ad Concilium Pisanum vocatus fuisset, Mediolani aliquo tempore versatus est, ibique tertio Ordini Humiliatorum initium dedit; nam licèt ab anno millesimo centesimo decimo nono initia Ordinis hujus repetat Tristanus Chalcus, Sanctus tamen Bernardus ejus institutor dicitur, quia Humiliati ante eum religiosi non erant, eo quòd formam vivendi in religioso habitu non haberent. Puricellus in monumentis Basilicæ Ambrosianæ num. 375 asserit, eos vocatos fuisse *Fratres de Convenio*, & posteà addit: *Ejusmodi Ordo Fratrum de Convenio in hanc usque diem appellatur, quæve in suo ipsius stemmate tutelarem gestat hunc Sanctum Abbatem*, nempe Sanctum Bernardum. Ibidem subdit, in Bibliotheca Basilicæ Mediolanensis asservari codicem MS. continentem Humiliatorum privilegia, cujus initio legitur: *S. Bernardus venit Mediolanum, & ibi multis miraculis claruit, & monasterium construxit* (scilicet Claramvallem anno 1135 operâ discipulorum, quos Mediolani reliquerat). *A quo* (nempe Bernardo) *quidem magnates & nobiles cives Mediolani divino Spiritu inebriati, formam vivendi in habitu religioso cum suis familiis habitando sumpserunt. Fuit ergo Sanctus Bernardus Ordinis hujus primus fundator. Unde Fratres Tertii Ordinis hujus vocantur hodie alicubi Fratres Sancti Bernardi*. Gualvaneus Flamma cap. 255 magnæ suæ Chronicæ apud Puricellum laudatum ait, Guidonem nobilem virum in eo sancto opere adjutorem fuisse Sancti Bernardi, quod ibidem confirmat in libro, cui titulus *Manipulus florum* cap. 171. Sed cùm Humiliati Regulam non haberent, eam ab Innocentio III acceperunt, qui eum Ordinem anno 1199 confirmavit; Puricellus enim ait, in laudato codice MS. post superiora verba haberi: *Manserunt autem sic Fratres Ordinis hujus per se in habitu Religioso per annos 64 priusquam concessa eis esset Regula ab Ecclesia Romana. Anno autem 1199 penultimo die Maii data fuit eis Regula à domino Papa Innocentio III. Quare sciendum est, quòd Fratres Tertii Ordinis hujus fuerunt fundatores primi & secundi Ordinis Humiliatorum.* Gualvaneus Flamma loco laudato apud eumdem Puricellum hæc confirmat his verbis: *Nobilis vir Guido & capitaneus portæ orientalis, fuit specialis adjutor Beati Bernardi in fundando monasterio de Charavalle juxta Mediolanum de divitiis ejus anno Domini 1135, &c. Et iste Guido Tertium Ordinem Fratrum de Convento Sancti Bernardi in porta orientali construxit in die S. Vincentii: quem Innocentius III confirmavit, & ab Innocentio III dictus est Ordo Tertius. Isti Fratres de Convenio fundaverunt Ordinem Humiliatorum & ipsum visitabant.* Vixit autem Gualvaneus Flamma seculo decimo quarto. Porrò licèt Sanctus Bernardus & Guido sint fundatores Humiliatorum, hæc tamen societas jam indè inceperat, uti jam dixi, & probat Puricellus testimoniis Sancti Antonini part. 2 Chron. tit. 15 cap. 23, Raphaelis Volaterrani lib. 21, Tristani Chalci & aliorum.

XXVI. *Aliam Humiliatorum sectam impiam exagitat.*

Rectè autem observavit Spondanus ad annum 1199 num. 11 duplex Humiliatorum institutum fuisse. Cùm enim Archipresbyter Veronensis auctoritate literarum ejusdem Pontificis contra Cazaros, Arnaldistas, Pauperes de Lugduno, & Humiliatos, ac universim contra omnes hæreticos ipsi directarum, nulla habita distinctione etiam Humiliatos cum ceteris hæreticis excommunicationi subjecisset; indèque nonnulli, quos licèt invitos populus *Humiliatos* vocabat, eo quòd in humilitate cordis & corporis studerent Deo famulari, cùm alioqui fidem sapetent orthodoxam, à multis vitarentur uti excommunicati: ne sic innoxii cum noxiis damnarentur, idem Pontifex Innocentius Epistolâ 228 libri 2 Episcopo Veronensi Romanæ Ecclesiæ Cardinali, VIII Idus Decembris anni 1199 datâ, præcepit, ut fidem istorum Humiliatorum examinaret, & si nihil sentirent, quod saperet hæreticam pravitatem, eos prædicta excommunicatione non teneri publicè denunciaret. Ex quibus apparet, fuisse & quandam aliam Humiliatorum sectam impiam, quam idem Pontifex prioribus literis exagitandam præceperat; cujus & meminit post Urspergensem in Chronico anno 1212 OEmilius hoc eodem tempore in Philippo Augusto, & inter reprobatas unà cum pauperibus de Lugduno collocat, cujus sectatores, ut ait, humilitatis nomine munia, quibus curatores animarum Sacerdotes jure funguntur, sibi arrogabant, confessiones arcanas audiebant, ac veluti ipsi explandi jus haberent, noxâ solvebant; à liberalibus artibus cum abhorrerent, concionabantur tamen, & regimen animarum sibi vendicabant.

Tornea-menta damnat.

Prava, inquit Sigonius in fine libri decimi quinti de Regno Italiæ, percrebuerat in Italia hoc tempore consuetudo, ut non solùm privati privatos, sed etiam populi populos ad contractas controversias diri-

dirimendas indicto certamine invitarent, quod illi *Torneamenti* nomine appellabant. Quæ quamvis, ut mortalium generi exitiosa, pluribus fuissent jam decretis ab Ecclesia condemnata, ut videre est *tit. de Torneamentis extr.* nihilominus tanta tum sive tractandorum armorum, sive virtutis experiendæ cupiditas Italicos acuit, ut contemptis legibus, Placentini, Parmensesque, sociis utrinque suis confirmati anno 1199 alteri alteris ejusmodi certamen indixerint in contentione de dominio Burgi S. Domnini, sic dicti loci inter utrosque positi. Quæ ubi Innocentius Papa comperit, intimis animi sensibus doluit; atque imminentem populorum calamitatem prospiciens, ut tanto malo, quoad posset, occurreret, scripsit ad Antistites Lombardiæ, ut eos ad pacem & concordiam redigere studerent: & si minùs audientes essent, per sacrorum interdictionem ad subeundum judicium ipsius Innocentii Pontificis adstringerentur, Burgumque ipsius nomine in manibus Abbatis Lucedensis, ad quem ea de re extat Epistola Innocentii 39 libri 2, assignarent, tenendum donec ab eo illis restitueretur, quibus visum jure fuisset convenire. Data est hæc Epistola *V Kalendas Maii*. Licèt autem Parmenses & Placentini, spretis Pontificiis præceptis, quarto Idus Octobris, ut condictum fuerat, magno animorum atque armorum ardore congressi, pugnarint æquo marte à prima diei hora usque ad vesperam, quando superveniente nocte, defatigatione magis quàm satietate pugnandi, ingenti utrimque clade ex acie recesserunt, ut ex antiquis monumentis narrat Sigonius, hæc tamen pium studium Innocentii manifestant prospiciendi populorum calamitatibus.

Cum Innocentius Pontifex anno millesimo centesimo nonagesimo nono, audi-

Othoni Saxoni regnū Romanorum asserit.

tis nunciis competitorum Imperii, scilicet Philippi Suevi, & Orthonis Saxonis, eorumque qui coronam Imperii Rogerio Friderico Siciliæ Regi, filio Henrici postremi Imperatoris, licèt adhuc puerulo, deberi asserebant, eò quòd Principes Imperii fidem ei suam in cunis adhuc vagienti, vivente patre, jurejurando obstrinxissent; singulorumque rationibus maturè ponderatis, causam Othoni adjudicasset: anno millesimo ducentesimo missis in Germaniam Octaviano Ostiensi, & Guidone Prænestino Cardinalibus Episcopis, id cunctis declarandum curavit, & obedientiam Orthoni præstare jussit, atque à Philippo excommunicato recedere. Extant de hoc in Regesto Innocentii lib. 3 super negotia Imperii quamplurimæ ad ipsum Pontificem scriptæ, & ab eo ad diversos Epistolæ.

Bohemiæ Duci Regis titulum concedit.

Quamvis autem his moti non pauci, Philippo deserto, Othoni adhæserint, haud tamen plerique cessarunt Philippum sequi; sed cum Principes nec curarent juramentum alterutri factum infringere, nec fidem violare, & jus omne confundere, nonnulli recedentes quamplurimi à Philippo Othoni adhærebant, & è converso. In quibus & Premislaus Bohemiæ Dux, qui cùm à Philippo diadema Regium antea suscepisset, postea variis de causis ei infensus adeò redditus est, & Othoni se tanto studio applicuit, ut quidam dicant, eum inde *Othocarum*, idest, quasi totum Othonis dictum fuisse; à quo & rursum coronam regni accepit, quod & Innocentius anno millesimo ducentesimo quatto confirmavit, ut constat ex Epistola 42 libri 7 apud Raynaldum eodem anno num. 55. *Licèt ante promotionis tuæ tempora*, inquit Innocentius, *multi fuerint in Bohemia Regio diademate insigniti, nunquam tamen potuerunt à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus obtinere, ut Reges eos in suis litteris nominarent. Nos quoque tum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, tum considerantes sollicitè, quòd à nobili viro Philippo Duce Sueviæ te feceras coronari, qui cum coronatus legitimè non fuisset, nec te, nec alium poterat legitimè coronare, Regem te hactenus non duximus nominandum. Verùm cum ad commonitionem Apostolicæ Sedis & nostram, relicto Duce Sueviæ ad charissimum in Christo filium nostrum illustrem Regem Othonem in Romanorum Imperatorem electum te converteris, usus consideratione saniori, & ipse habeat te pro Rege, tam intuitu precum ejus, quàm tuæ devotionis obtentu, Regem te de cetero reputare volumus, & vocare. Tu igitur taliter gratiam tibi factam agnoscas, & sic ingratitudinis vitium studeas evitare, ut tua devotio mereatur, quòd & gratia tibi detur ex gratia, & data gratis perpetuò conservetur, provisurus attentiùs, ut quantocyùs poteris, ab eodem Rege Othone te facias coronari. Datum Laterani 13 Kal. Maii.* Cumque Otho novo Regi confirmasset, quæ olim Imperatores sui antecessores jura ac privilegia concesserant, Innocentius eadem rata, firmaque esse jussit Epistolâ 54 ejusdem libri.

Quo tempore Bohemiæ Duces Reges dicti.

Wratislaum quidem vigesimum Bohemorum Ducem anno millesimo octogesimo sexto in Moguntina pseudo-Synodo, cui Clementis Antipapæ Legati interfuere, ab Henrico Imperatore hujus nominis III Regem Bohemiæ coronatum, Regiamque dignitatem, quæ ab excessu Spentopulchri suppressa fuerat, restitutam docent Cosmas Pragensis Decanus in Chronico Bohemorum, Æneas Sylvius in Hist. Bohem. cap. 22, & Dubravius lib. 9; sed Thomas Joannes Pessina Episcopus Samadriensis & Decanus Ecclesiæ Metropolitanæ Pragensis, in Marte

Mora-

Motavico Pragæ anno 1677 evulgato lib. 3 cap. 2 existimat, successores Wratislai, tam fratres, quàm filios, Ducis tantùm nomen tulisse. Restitutus est postea Regius titulus à Friderico Aenobarbo Imperatore in gratiam Uladislai Bohemiæ Ducis anno millesimo centesimo quinquagesimo octavo Ratisponæ, ut docet Radevicus Ottonis Frisingensis continuator lib. 1 cap. 13: *In eadem curia* (Ratisponæ habita, inquit Radevicus) *Dux Bohemorum Labezlaus ...... qui nuper in expeditione Polonica claruerat, adeo ut ob merita charus effectus, ab Imperatore ac Imperii primis, ex Duce Rex creatus anno ab Inc. Dom. 1158. Suscepto itaque privilegio de usu diadematis, aliisque regni insignibus, latus revertitur, & ad Italicam expeditionem Rex pariter cum Imperatore fastu regali profecturus accingitur.* Radevico Poeta Ligurinus, aliique Antiqui consentiunt, ideoque fallitur Gualvaneus Flamma Auctor decimi quarti sæculi qui cap. 270 apud Puricellum in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ num. 46 asserit, Imperatorem coronasse Uladislaum in Regem *in Ecclesia Sancti Ambrosij extra civitatem* Mediolanensem. Poeta enim Ligurinus, qui tempore hujus coronationis vivebat, lib. 6 pag. 72 loquens de Conventu Ratisponensi, anno 1158, ut jam dixi, habito, canit:

Hoc quoque Conventu Procerum Dux ille Bohemus
Fama Laberlaum quem nominat, ob sua gesta
Fortiter & bello nuper spectata Polono,
Ex Duce Rex fieri meruit, gessitque potenti
Sceptra manu, cinxitque novo diademate crines.

Verùm licèt toties testitutus fuisset titulus Regius ab Imperatoribus, nunquam tamen Duces Bohemiæ hanc Regiæ dignitatis confirmationem à Romanis Pontificibus obtinere potuerant, quam anno 1204 indulsit Innocentius III.

Innocentius Epistolam cælestem de die Dominica publicat.

Sed ut ad gesta ab Innocentio anno Christi millesimo ducentesimo fermo redeat, Matthæus Paris ad eum annum scribit, Epistolam de cœlo venientem delapsam Jerosolymis ad Altare Sancti Simeonis in Golgotha, ubi crucifixus est Christus, de observatione diei dominicæ, quæ passim à Christianis negligebatur, ad Innocentium Papam delatam esse, *quatenus quid quid ipse agendum decreverit, placeat universis. Cùmque tandem Epistola ad Domini Papæ notitiam pervenisset, continuò prædicatores ordinavit: qui per diversas partes mundi profecti, prædicaverunt ubique Epistolæ tenorem, domino cooperante & sermonem eorum confirmante, sequentibus signis*, inquit Matthæus Parisius, qui sicuti & Rogerius Hovedenus tunc vivens & scribens, ait eam Epistolam in Angliam allatam esse anno millesimo ducentesimo primo per Eustathium quemdam Sanctum Abbatem, & ad ejusdem ea de re prædicationem, plurima, ingentiaque edita esse miracula. Uterque Auctor Epistolam verbatim tefert, cujus fides penes ipsos sit; nam Odoricus Raynaldus ad annum 1201 num. 34 pluribus contendit, eam ab aliquo impostore subornatam compositamque.

S. Chunegundem Imperatricem & virginem cælitum fastis adscribit.

Eodem anno millesimo ducentesimo Innocentius Papa Sanctam Chunegundem, Sancti Henrici quondam Imperatoris uxorem, & virginem Sanctorum catalogo adscripsit, ut constat ex bulla canonizationis sæculo VI. Benedict. patt. I post ejusdem Sanctæ Vitam relatâ, & datâ *Laterani III Nonas Aprilis, Pontificatûs* ejus *anno tertio*. Meritorum & Miraculorum ejusdem Imperatricis inquisitionem commiserat Cœlestinus III Augustensi, Eistetensi & Wirtzburgensi Episcopis, itemque tribus Abbatibus; qua inquisitione facta, Theumo Episcopus & Capitulum Bambergensis Ecclesiæ Innocentium Papam supplicarunt, ut eam sacris fastis inscriberet. Legati autem ad hoc Romam missi, *jurati dixerunt, quòd, sicut ex celebri fama, & solemni scriptura noverunt, Beata Kunegundis Sancto Henrico Imperatori fuit matrimonialiter copulata, sed ab eo non extitit carnaliter cognita. Unde cum dominus Imperator ageret in extremis, Principibus & parentibus inquit de illa:* „ Qualem mihi „ eam assignastis, talem vobis eam resi„ gno. Virginem eam dedistis, & virgi„ nem reddo. *Suam ergo virginitatem domino consecravit, & servavit intactam: ita quòd cùm aliquando instigante humani generis inimico, suspicio quædam contra ipsam fuisset exorta, ipsa ut suam innocentiam demonstraret, super ignitos vomeres nudis plantis incessit, & processit illæsa*, ut legitur in bulla canonizationis. Quare Innocentius de consilio Fratrum & multorum Pontificum apud Sedem Apostolicam existentium, ipsam beatam virginem inter Sanctos retulit, ac *Collectam & alias orationes in commemoratione ejus dicendas* edidit, ut ipsemet ait, quæ in bulla prædicta referuntur: ante quam apud Mabillonium laudatum extat Vita ejusdem Sanctæ, ab Auctore incerto scripta, ut videtur, post canonizationem S. Henrici Imperatoris, quæ facta est ab Eugenio III anno 1152. Præcipua Sanctæ Chunegundis festivitas celebratur die tertia Maii, quo eam è vivis excessisse certum scribit Mabillonius in Observationibus præviis, idque anno 1040 aut sequenti, si annos quindecim post unum viduitatis annum in monasterio transegerit, ut asserit ipsius Vitæ Auctor; quamquam Lambertus Schafnaburgensis mortem ipsius anno 1030 & Trithemius post Marianum Scotum, anno 1038 consignaverint,

rint, inquit Mabillonius. Sed Lambertus Schafnaburgensis fanctę hujus virginis mortem consignat anno 1033 non 1030. Hic autem Chronographus eò magis hac in re audiendus, quò anno 1058 vestem monasticam accepit, cum e contra Auctor Anonymus Vitæ Sanctæ Chunegundis, post annum 1152 floruerit, ut fatetur Mabillonius; imò Bollandus existimat, eum vixisse post annum 1189. His adde, Lamberto Schafnaburgensi suffragari Chronographum Hildensheimensem, in quo etiam ad annum 1033 legitur: *Piæ memoriæ Cunigund Imperatrix V Non. Martii obiit*, ut observavit Annotator Baronii ad annum 1040 num. 1.

XXVII. *Lundensi Archiep. Primatum in Sueciam confirmat.*

Innocentius Pontifex anno millesimo centesimo nonagesimo octavo, Pontificatûs primo, Absaloni Lundensi Archiepiscopo, Epistolâ 419 libri primi, datâ IX Kal. Decemb. Indict. II, Pontificatûs anno primo, ejusque successoribus confirmaverat primatum, ei ab Hadriano IV, Alexandro III & sequentibus Romanis Pontificibus in regno Sueciæ attributum. Mortuo XII Kalendas Aprilis anni millesimi ducentesimi primi Absalone, ut scribit Pontanus lib. 6. Rerum Danicarum, qui id desumpsisse videtur ex probis documentis, suffectus est in ei Archiepiscopatu *Andreas Sunonis*, ipsius ex fratre pronepos, à Regibus genus ducens; qui diu apud exteros ætate honestissimè transactâ, etiam Lutetiæ publicè docuerat. Huic etiam Innocentius Pontifex primatum in Sueciam contulit, seu potiùs confirmavit, datis literis, quæ extant apud Pontanum ibidem, *anno* ipsius Innocentii *quarto*, *indictione quarta*, *nono Kalendas Decembris*, ideoque anno 1201: ubi tamen corrigenda est indictio, eo enim anno, mense Novembri currebat indictio quinta, à Septembri, juxta morem, ab Innocentio inchoata. Error itaque irrepsit in Annalium Spondani Continuatione, ubi ad annum 1201 num. 4 legitur, Absalonem mortuum *duodecimo Kalendas Decembris*, & literas Innocentii triduo post, scilicet *nono Kalendas* ejusdem mensis, datas esse.

XXVIII. *Agit pro subsidio Terræ Sanctæ.*

Cùm anno 1199 Pontifex de rebus Terræ Sanctæ plenè deploratis sollicitus, Petrum Capuanum tituli Sanctæ Mariæ in Via Lata Diaconum Cardinalem ad Franciæ & Angliæ Reges Legatum misisset, scripsit ad eosdem Reges, cęterosque ubique Principes Antistitesque commonitorias literas, quæ extant libro 2 ejus Registri, pro Cruce sumenda, & pecuniis mittendis in subsidium Christianorum in Syria laborantium. Destinavit insuper Venetias Soffredum tituli Sanctæ Praxedis Presbyterum Cardinalem, qui idem negotium ibi promoveret, & exercitum unà cum eodem Petro comitaretur: propositâ omnibus, qui crucem susciperent, indulgentiâ peccatorum, & Sedis Apostolicæ protectione pro omnibus terris, bonis, causisque ipsorum. Cùm itaque frequentibus Christianorum Orientalium lamentationibus, & Innocentii Papæ hortationibus, multi Galliarum proceres crucem sumpsissent, parsque Massiliam inde navigaturi concessissent, pars nobilior Venetias facilioris spe trajectûs petierunt. Verùm deficientibus pecuniis, Henricus Dandulus Venetiarum Dux speciosam obtulit gloriæ cupidis occasionem, rogans eos opitulari sibi adversùs Istros & Illyricos piraticam in Adriaco mari factitantes; simulque eos impulit Jaderam, civitatem oræ maritimæ Dalmatiæ (vulgò *Zaram* dictam), quæ à Venetorum Imperio ad Hungaros defecerat, oppugnare ac Venetis restituere. Quæ anno millesimo ducentesimo primo cœpta, sequentis partem maximam occuparunt, ad cujus finem Jadera intrà triduum ad deditionem compulsa est, ac post deditionem solo ferè æquata.

Cùm autem propter hæc constaret, omnes prædictos incidisse in excommunicationem Pontificiam, non solùm ex eo quòd Innocentius eorum, qui crucem assumerent, terras ac bona universim sub protectione Sedis Apostolicæ esse decrevisset, verùm etiam prædicto exercitui speciatim semel iterumque sub excommunicatione prohibuisset, ne terras Christianorum, nisi omnino coacti, nullo verò modo Jaderam invaderent, possessam tunc à Rege Hungariæ, qui crucem contra Saracenos resumpserat: post captam Jaderam Franci, Germanique pœnitentes, misso Romam Episcopo Suessionensi, qui in expeditione erat, cum Martino Abbate Duce expeditionis Germanorum, obtinuerunt ab Innocentio quoad præterita absolutionem, sub juramento standi mandato Ecclesiæ pro satisfactione damnorum: & in futurum, si Veneti possent ad satisfactionem induci, & absolutionem obtinerent, securè cum eis navigare possent; sin verò in obstinatione permanerent, quandoquidem non possent Franci absque eorum navibus in Syriam trajicere, possent cum Venetis etsi excommunicatis liberè pro rebus necessariis communicare, usque dum in terras hostium pervenissent. Quod Innocentii ea de re decretum extat in ipsius Actis num. 87 & in ejus Epistola 102 lib. 6, decurtatum verò in collectionibus decretalium, ea parte, qua omninò prohibuit societatem belli cum Venetis, quandiu in excommunicatione permanerent; multis Scripturæ auctoritatibus, quàm id nefarium esset, comprobans.

XXIX. *Crucesignatos ab excommunicatione quam ob Jaderam captam incurrerant, absolvit.*

XXX. *Venetos quoque postea per Legatū absolvit.*

Cęterùm & ipsum quoque Ducem Dan-

Dandulum cum suis Venetis, tandem post captam primò Constantinopolim, absolutionem per Legatos ab Innocentio Papa petiisse, excusantes ignorantiam de Jadera sub protectione Sedis Apostolicæ recepta: Pontificem autem eam commisisse, Petro Cardinali Capuano tituli Sancti Marcelli legatione in Oriente fungenti, ut, data à Venetis satisfactione, illos absolveret, intelligitur ex literis 202, & 207 libri 7 Registri ea de re ab Innocentio scriptis. Ex numero verò 90 Actorum ejusdem Pontificis præterea habetur, Petrum ab eodem Dandulo id exequi rogatum, Thesaurarium Nicosiensem Cypri misisse, qui id præstitit post exhibitum ab iis secundùm formam Ecclesiæ juramentum; etiamsi in nullo adhuc satisfecissent de commissis, quòd mallet Petrus, ut loquuntur Acta, *eos habere claudos quàm mortuos, præsertim ne ipsorum contagium ceteros inquinaret.*

XXXI. *Innocentii III. auctoritate Rex Armeniæ coronatur.* Ad primordia Pontificatûs Innocentii III pertinet subjectio Armeniæ tum Romanæ Ecclesiæ, tum Romano Imperio. Cùm enim, ut testatur Arnoldus Lubecensis in Chronico Slavorum lib. 5 cap. 2 & seqq. Henricus Imperator anno millesimo centesimo nonagesimo septimo ægrotare cœpisset, & classis ejus sub ductu Conradi Hildensheimensis Episcopi, felicissimâ navigatione pervenisset in Palæstinam ad portum Accon vigesima secunda die mensis Septembris ejusdem anni, post aliqua prosperè gesta, audito adventu Saladini adversùs eos, simulque accepto nuncio de morte Henrici Imperatoris, quæ contigit die vigesima octava ejusdem mensis & anni, omnes Duces exercitûs arripuêre fugam, & remansere tantùm Moguntinus Archiepiscopus & Verdensis Episcopus sancti propositi tenaciores. Eorum Crucesignatorum adventu audito & prospérè gestis, Rex Armeniæ missis nunciis gratulatus est de rebus gestis, ac paratissimum se dixit Romano subdi Imperio, si coronam ab ejus nuncio mereretur accipere. Ita Arnoldus Lubecensis loco laudato, qui & lib. 6 cap. ult. ait, gloriam hanc fuisse Romanæ Ecclesiæ, ut ipsa non solùm in spiritualibus, sed etiam in temporalibus dilataretur, cùm etiam Reges Transmarini eo titulo affectarent insignia. Quare expunctum in Arnoldi Lubecensis priori loco laudato nomen Romani Pontificis, cujus precipuè auctoritate ea gesta sunt in Armenia, rectè conjicit Baronius, tum ex iis quæ in posteriori loco habet idem Auctor, tum ex literis Catholici, seu Patriarchæ Armenorum ad Innocentium Papam, quæ sunt ordine 217 libri 2 Registri, in quibus ait: *Noveritis, domine, quòd ad nos venit nobilis, sapiens, & sublimis Archiepiscopus Moguntinus, qui nobis attulit ex parte Dei, & ex parte sublimitatis Ecclesiæ Romanæ, & ex parte magni Imperatoris Romanorum, sublimem coronam, & coronavit Regem nostrum Leonem, & nobis reddidit coronam auream, quam perdidimus à longo tempore.* Hunc Archiepiscopum Moguntinum fuisse Conradum S.R.E Cardinalem, Episcopum Sabinensem constat ex literis 218 & 220 ejusdem libri ab Innocentio ad Gregorium Catholicum & Leonem Regem Armeniæ scriptis, & datis Laterani IX & VIII Kal. Decembris.

XXXII. *Innocentius Regi & Primati Armeniæ privilegia concedit.* Anno deinde millesimo ducentesimo secundo idem Leo, seu Livo Rex, & Joannes Catholicus, seu Patriarcha, Gregorii successor, nuncios ad eumdem Pontificem Innocentium miserunt, qui consensum eorum in fide cum Ecclesia Romanâ significarent; opemque adversùs Comitem Tripolitanum, & Antiochenos ac Templarios ei adhærentes, à quibus gravissimas infestationes paterentur, implorarent. Rex verò insuper privilegium petiit, ut, præter Romanum Pontificem, nemo in ipsum, vel regnum ejus, aut quoscumque subditos potestatem haberet excommunicationis vel interdicti: Catholicus autem, ut recens sibi ad dignitatem evecto pallium, annulum & mitram transmittere dignaretur. Quod utrumque indulsit Innocentius: privilegium tamen coarctavit, ut nonnisi à Romano Pontifice, vel ejus Legato, aut de speciali ejus mandato, nemo districtionem Ecclesiasticam exercere auderet. Literæ Leonis Regis ac Joannis Catholici & Innocentii Papæ responsa leguntur in Actis ejusdem Innocentii à num. 111, ad 119, & in lib. 5 Registri Epist. 43 usque 48. Controversia tamen principatûs Antiochiæ, de qua ibidem agitur, non potuit à Soffredo tit. Sanctæ Praxedis, & Petro Capuensi tit. Sancti Marcelli, olim Diacono S. Mariæ in Via Lata, Presbyteris Cardinalibus Legatis, in Oriente constitutis, componi. Quare & posthàc sæpiùs eamdem rem necesse fuit retractare, & multa certamina bellica ineunda, cladesque utrimque sustinendæ, quas referunt Historici hujus temporis.

XXXIII. *Scotorum Regi munera mittit.* Cùm Willelmus Scotorum Rex eodem anno 1202 conventum procerum suorum indixisset, quo filio suo Alexandro tertium dumtaxat annum agenti fidem suam uti futuro Regi oppignerarent; ad eum misit Innocentius Papa per Legatum, ensem, cujus capulus vaginaque aurea & gemmis distincta erant, & galerum purpureum, indicium, ut ipse volebat, *Ecclesiæ defensoris*; multis insuper privilegiis eum honoravit. Erat enim princeps valde pius, adeò ut miraculis claruisse Boethius, ex cujus libro 13 Historiæ Scotorum hæc desumpta, asserat. Quare & Pontificis muneti-

neribus gratum se exhibens, ac Præsulum suasione inductus, decrevit, ut dies sabbathi à meridie sacer esset, neque exinde quisquam res profanas exerceret, sed rebus divinis vacaret, constitutâ adversus contemptores gravi multâ: plurimaque postmodùm sacra loca magnificè decoravit.

XXXIV. *Bulgaria regnum Ecclesiæ Rom. subjicit.*

Cùm regnum Bulgarorum & Blacorum sive VValachorum, quod ab obedientia sanctæ Sedis à longo tempore se subtraxerat, ad eamdem reducere cuperet Innocentius, ad Johannitium seu Calo-Joannem eorum Regem, seu Imperatorem, qui nuper Græcorum jugum excusserat, direxit Dominicum Archipresbyterum Brundusinum, ut eum in devotione, quam erga Romanam Ecclesiam habere cognoverat, confirmaret. Calo-Joannes anno millesimo ducentesimo secundo legationem ad Innocentium misit, qua devotionem suam erga Romanam Ecclesiam testatus, petiit sibi ab ea coronam concedi, quam olim decessores ipsius ab eadem suscipere consueverant: *Hoc autem*, inquit, *petit Imperium nostrum ab Apostolica Sede, ut nos simus in Ecclesia Romana sicut matris filialitate firmati. Imprimis petimus ab Ecclesia Romana matre nostra coronam & honorem, tanquam dilectus filius, secundùm quod Imperatores nostri veteres habuerunt. Unus fuit Petrus, alius Samuel, & alii, qui eos in Imperio præcesserunt, sicut in libris nostris invenimus scriptum.* Eadem de re scripsit etiam ad Innocentium Basilius illius gentis Archiepiscopus, qui in suis literis ait, progenitores Calo-Joannis descendere à sanguine Romanorum, quod expressiùs asseruerat Innocentius in prędictis literis per Archipresbyterum Brundusinum missis: *Nos autem*, inquit, *audito, quòd de nobili urbis Romæ prosapia genitores tui originem traxerunt*, &c. Idem itaque Pontifex acceptis Calo-Joannis Regis & Basilii Archiepiscopi literis, confestim misit Joannem Capellanum suum, qui res Ecclesiæ ibi componeret; pallium quoque eidem Basilio transmisit, coronam etiam Imperatori spondens, postquam de rerum regionis illius statu fuisset à Legato certior redditus. Qui quidem eò profectus, pallium, mitram & annulum prædicto Archiepiscopo tradidit, recepto ab eo juramento obedientiæ Romano Pontifici in perpetuum exhibendæ: creansque duos alios Metropolitanos, eosdem Basilio subjecit, Primatum regni constituens Trinone nobiliori ceteris civitate. Eodemque tempore & ipse Calo Joannes, licèt nec dum corona ei impartita fuisset, professionem edidit subjectionis Ecclesiæ suæ Regnique Sedi Romanæ, ejusque legibus & ritibus, à quibus olim Græcorum arte discissi fuerant.

Post hæc cùm anno millesimo ducentesimo tertio Joannes Capellanus Romam reversus cum Blasio Brandizuburensi Episcopo ab eodem Rege misso cum literis & quibusdam donariis in signum devotionis Domino Papæ transmissis, ad Apostolicam Sedem pervenisset, Innocentius Leonem tituli Sanctæ Crucis Presbyterum Cardinalem, Legatum in Bulgariam misit anno millesimo ducentesimo quarto, qui Calo-Joannem hoc jamdiu expetentem diademate Regio coronaret. Sed cùm Andreas Hungariæ Rex, post honorificè primùm habitum Legatum, eumdem postea in finibus regni sui detinuisset, quousque controversia, quæ inter ipsum Andream & Calo-Joannem erat de quibusdam juribus & prætentionibus, terminata foret: de iis certior factus Innocentius, commonitoriis scriptis ad eumdem Andream Regem, & ad Strigoniensem Episcopum literis, omnino inhibuit, ne sic propagationi fidei Catholicæ obniteretur; spondens se utriusque Regis perpensis juribus, controversiam ex æquo & bono diremptorum. Quarum literarum vigore, & quòd timere cœpisset Andreas, ne Pontifex coronationem filii sui parvuli, quam moliebatur, impediret, Legatum dimisit; qui perveniens ad Calo-Joannem, sceptrum ei, diademaque, & vexillum Cruce ac clavibus, in memoriam Christi, & clavium Sancto Petro ejusque successoribus traditarum, insignitum porrexit cum facultate cudendi monetam.

XXXV. *Legatum ad illud mittit ad Regem coronandum.*

XXXVI. *Bulgariæ Episcopos & Presbyteros more Latinorum inungi facit.*

Archiepiscopo itidem Trinonitano ornamenta Pontificalia misit per eumdem Legatum cum titulo Primatis ejusdem regni, & facultate coronandi Reges: à quo etiam ex more juramentum recepit de obedientia Romanæ Ecclesiæ, ejusque Pontificibus præstanda; & quòd *cùm aliquem coronaret in Regem Bulgarorum & Blachorum, juxta indulgentiam sibi & successoribus suis à Sede Apostolica concessam, ab eo juratoriam reciperet cautionem, quòd ei, qui tunc Apostolicæ Sedi præfuisset, successoribus & Ecclesiæ Romanæ devotus & obediens permaneret, & cunctas terras ac gentes suo subjectas imperio, in obedientia & devotione Sedis Apostolicæ confirmaret.* Quia verò secundùm consuetudinem Bulgarorum & Blachorum, nec in ordinatione, Presbyteri, nec in consecratione, Pontifices fuerant inuncti; fecit idem Pontifex eumdem Brandizuburensem Episcopum ritu Catholico in præsentia sua Romæ inungi; mandavitque, ut tam Primas, quàm Metropolitani, & universi Episcopi, & Presbyteri sacram reciperent unctionem secundùm morem Latinorum; itaut deinceps nulli sine unctione ordinarentur Presbyteri, aut consecrarentur Episcopi. De quibus omnibus gratias per literas agens Calo-Joannes

Pon-

Pontifici, misit etiam cum muneribus duos pueros Romam, quorum alter filius ipsius erat, ad ediscendas literas; rogans pariter Pontificem, provideret, ne vel Hungari, vel Latini, qui Constantinopolim occupaverant, regno suo incommodarent; alioquin ipsum eos omnibus modis persecuturum, nec propterea destitutum ab obedientia Ecclesiæ Romanæ. Tractantur hæc omnia diffusè in literis, tunc ultrò citròque de iis scriptis, quæ leguntur in Actis Innocentii à num. 65 ad 82, & in lib. 7 Epistolarum ejus Registri. Quæ porrò de unctionis mysterio dogmaticè scripsit Innocentius Papa ad prædictum Primatem Trinoniensem per Brandizuburensem Episcopum relata sunt in corpus decretalium cap. *Cum venisset de sacr. unct. collat.* 3 *& ex.*

XXXVII. *S. Gilberti Sempringhamensis Ordinis fundatoris canonizat.*

Anno Christi millesimo ducentesimo secundo Innocentius Pontifex Sanctum Gilbertum fundatorem ordinis Sempringhamensis in Anglia Sanctorum fastis adscripsit, anno post ejus obitum decimo quarto; Bromponus enim in Chronico & Hovedenus pag. 649, qui hoc tempore vixêre, mortem ejus accidisse scribunt anno millesimo centesimo octogesimo octavo. Duplex quidem ejus Vita ab Auctoribus anonymis scripta, extat in Actis Sanctorum Bollandianis ad diem IV Februarii, & in utraque ejus mors connectitur cum anno millesimo centesimo octogesimo nono; sed cùm non constet de tempore, quo uterque Bibliographus floruerit, major fides habenda Bromprono & Hovedeno, hoc tempore viventibus. Posterior Vita canonizationem ejusdem sancti memorat ab Innocentio anno 1202 factam, cujus non meminit prior. Hic Sanctus in fundando suo Ordine Sanctum Bernardum adiit, & ejus consiliis in suo proposito roboratus, *piis cœptis insistere non cessavit*, ut inquir Neubrigensis lib. 1 cap. 16, qui postea addit: *Servorum Dei duo, & ancillarum Dei octo non ignobilia construxit monasteria, quæ & numerosis replevit collegiis; & juxta datam sibi sapientiam regularibus ornavit institutis. Et quidem circa servos Dei instituendos abundavit indulta ei divinitus gratia, in solicitudine fœminarum. Quippe in hac parte, meo judicio, palmam tenet inter omnes, quos instituendis regendisque fœminis religiosam operam impendisse cognovimus*, &c. Vocatur hic Sanctus à Bromprono *fundator Alborum Monachorum ordinis de Sempyngam.*

XXXVIII. *Item S. Wulstanum Wigorniensem olim Episc.*

Anno autem millesimo ducentesimo tertio idem Pontifex beato Wulstano Wigorniensi olim in Anglia Episcopo Sanctorum pariter honores cultumque decrevit, ut, constat ex ejus Epistola 62 lib. 6, in qua ait se antea Cantuariensi Archiepiscopo & Episcopo Eliensi, ac duobus Abbatibus in mandatis dedisse, ut ad Wigorniensem Ecclesiam accedentes, ibi indicto triduano jejunio, de virtute morum & de virtute signorum ejus, operibus videlicet & miraculis diligenter inquirerent veritatem. Cùmque patuisset per scripturam authenticam, & depositiones testium, *quòd ad sepulcrum ejus muti loquelam, leprosus mundationem, hydropicus & paralyticus receperant sanitatem, & quòd quamplura miracula Dominus invocantibus nomen ejus, & prædicti Episcopi jugiter* operaretur, Pontifex eumdem cœlitibus annumerandum esse censuit iisdem literis datis *Ferentini septimo Idus Maii*. Sanctus hic Episcopus in Concilio Anglicano anno 1070 congregato Episcopatu Wigorniensi depositus, baculum pastoralem Lanfranco Cantuariensi Archiepiscopo reddere recusavit, eique dixit: *Et tuæ Sanctitatis Synodi sententiæ cedens, resignabo baculum, sed non tibi, sed ei potius, cujus eum auctoritate suscepi. Hæc cùm dixisset, cum suis accessit ad lapidem, quo gloriosissimi Regis* (B. Eduardi) *exuviæ claudebantur, & stans ante sepulcbrum, Tu scis, inquit, domine mi Eduarde, quàm invitus hoc onus susceperim, quotiens subterfugerim, quotiens me, cùm quærerer, absentaverim. Fateor insipiens factus sum, sed tu me coegisti*, &c. *Et ecce novus Rex, nova lex, novus Pontifex, nova jura condunt, novas promulgant sententias. Te erroris arguunt, qui jussisti; me præsumptionis, qui consensi*, ut scribit Ailredus Abbas lib. 2 de Vita S. Eduardi Confessoris pag. 405 juxta editionem Seldeni. Subjunxit postea Wulstanus se non illis, qui exigunt, quod non dederunt, baculum resignare, sed ei, qui dedisset, *qui jam indutus in ipsam veritatem, erroris vel ignorantiæ tenebras* evasisset. Tandem miraculosè restitutus est, cùm baculum pastoralem sepulchro beati Eduardi infixisset; nullus enim præter eum à lapide evellere potuit. Vixit postea hic Sanctus Episcopus usque ad annum millesimum nonagesimum quintum, quo, Hovedeno part. 1 Annal. pag. 465, & Wigorniensi ejus Vitæ Scriptore, testibus, die 19 mensis Januarii ad cœlestem patriam migravit.

XXXIX. *B. Alberti Episc. Vercell. in Patriarcham Jerosol. & in Apost. Sedis Legatum promovet.*

Alberto Patriarcha Jerosolymitano, qui ut in Cœlestini III Vita diximus, Heraclio anno 1191 successerat, anno millesimo ducentesimo tertio, ad meliorem vitam translato, Canonici in ejus locum elegerunt Goffredum, sive Soffredum S.R.E. Cardinalem rituli Sanctæ Praxedis, ab Innocentio Papa ad promovendas res Palæstinæ in Orientem Legatum. Sed Soffredo eam dignitatem omninò recusante, electus est anno millesimo ducentesimo quarto, Albertus primum Bobiensis, ac dein Vercellensis Episcopus, absens quidem corpore, sed vitæ & scientiæ famâ præsens, ad quem extant

extant ejusdem Pontificis ad onus fuscipiendum hortatoriæ literæ lib. 7 Regiſtri Epiſt. 222, ac in Actis Innocentii num. 88, in quibus numero sequenti additur: *Ipse verò Vercellensis Episcopus humiliter acquiescens, ad Apostolicam Sedem accessit, & in Patriarcham promotus, non solùm pallei ornamentum accepit, verùm etiam officium legationis promeruit per quadriennium in sua provincia exercendum; Januamque profectus, inde in Syriam navigavit*. Hunc Albertum Vercellensem Onuphrius Panuinius in Chronico Ecclesiastico, Henricus Spondanus ad annum 1204 num. 5, & Papebrocius in serie Patriarcharum Jerosolymitanorum Tomo 3 Sanctorum mensis Maii præfixa, faciunt immediatum successorem Heraclii, de quo Papebrocius pag. 51 scribit: *De Heraclio, ubi, vel quando obierit, incompertum est propter Auctorum silentium*. Sed in Pontificatu Cœlestini III num. 9 ostendimus ex Interpolatore Chronici Aquicinctini, & ex Rogerio Hovedeno, Heraclium anno 1191 in obsidione Acræ obiisse, eique Albertum Eremitam, Petri Eremitæ, qui sub Urbano II belli sacri auctor fuit, pronepotem, ex Bethlehemitano Episcopo, in Jerosolymitanum Patriarchatum successisse; ideoque Albertum illum valde diversum esse à B. Alberto Vercellensi Episcopo, qui anno 1204 Patriarchatum illum obtinuit, & officium legationis in provincia sua per quadriennium exercendum promeruit.

XL. *Petrum Aragonia Regem coronat, qui Regnum suum Sedi Apost. subjicit.*

Eodem anno millesimo ducentesimo quarto, mense Novembri Petrus Rex Aragonum ad Apostolicam sedem accessit, ut ab Innocentio Papa militare cingulum, & Regium acciperet diadema. Pontifex missis ad illum equitaturis, fecit eum apud Sanctum Petrum ad præsentiam suam venire, mittens in occursum ipsius quosdam Cardinales, Senatorem Urbis, & alios multos nobiles, fecitque illum in domo Canonicorum apud S. Petrum honorabiliter hospitari. Tertio verò die, in festo videlicet Sancti Martini, Pontifex cum Episcopis, Presbyteris & Diaconis Cardinalibus, Primicerio, Cantoribus, Senatore ad monasterium Sancti Pancratii martyris trans Tyberim est profectus, ibique præfatum Regem per manus Petri Portuensis Episcopi fecit inungi, quem postmodum ipse manu propria coronavit, largiens ei regalia insignia universa, mantum videlicet, & colobium, sceptrum & pomum, coronam & mitram; corporale ab eo recipiens juramentum, cujus tenor est talis: *Ego Petrus Rex Aragonum profiteor & polliceor quòd semper ero fidelis & obediens Domino Papæ meo Innocentio, ejusque Catholicis successoribus & Ecclesiæ Romanæ, regnumque meum in ipsius obedientia fideliter conservabo, defendens fidem Catholicam, & persequens hæreticam pravitatem. Libertatem & immunitatem Ecclesiarum custodiam, & earum jura defendam. In omni terra mea potestati subjecta pacem & justitiam servare studebo. Sic me Deus adjuvet & hæc Sancta Dei Evangelia*. Deinde præfatus Rex coronatus rediit juxta Dominum Papam ad Basilicam Sancti Petri, super cujus Altare sceptrum & diadema deposuit, & de manu ejusdem Pontificis militarem ensem accepit, regnumque suum beato Petro obtulit, illudque constituit censuale, ita *ut annuatim de camera Regis ducentæ quinquaginta massenutinæ* (erant aurei nummi, quotum singuli sex solidis regalium æstimabantur) *Apostolicæ Sedi redderentur. Actum Romæ apud S. Petrum anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo quarto, tertio Idus Novembris, anno regni mei octavo*, ut legitur in privilegio ea de re à Petro Rege exarato, quod legitur in Actis Innocentii num. 120, & seqq. Ideo porrò Petrus à Pontifice coronari voluit, & in sacello Vaticano, Regiis insignibus depositis, gladio de Pontificis manu accepto, militiæ auctoramentum professus est; quia nondum in more susceptum erat, ut Reges Aragonii continuò à morte patris Regni insigne acciperent: sed cùm milites crearentur, more Hispanis usitato, aut uxores ducebant, tum demum Regium nomen, insigneque usurpabant. Jam verò Pontifex privilegium postea irrogavit anno millesimo ducentesimo sexto, ut cùm vellent Reges coronari, coronam à Sede Apostolica requirentes, de speciali ejus mandato per Archiepiscopos Tarraconenses coronæ imposterum iis Cæsaraugustæ imponerentur. Illud privilegium legitur in iisdem Innocentii Actis num. 122, diciturque *datum Ferentini XV Kal. Julii, anno nono*, Pontificatûs scilicet Innocentii, ideoque anno 1206.

XLI. *Fabula de Regis Aragonia coronatione rejecta.*

Quidam Scriptores Hispani, inter quos Spondanus ad annum 1204 num. 16 numerat Marianam lib. 10 cap. 9 de Rebus Hisp. Taraph. de Regibus Hisp. in Alphonso IX, & Blancham de Rebus Aragoniæ in Petro II, commenti sunt, Petrum coronatum fuisse ab Innocentio Pontifice corona panis azymi, & coronæ illius paneaceæ rationem addunt, quod nempe cùm intellexisset Petrus, Romanos Pontifices pedibus diademata Regibus imponere consuevisse, illud ex pane conficiendum curaverit, quò sibi ob reverentiam panis, non pedibus, sed manibus imponendum esset. Quamvis autem posset hoc referri ad modum illum, quo vidimus Henricum V Imperatorem coronatum à Cœlestino III Papa: haud tamen ille pedibus coronam Imperii imposuit capiti Henrici, quos sanè non habebat uncinos, aut hamatos; nec

par

SÆC. XIII. INNOC. III.

par jus Pontificis in Reges liberos quoad hæc, ac in Imperatores, quorum confirmatio & coronatio absolute pendet à Pontificum auctoritate, inquit Spondanus, qui antea scripserat, extare hujus subjectionis Petri publicas tabulas relatas à Surita in Ind. anno 1204, in quibus diserte continetur, Petrum tam coronam, quàm alia Regia insignia, *non minus pretiosa, quàm speciosa* de propriis manibus Innocentii Pontificis accepisse. Prædictas itaque tabulas aut non viderunt, aut certè eas simularunt, qui talia commenti sunt.

XLII. *Crucesignati capta Cpoli Balduinum Imp. eligunt.*

Cum Isaacius Angelus Orientis Imperator anno millesimo centesimo nonagesimo quinto ab Alexio fratre imperio & oculis privatus esset, ac in carcerem detrusus, Alexius Junior Isaacii depositi filius quindecim annorum adolescens, patrui manus evadens, transtulit se ad Philippum Suevum, Imperatorem in Germania agentem, cui soror ejus nupserat, à quo fuit impensè commendatus Crucesignatis, de quibus supra, apud Jaderam hiemantibus, paterno imperio restituendus; is enim unionem Ecclesiæ Græcæ cum Latina, ingentiaque pro recuperatione Terræ Sanctæ pollicebatur. Franci itaque Venetique Jaderâ Constantinopolim navigantes cum Alexio Juniore adversus patruum Alexium tyrannum; anno millesimo ducentesimo tertio, contra Innocentii Papæ prohibitionem, capta octavo oppugnationis die Constantinopoli, Alexioque tyranno fuga lapso, Isaacium senem Augustum tyranni fratrem, & Alexii adolescentis patrem, acclamarunt rursùm Imperatorem unà cum Alexio filio, qui de more coronatus est à Patriarcha in templo Sanctæ Sophiæ die prima Augusti, moxque Isaacius pater cuncta firmavit, quæ filius Francis Venetisque promisisset. Sed anno millesimo ducentesimo quarto, Latinorum exercitu apud Constantinopolim hiemante, dum Imperatores Isaacius & Alexius præstarent quæ pro sua in Imperium restitutione promiserant, & tempus navigationi Syriacæ opportunum adveniret, orta est grandis seditio in urbe Constantinopolitana à Græcis, collationem ingentis pecuniæ gravissimè ferentibus, ignem præcipuè incendente Alexio Duca, *Murtzuphli* cognominato, qui sumptis Imperii insignibus, Alexium Augustum propriis manibus sceleratissimè necavit ineunte mense Februario, dum interim Isaacius ejus pater extinctus est. Cùm autem post hæc Alexius Ducas Francos cum copiis aggressus esset, hique de illo insignem victoriam reportassent, renovato cum Venetis sanctiori fœdere, acriter terra, marique oppugnata Constantinopoli, Alexius Ducas, cùm jam quadam parte expugnatam cerneret, fugâ sibi consuluit, nec valuit Theodorus Lascaris, Alexii tyranni gener, qui in locum Theodori Ducæ tumultuariè suffectus est Imperator, Latinos urbe propellere; unde fugiens & ipse eam illis diripiendam reliquit. Quæ quidem recepta est eodem anno Christi millesimo ducentesimo quarto, pridie Idus Aprilis, feria secunda post passionem Domini, ut pluribus ostendit Spondanus ad eumdem annum num. 3. Electus deinde est in Imperatorem Orientis Balduinus Flandriæ Comes, Dominica *Misericordia Domini*, & Dominica sequenti *Jubilate*, quæ fuit decima sexta dies Maii, cùm eo anno Pascha, exemplo rarissimo, inciderit in vigesimam quintam diem Aprilis, corona ceterisque insignibus Imperialibus ornatus est.

SÆC. XIII. INNOC. III.

XLIII. *Innocentius PP. electionem Patriarchæ ab iis factam rescindit, & eum eligit et consecrat.*

Cùm autem inter Francos & Venetos conventum esset, ut legitur in Actis Innocentii Papæ num. 92, ut quorum pars Imperatorem haberet, alteri cederet gentis suæ Patriarcham, creatus est primus Latinorum Patriarcha Constantinopolitanus Thomas Maurocenus nobilis Venetus, Innocentii Papæ olim Subdiaconus, superstite licèt Joanne Comatero Græco, qui capta urbe cum aliis plurimis inde se receperat. Thomas itaque, Ecclesiâ Græcâ Pontificis Romani dicto parere incipiente, electus Patriarcha, confestim Romam ad Innocentium Papam profectus, adeptæ dignitatis confirmationem obtinuit, ut produnt Scriptores Veneti. Ejus tamen electionem primò à Pontifice nullam declaratam esse, eò quòd contra Canones à Clericis potestatem non habentibus, & à laicis facta fuisset; sed precibus Imperatoris Balduini, eumdem, olim suum Subdiaconum, ac propterea sibi probè notum, dignumque eo throno existimatum, sua auctoritate elegisse, & electum confirmasse ac consecrasse, asserit Sanctus Antoninus part. 3 tit. 19 cap. 2 § 3, & intelligitur ex literis Innocentii Papæ ad Balduinum Imperatorem nu. 96 ejus Actorum relatis, in quibus ait, se Thomæ electionem *in publico consistorio* reprobasse; verùm cùm *nec idem Subdiaconus in aliquo deliquisset, utpote qui absens fuerat, & irrequisitus electus*, se eumdem *tanquam membrum Apostolicæ sedis* elegisse & confirmasse ejusdem Ecclesiæ Patriarcham. Illum autem sabbatho quatuor Temporum Quadragesimæ anni millesimi ducentesimi quinti in Diaconum ordinavit, in Sabbatho hebdomadæ mediantis in sacerdotem promovit, ac sequenti Dominica Romæ apud Sanctum Petrum in Episcopum ordinavit, ac postmodum contulit ei pallium, ut legitur in iisdem Actis num. 98, & ex numeris sequentibus apparet eumdem Thomam postea Venetias petiisse, ibique coactum à Venetis certa cum ipsis pacta inire, ac præcipuè

cipuè de beneficiis Ecclesiasticis non aliis conferendis, quàm Venetis, quæ Pontifex irritavit: cùmque demum Constantinopolim appulisset, à Clericis Francis minimè receptum esse, quòd causarentur ejus electionem subreptitiam extitisse; donec à Srephano legato illuc misso concordia inita est.

XLIV. *Fuit Imaginem B. Virginis à Venetis CPoli ablatam restituit.*

Ceterùm cùm Alexius Ducas armatas copias in Francos educens, ut numero ante superiorem visum est, eos aggressus esset, præferri jussit à Sacerdotibus, insignibus suis amictis, sacram Imaginem beatissimæ Virginis, quam, ut scribit Nicetas Choniata, *Romanorum* (ita Græcos appellat) *Imperatores belli sociam asciscunt*, eamque in expeditionibus deferre consueverant; quę Imago *ab hostibus capta est* unà cum vexillo Imperatorio: indeque firmâ factâ Francis certe victoriæ spe, quòd numen urbis tutelare à Græcis ad se transiisset, Græci fusi fugatique. Hæc sacra Imago putatur illa esse, quam Græci vocabant Nicopio, seu *victoriæ effectricem*, de qua crebra mentio est apud Zonaram, Cedrenum, & alios Historiæ Byzantinæ Scriptores, quamque, testibus Leone Diacono, Joanne Curopalate & aliis, Joannes Zemisces Imperator anno nongentesimo septuagesimo tertio, in triumpho, quem de Bulgatis devictis tulit, in curru triumphali super Bulgarorum vestibus impositam per urbem Constantinopolitanam deferri jussit, quod idem postmodum fecit anno millesimo centesimo vigesimo tertio Joannes Comnenus Orientis itidem Imperator post ingentes victorias de Scythis Thraciam invadentibus ope Dei genitricis Mariæ reportatas, ut ait idem Nicetas Choniata, qui describens hunc Joannis Comneni triumphum, ait quadrigas à quatuor equis tractas fuisse, & currum argento interpunctum non Imperatorem conscendisse, sed Dei genitricis Imaginem in eo collocasse, *cui victorias ut collegæ imperii invictæ acceptas ferebat*. Id ipsum postea imitatum Manuelem, Joannis Comneni in Imperium successorem, debellatis Pannonibus, tradit idem Choniata lib. 5 num. 3. Veneti volunt hanc sacram Imaginem, eamdem illam esse, quæ modò in Ecclesia Sancti Marci asservata, circumlataque piis per forum precibus, tempestates sedat, solemque inducit, contrariaque ratione nubes, pluviasque ciet, ut refert Spondanus ad annum 1204 num. 2 ex libro secundo Historiæ Venetæ Justiniani. Sed quidquid fit ex Epistola 241 libri 9 Registri Innocentii Papæ intelligitur, cùm Veneti post captam urbem, *quandam Iconam*, quæ in Sacrario Basilicæ Sanctæ Sophiæ Constantinopoli asservabatur, *in qua beatus Lucas Evangelista Imaginem beatæ Virginis propriis manibus* dicebatur *depinxisse*, & in qua Græci superstitiosè existimabant spiritum beatæ Virginis requiescere, effractis sacrarii foribus abstulissent; eos à Thoma Patriarcha ob istud sacrilegium anathemate perculsos fuisse, atque Innocentium Papam sententiam Thomæ confirmasse, & ut Imago restitueretur, auctorem fuisse.

XLV. *Frustrà laborat pro liberatione Balduini Imp. CP. in Bulgaria capetivi.*

Anno millesimo ducentesimo quinto cùm Balduinus Constantinopolitanus Imperator Adrianopolim urbem Thraciæ amplam & munitam, Latinis rebellem obsedisset, advenientique suppetias obsessis Joannicio, sive Calo-Joanni Bulgarorum Regi obviam processisset, dum fugientes hostes acrius persequeretur, in paratas insidias incautè præcipitatus, captus est, vinctusque in Bulgariam, seu Mysiam inferiorem abductus, ut intelligitur ex literis Henrici, Balduini fratris, ad Innocentium Papam, quæ extant in ejus Actis num. 105, & ex Niceta Choniata, qui cladem Balduini contigisse ponit decimo quinto die Aprilis indictionis octavæ. Eam cladem cùm Henricus Balduini frater, & Imperii interim moderator prædictis literis Innocentio Papæ significasset, suasit Pontifex ut pacem componeret cum Calo-Joanne, quò facilius posset fratrem liberare: ad Calo-Joannem verò nuncium specialem pro liberatione Imperatoris cum literis destinavit, indixitque ne in compositione pacis se difficilem præberet; quin imò & Latinis in Imperio Constantinopolitano retinendo faveret; Archiepiscopumque Trinonitanum monuit, ut illi persuaderet. Utræque illæ literæ extant in ejus actis num 107, & lib. 8 Registri Epist. 40 & seqq. Sed Calo-Joannes non solùm Innocentio obsecutus non est; verùm potius more barbarico, tàm in Latinos, quàm in Græcos, qui eum evocaverant, efferatior redditus, rabiem suam in Balduinum convertens, eumdem post longum carcerem, brachiis cruribusque truncatis, in profundam vallem adhuc vivum præcipitavit, ubi tertio demum die esca volucrum miserabiliter expiravit, ut scribit Nicetas Choniata. Ipse verò Calo-Joannes rescripsit Innocentio Papæ literas, quæ leguntur in ejus actis num. 108, quibus, postquam se injustè contemptum & minis exceptum à Latinis, quorum amicitiam exquisierat, nec nisi eorum provocatione compulsum in eos duxisse, excusavit: quod ad Balduinum attinebat, simpliciter respondit, se non posse eum ad mandatum Summi Pontificis liberare, quia debitum carnis exolverat, cum in carcere teneretur. Anno itaque millesimo ducentesimo sexto, cùm jam Latini Rempublicam Græcam annum unum, & menses quatuor

tuor absque Imperatore administrassent, vigesima die mensis Augusti prædictum Henricum, Balduini fratrem, qui post ejus captivitatem, illam egregiè administraverat, in Imperatorem elegerunt, ut refert Nicetas Choniata, qui eodem anno millesimo ducentesimo sexto Historiam suam terminat.

XLVI. *Curat Jaderæ satisfieri à Venetis.* Post cladem Latinorum apud Adrianopolim Henricus Dandulus Venetiarum Dux Constantinopolim rediit, ibique, sive acceptis in pugna vulneribus, sive alio oppressus morbo, paulò post mortuus est, & in atrio templi Sanctæ Sophiæ sepultus. In cujus locum Petrus Cianus, seu Zianus Venetiis Dux creatus est. Is cùm in Archiepiscopum Jadertinum promoveri fecisset Abbatem Sancti Felicis, atque à Gradensi Patriarcha confirmari & consecrari, solemnes nuncios misit ad Innocentium Papam pro pallio impetrando, à quo repulsam accepit: quippe Innocentius improperatis denuò excidio Jaderæ & sceleribus & sacrilegiis apud Constantinopolim, ingenti Ecclesiæ scandalo, & Reipublicæ Christianæ damno perpetratis, negavit id præstare, nisi prius Veneti de Jaderâ contra jus fasque capta & expilata, satisfacerent, ut legitur in ejusdem Pontificis Vitæ Actis num. 104.

XLVII. *Agit contra Philippum se in Germania pro Imp. habentem.* Eodem anno millesimo ducentesimo quinto in festo Epiphaniæ Philippus Sueviæ Dux, Othone ipsius æmulo graviter ægrotante, & pene ab omnibus deserto, magnum Conventum Principum sibi adhærentium habuit Aquisgrani, in quo tanquam minus legitimè ad Imperium electus, deposita corona Regia, iterum ab iisdem Principibus eligi petiit & impetravit. Deinde ab Adolpho Archiepiscopo Coloniensi, qui priùs ab Othone steterat, solemni pompa rursum inunctus & coronatus est, cum Irene, sive Maria uxore, filia Isaacii olim Imperatoris Constantinopolitani. Quibus auditis Innocentius Sifridum Archiepiscopum Moguntinum & Antistitem Cameracensem Coloniam ire jussit, qui nomine & auctoritate ipsius, eumdem Adolphum Coloniensem propter Philippi coronationem excommunicatum publicè denunciarunt: & quòd infrà terminum ei præscriptum Romam ad satisfaciendum ire contempsit, eumdem officio & dignitate removerunt, electo in ejus locum Brunone Præposito Bonnensi. Unde multas clades Colonia à Philippo passus est; ipseque Bruno semel & iterum captus & in vinculis detentus: quousque Philippus in gratiam Pontificis receptus est, & ipse Bruno inter pacis conditiones liber dimissus paulò post obiit, ut pluribus referunt Godefridus Monachus & Trithemius in suis Chronicis, itemque Arnoldus Lubecensis in suo & ex eo Krantzius lib. 7, Saxon. cap. 24 & seqq. ubi recitat literas Innocentii pro depositione Adolphi scriptas. Eumdem tamen Adolphum anno millesimo ducentesimo decimo in gratiam Pontificis receptum constat ex ejus Epistola 177 anni XIII Pontificatûs Innocentii ex editione Bosqueti, ad eum data *Laterani 2 Idus Novembris anno XIII*, qua ei indulget, ut cùm ab officio Pontificali non fuerit degradatus, sed tantùm remotus, liceat Pontificalia, pallio excepto, exercere, & dignitates Ecclesiasticas obtinere, non Episcopalem tamen, *nisi de alta Romani Pontificis indulgentia speciali.*

XLVIII. *Patriarchâ CP. arguit, quòd solis Venetis beneficia conferat.* Cùm Thomas Maurocenus Constantinopolitanus Patriarcha, Venetus, aliarum nationum Clericos spernens, Venetos tantùm in Constantinopolitana Ecclesia fata geret constituere, Innocentius Pontifex anno millesimo ducentesimo sexto, literas quæ exstant in ejus Registri libro 9 ordine 95, dedit ad suos Legatos Cardinales, Petrum scilicet Sancti Marcelli, & Benedictum Sanctæ Susannæ, quos anno superiori Constantinopolim miserat; quibus præcipiebat, ut monerent eum, viros literatos & alios idoneos undecunque originem ducerent, in eadem Ecclesia instituere; alioquin indignum se redditurum, ut ipsi Legati aliarum nationum Clericos ad ejus obedientiam compellerent. Et quòd significassent Legati, Thomam ea de re juramentum præstitisse Senatui Veneto, idem Pontifex scriptis ad ipsummet Thomam literis, illud tanquam illicitum nullius roboris declaravit. Suntque de iisdem aliæ item ejusdem Pontificis literæ in ejus Vitæ Actis, tam ad eumdem Patriarcham, quàm etiam Ducem ac Senatum Venetum, de injusto illo juramento à Patriarcha extorto, & per illum præstito, quarum etiam pars quædam relata est in corpus Juris *Extr. de institut. cap. Ad decorem.* Habuit nihilominus de eadem culpa rursum arguere Patriarcham Pontifex anno Pontificatûs decimo tertio, rogatu Imperatoris, ut constat ex Epistola 18 Registri anni 13, qua ei mandat, ut æquè Francis, & aliis, quàm Venetis, merita potius, quàm personas attendens, beneficia conferat.

XLIX. *Stephanum Langtonum Cardinalem, Archiep. Cantuar. consecrat.* Huberto Cantuariensi Archiepiscopo mortuo, Monachi illius Ecclesiæ timentes, ne Joannes Angliæ Rex more suo electionem successoris impediret, clàm in capitulo elegerunt Reginaldum Subpriorem suum, quem Romam miserunt; & ad ipsius Regis instantiam, cui resistere non audebant, in publico elegerunt Joannem Episcopum Norwicensem, omnium ipsius secretorum conscium. Quæstione ad Apostolicæ Sedis examen ab utroque perlata, Pontifex utramque electionem cassavit, post-

quam

SÆC. XIII. INNOC. III.

quam antea Conventui Monachorum mandasset, ut quindecim ex fratribus suis ad Apostolicam sedem destinandis, potestatem eligendi Archiepiscopum committerent, si forte contingeret utramque illarum electionum de jure cassari. Cùmque Monachi paruissent, Pontifex post cassationem duarum illarum electionum, injunxit Monachis, ut electionem celebrarent, qui omnes tandem consenserunt in electionem Stephani Langtoni, natione Angli, quem ipse eodem anno millesimo ducentesimo septimo, è Lectore publico & Cancellario Academiæ Parisiensis, ob morum probitatem, ac Philosophiæ, Theologiæ, aliarumque scientiarum insignem peritiam, creaverat Cardinalem Presbyterum tituli Sancti Chrysogoni, eumque propriis manibus consecravit XV Kalendas Julii, & pallio donavit, scribensque ad Regem, literis benignis & suavibus, ut eum susciperet, hortatus est. Hæc constant ex numero 131 Actorum Vitæ Innocentii Pontificis & ex Matthæo Parisio.

L. Angliæ regnum interdicto supponit & Regem excommunicat.

Ioannes Angliæ Rex irâ excandescens ob repulsam Joannis Norwicensis, quem omni conatu fovebat, Monachos è conventu Cantuatiensi expulit, bonis Ecclesiæ fisco addictis, & Stephanum Langtonum, ne pedem in Anglia poneret, prohibuit. Cùmque nec blandis admonitionibus, nec asperis comminationibus, ejus cor induratum emolliri posset, ad Stephanum Cantuariensem Archiepiscopum recipiendum, & Monachos restituendos: Innocentius Pontifex missis ad Episcopos Londinensem, Eliensem & Wigorniensem literis, jussit omnia rursum tentare, quò Regem ad officium revocarent, & si nullo pacto flectere valerent, universum regnum interdicto supponerent. Quibus ipsi obtemperantes, postquam nihil à Rege obtinere potuissent, die Lunæ Passionis Domini anno millesimo ducentesimo octavo ad decimum Kalendas Aprilis generale interdictum promulgarunt, & tunc cessarunt ubique omnia sacra, præter Confessionem & Viaticum in ultima necessitate, & Baptismum parvulorum; elataque defunctorum corpora sine precibus & Sacerdotum ministerio, instar canum projiciebantur in fossas profanas. Sed cùm hæc nihil proficerent, nihilque Rex remitteret de sævissima persecutione contra Ecclesiam & Ecclesiasticos ratione interdicti excitata: Innocentius anno millesimo ducentesimo nono, eum nominatim excommunicatum per universam Angliam denunciari jussit. Unde majori furore sæviens Rex, inter ceteros Archidiaconum Norwicensem vinculis asperrimis tetro carceri inclusum, tunica plumbea induit, cujus pondere & victûs subtractione, brevi periit.

SÆC. XIII. INNOC. III.

Toto anno millesimo ducentesimo decimo Joannes Rex in furore suo & contumacia pergens, gravissimum tributum omnibus Ecclesiis ac Monasteriis Angliæ imposuit, immensamque auri vim per vim exegit. Quare Innocentius anno sequenti millesimo ducentesimo undecimo Legatos in Angliam misit Pandulphum Ecclesiæ Romanæ Subdiaconum, jurisprudentia & morum integritate clarum, unà cum Durando ex collegio Templariorum, ut Joannem Regem hortarentur ad se redire, & à perversitate recedere. Hos Joannes Rex satis benigne suscepit, & ut pacem Ecclesiæ quoquo modo adipisceretur, acquievit quidem, ut omnes proscripti ad sua reverterentur: sed quia omnino recusavit sarcire detrimenta Sacerdotibus, aut aliis illata, Legati infecto negotio in Gallias regressi sunt. Innocentius autem his auditis, anno millesimo ducentesimo duodecimo, maturo habito cum patribus consilio contra eumdem Joannem Regem, quòd religionem contemptui haberet, quòd monita Pontificia nihili penderet, quòd Ecclesiam Anglicanam acerrime persequeretur, & Universalem maxime perturbaret, quòd quæ ipsius populi conducerent saluti nihil respiceret, primò cunctos ei quoquo modo subjectos ab ejus fide & observantia absolvit, districte mandans omnibus, ut mensam, colloquiumque ejus aversarentur; deinde ipsummet regno, Regiaque omni potestate exuit; postremò Philippum Regem Francorum, ad quem omnes exules Angli recurrerant, hortatus est ad eum bello lacessendum, ut publicum Dei & Ecclesiæ hostem; concesso ei, ejusque successoribus ipsius regno: ceterosque ubique omnes excitavit ad crucem contra eum, in Philippi auxilium suscipiendam, quemadmodum in Infideles & Hæreticos fieri consueverat. Hæc omnia constant ex Matthæo Parisio, Westmonasteriensi, & Polydoro, de quibus etiam plures extant in Registro Vaticano Innocentii Epistolæ.

LI. Regem Angliæ regno privat, & illud Regi Franc. attribuit.

LII. Eumdem Regem Legati opera ad obsequium inducit.

Philippus Francorum Rex anno millesimo ducentesimo decimo tertio instructissimum collegit exercitum, & numerosam classem in Angliam transmissurus, tàm ut Episcopos Angliæ in Galliis exulantes suis sedibus, ac divinum officium, quòd jam à multo tempore per interdictum cessaverat, Ecclesiis restitueret; quàm etiam ut Joanne Rege pulso, illud regnum sibi ab Apostolica Sede collatum acquireret. Sed interea dum Philippus opportunitatem transitûs expectaret, Pandulphus Legatus, qui cum Durando in Gallia substiterat, Joannem in Anglia adiit, quem magnis in Anglia collectis copiis, adventum Philippi apud Devotam præstolantem reperit; territum tamen & potentissimi Regis viribus,

& suo-

& fuorum dubia fide, maximèque cujufdam Petri Eremitæ Angli, cui populus ut facro vati credebat, prædictione, qua non ita pridem ipfimet Joanni palam conftanterque pronunciaverat, fore ut ante proximum Afcenfionis dominicæ feftum, quod anno 1213 concurrebat cum die decima fexta Maii, regno excideret. Pandulphus vir induftrius in his rerum circumftantiis Joanni territo, & in defperationem ferè acto, perfuafit tandem, invitiffimo licèt, præfentiffimæ neceffitati cedere, & omnia quæ imperarentur præftare. Juravit igitur Joannes Rex fuper Sancta Evangelia fe judicio Ecclefiæ acquieturum, & fexdecim ex regni Primoribus in animam ipfius Joannis id ipfum jurejurando affirmarunt, fe ipfum, fi forte à promiffis refiliret, ad eorum obfervationem compulfuros. Die autem Lunæ decima tertia menfis Maii ante feftum Afcenfionis, fcripto promifit Rex fe Stephanum Cantuarienfem, aliofque omnes Antiftites, Clericos, Monachos, necnon & laicos his de caufis exules reftituturum, & ut liberè ac quietè bona fua poffiderent, officiaque fua exequerentur, permiffurum. Promifit infuper de damnis & injuriis illatis cumulatiffimè fatisfacere, omnibusque fic parcere, ut nulli fraudi foret quòd ab ipfo defecifsent.

LIII. *Regnum Angliæ à Rege recipit, eique rurfum tribuit.*

Deinde poft biduum, nempe decima quinta die Maii, in ipfa vigilia Afcenfionis, perinde ac Romæ ftatutum fuerat, idem Joannes coronam capiti detractam Pandulpho vices Pontificis gerenti in manus tradidit, nunquam eam ipfe aut fucceffores ejus accepturi, nifi à Romano Pontifice: ficque tam ipfe, quàm ceteri deinceps Reges Angliæ Romanæ Ecclefiç clientes forent, & beneficiario jure regna Angliæ & Hiberniæ ab ea poſsiderent; annuumque pro illis folverent cenfum mille marcarum fterlingorum, feptingentarum videlicet pro Anglia & trecentarum pro Hibernia, falvo per omnia denario B. Petri, de quo in Gregorio II & in Hadriano I locuti fumus: hæcque five ipfe Joannes, five aliquis fuccefsorum prævaricaretur, nifi ritè admonitus refipifceret, caderet jure regni: actoque de his publico inftrumento, ubi illud in confpectu Antiftitum & Magnatum Pandulpho tradidit, continuò clientelæ profeffionem, feu, ut vocant, homagium eidem præftitit, foluta etiam pecunia in teftimonium & arrham fubjectionis. Clientelæ profeffio, feu homagium Regis extat lib. 4 Regefti 16, Epiftola 77 ex editione Bofqueti, & publica hac de re alia inftrumenta tunc confecta extant etiam in Hiftoria Anglicana Matthæi Paris tunc viventis, qui verbatim multa defcripfit, ficuti partem eorum Weftmonafterienfis, Hiftoriæ ejufdem Parifii compilator. Polydorus lib. 15, & Harpsfeldius Hift. Ecclef. Angl. fect. 13 cap. 2 ex aliis antiquioribus monumentis afserunt, Pandulphum poft quintum diem à recepta Joannis corona, quòd videret illum priftinæ vitç pœnitere, eam ei reftituifse.

LIV. *Eum ab excommunicatione abfolvi curat.*

Joannes Rex metu externæ claffis liberatus, novis rurfum domi agitatus eft, & quidem longe fævioribus procellis. Cùm enim in Aquitaniam adversùs Francos transfretare deliberafset, in ipfo procinctu à Proceribus Anglis omninò derelictus eft, quòd nondum ab excommunicatione, qua fuerat à Pontifice irretitus, folutus fuifset. Deinde verò evocatis è Gallia Stephano Cantuarienfi, & aliis exulibus, humilique in terram proftratione illis exceptis; poft renovata juramenta, de fide Romanis Pontificibus præftanda, de Ecclefiæ ac Sacerdotalis ordinis libertate defendenda, de reftitutione omnium ablatorum, plenifsimaque damnorum fatisfactione, infuperque de fanctis ac probis legibus anteceſſorum fuorum, ac præfertim Regis Eduardi, ab Henrico primo confirmatis, in priftinum ufum revocandis, & iniquis abolendis, ac fi falleret, excommunicatus ut priùs haberetur, abfolutus eft ritu folemni auctoritate Pontificia à Stephano Catuarienfi Archiepifcopo, ceterifque Antiftitibus decimo feptimo Kalendas Augufti: *Juravit etiam*, inquit Parifius, *quòd in omnibus ad interdicti negotium pertinentibus, infra proximum Pafcha plenariam reftitutionem faceret abfolutam, fin autem in priftinam excommunicationis fententiam revocaretur. Juravit prætered Innocentio Papæ, ejufque Catholicis fucceſſoribus fidelitatem & obedientiam, ficut fuperius in fcripto redactum continetur*, &c. Tandem Parifius fubdit, Tufculanum Epifcopum Apoftolicæ Sedis Legatum circa feftum Sancti Michaelis in Angliam perveniffe, fummoque honore exceptum, atque ad Regnum inter & Sacerdotium pacem confirmandam operam collocaffe, & Regem ante aram Ecclefiæ principem, coram Clero, populoque diadema, regnumque Pontifici Romano in ejus Legato obtuliffe, ac diploma Regium de conftitutis Anglia & Hibernia Sedis Apoftolicæ vectigalibus renovaffe, ac aureo figillo obfignatum, ut in Pontificio tabulario fervaretur, tradidiffe.

LV. *Legatos mittit pro pace inter Othonem & Philippum Imperii competitores.*

Germaniâ ex duorum Imperii competitorum Othonis Saxonis & Philippi Suevi factionibus, continuis afflictâ cladibus, Principes Imperii finem tandem eis imponi cupientes, Legatos ad Innocentium Pontificem anno millefimo ducentefimo feprimo decreverunt Wolfgerum Aquilejenfem Patriarcham, & Gebehardum Burggravium Magdeburgenfem cum quibufdam Philippi fami-

SÆC. XIII. INNOC. III.

familiaribus; qui Philippum in Pontificis gratiam reducerent. Pontifex autem confestim misit in Germaniam Hugolinum Ostiensem Episcopum, & Leonem Sanctæ Crucis Presbyterum, Cardinales, qui, accepto à Philippo juramento de stando judicio Papæ super omnibus pro quibus fuerat excommunicatus, cum solemniter absolverunt; remque inter duos competitores ita composuerunt, ut Philippus filiam suam uxorem darct Othoni, factâ à Pontifice dispensatione super quarto gradu consanguinitatis, quo erant conjuncti: eique Otho si supervivere, in Imperio succederet: & interim dum hæc ad Pontificem ab Apostolicis & utriusque principis Legatis referrentur, essent induciæ unius anni. Has pacis conditiones Pontifex ratas habuit & promulgari jussit. Hæc constant ex literis ipsius Innocentii super negotio Imperii Ep. 142 usque 150, & confirmantur ab Auctoribus ejusdem temporis, Conrado Urspergensi Abbate, Godefrido Coloniensi & Arnoldo Lubecensi in ipsorum Chronicis.

LVI. *Philippo occiso agit pro confirmatione Othonis.*

Sed anno millesimo ducentesimo octavo Philippus, dum reditum expectaret Legatorum ad Pontificem missorum pro confirmatione regni sui, & conditionum inter ipsum & Othonem pactarum, quas, ut jam dixi, Pontifex ratas habuerat, circa diem decimum Kalendarum Julii Bambergæ ab Othone Palatino de Witelspach proditoriè gladio confossus interiit, ut produnt plures hujus temporis Auctores. Innocentius statim ut de Philippi morte certior factus fuit, ne quisquam Christianæ Reipublicæ detrimento in ejus locum sufficeretur, & ut Othoni Imperium stabiliret, omnibus nervis incubuit, quòd datæ tum ad ipsum Othonem literæ demonstrant, imprimisque illa, quam in Vaticano libello ordine 154 super negotio Imperii extare scribit Raynaldus ad annum 1208 num. 6, tum aliæ pluribus Archiepiscopis, Patriarchæ Aquilejensi, eorumque suffraganeis ab eo missæ, quæ ibidem extant, quibus alium eligere Romanorum Regem, vel inungere, seu corona redimire, sub anathematis pœna ipso facto incurrenda vetuit: universisque Principibus Ecclesiasticis & aliis præcepit, ut Othonis partes omninò sequerentur. Ipsi igitur convenientes in unum Francofurti in festo Sancti Martini, seu die XI Novemb. ejusdem anni 1208 eumdem Othonem maxima frequentia & solemnitate denuò elegerunt in Regem, seu Imperatorem ejus nominis quartum. Deinde anno sequenti 1209 Otho ad Innocentium Papam misit sacramentum fidei, quod extat, in prædicto Registro de negotio Imperii ordine 189 editionis Baluzii, quo pollicetur se Præsulum electiones non invasurum, deleturum hæreticos, omnes Ecclesiæ possessiones restituturum, ac pro continenda in fide Ecclesiæ Romanæ Sicilia operam daturum. Illud autem sacramentum bulla aurea communitum, datum est apud Spiram XI Kal. April. anno Dominicæ Incarnat. 1209, Indictione 12, missumque est ad Innocentium Papam per Wolfgerum Patriarcham Aquilejensem.

LVII. *Othonem Imp. Romæ coronat.*

Eodem anno millesimo ducentesimo nono idem Otho Rex, invitatu Innocentii Pontificis, cum numeroso exercitu & copioso comitatu Principum tam Ecclesiasticorum, quàm secularium, Romam pergens ad coronam Imperii suscipiendam, primò Mediolani in Basilica Ambrosiana, ut refert Corius Hist. Mediol. part. 2, coronâ ferrea, quæ de more Modoetię suscipiebatur, ab Uberto ejusdem civitatis Archiepiscopo coronatus est. Inde Romam dirigens iter à cunctis Italię civitatibus cum honore & muneribus receptus, pervenit Viterbium, ubi Innocentium Papam invenit; *adveniente* enim *tempore æstatis post Ascensionem Dominus Papa Innocentius ivit Viterbium aliquando visitans vicinas terras, tum Viterbium revertebatur; & tandem ibi stetit, quousque advenit Oddo Rex cum magno & inusitato exercitu*, inquit Auctor Cronici Fossę Novę, qui hoc tempore vivebat. Otho ingenti gaudio à Pontifice exceptus, prȩeunte Pontifice Romam advenit, occursu Cleri ac populi singulariter honoratus, ac paulò post coronatus est coronâ aureâ ab eodem Pontifice in Imperatorem in Basilica Sancti Petri circa festum S. Michaelis, ut ait Urspergensis. Arnoldus Lubecensis in Chronico Slavorum lib. 7 cap. 20 & seqq scribit, Othonem feria sexta, quę fuit post festum Sancti Michaelis ad limina Apostolorum accessisse, ideòque die secunda mensis Octobris, & dominica sequenti, seu die quarta ejusdem mensis consecratum & coronatum esse. Eumdem diem signant Matthęus Parisius & alii; quo pacto error irrepsit in Chronicon Fossę Novę, in quo apud Raynaldum legitur, Othonem coronatum quinto kalendas Octobris, seu die 27 Septembris, quę etiam cum dominica concurrebat.

LVIII. *Eum in bastem mutatum monet, ut ab invasione terrarum Eccles. Rom. desistat.*

Sed quidquid sit, Auctoris Chronici Fossę Novę opinio videtur prȩferenda, nam eadem die, quarta scilicet Octobris post coronationem suam Otho existens in castris, quę erant extra portas Urbis, fidei sacramentum fecit, quod extat in Registro Innocentii de negotio Imperii ex editione Baluzii ordine 192, quo confirmat *juramenta securitatis venerabilibus patribus nostris Innocentio Papæ & Cardinalibus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & rerum ipsorum, & totius populi Romani in coronatione* sua, *illuc eundo, ibi stando, & indè redeundo, quæ Principes, Comites, Barones, nobiles & alii*

SÆC. XIII. INNOC. III.

& alii Imperii fideles de mandato suo, *& in* sua *fecerunt præsentia*, eaque se observaturum promittit *in castris in Montemalo IV Non. Octob. Indictione decima tertia*. Cùm igitur Otho die quarta Octobris, non Romæ, sed in iis castris esset, antea coronatus fuerat; nam post suam coronationem ex Urbe egressus est, ut disertè scribit Auctor Chronici Fossæ Novæ: *Celebrato sacrificio coronationis*, inquit, *dominus Papa volens reverti Romam* (scilicet de Vaticano, quod est in suburbiis Romæ, Lateranum) *non poterat propter innumerabiles armatos equites Teutonicos, qui manebant extra januas Sancti Petri usque in portam Romæ pontis Sancti Petri. Oddo coronatus Imperator vestitus Imperialibus vestimentis sacratis, mitratus, & coronatus ivit cum domino Papa usque ad portam Romæ, & dominus Papa ibi eum benedixit, & licentiavit, & rogavit eum, ut alio die adveniente recederet à territorio Romano, quod ipse minimè fecit, sed deficiente Romano fodro, & adveniente in Castris panis & vini inopia, volens, nolens, recessit à Romà*. Ingratissimus enim ille Princeps, in cujus primùm promotione, ac subindè contra Philippum defensione & confirmatione, Innocentius sese immobilem, ut loquitur Arnoldus Lubecensis lib. 7 cap. 4, columnam exhibuerat; simul ac Roma recessit, specie recuperandi jura Imperii, manu hostili cœpit invadere in Tuscia & Flaminia terras Ecclesiæ Romanæ, & in Apulia ditionem Friderici Regis Siciliæ, ejusdem Ecclesiæ beneficiarii: frequenterque ab Innocentio Pontifice monitus, non solùm à cœpto desistere recusavit, verùm etiam acrioribus responsis, literisque patientiam ac longanimitatem Pontificis exagitare gestivit.

LIX. *Othonem contumacem excommunicat & deponit.*

Cùm itaque Otho Imperator sæpè ab Innocentio monitus cessare ab invasione & usurpatione bonorum Ecclesiæ Romanæ, & regni Friderici Siciliæ Regis, contumax & rebellis existeret, ab eo excommunicatus est, atque per omnia loca denunciatus anno millesimo ducentesimo decimo. Cùmque nihilominus in pertinacia perseveraret, & latrociniis vias omnes, quæ Romam ducerent, infestaret, ne quis eò vel religionis causa accedere posset: demùm de concilio Cardinalium & Episcoporum, ea de re ad Synodum convocatorum, eumdem Othonem Sanctæ Ecclesiæ hostem judicavit; eique jus Imperii abrogavit, omnes Imperii subditos sacramento religionis, quo tenebantur ei obnoxii, absolvens. Quâ sententiâ, ejusdem Pontificis jussu, per universam Germaniam à Sifrido Archiepiscopo Moguntino promulgatâ; licèt multi in eam insurrexerint; plures tamen Principes, tam seculares, quàm Ecclesiastici, & in eis Archiepiscopus Trevirensis, Rex Bohemiæ, Duces Austriæ & Bavariæ, in unum convenientes, Rege etiam Francorum suadente, & ut fieret omni ope contendente, Rogerium-Fridericum Siciliæ Regem, Henrici V quondam Imperatoris filium, annum ætatis agentem decimum septimum, & jam olim parente superstite, dùm adhuc ferè in cunis vagiret, Romanorum Regem renunciatum, in Imperatorem elegerunt: missique in Italiam Legati, primò assensum Innocentii obtinuerunt: deindè Fridericum adeuntes, eum in Germaniam invitarunt. Quæ omnia acta sunt partim anno millesimo ducentesimo decimo, partim anno sequenti, pluribusque narrantur ab Urspergensi, Godefrido, Rigordo, Parisio & aliis.

LX. *Tolosanum Comitem excommunicat.*

Hæretici Albigenses, de quibus in Pontificatu Alexandri III locuti sumus, Prælatorum & Principum negligentia, ac Sacerdotum incuriâ & ignorantia, in partibus Tolosanis, in animarum perniciem contra fidem Catholicam hac tempestate conspirabant, ut scribit Guillelmus de Podio Laurentii in prologo Historiæ de rebus contra Albigenses gestis: quarè Innocentius Papa pro eorum conversione & extirpatione Arnaldum Abbatem Cisterciensem, cum aliis Monachis, inter quos Petrus de Castronovo & Radulphus, miserat. Sed satellites Raymundi Comitis Tolosani dictum Petrum de Castronovo crudeliter occiderunt. Qua de re commotus Innocentius Pap. anno millesimo ducentesimo octavo prædictum Raymundum, Albigensium hæreticorum acerrimum fautorem, jàm sæpius excommunicatione perculsum, & simulata pœnitudine absolutum, denuò eodem anathemate feriit, & subditos omnes ejus à fidelitate ei debita absolvit, ditionemque, salvo jure supremi dominii Francorum Regis, occupantibus concessit, cùm ob continuam hæreticorum defensionem, & Catholicorum infestationem; tùm ob necem recens ab ejus satellitibus illatam dicto Petro de Castronovo, viro, zelo fidei & animarum salutis ardenti, ac vitâ & scientia conspicuo, qui ad eas partes cum Arnaldo Abbate Cisterciensi, ut jàm dictum est, ad hæreticorum conversionem missus fuerat. Raymundus Tolosanus missis ad Innocentium Pontificem nunciis, conquestus est de nimia Abbatis Cisterciensis, ac suorum acerbitate, postulavitque alium sibi à latere Pontificis mitti, cui in omnibus se obtemperaturum promisit.

LXI. *Legatum pro ejus causa mittit.*

Pontifex Innocentius, ut omnem excusationis occasionem tolleret, legavit Milonem unum de Clericis suis collateralibus, virum scientia & vitæ integritate eximium, unà cum Thedisio Canonico Januensi,

nuensi, paris constantiæ, doctrinæ & integritatis viro. Milo post oblatas primùm Philippo Francorum Regi Innocentii literas, quibus eum hortabatur, exercitum contra Albigenses ducere aut immittere, de Regis voluntate securus, anno millesimo ducentesimo nono apud Montilium in provincia Narbonensi, Conventum Episcoporum celebravit; deque eorum consilio diem Raymundo dixit, apud Valentiam civitatem judicio se sistendo. Venit Comes Raymundus ad diem illum, Ibique territus fama expeditionis in Albigenses ubique conclamatæ, promisit Legato, quòd suam in omnibus faceret voluntatem. Legatus autem voluit, & præcepit ei pro securitate de terra, quam tenebat in Provincia, septem castra cederet. Comes quamvis dolens & invitus, necessitate compulsus, omnia quæ Legatus mandavit, adimplere promisit, & statim Thedisius, seu Theodisius venit in partes Provinciæ, ut septem castra reciperet, & ea occuparet ac muniret ex parte Sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

LXII. *Eumdem Comitem Legati opera solemniter absolvit.* His omnibus peractis descendit Milo Legatus ad villam Sancti Ægidii, reconciliaturus ibidem Comitem Tolosanum. Modum reconciliationis & absolutionis Petrus Monachus Vallis-Sernensis, ex quo superiora desumpta, his verbis describit: *Adductus est Comes nudus antè fores Ecclesiæ B. Ægidii, ibique coràm Legato, Archiepiscopis & Episcopis, qui ad hoc convenerant plusquam viginti, juravit super corpus Christi & Sanctorum reliquias, quæ antè fores Ecclesiæ exposita cum magna veneratione, & in multa copia à Prælatis tenebantur, quòd mandatis sanctæ Romanæ Ecclesiæ in omnibus obediret. Mox Legatus stolam ad collum Comitis poni fecit, ipsumque Comitem per stolam arripiens, absolutum cum verberibus in Ecclesiam introduxit*, ibique, quæ promiserat, adimplere Legato pollicitus est juramento, quod extat apud Catellum lib. 2 Historiæ Comitum Tolosanorum, quodque factum dicitur *anno Pontificatûs domini Innocentii Papæ tertii duodecimo, XIV Kal. Julii*, ideòque anno millesimo ducentesimo nono, ad quem etiam annum, non verò ad annum 1208, ut scripsére Spondanus & Raynaldus, revocandum esse Concilium Montiliense ostendit Gabriel Cossartius Tomo XI Concil. in Notis ad illud.

LXIII. *Eum iterum excommunicat & dominium ejus Simoni Comiti Monforteo confirmat.* Post hæc Raymundus Comes crucem sumpsit à Legato, ut se Catholicorum exercitui contra Albigenses hæreticos jungeret, magis tamen illorum timore, quam crucis amore; quare cùm detrectasset adimplere, quæ impleturum se multotiens juraverat, in alia Synodo apud Sanctum Ægidium anno millesimo ducentesimo decimo celebrata, ab Hugone Episcopo Regiensi & Thedisio Apostolicis Legatis rejpsa excommunicatus denunciatus est. Et quamvis sæpius post hæc tractatum fuerit de illius reconciliatione, dummodo Ecclesiæ se submitteret, nihil tamen effici potuit: imò cùm in Concilio apud Montem Pessulanum, ipso anni millesimi ducentesimi decimi quarti fine habito, dominium civitatis Tolosanæ, totiusque ditionis, quæ fuerat Raymundi Comitis excommunicati & depositi, Simoni Comiti Montisfortis in finibus Carnutum, Regio Francorum genere, licèt olim illegitimo, Roberti Regis orto, & ex matre Leicestriæ in Anglia Comiti collatum fuisset, ob præclaram ejus in bello contra Albigenses navatam operam, & eximia in Ecclesiam Romanam merita, Innocentius Pontifex eam concessionem confirmavit, usque ad futuram Synodum universalem, quæ celebrari debebat, qua res tanta deberet maturiùs expendi, ut dicemus in Concilio Lateranensi IV, œcumenico duodecimo.

LXIV. *Ordinem militarem Gladiferorum confirmat.* Ad hæc circiter tempora, ad annum scilicet 1205 Spondanus revocat institutionem Ordinis militaris *Christi militiæ* dicti, quorum professores vestibus suis signum gladii assuentes, quod pro Deo certarent, vocati sunt Ensiferi seu Gladiferi. Ait autem id factum Alberti Rigensis Episcopi in Livonia operâ & auspiciis, eamque in rem laudat Arnoldum Lubecensem in Chronico Slavorum lib. 7 cap. 8 & seqq. & revera Arnoldus eo in loco, narrata Sancti Meinardi Episcopi Rigensis morte, scribit Bertoldum ei successisse, cujus martyrium in Chronico Aquicinctino, ab ejusdem Chronici Interpolatore conjungitur cum anno millesimo centesimo nonagesimo septimo. His duobus Livoniæ Apostolis Albertus Bremensis Canonicus, eodem Arnoldo teste, successit, qui cùm multos parentes & amicos haberet, multos etiam *in vinea domini cooperatores habebat*. Undè ipsum sequebatur multitudo maxima & militum manus copiosa: *Cùmque frequenter*, subdit, *æstivo tempore exercitum duceret contra Crucis inimicos* (scilicet contra Livones adhuc magna ex parte infideles) *non solùm Livones, verùm etiam alias barbaras nationes, ita sibi subjecerunt, ut ab eis obsides acciperet, & pacis conditiones cum eo facerent*, &c. *Multi etiam continentiam voventes, & soli Deo militare cupientes, formâ quadam Templariorum omnibus renunciantes, Christi militiæ se dediderunt, & professionis suæ signum in forma gladii, quo pro Deo certabant, in suis vestibus præferebant*. Indèque Krantzius lib. 6 Vandaliæ cap. 10, postquàm Bertoldi martyrium narravit, ait: *Inde adducta multorum fidelium devotione, multi se spontaneos in sacram*

adver-

SÆC. XIII. INNOC. III.

adversùs Christi hostes militiam devoverunt; novoque religionis habitu adinvento, se gladiferos fratres appellavêre. Addit Spondanus plures Auctores, qui de hoc ordine plenius scripserunt, asserere, fuisse eum ab Innocentio III confirmatum, quod ex dictis necessariò sequitur, cùm institutus fuerit post annum millesimum centesimum nonagesimum septimum. Duæ ejusdem Pontificis extant in ejus Registri anno XIII ex editione Bosqueti Epistolæ, scilicet 141 & 142, quarum prior XIII Kalendas Novembris anno Pontificatûs XIII scripta Al. Rigensi Episcopo, quâ compositionem inter eum & milites Christi Livoniæ factam confirmat; posterior Wolcuino Magistro & fratribus militiæ Christi in Livonia constitutis, eodem die scripta. Duo autem fuerunt hujus ordinis Duces & magistri successivè, scilicet Vinnon & Wolcuinus, seu Volquinus, sub quo fratres Gladiferi uniti sunt Ordini Teutonicorum. Idem quippe Krantzius post laudata verba subjungit: *Duo post invicem ejus professionis fuere Magistri. Sed cùm rebus satisfacere non posse viderent, succrescerentque hostes foris & intus, se magno Teutonicorum Ordini per Prussiam conjunxerunt, ut illorum cæptum viribus & tueretur & augeretur, quæ res illi prosperè cessit*. Succedente enim tempore Prussia Ordini Teutonicorum concessa est, & Mariemburgum Ordinis caput evasit, postquàm Syriam deserere coacti sunt. Illam utriusque Ordinis unionem à Gregorio IX anno millesimo ducentesimo trigesimo septimo factam, constat ex ejus Epistola Episcopis Rigensi, Tarbatensi & Osiliensi scripta, quæ extat apud Raynaldum ad eumdem annum 1237 num. 64.

LXV. *Henricum Imp. Cpolitanum arguit.*

Cùm Henricus Imperator Constantinopolitanus edixisset, ne quisquam bonorum immobilium hæredem scriberet Ecclesiam, magno zelo in eum insurrexit Innocentius Papa, graviterque cum monuit eam legem abrogare; necnon & bona Ecclesiarum quæ usurpasset restituere, suosque proceres ad idipsum compellere: quæ si tàm ipse quam ceteri perficere detrectarent, in eos gladium anathematis exerere Archiepiscopis quibusdam mandavit, ut constat ex ejus Epistolis 98 & seq. libri 13 Registri ex editione Bosqueti, datis Laterani VI Idus Julii, Pontificatûs anno decimo tertio, ideòque anno 1210. Tanti verò fuit apud pium Principem Pontificis Innocentii exhortatio, ut nonnullis honestis pactis cum Patriarcha & reliquis Ecclesiasticis conventum fuisse, constare asserat Spondanus ex aliis literis ejusdem Pontificis, quæ extant in Registro Vaticano, & ejus constitutione decima Bullarii Tomo 1.

SÆC. XIII. INNOC. III.

Eodem anno millesimo ducentesimo decimo literis Archiepiscopo & Suffraganeis Tarraconensis Ecclesiæ datis Laterani IV Idus Maii, anno 13 Pontificatûs, quæ sunt ordine 78, in Registro ejusdem anni ex editione Bosqueti, refert Innocentius Papa confessionem fidei Waldensium ad fidem reversorum, & eorum propositum seu vitæ regulam confirmat. Nonnulli enim Waldenses hæretici, quos *pauperes de Lugduno* nominatos alibi diximus, in provincia Tarraconensi conversi ad fidem, seculo renunciantes, omnibus prorsùs abjectis, in vili habitu & paupere vita, jejuniis & orationibus, consilia evangelica velut præcepta servare proposuerunt: & lectioni, exhortationi & disputationi contra omnes errorum sectas vacare. Eorum præcipui fuere *Bernardus primus*, cujus meminit Abbas Urspergensis in Chronico anno 1212, eumque se Romæ vidisse ait, cùm peteret à Sede Apostolica congregationem confirmari; & *Durandus de Osca*, de quo meminit Guillelmus de Podio Laurentii in suo Chronico de rebus gestis contra Albigenses, cùm narrat disputationem inter quosdam Catholicos & Hæreticos in civitate Appamiarum factam, in qua victis Waldensibus, aliquos eorum fidem Catholicam professos ait: qui Sedem Apostolicam adeuntes, licentiam vivendi regulariter obtinuerunt ab Innocentio Papa, in quibus Durandus de Osca fuit Prior, & composuit contra hæreticos quædam scripta. Hæc autem congregatio dicta est *Pauperum Catholicorum*, loco *Pauperum de Lugduno*. Hæc constant ex dicta Innocentii Epistola 78, qua post multam examinationem, eorum propositum approbavit, & sub Sedis Apostolicæ protectionem suscepit. Extant de iis plures ejusdem Pontificis, tàm ad ipsos, quàm ad diversos Prælatos scriptæ Epistolæ in Registro anni XV Pontificatûs. Eosdem pauperes Catholicos in parte Cataloniæ sic vixisse, sed paulatim postea defecisse, scribit Guillelmus de Podio Laurentii loco laudato; ex quibus intelligitur, inquit Spondanus ad annum 1210 num. 7, prædictam Congregationem haud diu perstitisse; sive à prima puritate declinantem, seu fortè à supervenientibus Franciscana & Dominicana absorptam.

LXVI. *Congregationem Pauperum Catholicorum confirmat.*

Hoc enim eodem tempore Franciscus Assisiensis, qui mundanæ primùm mercaturæ, cui cum patre attendebat, deindeque rebus omnibus renunciarat, multaque eximiæ pietatis in Deum, charitatis in proximos, & maximè in egenos atque leprosos, humilitatis in omnes, ac despicientiæ sui, & amoris paupertatis exempla præstiterat; diversis revelationibus ac vocationibus divinitùs confirmatus, anno millesimo ducentesimo octavo, ætatis vigesimo octa-

LXVII. *Confirmat & Ordinem Fratrum Minorum.*

octavo inchoato, dum quadam die ex Evangelio in missa audisset dictum à Christo discipulis, ne possiderent aurum vel argentum, nec duas tunicas, nec calceamenta, eam sibi Regulam servandam proposuit. Et cùm undecim alios socios adhibuisset, quos Fratres Minores appellari voluit, Romam cum illis anno millesimo ducentesimo decimo accedens, ejus confirmationem ab Innocentio Papa primùm subdubitante, sed mox & ipso in somnis visionibus palmæ succrescentis, & Ecclesiæ Lateranensis à ruina sustentatione hominis despecti servatæ, divinitùs monito, obtinuit: crescentesque paulatim magno numero Fratres vitæ Apostolicæ cupidi, diffusi brevi sunt per universum orbem, ingenti Ecclesiæ bono, & animarum salute. Sancti Francisci Vitam accurratè descripsit Sanctus Bonaventura Cardinalis, & Doctor Ecclesiæ, ejusdem Ordinis alumnus, quæ extat apud Surium ad diem IV Octobris; istaque tractarunt Vincentius Bellovacensis in Speculo Historiali lib. 29 cap. 97 & seqq. Sanctus Antoninus part. 3 tit. 24, ac plerique Chronographi, ex quibus sæculo elapso Lucas Waddingus, Hibernus, ejusdem Ordinis, Annales Minorum composuit, in quibus Regulam ab Innocentio III anno 1210 confirmatam recitat. Eam postea ab eodem Innocentio in Concilio Lateranensi IV, & ab Honorio III Innocentii successore iterum confirmatam suis locis videbimus.

LXVIII. *Permittit S. Dominico Regulam aliquam approbatam deligere pro sui Ordinis fundatione.*

Quod spectat ad Ordinem Prædicatorum, confirmatus non est quidem ab Innocentio III, sed ab Honorio III ejus successore; verùm cum sub Innocentio fundatus fuerit à Sancto Dominico, de eo hic agendi sermo se offert. Dominicus Dei magno beneficio ex materno utero in lucem editus est Calarogæ in Hispania anno millesimo centesimo septuagesimo ex nobili Gusmannorum familia, qui secundùm præcedentem prophetiam matri per quietem ostensam, fax lucis foret, vitæ sanctitate illuminaturus orbem, & canis latratu abacturus feros lupos; nempè voce prædicationis debellaturus hæreticos. Magnis in pietatis ac literarum studiis factis progressibus, à Didaco Oxomensi in Hispania Episcopo in numerum Canonicorum Ecclesiæ suæ, quos ad præscriptum Regulæ Sancti Augustini, canonicæ religionis observantiam profiteri induxerat, cooptatus, ac Subprior consensu omnium factus, ab eodem Episcopo comes Romanæ peregrinationis deductus, in reditu doctrina, pietate, miraculis, omnes quibuscum congressus est in provincia Narbonensi convicit, permultos convertit, ibique ab eo relictus, summa fortitudine, nec minori prudentia multis annis pugnavit contra hæreticos Albigenses, verbis, scriptis, signis ac vita Apostolica etiam cum immensis vitæ suæ periculis; Inquisitoris officio, auctoritate Arnaldi Abbatis Cisterciensis, Apostolicæ Sedis Legati, de quo supra fungens; ipsoque prædicationis initio quasdam nobiles fœminas à laqueis hæreticorum eductas in loco Pruliano dicto inclusit; cœpto jam jaci fundamento Ordinis, qui postea à Sede Apostolica approbatus, diffusus est longè latèque per universum orbem terrarum. Anno itaque millesimo ducentesimo decimo quinto unà cum Fulcone Episcopo Tolosano Romam ad Concilium generale Lateranense accessit, & ab Innocentio Papa sui Ordinis confirmationem petiit. Sed cùm Innocentius subdifficilem se exhiberet, proxima nocte vidit in somnis labantem Ecclesiam Lateranensem humeris Dominici sustentari, ac propterea commendato ejus proposito, remisit eum ad fratres suos, ut Regulam aliquam approbatam simul deligerent, quam profiterentur, ab ipso postea Pontifice unà cum Ordine confirmandam, ut refert Theodoricus in ejus Vita lib. 1 cap. ult. De ejus Ordinis confirmatione dicetur sub Pontificatu Honorii III.

LXIX. *Fridericum Siciliæ Regem in Imp. electum Romæ honorificè suscipit.*

Cùm Innocentius Pontifex anno 1210 Othoni, quem coronaverat Imperatorem, Imperii jus abrogasset, omnesque subditos sacramenti religione, quo tenebantur ei obnoxii, absolvisset, ut superiùs diximus; anno millesimo ducentesimo undecimo, teste Auctore Chronici Fossæ Novæ, *omnes Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Duces, Principes, Comites & omnes Barones Alemanniæ elegerunt Fridericum Regem Siciliæ in Imperatorem, & mandaverunt in Siciliam nuncios, qui conducerent prædictum Fridericum salvum & incolumem ad recipiendum Imperium in Alemanniam*. Idem scribit Rigordus in Philippo Augusto de Friderico eodem anno in Germania Imperatore electo. Fridericus in Germaniam festinandum censens, Romam primò venit, non quidem eodem anno 1211, ut ex Rigordo, qui electionem ejus, & discessum ex Sicilia uno tenore recitat, Spondanus scribit, sed anno sequenti millesimo ducentesimo duodecimo, ut disertè asserit prædictus Auctor Chronici Fossæ Novæ: *Fridericus*, inquit, *Rex Siciliæ sola misericordia Dei vocatus in Alemanniam electus Imperator, arripiens iter eundi in Alemanniam, XVI Kal. Aprilis, quod fuit sabbato Palmarum applicavit Cajetam, ibi honorificè receptus, & ministratus mansit per mensem, postea ivit Romam;* anno autem 1212, quo Pascha celebratum est die XXV Martii, sabbatum antè dominicam palmarum concurrebat cum die XVI Kalendarum Aprilis, seu cum die decima septima Martii. Ex sequen-

quentibus autem ejusdem Auctoris verbis, quorum nonnulla consumpta vetustate ac deleta desiderantur, & ex Rigordo laudato habemus, illum honorifice ab Innocentio Papa exceptum: *Idem itaque Fredericus*, inquit Rigordus, *de consilio Regis Francorum vocatus à Baronibus navigio venit Romam, & honorificè receptus est à summo Pontifice, & à Romanis. Inde discedens per mare venit Januam*, &c.

LXX. *Ab eo confirmationem donationis Fundani Comitatus obtinet.*

Hæc epocha confirmatur ex diplomate, quo Fridericus Romæ existens, donationem Fundani Comitatûs Ecclesiæ Romanæ factam confirmavit, quodque Raynaldus ex libro Censuum Ecclesiæ Romanæ refert ad annum 1212 num. 2; datum est enim *Romæ anno Dominicæ Incarnationis* 1212, *mense Aprilis*, 15 *Indictione*, quæ eo anno in cursu erat. Richardus de Aquila Fundanus Comes pridie Kalendas Februarii ejusdem anni Romanam Ecclesiam hæredem fecerat, Fundano Comitatu, atque nonnullis baroniis ei relictis, quam donationem Fridericus dicto diplomate confirmavit: *Sanctissimo Patri & Domino Innocentio Summo Pontifici Fridericus Dei gratia & sua Rex Siciliæ, ducatûs Apuliæ & principatûs Capuæ, in Romanorum Imperatorem electus & semper Augustus. De gratia vestra, quam frequentissimè sumus experti indubitatam fiduciam obtinentes, præsenti pagina duximus concedendum, quatenus cùm dilectum fidelem nostrum R. Fundanum Comitem coacedere in fata contigerit, tam de comitata Fundano, quàm de universa terra circa Garelianum posita, liberè disponatis, ipsam donando, vel obligando, retinendo, vel concedendo, seu committendo cuicumque personæ juxta vestræ beneplacitum voluntatis.* Dixi autem Comitem Fundanum pridie Kalendas Februarii ejusdem anni 1212 donationem illam fecisse Ecclesiæ Romanæ, non verò anno 1211, ut scribit eo anno num. 6 Raynaldus, quia ipso fatente, hoc est ejus initium in libro censuum Ecclesiæ Romanæ: *In nomine Dei æterni. Anno Incarnationis ejusdem* 1211 *mensis Januarii ultimo die stante, Indictione XV*. Indictio autem XV currebat exeunte Januario anni 1212, non verò anno 1211, ideoque ibi legendum, *anno Incarnationis ejusdem* 1212, adeo ut & donatio anno 1212 facta fuerit à Fundano Comite & eodem anno à Friderico Imperatore confirmata. Si quis tamen contendat retinendum esse annum 1211, tunc corrigenda erit Indictio XV, & reponenda Indictio XIV, quæ in cursu erat mense Januario illius anni.

LXXI. *Item Episcoporum electiones in Sicilia canonicè & liberè fieri.*

Error etiam cubat in subscriptione diplomatis ab eodem Friderico dati, quod extat apud eumdem Raynaldum anno 1211 num. 5, quo electiones Episcoporum, de quibus sæpe controversum fuerat, liberè fieri se velle declaravit; eo scilicet modo, ut accedente vacatione Ecclesiæ, Capitulum primò Regi obitum decessoris, deinde successoris electionem significare teneretur; ita tamen ut *antequam assensus Regius requiratur, non inthronizetur electus, nec decantetur laudis solemnitas, quæ inthronizationi videtur annexa; nec antequam auctoritate Pontificali fuerit confirmatus, administrationi se nullatenus immisceat*. Diploma dicitur *datum in civitate Messanensi anno Dominicæ Incarnationis* 1211, *mensis Februarii*, *XV Indict.* quæ tamen eo anno, ut jam dixi, erat tantùm XIV. Cùm nihilominus Fridericus in eo diplomate non se dicat Romanorum Imperatorem electum, sed tantùm Regem Siciliæ, existimo diploma datum anno 1212, sicque corrigendam esse indictionem: *Reverendissimo*, inquit, *patri & Domino charissimo Innocentio Dei gratia S.R.E. Summo Pontifici, Fridericus Dei gratia Rex Siciliæ, ducatûs Apuliæ & principatûs Capuæ*, &c. cùm in altero Romæ dato anno 1212 mense Aprili, legatur: *Sanctissimo Patri & Domino Innocentio summo Pontifici Dei gratia & sua Rex Siciliæ, ducatûs Apuliæ & principatûs Capuæ, in Romanorum Imperatorem electus & semper Augustus*. Ex quibus sequitur diploma de canonica & libera Episcoporum Regni Siciliæ electione datum esse mense Februario anni millesimi ducentesimi undecimi, & insuper tunc Fridericum nondum in Imperatorem fuisse electum.

LXXII. *Permittit Marchioni Estensi ut arcem Ferrariæ construat.*

Eodem anno millesimo ducentesimo undecimo Albanensi Electo Apostolicæ Sedis legato præcepit Innocentius Pontifex, ut unà cum Cremonensi Episcopo & Abbate de Columba, Ferrariensi Ecclesiæ Episcopum præficerent, quamvis Estensis Marchio, captâ Ferrariâ, id differri flagitasset. Epistola hac de re data *Laterani VII Idus Junii anno XIV* est ordine 76 in Registro ex editione Bosqueti. Cum verò idem Estensis Marchio arcis Ferrariæ construendæ, ut eam melius defendere valeret, & ad fidelitatem Ecclesiæ Romanæ conservare, potestatem sibi fieri ab Apostolica Sede petiisset, Innocentius Epistolam eodem die datam ordine 78 ad Albanensem Electum dedit, qua ei committit, ut super hoc statuat, quod ad honorem & profectum Ecclesiæ viderit expedire.

LXXIII. *Sanctium Portugalliæ Regem de plurimis excessibus arguit.*

Sanctius hujus nominis primus, Portugalliæ Rex, qui Alphonso patri anno millesimo centesimo octogesimo quinto successerat, de Ecclesiis & beneficiis disponebat ad libitum, ac proventus usurpabat; Clericos male habebat, eosque & ceteros Religiosos adeo horrebat, ut pro diro reputaret augurio, cùm aliquis sibi occurreret; pythonissam secum detinebat; Ecclesiasticos, qui extra regnum suum peregrinari debe-

debebant, jurare prius cogebat Apostolicam Sedem non adituros: Episcopum denique Colimbricensem pessime tractarat & publicæ custodiæ tradiderat, quòd ad Sedem Apostolicam accedere velle videretur. Quare Innocentius Papa de his monitus Epistola 8 Registri anni XIV ad ipsum VII Kalendas Martii anni millesimi ducentesimi undecimi data, eum de his omnibus excessibus redarguit, rogavitque, ut mensurâ illâ contentus, quam Deus ei donavit, ad Ecclesiastica jura non extenderet manus suas, sicut nec ipse suas ad ejus regalia jura extendebat: prædicta igitur emendaret, atque Episcopum libertati ac suis bonis restitueret, eique satisfaceret de damnis illatis; alioquin se ei in jure non defuturum. Ejusdem argumenti literas eodem die Compostellano Archiepiscopo misit ordine 9, mandavitque, ni Rex flecteretur monitis, Ecclesiastica in eum censura animadverreret. Sanctium Regem pœnituisse, & in gravi ægritudine constitutum, testamentum eodem anno piè condidisse, ipsiusque approbationem ab Innocentio Papa periisse constat ex Epistola 58 eidem ab Innocentio VI Kalendas Junii ejusdem anni data, qua illud testamentum confirmat, eâ exceptâ clausula, qua sibi dispositionem monasteriorum reservabat; constat etiam ex Epistola 59, qua ratam habet absolutionem ipsi impensam à Bracarensi Electo; & denique constat ex Epistola 60 Compostellano Archiepiscopo & Bracarensi Electo & Zamoracensi Episcopis eodem tempore data, qua mandat, ut testamentum Epistolâ 58 confirmatum faciant observari.

LXXIV. *Filias ejus sub B. Petri protectionem suscipit.*

Sanctium Regem eodem anno millesimo ducentesimo undecimo defunctum esse intelligitur ex Epistolis 115 ejusdem anni M. filiæ ejus, & 117 Terasiæ Reginæ ejus viduæ, III Idus Octobris scriptis, quibus eas recipit sub protectionem Sancti Petri, pro bonis quæ prædicto testamento fuerant eis legata; qua de re scripsit etiam Innocentius ad Compostellanum Archiepiscopum, aliosque Hispaniæ Præsules Epistolas 116 & 118 Nonis Octobris ejusdem anni datas Laterani. Cùm enim Sanctio successisset Alphonsus hujus nominis II ejus filius, cognomine Crassus, qui parùm in fratres æquus, sororibus suis oppida in testamento patris legata adimere voluit, ab Innocentio anathematis sententia perculsus est, ut constat ex ejus Epistola 52 Registri anni 16, seu anni 1213, qua duobus Abbatibus mandat, ut Alphonsum Regem non absolverent, nisi prius ab ipso cavissent, exhibiturum se quæ præstare deberet: ipseque controversias inter ipsum & sorores de nonnullis oppidis, aliisque rebus dirimere studuit. Alphonsus itaque Rex Portugalliæ, tam armis Regis Legionensis, qui unam ex ejus sororibus in uxorem duxerat, quàm Innocentii Pontificis interminationibus, & interdictione sacrorum compressus, ea oppida reddidit.

LXXV. *Innocentii cura pro libertate Hispaniæ à Saracenorum servitute.*

Scriptores Hispanici, Rodericus Toletanus lib. 7 cap. 32, & Mariana lib. 11 cap. 19 tradunt, Alphonsum Castellæ, & Petrum Aragoniæ Reges, rei Christianæ periculo nihil motos, tum maximè cùm Castellanus ingenti prælio à Mauris devictus fuisset; anno millesimo centesimo nonagesimo nono cum communi Christiani nominis hoste Abenjuzepho eorumdem Maurorum Rege pacisci, barbarosque de fœdere ultrò appellare, turpe non judicasse. Anno autem millesimo ducentesimo duodecimo, exacto induciarum cum Abenjuzepho initarum tempore, iidem barbari Rege Mahomede, prædicti Abenjuzephi fratre, cui *à Viridi* cognomen fuit à pileo, quem eo colore, quòd ex gente ipsorum prophetæ se esse jactaret, gestare consueverat, universam sibi Hispaniam obtinere in animo induxerunt, & huic rei, Africæ & Hispaniæ vires superbissimo delectu in unum contulerunt. Innocentius Pontifex in eo periculo rogatus, veniam peccatorum omnibus impertiit, qui, more per ea tempora frequentato, cruce insigniti ad sacrum hoc bellum convenissent; atque inde tanta incessit hominum, adversus Christiani nominis hostes dimicandi cupiditas, ut centum mille pedites, decem mille equites ex externis nationibus, Gallia, Germania & Italia, sub diversis Principibus & Antistitibus eò confluxisse credantur. Suis etiam literis, quæ sunt ordine 115 Registri anni XV Pontificatûs, Toletano & Compostellano Archiepiscopis datis Laterani nonis Aprilis, eis mandavit, ut imminente bello Saracenorum, Reges Hispaniæ ad treugam & mutuum auxilium hortentur, & vires in unum jungant. Supplicationem insuper generalem Romæ pro felici belli successu indixit, quæ extat in eodem Registri anno XV post Epistolam 179.

LXXVI. *Publicas gratias agit pro victoria ab Hispanis de Saracenis reportata.*

Die Lunæ decimo sexto mensis Julii anni Eræ Hispanicæ millesimi ducentesimi quinquagesimi, qui concurrit cum anno Christi millesimo ducentesimo duodecimo, cùm ex alibi dictis, Era Hispanica triginta octo annis Christianam superet, Christianis omnibus peccatorum confessione & Eucharistiæ sumptione roboratis, Petrus Aragoniæ & Sanctius Navarræ Reges, cum absentium etiam Regum Hispanorum, Legionensis & Lusitani auxiliis, habentes in vexillis Imaginem Beatæ Virginis Mariæ & prævium signum crucis, nobilissimam adepti sunt victoriam, quâ de centum octoginta quinque millibus equitum Mauricorum, peditumque infinita propemodum mul-

SÆC. XIII. INNOC. III.

multitudine, centum minimùm millia ceciderunt, Rege ipso Mauro equæ velocitate salutem sibi quætente; cùm tamen è Christianis, viginti quinque viti duntaxat, vel ad summum quindecim supta centum desiderati sint. Rem gestam ut plane insignem omnes Chronographi memorant, sed pleniùs describunt Rodericus Archiepiscopus Toletanus lib. 8 Historiç & Mariana lib. 11 cap. 23, & seqq. qui etiam recitat literas à Rege Alphonso ea de re ad Innocentium Pontificem scriptas, quç in Registro ejus sunt ordine 180, quibus totius belli summa comprehensa est. Ad quas & Pontifex gratulatorias rescripsit ordine 181 significans, sicuti ad hanc obtinendam victoriam statuetat Romç supplicationes fieri, ita publicas gratiarum actiones de ea egisse. Speciatim enim timendum erat Innocentio, nam prçterquàm quòd tantus erat Maurorum exercitus, ut totam etiam Europam obtinere posse sperarent, Maurorum Rex, ut scribit Cçsarius Monachus Cisterciensis hoc tempore vivens lib. 5 Dialogorum de miraculis & visionibus suo tempore factis, cap. 21 versùs finem, mandaverat Innocentio, se equos suos in porticu Basilicæ Sancti Petri stabulaturum, & supra eamdem Basilicam vexillum suum fixurum: quod & impietum esse ait, dum post victoriam missum ad Innocentium principale Mahomedis Regis Saracenorum vexillum, Pontifex in eadem Basilica ad Christi gloriam exexit, cujus vexilli meminit Rigordus de gestis Philippi Augusti ad annum 1211, addens illud suo rempore adhuc extasse cum lancea ejusdem Regis in Ecclesia beati Petri in loco eminenti, & repræsentare favorem & misericordiam Christi, *qui suos, licèt paucos respectu hostium, in prædicto bello victores fecit.* Meminére & post Rigordum ejusdem vexilli Romam missi Vincentius Bellovacensis lib. 3 cap. 2, & D. Antoninus tit. 19 cap. 2 § 4.

LXXVII. *Armeniæ Regem excommunicatum declarari jubet.* Dissensio, quæ intercedebat inter Rupinum filium Alizæ neptis Lievonis Regis Armeniç ex Raymundo filio natu majori Principis Antiochiç, & Boamundum Comitem Tripolitanum fratrem natu minorem prçdicti Raymundi, non modicum Ecclesiam Dei in partibus illis turbavit. Quarè Innocentius Papa anno 1199 Lievonem Regem Sedem Apostolicam in causa hujus successionis appellantem, jussit vi abstinere, quousque Legati ea de re mittendi causam dijudicarent, ut constat ex literis ultrò citròque scriptis, quç habentur in Actis Innocentii, & lib. 2 Registri Epistola 52 & seqq. & lib. 5 Epist. 43 usque 48. Cùm autem postea Lievo Rex contra fœdus Induciarum principatum Antiochiç adversus Rupinum nepotem suum crudeliter devastasset; & quemdam, qui se Patriarcham Antiochenum appellans, à Patriarcha Jerosolymitano, ipsius Pontificis mandato depositus fuerat, idem Rex protegeret, atque defenderet contra legitimum Patriarcham, aliaque multa contra fas jusque perpetrasset; in eum adeò commotus est Innocentius, ut etiam consuetam omnibus impertiri Apostolicam salutationem & benedictionem denegaverit: & nisi emendaret, Patriarchç Jerosolymitano Apostolicç Sedis Legato in mandatis dedit, ut eum jam alia ex causa vinculo excommunicationis, hinc quoque usque ad satisfactionem excommunicatum declararet. Hæc constant ex Innocentii Epistolis 2, & 7 Registri XVI, seu anni 1213, quo dictç Epistolç datç sunt.

LXXVIII. *Auxitanum Archiep. reum quinta manu se purgare statuit.* In eodem Registro XVI extat Epistola ejusdem Innocentii Pontificis Archiepiscopo Burdegalensi, Episcopo Agennensi & Abbati Clariensi, diœcesis Agennensis data, qua mandat, ut adversus Auxitanum Archiepiscopum multorum criminum reum secundum juris formam procedant. Narrat in ea Pontifex, quòd cum fœditas ejus vitæ & motum ad sedem Apostolicam delata fuisset, se de iis jam aliàs inquisitionem fieri jussisse; deinde ipsum monuisse sponte ei Ecclesiæ cedere; sed ea omnia nihil profecisse, ideòque mandare, ut diligenti facta inquisitione, si invenirent aliquid eum commisisse, quod ad depositionem sufficeret, in eum sententiam depositionis proferrent: sin verò accusatores deficerent, nihilominus ob frequentes clamores, qui contra ipsum ad Sedem Apostolicam delati essent, *eidem purgationem canonicam, cum quinta manu victnorum Episcoporum, qui ejus vitam & conversationem* nollent, indicarent: & *nisi secundùm formam prædictam infra unius mensis spatium* se purgaret, ab ea Ecclesia eum penitus removerent. Data est Epistola *Laterani XII Kal. Junii, Pontificatûs* ejus *anno XVI*, ideòque anno 1213, non verò anno 1214, ut legitur in Archiepiscopis Auscensibus Novæ Galliæ Christianæ in Bernardo III, de quo agebatur.

LXXIX. *Ille purgationis modus explicatur.* De hoc purgationis more ac modo frequens est mentio in Epistolis Ivonis Carnotensis, & præcipuè in Epistola CCVI, in qua ait, Clericum mala fama pulsatum, *sola sç manu* potuisse *purgare & in suo gradu permanere*, & hoc si certi testes non essent, qui criminis illati comprobarent veritatem; sed posterorum diligentiam expertam esse, quòd homines adderent flagitio perjurium, ideòque *districtiorem ad sedandam presbyteri infamiam* sancitam esse purgationem. *Posuerunt autem*, inquit, *hæc in discretione Episcoporum, ut secundùm quòd audiunt malam famam presbytero-*

terorum crebrescere, exigant purgatoria sacramenta à Presbyteris infamatis, cum tribus, aut quinque, aut septem collegis. Undè ita constituetur in Concilio Ilerdensi: „ Si quis „ presbyter à plebe sibi commissa fuerit „ infamatus, & Episcopus legitimis testi„ bus approbare non potuerit, suspendatur „ usque ad dignam satisfactionem, ne po„ pulus in eo scandalum patiatur. Sed si„ ve secundum canones, sive ad arbitri„ um Episcopi, collegas sibi quinque, vel „ septem adjungat, cum quibus coram po„ sito sacro Evangelio juret immunem se „ esse ab objecto crimine. Juretus in Notis ad eam Ivonis Epistolam, pluribus ostendit, vetustissimum hunc morem fuisse reos jurare cum multis aliis, qui ideo conjuratores, vel compurgatores appellabantur. Et in notis ad Epistolam LIV, in quibus refert locum ejusdem Ivonis Epistolæ 229, ubi ait: Quinta manu mulieris, vel septima purgationem ejus accipiatis, Juretus, inquam, observat, in prisca lege Alemanorum tit. 6 de juratoribus hanc formam præscribi: Ita verò sacramenta sic fieri debent, ut illi juratores manus suas supra capsam ponant, & ille solus, cui causa requiritur, verba tantum dicat, & super omnium manus manum suam ponat, ut sic eum Deus adjuvet, vel illæ reliquæ (legendùm puto reliquiæ) & illas manus quas comprehensas habet, ut de illa causa unde interpellatus est culpabilis non sit. Manum enim symbolum fidei fuisse veteribus constat. Ideo in Concilio Triburiensi, cujus verba relata ca. si quis, can. 2 q. 5, ubi agitur de Presbyterorum juramento dicitur: Manus enim, per quam corpus & sanguis Christi conficitur, juramento polluetur? absit.

LXXX. Pontifices Romani ab hac purgatione immunes. Plura hac de re Juretus locis laudatis, & in Notis ad Epistolam CCXXIX, in quibus tamen ultimis non advertit, Ivonem deceptum esse, quando in dicta Epistola scripsit: Romanorum Pontificum Sixti & Leonis exemplo edocti consulibus prudentiæ vestræ, ut secundùm quòd fama crebrescit, quinta manu mulieris, vel septima purgationem ejus accipiatis, nam Acta Synodi Romanæ de causa Sixti III accusati quòd stupro se polluisset, in quibus dicitur Sixtum se purgasse Clero, Senatu & Imperatore præsentibus, suppostitia sunt, ut in ejus Pontificatu num. XI ostendi. Quod attinet ad Leonem III, hic non se purgavit manu, vel tertia, vel quinta, vel septima; sed per Evangelii in caput impositionem, ut ex Monacho Sangallensi, in lib. 1 de Ecclesiastica cura Caroli Magni cap. 28 in ejus vita diximus, quo eodem modo jam antea se purgaverat Pelagius Primus, qui tenens Evangelia & Crucem Domini super caput suum in ambonem ascendit, & sic satisfecit cuncto populo & plebi, quòd nullum malum fecisset contra Vigilium, ut scribit Auctor libri Pontificalis, & suo loco ostendimus. Sed hic purgationis modus valde diversus erat, ab eo, de quo loquimur, quem à nullo ex Pontificibus Romanis usurpatum invenimus, quos conjuratoribus, vel compurgatoribus non indiguisse satis apertè indicat Smagradus Abbas Sancti Michaelis ad Mosam in Lotharingia, qui floruit circa annum 840. In libro enim de pressuris Ecclesiæ parte prima, improbans eam conjurandi consuetudinem, quam adinventam dicit, ut in Sacerdotes Dei liberius malevoli sæviant, quando cogunt accusatum uti desensione, quam implere minime valeat; ad exempla Damasi, Sixti & Symmachi Pontificum Romanorum, qui dicebantur purgati, postquàm plures Episcopos secum jurare compulissent, respondet: Nobis tamen quòd sic intelligendum sit, revera non patet. Planè enim à prædictis Episcopis præfatos Pontifices purgatos accepimus, sed ipsorum suggestione propria tantummodo satisfactione, ipsis etiam faventibus, eos alienos à criminibus fuisse firmatum est. Integrum Smaragdi locum refert Ivo decretorum parte 12 cap. 40. Imò Symmachi causam ab Episcopis in Synodo congregatis divino judicio servatam esse, vidimus in ejus Pontificatu num. XVII; cùm enim schismatici ad dicendum contra Symmachum testimonium, servos adduxissent, quos canones & leges ipsæ sæculi non admittunt, Synodus palmaris, quæ Romæ in hac causa celebrabatur, ejus causam divino judicio servavit, & eum ab æmulorum accusationibus liberum declaravit, nulla purgatione præmissa. Iste itaque purgationis modus à Romano aliquo Pontifice nunquam adhibitus, & ab Edmundo Martene lib. 3 de Antiquis Ecclesiæ ritibus cap. 7 prætermissus, valde diversus est à modo se purgandi, positis super caput cruce & Evangelio. De eo loquuntur etiam Hildebertus Cenomanensis Episcopus Epistola 69 ad Honorium II, & Arnulphus Luxoviensis Episcopus Epistola 9 ad Hadrianum IV. Contra hæc objici forsan posset, Leonem III duodecim presbyteros in sua purgatione habuisse, ut legitur lib. 5 capitularium cap. 36, & Paschalem Primum coram populo Romano cum Episcopis XXXIIII & Presbyteris & Diaconibus quinque juramento se purificasse juxta Theganum in Gestis Ludovici Pii apud Duchesnium Tomo 2 pag. 281. Verùm duos illos Pontifices se purgantes, liberè & voluntariè presbyteros, vel Episcopos adhibuisse, tanquam suæ famæ testes, non verò conjuratores, ex eo eruitur, quòd cùm Carolus Magnus Archiepiscopos, Episcopos, Abbates & proceres Francorum & Romanorum, ad crimina Leoni Papæ objecta exa-

examinanda, congregasset, omnes unâ voce exclamarunt: *Nos Sedem Apostolicam, quæ est caput omnium Dei Ecclesiarum, judicare non audemus. Nam & ab ipsa nos omnes, & ab ejus Vicario judicamur; ipsa autem à nemine judicatur, quemadmodum & antiquitus mos fuit. Sed sicut ipse Summus Pontifex censuerit, canonicè obedimus.* Ex quibus patet, Patres illius Concilii Romani erga Leonem se gessisse, sicut Synodi palmaris Episcopi se gesserant in causa Symmachi Papæ, quam divino judicio reservarunt. Liberè itaque & spontaneè tam Leo III, quàm Paschalis I, ne ulla suspicio penes Ecclesiam reliqua esset, adhibitis aliquot testibus, objecta crimina jurejurando diluerunt, indeque Carolus Magnus, consulto prius, ut ipsemet ait, Leone III, purgationem illam indixit presbyteris illis, quorum crimina per testes idoneos probari non possent. *Ipse ergo Sacerdos*, inquit Carolus in capitulari laudato, *si suspectosus aut incredibilis suo Episcopo aut reliquis suis Consacerdotibus, sive bonis & justis de suo populo, vel de sua plebe hominibus fuerit, ne in crimine, aut in prædicta suspicione remaneat, cum tribus, aut quinque, vel septem bonis ac vicinis Sacerdotibus, exemplo Leonis Papæ, qui duodecim Presbyteros in sua purgatione habuit, vel eò amplius, si suo Episcopo visum fuerit, aut necesse propter tumultum populi inesse perspexerit, & cum aliis bonis & justis hominibus, se sacramento coram populo super quatuor Evangelia dato purgatum Ecclesiæ reddat.* At non multò post idem Carolus Imperator à Riculfo Moguntino Archiepiscopo edoctus, hanc causam à Gregorio II fuisse definitam, in capitulari anni 803 solum presbyteri juramentum absque sociis conjuratoribus, juxta ejusdem Gregorii decretum, sufficere declaravit; in eo enim capitulari pag. 385 Tomi primi, loquens de purgatione Sacerdotum, ait: *Eam cum testibus, sicut in anteriori capitulo nostro continetur, fieri decrevimus, quoniam nesciebamus eamdem causam à beato Gregorio Papa esse definitam. Nam cùm Wormatia Generalem conventum habuissemus adlata est nobis à Riculfo Moguntiacensi Metropolitano Epistola beati Gregorii Papæ, in qua inter cetera continebantur hæc*: „ De presbytero „ verò, vel quolibet Sacerdote à populo „ accusato, si certi non fuerint testes, qui „ crimini inlato non approbent veritatem, „ jusjurandum erit in medio, & illum te- „ stem proferat de innocentiæ suæ purita- „ te, cui nuda & aperta sunt omnia, sic- „ que maneat in proprio gradu. Quæ verba sunt Gregorii II in Epistola XIII ad S. Bonifacium Tomo VI Concil. pag. 1449. Existimo itaque illam purgationem tertia, quinta, aut septima manu, vel à Leone III, vel à Paschali I, vel non multò post fuisse statutam, & ad Episcopos extensam, cùm jam in usu esset circa annum 840, quo florebat Smaragdus, ejusque antiquior mentio non reperiatur; nam Canon Concilii Ilerdensis, quem refert Ivo Carnotensis, à nobis numero LXXXIX laudatus, non est Ilerdensis Concilii anno 524 celebrati, sed alicujus alterius nobis ignoti post Leonem III habiti, cùm in eo legatur Tomo IV Concil. pag. 1615. *Quam satisfactionem nonnulli præcedentium patrum sanctum Leonem Papam in basilica Sancti Petri coram Reverendissimo Carolo Cæsare, ac Clero & plebe, ita fecisse commemorant*, Id est coram Carolo Magno, qui postea Cæsar & Augustus dictus est. Post hæc illa purgatio in usu fuit, unde Innocentius III vocat eam *purgationem Canonicam*.

LXXXI. *Innocentius Legatum Cpolim mittit, ut Græcos à schismate abducat.*

Eodem anno millesimo ducentesimo decimo tertio Innocentius Pontifex ad Constantinopolitanum Latinorum Imperium, Pelagium Cardinalem Episcopum Albanensem Legatum misit, qui ejusdem Ecclesiæ & Imperii necessitatibus vice sua provideret, eumque Henrico Imperatori, & universis Imperii Antistitibus, principibusque ac proceribus commendavit literis in eodem Registro XVI relatis num. 104 & seqq. datis *Signiæ III Kal. Septembris, Pontificatus* ejus *anno XVI*. Hunc Legatum ab Innocentio missum, ut Græcos, qui Latinis parebant, à schismate abduceret, usque ad Ecclesiæ sinum revocaret, refert Sabellicus Ennead. 9 lib. 6 scribens: *Henricus Imperator Christianæ pietatis observantissimus, se adjutorem præbuit Romani Pontificis, Legato ad hoc Byzantium misso, ut Græcos subigeret ad Romanæ Ecclesiæ ritum suscipiendum. Vix ea res moveri cœpta est, cùm seditio ingens civitatem invasit, Græcis reclamantibus Imperatoris officium esse arma curare, non sacra, satis superque à se datum, qui suam passi essent Ecclesiam Romanæ subjectam renunciari. Henricus relictis cum sua pertinacia Græcis, ad Imperii constitutionem convertitur.* Idem habet Georgius Logotheta hujus temporis Auctor Græcus in suo Chronico, quod Leo Allatius latinitate donavit, & notis illustravit, cap. 17, ubi tamen, utpote schismaticus, Pelagii Legati severitatem exaggeravit, ut illum crudelitatis notaret.

LXXXII. *Idem Legatus vestimentis purpureis amiciebatur.*

De Pelagio Legato hæc habet dictus Georgius Logotheta loco laudato: *Sub uno Byzantii imperante ad Regnum urbium à summo Pontifice Præsul, ipsi Legatum intitulant, Pelagius nomine Papæ prærogativas omnes referens, ablegatur: namque calceos rubros induebat, neque diversicoloribus indumentis amiciebatur, quin imò equi sagulum, & fræna eodem insiciebantur veneno.* Ex his verbis Henricus Spondanus ad annum

SÆC. XIII. INNOC. III. annum 1213 num. 24 observat, purpuram proprium fuisse colorem Legatorum à latere, etiam antequam communis facta esset omnibus Cardinalibus in Concilio Lugdunensi sub Innocentio IV. Postea tamen ad annum 1244 num. 4 in Concilio Lugdunensi proprium insigne, ut equo sedentes, galerum seu capellum rubrum gestarent, Cardinalibus ab Innocentio IV concessum, dicit scribere Platinam, Gaguinum, Sabellicum, Æmilium & Onuphrium in Adnotatione ad Platinam; tandemque addit, jam ipsos antehac, seu ante Concilium Lugdunense, reliqua veste purpuratos, multorum esse assertionem, quos tamen non citat. Sed si Spondanus in priori loco, loquens de purpura, intelligatur, ut intelligendus videtur, de vestimentis purpureis, memoria labitur, nam cùm eo in loco dicat, purpuram omnibus Cardinalibus factam esse communem in Concilio Lugdunensi, Auctores tamen quos citat postea ad annum 1244 loquuntur tantùm de galero rubro, non verò de vestimentis purpureis, quæ Ciaconius dicit Cardinalibus data esse à Bonifacio VIII: *Cardinalatûs dignitatem*, inquit, *admodum auxit, gravissimas pœnas iis irrogans, qui Cardinalem re, aut verbo, aut opere læsissent, quibus & purpurei coloris vestimenta dedit*. Verùm cùm Ciaconius nullum hujus rei testem adducat, dici posse mihi videtur, jam tempore Innocentii III Cardinales calceis rubris & ejudem coloris vestimentis usos esse; ac verba superius laudata Georgii Logothetæ ad omnes Cardinales extendi debere. Hinc Henricus Ostiensis in Summa de pœnitentia § *Cui confitendum*, vers. *Cui Cardinales*, desumpsisse videtur, Cardinales debere esse rubicundiores ebore antiquo, quoad Charitatem & passionis Christi memoriam; eosdemque vitam exponere pro Christiano nomine augendo, arctari; hoc enim denotat purpureus color. Henricus autem Ostiensis floruit ante Bonifacium VIII, cùm creatus fuerit Cardinalis ab Urbano IV, & obierit ante annum 1274, quo Petrus de Tarantasia, ut Episcopus Ostiensis interfuit Concilio Lugdunensi. Attamen cùm Henricus Ostiensis explicari possit de galero rubro, hanc conjecturam aliis discutiendam relinquo, nibil enim hac de re certi definiri potest.

Concilium Lateranense IV, Generale XII.

LXXXIII. *Innocentius PP. omnes ad sacrum bellum hortatur.* INnocentius III Pontifex è tribus arduis negotiis, quæ tanquam vir animosus, & confidens in Domino, ut loquitur Ursperegensis Abbas, explere dispofuerat, videlicet depositione Ottonis à culmine Imperiali, provectione succursûs Terræ sanctæ, & convocatione Concilii universalis: primo jam expleto, ut superius visum est; cetera promovere cœpit, dum initio anni millesimi ducentesimi decimi tertii afflictissimæ Ecclesiæ animum adjiciens, literas pro ejusdem Terræ Sanctæ subsidio scripsit encyclicas ad universos fideles, cum indulgentia remissionis peccatorum, & innovatione sententiarum latarum contra eos, qui aliquid opis, aut mercis Saracenis deferrent; ac denique ad implorandum divinum auxilium, certas preces cum jejuniis & eleemosynis indicens, tanquam etiam præparatorias ad Concilium Generale, quod pro ejusdem Terræ sanctæ subventione, & aliis Ecclesiæ necessitatibus, ac morum reformatione indixit. Literæ illæ encyclicæ sunt ordine 28 lib. 4 Registri XVI, seu anni 1213, ex quibus constat, subsidium Terræ Sanctæ Innocentio adeo cordi fuisse, ut propter illud revocaverit omnes indulgentias concessas iis, qui procederent contra Mauros in Hispaniam, vel contra hæreticos in Provinciam: *Propter eamdem causam*, inquit, *remissiones & indulgentias hactenus à nobis concessas procedentibus in Hispaniam contra Mauros, vel contra Hæreticos in Provinciam revocamus*, id est procedentibus contra Albigenses.

LXXXIV. *Concilium Later. IV. Generale XII indicitur.* Eodem anno millesimo ducentesimo decimo tertio literis *Laterani XIII Kalend. Maii Pontificatûs* ejus *anno sexto decimo* datis Archiepiscopo & Episcopis, Abbatibus ac Prioribus per Viennensem provinciam constitutis, quæ sunt ordine 30, & aliis ordine 34 Patriarchæ Alexandrino, ac tandem aliis ad universos per orbem Antistites exaratis, Innocentius Synodum Oecumenicam, ad eamdem expeditionem promovendam, & Ecclesiam ab hæresibus & pravis moribus repugnandam indixit, anno millesimo ducentesimo decimo quinto, Kalendis Novembris Romæ celebrandam: *Universitati vestræ*, inquit, *per Apostolica scripta præcipimus, quatenus vos taliter præparetis, quòd à præsenti dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo tertio decimo anno usque ad duos annos & dimidium, præfixis vobis pro termino Kalendis Novembris, nostro vos conspectui præsentetis cum modestia & cautela*. Incipit hæc prior Epistola his verbis, *Vineam Domini Sabaoth*, ejusque exemplaria ad Patriarchas, Archiepiscopos, Abbates & Priores totius orbis Christiani transmissa sunt.

LXXXV. *Numerus Patrum Concilii.* Concilio interfuisse Episcopos Quadringentos & duodecim, ac inter eos duos Patriarchas, Constantinopolitanum scilicet & Jerosolymitanum, Latinos utique, & Archiepiscopos septuaginta & unum, vel septua-

septuaginta septem, scribunt Urspergensis Abbas, Parisius & Chronographus Mailrosensis, apud quos legitur, eos omnes fuisse numero CCCCXII, in eo non computatis Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, Priorum & capitulorum absentium procuratoribus, quorum tantus non fuit numerus. Legatorum verò Friderici Regis Siciliæ, in Romanorum Imperatorem electi, Henrici Imperatoris Constantinopolitani, Regum Franciæ, Angliæ, Hungariæ, Jerosolymorum, Cypri, Aragoniæ, necnon aliorum Principum & Magnatum, civitatum & aliorum virorum *tam ingens affuit multitudo, ut præ nimia multitudine Magnatum Episcopus quidam expiraverit. Quod cùm ad aures Domini Papæ devenisset, juravit per Sanctum Petrum, quòd mausoleum ejus lapide marmoreo signaretur*, inquit Chronograhus Mailrosensis, qui addit cum Parisio, Antiochenum Patriarcham gravi infirmitate detentum venire non potuisse, sed misisse pro se Vicarium suum Anthedarensem Episcopum, Alexandrinum verò sub Saracenorum dominio constitutum misisse pro se Germanum Diaconum suum.

LXXXVI. *Locus & tempus Concilii.* Concilium celebratum fuisse in Basilica Lateranensi, seu sancti Salvatoris, quæ *Constantiniana* appellatur, testantur iidem Auctores, qui & disertè afferunt, illud habitum anno millesimo ducentesimo decimo quinto, mense Novembri, præsidente eidem Innocentio Papa tertio, Pontificatus ejus anno decimo octavo. Annalista Mailrosensis, *Celebratum est*, inquit, *Concilium Generale apud Romam per XV dies ad Kalendas Novembris*, ideoque supponit Concilium, quod ad Kalendas Novembris indictum fuerat, eo die cœptum esse; sed Godefridus Monachus Coloniensis, qui Annales suos terminat anno 1237, Concilium habitum esse ait, à festo Sancti Martini, seu à die undecima Novembris, usque ad festum Sancti Andreæ, seu diem trigesimum ejusdem mensis. Verùm major fides videtur habenda Mailrosensi, qui Concilium incœptum scribit Kalendis Novembris, nam præterquamquod ad illum diem Indictum fuerat ab Innocentio; cùm in Concilio actum sit de causa Stephani Cantuariensis Archiepiscopi teste Matthæo Parisio, & Epistola Innocentii scripta universis Ecclesiæ Cantuariensis suffraganeis, qua confirmat sententiam in eum latam, data sit *Laterani pridie Nonas Novembris*, post tractatum super hoc in Concilio habitum, apparet die quarta mensis Novembris Stephani Cantuariensis causam jam in Concilio fuisse agitatam, & consequenter illud cœptum esse ante diem undecimum ejusdem mensis. Ex dicendis tamen infra ex Richardo de Sancto Germano, Concilium à festo Sancti Martini ad festum Sancti Andreæ ter congregatum est. Vide dicenda num. 99, ubi ostendam in Concilio actum de rebus Imperii.

LXXXVII. *In eo expeditio in Terram sanctam decernitur.* In eo Concilio egregias habuit Innocentius Pontifex, pro rerum necessitate & dignitate, ad patres admonitorias atque hortatorias Orationes, in quarum priori, in hæc verba Christi, Lucæ 22, *desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar*, ait, se triplicis Paschatis celebrationem desiderare; corporalis, spiritualis & æterni: corporalis, ut fieret transitus de loco ad locum pro miserabili Jerusalem libetanda: spiritualis, ut fieret transitus de statu in statum pro universali Ecclesia reformanda: æterni, ut fieret transitus de vita ad vitam pro cœlesti gloria obtinenda. Post hæc, *multa*, inquit Annalista Mailrosensis, *ad extirpationem vitiorum, ad destructionem hæreticorum, ad confirmationem etiam fidelium & emendationem morum, Spiritu Sancto inspirante, sunt constituta. Inter quæ etiam statutum est, & approbante sacro Concilio auctoritate Apostolica firmiter præceptum, ut ad subsidium Terræ Sanctæ omnes omnino in Ecclesiis beneficiati tam subditi quàm Prælati vicesimam partem omnium ecclesiasticorum proventuum per subsequens triennium integrè conferrent per manus eorum, quos ad hoc opus Apostolica assignaret providentia, exceptis quibusdam Religiosis, & iis qui personaliter in Terram sanctam essent profecturi. Ipse autem dominus Papa, & omnes Cardinales ne in humeros aliorum onera importabilia imponere viderentur, decimam omnium proventuum suorum persolverunt. Præter hæc etiam dominus Papa triginta millia librarum DCCC signatis assignavit*. Hæc eadem habentur in Expeditione pro recuperanda Terra sancta, Actis Concilii ex codice Mazarino, subjuncta Tomo XI Concil. pag. 224, in qua & additur, Pontificem Crucesignatos ab oneribus publicis immunes esse jussisse, & sub Apostolicæ Sedis protectione suscepisse: ipsorum creditores ad remittendas illis usuras, & præstitum de illis solvendis juramentum, Ecclesiastica censura cogi mandasse: piratas & eorum fautores, item Christianos, qui Saracenis arma, naves, aut machinas bellicas suppeditanr, vel in pitaticis Infidelium navibus cutam gubernationis exercent, anathemate perculisse: torneamenta sub eadem pœna ad triennium prohibuisse: pacem denique seu treugam per quadriennium toto orbe Christianorum imperasse: *Omnibus autem*, inquit Pontifex, *qui laborem propriis personis subierint & expensis, plenam suorum peccatorum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confessi, veniam indulgemus*, &c. *Omnibus etiam piè proficientibus in hoc opere in communi universalis Synodus*

dus omnium beneficiorum suorum suffragium impartitur, ut eis dignè proficiat ad salutem. Initio autem jam dixerat, se *sacro approbante Concilio* diffinire, ut Crucesignati conveniant in regnum Siciliæ *in Kalendis Junii sequentis post proximum*, idest, Kalendis Junii anni 1217, ut illa verba denotant, & expresse habet Mailrosensis, qui ait: *Præceptum est etiam ut anno secundo sequenti, idest, anno ab Incarnatione Domini 1217 omnes Cruce sancta signati ab universis mundi partibus congregati in Kalendis Junii in regno Scotiæ* (legendum Siciliæ) *adunarentur.*

LXXXVIII. *Albigensium & Almarici hæreses damnantur.*

Septuaginta canones in hoc eodem Concilio conditi sunt, quorum primo, post explicatam primùm Catholicam fidem contra varios hæreticorum errores, damnata est Albigensium hæresis: & speciatim vocabulum Transubstantiationis panis & vini in carnem & sanguinem Domini in sacrificio missæ, ad cavendas tollendasque omnes hæreticorum tergiversationes, receptum est, ejusque antiquissima doctrina confirmata. Canone secundo damnati fuere Almarici seu Amalrici Hæresiarchæ impia dogmata, quæ recensent Roberrus Gaguinus lib. 6 sub Philippo Rege, Genebrardus lib. 4. Chronologiæ & Prateolus, ac tandem Natalis Aexander sæculi XIII cap. 3, art. 2.

LXXXIX. *Joachimi Abbatis libellus contra Petrum Lombardum etiam damnatur.*

Eodem canone secundo damnatus est liber Joachimi Abbatis Florensis contra Petrum Lombardum de unitate seu essentia Trinitatis, in quo Joachimus appellat, *ipsum hæreticum & insanum, pro eo quòd in suis dixit sententiis quoniam quædam summa res est Pater & Filius & Spiritus sanctus, & illa non est generans, neque genita, nec procedens;* ex eo enim Joachim Abbas credidit Petrum Lombardum in divinis quaternitatem inducere, tres personas & communem insuper asserendo essentiam: nam sic à Lombardo essentiam dici existimabat, quasi aliquid à tribus personis distinctum, quæ veluti quarta res dici posset. Negabat autem unitatem essentiæ trium personarum esse veram, realem & simplicem, asserens eam similitudinariam duntaxat & collectivam, quasi ex pluribus congregatam, sicut multi homines unus populus, & multi fideles una Ecclesia dicuntur: *Si quis igitur*, inquiunt Patres, *sententiam seu doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus confutetur.* Ex his autem male quis inferret Joachimum hæresis nota inurendum, nam pertinax in errore non fuit, & Ecclesiæ judicio suas omnes assertiones & scripta subjecit; post præfata enim verba Patres in Concilio subdunt: *In nullo tamen per hoc Florensi monasterio, cujus ipse Joachim extitit institutor, volumus derogari: quoniam ibi & regularis institutio est & observantia salutaris, maximè cùm idem Joachim omnia scripta sua nobis assignari mandaverit, Apostolicæ Sedis judicio approbanda, seu etiam corrigenda: dictam Epistolam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ cunctorum fidelium, disponente domino, mater est & magistra.* Quare Honorius III Innocentii successor literis à Jacobo Græco Monacho Florensi, qui sæculi proximè elapsi initio Joachimi vitam ex variis monumentis collegit, cap. 5 relatis vetuit, ne propter libellum illum in hoc Concilio Lateranensi damnatum, ipsi, aut Florensi Ordini detrahatur; & Albericus Monachus Trium Fontium in Chronico ad annum 1201 ea damnatione narrata, subdit: *Tamen cetera Joachim opuscula, & vitam ejus religiosam & morum institutionem & eruditionem, quam in Florentino* (legendum Florensi) *Monasterio idem Joachim reliquerat, Papa Innocentius III non improbavit, sed approbando commendavit.*

XC. *Joachimus Congregationem Florensem instituit.*

Sed quia hic beatus doctor Joachimus, à quibusdam Sanctus, Doctor, ac Propheta, à quibusdam verò illusor, hypocrita & pseudo-Propheta dictus, quædam hic de eo referre abs re non erit, ex quibus patebit, præfati libelli ejus damnationem sanctitati ejus non officere. Joachimus Abbas Curatii, monasterii Ordinis Cisterciensis in Calabria citeriori, ac diœcesi Materana positi, à suis Cisterciensibus exagitatus, quasi divinationibus fictitiis & superfluis, quæ ad ipsum non spectarent, diffunderetur; res ad Clementem III delata est, qui literis Pontificatûs anno primo *Laterani sexto Idus Junii* datis, ideoque anno 1188, & à Jacobo Græco laudato cap. 4 relatis, eum hortatus est, ut expositionem Apocalypsis, & Opus Concordiæ, jubente Lucio III inchoata, & postmodum mandante Urbano III ejus successore composita, compleret & diligenter emendaret, ac postea discussioni Apostolicæ Sedis & judicio sese præsentaret. Quare Joachimus Curatiensi Abbatiæ renunciavit, & ut injunctum opus ad debitum finem perduceret, aliò migravit, in deserta scilicet Silæ, ubi monasterium *de Flore* dictum construxit, quod deinceps Regum Siciliæ, Ducumque Calabriæ, atque Imperatorum munificentia crevit; eique cetera ejusdem Congregationis cœnobia subjecta esse voluit Joachimus, postquam Cistercienses reliquit, & novam Congregationem à Cistercio divisam, atque *Florensem* à primo ejus cœnobio cognominatam, instituit.

XCI. *Quidam ejus libellum interpolatum credidit.*

Manricus in Annalibus Cisterciensibus ad annum 1188 cap. 4 existimat hinc originem

SÆC.XIII. INNOC. III. ginem cœpisse longa Joachimi dissidia cum Cisterciensibus, quæ ultra ejus mortem producta sunt, Cisterciensibus in eum acriter invectis, quasi malè scripsisset de Trinitate, atque accusantibus in Concilio Lateranensi recens defuncti libros, quod ipse vivens videtur prophetasse, in suo scilicet Opere super Jeremiam cap. XI, ubi juxta interpretationem Jacobi Græci, quam & aliqui Cistercienses amplectuntur, prædixit nominis & ordinis sui diffamationem, ac libelli præfati damnationem. Unde non sine magno fundamento suspicantur aliqui, Congregationis Florensis inimicos libellum illum sub Joachimi nomine publicasse, ut ea aboleretur: *An verò aliquid*, inquit Jacobus Græcus laudatus cap. 5 *fuisset appositum in opere illo, antequam Concilio præsentaretur, Dei judicio examinandum relinquatur. Nam hoc ipsum apertissimè idem Joachim prædixisse videtur in caput XI super Jeremiam*. Hæc conjectura firmari potest ex eo, quòd Papebrocius ad diem XXIX Maii in Commentario prævio ad Vitam B. Joachimi § 4 loquens *de Psalterio Decachordo*, ab eo composito, ostendit, Joachimum magna verborum, exemplorumque claritate mysterium Trinitatis doctissimè elucidare, ac eas scripturas atque similitudines, quas in libello ut perperam usurpatas damnat Concilium, in psalterio neutiquam sic usurpari, ut redargui possint.

XCII. Joachimi Abbatis virtutes. Sed quidquid sit de suppositione, seu potius interpolatione præfati libelli contra Petrum Lombardum, Manricus in laudatis Annalibus Cisterciensibus Tom. I & 2, & Papebrocius loco citato, pluribus Auctoribus in medium adductis, & ejus vitâ accuratè examinatâ, ostendunt, in Joachimo prophetiæ donum, comprobasse eventus, sanctitatem, miracula, doctrinam, libros. Lucas Archiepiscopus Consentinus in Calabria citeriori, ipsius Joachimi olim scriba familiaris, apud Papebrocium laudatum § 3 scribit, se eum vidisse *anno secundo Pontificatûs Lucii Papæ*, subditque: *Tunc coram eodem domino Papa & consistorio ejus cœpit revelare intelligentiam Scripturarum, & utriusque Testamenti concordiam, à quo & licentiam scribendi obtinuit, & scribere cœpit*, &c. *Mox verò ut me cognovit intelligere aliquid & notarium esse Abbatis mei, rogavit eum, ut me sibi concederet Scriptorem, quod & actum est*. Refert postea se ministrasse ei celebranti Missam, & pietatem ejus esse miratum, cùm nonnumquam illum lachrymantem vidit tam in celebratione missæ, quàm cùm in ea *passio Dominica* legeretur. Varia habet de ejus vigiliis sobrietate, castitate, constantia in oratione, & jejunii rigore, testaturque ejus meritis solutam sibi fuisse linguam, depulsam febrim, & repressam intempestivi potûs appetentiam. SÆC.XIII. INNOC. III.

Gregorius Laurus, seu de Lauro, seu de Laude, Sagitiariensis Abbas Ordinis Cisterciensis in Apologia B. Joachimi pag. XCIII. Ejus miracula.
303 refert, *Matthæum Guerram*, post probatam in Concilio Tridentino operam suam, propter egregiam, qua excelluit, Theologiæ canonumque peritiam, Fundanum creatum Episcopum, indeque ad Episcopatum Sancti Marci in Calabriam patriam suam translatum, in suis super Psalterium B. Joachimi notulis MSS. hæc de eo scribere: *Ego Matthæus Guerra scripsi. Abbas Joachim, compatriota meus Cœliei natus* (locus distat à civitate Consentina quatuor milliaribus) *Monachus Cisterciensis, Institutor Ordinis Florensis, in vita, in morte, & post mortem miraculis claruit*. Certè in loco ubi mortuus, & primùm humatus fuit, arferunt aliàs lampades, & in monasterio Floris simili honore cultum fuit novum ejus sepulcbrum, ad quod auxilii causa, tum energumenos, tum alio quocumque morbo laborantes accedere solitos & juvari plura exempla manifestant. Abbates & Monachi Ordinis Fiorensis anno 1346 in monasterio Florensi congregati, unum ex suis Romam misere, qui peteret, Episcopos delegari, qui inquirerent de miraculis in vita & post mortem à Joachimo factis. Et in hoc usque sæculum sepulcbrum ejus veneratum fuit visitantium concursu, & celebratum miraculis.

Quod attinet ad ejus prædictiones, eum varia spiritu prophetico prænunciasse, quæ postea evenére, certis exemplis demonstrant iidem Manricus & Papebrocius laudati, indeque contigisse credunt, ut aliquas fictitias prorsus atque inanes prædictiones quidam ei adscripserint, quarum nugacitas effecit, ut suspensi hæserint viri etiam sapientissimi, quo loco haberent Joachimum, vel quid de spiritu illius statuerent. Qua de re Auctores citati legendi. Tandem, ut quę Joachimum spectant, absolvam, Gregorius de Laude in ejus Apologia citata detexit ex Actis publicis, Joachimum anno millesimo ducentesimo secundo ad cœlestem patriam migrasse, quod confirmat laudatus Lucas Consentinus Archiepiscopus, dicens quòd ob singularem beati Joachimi devotionem, qua erga quindenam dominicæ passionis afficiebatur, *forte ei datum sit, ut in sabbato, quo Sitienter cantatur, mortalis vitæ dolore arderet, & verum adeptus sabbatum, ut Cervus ad fontes properaret aquarum*. Cùm autem Gregorius de Laude scribat, Joachimum die trigesima mensis Martii ad æternam felicitatem trasmigrasse, & anno 1202 sabbatum dominicam Passionis præcedens, quando Introitus missæ incipit, *Sitientes veni-* XCIV. Ejus prædictiones & annus mortis.

venite ad aquas, incidat in diem 30 Martii, cùm Pascha celebratum sit die 14 mensis Aprilis, apparet Joachimum eo anno mortuum esse. Quare Albericus in Chronico, annum à Paschate incipiens, mortem ejus conjungit cum anno 1201, sicuti & Auctor magni Chronici Belgici, qui Albericum exscripsit pag. 210. Ex iis corruunt quæ contra Joachimum à quibusdam dicuntur, constatque libellum quidem ejus de Trinitate in Concilio Lateranensi damnatum fuisse, sed tamen eum virum Catholicum, & sanctæ fidei orthodoxæ sectatorem declaratum esse. Quæ de celebri adeò viro, occasione canonis secundi Concilii Lateranensis IV, telata Lectori forsàn tædiosa non erunt.

XCV. *Innocentius PP. in Concilio Lateran. Patriarchalium sedium ordinem & privilegia renovat.*

Canon Quintus Lateranensis Concilii antiqua Patriarchalium sedium privilegia renovat; statuitque, ut *post Romanam Ecclesiam, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpote mater universorum Christi fidelium, & magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Jerosolymitana quartum locum obtineant*. Jura verò Patriarcharum explicat in eo posita, ut postquam à Romano Pontifice pallium acceperint, præstito sibi fidelitatis & obedientiæ juramento, pallium & ipsi suis suffraganeis conferre possint, recipientes per se professionem canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. Ut in provinciis omnibus, eorum jurisdictioni subjectis, ad eos, cùm necesse fuerit, appelletur: *Salvis appellationibus ad Sedem Apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum*. Denique ipsis permittitur, ut *dominicæ Crucis vexillum ante se faciant ubique deferri, nisi in urbe Romana, & ubicumque Summus Pontifex præsens extiterit, vel ejus Legatus utens insigniis Apostolicæ dignitatis*. Alii Concilii canones explicantur à Natali Alexandro Sæculi XIII dissert. 1 art. 1.

XCVI. *In eodem Concilio Comitis Tolosani ditio Simoni Montisfortis conceditur.*

Anno Christi millesimo ducentesimo decimo quarto Petrus Beneventanus Apostolicæ Sedis Legatus Concilium apud Montem pessulanum celebravit, cui adfuere quinque Archiepiscopi, Episcopi viginti & octo, Abbatum, aliorumque virorum Ecclesiasticorum ingens numerus, in quo dominium civitatis Tolosanæ, totiusque ditionis, quæ fuerat Raymundi Comitis excommunicati & depositi, Simoni Comiti Montisfortis hæreticorum Albigensium debellatoris, cujus virtute & armis hæ ditiones partæ erant, collatum est, ut nu. LX jam diximus. Cùm autem Synodi postulatis annuisset Pontifex, eamque concessionem confirmasset, usque ad futuram Synodum universalem Laterani celebrandam anno 1215 eamdem concessionem in hoc Concilio confirmavit, ut disertè scribit Petrus Vallis-Sernensis Hist. Albig. cap. 83. *Anno Verbi Incarnati* 1215, inquit, *mense Novemb. dominus Papa Innocentius III... in Lateranensi Ecclesia celebravit in urbe Roma generale Concilium & solemne*. Et post pauca: *Dominus etiam Papa approbante pro majori parte & saniori sacrosancto Concilio, in hunc modum ordinavit de negotio memorato. Statuit siquidem & providit, quòd Tolosa civitas & aliæ terræ à Crucesignatis obtentæ, concederentur Comiti Montisfortis, qui in prædicto negotio viriliter & fideliter laboravit supra omnes: terram verò, quam Comes Tolosanus habuerat in Provincia, custodiri voluit Summus Pontifex, ut de illa fieret provisio in parte, vel in toto, filio dicti Comitis Tolosani: si tamen per certa fidelitatis & bonæ conversationis indicia ostenderet se misericordia dignum esse*. Decretum hac de re editum ex Spicilegii Dacheriani Tomo VII translatum est in Tomum XI Concil. editionis Labbeanæ pag. 234.

XCVII. *Sententia suspensionis in Cantuariensem Archiep. in eodem confirmatur.*

Stephanus Langtonus, quem ab Innocentio Papa anno 1207 consecratum Archiepiscopum Cantuariensem & Cardinalem Presbyterum tit. Sancti Chrysogoni creatum, superius num. XLIX vidimus, accusatus fuit in hoc eodem Concilio à procuratoribus Angliæ Regis, quòd ipsius favore & concilio, Barones Angliæ Regem à solio depellere molirentur: Cùmque à Sede Apostolica literas accepisset, quibus jubebatur, ut censuris Ecclesiasticis dictos Barones ad pacem & obedientiam Regi exhibendam revocaret, Pontificii mandati negligens illis connivere visus erat, ideòque Wintoniensis Episcopus, aliique auctoritate Apostolica delegati, ipsum à divinorum celebratione suspenderant. Re ad Concilium delata, *Archiepiscopus quasi convictus, & non mediocriter confusus, nihil respondit, nisi quòd à suspensione petiit absolvi. Cui Papa cum indignatione tale fertur dedisse responsum: Frater per Sanctum Petrum non ita de facili beneficium absolutionis impetrabis, qui non solùm ipsi Anglorum Regi, verùm etiam Romanæ Ecclesiæ tot & tales injurias irrogasti. Volumus quoque cum plena Fratrum nostrorum deliberatione decernere, qualiter tam temerarium puniamus excessum. Tandem habito super hoc cum Cardinalibus tractatu, suspensionis sententiam in ipsum Archiepiscopum subscriptis literis confirmavit*, inquit Matthæus Parisius pag. 189.

XCVIII. *Angliæ proceres excommunicantur.*

Excommunicati sunt pariter in eodem Concilio Anglicani proceres, eorumque fautores, qui Joannem Angliæ Regem regno privare moliebantur, quod constat ex Epistola, quam Innocentius Pontifex scripsit

psit Abbati de Albedunte, Archidiacono Pictaviensi, & Magistro Roberto Officiali Norwicensis Ecclesiæ ab eodem Parisio pag. 192 relata, in qua ait: *Ad vestram volumus notitiam pervenire quòd nos nuper in Generali Concilio constituti excommunicavimus & anathematizavimus ex parte Omnipotentis Dei, Patris & Filii & Spiritûs Sancti, auctoritate quoque beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus ac nostra Barones Angliæ, cum adjutoribus & fautoribus suis, qui Joannem illustrem Regem Anglorum, Crucesignatum & vassallum Ecclesiæ Romanæ persequuntur, molientes ei regnum auferre, quod ad Romanam Ecclesiam noscitur pertinere.* Excommunicati sunt etiam omnes, qui ad occupandum vel invadendum regnum, aut impediendum auxilia ipsi destinata operam vel opem impenderent. Terras denique conjuratorum procerum interdicto subjecit. Epistola data est *Laterani XVII Kal. Jan. Pontificatûs* ejus *anno XVIII*, ideoque non multò post Concilium eodem anno 1215, non verò anno consequente 1216, ut legitur Tomo XI Concil. pag. 237, anno enim 1216 die decima quarta Decembris jam mortuus erat Innocentius, ut ex dicendis constabit.

XCIX. *Friderici electio in Imperatorem confirmatur.*

Actum esse in eodem Concilio de rebus Imperii, quod Friderico assertum est, rejecto Ottone, Richardum à Sancto Germano Auctorem coævum in Chronico MS. asserere, scribit Odoricus Raynaldus, dicens ex eodem Auctore omnium Principum Nuncios ad Concilium illud confluxisse; misisseque Oratores suos, Ottonem, ac Fridericum; alterum, ut obtenta veniâ, Imperium recuperaret, à quo dejectus fuerat; alterum, ut sibi assereret, atque etiam asperioribus animis utrimque certatum; adeo ut nunciis ex utraque parte objecta diluere ac retorquere nitentibus, exulcerati animi in asperiora verba proruperint. *Quo viso*, inquit, *Innocentius assurgens è Pontificio solio, manu silentio indicto sacrum Senatum dimisit. Cùmque à B. Martini, ad S. Andreæ festum ter Concilium coegisset, electionem Principum, qui Fridericum salutarant Imperatorem, confirmavit.* Ita Raynaldus ex Richardo à Sancto Germano, ex quo consequenter habemus, Concilium usque ad festum Sancti Andreæ, seu diem trigesimum Novembris durasse.

C. *Agitur etiam in eo Concilio de Ecclesiis Cypriis.*

Stephanus Lusinianus in Historia Cypria, quam Gallicè scripsit, docet nos in eodem Concilio actum esse de Ecclesiis Cypriis; *absente enim*, inquit, *Hugone Lusiniano Rege, & bellis adversùs Saracenos occupato, ejus conjux Aloisia Regina nuncios ad Lateranense Concilium cum mandatis misit, qui peterent, ut quies restitueretur Ecclesiæ Cypriæ, tum valde perturbatæ, quòd Græcis Episcopis, qui in insulam omnem, potestatem exercebant, parere Latini nollent. Item ut Salaminus Archiepiscopus, qui eversa Salamine Famagustam translatus fuerat, Nicosiam Famagusta transferretur, in qua nobilitas universa, reginsque comitatus & Latini omnes versabantur. Annuit Concilium Reginæ postulatis, Nicosiam translatus Archiepiscopatus: creatus Latinus Archiepiscopus, qui Latinis tantùm præesset, cui & Græci ipsi paruerunt, sublato è vivis Archiepiscopo Simone. Tres alii Latini Episcopi instituti, Famagustanus, Nemosiensis, Paphius: & Græci Episcopi quatuordecim ad Latinorum numerum redacti, iisdemque in urbibus. Quibus defunctis eorum Ecclesiæ ac decimæ Latinis attributæ sunt, certo tantùm stipendio Græcis concesso.* De iisdem Græcorum & Latinorum pacificandis & ordinandis Ecclesiis, edita est postea Cypria Constitutio Alexandri IV, quæ extat Tomo XI Concil. pag. 2352 & seqq.

CI. *Quædam alia in Concilio gesta, & ejus finis.*

Fuisse prætereà quædam alia in hoc Concilio agitata, Scriptores alii asserunt. De Tolerano Primatu controversiam discussam esse ex Toletanæ Ecclesiæ codice MS. refert Garsias Loaisa in Notis ad decretum Gundimari, qua de re vide dicta in Urbano II num. VII. Approbatum esse ab eodem Concilio Minorum Ordinem refert Wadingus, testesque profert multos, quorum aliquot nondum typis editi sunt. Sanctum etiam Dominicum huic Concilio interfuisse, & Innocentium approbasse ejus consilium Instituendi Prædicatorum Ordinem refert Theodoricus in ejus Vita lib. 1 cap. ult. qua de re superius num. LXVII actum est. De ejusdem ordinis confirmatione dicetur in Honorio III. Tandem Concilium durasse usque ad festum Sancti Andreæ num. LXXXVI vidimus. Sed ex mox dictis, die 14 Decembris jam finitum erat ab aliquot saltem diebus, cùm Pontifex in Epistola ea die data, de qua num. XCVIII, asserat, se *nuper* in Concilio generali excommunicasse Barones Angliæ.

CII. *Post Concilium Innocentius Romæ aliquanto tempore remanet.*

Innocentius Pontifex absoluto Concilio Lateranensi, multo adhuc tempore Romæ remansit, antequam ex ea urbe exiret ad reconciliandos Pisanos cum Genuensibus, quorum bello præcipitatum fuisse Concilii exitum, ideoque nihil in eo decerni potuisse, Summo Pontifice ad eas lites componendas evocato, frustrà scribit Platina in Vita Innocentii. Cùm enim ex dictis Concilium solutum fuerit exeunte mense Novembri, seu in festo Sancti Andreæ anni 1215, Innocentius tamen dominica post Octavas Epiphaniæ, seu die decima septima Januarii anni insequentis 1216 adhuc Romæ erat, quod constat ex Matthæo Parisio, qui ad annum illum scribit, Innocentium, *quem vacillantis Ecclesiæ cura solici-*

SÆC. XIII. INNOC. III.

licitabat, *effigiem vultûs Domini*, *quæ Veronica dicitur*, *ut moris est*, *de Ecclesia Sancti Petri versùs hospitale Sancti Spiritûs reverenter eum processione* bajulasse. Cùmque effigies in locum suum reportaretur, ipsa sese sponte vertice deorsum invertit: idque Pontificem, ut triste præsagium horrentem, quandam orationem in ejusdem Sanctæ Imaginis honorem composuisse, decemque dierum indulgentiam recitantibus eam concessisse. Non refert quidem Parisius diem ejus eventûs, sed illum habemus ex Actis Innocentii, in quibus numero ultimo ex editione Baluzii, de eo legitur: *Instituit autem apud Hospitale prædictum* (scilicet Sancti Spiritus, cujus fundationem jam retulerat Auctor Actorum) *stationem solemnem dominica post octavas Epiphaniæ*, *in qua populus illic confluit Christianus ad videndum & venerandum sudarium Salvatoris*, *quod cum hymnis & Canticis*, *psalmis & faculis à basilica Sancti Petri ad locum illum processionaliter deportant*, *& ad audiendum & intelligendum sermonem exhortatorium*, *quem ibi facere debet Romanus Pontifex de operibus pietatis*, *& ad promerendam & obtinendam indulgentiam peccatorum*, *quam exercentibus se ad opera misericordiæ pollicetur*: *ad quæ ut alios non solùm verbis provocet*, *sed exemplis*, *egenis omnibus ad illas spirituales nuptias concurrentibus*, *panes*, *carnes & denarios constituit elargiri*: *quorum omnium rationem idem prudentissimus Præsul exposuit in homilia*, *quam super illius diei evangelium exaravit*. Cùm itaque dominica post octavam Epiphaniæ, qua cantatur Evangelium, *Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ*, anno 1216 concurrat cum die decima septima Januarii, Pontifex eo die adhuc Romæ erat.

CIII. *Stationem solemnem ad venerationem sacræ Imaginis Veronica dictæ instituit.*

Hujus sudarii, seu veli, quod à pia fœmina *Veronica*, seu Berenice dicta, capiti suo detractum Christo Domino crucem magna angustia bajulanti, ad cruentam faciem tergendam porrectum fuisse, antiquam ferre traditionem, gravissimorum Auctorum testimonio confirmatam, scribunt Onuphrius & alii recentiores. Idem Matthæus Parisius meminit ad annum 1249, ubi postquam dixit, Prædicatores attulisse quandam petram albi marmoris, quæ à tempore Christi in Terra sancta vestigium impressionis Salvatoris protendebar, subdit: *Taliter etiam dicitur Christus ipsam impressionem faciei suæ*, *quæ Veronica dicitur*, *fecisse*, *ut videlicet sui memoria haberetur in terris*. Meminit & ejusdem Imaginis antiquus Chronographus Methodius Episcopus apud Marianum Scotum in Chronico ad annum Christi 39, & Baronius ad eumdem annum testatur, extare in Bibliotheca Vaticana libellum manuscriptum de translatione ejus Romam facta. Vetera autem monumenta ejus translationis extant apud Jacobum Grimaldum, qui commentarium de eo velo conscripsit, de quo & legendus Gretzerus In Syntagmate de Imaginibus non manufactis cap. 17. De sudario Illo loquitur Pollicitus, qui vixit sub Innocentio II in ordine Romano XI apud Mabillonium Tomo 2 Musei Italici pag. 122. *Postea*, inquit, *vadit* (sc. Pontifex) *ad sudarium Christi*, *quod vocatur Veronica*, *& incensat*. Petrus Mallius in libro inedito de Basilica S. Petri ad Alexandrum III, & ante eum Romanus Sancti Petri Canonicus, qui vixit sub Eugenio III, *Sudarium Christi*, inquit, *quod vocatur Veronica*, & In cap. 25 *Oratorium Sanctæ Dei genitricis virginis Mariæ*, *quod vocatur Veronica*, *ubi sine dubio est sudarium Christi*, *in quo ante Passionem suam sanctissimam faciem*, *ut à nostris majoribus accepimus*, *extersit*, *quando sudor ejus factus est sicut gutta sanguinis decurrentis in terram*. Cùm tempore Innocentii IV Abbatissa & moniales Cisterciensis Conventus Monasterioli, seu Monstrolii ad radices montis Laudunensis, à Jacobo de Trecis, tunc Archidiacono Leodiensi, atque Innocentii IV capellano, postmodum Papa sub Urbani IV nomine, petiissent, ut sibi depingi curaret *faciem*, *et signum nostri Salvatoris* secundùm illam, *quam* in sua haberet *custodia*, Jacobus optatam misit Jmaginem, cum literis, quibus eas obnixè rogat, ut propter reverentiam illius quam repræsentat, recipiant eam *ut Sanctam Veronicam*, *seu veram ipsius imaginem & similitudinem*. *Actum Romæ anno millesimo ducentesimo quadragesimo nono*. Ex quibus, inquit Mabillonius Tomo 1 Musei Italici pag. 88 & seqq. intelligitur Veronicæ vocabulum esse imaginis, non mulieris, tracto inde etymo, quasi diceretur *vera icon*, seu *iconia*, & contractis in unum vocabulum literis, *Veronica*. Quid porrò, vel utrum quid hujusmodi afferta sacræ imaginis inversio, de qua Matthæus Parisius num. superiori laudatus, portenderit, non constat.

CIV. *Roma exit pro pace Genuensium & Pisanorum, sed Perusii moritur.*

Sed ex dictis convincitur, Innocentium Papam longe post Concilium Lateranense Romà discessisse; cùm enim sacræ expeditioni totus intentus esset, ut Pisanos conciliaret & Genuenses, Perusium venit, ut facilius sua præsentia urgeret concordiam; at ibi infirmatus, eodem anno millesimo ducentesimo decimo sexto, decimo septimo Kalend.s Augusti defunctus est. *Innocentius Papa*, inquit Richardus de Sancto Germano in Chronico, *Urbem exiens Perusium vadit*, *ubi mense Julio*, *XVII Kal. Augusti languore correptus feliciter expiravit*. Urspergensis Abbas in Chron. diem sepulturæ cum die mortis confundens, *anno Domini 1216*, inquit, *Innocentius*

Sæc. XIII. INNOC. III. tius Papa obiit apud Perusium XVI Kal. Augusti, Pontificatûs sui anno decimo nono. Causam ejus profectionis aperiunt Martinus Polonus in Chron. & Sabellicus Ennead. 9 lib. 6. Demum, scribit Martinus, cùm Papa propter subventionem Terræ sanctæ, inter Pisanos & Genuenses & Longobardos pacem intenderet facere, in itinere ad hoc constitutus, apud Perusium est defunctus, ibique in Ecclesia Sancti Laurentii est tumulatus. Sabellicus verò postquam locutus est de Concilio Lateranensi, dixitque in eo relatum esse de Asiatica expeditione, subdit: Satis conveniebat de bello adversùs impios decernendo; sed quominus res parari posset, Genuensium & Pisanorum obstabat discordia, qui maritimo inter se bello disceptabant. Jam & Cisalpina Gallia intestinis armis laborare cœperat per idem tempus; ad quos motus maturè sedandos, ex Roma Pontifex profectus Perusii fato decessit. Præter Richardum de Sancto Germano Pagius affirmat, eum mortuum XVII Kal. Augusti: quare Auctores sic conciliandi sunt, ut alii de die obitus, alii de die sepulturæ intelligantur, ita ut Innocentius obierit die decima sexta mensis Julii anni 1216, & postridie sepultus sit, ideoque sederit annos duodeviginti, menses sex, dies novem, computatos à die ejus electionis, quæ facta est die octava Januarii anni 1198, vel annos duodeviginti, menses quatuor, dies viginti quinque, si initium ducatur ab ejus consecratione, quæ peracta est eodem anno 1198, die vigesima secunda Februarii. Sepultus est in Ecclesia Cathedrali S. Laurentii Perusii.

CV. *Pauperibus abundè subveniebat.* Innocentium ab ipso sui Pontificatûs initio pia opera sibi præscripsisse, ejus Vitæ Acta sæpiùs laudata narrant num. 143, nempe eum ad eleemosynas deputasse universos proventus ad se pertinentes de oblationibus Basilicæ Sancti Petri: ac prætereà de cunctis proventibus suis integram decimam in opus eleemosynæ separasse: ac de residuo, licèt occultas, sæpissimè tamen largas eleemosynas impendere consuevisse: universasque oblationes, quæ secundùm antiquam consuetudinem ad pedes ipsius proveniebant, eleemosynario destinasse erogandas: Faciebat ergo, inquiunt Acta, famelicos refici, nudos vestiri, virgines pauperculas maritari, parvulos expositos nutriri. Subveniebat frequenter Monachis & Monialibus indigentibus, & reclusis, & eremitis. Domos etiam religiosas visitabat multoties, & à debitis liberabat. Circuibat & investigabat diligenter eleemosynarius ejus pauperes ac debiles, maximè nobiles; dabatque illis sigilla, ut per eos qui ipsa referrent singulis hebdomadibus pecuniam reciperent ad victum; & sæpissimè talibus quindecim libras per hebdomadam impendebat: exceptis illis, qui quotidie recipiebant aut cibos, aut nummos, aut vestes. Permittebat etiam idem benignissimus Pontifex pauperculos parvos ante mensam suam post finem refectionis venire, ipsisque de his, quæ coram eo remanserant victualia, exhiberi. Sabbatis quoque faciebat mandatum, lavans ac tergens & osculans pedes duodecim pauperum, & singulis duodecim nummos impendens, faciens refectionem omnibus ministrari. Sæc. XIII. INNOC. III.

CVI. *A calumniâ vindicatur.* Innocentio itaque avaritiæ labem iniquè aspergit Matthæus Parisius, quem verba superiùs allata Auctoris coævi ejus gestorum, calumniæ convincunt, sicuti & quæ habet idem Auctor num. 41. Inter omnes itaque pestes, inquit, habuit venalitatem exosam, cogitans qualiter eam posset à Romana Ecclesia extirpare. Statim ergo fecit edictum, ut nullus Officialium Curiæ suæ quicquam exigeret, præter solos scriptores & bullatores, quibus tamen certum modum præfixit, districtè præcipiens, ut singuli suum officium gratis impenderent, recepturi gratanter, si quid eis gratuitò donaretur. Denique Innocentium ab omni avaritiæ labe immunem fuisse satis superque ostendunt, quæ in iisdem Actis leguntur, ubi narrantur quamplurima omnis generis donaria sacra, vasa & ornamenta pretiosa, argentea, aurea, gemmea singulis Urbis Ecclesiis, aliisque per diversas provincias, necnon & monasteriis ac prælatis collata, præter ingentem vim auri, quam in subsidium Terræ sanctæ erogavit.

CVII. *Innocentii virtutes.* Innocentii doctrinam, Juris divini humanique peritiam, pietatem, charitatem, constantiam, zelum fidei & disciplinæ, sollicitudinem omnium Ecclesiarum, & curæ animarum, ac concordiæ Principum, probatissimos mores, felicitatem denique laboriosissimi regiminis, præclara ejus scripta satis testantur; decreta innumera, gestaque abundè probant; omnium ferè Auctorum laudationes cumulatissimè confirmant. Innocentius Papa, inquit Rigordus Auctor hujus temporis, celebravit Romæ Concilium, vir clari ingenii, magnæ probitatis & sapientiæ, cui nullus secundus tempore suo. Sanctus Bonaventura cap. 3 Vitæ S. Francisci, Innocentium virum sapientia clarum nominat. Virtute, & ingenio ante tempus ad Romani Pontificatûs apicem evectus, in Pontificatu talis fuit, ut haud dubiè post illum Petri Sedem æquè nullus honestaverit, teste Petrarcha Epist. Rer. Senil. lib. 15 Epist. 9. Ejus vita adeo probata fuit, ut etiam Platina, & Nauclerus agnoscere compellantur, post ejus mortem nihil eorum, quæ in vita egit, laudavit, improbavit, immutatum fuisse. Quare non immeritò Sanctus Antoninus part. 3 tit. 19 cap. 1, Post innumera, inquit, opera egregia virtutum, demum beato fine quie-

quievit; & Paulus Nangius in Chronico Citizensi, *Innocentius Papa obdormivit in Christo*.

CVIII. *Ejus scripta.*

Innocentii denique III eximiam eruditionem ejus opera testantur: *Fecit ante Pontificatum*, inquiunt ejus Vitæ Acta, *libros de miseria conditionis humanæ, de Missarum mysteriis, & de quadripertita specie nuptiarum, & postillam super septem psalmos: post pontificatum autem libros sermonum, epistolarum, regestorum & decretalium*. Verùm ils plura Innocentius elaboravit, nempe librum unum de sacramento Baptismi, tres de veneratione Sanctorum, Homilias quatuor de consecratione Pontificis; librum item unum de eruditione Principum in Bibliotheca Patavini Cœnobii Sanctæ Justinæ MS. prosam *Stabat Mater dolorosa*, & hymnum rythmicum incipientem, *Ave Mundi spes Maria*. Quibus a Ludovico Jacob in Bibliotheca Pontificia, à Guillelmo Cave in Historia literaria, & aliis, recensitis, addo piam illam de Spiritu sancto sequentiam, *Veni sancte Spiritus*, quam ab Innocentio Papa III compositam asserit Ekkeardus Auctor Vitæ B. Notkeri, qui Innocentii tempore vivebat, apud Mabillonium Sec. V Benedictino, ubi exhibet elogium B. Notkeri Monachi Sancti Galli pag. 18.

CIX. *Non est auctor elevationis sacrorum mysteriorum in Missa.*

Latinos peracta consecratione, Græcos paulò ante communionem in Missa, Corpus Dominicum & Calicem elevare, ut à populo adoretur, omnibus manifestum est. Scriptores quidam Eterodoxi id primùm institutum comminiscuntur ab Innocentio III in Concilio Lateranensi; sed Cardinalis Bona lib. 2 Rerum Liturgic. cap. 13 § 2 probat, id ab antiquo tempore fieri solitum, indicare scriptores Grecos, quos citat. Quoad Ecclesiam Latinam, Stephanus quidem Durantus lib. 2 cap. 20 ab ipsis Ecclesiæ incunabulis consuetum putat Eucharistiam in altum tollere, Græcorum Patrum testimoniis suffultus: sed hæc de Latinis ritibus nihil probant. Nec enim, inquit Bona, liquet quæ prima origo fuerit in Ecclesia Latina elevandi sacra mysteria statim ac consecrata sunt, cùm nec in antiquis sacramentorum libris, nec in codicibus ordinis Romani, tàm excusis, quam MSS. nec in priscis rituum expositoribus Alcuino, Amalario, Walfrido, Micrologo, & aliis aliquod ejus vestigium reperiatur. Hunc tamen ritum ante Innocentium III institutum probat Statutum Guillelmi Parisiensis Episcopi cap. 14 de campana pulsanda, dum fit elevatio: *Sicut aliàs*, inquit, *statutum fuit, in celebratione Missarum, quando corpus Christi elevatur, in ipsa elevatione, vel paulò ante campana pulsetur, ut sic mentes fidelium ad orationem excitentur*. Et Ivo Carnotensis, qui eodem tempore vixit, ejus ritûs meminit Epistolâ 142, qua gratias agit Mathildi Anglorum Reginæ ob campanas, quas dederat Ecclesiæ B. Virginis, quarum sonitu renovari ait in cordibus fidelium ipsius Reginæ memoriam tunc præsertim, *quando illa salutaris hostia pro nobis redimendis in ara crucis oblata, per novi sacerdotii ministros in Domini mensa quotidie consecratur*. Hildebertus etiam Cenomanensis Episcopus, postea Archiepiscopus Turonensis, ipsam elevationem commemorat in versibus de sacrificio missæ. Seculo itaque integro ante Innocentium III in Galliis sacra mysteria elevabantur. Ipso etiam initio Pontificatûs Innocentii III in Germania hic mos jam ante vigebat; Cæsarius enim Heisterbacensis lib. 9 Dialog. cap. 51 apud Odoricum Raynaldum anno 1203 num. 42, refert Guidonem Episcopum Prænestinum *bonam illic consuetudinem instituisse, ut ad elevationem hostiæ omnis populus in Ecclesia ad sonitum nolæ veniam peteret, sicque usque ad calicis benedictionem prostratus jaceret*. In Ecclesia autem Romana ante Bonifacium VIII nullam hujus elevationis mentionem inveni; in ordine enim Romano XIV apud Mabillonium lib. 2 Musæi Italici, elevatio tam corporis, quàm sanguinis Christi disertè memoratur pag. 304 & seq. hic autem ordo compositus est à Jacobo Cajetano, ab eodem Bonifacio Cardinali creato.

CX. *In Galliis sacra Mysteria ineunte seculo XII elevata.*

Piam consuetudinem elevandi sacra Mysteria in Missa, dixi cum Cardinali Bona in Galliis jam viguisse seculo XII ineunte, quod probavi tùm ex statuto Guillelmi Parisiensis Episcopi, quod extat Tomo VII Conciliorum Binii, tùm ex Epistola 142 Ivonis Carnotensis, quem cum eodem Cardinali scripsi vixisse eodem tempore, quo Guillelmus Parisiensis. Verùm postea re maturiùs examinata, comperi rectè Mabillonium Tomo 2 Musæi Italici in Commentario prævio pag. 49 monuisse in dicta Ivonis Carnotensis Epistola non fieri mentionem elevationis, sed tantùm pulsationis campanæ cùm fit consecratio. Quod spectat ad Guillelmi Parisiensis statuta, vel deceptus est Cardinalis Bona, qui illa attribuit Guillelmo hujus nominis primo Parisiensi Episcopo ab anno 1097 ad MC, qui ideo vixit eodem tempore quo Ivo Carnotensis; vel Mabillonius, qui ea statuta edita putat circa annum MCCXV, ideoque à Guillelmo hujus nominis II. Sed quidquid hac de re fit, ex Hildeberto Cenomanensi Episcopo, postea Archiepiscopo Turonensi certò probatur, hunc elevationis sacrorum mysteriorum in Missa ritum viguisse in Galliis ineunte seculo XII, ideoque seculo integro ante Innocentium III, in versibus enim de sacrificio

SÆC. XIII. INNOC. III. crificio Missæ, postquam dixit, Sacerdotem panem & vinum consecrasse, subdit:

Si qua fides Patribus, quos vita beata perennat,
Esca fit hac anima, quæ modò carnis erat.
His verbis utrumque novas acquirere vires
Majoresque suis, scripta probata docent.
Sub cruce, sub verbo natura novatur, & aram
Panis honorificat carne, cruore calix.
Presbyter idcirco, cùm verba ventitur ad illa,
In quibus altari Gratia tanta datur,
TOLLIT UTRUMQUE, notans, quod sit communibus escis
Altior, & quiddam majus utrumque gerat.

Ex quibus demonstratur, sæculi duodecimi initio, quo florebat Hildebertus, sacra mysteria in Galliis fuisse elevata. Id verò quod addidi, me in Ecclesia Romana ante Bonifacium VIII nullam invenisse hujus elevationis mentionem, omninò expungendum est, cum Mabillonius loco laudato advertat, Cæremoniale Gregorii X jussu editum eodem Tomo 2 Musæi Italici pag. 235 hunc commemorare. Nisi quis dicat in hoc Cæremoniali esse tantùm mentionem elevationis Hostiæ, non verò Calicis, quæ conjectura firmari posse videtur ex verbis Cæsarii Heisterbatensis, qui asserit Guidonem Episcopum Prænestinum Apostolicæ Sedis in Germania Legatum anno 1203 instituisse, ut ad elevationem Hostiæ omnis populus veniam peteret, *sicque usque ad calicis benedictionem prostratus jaceret*; ibi enim sermo quidem est de benedictione, non verò de elevatione calicis, cujus pariter nulla mentio in Cæremoniali Gregorii X laudato. Sed cùm parum verosimile videatur, Hostiam solam fuisse elevatam, non verò Calicem, dicendum omninò est, usum elevandi sacra mysteria in Missa in Ecclesia Romana Gregorio X, in Galliis verò & in Germania Innocentio III longè antiquiorem esse.

CXI. *Visiones de panis Innocentii post mortem.* Licèt Innocentius talis tantusque fuerit apud homines, post talia tantaque in vita pro utilitate Ecclesiæ præstita, mortemque etiam in prosecutione causæ fidei pilssimè obitam, Auctor tamen Compilationis Chronologicæ, quæ extat Tomo 1 Rerum Germanicarum Pistorii, refert hunc Pontificem visum in transitu cuidam Abbati Ordinis Cisterciensis in prato quodam propè Perusium obdormiscenti, confugere ad Dominum in excelso throno sedentem, ab ingenti Dracone ipsum devorare nitente, & his verbis alta voce supplicare: *Miserere mihi misero, misericordissime Deus;* Dracone ex adverso clamante: *justè judica justissime judex*. Quam visionem sic indecisam Abbati ostensam refert idem Auctor. Sed Thomas Cantipratensis Sancti Thomæ Aquinatis condiscipulus, qui obiisse dicitur anno 1263, in Vita B. Lutgardis Monialis, quæ extat apud Surium die 16 Junii, refert, Innocentium postea Lutgardi tum viventi apparentem significasse, se tres ob causas pœnis atrocissimis usque ad diem judicii addictum esse, quæ etiam æternis suppliciis ipsum justissimè addixissent, nisi per intercessionem piissimæ matris Dei, cui monasterium extruxisset, in extremis ipsum pœnituisset. Addit Thomas Cantipratensis tres se illas causas à B. Lutgarde didicisse, sed pro tanti Pontificis reverentia referre nolle. Has visiones ab invidis fictas scribit Odoricus Raynaldus ad annum 1216, de iis tamen non dubitare videtur Cardinalis Bellarminus, qui in libro de Gemitu Columbæ lib. 2 cap. 9 facilè sibi persuaderi ait, tantum Pontificem, qui in oculis omnium non probus, & prudens solùm, sed etiam sanctus & imitatione dignus habitus est, non potuisse lethalia peccata committere, nisi sub specie boni deceptum ab adulatoribus & domesticis. Quare harum & hujusmodi visionum veritatem vel falsitatem aliis examinandam relinquimus, hic enim narrantis officium, non disceptantis suscepimus.

HONORIUS III *Pontif. CLXXVII.*

Anno Domini MCCXVI.

I. *Honorius III eligitur Pontifex Perusii.* Erepto ex hac vita Innocentio III die decima sexta mensis Julii anni millesimi ducentesimi decimi sexti, & die sequenti sepulto, statim, scilicet die decima octava ejusdem mensis, Centius Presbyter Cardinalis SS. Pauli & Joannis tit. Pammachii, electus est Perusii Romanus Pontifex, cùm cessasset *Papatus per unum diem*, ut scribit Martinus Polonus in Chronico, & Bernardus Guido in Speculo Historico Romanorum Pontificum confirmat, ubi causam tam festinatæ electionis nos docet: *Vacavit sedes*, inquit, *per unam tantummodo diem, Perusinis causa electionis Papæ strictissimè arctantibus Cardinales.* Hanc electionem peractam esse die decima octava Julii, seu die tertia à morte Innocentii, testatur ipsemet Centius, qui in Pontificatu Honorii III nomen sumpsit, in Epistola prima sui Registri, qua suam electionem & consecrationem Jerosolymitano Regi significat: *Felicis recordationis*, inquit, *Innocentio Papa prædecessore nostro decimo septimo Kal. Augusti, soluto debito carnis,*

carnis, ad regionem sanctorum spirituum, ut credimus, evocato, & sequenti die celebratis exequiis, ac cum honore debito collocato ipsius corpore in sepulchro; und cum fratribus nostris ad eligendum convenimus successorem; & die tertio Spiritus sancti gratia invocata, super hoc tractavimus diligenter, & post tractatum diutinum placuit fratribus universis humeris nostris, quamvis insufficientibus, imponere onus istud.

II. *Ibidem consecratur.* Licet Honorius III die decima octava Julii electus fuerit, dilata tamen est de more ejus consecratio ad diem vigesimum quartum ejusdem mensis, quæ cum Dominica concurrebat: *Nono Kalendas Augusti consecratus est*, inquit Auctor Chronici Fossæ Novæ ad annum 1216. Eumdem diem consecrationi ejus assignant Sanctus Antoninus part. 3, tit. 19, cap. 3, Onuphrius Panvinius & alii. Hunc ritum celebratum esse in Ecclesia Sancti Petri Perusii, testatur ipsemet Honorius in literis ordine 1020 lib. 2, quas ad Cistercienses Monachos scripsit anno 1218, ut habet Odoricus Raynaldus ad annum 1216 num. 17.

III. *In ejus electione non est captum mos inclusionis Cardinalium in conclave.* Ciaconius in Honorio III scribit, Innocentio mortuo, cùm res Christiana, non solùm propter Asiaticum bellum, sed & propter civiles Italicas dissensiones, gravissimis esset exposita periculis, & cùm in novo Pontifice eligendo nonnihil Cardinales dissentire cœpissent, ne Sedis vacatio in longum progrederetur, illicò Cardinales in Comitio se reclusisse, & summum Pontificem elegisse. *Hinc cœptus*, inquit, *mos laudabilis fuit inclusionis Cardinalium, ut citius Papam crearent, neque moras necterent, & cibus in dies parcior & immutatior fieret stimulus celeriter electionem Pontificis maturandi, ut cavetur in cap.* Ubi periculum *de elect. in 6.* Sed ut observavit Andreas Victorellus in Notis ad vitam Gregorii X, hæc iis adversantur, quæ postea scripsit idem Ciaconius, nempe ante Gregorium X Cardinales nequaquam fuisse inclusos in conclavi, quod desumpsit ex Onuphrio Panvinio in Nota ad Vitam Gregorii X à Platina scriptam; quod certè verum est; lex enim illa, *Ubi periculum* à Gregorio X in Concilio Lugdunensi lata est anno 1274. Vide in eodem Gregorio X, quæ dicemus de Cardinalibus in conclavi inclusis.

IV. *Honorii genus, primordia & dignitates.* Honorium III fuisse patria Romanum, Sabellâ gente oriundum, filiumque Americi asserunt Sanctus Antoninus & Panvinius laudati. Ex publicis autem actis & aliis scriptoribus constat, eum munere Camerarii S. R. E. functum, ac primùm Sanctæ Luciæ in via Lata Diaconum Cardinalem tit. S. Luciæ in Silice à Cœlestino III creatum, & deinde ab Innocentio III Presbyterum Cardinalem SS. Joannis & Pauli tit. Pammachii, ut ipsemet asserit, in laudatis ad Cistercienses Abbates, qui generales Ordinis conventus habebant, literis. *Successit Honorius III*, inquit Urspergensis, *qui prius fuerat Centius nominatus, fueratque Camerarius Cardinalium, & pecunias ipsis collatas inter eos fideliter, & providè distribuebat*. Ejus doctrinam, & morum probitatem prædicat Annalista Mailrosensis, qui relata Innocentii morte, subdit: *Cui successit vir venerabilis, tam scientiâ quàm ætate maturus, dominus Honorius Episcopus & Cardinalis XIII Kal. Augusti*, seu die XX Julii. Errat tamen in die electionis, nisi dicamus hæc verba Honorii Epistolæ ad Regem Jerosolymorum num. 1 relata, *Et die tertio Spiritus Sancti*, &c. non referri ad diem tertium à morte Innocentii, sed ad diem tertium postquam Cardinales de electione tractare cœperunt, quam explicationem juvare videntur sequentia verba, *post tractatum diutinum placuit fratribus universis*, &c. quo casu electio Honorii conveniret cum die vigesima Julii. Sed huic Chronologiæ obstant Martinus Polonus & Bernardus Guido, qui scribunt sedem vacasse *per unum tantummodo diem*. Verùm quidquid sit de die electionis, sufficiat scire diem ejus consecrationis, à qua eum annos sui Pontificatûs in suis Epistolis exorsum esse, inter alias probat libri 7 Epistola 37 apud Raynaldum anno 1222 num. 38, *Data Laterani XIV Kal. Augusti anno VI*, qui fuisset dicendus annus VII, si pridie, idest anniversario die suæ electionis cœpisset novum annum numerare, inquit Papebrocius, cujus conjectura certa est, supposito, quòd electio Honorii facta fuerit die XVIII Julii, sed corruit, si contigerit die XX. Doctrinam porrò, & morum Honorii integritatem prædicat etiam Joannes Naucierus, qui generatione 41 scribit: *Anno 1216 Innocentio mortuo successit illi Honorius ejus nominis III, patria Romanus, vir doctus, & morum integritate sanctissimus.*

V. *Honorius pro bello sacro promotione ad Principes scribit.* Honorius, postridie ejus diei, quo consecratus est Pontifex, octavo scilicet Kalendas Augusti, suam promotionem Jerosolymorum Regi significavit, pollicitusque est omnem se operam, ac studium daturum, ut Terræ sanctæ auxiliares copiæ submitterentur. Scripsit & ad Episcopos Galliarum, eosque monuit, ut Crucesignatos, Innocentii morte consternatos erigerent, confirmarentque; se perducendis prædecessoris consiliis tota animi, & operæ intentione incubiturum: atque adeo suscipiendæ expeditioni strenuè se accingerent. Scripsit & ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, atque Abbates, & ad Imperatorem Constantinopolitanum, quem Catholicæ Ecclesiæ gubernaculis se admotum doceret, aperitque ingens desiderium edomandi schismaticorum fastus, Imperiique Orientalis

talis contra Græcorum impetus firmandi, muniendique, ex quo veluti ex arce firmissima in Saracenos, ac Terræ sanctæ invasores excurrendum sit; ac demum ad pristinam in Romanam Ecclesiam reverentiam, amoremque servandum cohortatur. Pari ratione Siciliæ Regi, designato Imperatori, Poloniæ Ducibus, aliisque singulis Regibus, & Principibus Honorium Papam scripsisse, refert Raynaldus ex lib. 1 Registri Honorii ad annum 1216 num. 18, & seqq.

VI. *Romæ cum pompa recipitur.*

Perusii mansit Honorius Pontifex usque ad exeuntem mensem Augustum ejusdem anni millesimi ducentesimi decimi sexti, quo iter in Urbem est aggressus, nimirum pridie Kalendas Septembris, ut ad eum annum affirmat Auctor Chronici Fossæ Novæ his verbis: *Pridie Kal. Septemb. reversus est apud Romam ad Sanctum Petrum. Pridie Non. Septemb. receptus est in Ecclesia Lateranensi cum tanto gaudio, & veneratione, gloria, & jucunditate, quòd omnes videntes dixerunt, quòd nullus de prædecessoribus suis in receptione similis et fuisset.*

VII. *Prædicatorum Ordinem confirmat.*

Sanctus Dominicus, quem Innocentius III Tolosam ad fratres suos remiserat in Concilio Lateranensi, ut Regulam aliquam approbatam simul deligerent, quam profiterentur, à se postea confirmandam, anno millesimo ducentesimo decimo sexto Romam iterum profectus est; sed cùm Innocentius è vivis excessisset, Honorius ejus successor diplomate dato *Romæ apud S. Sabinam XI Kal. Jan. Pontificatus anno primo* novum Prædicatorum ordinem confirmavit sub Regula Sancti Augustini, quam Dominicus, qui eam olim inter Canonicos Oxomenses professus fuerat, elegit. Incipit diploma, *Religiosam vitam*, extatque in Bullarii Tomo 1. *Nos attendentes, fratres Ordinis tui*, inquit Pontifex, *futuros pugiles fidei, & vera mundi lumina, confirmamus Ordinem tuum, cum omnibus castris, & possessionibus habitis, & habendis, & ipsum Ordinem, ejusque possessiones, & jura sub nostra gubernatione, & protectione suscipimus.* Ex quo refelluntur, qui scribunt, Sanctum Dominicum, ante confirmatum Ordinem possessiones abdicasse. Id enim duntaxat factum esse post quadriennium ab Ordinis confirmatione, in primis Comitiis generalibus Bononiæ celebratis anno millesimo ducentesimo vigesimo tradunt ejusdem Ordinis Scriptores.

VIII. *Abstinentiæ relaxationis usum in Natali Domini probat.*

Sacratissimum Natalis Christi Domini diem inter ea meritò censeri debere, quæ primis Ecclesiæ sæculis instituta, ac celebrata fuére, constat ex iis quæ diximus in Jullo primo. Ad tantæ solemnitatis lætitiam spectat usus ea die jejunium solvendi, & abstinentiam relaxandi, quando concurrit cum feria sexta. Qui usus jam obtinebat tempore Honorii III, qui ea de re interrogatus ab Episcopo Pragensi ita respondit: *Explicari præterea postulasti, utrum illis sit licitum, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, carnes comedere, quando in sexta feria dies dominicæ nativitatis occurrit. Ad hoc tale damus responsum, quòd illi, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti in sexta feria, si festum Nativitatis Dominicæ ipso die venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam uti possunt secundùm consuetudinem Ecclesiæ Generalis: nec tamen ii reprehendendi sunt, qui ob devotionem voluerint abstinere.* Consuetudo itaque illa jam quidem obtinebat ante Honorium III, sed nulla lege firmata erat. Hujus Honorii Epistolæ partem refert Raynaldus ad annum 1216, nu. 45.

IX. *Petrum Corteniacum Imperatorem CP. coronat.*

Henrico Constantinopolitano Imperatore, tertio Idus Junii ejusdem anni millesimi ducentesimi decimi sexti absque ulla prole defuncto apud Thessalonicam, vel, ut quidam habent, apud Byzantium; Petrus Corteniacus Comes Altissiodorensis, qui Jolantam ejusdem Henrici sororem in uxorem duxerat, patruelis Philippi Francorum Regis, utpote filius alterius Petri, qui frater fuerat Ludovici Junioris patris Philippi, duxeratque uxorem Isabellam Corteniacam, in locum Henrici sororii suffectus est, dictusque Imperator Constantinopolitanus. Petrus Constantinopolim progressurus unà cum Jolanta conjuge, domo in Italiam concedens, Romam è Galliis advolavit, ut à Romano Pontifice Imperatoria inunctione delibutus, majorem sibi apud Constantinopolitanos auctoritatem conciliaret, de cujus adventu, & consecratione hæc habet Auctor Chronici Fossæ novæ: *1217 mense Aprilis, quidam Comes Francigena nomine Petrus de Alsiaula à Græcis vocatus, & electus in Imperatorem Constantinopolitanum, applicuit Romam cum uxore, & filiis, & alio comitatu, honorificè à domino Papa Honorio, & à Clero, & à cunctò populo Romano est receptus V Idus prædicti mensis in Ecclesia Sancti Laurentii foris murum cum magna gloria & decore coronatus est à Summo Pontifice cum uxore sua.* Petrus porrò coronatus & consecratus est extra muros Romanæ urbis, ne si intra Urbem fieret coronatio, quid juris habere videretur in Imperium Occidentale, ut scribit Bellefortius in Annalibus Franc. lib. 3, cap. 82.

X. *Ut excusat apud Patriarcham CP.*

Ne autem Constantinopolitani Patriarchæ juribus inungendi Orientis Imperatoris detractum putaretur, Honorius Pontifex literis ad eum scriptis, & datis *Laterani II Idus Aprilis* ejusdem anni, Patriarchæ significavit, se id fecisse ad instantem Petri supplicationem, & multiplices aliorum intercessiones, postquam id plu-

SÆC. XIII. HONORIUS III.

pluries denegasset: fecisse demum de potestatis plenitudine, sine præjudicio vel contemptu Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sed quòd timeret, ne grave dispendium universo Imperio immineret, si Petrus incoronatus abscederet à Sede Apostolica, ad quam ea de causa accessisset. Rogavitque ac monuit, ut quod ab ipso sic factum esset, imò per ministerium suum Dominus operari voluisset, gratanter acciperet, & ipsum Imperatorem ad Solium suum accedentem benignè susciperet. Cui de cetero Honorius injunxit, ut Patriarchæ & Ecclesiæ ejus de omnibus juribus & consuetudinibus plenariè satisfaceret. Ex quibus, inquit Spondanus ad annum 1217 num. 1, videas, minimè consuevisse Pontifices, quod blaterant hæretici & novatores, auctoritatem sibi ceterorum Episcoporum usurpare, nisi cùm ratio aut necessitas postulat. Extant Honorii Papæ literæ apud Raynaldum ad annum 1217 num. 6, & seq. Petrum porrò Corteniacum Imperatorem à Theodoro Comneno Græco Epyri Dynasta captum, & in vincula conjectum unà cum Joanne Columna Apostolicæ Sedis Legato ab Honorio Papa misso, narrant Auctores hujus temporis.

XI. *Ad Crucesignatos Messanæ congregatos Legatum mittit.* Innocentius III in Concilio Lateranensi statuerat, ut Crucesignati Kalendis Junii anni 1217 convenirent in regnum Siciliæ, ad quod proposuerat personaliter accedere, ut ipsius consilio & auxilio disponeretur populus Christianus, cum benedictione divina & Apostolica profecturus pro subsidio Terræ sanctæ. Quare mortuo Innocentio suspensus tum erat universus Orbis Christianus expectatione exitûs sacræ hujus expeditionis in eodem Concilio Lateranensi decretæ. Sed non responderunt votis & expectationi successus, sacræ Synodi piis consiliis, funestis casibus præpeditis, Petro enim Constantinopolitano Imperatore capto, nulla è Constantinopoli auxilia submissa: Germania, lite adhuc pendente inter Ottonem & Fridericum de Imperio, vires suas effundere non poterat: Anglia civili bello laborabat: Gallia partim Albigensium rebellione fluctuabat, partim copias in Angliam transmiserat, partim de Campaniæ principatu Theobaldum inter & Erardum ambigua, ancipiti contentione distinebatur: Aragonia pro restituendo Tolosano Comite bellum movebat: reliqua Hispania Mauris pellendis intenta erat: Italia denique non omninò pacata. Crucesignatis tamen Messanam anno 1217, ut constitutum erat, adeuntibus, Honorius Pontifex Cusentinum Archiepiscopum illuc legavit, ipsos pro concione hortaturum, ut armis se tum spiritualibus, tum militaribus prudenter instruerent, seque invicem Christiana charitate complecterentur. Præcepit Legato, ut Messanam se conferret, hortatetur Crucesignatos ad piratarum & Saracenorum eludendas insidias, ut conjunctis agminibus iter susciperent, atque intentato anathemate vetaret, ne quis sepulchrum Domini adire auderet, cùm Christiani exuerentur opibus, quibus Saracenorum potentia cresceret.

SÆC. XIII. HONORIUS III.

XII. *Rationem reddit cur Messanam non perrexerit.* Id constat ex Epistola 500 libri primi Registri Honorii Papæ, in qua & rationem reddit, cur Messanam non perrexerit, quò Innocentius III promiserat se iturum, ad faustè Crucesignatis precandum: *Sanè*, inquit, *cùm felicis memoriæ Innocentius Papa prædecessor noster, inspirante Domino, aspirans ad subsidium Terræ sanctæ dispofuerit personaliter hoc tempore accedere in Siciliam, si Dominus annuisset, ut ipsius consilio & auxilio disponeretur salubriter populus Christianus, cum benedictione divina & Apostolica profecturus; nos qui eidem in onere successimus & honore, si viderimus aliquatenus expedire, libenter illuc personaliter venissemus, utpotè qui ad promovendum tantum Christi negotium modis omnibus aspiramus; sed cùm gens sine duce, ac sine capite procedere videatur, non fuit de Fratrum nostrorum vel aliorum consilio, ut nunc in Siciliam accedere deberemus, ne si hac vice non impleretur desiderium populi Christiani, crederetur de cetero ees penitus desperata. Ceterum ne ibi omnino reputemur absentes, absentiam nostram per tui præsentiam* (scilicet Archiepiscopi Cusentini) *providimus compensandam*, &c. Deinde Albanensi Episcopo Legationem Apostolicam committit, ut vice sua Christi negotium, prout idem inspiraverit, ordinet & disponat.

XIII. *Publicas preces habet, in quibus Petri & Pauli Apost. capita nudis pedibus gestat.* Non multò post Honorius Pontifex accepto Andream Hungariæ Regem cum Luipoldo Austriæ Duce, pluribusque aliis Principibus viris in Orientales oras trajecisse, & in Saracenorum ditiones ingressos; ad divinum implorandum auxilium solemnem in Urbe supplicationem habuit, paremque à singulis Episcopis aliarum civitatum celebrari præcepit, in eaque SS. Petri & Pauli capita nudis pedibus gestavit. Id constat ex ejus Epistola 739 lib. 2 *data Laterani VIII. Kal. Decembris, Pontificatus anno secundo*, in qua ait: *Quia de meritorum nostrorum qualitate diffidimus, tam Clerum, quàm populum Urbis convocavimus in Basilica Salvatoris, atque inde ad venerandam gloriosæ matris ejus Ecclesiam prælatis capitibus beatorum Apostolorum Petri & Pauli pedibus nudis processionaliter ivimus, ut præfatis Jesu Christi athletis ejus genitricis obtentu supernum impetraremus auxilium, ad quod nostra non sufficere merita sciebamus.* Integram Epistolam recitat Raynaldus ad annum 1217, num. 27, & seq.

Corsi-

SÆC. XIII. HONORIUS III.

Corsicam insulam Romanę Sedi medio sęculo nono fuisse subditam insinuavimus in Leone IV num. VIII. Sed eâ duas in partes divisâ, altera earum Genuensibus ab

XIV. *Corsicæ partem Genuensibus tradit sub censu annuo.*

Honorio III eodem anno 1217 ea lege data est, ut sacramentum fidelitatis Romano Pontifici pręstarent, & quotannis libram auri penderent. Id constat ex Epistola 418 lib. 1 Registri Honorii apud Raynaldum num. 98 & seqq. qua, postquam Metropolicam dignitatem, ab Innocentio II Genuensi Ecclesię, ut in ejus Pontificatu ostendimus, concessam confirmavit, *Ad hæc*, inquit, *Januensi civitati medietatem insulæ Corsicæ ad exemplum eorundem prædecessorum nostrorum concedimus, ita scilicet, ut nobis, nostrisque successoribus Januensis populus, cùm exinde fuerit requisitus, fidelitatem juret, & pro pensione unam libram auri singulis annis nobis & successoribus nostris exolvat, salvis nimirùm feudis, tam vestris, quàm Pisanorum, sicut à decem annis, & supra obtinuisse noscuntur.*

Eâdem Epistolâ non solùm Ecclesię Genuensi Metropolicam dignitatem confir-

XV. *Ecclesiæ Genuensi privilegia concedit.*

mat Honorius, sed alia privilegia eidem concedit: *Communicato Fratrum consilio*, inquit, *ad exemplar jam dictorum Alexandri, Clementis, Cælestini & Innocentii prædecessorum nostrorum legationem transmarinam tibi* (Archiepiscopo scilicet Genuensi) *tuisque successoribus in perpetuum duximus concedendam.* Et infra: *Denique, ut Januensis civitas, quæ cælestis numinis adjuta favore de inimicis Crucis Christi triumphum frequenter & victoriam reportavit, & plurimas eorum urbes mira quadam & invincibili potentia subjugavit, ampliori honoretur fastigio dignitatis; equo albo cum nacto albo* (de nacto vide dicta in Eugenio III) *in processionibus uti, & Crucem, vexillum scilicet dominicum per subjectam vobis provinciam portandi, sicut prænominati antecessores concessisse noscuntur, tibi tuisque successoribus licentiam damus, & liberam vobis facultatem concedimus.* Epistola dicitur data *Laterani VIII Kal. Maii, Indictione VI, Incarnationis dominicæ anno millesimo ducentesimo decimo septimo, Pontificatûs verò Domini Honorii Papæ III anno primo*, sed loco, *Indictione VI*, legendum, *Indictione V*, quę currebat anno 1217, quo Epistola data.

XVI. *Reginarum viduarum Angliæ patrocinium suscipit.*

Cùm Henricus Anglię Rex, qui Joanni patri anno millesimo ducentesimo decimo sexto mortuo successerat, Berengarię viduę Richardi olim Regis dotalitia bona à dicto Joanne Rege ex pacto roborata, & à Sede Apostolica confirmata eripere conaretur, Honorius Pontifex anno millesimo ducentesimo decimo octavo hortatus est Henricum Regem ab ejus infestatione cessare, recusantemque censuris compellere injunxit Gualoni Cardinali Legato, & Episcopo Wintoniensi. Quodque timeret Berengaria, ne quis Episcopus instinctu Regis censuras in ipsam aliquo prætextu exereret, tam illam, quàm etiam Isabellam, dicti Joannis Regis relictam, quæ & ipsa Pontificem pro suis juribus interpellaverat, hoc metu Pontifex exemit, sublata cuivis Antistitum omni potestate in eas, earumque res, Ecclesiæ vindictam exercendi, quin etiàm utrique indulsit, ut tempore generalis & particularis interdicti possent sacris interesse, dummodo causam ipsæ interdicto non dedissent. Hæc constant ex pluribus Epistolis lib. 2 Registri Honorii à Raynaldo laudatis.

XVII. *Savarico nobili Anglo cudendæ monetæ jus confirmat.*

Ex libro autem Censuum Ecclesiæ Romanæ habemus Joannem Angliæ Regem, dum in vivis esset, spectatissimæ nobilitatis viro Savarico è Malaleone, ob navatam egregiè in ejus obsequio operam, percutiendæ monetæ in ejus ditione potestatem fecisse; dictumque Savaricum hujusmodi privilegii confirmationem à Pontifice flagitasse, quam & obtinuit, persolvendæ Apostolicæ Sedi unius marchæ auri lege imposita: *Sicut tua nobis exhibita petitio*, inquit Pontifex, *continebat, idem Rex pensatis tuæ devotionis obsequiis, in terra tua cudendæ monetæ tibi liberam deliberatione regia concesserit facultatem, sicuti in ejus literis plenius continetur. Nos concessionem hujusmodi gratiam habentes, eam tibi, sicut ipsam justè obtines & quietè, auctoritate Apostolica confirmamus, marcham auri annis singulis, quibus moneta ipsa cuditur, nobis & successoribus nostris exsolvens. Dat. Later. XII Kal. Maii, Pontificatus nostri anno II*, ideoque anno 1218.

XVIII. *Congregationem S. Antonii Magni ad Religionis statum evehit.*

Cum Jocelinus ex stirpe Comitum Pictaviensium oriundus corpus S. Antonii Magni Constantinopoli, quo ex Thebaide asportatum fuerat, in Franciam transtulisset, & Guigo ejus filius apud Motam Sancti Desiderii, oppidum non longè ab urbe Viennensi in Delphinatu positum collocasset, frequentiori concursu cœpit cultus ejusdem Sancti, exeunte sæculo undecimo, occasione pestilentiæ, qua anno 1089, teste Sigeberto in Chronico, *multi sacro igne interiora consumente computrescentes, exesis membris instar carbonum nigrescentibus, aut miserabiliter* moriebantur, *multi verò nervorum contractione distorti* tormentabantur. Huic *miseræ horrendæque calamitati præsentaneum atque efficacissimum remedium afferre perspecta est devota imploratio patrocinii, atque intercessionis beatissimi Antonii*, inquit Aymarus Falco in Historia Ordinis S. Antonii part. 2, cap. 31, ubi subdit, Motam, ob susceptam à divo illo Patre illustrationem, dictam esse oppidum *Sancti Antonii*; concurrentibus enim undique populis, locus ille apud omnes clarior fieri,

lon-

SÆC. XIII. HONORIUS III.

longeque illustrior haberi cœpit, præsertim cùm Gasto vir nobilissimus Viennensis provinciæ, & Girinus ejus filius sacro igne tacti, & sanitare S. Antonii meritis recuperata, statim se & sua pietatis operibus exercendis dedicarunt, quibus in hoc sancto proposito octo viri sese adjunxere, & piissimam inter se societatem & fraternitatem iniere anno Christi millesimo nonagesimo quinto, quæ Fraternitas dicta est Ordo ministrantium infirmis in hospitali S. Antonii: qui cùm laici essent, pto insignibus Thau signum sibi sumpserunt. Hæc fraternitas seu societas paulatim sublimiùs provecta postquam custodiam corporis Sancti Antonii adepta, Regulam Sancti Augustini amplexa est, hujusque instituti plurima monasteria paulatim erecta sunt per Galliam, Italiam, Hispaniam, Germaniam, aliasque orbis Christiani provincias, ut pluribus refert Aymarus laudatus. Illi Antoniani dicti, Xenodochii S. Antonii curam gessére usque ad annum 1208, & præfecturam Falconis, proprio carentes Templo, in quo privatis pietatis exercitiis possent incumbere. Postea Falco Ecclesiam construere cœpit, cui Benedictini, ad quos S. Antonii prioratus pertinebat, obstiterunt; sed Humbertus Archiepiscopus Viennensis, utrarumque partium compromissarius causam Antonianis adjudicavit, & Innocentius III ejus sententiam confirmavit. His non contentus Falco suos solemnibus votis obstringere meditatus est, idque ab Honorio III Papa anno millesimo ducentesimo decimo octavo obtinuit; à quo ideo tempore Antoniana congregatio, quæ per centum viginti tres annos aut circiter nulla vota emiserat, ad statum Religionis & Ordinis S. Antonii evecta est. Sed, ut ea quæ hunc Ordinem spectant uno tenore referam, Bonifacius VIII anno millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, bulla sua quarto Idus Junii data, quæ incipit *In dispositione*, Tomo 1 Bullarii Romani, prioratum S. Antonii Abbatiam esse voluit, ejusque Præfectum Abbatem Generalem totius Ordinis, cujus Religiosos declaravit Canonicos, & ut Regula Sancti Augustini ab illis deinceps servaretur, statuit, cum obligatione deferendi de antiqua consuetudine in vestitu signum T, quod potentiam vocant, eoque pacto prioratum Sancti Antonii Viennensis à superioritate & subjectione monasterii Montis majoris Arelatensis exemit, & tunc Aymo primus Abbas Ordinis S. Antonii institutus, ut Aymarus laudatus narrat.

XIX. *S. Guillelmo Archiep. Bituric. sacros honores decernit.*

Eodem anno millesimo ducentesimo decimo octavo Honorius Pontifex Sanctum Guillelmum Bituricensem Archiepiscopum cœlitibus annumeravit. Superiori enim anno ab ejusdem sedis Præsule & Capitulo rogatus, ad inquisitionem de vita & miraculis Guillelmi delegavit Antissiodorensem Episcopum & duos Abbates Cistercienses, qui inquisitionem, prout in mandatis acceperant, ad Pontificem transmiserunt, qua in pleno Consistorio solemniter recitata, miraculis ad examen revocatis, deque ejus vitæ sanctitate oculatis testibus sacramento adactis, sacros illi honores decrevit. Qua de re diploma Apostolicum Clero populoque Bituricensi exaravit, quod extat lib. 2 Registri, Epist. 1097, datum *Romæ apud S. Petrum XVI Kal. Junii, Pontificatus anno secundo*. Obierat hic Sanctus Præsul anno millesimo ducentesimo nono die decima Januarii, ejusque vita extat in Fasciculo sanctorum Ordinis Cisterc. lib. 1 distinct. 20. Ejusdem canonizationis meminit Vincentius Bellovacensis in Speculo Historiali lib. 30, cap. 185. Aliis autem literis ordine 1098 Archiepiscopo Bituricensi potestatem fecit Pontifex collocandi in honorificentiori loco sacra ejus ossa, & fidelibus translationis pompam cohonestaturis præsentia sua, vel singulis annis eo recurrenre die ad ejus sepulchrum accessuris, quadraginta dierum indulgentiam proposuit epistolâ ordine 1099.

SÆC. XIII. HONORIUS III.

XX. *Vicecancellarium Ecclesiæ Rom. Patriarcham Antiochenum consecrat.*

Postero anno millesimo ducentesimo decimo nono Honorius Pontifex Ecclesiæ Antiochenæ Pastore suo, scilicet Rodulpho quarto Antiocheno Patriarcha Larino, viduatæ, præfecit Rainerium de Castro Veteri diœcesis Tudertinæ, ex Canonico Regulari & Priore Sancti Fridiani Lucensis, ac Vicecancellario Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quem propriis manibus consecravit, non quidem in locum Rodulphi, sed Petri Capuani, Petri olim Sancti Marcelli presbyteri Cardinalis è fratre nepotis, quem antea huic Ecclesiæ deputaverat, quemque hoc eodem anno Cardinalem creaverat, ut constat ex ejusdem Honorii Epistolis 417 lib. 3, & 631 lib. 4, in qua ultima disertè appellat Rainerium *Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium*, eâque, data *Viterbii VII Id. Decemb. Pontif. anno IV*, præcipit Antiochenibus, ut Rainerium debito honore prosequantur, illiusque monitis obtemperent.

XXI. *Vicecancellariatus S. R. E. origo.*

Hunc Rainerium fuisse primum, qui commodiori vocabulo pro *Cancellarii vices agente*, appellatus fuerit *Vicecancellarius*, observat Onuphrius, jam enim hoc erat officii nomen, ut ex dicta Honorii Epistola constat, & eruitur etiam ex eo, quòd cùm Rainerius etiam post Patriarchatum adeptum, per aliquot dies eo munere fungeretur, sese iterum *Cancellarii vicem agentem* vocitarit, quòd non amplius *Vicecancellarii* haberet officium. Hoc tamen fuisse idem cum officio Cancellarii observat idem Onuphrius Panvinius in Gregorio

VIII

VIII. Cancellarii munus solis Cardinalibus demandari consueverat; sed cùm Albertus Cancellarius sub nomine Gregorii VIII anno 1187 dictus est Pontifex, nullus Cardinalium sufficit in Cancellarii officium; verùm quidam Domnus Moyses, Lateranensis Canonicus Regularis S.R.E. Subdiaconus, ad id munus assumptus est, qui quòd Cardinalis non esset, non Cancellarius, ut Cardinales se appellare consueverant, sed Cancellarii vices agens dictus est, cùm tamen reipsa Cancellarii munere fungeretur, proventusque & regalia omnia Cancellariis dari solita à Pontifice perciperet: fuitque hic primus, qui post longa tempora, cùm non esset Cardinalis, functus est munere Cancellarii, quod postea rediit ad Cardinales, sed sub nomine Vicecancellariatus, quæ præcipua est dignitas Sedis Apostolicæ post Pontificalem. Hinc manavit Vicecancellarii origo, cujus officium diversum fuisse ab officio Bibliothecarii diximus in Gregorio VII.

XXII. *Honorius PP. Ordinè Vallis Scholarium confirmat.*

Onuphrius Panvinius in Chronico Ecclesiastico Confirmationem Ordinis Vallis Scholarium ab Honorio III Papa factam conjungit cum anno 1217, Pontificatus Honorii primo; sed Vincentius Bellovacensis in Speculo Historiali lib. 30 cap. 123 eam confert in annum 1219. Hic ordo paulò ante institutus fuerat in diœcesi Lingonensi ex diversis aliis Religionibus approbatis, juxta B. Augustini Regulam à Guillelmo quodam; qui cùm literis operam dedisset Parisiis, indeque in Burgundia docuisset, unà cum nonnullis è suis Scholaribus in eremum secedens, auctoritate Guillelmi Lingonensis Episcopi Ordinem inchoavit. Quod anno Domini 1212 sub Innocentio tertio Honorii prædecessore, auctoribus *Guillelmo* Anglico & fratre *Richardo* de Marcio, totumque ordinante prædicto Episcopo Lingonensi, contigisse, scribit Auctor Magni Chronici Belgici.

XXIII. *Regulo insula Man Ecclef. Rom. vassallo facto protectionem impert...*

Panduiphus hoc tempore Apostolicæ Sedis Legatus erat in Anglia, & electus Episcopus Norwicensis, in cujus manibus eodem anno 1219 reperitur facta donatio insulæ Man Romanæ Ecclesiæ, & Honorio Papæ à Reginaldo Insularum Britanniæ adjacentium Regulo, qui eam impostea possidendam accepit ab eodem Pandulpho sub censu annuo duodecim marcharum sterlingorum. Cujus instrumentum publicum factum *Londonia in domo militiæ Templi X Kalend. Octobris anno domini millesimo ducentesimo decimo nono* se vidisse scribit Spondanus in collectione Nicolai Cardinalis Aragonii, ejusque partem refert Raynaldus ad annum 1219 num. 44. *Noverit sancta paternitas vestra*, inquit in eo Reginaldus, *quòd nos, ut participes simus bonorum quæ fiunt in Ecclesia Romana, ad monitionem & exhortationem dilecti patris Domini P...... Norvicensis electi Camerarii & Legati vestri dedimus & obtulimus ei nomine Ecclesiæ Romanæ & vestro & Catholicorum vestrorum successorum insulam nostram de Mari, quæ ad nos jure hæreditario pertinet, & de qua nulli tenemur aliquod servitium facere, & deinceps nos & hæredes nostri in perpetuum tenebimus in feudum dictam insulam ab Ecclesia Rom. & facienus ei per hoc homagium & fidelitatem, & in recognitionem dominii, nomine censûs, nos & hæredes nostri in perpetuum annuatim solvemus Ecclesiæ Romanæ duodecim marchas sterlingorum in Anglia apud Abbatiam de Furnis Cisterciensis Ordinis, in festo Purificationis B. Mariæ. Et si non esset ibi aliquis ex parte vestra, vel successorum vestrorum, deponentur dictæ duodecim marchæ per nos & hæredes nostros penes Abbatem & Conventum Ecclesiæ Rom. nomine. Hanc donationem & oblationem dominus Legatus recepit ad voluntatem & beneplacitum vestrum, & post receptionem factam ab eo sic ipse dominus Legatus dictam insulam dedit mihi & hæredibus meis in feudum perpetuò possidendam & tenedam nomine Ecclesiæ Rom. & me inde per annulum aureum investivit*, &c. *Actum Londoniæ in domo*, &c. ut supra. Extat illud instrumentum, teste Raynaldo in Registro Honorii lib. 4 Epist. 629, & lib. 7 Epist. 189, quo etiam, inquit Spondanus, prædictus Rex Honorium Pontificem rogavit, ut protectionem, quam aliis Regibus censualibus & vassallis Ecclesiæ Romanæ concedi mos esset, etiam ipsi impertiret. Est porrò hæc Insula, *Eubonia* Gildæ dicta, Gallicè *l'isle de Man*, in mari Hibernico, in qua sunt parochiæ XVII, & oppida quatuor, & insulæ Episcopus suffragatur Archiepiscopo Eboracensi. Hoc tempore Regem habebat proprium; nunc autem Comes Derbiensis hujus insulæ Regulus dicitur, sub dominio tamen Regis Angliæ.

XXIV. *Hugonem Episc. Lincolnienfem SS. fastis adscribit.*

Anno millesimo ducentesimo vigesimo Honorius Pontifex Sanctum Hugonem Lincolniensem in Anglia olim Episcopum in sanctorum numerum retulit, teste Matthæo Parisio in Chronico ad eum annum: *Eodem anno*, inquit, *& die Sanctus Hugo Lincolniensis Episcopus à Papa Honorio canonizatus est, & in catalogo Sanctorum admissus: facta prius miraculorum ejus inquisitione à Stephano Cantuariensi Archiepiscopo & Abbate de Fontibus Joanne, sicut in hoc sequenti Domini Papæ authentico continetur.* Refert postea Epistolam Honorii hac de re universis Christifidelibus datam *Viterbii XIII Kalendas Martii, Pontificatus* ejus *anno quarto*. Eamdem refert Raynaldus ad eumdem annum, apud quem tamen loco *XIII Kal. Martii*, legitur, *XIII Kalend. Maji*.

SÆC. XIII. HONORIUS III.

Sanctus Hugo ex Monacho Carthusiano anno circiter 1186 creatus Episcopus Lincolniensis, Richardo Regi restitit, qui Episcopos ac Prælatos Angliæ in unum convocari

XXV. *Sancti Hugonis vitæ summarium.*

jusserat à Cantuariensi Archiepiscopo, ut illis indicaret Regem pecuniis indigere, cupereque ab illis adjuvari. Cùm enim hic Sanctus Præsul animadvertisset pauperculam plebem ea ratione gravari, coram omnibus perorans adversus ejusmodi exactionem, ceteris eam admittentibus, ipse omninò negavit Regi in eo acquiescere. Unde Rex iratus misit qui eum sede pellerent, & bona ejus Ecclesiæ fisco adducerent: At ille jussit omnes in vicinis parochiis, pulsatis campanis excommunicatos denunciari, qui nutu divino territi, continuò recesserunt. Ipse verò ad Regem properans, ab eo quasi invito pacem & osculum extorsit, adeòque ipsum sua magnanimitate perculsit, ut & mitissimo animo ipsius acres objurgationes acceperit. Quo abeunte Rex ad suos conversus: *Si omnes*, inquit, *Episcopi tales essent, nihil adversum eos possent sive Reges, sive Principes*; unde & dictus est *Regum malleus*. Hæc constant ex ejus Vitæ Actis apud Surium die 17 Novembris, & ex Rogerio Hovedeno in Annalibus, apud quem & legitur, hunc sanctum Episcopum, cùm venisset anno 1191 ad Abbatiam Sanctimonialium de Godastove, & vidisset in Ecclesia tumbam in medio chori ante Altare sericis pannis velatam, & lampadibus ac cereis circumdatam, audissetque esse tumbam Rosamundæ, quæ fuerat amica Henrici ultimi Regis, cujus amore ipse multa bona illi Ecclesiæ contulerat: subitò præcepisse auferri illinc, quia scortum fuerat, & sepeliri extra Ecclesiam, ne Christiana religio vilesceret, & ut exemplo illius ceteræ mulieres exterritæ caverent sibi ab illicitis & adulterinis concubitibus. Obiit tandem Sanctus hic Præsul decimo quarto kalendas Decembris anni millesimi ducentesimi; cùmque ejus corpus à Civibus Londinensibus deferretur Lincolniam sepeliendum, mirandum illud accidit, ut cùm cerei in exitu civitatis ante corpus fuissent accensi, per quatuor dies jugiter arserint, licèt tempus ex aëris intemperie multoties esset vento & pluvia turbulentum. Cùm autem eodem tempore ibidem convenissent Lincolniæ Joannes Rex Anglorum & Willelmus Scotorum, iidem simul obviam procedentes sanctissimo corpori Hugonis, illud unà cum principibus suis deportaverunt propriis humeris usque ad atrium Ecclesiæ Cathedralis, ubi à tribus Archiepiscopis & tredecim Episcopis susceptum, delatum est usque ad chorum. Qui plura de hoc sancto cupit, præter vitam ejus & Hovedenum, legat etiam Mattheum Parisium & Chronica Carthusiensia.

SÆC. XIII. HONORIUS III.

Eodem anno millesimo ducentesimo vigesimo Fridericus, quem in Innocentii

XXVI. *Honorius PP. Fredericum II Imp. coronat.*

III vita, Imperatorem electum vidimus, è Germania Romam venturus ad coronam Imperii ab Honorio Papa recipiendam, quinto die Septembris, ut habet Donatus Bossius in Chronico Mediolanensi, Italiam intravit, petiitque priùs à Mediolanensibus coronâ ferreâ, exemplo majorum, insigniri, quod obtinere non potuit. Quare dissimulatâ irâ Romam profectus est, præmissis tamen Legatis, qui Honorii Papæ consensum rogarent, quo accepto illuc magno apparatu processit. Octavo kalendas Octobris in castris apud S. Leonem coram Apostolicæ Sedis Legato juramentum de more præstitit de Ecclesiæ Romanæ juribus illæsis conservandis; ejusque privilegia omnia, bonaque ac possessiones confirmavit, & Fundanum Comitatum iterum attribuit. Tum unà cum uxore Constantiâ Urbem ingressus, in Basilica Sancti Petri Dominica proxima ante Adventum Domini, seu die 22 Novembris, in festo Sanctæ Cæciliæ, ab Honorio Papa coronam Imperii suscepit; non verò ab Hugolino Cardinale Episcopo Ostiensi, ut plerique scribunt; nam præterquamquod nullus hucusque Imperator dictus est, antequam ab ipso Romano Pontifice inunctionem & coronam Imperialem susceperit, ipsemet Honorius Papa in Epistola, quam hac de re scripsit, quæ extat apud Raynaldum ad annum 1220 num. 53 & seq. ait: *Charissimus in Christo filius noster Fridericus Romanorum Imperator illustris & Rex Siciliæ nuper in dominica, quæ præcedit dominicam de Adventu, in omni pace ac tranquillitate suscipiens de manibus nostris Imperii diadema*, &c. Data est Epistola *Laterani V kal. Decemb. Pontificatus anno V*, ideoque die sexto post Friderici coronationem. Constantiam Reginam unà cum Friderico, eodem die, *in festo* videlicet *B. Cæciliæ Imperii diademate* etiam insignitam, asserit Richardus de Sancto Germano in Chronico. Tum Fridericus vota votis accumulans de manu Hugolini Cardinalis Ostiensis Episcopi crucem accepit ad transfretandum illicò in Ægyptum adversùs Saracenos, ex pacto collati sibi Imperialis diadematis, sed postea causatus difficultatem navigationis hiberno tempore, inducias ad aliquot menses obtinuit à Pontifice, quas & subinde variis prætextibus prorogari petiit. Leges tamen ab eo latæ ipso suæ coronationis die contra hæreticos, & pro immunitate & libertate Ecclesiastica, cum approbatione & confirmatione Honorii Papæ, quæ extant Bullarii Tom. 1, Honorii III Constit. 1, & post Cod. Justin. in fin. Feud. & alibi.

Præte-

Prætereundum silentio non est severioris Ecclesiasticę disciplinæ documentum ab eodem Honorio Pontifice eodem anno 1220 editum in Bertrandum de Cares & ejus consortes, qui Episcopo suo cruentas manus intulerant. Erat hic Robertus Aniciensis Vellaunorum, sive Podiensis in Gallia Episcopus, qui à dicto Bertrando occisus est, quòd ab eo ob injurias Ecclesiæ suæ irrogatas, vinculo anathematis constrictus esset. Quod gravissimè ferens populus, domos & castella homicidę, ejusque cognationis diruit: Regeque facinus persequente, tota progenies regno pulsa est. Erat enim Robertus nobili prosapia, nobilioribusque moribus, ac pręsertim virginitatis cultor egregius, cùm esset vultu speciosus, quem etiam signis claruisse ferunt. Hęc ex Altissiodorensi in Chronico, & ex Bellefortio in Philippo Augusto. Ex Epistola verò 810 lib. 4 Registri Honorii apud Raynaldum anno 1220 nu. 28 & seq. ad Episcopos Vivariensem & Tricastinensem *data apud Urbem Veterem VI Idus Julii, Pontificatus anno IV*, habemus Bertrandum Episcopi occisorem & ejus consortes ad Sedem Apostolicam confugisse, conscientiæ stimulis cruciatos, ante fores palatii excubasse discalceatos & nudos longo tempore, tandemque Honorium Pontificem, eorumdem se ad satisfactionem omnimodam offerentium recipi fecisse juramenta, & eisdem beneficium absolutionis impendisse, talem eis injungendo pœnitentiam.

XXVII. *Occisores Podiensis Episc. admittit ad pœnitentiam.*

Quòd videlicet omnes qui convenerant ad insidias contra Episcopum, nec tamen præsciverant eum debere interimi, nec ejus interitum procurarant, resignarent sine dilatione Aniciensi Ecclesię, si quis eorum in feudum tenerent aliquid ab eadem, nec illud unquam de cetero repeterent. Ad hęc in civitate Podiensi, si securè possent, facerent quadragesimam ostiatim induti saccis, vel ciliciis ac detonsis capitibus mendicantes, in pane & aqua bis in hebdomada jejunantes. Quòd si fortè securè non possent esse in civitate prędicta, eam quadragesimam facerent in aliqua de civitatibus vicinis, quâ peractâ ultra mare transirent, in Terræ sanctę servitio per bienniun morarentur, ac omnes sextas ferias jejunaturi in pane & aqua toto tempore vitę suæ, nisi eos evidens infirmitas excusaverit, vel solemnitas Nativitatis Domini occurrerit eo die. Quod spectat ad Bertrandum, cujus detestabilis erat culpa, statuit, ut resignato, secundùm quod superius dictum est, feudo, si quod ab Ecclesia ipsa teneret, ac deposito cingulo militię, contra Christianum nunquam arma ferret. Tres quadragesimas in civitate Podii, vel in aliqua ex vicinioribus faceret, indutus sacco, respersus cinere, tonso capite, discalceatus, & ostiatim mendicans, ac pane solo & aqua contentus tribus diebus qualibet septimana. Insuper per tres quadragesimas supradictas omni die Dominica toti Clero & populo civitatis, in qua ipsas faceret, nudum se offerret cum virgis, quas in manu deferret ad verberandum: quibus peractis ultra mare transiret per septennium moraturus ibidem in servitio Terræ sanctæ, ac in suo reditu Apostolico conspectui se præsentaret cum literis Patriarchæ, ac aliarum authenticarum personarum, continentibus qualiter ibi per illud septennium fuisset conversatus. Toto insuper vitæ suæ tempore duas in anno faceret quadragesimas, & sextas ferias ac solemnes vigilias in pane & aqua jejunaret, nisi certa corporis infirmitas præpediret, vel occurreret Dominicæ nativitatis solemnitas. A' communione quoque Corporis & Sanguinis Domini abstineret septennio, nisi esset in articulo mortis constitutus. Si denique post tres quadragesimas peractas, ad Carthusiensem, vel Cisterciensem Ordinem transire legitimè posset, & transiret, à supradicta pœnitentia esset excusatus. Epistolam illam sic claudit: *Fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eos ad agendam pœnitentiam suprascriptam, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, si necesse fuerit, compellatis.*

XXVIII. *Eos absolvit pœnis publicis indictis.*

Eodem tandem anno millesimo ducentesimo vigesimo Honorius Pontifex rogatus, ut Legatum à Latere mitteret ad Reges & populos septentrionales Daniæ, Sueciæ, Boemiæ & Poloniæ, qui res illarum Ecclesiarum ordinaret, elegit ad tantum opus Gregorium tit. S. Theodori Diaconum Cardinalem, patriâ Romanum, ex antiqua Crescentiorum familia, aliis jam legationibus Apostolicæ Sedis egregiè functum, virum utique, ut loquitur ipse Pontifex in literis ad eorum populorum Reges scriptis sub finem anni 1220 cœpto jam quinto Pontificatûs anno, prudentia & honestate conspicuum, & inter ceteros Cardinales, suis exigentibus meritis, ipsi Pontifici specialiter charum, concedens ei plenæ legationis officium, ac plenariam potestatem, ut extirparet noxia, & plantaret salubria, evelleret ac destrueret, prout quæque secundùm datam sibi à Deo prudentiam videret facienda. Ad eas itaque Ecclesias visitandas, & res in iis componendas egregiam navavit operam Gregorius Cardinalis anno 1221, & sequentibus; cùm etiamsi res publicæ satis commodè procedere viderentur, essent nihilominus quamplurimæ privatæ discordiæ, serpentia vitia, mores corrupti tam ecclesiasticorum quàm sęcularium, rerum sacrarum profanationes, dogmatum contentiones, bar-

XXIX. *Insignem ad popul. Septentrionis legationem mittit.*

bari ritus, & alii nocui vepres, quibus ordinandis necessaria omninò videbatur manus Apostolica, ut referunt earum gentium scriptores, inter quos Pontanus lib. 6 Rerum Danicarum narrat, Gregorium anno 1221 Concilium Sleuvici in Dania celebrasse, in quo inter alia ad restitutionem disciplinæ Ecclesiasticæ statuta, decrevit Sacerdotes, & quicumque ecclesiastici Ordinis essent, cælibes vivere, ac ne liberi eorum hereditatem adirent: cùm plurimi, ut rem Sacerdotibus etiam licitam existimatam, matrimonia inirent, eaque de re à Pontifice, qui hunc abusum per Episcopos auferri curaverat, ad Concilium jam ante provocassent. Hæc porrò corruptela non in iis solùm regionibus, sed & in Anglia insolescebat, ut Clerici, ducta uxore, sacerdotia retinere præsumerent, quos Honorius Papa data Cantuariensi, & Eboracensi Archiepiscopis, atque etiam Episcopo Dunelmensi Epistola 583 lib. 5 gradu ac sacerdotiis deturbari pręcepit, quod idem jubet Epistolâ 290 lib. 6 Vigorniensi Episcopo data, quę extat in jure Pontificio cap. *Ex parte Extr. de offic. Vicar.* Ceterùm hujus Concilii apud Sleuvicum celebrati nulla in editione Conciliorum mentio reperitur.

Damiatâ, quę olim Pelusium diceba-
XXX. Fridericum Imp. urget ad transfretandum pro subsidio Terræ sanctæ. tur, quæque nobilissimum totius Orientis in Ægypto emporium erat, mercibus extremo ab orbe importandis, ac totum in orbem terrarum dividendis, à Crucesignatis anno millesimo ducentesimo decimo nono expugnatâ, ingenti lætitia perfusus fuerat Honorius Papa; sed cùm anno millesimo ducentesimo vigesimo primo ea civitas tanto sanguine, totque laboribus parta, Saladino Ægypri Sultano, mense Septembri pactis conditionibus restituta fuisset, idem magno dolore percitus, confestim Fridericum Imperatorem acerbioribus literis, quę extant in ejus Registro, datis XIII Kalendas Decembris arguit, de ejus contra fidem sæpiùs datam, & juramento firmatam, itineris orientalis comperendinatione, qua factum videbatur, ut amissæ res in Ægypto essent; impensiusque institit, ut abjecta omni cunctatione illud susciperet, minas etiam intentans si differret: significavitque concredidisse se ad id operis legationem Apostolicam Hugolino Cardinali Episcopo Ostiensi, summæ auctoritatis & prudentię viro, à quo, ut superius diximus, Fridericus Crucem acceperat.

Sed Fridericus instantissimas necessi-
XXXI. Restitutionem terræ Comitissæ Mathildis, & alia ab eo obtinet. tates caussans, respondit se nonnullos Imperii Principes cum valida militum manu prǽire jussisse cum Hugolino, subsecuturumque ipsummet brevi cum potentissimo exercitu: interimque ut Honorium delini-ret, qui etiam illum monuerat de restitutione terræ Comitissę Mathildis, aliarumque Ecclesię Romanę possessionum, id pręstitit, resignans eas in manus Nuncii Apostolici, qua de re Raynaldus ad annum 1221 num. 29 ait, extare Imperiale diploma in Bibliothecę Vaticanę libro Censuum, tum in Bullario MS. apud se extante. Alia rursum confirmavit Fridericus, quę jam antea concesserat, promiseratve; quęque contra hereticos & pro immunitate personarum Ecclesiasticarum sanciverat. Denique spoliari regno Sicilię præsefeззens, illud de consensu Pontificis, filio suo Henrico, duodecim fermè annorum puero, quem anno 1215 Regem coronari fecerat, contulit: quod tamen nunquam, ac nec etiam post necem filii administrare cessavit. Nam ne quis existimaret regnum illud, non Ecclesiastici, sed Imperii juris esse, Honorius Papa de electione sua anno 1216 ad Fridericum Romanorum Regem scribens, monuerat, ut eo regno se exueret. Ad quę respondens Fridericus, spoponderat simul atque Imperii diademate ornatus foret, emancipaturum se filium suum Henricum, & Regem Sicilię declaraturum, si Sedes Apostolica consentiret, ut de his constat ex literis tunc ea de re scriptis, quę habentur in Registro Honorii lib. 1.

Postero anno millesimo ducentesimo *XXXII. Verulis cum Imp. colloquium habet pro Terræ sanctæ negotio.*
vigesimo secundo Honorius Papa, quem Fridericus Imperator alebat fallaci spe extruendæ novæ expeditionis in Terram Sanctam, Anagniam profectus Imperatorem excivit, cum quo diebus quindecim, ut scribit Richardus de Sancto Germano in Chronico ad eum Christi annum, Verulis colloquium celebravit, decretumque ab iis, ut Veronæ Christianorum omnium Principum amplissima Comitia haberentur, quibus de Terra sancta recuperanda, perdomandisque Saracenis ageretur; indeque Imperatorem, datâ Pontifici juratâque fide, quòd certo tempore exercitum in Syriam duceret, in Siciliam advolasse, ut Mirabeti Saracenorum Ducis insulam infestantis conatus coerceret. Richardo de Sancto Germano suffragantur Epistolæ tum Pontificis, tum Imperatoris, Verulis datæ eodem anno mense Aprili; Raynaldus enim num. 4 refert, adscriptam esse ex eo loco Pontificis literis ordine 347 lib. 6 quintam decimam diem Kalendarum Maii; in Imperatoriis verò ad Siculos datis, nonum Kalendarum ejusdem mensis, posteroque die Honorium diploma ad Germaniæ Episcopos eo argumento dedisse. Ex quibus constat, illud colloquium Verulis habitum anno 1222 post Pascha, quod cum die tertia Aprilis concurrebat, & jam inchoatum die decima septima Aprilis, non-

dam

dum fuisse finitum die vigesima quarta ejusdem mensis. In eo colloquio Fridericum Pontifici jurasse, se exercitum in Syriam ducturum, asserit ipsemet Pontifex in Epistola, quam Verulis scripsit die vigesima quinta Aprilis ejusdem anni Pelagio Albanensi Episcopo, Apostolicæ Sedis Legato: *Id autem fraternitati tuæ*, inquit, *volumus esse notum, quòd ipse Imperator volens propositum & desiderium suum super dictæ Terræ sanctæ negotio facere manifestum, & ad sublimitatis sequelam alios animare, in jam celebrato colloquio publicè in conspectu multitudinis Prælatorum, & Baronum ac aliorum, qui ad colloquium ipsum convenerant, manu propria, spontanea voluntate juravit, quòd iter transfretandi arripiet termino, quem sibi, seu in colloquio apud Veronam, ut diximus, celebrando, seu circa tempus, quo colloquium ipsum indictum est, duxerimus præfigendum.*

XXXIII. *Aliud colloquium Veronæ pro eadem causa celebrandum indicit.*

In eo itaque colloquio Verulis habito, indictum est aliud colloquium Veronæ celebrandum circa festum Sancti Martini, ad quod Pontifex & Imperator personaliter esse decreverunt, & ad illud Christianos Principes convocare. Quod constat ex dicta Honorii Epistola ad Pelagium Albanensem: *Deinque nos et ipse* (nempe Imperator, inquit Pontifex) *ad id unanimiter intendentes; celebre colloquium nuper habuimus specialiter pro negotio memorato, & post multos tractatus super hoc diligentissimè habitos, demum concorditer disposuimus aliud colloquium in Lombardia in civitate Veronensi circa festum B. Martini proximum celebrare, in quo Nos & ipse Imperator personaliter esse decrevimus, Domino annuente, & ad illud Christianos Principes tam ecclesiasticos, quàm mundanos, & fideles alios, quos expedire videbimus, convocare, ut prosecutio dicti negotii, quod Christianos tangit communiter universos, cum deliberatione in tanto negotio necessaria ordinetur.* Postea Pontifex ad illud Colloquium invitat Joannem Jerosolymorum Regem, ipsumque Pelagium Legatum. Data est Epistola *Verulis VII Kaleud. Maii, Pontificatûs* ejus *anno VI*. Illud Veronense Colloquium celebratum fuisse nullus Antiquorum prodit, sed si revera habitum fuerit, Pelagius Legatus ei non interfuisse videtur; occupatus enim reperitur eo ipso anno 1222, componendis in Cypro controversiis de decimis ac bonorum immobilium possessione, quibus Rex & nobiles Ecclesiam & Sacerdotes privare conabantur. Quæ ita Legatus die 18 Septembris senteutia sua terminavit, ut causâ Clero adjudicatâ, ceteris excommunicationem intentarit, si res vel personas ecclesiasticas violare præsumerent, ut habent Bosius in Histor. Hospital. lib. 16, & Sanutus liber. 1 part. 11 capitulo 10.

XXXIV. *Molismensibus permittit celebrando officium de B. Roberto.*

Eodem anno millesimo ducentesimo vigesimo secundo Honorius Pontifex Epistola 132 libri sexti, Abbati & Conventui Molismensibus permittit, ut beatum Robertum primò Molismensem Abbatem, ac postea Cisterciensis Ordinis fundatorem, cujus reliquiarum operâ, quæ in Ecclesia Molismensi quiescebant, res miræ patrabantur, in eadem Ecclesia solemni ritu, cæremoniisque colerent. Molismus sylva erat in Episcopatu Lingonensi sita, ubi Robertus cœnobium condidit, & *discipulos magnæ religionis aggregavit*, inquit Ordericus lib. 8. Beati Roberti nomen adscriptum est Martyrologio Romano ad diem 29 Aprilis, ejusque vita extat in Actis Sanctorum Bollandianis ad eumdem diem, ut diximus in Urbano II, ubi & plura de eodem beato, ordinisque Cisterciensis fundatione.

XXXV. *Colloquium habet in Campania cum Imp. & aliis pro negotio Terræ sanctæ.*

Honorius Papa, qui in Colloquio Verulis habito, celeberrimum Principum colloquium circa festum B. Martini anni 1222 Veronæ celebrandum indixerat, ut mox ostensum est, ad quod Joannem Jerosolymorum Regem & Pelagium Albanensem Episcopum Apostolicæ Sedis in Syria Legatum invitaverat, ut de bello sacro redintegrando cum Friderico Imperatore communibus consiliis ageretur, anno millesimo ducentesimo vigesimo tertio ineunte, eumdem Joannem Regem, Patriarcham Jerosolymorum, & magistros sacrorum Ordinum militarium Templariorum & Hospitalariorum benignissimè & honorificè suscepit, cum quibus ac cum Friderico Imperatore aliisque viris Principibus apud Ferentinum in Campania Conventum fecit, in quo Imperator promisit, se intra biennium expeditionem suscepturum ad recuperationem Terræ sanctæ, jam etiam sibi debitæ dote Jolentæ Joannis Jerosolymorum Regis filiæ, quam, Constantia priori conjuge defuncta, in uxorem ducere jurejurando promisit. Id constat ex Honorii Papæ Epistolâ 176 lib. 7 ad Philippum Francorum Regem data, in qua ait: Fridericus Imp. *venit ad nos in Campaniam nobiscum de prædictæ Terræ subsidio tractaturus, ibique præsentibus venerabili fratre nostro Patriarcha, & charissimo in Christo filio nostro Joanne illustri Rege Jerosolymitano, Bethlehemitano Episcopo, magistro Hospitalis, præceptore Templi, & magistro domus Theutonicorum & aliis, quos ad tractatus hujusmodi è diversis mundi partibus credidimus adhibendos, singulis quæ natura negotii requirebat, diligenti meditatione pensatis, idem Imperator ad nostrum beneplacitum & consilium prædictorum transfretandi terminum in festo B. Joanis Baptistæ post biennium proximè futuro prompta voluntate*

luntate suscepit, corporale super hoc exhibens spontaneus juramentum. Denique ut ad id plenius suum manifestaret affectum, & plus fidei daretur negotio, ac omninò suspicionis contrariæ scrupulus tolleretur, ad instantiam Patriarchæ prædicti & aliorum Orientalium in nostra & fratrum nostrorum præsentia, & multitudinis hominum, qui ad colloquium venerant, se ducturum in uxorem legitimam filiam Regis ejusdem jurisjurandi religione firmavit. Hanc Epistolam refert Raynaldus ad annum 1223 num. 1, & seqq. ex libro 7, dicitque datam Laterani. Sed Spondanus ad eumdem annum num. 1 scribit, extare Honorii Papæ Literas ad Philippum Francorum, aliosque Christianos Reges scriptas 3 *Id. April. anni Pontificatus septimi*, ex quo temporis charactere evincitur, Conventum illum ipso anni 1223 initio celebratum esse, certè ante tertium Idus Aprilis. Colloquium, quod Honorius dicit habitum in Campania, Ferentini celebratum disertè asserit Gregorius IX, Honorii III successor, in literis quas ad Episcopos & Principes dedit, postquam Fridericum excommunicavit, quas referunt Matthæus Parisius ad annum 1228, & Raynaldus anno 1227 num. 31 & seqq. postquam enim in iis locutus est de colloquio Verulis habito, subdit: *Exinde apud Ferentinum in colloquio simili duorum annorum transfretandi elegit sibi terminum*. Ex quibus etiam constet, ut id obiter notem, Ferentinum tunc non fuisse In Latio, ut scribit Ferrarius in Lexico Geographico, sed in Campania.

XXXVI. *Principes Christianos & Episcopos ad idem negotium excitat.*

Porrò Honorius Pontifex, qui miro ardebat desiderio, ut Pontificatu suo, quòd semper speraverat, Terra sancta à Christianis recuperaretur, Philippum Regem Francorum, aliosque Christianos Principes, de iis quæ deliberata fuerant, iis literis certiores reddens, quanto potuit affectu hortatus est ad eamdem cum Imperatore expeditionem. Quapropter & Nuncios per diversas provincias misit, qui crucem prædicarent, discordias Principum ac populorum componerent, & abitum indicerent in festum Sancti Joannis Baptistæ anni 1225. Laudat itidem Raynaldus loco citato num. 8 literas ejusdem Pontificis ad Landgravium Thuringiæ, ad Ducem & populum Venetum, ad Austriæ Ducem, ad Archiepiscopum Pisanum, & ad alios Christiani orbis Episcopos, quibus etiam præcipit, ut expeditionem sacram indicerent, & pro concionibus promulgarent; & quemadmodum laici pecuniam ad subsidium Terræ sanctæ conferre tenebantur, qua de re ad Galliæ, ceterosque Reges scripsit; ita Clericos quoque ad idem præstandum impellerent. Quoad impedimentum consanguinitatis in quarto gradu, quod intercedebat inter Fridericum Imperatorem & Jolantem filiam Joannis Brienii Jerosolymorum Regis, de eo dispensavit Pontifex diplomate, quod extat lib. 8 Epist. 7, & apud Raynaldum num. 7 dato *Signiæ Nonis Augusti, Pontificatus* ejus *anno VIII*, ideoque anno 1223. Ex quibus tandem omnibus destruitur id quod Joannes Villanius Hist. lib. 6 cap. 1 & 15, Sanctus Antoninus tit. 19 cap. 6, Nauclerus generat. 41 scribunt, Fridericum scilicet anno 1221, vel 1222 primò excommunicationis, deinde depositionis sententia fuisse perculsum.

XXXVII. *S. Francisci Regulam confirmat.*

Eodem anno millesimo ducentesimo vigesimo tertio Honorius Papa Regulam Fratrum Minorum Ordinis Sancti Francisci, jam ante ab Innocentio III decessore suo approbatam, rursumque eidem Sancto Patriarchæ divinitus traditam, ad literam & sine glosa observandam confirmavit diplomate dato tertio Kalendas Decembris Pontificatûs sui anno octavo, quod extat in Registro Pontificio; de quo, sicuti & de tribus Ordinibus ejus instituti, nempe horum *Fratrum Minorum*, ac *Sororum Monialium*, quæ *Sanctæ Claræ* dictæ sunt à Santa Virgine Clara, quæ prima omnium fœminarum Institutum illud, à Sancto Francisco contemptum mundi edocta, suscepit; ac tandem *Tertiariorum* tam regularium, quàm secularium [quos *fratres pœnitentiæ* vocant] eorum Regulis, eorumque divisionibus, ac mitigationibus legendi Annales Minorum à Luca Wadingo conscripti.

XXXVIII. *Willelmo Abbati Roschildensi SS. honore cultumque decernit.*

Absolon Roschildensis in Dania Episcopus Paganorum maximus persecutor, & Ordinis Clericalis ornamentum, anno millesimo centesimo sexagesimo primo Willelmum Ordinis Canonicorum Regularium Sancti Victoris, Parisiis in Daniam evocavit, eumque Abbatem Roschildensis monasterii Sancti Thomæ de Paraclito creavit, ut collapsam Canonicorum in Dania disciplinam restitueret, quod & præclarè ab eo præstitum est, ingentibus superatis ingenti constantia, atque patientia difficultatibus, ut legitur in ejus Vita à quodam ejus discipulo scripta, & in Actis sanctorum Bollandianis ad diem 6 Aprilis recitata, ex qua habemus, hunc Sanctum Abbatem, post ostensum sibi divinitus obitûs diem, ad cœlestem patriam migrasse *octavo Idus Aprilis, anno Christi 1202; ætatis verò suæ 98, à suscepto verò Abbatis officio 40*. Cûm autem Honorius Papa de vita, fama & miraculis prædicti Willelmi, per Gregorium Sancti Theodori Diaconum Cardinalem è legatione sua reducem certior factus fuisset, ipsum literis datis *Laterani duodecimo Kalendas Februarii, Pontificatûs* sui *ann. VIII*, ideoque anno mil-

millesimo ducentesimo vigesimo quarto, Sanctorum catalogo adscripsit, ut constat ex iisdem literis, quæ sunt 208 lib. 8, & quarum pars extat apud Raynaldum anno 1224 num. 30. Nomen Sancti Willelmi inscriptum est Martyrologio Romano ad diem VI mensis Aprilis.

XXXIX. *Item Laurentio Dublinensi Archiep.*

Idem Honorius Pontifex anno millesimo ducentesimo vigesimo quinto, tertio Idus Decembris in Sanctorum numerum itidem retulit Laurentium Archiepiscopum Dublinensem in Hibernia, filium Regis olim Hiberniæ, virtutibus & miraculis, ac septem mortuorum, quorum unus triduanus erat, suscitationibus insignem, ut constat ex diplomate canonizationis dato *Reate III Idus Decembris*, Pontificatûs Honorii anno decimo. Sanctus hic Præsul sub Henrico secundo Angliæ Rege, in Normanniam Galliæ ad eum, concordiæ inter ipsum & Regem Hiberniæ conciliandæ causâ transfretans, mortuus est in vico Augensi diœcesis Rotomagensis circa annum millesimum centesimum octogesimum primum, ejusque corpus ibidem in Ecclesia Sanctæ Mariæ requiescit. Ejus res præclarè gestæ & sincerè scriptæ extant apud Surium ad diem 14 Novembris: nomen autem ejus relatum est in Tabulas Ecclesiæ Romanæ ad eumdem diem.

XL. *Indulgentias in canonizatione SS. primus dare incipit.*

Et tunc primùm Honorius III indulgentiam dierum aliquot in canonizationibus Sanctorum dare cœpit; hactenus enim nullus inventus est à D. Phæbæo, qui tali occasione indulgentias largitus sit, hic autem in literis canonizationis, *omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ de Augo, ubi corpus ejus feliciter requiescit, in die solemnitatis ejusdem gloriosissimi Confessoris, vel infra octavas, cum devotione accesserint, ejus orationum suffragia petituri, viginti dies de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer* relaxat, quod postea imitatos esse Romanos Pontifices suis locis ostendemus. Anno quidem 1218 Sanctum Guillelmum Archiepiscopum Bituricensem canonizaverat Honorius; verum nullam in ea canonizatione indulgentiam concesserat, sed tantùm post canonizationem Epistolâ 1098 libri 2 potestatem fecit offa ejus in honorificentiori loco collocandi, ac fidelibus pompam translationis cohonestaturis præsentiâ suâ, vel singulis annis eo recurrente die ad ejus sepulchrum accessuris, quadraginta dierum indulgentiam proposuit Epistolâ 1099; sed hæc indulgentia concessa fuit propter translationem, non propter canonizationem, quam tamen, propter majorem solemnitatem, indulsit in canonizatione Sancti Laurentii Dublinensis.

XLI. *Constitutionem edit in eos qui Cardinales gravioribus injuriis afficiunt.*

Eodem anno millesimo ducentesimo vigesimo quinto constitutionem edidit Honorius Papa contra eos, qui sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales injuriis violare non verebantur, in quos gravissimas pœnas statuit: *Si quis*, inquit, *in hoc sacrilegii genus irrepserit, quòd S. R. E. Cardinalem fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit, aut ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut consilium dederit vel favorem, aut postea receptaverit vel defensaverit scienter eumdem, sicut reus læsæ majestatis perpetuò sit infamis, diffidatus nihilominus & bannitus, sit intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad alicujus bona ex testamento, vel ab intestato vocetur, quatenus ab omni successione repulsus, publicaque repulsa confusus minus inveniat suæ malitiæ successorem.* Statuit præterea, ut nullus ei debita reddere, nullus respondere in judicio teneatur: ut quidquid in bonis invenietur ipsius, fisci vel reipublicæ dominio applicetur; si qua verò feuda, locationes, officium vel beneficium spirituale, vel temporale ab aliquibus Ecclesiis obtinet, sit eis ipso jure privatus. Easdem ferè pœnas in posteros derivavit. Postea decernit pœnitentiam ipsis injungendam qui resipuerint, ut scilicet per omnes illius loci Ecclesias principales, vicinorumque locorum diebus dominicis & Solemnibus incedant nudi coram populo, fæmoralia tantùm habentes, & virgas ferentes in manibus, cum quibus per easdem Ecclesias publicè fustigentur, ituri postmodùm ultra mare, & ibidem acturi pœnitentiam per tres annos ad minus; nec exinde postmodùm reversuri absque Sedis Apostolicæ licentia speciali. Si quis verò, vel per se, vel per alium occiderit Cardinalem, vel evidentem dederit causam mortis, ultra quam præmissa contineant, *sic in eum potestas jurisdictionis exurgat, sic rigor ultionis insiliat, quòd contra vitæ subsidium mortis solatium invocet, vivens pœnæ non culpæ, vindictæ speculum non offensæ.* Integram Constitutionem refert Raynaldus ad annum 1225 num. 50, & seqq. dicitur autem data *Reate duodecimo Kal. Decemb. Pontificatûs anno X.*

XLII. *Friderico Imp. tempus expeditionis Jerosolymitanæ prorogat.*

Jolanta Joannis Brienni Jerosolymorum Regis filia, ejusdemque regni heres eodem anno 1225, si Sigonio lib. 17 de Regno Italiæ fides, ex Syriâ advecta, ab Honorio Papâ Augusta coronata est, & Friderico Imperatori præsenti conjugio copulata. Cùm autem interim Fridericus biennium ad Orientalem expeditionem suscipiendam sumptum jam advenire videret, Joannem Jerosolymorum Regem socerum ad Honorium Papam misit, ut ab eo profectionis tempus protogandum postularet, causis cur proficisci non posset explicitis, & inter cetera prætulit vereri, ne se absen-

SÆC. XIII. HONORIUS III.

absente Lombardia Mediolanensium & Bononiensium instigatione deficeret. Cùm verò & his operâ Honorii Pontificis ei reconciliatis, rursum alia prætexeret; demum missis ad eum à Pontifice in Apuliam Pelagio Episcopo Albanensi, & Guallone Presbytero tit. Sancti Martini, S. R. E. Cardinalibus, nonnullæ leges ipsi propositæ, quas si violari contingeret, anathemate devinctus esset. Quare Fridericus apud Sanctum Germanum mense Julii, præsentibus omnibus suis ex Germania Principibus, Sacris Evangeliis manu tactis, juravit se intra biennium *ab instanti Augusto præsentis tertiæ decimæ indictionis ad duos annos*, in Orientem sine ulla excusatione properaturum, multaque circa id bellum præstaturum, quæ referuntur in publico ea de re confecto instrumento, quod extat apud Raynaldum ad annum 1225 num. 4, & seqq. diciturque datum à Friderico *apud S. Germanum anno dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo quinto, mense Julii, tertiæ decimæ indictionis*. Ex eo etiam constat, eum in animam suam jurare alios jussisse, se singula completurum, & sponte consensisse in se & regnum suum sententiam ferri, si qua eorum conditione recessisset. Quo facto Cardinales in conspectu Procerum ac populi circumstantis anathema in eum auctoritate Apostolica protulisse, si officio defuisset, eruitur ex Richardo de Sancto Germano in Chronico.

XLIII. *Willelmum Archiepisc. Eborac. Sanctorum catalogo adscribit.*

Willelmus Eboracensis Archiepiscopus, anno millesimo centesimo quinquagesimo quarto, ut dictum est in Pontificatu Anastasii IV, demortuus, miraculis statim clarere cœpit, quibus crebrescentibus Honorius Pontifex anno 1223 commisit Episcopum Eliensem, duosque Cisterciensis familiæ Abbates, qui de eis inquirerent, ut sanctis annumerari posset. Cùm verò nonnulla in informatione desiderarentur, anno insequenti 1224 literis III Idus Aprilis datis, rursus ad eosdem scripsit Honorius, jussitque ut inquisitionem solemnem facientes, iterum quæ singuli testium deposuissent, rescriberent, eademque sententia ad Archiepiscopum Eboracensem & Capitulum Apostolicas literas misit, quarum priores recitat Raynaldus ad eum annum num. 47 & seqq. Tandemque anno millesimo ducentesimo vigesimo sexto literis *Laterani XV Kal. April.* datis, ab eodem Raynaldo num. 49 relatis, Willelmum Sanctorum Confessorum catalogo adscripsit, statuens, *ut in Anniversario ejus annuatim festum solemniter celebretur*. Eum Eboracensis Ecclesia, die octava Junii, quâ obiit, venerata est, & hodie Anglicano Martyrologio inscribitur. De hoc Sancto Præsule vide dicta in Cœlestino Secundo, Eugenio Tertio, & Anastasio Quarto.

SÆC. XIII. HONORIUS III.

XLIV. *Diem suum obit.*

Dum Honorius Pontifex gloriæ Christi, Ecclesiæque amplificandæ incumberet, decimo quinto Kalendas Aprilis anni millesimi ducentesimi vigesimi septimi diem suum obiit. Annum mortis notarunt Conradus Abbas Urspergensis, Albertus Stadensis & Matthæus Parisius in Chronicis, quibus alii plures Auctores suffragantur; diem verò mortis ejus certò nos docet Epistola Gregorii IX ejus successoris, quæ extat apud Raynaldum ad annum 1227 nu. 17. *Bonæ memoriæ Honorius Papa*, inquit, *prædecessore nostro XV Kal. Aprilis soluto debito carnis, de præsenti sæculo nequam erepto*, &c. Cùm itaque, ex dictis, Honorius electus fuerit die decima octava mensis Julii anni 1216, & mortuus sit die decima octava mensis Martii, sedit annos decem & menses octo, si numeremus à die ejus electionis; si verò numeremus à die consecrationis, quæ peracta est die 24 Julii, sedit annos decem, menses septem, dies viginti quatuor. Sepultus autem est in Ecclesia Sanctæ Mariæ majoris prope Altare præsepis, ut diserte scribit Martinus Polonus in Chronico.

XLV. *Non instituit solemnitatem, in qua defertur Veronica.*

Institutam ab Honorio III sacram in Xenodochio Romano, cui Sancti Spiritûs in Saxia nomen est, celebritatem, in qua maximas eleemosynas fundere statuit: & jussisse, ut instructo religioso agmine, Canonici Sancti Petri Veronicam, dominica quæ prima post evolutum Epiphaniæ octavum diem occurrit, deportarent, scribit Augustinus Oldoinus in Notis ad Ciaconium, sine teste. Sed id invicte refellitur ab Auctore Actorum Innocentii III, qui num. ultimo ex editione Baluzii de eo scribit: *Instituit autem apud hospitale prædictum* (scilicet Sancti Spiritus in Saxia, cujus fundationem jam retulerat) *stationem solemnem dominica post octavas Epiphaniæ, in qua populus illic confluit Christianus ad videndum & venerandum Sudarium Salvatoris, quod cum hymnis & canticis, psalmis & faculis à Basilica S. Petri ad locum illum processionaliter deportant*; deinde subdit, Innocentium, egenis omnibus ad illas spirituales nuptias concurrentibus, panes, carnes & denarios constituisse elargiri, & eorum omnium rationem exposuisse in homilia, quam super illius diei evangelium idem Innocentius exaravit, ut diximus in ejus Vita num. 102. Sudarium itaque Salvatoris, seu Veronica, jam dominica post octavam Epiphaniæ, qua cantatur Evangelium, *nuptiæ factæ sunt in cana Galilææ*, processionaliter deportabatur à Basilica Sancti Petri ad hospitale Sancti Spiritus, & eleemosynæ elargiebantur tempore Innocentii III, & consequenter Honorius III non potest dici institutor hujus solemnitatis.

Ho-

Honorium III non solùm integritate morum, sed & doctrina claruisse ostendimus ejus Pontificatûs initio ex Annalista Mailrosensi & ex Nauclero. Unde Ludo-

XLVI. *Ejus scripta.* vicus Jacob in Bibliotheca Pontificiâ observat, eum sermones aliquot scripsisse Sancto Dominico Ordinis Prædicatorum fundatori dicatos, & alios ad Clerum & populum Romanorum, Abbati Cistercii dicatos: item Vitam Cœlestini III: censuum Romanæ Ecclesiæ prægrande volumen: pro defensione libri Abbatis Joachim adversus Petrum Lombardum Epistolam ad Episcopum Lucaniæ: Epistolas decretales in Juris Canonici libros: ac tandem cæremoniale Ecclesiæ Romanæ, quod nuper à Mabillonio Tomo 2 Musei Italici publici juris factum est.

SÆC. XIII. HONORIUS III.

GREGORIUS IX *Pontif. CLXXVIII.*

Anno Domini MCCXXVII.

I. *Gregorius IX eligitur Pontifex.* Cum Pontifex Honorius III XV *Kalend. Aprilis, hoc est quinta feria ante Lætare Jerusalem* decessisset, ut scribit Albericus in Chronico; *in crastino juxta morem celebratis exequiis, & ipsius corpore ad tumulum deportato, und cum fratribus nostris ad eligendum convenimus successorem; & missâ, ut moris est, in honorem Sancti Spiritus devotè ac solemniter celebratâ, post aliquantulum tractatum de substitutione Pontificis, omnes pariter ad imbecillitatem nostram quasi divinitus inspirati oculos direxerunt*, inquit Gregorius IX Honorii successor in literis, quas de sua electione scripsit apud Raynaldum anno 1227 num. 17, in quibus jam dixerat, Honorium mortuum die 18 Martij. Ugolinus itaque Cardinalis Episcopus Ostiensis, natione Campanus, de civitate Anagnia, patre de Comitibus Signiæ, dominum Innocentium Papam III consanguinitatis tertio gradu attingens, ut ait ejus Vitæ Auctor mox laudandus, electus est in Romanum Pontificem die decima nona mensis Martii ejusdem anni millesimi ducentesimi vigesimi septimi, quæ cum feria sexta concurrebat, ut notavit idem Vitæ ejus Auctor: *D functo*, inquit, *piæ memoriæ Honorio III, feria sexta, hebdomade verò majoris Quadragesimæ quintâ* (legendum tertiâ) *de communi & inpræmeditata fratrum concordia non minus electione canonica, quàm divina inspiratione, lachrymabili & clamosa contradictione recusans, inter votivas eligentium manus, pia vestium laceratione grassatus, in domo B. Gregorii, Gregorius ejus imitator assumitur apud Septem folia*, sumpsit enim nomen Gregorii IX. Locum illum *Septem folia* explicat Baronius anno 1084 num. 5. Porrò dixi, legendum esse in præfato Auctore, *hebdomade tertia*, quia anno 1227 dominica hebdomadæ tertiæ Quadragesimæ concurrebat cum die decima quarta Martii, & litera dominicali existente C, feria sexta, quæ est dies electionis Gregorii IX, concurrebat cum die decima nona Martii, qua ejus electionem contigisse, ex dictis manifestum est.

II. *Inthronizatur & benedicitur.* Gregorium eadem die decima nona Martii inthronizatum fuisse habet idem Auctor Vitæ ejus, qui, testante Odorico Raynaldo, extat ad calcem *perantiqui codicis Vaticani, qui liber censuum inscribitur*; post laudata enim verba subdit: *Summi Pontificis solium fratrum instantia devictus ascendens, demum verò cum Romanis exultantibus populis & Clero jubilante præ gaudio, irruentibus etiam catervatim utriusque sexûs hominibus, Pontificali decoratus infula in Lateranensi palatio magnificè cathedratur. Tum lugubres vestes mutavit Ecclesia, & Urbis semidiruta mœnia pristinum receperunt fulgorem.* Juxta morem itaque antiquum, eadem die suæ electionis Gregorius inthronizatus est in Ecclesia Lateranensi. Sed quia consecratio, seu benedictio Pontificis fiebat etiam de more in Ecclesia Vaticana die dominica post electionem, Gregorius distulit suam benedictionem usque ad diem vigesimum primum Martii, qui concurrebat cum dominica quarta Quadragesimæ, qua cantatur, *Lætare Jerusalem*, Pascha enim incidebat in diem 11 Aprilis. *Sequenti autem dominica die*, subdit idem Auctor, *Sanctissimi Benedicti* (seu in qua celebrabatur festum Sancti Benedicti Abbatis) *pater benedictus Prælatorum comitatus obsequiis, assistente innumerabili multitudine Romanorum in Principis Apostolorum Basilica venerandus Princeps magnifico susceptus tripudio, ex Apostolicæ Sedis more, suscepit pallium plenæ potestatis insigne* (dum enim Episcopus in Papam eligebatur, non consecrabatur denuò, sed benedicebatur, ut constat ex Ordine Romano XIV apud Mabillonium Tomo 2 Musei Italici, & ex ordine XIII ibidem relato, in quo pag. 226 prima & præcipua benedictionis pro Episcopo in Papam electo, cæremonia, est impositio pallii per priorem Diaconorum Cardinalium) *Itaque Missarum peractis solemnibus summus Pontifex gemmis circumte-*

SÆC. XVI. GREGORIUS IX.

ctus & auro, ad palatium Lateranense processit.

III. Solemniter coronatur.

Sed cùm non dicat Auctor Gregorium à Sancto Petro ad Lateranum processisse coronarum, ut moris erat, & die Resurrectionis dominicæ Missarum solemnia celebrarit non in Ecclesia Sancti Petri, in qua fiebat coronatio solemnis Pontificis recèns electi & ordinati, sed in Basilica Sanctę Mariæ, licet ex ea processerit eo die coronatus, existimo tamen solemnem ejus coronationem dilatam esse usque ad diem secundum festi Paschatis. Hæc constant ex verbis ejusdem Auctoris immediatè subsequentibus; subdit enim: *Die verò Resurrectionis dominicæ subsequentis Missarum mysteriis in Virginis gloriosæ Basilica solemniter celebratis revertitur cum tripudio coronatus* (quolibet enim anno eo die coronari Romanum Pontificem diximus in Alexandri III Vita). *Feria quidem secunda in Albis* (seu feria secunda festi Paschalis) *in prædicta Petri Basilica divinis Missarum officiis reverenter expletis duplici diademate coronatus, sub fulgoris specie in Cherubinis transfiguratus aspectum, inter purpuratam venerabilium Cardinalium, Clericorum & Prælatorum comitivam innumeram, insignibus papalibus præcedentibus, equo in phaleris pretiosis evectus, per almæ urbis miranda mœnia pater Urbis & Orbis deducitur admirandus. Hinc cantica concrepant, inde præconia populi jubilantis exurgunt, & per vicos singulos clamorum resonat, Kyrie eleison. Aureis argenteisque platea distinguitur tapetis, pictis in Ægypto constrata, & tinctis Indiæ coloribus ordinatè composita, diversorum aromatum suavitate fragrabat. Tubarum clangore turba concutitur, se certatim mutuis clamoribus exhortando judices & tabelliones cappis fulgebant sericis, aureis vestibus legione procerum decorata. Græcorum atque Hæbreorum caterva non modica, Christi Vicario suis linguis & ritibus laudis munia persolvebant, & puerilis linguæ garrulitas procaci festivitate cantabat; sicque incredibili multitudine populi cum palmis & floribus præcedente, Senatore ac Præfecto Urbis almificæ, non equis evectis, sed pedibus Pontificalis equi lora trahentibus, sub arcuatis platearum ordinibus micantium syderum imitantibus speciem, sanctissimus Pontifex perducitur ad Patriarchium Lateranense.* Quæ cæremoniæ eodem ferè modo referuntur faciendæ in coronatione solemni Romani Pontificis electi & consecrati, in Ordinibus Romanis XII, XIII & XIV apud Mabillonium laudatum, ad quorum supplementum eas hic referre visum est. Ex quibus corruit quod ait Papebrocius, Gregorium scilicet IX coronatum esse die 21 Martii, ita explicans Martinum Polonum, qui ait, eum electum *mense Martio die 9 post festum Sancti Gregorii*, quod ipse explicat de coronatione, cùm potius explicandum sit de consecratione, seu benedictione ejus, ut ex dictis liquet.

SÆC. XIII. GREGORIUS IX.

IV. Comitantibus Cardinalibus purpuratis.

Ceterùm si Auctor ille anonymus Vitæ Gregorii IX, quem, ut jam diximus, *ad calcem perantiqui codicis Vaticani*, extare ait Raynaldus, hoc sęculo decimo tertio vixerit, ex eo certum eruitur argumentum, jam tunc Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales purpureis vestimentis fuisse indutos, quod jam suspicatus fueram, cùm Innocentii III vitam scriberem; hic enim Auctor disertè asserit, Gregorium IX in sua coronatione *inter purpuratam venerabilium Cardinalium comitivam, duplici diademate* coronatum perductum esse ad Lateranum. Certè id non videtur improbabile, cùm ipse Urbis Præfectus tempore Centii Camerarii, seu Honorii III, quando Papa dabat Presbyterium, induetur manto pretioso & duobus calceis, quorum unus erat rubri coloris, quod constat ex ejusdem Centii Ordine Romano XII apud Mabillonium, in quo num. 3 pag. 170 ait, loquens de præfecto Urbis: *Qui videlicet Præfectus ab Ecclesia sanctæ virginis Mariæ usque ad palatium induitur manto pretioso & calceatus zanca una aurea, idest una caliga, altera rubea, eodem die & secunda die, & etiam in duabus diebus Paschæ, & quando Papa eligitur, juxta dominum Papam collateraliter nullo medio equitando incedit.* Forma hujusmodi zancæ seu calcei, aliorumque Præfecti Urbani ornamentorum habetur in libro Felicis Contelorii de Præfecto Urbi, inquit Mabillonius ibidem. Quid igitur mirum si Cardinales tunc, saltem in coronatione Romani Pontificis purpureis vestimentis uterentur? Quoad duplex illud diadema, quo coronatum fuisse Gregorium IX asserit idem Auctor anonymus, fateor mihi aquam hærere, nisi quis velit, jam tunc Thiaram Pontificalem fuisse cum duplici coronamento, quem nodum aliis solvendum relinquo. Fatendum tamen est ex his meritò inferri posse, hunc Auctorem post sęculum decimum tertium vixisse, si verum sit, quod sine teste scribit Ciaconius, nempe Bonifacium VIII statuisse, ut Cardinales purpureis vestimentis uterentur, eumdemque Pontificem primum fuisse, qui duplicis coronamenti Thiara usus est, quod ex Sugerio Abbate se aliàs notasse ait Victorelius in Notis ad Bonifacii VIII vitam. Sed longe ante Bonifacium VIII Cardinales purpureis vestimentis usos esse innuere videtur Urbanus IV, qui cùm sinistra quædam audisset de Simone Paduano, quem ad Cardinalatum evexerat, sanxit, ut antequam in presbyterum promotus esset

SÆC. XIII. GREGORIUS IX. esset, nec *capellum rubeum*, nec *alia Cardinalatus insignia* gestaret, ut videbimus in ejus vita num. 7. Ex quo deducitur tempore Urbani IV, seu anno 1261, Cardinales præter capellum rubeum habuisse alia Cardinalatûs insignia, quæ par est credere fuisse vestimenta purpurea; biretum enim rubeum acceperunt tantùm sub Paulo II, qui anno 1464 dictus est Pontifex. De purpureis Cardinalium vestimentis vide dicta in Innocentio III num. LXXXII.

V. *Gregorii virtutes & munera.* Gregorii IX virtutes & munera ante Pontificatum his verbis refert idem Auctor anonymus: Erat *forma decorus & pervenustus affectu, perspicacis ingenii, & fidelis memoriæ prærogativa donatus, liberalium artium atque utriusque juris peritia eminenter instructus, fluvius eloquentiæ Tullianæ, sacræ paginæ diligens observator & doctor, zelator fidei, disciplina veritatis, rectitudo justitiæ, solatium miserorum, religionis plantator & cultor, castitatis amator, & totius sanctitatis exemplar; de capellania Domini Innocentii Papæ III in honorando collegio, in Cardinalem S. Eustachii modica interjectione promotus, non multo post in Ostiensem Episcopum ordinatur.* Eum ante Pontificatum Ugonem fuisse nuncupatum, Albertus Stadensis in Chronico, & Godefridus Monachus in Annalibus affirmant; Conradus verò Urspergensis, Richardus de Sancto Germano & alii eum Ugolinum, seu Hugolinum appellant. Dum adhuc Sanctus Franciscus viveret, eùm in sui Ordinis protectorem adsciverat, ut ostendit Wadingus in Annalibus Minorum ad annum 1217 num. 6, qui & num. 10 ostendit, eumdem Sanctum ei Pontificatum auguratum esse, eaque de causa ita subscripsisse literas, quas ad eum dirigebat: *Reverendo patri ac Domino Hugoni totius mundi Episcopo, & patri gentium futuro, &c.* Sanctus etiam Antoninus part. 3 Chron. tit. 19 cap. 3, aliique idem tradunt, sanctum scilicet Franciscum, ipsi sacræ Minorum familiæ dilatandæ studiosissimo prædixisse ad summi Pontificatûs apicem evocatum iri. Gregorium denique *venerabilis vitæ & multæ prudentiæ* virum vocat Paulus Langius in Chronico Citizensi.

VI. *Gregorius Fridericum Imp. monet ut in Terram sanctam proficiscatur.* Gregorius Pontifex statim post suam consecrationem, Christiani orbis Præsules, uti mos erat, de sua electione certiores fecit literis encyclicis datis die XXII mensis Martii, quæ extant apud Raynaldum num. 17, quibus, postquam se eorum precibus commendavit, cunctosque hortatus est, ut munus pastorale summa vigilantia obirent, præcipit, ut intentata censurarum religione omnes Crucesignatos ad capessendum iter Jerosolymitanum impellant; nihil enim altius menti ejus impres-

sum erat, quàm bellica undique contracta SÆC. XIII. GREGORIUS IX. auxilia ad loca sancta submittere, quod ostendit ejus Epistola 2 libri 1 eodem die ad Fridericum data, qua eum hortatur ad transfretandum: *Alioquin*, inquit, *quantumcumque te sincera diligamus in Domino charitate, & tibi quantum cum Deo possumus deferre velimus, id dissimulare nulla poterimus ratione*. Et infra: *Sic precibus & monitis nostris obtempera, quòd nequaquam nos & te ipsum in illam necessitatem inducas, de qua forsan te de facili non poterimus, etiamsi voluerimus, expedire*. Post hæc Gualonem religiosum Ordinis Prædicatorum, Legatum ad eum misit, literisque aliis sub anathematis pœna ei præcepit, primo quoque tempore ad recuperandam à Saracenis Jerosolymam cum exercitu proficisci; utrarumque literarum meminit Raynaldus ad eumdem annum 1227.

VII. *Eum, votum exequi recusantem excommunicatum declarat.* Sed cùm Fridericus ægritudinem simularet, imò fama ferret, eum immani flagitio Ludovicum Landgravium Thuringiæ, qui cum parte Crucesignatorum jam Hydruntum pervenerat, veneno interemisse, Gregorius Pontifex, de Friderici ludificatione, doloris acerbitate tactus, apud Anagniam existens, *penultimo mensis Septembris die, in festo dedicationis Archangeli* Michaëlis, *pronunciavit Imperatorem in latam dudum apud S. Germanum excommunicationis sententiam incidisse*, ut scribit Richardus de Sancto Germano in Chronico. Huic quoad diem suffragatur Auctor Vitæ Gregorii: *Festo S. Michaëlis Archangeli*, inquit, *in majori Ecclesia, Pontificalibus de more indutus, assistentibus venerabilibus fratribus Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis & aliarum Ecclesiarum Prælatis*, &c. *Fridericum Imperatorem frequenti monitione præmissa votum exequi recusantem excommunicatum publicè nunciavit. Qui sententiam excommunicationis, à felicis memoriæ Honorio Papa III latam, cui publicè* (legendum fortè, sponte) *se subjecit, incurrerat pro eo quòd voluntariè signo Crucis assumpto*, &c. Gregorius itaque Fridericum in execrationes illas, quas ipsi, nisi paruisset, Honorius intentarat, & ipse in se receperat, incidisse pronunciavit, & excommunicatum publicè denunciavit, mandans ab omnibus arctius evitari; contra ipsum, si contumacia ejus exigeret, gravius processurus: eamque sententiam, missis ad omnes Principes, & Antistites de his, quæ hactenus cum illo circa expeditionem Syriacam tractata fuerant, literis promulgavit: quarum exemplar ad Archiepiscopum Cantuariensem missum recitat Matthæus Parisius ad annum 1228, & maximam earum partem Raynaldus ad annum 1227 num. 30, & seqq. apud quem dicuntur datæ *Anagniæ sexto Idus Octobris*

bris, *Pontificatûs* ejus *anno primo*, & apud Parisium, *Laterani*, *Pontificatûs* ejus *anno secundo*, sed mendosè, ut videtur, nam cùm sententia lata sit Anagniæ die 29 Septembris anni 1227, & annus secundus Pontificatûs Gregorii inchoetur die tantùm 19 Martii sequentis anni 1228, probabile non videtur, Gregorium tandiu distulisse eam sententiam in Angliam mittere.

VIII. *Romam redit.* His ita gestis Summus Pontifex Anagniâ movens, Romam statim reversus est, & quidem per Velletrum, ut tradit Richardus de sancto Germano in Chronico MS. & confirmat ejus Vitæ auctor his verbis: *Sub mitiori cœlo grata redeunte tempore Urbem regreditur venerandus Antistes à Clero & populo magnifica veneratione susceptus, religiosis, viduis atque egenis subventionis largam manum extendens, nec devotione nobilium dimissâ irremunerata.* Eum Romam adventasse ipso mensis Novembris initio eruitur ex Epistolâ ejus 154 lib. 1 apud Raynaldum num. 61 Ludovico Francorum Regi datâ *Laterani Idibus Novembris anno I*, scilicet Pontificatûs, ideoque ante diem decimum tertium Novembris Romam jam pervenerat.

IX. *Fridericum ad pœnitentiam sollicitat.* Gregorio Romam reverso, Fridericus ad solitas artes confugit, mistque Oratores ad eum, qui factum excusarent: sed illorum fucos despexit Pontifex, nulloque Imperialis indignationis & potentiæ terrore frangi se passus, paternis monitis ad officium revocare conatus est, ipsum Apostolicis literis ordine 165 lib. 1 adhortans, ut citissimè ad Ecclesiæ sinum provolaret; tandemque funesta illa vincula abrumperet, quibus non sine incredibili suo dolore teneretur. Has literas refert Raynaldus ad annum 1227 nu. 41. Sed Fridericus ad omnes Principes & Prælatos scribens, causam omissi officii in adversam valetudinem retulit; Gregorium verò acriter increpavit; & in omnes Pontifices Romanos gravissimè atque atrocissimè intonuit; ardentesque & aculeatas literas, calumniis contumeliisque refertas spargere ac disseminare cœpit, quarum plures extant apud Petrum de Vineis, qui Friderico à secretis fuit, ac nonnullæ à Parisio afferuntur, qui licèt Romanis Pontificibus ceteroquin iniquissimus, hæc tamen de expeditione sacra à Friderico turpiter deserta, scribit: *Quòd factum Imperatoris damnosè nimis redundavit in dedecus & in præjudicium totius negotii Crucifixi. Ob hanc ergo causam juxta multorum opinionem ostendit se, ut prædictum est, mundi Salvator in cruce clavis confixum, & cruore conspersum populo Christiano, quasi singulis ac universis super injuria sibi ab Imperatore illata quereretur.*

X. *Eum in Synodo Rom. anathemate percellit.* Summus itaque Pontifex Gregorius, animadversa Friderici pertinacia, Episcoporum Concilio anno millesimo ducentesimo vigesimo octavo Romæ coacto adversus ipsum, in die Cœnæ Domini, quæ cum die vigesima tertia Martii concurrebat, anathema fulminavit. Hujus Concilii meminit Auctor Vitæ Gregorii: *Tum*, inquit, *Prælatorum Lombardiæ, Tusciæ, totius patrimonii, ac Apuliæ, & aliorum, qui pro suarum prosecutione causarum ad curiam venerant, convocata ad Concilium multitudine, post hujus profundi sermonis decursum*: Quis mihi tribuet adjutorem, &c. *respondentibus singulis vota sua, qualiter contra dictum Imperatorem procederet, ordinavit.* Fridericum de hujus Concilii sententia in die Cœnæ Domini anathemate fuisse perculsum, docent Gregorii literæ ad Apulos Præsules missæ, quæ extant apud eumdem Raynaldum ad annum 1228 num. 2, quibus postquam Gregorius inseruit quantam operam, diligentiamque Sedes Apostolica adhibuisset, ut eum ad officium adduceret, addit: *Ne videremur deferre homini contra Deum, ecce justitiam in judicium convertentes, in proximo præterito festo Cœnæ Dominicæ, in prædictum Imperatorem excommunicationis sententiam solemniter duximus promulgandam, tum pro eo quod, ut præmissum est, non transfretavit in subsidium Terræ sanctæ*, &c. *tum quia venerabilem fratrem nostrum Tarentinum Archiepiscopum ad sedem propriam accedere non permittens, eum populum suum non patitur visitare*, &c. *Adjecimus quoque ut loca quælibet ad quæ ipse pervenerit, ecclesiastico subjaceant interdicto, ut quandiu præsens fuerit, ibidem nulla officia celebrentur*, &c. Ipsum denique minatur regno Siciliæ jure exutum iri: *Si non cessaverit*, inquit, *ab oppressione populorum, orphanorum & viduarum, seu nobilium & aliorum hominum regni, vel eius destructione, quod ad Romanam Ecclesiam specialiter noscitur pertinere, pro quo etiam prædecessoribus nostris & Ecclesiæ Rom. juramentum fidelitatis exhibuit, & homagium præstitit, meritò poterit formidare, se iure feudi privandum.*

XI. *Friderici opera Urbe pellitur.* At Fridericus in pristino scelere obfirmatus, in communionem suam adscivit quosdam nobiles Romanos, & inter eos Frangipanes, ut habet Urspergensis in Chronico, qui Gregorium, dum in solemnitate Paschali sacrum faceret, sibilis appetiere, eumque Urbe expulere: *Populus Romanus*, inquit Parisius, *in Papam Gregorium seditionem excitavit, & in solemnitate Paschali illum ejecerunt ab Urbe, insequentes eum usque Viterbium castellum suum. Ubi fortiter invalescentes, fugaverunt usque Perusium.* Diem notat Auctor Vitæ Gregorii, nempe secundam Paschalis solemni-

tatis

tatis: *Inter ejusdem Pontificis*, inquit, *jam anni secundi primordia; feria secunda Resurrectionis Dominicæ ad B. Petri Basilicam effrænata rabie properantes, dictum patrem & præsulem super corpus Apostoli devotione solita missarum solemnia celebrantem clamore, vel latratu potius, adjectis comminationibus impetebant*. Urspergensis Patisio adstipulatur: *Cùm Papa*, ait, *rursus excommunicaret Imperatorem, fecerunt, ut à populo pelleretur turpiter extra civitatem; unde apud Perusium eo anno & sequenti permansit*. Idem denique scribunt Albertus Stadensis in Chronico, & Richardus de Sancto Germano, qui asserit, Gregorium post tertium Paschatis diem Urbe exiisse.

XII. *S. Franciscum Cœlitum fastis adscribit.* Eodem anno millesimo ducentesimo vigesimo octavo Gregorius Pontifex Perusio Assisium pertexit, ubi exeunte Junio, vel ineunte Julio, sanctum Franciscum Ordinis Minorum institutorem, qui anno 1225 die quarta Octobris sanctè obierat, Cœlitum fastis adscripsit. *Gregorius Papa*, inquit Richardus de S. Germano, *de Perusio vadit Assisium, ubi fratrem Franciscum Minorum fratrum Ordinis inventorem, propter duo quæ fecerat miracula in aperto, in cœco videlicet uno, & claudo, quibus visum & gressum reddiderat, canonizavit, & Perusium rediens ibi anniversarium magnificè celebrat Innocentii Papæ prædecessoris sui*, qui dies anniversarius in diem decimum sextum, vel decimum septimum Julii incidit, ideoque & ante eum diem canonizatus est S. Franciscus, imò & ante diem nonum ejusdem mensis, quo Pontifex ad Gallicanos Præsules literas dedit *Perusii VII Idus Julii, Pontificatus anno 2*, ut eum cœlitum honoribus prosequerentur. Eas literas refert Raynaldus eo anno nu. 36, qui & num. 29 alias ejusdem Pontificis literas recitat ad professores Theologiæ Parisienses datas *Perusii Nonis Julii, Pontificatus anno secundo*, ideoque die septima Julii Perusii erat, cùm tamen Assisio Perusium reversus sit *post triduum* canonizationis, ut scribit Auctor Vitæ Gregorii apud eumdem Raynaldum num. 33, ex quibus evincitur S. Franciscì canonizationem à Gregorio Papa, vel Junio exeunte, vel Julio ineunte peractam esse, non verò die decima sexta Julii, ut habet Wadingus in Annalibus Minorum anno 1228 num. 4, neque die quarta Octobris, ut suspicatus est Ciaconius. Ideo autem dixi S. Franciscum mortuum esse anno 1225, non verò anno 1226, quia, ut ait S. Bonaventura in ejus legenda, transiit ex hac vita *quarto Nonas Octobris, die sabbati in sero; sepultus in die dominica*, quod idem scribit Matthæus Parisius in Hist. Angl. Eumdem diem, scilicet quartum Octobris, ejus morti assignat Gregorius Papa in literis, quas ad universos fideles scripsit apud Raynaldum num. 35 datis *Perusii XIV Kal. Augusti, Pontificatus anno secundo*, in quibus ait: *Ipsum adscribi decrevimus Sanctorum catalogo venerandum, statuentes, ut IV Nonas Octobris, die videlicet, quo à carnis ergastulo absolutus, ad æthera regna pervenit, ab universali Ecclesia natalitia ejus devotè ac solemniter celebrentur*. Cùm itaque constet ejus obitum contigisse die quarto Octobris in sabbato, necessariò conjungendus est cum anno 1225, quo dies quartus Octobris concurrebat cum sabbato; anno autem sequenti 1226 concurrebat cum die dominica: ex quibus sequitur errorem irrepsisse in textum S. Bonaventuræ, in quo annus 1226 legitur; character enim sabbati, & in eo & in Matthæo Parisio expressus rem extra omne dubium ponit. Ad quem errorem, mirum est Wadingum Auctorem diligentem, animum non advertisse.

XIII. *Novum ritum in ea canonizatione adhibet.* Formam & Pompam canonizationis Sancti Francisci plures Auctores adnotarunt, præsertim ex insolitis cæremoniis; nam eò usque, recitatis, approbatisque, vel in Conciliis, vel in secreto Cardinalium consistorio, miraculis, beatus aliquis sanctorum numero adscribebatur absque tanto apparatu. Sed in Canonizatione Sancti Francisci Gregorius novum ritum adhibuit, quem describunt Albertus Stadensis in Chronico, & Krantzius lib. 7 Metropol. cap. 45, ac lib. 8 Saxoniæ cap. 4. *Papa Gregorius veniens Assisium, canonizavit ibi in conspectu maximæ multitudinis, quæ de diversis regionibus confluxerat, B. Franciscum, sic dicens alta voce:* „ Ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei „ Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & „ Gloriosæ Virginis Mariæ, & Beatorum „ Apostolorum Petri & Pauli, & ad honorem Ecclesiæ Romanæ beatissimum „ Patrem Franciscum, quem Dominus glorificavit in cœlis, venerantes in terris, „ de consilio fratrum nostrorum & aliorum Prælatorum in catalogo decrevimus Sanctorum adnotandum, & festum „ in die obitûs sui celebrari. *Statim Cardinales* Te Deum laudamus *incipiunt, & populi in laudes voces depromunt. Papa de solio descendit, & cum Cardinalibus sanctum corpus levavit de tumba*. Alias circumstantias hactenus non visas refert Auctor Vitæ Gregorii: *Anno sui Pontificatûs secundo*, inquit apud Raynaldum nu. 33, *cum venerabilium Cardinalium & Prælatorum diverso collegio, pretiosis ornatus vestibus* (scilicet Gregorius Papa) *cum palmis & cereis de mundi partibus multitudine populi congregata, post sermonis profundi decursum, cujus tale sumpsit exordium:* Quasi stella in medio nebulæ, & quasi sol

lucens in diebus suis, sic iste fulsit in Domo Domini; *post miracula recitata & diligenter exposita, beatissimus Præsul profusis lacbrymis B. Franciscum Crucifixi ministrum, cuius corde & corpore stigmata portabat, decrevit in Catalogo Sanctorum annumerandum, & post triduum Perusium est reversus*. Aderat huic canonizationi Raynaldus ex Comitibus, Pontificis nepos, qui ante Cardinalatum Francisco familiaris fuit, & in viventis corpore stigmata perspexit, velut ipse jam Pontifex sub Alexandri IV nomine publica concione dixit ad populum, ut refert Wadingus laudatus, qui & postea miracula in eo consessu perlecta ad compendium redacta recitat. Verùm non solùm ex hac parte est singularis hæc canonizatio, quòd tum primùm facta est coram magna multitudine, Pontifice pretiosis ornato vestibus, cum palma & cereis, quod nusquam antea factum legimus, sed etiam, inquit Wadingus laudatus, ex tanta Pontificis dignatione, ut personaliter cum tota curia venerit ad hoc munus Assisium, atque ipse sancti Viri vitam & laudes ad populum dixerit, plurima recensens magna animi teneritudine, quæ viventem adhuc fecisse vidit, aut cognovit ex arcta cum eo necessitudine. Tertiò, ex præsentia corporis ipsius sancti, quod nulli canonizatorum evenisse existimo à sæculo decimo desinente, quo canonizationes solemnes sanctorum ab Apostolica Sede factæ sunt. Quartò denique, ex plurima attestatione & conclamatione hominum, ipsorumque Cardinalium, qui ante triennium sanctum virum viderant, cognoverant, & stigmatizatum probarant.

XIV. *Joannis Jerosolymorū Regis opera utitur contra Fridericum Imp.*

Interea Fridericus Imperator mense Augusto ejusdem anni millesimi ducentesimi vigesimi octavi, tam sibi timens à Joanne Brennensi socero, quem Jerosolymorum regno spoliarat, & quem Gregorius Papa Romandiolæ & Marchiæ tuendæ præfecerat; quàm se futilem haberi, & multis odiosum esse conspiciens, amicorum denique precibus & diris Gregorii Pontificis pressus, Syriam versus contendit, maxima copiarum parte in regno Siciliæ ad Ecclesias convellendas Raynaldo Spoletani Ducis filio relicta. Quod ut Gregorius audivit, multò vehementius in eum inflammatus, quòd neglectâ absolutionis gratiâ, & satisfactionis remedio, ad sacrum bellum veluti per ludibrium & contemptum processisset, prædictum Joannem Brennensem adversus Raynaldum immisit, ceteras verò Ecclesiastici Dominii provincias per alios Duces defendere instituit, Lombardis non solùm auxiliantibus, verùm etiam amicas Friderici civitates bello adorientibus, ut Godefridus in Annalibus, Sanutus lib. 3 part. 11 cap. 11, Nauclerus generat. 41, & Sigonius scribunt. A' quo tempore, præter alios Æmilius & Sigonius observant, Italiam apertè in duas partes distractam; aliis Imperii, sub nuncupatione *Gibellinorum*; aliis Ecclesiæ auctoritatem *Guelforum* nomine sequentibus. Quæ duæ factiones desumptę ex vetere Germaniæ dissensione familiarum Bavaricæ & Suevicæ, quarum illa *VVelfa*, seu *Guelfa* dicta a Welfone Duce, quem Rogerius Rex Siciliæ Innocentii II beneficiatius ejusdem Pontificis nomine misit adversus Conradum Imperatorem: ista *Gibellina* nuncupata à loco nativitatis, sive educationis ejusdem Conradi Imperatoris. Cùm sub Friderico Ænobarbo, hujus Friderici avo, Italiam primò occupassent; istæ duæ factiones, non omnino sub Henrico ejus filio obliteratæ, demum sub isto Friderico effusius erumpentes, ingentes in multa post tempora strages in Italia edidere, sumpto, ut plerique volunt, apud Pistorienses initio. Ita Spondanus, qui tamen fatetur plures harum duarum factionum initium post decennium memorare.

XV. *Scribit ad Episcopus & Principes de probrosa pace Friderici cum Sultano Babyloniæ.*

Fridericus in Cyprum appulsus præmisit in Syriam Magistrum militiæ, qui secretò de pace cum Sultano Babyloniæ ageret, deinde Ptolemaidem navigavit, Japhamque seu Joppen munire velle præseferens, cùm sane tempus opportunum urgeretur, non solùm regnum Jerosolymitanum recuperandi, sed etiam Saracenos tota Syria pellendi, quod ipsimet barbari perspiciebant & timebant; nihilominus Balianum Dominum Tyri & Thomam Comitem ad Sultanum cum amplis muneribus misit, qui significarent, non se bellandi animo, aut Dominium dilatandi advenisse, sed sanctorum locorum gratia & regni Jerosolymæ, quod filio suo, hæreditario jure debebatur; & cum eodem Sultano, nec quicquam Magistris Hospitaliorum & Templariorum reclamantibus, turpe & exitiosum Christianæ rei fœdus iniit, cujus capita in Epistola Geroldi Patriarchæ Jerosolymitani ad Gregorium Papam; & in Epistola ipsius Gregorii ad Austriæ Ducem, quæ utraque extat apud Raynaldum ad annum 1229, legere est, quibus constat, Fridericum gladium ex altari B. Petri sumptum Sultano tradidisse; Templum Domini Saracenica superstitione inquinari permisisse; Orientalium Christianorum terras Paganorum furori ac tyrannidi exposuisse; Jerosolyma nullis propugnaculis munivisse, Sanctamque civitatem Sultani Damasceni, cum quo nullas pepigerat inducias, expositam incursionibus & vastitati reliquisse. Clàm autem ex Urbe Jerosolyma aufugit Fridericus die ptima Maii, anni millesimi ducentesimi vige-

vigesimi noni, ut constat ex laudata Gregorii Papæ ad Austriæ Ducem Epistola, quæ 38 libri tertii, dataque est XV Kal. Augusti anno tertio Pontificatûs. Quare Gregorius Pontifex de his edoctus etiam ante receptas literas Patriarchæ VII Kal. Martii datas, suas promulgavit ad Archiepiscopum Mediolanensem & suffraganeos ejus datas *Perusij Idibus Junii*, & postea alias circulares ad Principes, quibus opprobrium rei Christianæ aperuit, eique eluendo novam suscipere in Syriam expeditionem hortatus est.

XVI. *Antea ejus subditos à præstito Friderico fidelitatis sacramento absolverat.*

Sed quod scribit Odoricus Raynaldus, & post eum Natalis Alexander, Gregorium nempe Papam omnes Friderici subditos, sacramenti religione, quo erant obstricti, tunc absolvisse, mihi videtur à veritate alienum; id enim revera Gregorius præstitit antequam fœdus Friderici cum Sultano accepisset, ut constat ex anathematismis Gregorii tum contra hæreticos, tum contra Fridericum, tum contra ipsi adhærentes, in quibus de eo probroso fœdere non loquitur, sed tantùm de aliis ab eo antea perpetratis; illud fœdus non omissurus, si revera jam istum ad ejus notitiam pervenisset. Cùm ergo in præfatis ad Archiepiscopum Mediolanensem & ad Ducem Austriæ literis de illa indigna pace, & de ejus conditionibus disertè loquatur, in prædictis verò anathematismis, quibus inter alia subditos ipsius præstiti illi sacramenti religione absolvit, de ea nulla sit mentio, perspicuum est illos à Gregorio vibratos anno 1228 statim ac rescivit, Fridericum ad sacrum bellum, neglecta absolutionis gratia, veluti per ludibrium & contemptum processisse; licèt enim hęc anathematismi forma, quę extat apud Raynaldum anno 1229 num. 37 & seqq. pręmissa sit Epistolę 47 ad Lucanum Episcopum datæ XIII Kalend. Septembris, nulla tamen temporis nota consignatur. Præter autem illas literas, Gregorius in varias provincias nuncios misit, qui impia Friderici facinora, ac turpem cum Sultano initam societatem renunciarent, urgentes Ecclesiæ necessitates exponerent, & auxilia postularent.

XVII. *Ejus pro pace oratores suscipit.*

Sed Fridericus, qui die prima Maii Sanctis Apostolis Philippo & Jacobo sacra, nemine salutato, à nemine salutatus, marte clanculum ingressus, cum duabus solis triremibus, Accone navigaverat Cyprum, & inde in Italiam, extremo mense Majo, evocatis è Germania novis copiis, hostes paulatim ex Apulia ejecit, & qui ultrò ad eos transierant suppliciis affecit. Interim tamen ejus incessit animum metus, & tot malis jam fractus, pejora timens, cœpit agere de pace cum Pontifice; ac primò quidem per Archiepiscopum Messanensem, & Magistrum Teutonicorum, ut Gregorii Vitæ Auctor scribit, vel per Archiepiscopos Reginum & Barensem, ut Richardus de Sancto Germano in Chronico ait; tum per Patriarcham Aquilejensem, Archiepiscopum Saltzburgensem, Episcopum Ratisponensem, & Lupoldum Austriæ Ducem, ut tradit Urspergensis, qui Chronicon suum absolvit, antequam pax confecta esset, quæ inita est tantùm mense Augusto anni millesimi ducentesimi trigesimi, ut mox dicetur; prius enim agendum est de quibusdam aliis, quæ illius pacis tractationem præcesserunt.

XVIII. *Raymundum Comitem Tolosanum Legati sui opera Ecclesiæ reconciliat.*

In Concilio Oecumenico Lateranensi IV sub Innocentio III diximus, statutum esse, ut Tolosa civitas & aliæ terræ à Crucesignatis obtentæ concederentur Comiti Montisfortis; terra verò, quam Raymundus Comes Tolosanus habuerat in Provincia, custodiretur, ut de illa fieret provisio filio dicti Comitis Tolosani, si se misericordia dignum ostenderet. Raymundo Comiti anno 1222 demortuo successit filius Raymundus Junior dictus, qui cùm jam successione paterna à Legato Pontificio exutus fuisset, quòd hæreticorum fautor existeret, tandem, non anno secundo Pontificatûs Gregorii IX, ut plerique omnes scribunt, Christi 1228, sed anno 1229 Gregorii Papæ tertio, in eas pacis conditiones descendit, quas Sanctus Ludovicus Franciæ Rex, & Romanus ejusdem Pontificis in Francia Legatus præscribere voluerunt, facta earum tractatione & transactione Meldis primò, deinde Parisiis anno millesimo ducentesimo vigesimo nono, mense Aprili, quarum summa hæc fuit: Ut Comes foret deinceps Ecclesiæ Romanæ, Regique ac successoribus ejus devotus & fidelis: crucem in Saracenos indueret, transiturus proxima expeditione, ac per quinquennium militaturus: Joannam filiam unicam nuptum daret uni ex Regis fratribus; & si nulli ex eo matrimonio liberi nascerentur, omninò tamen comitatus Tolosæ, post mortem eorum, ac Raymundi ad Regem ejusque successores transiret. *De omnibus supradictis*, inquit Ludovicus Rex in Tractatu ea de re habito, qui ex libro 2 Hist. Comitum Tolosæ translatus est in Tomum XI Conciliorum, *dictus Raymundus faciet nobis homagium, ligium & fidelitatem secundùm consuetudinem Baronum regni Franciæ. Totam aliam terram, quæ est citra Rhodanum in regno Francorum........ absolutè quitavit nobis & hæredibus nostris in perpetuum*. Terram autem quam possederat Raymundus pater in Provincia, quæ nunc dicitur comitatus Venaiscinus Romanæ Ecclesiæ dimisit Raymundus Junior; subdit enim Rex post laudata verba: *Terram autem, quæ est in*

Impe-

Imperio ultra Rhodanum, & omne jus, si quod ipsi Raymundo competit, vel competere posset in ea, præcisè & absolutè quittavit dicto Legato nomine Ecclesiæ in perpetuum. His Raymundus Comes juratis, *in die Parasceves*, ut ait Guillelmus de Podio Laurentii in Chronico ad annum 1228, introductus fuit in Ecclesiam, & à Legato excommunicationis sententia absolutus: *Eratque pietas*, inquit, *virum tantum videre, qui tanto tempore, tot & tantis nationibus poterat restitisse, duci nudum in camisia, & braccis & nudis pedibus ad Altare.*

XIX. *Reconciliationis hujus epocha.*

Omnes Scriptores huc usque, non animadvertentes annum à Guillelmo de Podio Laurentii, & à Sancto Ludovico Rege, à Paschate inchoari, in errorem inducti sunt, prædictumque tractatum conjunxerunt cum mense Aprili anni 1228, licèt revera factus fuerit anno 1229 ante Pascha, quod eo anno celebratum est die XV mensis Aprilis, his enim verbis clauditur: *Actum Parisiis anno Domini 1228, mense Aprili, regni verò nostri tertio*, scilicet Sancti Ludovici, qui cum Ludovico VIII patri successerit mense Novembri anni 1226, tertium regni sui numerare non poterat anno 1228 mense Aprili, bene verò anno 1229 mense Aprili, quo mense tractatum esse actum constat, & postea Raymundum *in die parasceves* Ecclesiæ reconciliatum, ideoque aliquo anno, quo dies parasceves incidebat in mensem Aprilem, anno autem 1228 pascha celebratum est die 26 Martii, & consequenter dies parasceves concurrebat cum die 24 ejusdem mensis: anno verò 1229 pascha celebratum est die XV mensis Aprilis, quo mense tractatus subscriptus est, & Raymundus Ecclesiæ reconciliatus, currente anno tertio Ludovici Regis, qui anno 1228 erat tantùm secundus mense Aprili. Cùm itaque Guillelmus de Podio Laurentii cap. 39, & Chronicon incerti Auctoris, quod Catellus edidit sub hoc titulo *præclara Francorum facinora*, & quod anno 1311 desinit, asserunt, Raymundum Comitem subscripto & jurato illo tractatu reconciliatum esse Ecclesiæ in die parasceves anni 1228, omninò intelligendi sunt de anno illo finiente, quod uterque iisdem ferè verbis docet: *Post pacem autem Parisiis celebratam in fine anni, sub anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo nono, mense Julii per magistrum Petrum de Collemedio gerentem vices Legati, fuit reconciliata civitas Tolosa*, &c. Pax ergo illa mense Aprili, desinente anno 1228, sancita est anno 1229 ante Pascha, quo anno Raymundus tempore Paschali erat Parisiis; tempore autem Paschali anni 1228 in Occitania erat, idem quippe Chronographus & Bernardus Guidonis asserunt illum *circa tempus Paschale* castrum Sarracenum recupetasse anno 1228. Quo recepto, inquit Chronographus, *disposuerunt talare & destruere vineas Tolosæ civitatis: convocatisque viribus ...... circa festum nativitatis S. Joannis Baptistæ versus Tolosam dirigunt iter suum*, &c. Scribit postea venisse de Francia Abbatem Grandis-silvæ offerentem pacem, quæ primùm Meldis, dein Parisiis tractata & conclusa est, ideoque mense Aprili anni 1229 ante Pascha, quo mense dicti Auctores numerabant adhuc annum 1228. Denique Chronographum, annum à Paschate inchoare, constat ex eo quod scribit, Gregorium IX electum esse Papam *decimo tertio Kalendas Aprilis anno millesimo ducentesimo vigesimo sexto: secundùm illos, qui annos dominicæ Incarnationis incipiunt in Annunciatione* (seu Nativitate) *Domini computare, dicitur anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo septimo*. Quæ paulò fusius discussa sunt, quia omnes hactenus Scriptores, hanc Raymundi Comitis reconciliationem, & comitatus Venaiscini cessionem cum anno 1228 conjunxerunt.

XX. *Gregorius PP. à Romanis in Urbem evocatur.*

Cùm Tiberis ineunte mense Februario anni millesimi ducentesimi trigesimi inundasset, Romani divinæ vindictæ terrore perculsi, Gregorium Pontificem Perusio in Urbem excitum, magna honoris pompa susceperunt: Romani, inquit Auctor Vitæ Gregorii, *divinæ ultionis judicium de offensa matris Ecclesiæ venire cognoscentes, Cancellarium & Pandulphum de Suburra tanquam Proconsules & Legatos apud Perusium ad pedes Summi Pontificis pro impetranda venia, & eodem ad Urbem reducendo Pontifice cum honorificentia debita destinarunt. Qui benignus pater & dominus non elatus ..... circa sui anni quarti* (legendum tertii) *exitum, mense Februarii, hebdomada majoris Quadragesimæ prima* (quæ incœpta erat die 24 Februarii) *in Urbem cum gloria & in existimanda lætitia populi exultantis intravit*. His non dissimilia scribit Richardus a Sancto Germano: *Primo*, inquit, *die Februarij Tyberis fluvius per abluvionem usque adeo inundavit, quòd occupavit de domibus Urbis usque ad S. Petrum, & usque ad S. Paulum. Quod tanti causa timoris Romanis omnibus extitit, ut mox de communi consilio, metu mortis, Dominum Papam, ad Urbem de Perusio revocarent; qui rediens, à Senatu populoque Romano ingenti cum gaudio est receptus.*

XXI. *Munificentiam suam in eos explicat.*

Cùm verò illa inundatio homines non paucos & jumenta delevisset, frumento multo & vino deperditis, lectis & innumerabili vasorum multitudine devexis in mare, Gregorius Pontifex Romanis *exhaustis & famis attritis inedia, frumenta de vici-*

vicinis partibus eo mandante collecta piâ liberalitate donavit; alias etiam de ubertate matris Ecclesiæ, quę super afflictis pia gestare viscera consuevit, eorum mœrori compassus, manus mirificæ subventionis extendit, inquit laudatus gestorum ejus Auctor apud Raynaldum ad annum 1230 num. 2. Addunt alii subsecutam sævissimam pestem, quæ neminem ferè intactum reliquit, quod verò Physici tunc censuerunt, tabem illam non tam ex Tiberis alluvione, quàm ex aquis, quæ in concavis cavernisque in Urbe locis resederant, processisse; Gregorium cloacas veteres purgari, novasque substrui curasse, nihilque omisisse, quo Urbis valetudini simul & dignitati consuleret.

XXII. *Cum Friderico Imp. concordiam init.* Tractatio pacis inter Gregorium Papam & Fridericum Imperatorem anno 1229 incœpta, anno 1230 continuata, tandemque perfecta; his paucis verbis ab eodem Auctore anonymo complexa est; ubi enim scripsit, Fridericum ex Oriente rediisse, ac Gregorio Papæ Legatos Archiepiscopum Messanensem & Hermannum Magistrum Theutonicorum ad exorandam pacem misisse, adjicit: *Quòd tandem summus Pontifex multorum instantia devictus assumit per venerabilium patrum Cardinalium obsequium studiosum compositione firmata, & sigillo Imperialis testimonii communita, terram demum tot acquisitam laboribus eidem quasi nova infeudatione concedit, in signum dominii; quibuscumque sibi munitionibus reservatis, quas eidem postmodum adjectis conditionibus commendavit nec ipsius vulnere solidato rancoris.* Sed hæc ex Regesto Pontificio paulò fusius explicanda. Missi sunt à Pontifice Joannes Episcopus Sabinensis, & Thomas Presbyter S. Sabinæ, Cardinales Legati, ita cum Bertholdo Patriarcha Aquilejensi, Eberardo Archiepiscopo Saltzburgensi, Siffrido Episcopo Ratisponensi & quibusdam Germaniæ Ducibus apud Sanctum Germanum in finibus Campaniæ convenerunt: ut ante omnia Fridericus promitteret stare præcisè & absque ulla conditione mandatis Ecclesiæ pro omnibus, ob quæ excommunicatus fuerat. Hocque ab illo, eodem loco existente, aurea bulla firmato, eidem injunxerunt, ut quæcumque Ecclesiæ Romanæ, aliisque Ecclesiis ac Monasteriis, locisque ac personis sacris, cunctisque qui Ecclesiæ ac Pontificis partibus adhæsissent, per se suosve eripuisset, omnino restitueret, Episcopos pulsos revocaret, jura & privilegia Ecclesiæ Romanæ, aliarumque in regno Siciliæ integra conservaret, pro damnis Sedi Apostolicæ illatis centum millia unciarum auri persolveret; & ad Pontificem Anagniam supplex accederet. Post hæc, ut inquit Richardus de Sancto Germano, *Imperator in castris ante Ceperanum in capella S. Justæ die mercurii in festo B. Augustini per Sabinensem est Episcopum ab excommunicationis vinculo absolutus, similiter & omnes sui.* Quæ omnia concordata esse mense Julio & Augusto anni 1230 constat ex Regesto ejusdem Gregorii Pontificis, & ex laudatis Richardi de Sancto Germano verbis.

XXIII. *Eum Anagniæ honorificè suscipit.* Ex eodem Gregorii Regesto habemus Fridericum Imperatorem Anagniam exeunte mense Augusto venientem, post pedum Pontificis oscula, anathemate à Pontifice solutum esse, omnibus Imperii & regnorum suorum juribus restitutum, & ad convivium, eamdemque mensam cum Pontifice adhibitum: *Inter autumni primordia*, inquit Auctor Gestorum Gregorii, *præfatus Imperator ex insperato pervenit circa salam salientis aquæ fontem irriguum castrametatus magnificè, cum honorabili comitiva. In crastino autem ascendens Anagniam ad pedes venerandi Pontificis, rejecto pallio veneranter accessit, & osculo dato, aliquandiù moratus ibidem, in palatio majoris Ecclesiæ noctis spatium pertransivit. Sequenti verò die in ejusdem patris paterno palatio simul uterque Princeps in una mensa discubuit, Principum & Magnatum ibidem militia magnificè convescente; quo die per longos tractatus & publicos, per secreta familiaritatis alloquia votivè decurso, Cæsar ad tentoria rediens properavit in regnum.* Tempus suo more præcisè designat Richardus de Sancto Germano in Chronico ad annum 1230. *Prima die Septembris*, inquit, *Cæsar invitatus à Papa, cùm esset in castris in pede Anagniæ magnificè comitatus à Cardinalibus & nobilioribus civitatis intravit Anagniam, & eo die cum Papa sedit in mensa, & solus cum solo, Magistro tamen Theutonicorum præsente, in Papali camera consilio longo se tenuère diù: ac die Lunæ sequenti* (nempè secunda Septembris) *cum gratia Papæ & Cardinalium in castra reversus est.* Post hæc Gregorius Pontifex Sanctum Ludovicum Francorum Regem literis suis optatæ pacis certiorem fecit, ut in illum pariter communis gaudii partem derivaret; ad alios etiam Principes Christianos literas exaravit, quibus initam concordiam summa gratulatione significavit.

XXIV. *Romam redux palatium Lateran. amplificat.* His Anagniæ ineunte mense Septembri peractis, Gregorius tamen Pontifex ante mensem Novembrem Romam non remigravit, ubi ingenti populi Romani lætitia exceptus est, qua de re Vitæ ejus scriptor ait: *Summus autem Pontifex propinqua jam hyeme ad Urbem rediit, à Romano populo congaudente susceptus. Tunc in Lateranensi palatio domos construxit altissimas, & palatium nobile pauperum usibus deputatum: Romanis grandia beneficia elargitur.* Richardus de Sancto Germano signan-

tius tempus exprimit, scribens Gregorium *mense Novembri* à Senatore revocatum. Certè exeunte Octobri adhuc Anagniæ erat, ut constat ex ejus Epistola apud Raynaldum anno 1230 num. 20 data *Anagniæ V Kalend. Novemb. Pontificatûs anno IV*. Ceterùm cùm Spondanus in Annal. Eccles. continuatione ex Platina, Blondo, Sabellico & aliis, Tiberis inundationem, de qua mox diximus, contigisse scribat anno 1231, ad eum pariter tantùm annum, reditum Gregorii Romam ex Urbe Perusina revocat; sed invictè refellitur ex Epistolis Gregorii mense Aprili, & mense Junio anni Pontificatûs quarti, & consequenter anno 1230 Laterani datis, quarum una Carnotensi Episcopo, quæ est 4 lib. 4 apud Raynaldum num. 29, dicitur *dat. Laterani IV Non. April. Pontificatûs nostri anno IV*; alia verò, quæ est 39 ejusdem libri 4 apud eumdem Raynaldum num. 22, dicitur *dat. Laterani XVI Kalend. Julii, Pontificatus nostri anno IV*, qui characteres certò designant annum 1230, quo ideo iam Romam revocatus fuerat Gregorius, quove ideo hæc Tiberis inundatio contigit, & concordia inter Sacerdotium & Imperium inita.

XXV. *Fridericum hortatur ut conditiones pacis impleat.* Meminerunt porrò hujus concordiæ plerique omnes Annalium & Chronicorum Scriptores, inter quos Blondus lib. 2 decad. 7, & Krantzius lib. 8 Saxoniæ cap. 3, etiam queruntur, Pontificem, mitiorem quàm debuit, decuitque in Fridericum sese exhibuisse. Nec sanè diu fuit, cùm repetendæ fuerunt in eum expostulationes, tum ob alia, tum præcipuè quod perseverans in odio semel contra Hospitalarios & Templarios concepto, etiamsi illi nominatim comprehensi fuissent in pactis conventis, nihilominus tamen non solùm ablata eis non restituerat, verum etiam quibusdam quæsitis prætextibus, novis spoliationibus depauperaret, imò ipsos expelleret, & quòd specie mittendi subsidia in Syriam, plurimos eorum, qui Ecclesiæ contra se adhæserant, ad Crucem sumendam etiam nolentes cogeret, ut hac occasione longe relegaret, & periculis exponeret. Quibus de rebus anno 1231 Pontifex primò Abbatem Casæmarii, tum Episcopum Mutinensem ad eum misit, ut ad debitam satisfactionem & moderationem eum adducerent.

XXVI. *In Reatinam civitatem proficiscitur.* Eodem anno millesimo ducentesimo trigesimo primo sive ad colligendam salubriorem auram, sive ob horrendum terræ motum, quo Urbs concussa est, Gregorius Pontifex ad Reatinam urbem se contulit, in qua diu commoratus est: *Jam quidem prædictus Pontifex*, inquit Vitæ seu Gestorum ejus Auctor, *æstatis proximæ suspicione permotus, quinto sui Pontificatûs anno ad civitatem se contulit Reatinam, ubi præ eminentia loci, & aquarum fluentium copia, frigidioris aeris potitus obsequio, longi temporis spatium percurrit, ibidem multis & variis Ecclesiæ negotiis expeditis.* Richardus verò de S. Germano innuere videtur Pontificem Româ discessisse ob terræ motum, quem contigisse ait Kalendis Junii, circa meridiem, die dominica: *Eo die, quo terræ motus ipse fuit, Gregorius Papa Urbem exiens vadit Reate.* Addit Richardus quassatam adeo terram, ut domus corruerent, & inquilinos opprimerent, eamque concussionem à Capua Romam immani fragore excurrisse, mensemque integrum tenuisse, unde incolarum pars maxima desertis domibus allò transmigravit.

XXVII. *Antonium de Padua Sanctorum catalogo adscribit.* Non solùm religio Minorum sed & tota Ecclesia, eodem anno millesimo ducentesimo trigesimo primo, valde illustrata est felici transitu *Antonii* Ulyssiponensis, qui *Patavini*, seu *de Padua* cognomen sortitus est ab urbe Patavio, in qua obiit Idibus Junii. Crebrescentibus post ejus mortem miraculis, cùm ab ejus obitu necdum mensis effluxisset, actum est de ejus canonizatione, vixque septem effluxerant menses, cùm Commissarii in processu efformando à Sede Apostolica deputati, Pontifici processum remiserunt. Gregorius itaque confirmata processus validitate & miraculorum veritate, concordantibus tandem omnibus Cardinalibus statuit canonizationis diem penultimum Maii, sub ipso festo Pentecostes anni sequentis millesimi ducentesimi trigesimi secundi, in quo Spoleti concurrente ex multis Europæ regionibus innumerâ hominum multitudine, lecta sunt ex alto suggesto coram omni populo complura à sancto viro patrata miracula, quæ sub compendio recitat Wadingus ad annum 1232 num. 3 & seqq. Auctoribus verò, quos laudat, duo addi possunt, scilicet Richardus de Sancto Germano hoc ipso tempore vivens, & Henricus Stero, qui floruit anno 1300. Prior in Chronico ad eum Christi annum habet: *Apud Spoletum Gregorius Papa quemdam fratrem Antonium de Ordine fratrum Minorum canonizavit & Sanctorum catalogo mandavit ascribi.* Postrior verò apud Canisium Tomo 1 pag. 261. *Sanctus Antonius de Ordine Minorum Fratrum apud Paduam signis coruscans à domino Papa canonizatur, cùm nondum annus integer post obitum suum esset elapsus.* His consentanea scribunt ejus Vitæ Auctor apud Surium, & apud Papebrocium die XIII Junii, Sanctus Antoninus & alii veteres Scriptores, de quibus Lucas Wadingus, apud quem plura de hoc sancto, quem Gregorius Papa aliquando concionantem audiens, *Arcam Testamenti & sacrarum Scripturarum armarium*

rium nuncupavit. In literis porrò, quas Pontifex dedit de ea canonizatione *Spoleti III Nonas Junii, Pontificatûs anno sexto*, cupiens sepulchrum tanti Confessoris frequentari congruis honoribus, *omnibus verè pœnitentibus & confessis, illud in festivitate ipsius usque ad octavum diem, annis singulis cum reverentia debita visitantibus, de Omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli auctoritate, annum unum de injuncta sibi pœnitentia misericorditer* relaxat. Cujusmodi indulgentiarum concessionem in canonizatione Sanctorum ab Honorio III primùm inductam diximus in ejus Vita loquentes de canonizatione S. Laurentii Dublinensis Archiepiscopi.

XXVIII. *Patriarcha Græcorum Cp. literas recepit pro unione Ecclesiæ Græcæ cum Rom.*

Eodem anno millesimo ducentesimo trigesimo secundo quinque Religiosi Ordinis Minorum post multa à Turcis in Oriente tolerata mala, Nicæam in Bithinia pervenerunt, ubi Patriarcha Constantinopolitanus Græcorum, captâ à Latinis Constantinopoli, sedem collocarat, ibique hospitaliter excepti à Germano tunc Patriarcha, occasione arrepta egerunt cum eo efficaciter de unione Ecclesiæ Græcæ cum Romana, à qua jampridem Græci, turbulentorum quorundam hominum suasu, levi occasione recesserant. Adeò autem efficaciter egerunt, ut Germanum impulerint, per ipsos & per nuncium specialem à se missum scribere ad Gregorium Papam literas, quibus imprimis agnoscens primatum Romanæ Ecclesiæ, & quorum culpa, Græcorum an Latinorum, ortum esset schisma, vel apud quos veritas fidei resideret, affirmare nolens, maximopere hortatus est ad harum rerum utrimque inquisitionem; nullique se parsurum labori, nec fatiscentem causarurum ætatem, aut viæ longitudinem, quominus hæc unio optatum consequeretur effectum. Epistolæ Inscriptio talis est: *Sanctissimo & excellentissimo Papæ Veteris Romæ & Apostolicæ Sedis Rectori, Germanus miseratione divina Archiepiscopus Constantinopolitanus novæ Romæ*. Hanc Epistolam transcripsit Matthæus Parisius anno 1237, quam tamen certò constat & datam, & Pontifici redditam anno 1232, ut probat Wadingus ex rescripto Pontificis eo anno dato, quod extat in Registro Vaticano, in quo & habetur ipsa Germani Epistola, in quibusdam ab excusa apud Parisium dissentiens, ex quo ostendit quædam putida mendacia, vel ab ipso Parisio, vel ab iis, qui eum ediderunt, ei addita esse. Scripsit pariter Germanus ad Cardinales, eademque inculcavit, sed nonnihil acerbius, jactans in fine multitudinem populorum, qui fidem Ecclesiæ Græcæ sectabantur in Oriente. Inscriptio Epistolæ hæc est: *Germanus miseratione divina Archiepiscopus Constantinopolitanus novæ Romæ, sanctissimis & discretissimis & egregiis Cardinalibus, & Apostolicæ Sedis decori*.

XXIX. *Respondet ad dictum Patriarcham.*

Quid Cardinales responderint invenire se non potuisse scribit Wadingus; eos autem non rescripsisse existimat Spondanus; quoniam, inquit, quæ Gregorij est per duos ex dictis Minoribus reddita ad Germanum Epistola, communis est responsio ad utramque illius; quod certum existimo, in ipsius enim initio ait Pontifex: *Fraternitatis tuæ literis nobis & fratribus nostris per tuum nuncium præsentatis*, &c. ubi loquitur tam de Epistola Germani ad se scripta, quam de ea quam scripsit *fratribus* suis, scilicet Cardinalibus, & ad utramque respondet: inscriptio autem est: *Venerabili fratri Archiepiscopo Græcorum salutem & Apostolicam benedictionem*. Non vocat eum Patriarcham aut Archiepiscopum Constantinopolitanum, talem enim eum non agnoscebat, quòd ibi sederet orthodoxus Patriarcha Latinus. In ea Epistola spondet primò Pontifex, missurum se ad eum viros religiosos, vitæ laudabilis & probatæ scientiæ, qui verba vitæ deferrent, & suam ac fratrum suorum Cardinalium voluntatem exponerent; interea firmavit Petri Apostoli, ejusque Sedis primatum, quem Germanus comparatione Pauli, & perstrictione negationis Petri, scribens ad Cardinales vellicare visus fuerat. Deinde quis Ecclesiam scidisset, vel ex eo intelligi posse significavit, quòd postquam Græcorum Ecclesia à Romanæ Sedis unitate recessisset, statim privilegio caruisset Ecclesiasticæ libertatis; & quæ fuerat libera, facta esset secularis potestatis ancilla: ut justo Dei judicio, quæ noller divinum recognoscere in Petro primatum, toleraret invita seculare dominium; sub quo paulatim decidens, fidemque informem profitens, à fraterna charitate tepescens, sine alicujus reprehensione licentius discurrere cœpisset: ac demum gravi oratione hortatus est ad gremium matris Ecclesiæ reverti. Data est Epistola *Reate 7 Kalend. Aug. anno sexto* Pontificatus, ideoque anno 1232. Hanc etiam refert Parisius, & Gerardus Vossius ex Vaticano transcripsit, ac notis illustravit.

XXX. *Ad eum Legatos mittit pro unione utriusque Ecclesiæ.*

Gregorius Pontifex memor promissi Germano Græcorum Patriarchæ facti de transmittendis ei viris doctis & virtute conspicuis, qui de unione utriusque Ecclesiæ seriò tractarent, anno millesimo ducentesimo trigesimo tertio misit ex Prædicatoribus duos Hugonem & Petrum, ex Minoritis totidem Aymonem Anglicum, postea sui Ordinis Generalem Ministrum, & Rodulphum, quos *virtutis religione viros conspicuos, morum honestate præclaros, & Scripturarum sacrarum scientia præditos*

SÆC. XIII. GREGORIUS IX.

in suis literis vocat, per quos gravissimam ad Patriarcham misit de duplici gladio Ecclesiæ, & utriusque usu spirituali & temporali Epistolam; de unica agnoscenda Ecclesia; deque Eucharistiæ usu in azymo & fermentato, diverso ritu à Latinis & Græcis frequentari solito; quæ Epistola Græcè & Latinè extat apud Wadingum anno 1233 ex codice Vaticano MS. & ex Gerardo Vossio, qui ad eamdem scholia dedit in libello de præcipuis monumentis Gregorii noni, dataque dicitur *Laterani decimo quinto Kalendas Junii, Pontificatûs nostri anno septimo*. Quid isti missi, seu Apocrisarii egerint, plenè continetur in ipsorum Relatione, quam post reditum suum tradidere Pontifici, quæ extat integra in codice Vaticano, ex quo Wadingus in compendium redegit, ex eaque constat, præcipuè actum esse inter Missos illos & Græcos de duobus separationis prætextibus, videlicet processione Spiritus sancti ex Patre & Filio, & consecratione Eucharistiæ in azymis: habitâque per multos dies Nicææ collatione, cum Patriarcha suos causâ cadere videret, ultimum excogitasse suæ presfuræ remedium, hanc causam dirimere ad se solum non spectare, sed vocandos etiam Patriarcham Jerosolymitanum, Antiochenum & Alexandrinum, ejusdem ritûs & schismatis socios, cum quibus celebrandum foret Concilium, quod apud Nymphæam, ejusdem Bithyniæ oppidum ad Pontum Euxinum, celebratum est, ad quod Apocrisarii per literas & Nuncios Patriarchæ & Imperatoris rogati tandem accesserunt. Sed postquam in eo frustra disputatum esset de consecrationis materia & de processione Spiritûs sancti, imperator valde unionis studiosus, seorsum Apocrisariis persuadere tentavit concordiam iniri posse, si Latini suam de processione Spiritûs sancti à Filio sententiam tacerent, & Græci approbarent consecrationem Latinorum in azymis: sed negantibus illis quicquam de processione à Filio tolli posse, & asserentibus insuper nequaquam propter usum fermentati, Græcos à Latinis rejici, Concilium re infecta solutum est, & Græci Apocrisarios redeuntes insecuti, minis & vi eis abstulerunt scriptum de fermentato, quod dederant; dederunt verò professionem fidei Patriarcharum & Synodi de processione Spiritûs sancti ex solo patre, deferendam ad Gregorium Papam, quæ locis citatis ita prolixa extat, ut vix alibi eam quæstionem à Græcis adeo diffusè tractatam reperire sit.

XXXI. *Virgilium Epist. Saltzburgensem Sanctorum catalogo aggregat.*

Sancti Virgilii quondam Saltzburgensis Episcopi sepulchrum anno millesimo centesimo octogesimo primo revelatum esse, & ad illud miracula coruscare cœpisse, nos docet non solùm liber ejus miraculorum, ab Auctore anonymo seculo duodecimo scriptus, quem ex Tomis 2 & 6 Antiquarum Lectionum Canisii exhibet Mabillonius Sec. 3 Benedictino part. 2, sed etiam Chronographus Reicherspergensis eodem seculo desinente vivens. Rogatus itaque Gregorius IX, ut dictum Episcopum catalogo Sanctorum adscriberet, Episcopo Brixinensi ac nonnullis Cisterciensis familiæ Abbatibus, rerum admirabilium illius beneficio divinitus editarum veritatis inquirendæ munus imposuit literis datis *Anagniæ III Id. Septemb. Pontificatûs anno IV*, ideoque anno 1230 earum partem recitat Raynaldus ad eumdem annum num. 25; & anno 1233 refert etiam num. 55 partem literarum ejusdem Pontificis, quibus eumdem Virgilium sanctorum honoribus donat, quæ datæ dicuntur *Laterani XIV Kal. Julii* anni 1233, ad quem annum Richardus de Sancto Germano in Chronico scribit: *Mense Junio de quodam Sancto Virgilio miracula multa in scriptis redacta de Alemannia missa sunt ad Dominum Papam*. Eumdem annum signat Henricus Stero in Annal. apud eumdem Canisium Tomo I pag. 262: *Nos autem*, inquit Pontifex, *cupientes sepulchrum tanti confessoris, qui miraculorum fulgoribus illustrat Ecclesiam generalem, congruis honoribus frequentari, omnibus verè pænitentibus & confessis illud in festivitate ipsius* (quam jam statuerat celebrandam quinto Kalendas Decembris, quo die ad cœlestia regna pervenit) *usque ad octavum diem annis singulis cum reverentia visitantibus ...... quadraginta dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus*. Hujus canonizationis non meminit Mabillonius laudatus in observationibus præviis ad vitam S. Virgilii. Hic porrò non omittendum errorem cubare in literis Gregorii Papæ laudatis, Brixinensi Episcopo & quibusdam Abbatibus Cisterciensis familiæ directis; in iis enim perpetam legitur: *Sicut frater noster Salisburgensis Archiep. exposuit coram nobis, tanta Dominus sanctæ memoriæ Virgilium Salisburgensem Archiepiscopum prævenit, & prosecutus est gratia, quòd, cùm jam à septingentis annis obierit, nunc diebus his*, &c. cùm sanctus Virgilius ad Deum migrarit annò septingentesimo octogesimo quinto, ut ad eum annum probat Annotator Baronii num. XI, ideoque anno 1230, quo Gregorii IX literæ datæ, nondum quingenti anni à Virgilii obitu effluxerant. In iisdem literis Virgilius dicitur *Saltzburgensis Archiepiscopus*, licèt fuerit tantùm Episcopus, & quidem ordine quintus ejusdem Ecclesiæ, quæ Archiepiscopalis dicta non est ante annum 798, ut in Leonis III Pontificatu ostendimus.

XXXII. *Tum S. Dominicum Ordinis Prædicatorum institutorem*

Sequenti anno millesimo ducentesimo trige-

trigesimo quarto idem Gregorius Pontifex fama miraculorum Sancti Dominici Ordinis Prædicatorum institutoris excitatus, præmissa anno antecedenti debita miraculorum inquisitione, cœlitum fastis eum etiam adscripsit, de quo gravissimas literas ad Ecclesiarum Prælatos dedit *Reate V Nonas Julii anno VIII* Pontificatûs, ideoque anno 1234. Obierat sanctus vir anno vigesimo primo supra millesimum ducentesimum Bononiæ, & quidem die sexta Augusti; ait enim Pontifex in iis literis: *Statuentes firmiter, & universitati vestræ præsentibus injungentes, ut Nonis Augusti ante diem, quo posita carnis sarcina dives meritis penetravit in sancta similis sanctorum factus in gloria, ejus natalitia celebretis, & faciatis solemniter celebrari*. Ex quo conjicere est festum Sanctæ Mariæ ad Nives non fuisse tunc solemniter celebratum, vel ejus celebrationem fuisse intermissam, si verum est quod scribit Ra naldus anno 1223 num. 22, Honorium scilicet Papam jussisse illud *agitari*; cùm enim Pontifex Sancti Dominici solemnitatem celebrari præceperit die quinta Augusti, quæ immediatè præcesserat diem ejus obitûs, qui concurrebat cum solemnitate Transfigurationis Domini, evidens est diem quintam Augusti non fuisse solemnem ob festum S. Mariæ ad Nives, alioquin Gregorius ad alium diem transtulisset Sancti Dominici festivitatem, quam ad diem ante ejus obitum retraxisse videtur, quia mortis ejus dies sacer erat Transfigurationi Domini, quod festum longè ante hæc tempora celebratum ostendemus in Callisto III. Nec dici potest cum Baronio in Notis ad Martyrologium Romanum ideo Gregorium IX statuisse, ut S. Dominici solemnitas die quinta Augusti in Ecclesia ageretur, quia eo die relatus est inter Sanctos; ex sententia enim ipsiusmet Baronii, sanctorum catalogo adscriptus est Dominicus anno octavo Gregorii IX, ideoque anno 1234, & literæ Canonizationis datæ sunt Reate *V Nonas Julii*, & consequenter ante diem quintam mensis Augusti. Nulla itaque alia hujus rei mihi videtur posse assignari causa, quàm mox à nobis assignata, quòd scilicet cùm dies mortis Dominici concurreret cum festo Transfigurationis Domini, Pontifex ejus solemnitatem fieri præcepit die ejus obitum antecedente, nempe quinta Augusti, quæ ideò non erat impedita festo S. Mariæ ad Nives. Ex quo & inferri potest longe post hæc tempora festivitatem S. Mariæ ad Nives in universa Ecclesia fuisse celebratam, & ideo Paulum IV. festum S. Dominici retraxisse ad diem quartam Augusti, quia tunc dies quinta ejusdem mensis coincidebat cum solemnitate S. Mariæ ad Nives, quæ in universa Ecclesia agebatur.

XXXIII. *Decretalium Collectionem promulgat.*

Juris quoque Ecclesiastici curam gerens Gregorius Papa operâ Raymundi Pennafortii Ordinis Prædicatorum, eximiæ pietatis & scientiæ viri, à Joanne Cardinali Episcopo Sabinensi ex Hispania Romam anno 1229 ducti, quem capellanum suum, seu causarum Palatii Apostolici Auditorem, & Pœnitentiarium creaverat, decretales Romanorum Pontificum literas, variis Conciliis atque libris sparsas, ad communem omnium utilitatem, in ordinem & compendium, quinque libris sub titulo Decretalium, redigi curavit, additis etiam illis, quæ ipse Gregorius eatenus edidisset, quod volumen anno millesimo ducentesimo trigesimo quarto promulgavit, easque decretales in judiciis servari, & in gymnasiis publicè doceri jussit, quo argumento extat lib. 8 Registri ejus Epistola 218 ad Parisiensis Ecclesiæ doctores Nonis Septembris ejusdem anni Spoleti data.

XXXIV. *Sacram adversùs Infideles expeditionem promulgat.*

Gregorium Papam sacram adversùs Asiaticos infideles expeditionem universo orbi eodem anno 1234 indixisse, tradit Vitæ ejus Auctor apud Raynaldum num. 27. *Ibidem* (nempe Spoleti) *primò crucis verbum in Terræ sanctæ subsidium in majori platea civitatis, utriusque sexûs populo congregato, lacbrymabiliter & devotè proponens, eorum turbam non modicam cum lacbrymarum profluvio crucis charactere insignivit, per mundi climata crucis prædicatoribus passim destinatis*. Addit Raynaldus in Epistolis 183 & 304 lib. 8 Registri ad Syros scriptis, Gregorium testari se coëgisse Antistitum Conventum, cui Patriarchæ Constantinopolitanus, Antiochenus, atque Jerosolymitanus unà cum Imperatore interfuerunt, ad hanc expeditionem suscipiendam. Id autem factum est mense Augusto, vel Septembri, quo tempore Spoleti erat Pontifex, ut constat non solùm ex laudatis numero superiori literis ejus ad Parisiensis Ecclesiæ doctores, sed etiam ex aliis ordine 213 apud eumdem Raynaldum nu. 17 dat. *Spoleti III Kal. Septemb.*, & aliis num. 52 ibidem laudatis, *dat. Spoleti V Kal. Sept. Pont. nostri anno VIII*, & tandem aliis num. 32 relatis, *dat. Spoleti VI Id. Aug. Pont. nostri anno VIII.*

XXXV. *Urbe exire cogitur à Romanis.*

Eodem enim anno 1234 cùm Romani in Pontificem Gregorium conflassent seditionem, eum Urbe exire coegerant, cùm non potuissent obtinere lites quasdam de jure Urbis illi intentatas. Pontifex itaque Româ egressus post diem secundum Maii, quo Epistolam à Raynaldo num. 13 relatam dedit *Laterani VI Non. Maii anno VIII*, in Reatinam urbem, inde Spoletum, & tandem Perusium profectus, propriis copiis, ac Friderici Imperatoris auxiliis usus, villas Romanorum, qui quædam ejus ædificia diruerant, evertit. Romani verò Urbe

cum

cum ingenti numero militum erumpentes, Viterbium Pontificis oppidum invaserunt: verùm à Pontificiis excepti, & summo prçlio decertare compulsi, ingenti clade accepta incœptum reliquerunt, ac pacem rursùs cum Pontifice anno sequenti 1235 confirmarunt, cujus conditiones refert Raynaldus ad eumdem annum ex Auctore anonymo Vitç Gregorii, ex quo & constat, Fridericum Imperatorem, ubi decertandum fuit, militibus suis ab exercitu Pontificio se subtrahere jussisse, ipsumque cum hostibus Ecclesiç fœdus pepigisse, ut ipso inde, certo die recedente, illi ad arma consurgerent, & B. Petri patrimonium occuparent: Gregorium verò post recessum Friderici magnis præmiis Germanos milites ad se allexisse, suaque omnia recuperasse, indeque tandem anno 1235, ut jam dixi, pacem sancitam esse.

XXXVI. *Confirmat Ordinem S. Mariæ de Mercede.*

Sedente Honorio III anno 1218, vel, ut quidam non improbabiliter scribunt, anno 1223, Jacobus Aragoniæ Rex, ut ait Surita in Rebus Aragonensibus lib. 1, & Mariana de Rebus Hisp. lib. 12 cap. 8, sive voti reus, quòd Montionis arce captivi instar à suis puer detentus, didicisset quantum esset captivitatis malum: sive quòd multi terra marique Christiani homines capti à Mauris, & in servitutem abacti, vitæ acerbitate à fide deficerent; sacrum Ordinem Barcinonæ instituit Sanctæ Mariæ de Mercede, seu de Misericordia Redemptionis captivorum, cujus professores corrogatis undique eleemosynis stipem colligerent, qua Christianos à barbaris & Infidelibus redimere, pristinæque libertati restituere deberent. Usus est autem hac in re consilio Raymundi Pennafortii Barcinonensis tunc Canonici, Regi à confessionibus, & deinde Ordinis Dominicani Magistri generalis, ac Petri Nolasci nobilis Galli è regione Sancti Papuli in Gallia Narbonensi, qui primus omnium ejus instituti habitum de manu ejusdem Raymundi solemni cçremonia, cum duodecim sociis, videlicet sex Clericis pro officiis divinis & ministerio chori, & sex equitibus laicis pro redemptionis ministerio, habitum Regularem suscepit, vestem nempe candidam cum cucullo, ac cum regiis Aragoniæ insignibus, & cruce argentea super imposita in rubro clypeo; eodemque tempore Magister Generalis creatus, præscriptis legibus Ordinem temperavit. Ejusdem autem Ordinis Annales tradunt, tam Jacobum Regem, quàm Petrum ac Raymundum divinis beatissimæ Virginis visionibus & hortationibus, ad hujus ordinis institutionem impulsos fuisse. Hunc Ordinem à Gregorio nono, decimo sexto kalendas Februarii anni 1230 confirmatum, scribit Augustinus Oldoinus in Notis ad Ciaconium, eique postea anno 1235 decimo itidem sexto Kalendas Februarii Sancti Augustini Regulam ab eodem Pontifice præscriptam, quod ultimum constare scribunt Spondanus & Raynaldus ex ejus ea de re constitutione 16 Kalend. Februarii, ipsius Pontificatûs anno octavo, quæ extat in Bullarii Tomo 1 in Gregorio IX Constit. 9. Duplicis porrò generis in hoc Ordine sodalibus, militibus scilicet, sive equitibus, & Monachis unus hodie præest Magister Gerneralis Barcinonæ residens, & quidem Sacerdos ex decreto Clementis quinti & Joannis XXII, cùm olim suum singuli habuissent Prçfectum & moderatorem.

XXXVII. *Elizabetham Hessiam SS. catalogo adscribit.*

Ludovico Thuringiæ Landgravio Hydrunti, quò cum parte Crucesignatorum jam pervenerat, anno millesimo ducentesimo vigesimo septimo, mortuo, vel, ut fama ferebat, Friderici Imperatoris operâ veneno necato, Elizabetha Andreæ Hungariç Regis filia eidem Ludovico connubio juncta, post multa gravissima & indignissima ab ejus cognatis passa, & summa patientia tolerata, totam se mirabilibus pietatis, caritatis & abiectionis suç operibus dedens, tertio Sancti Francisci instituto suscepto, multisque editis miraculis obdormivit in Domino anno millesimo ducentesimo trigesimo primo. Hæc miracula probatissimis documentis confirmata Gregorium Pontificem excitarunt, ut post diligentissimam tantç rei discussionem, eam magnifico apparatu Perusii in cœnobio fratrum Prędicatorum, sexto Kalendas Junii, in ipso Pentecostes die, anno 1235 in Divarum retulerit numerum; ibidemque primo die sequentis mensis graves dedit literas ad universos Ecclesiarum Prçlatos, quibus factam hanc canonizationem denunciat, & diem festum Sanctæ Elizabethç coli prçcipit decimo tertio Kalendas Decembris, *die videlicet*, inquit, *quo eadem mortis absoluta vinculis, ad fontem supernæ prodiit voluptatis*; deinde omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui ad ejus sepulchrum accesserint annis singulis, in memorato festo, & usque ad octavas ipsius, *unum annum & quadraginta dies de injuncta sibi pœnitentia relaxat*. Data est Epistola *Perusii Kalendis Iunii anno nono Pontificatûs*.

XXXVIII. *Imperatorem monet pro liberatione nepotis Regis Tuneti.*

Anno millesimo ducentesimo trigesimo sexto magna contentione desudatum est à Gregorio Pontifice, ut Regis Tuneti in Africa nepotem, nuper per fratres Prçdicatores in fide Christiana instructum, dum Romam properaret ad suscipiendum à Pontifice baptismum, & Siciliam prçternavigantem à Siculis captum, spoliatum & in custodia positum, ex ea liberaret; qua de re graves ad Imperatorem Fridericum

cum

cum & ad Siculos literas dedit Interamnę nono Kalendas Julii, ut libertati restitueretur. De hoc Tunetani Regis nepote ad Pontificem pergentem, ut Christiana sacra amplecteretur, in vinculis tento, loquitur Auctor Vitę Gregorii, his aculeatis verbis pro hac detentione Fridericum carpens: *Nuper Regis Tuneti fratrem* [legendum, nepotem, ut constat ex Epistolis Gregorii] *ad Sedem Apostolicam accedentem, sacramentum baptismatis recepturum, detentione jam longa prohibuit, in voto persecutus alterius, quod in suo factus apostata detestatur*; Fridericus enim, ut Saraceni Principis gratiam sibi conciliaret, hunc Tuneti Regis nepotem subornatum fuisse, dicere non expavit, unde Pontifex aliâ Epistolâ datâ *Reate X Kalend. Novembris, Pontificatûs anno* X has querelas ingeminat: *Quia indignè seductus asseritur, qui ad notitiam veræ fidei, aliquo inducente, vel Deo potius inspirante vocatur; quin potius quantum probationes quòd præter offensam Regis ejusdem & non circumventus ad nos accederet, recepturus baptismatis sacramentum, expostulas, apertè colligitur, & idem clara multorum voce utinam non dicatur, quòd Apostolos & discipulos veritatis non sine magistri injuria manifesta tenuis seductores, qui inimicos crucis Christi ad agnitionem lucis æternæ monitis tuvitaruut salutaribus & invitant. Et ex eo tacitè asseris non debere Deo contra hominem obediri, quòd dictum nepotem credis debuisse præfati Regis licentiam præstolari, cùm tibi non liceat ignorare, quòd tantus est favor baptismatis, ut etiam servos, sicut à jugo criminis, sic invitis Dominis infidelibus, & eos converti nolentibus à catena eximat servitutis*, & cetera apud Raynaldum ad annum 1236 num. 23 legenda.

XXXIX. *Gratulatur Patriarcha Jacobitarù Orient. ad Ecclesiam redeunti.* Annus Christi millesimus ducentesimus trigesimus septimus maximam universæ Ecclesiæ lætitiam attulit, non solùm ex conversione Patriarchæ Jacobitarum orientalium, sed etiam ex solemni legatione Romanorum, Gregorium Papam ad suam Sedem revocantium. Conversionem Patriarchæ Jacobitarum refert Matthæus Paris ad eumdem annum ex Epistola Philippi Dominicanorum in Terra Sancta Prioris, cujus hortationibus & prædicationibus Patriarcha Catholicorum instituta sectatus est, ad Gregorium Papam scripta, in qua ait, illum, cum magno Archiepiscoporum, Episcoporum & Monachorum suæ sectæ comitatu, Jerosolymam venientem ad loca sancta visitanda, in processione solemni, quæ die Palmarum in descensu montis Oliveti fieri consueverat, antiquâ abjuratâ hæresi, promisisse obedientiam Romanæ Ecclesiæ, & confessionem suam in literis Chaldæis & Arabicis in testimonium sempiternum sibi tradidisse. Subdit Philippus, eamdem abjurationem & obedientiæ professionem, imitatos esse duos alios Archiepiscopos, alterum Jacobitam Ægyptium, Nestorianum Orientis alterum; ipsosque eorum Patriarchas aliorum fratrum Prædicatorum operâ id ipsum præstare promisisse. *De alto quoque*, inquit, *qui præest omnibus, quos Nestoriana hæresis ab Ecclesia separavit, cujus prælatio per Indiam majorem & per regnum Sacerdotis Joannis, & per regna magis proxima Orienti dilatatur, jam plures recepimus literas, quod fratri VVillelmo de Monteferrato .... promisit quòd velit obedire & redire ad gremium Ecclesiasticæ unitatis*. Tam felici nuncio accepto Gregorius Pontifex ingenti gaudio delibutus, gratulatorias literas ad eumdem Jacobitarum Patriarcham dedit *Viterbii V Kal. Aug. Pontificatûs anno XI*, quibus hortatus est, daret operam, ut commissi ipsius curæ populi ad Ecclesiæ sinum se conferrent. Verùm hunc Patriarcham, Tartarorum timore perculsum hæc præstitisse, & postea à fide catholica resiliisse scribit Matthæus Paris laudatus. Porrò, ut nos docet Jacobus de Vitriaco Cardinalis, qui his iisdem temporibus vixit, & in Oriente versatus est, in Hist. Orient. cap. 76 & seq. Jacobitarum tunc præcipui errores fuerunt, quòd Circumcisione unà cum Baptismo uterentur: confessionem peccatorum non Sacerdotibus, sed soli Deo secretò facerent, ponentes thus juxta se in igne, tanquam cum fumo peccata sua ascenderent ad Dominum: parvulos suos ante baptismum ferro candenti in frontibus, vel genis, aut temporibus cruce signarent, putantes eos per ignem materialem expiari, eò quòd in Evangelio Joannes Baptista de Christo dixerit; Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & Igne: unam denique naturam in Christo, quemadmodum unam personam assererent.

Eodem anno millesimo ducentesimo trigesimo septimo Gregorius Pontifex, post multorum annorum absentiam, ingenti exultatione & veneratione susceptus est à Romanis, in Urbem accitus per Jacobum Capacium, nobilem ac præpotentem virum: frustra obnitentibus Petro Frangipane Friderici Imp. fautore, & Joanne Cincio Senatore Urbis, ab eodem Friderico pecuniis corrupto, ut Pontificis regressum impediret: *Ipse ingratitudinis Filius* Fridericus Imp. inquit Auctor Vitæ Gregorii, *non matris sauciatus angustiis eam à patrio lare proscribere cogitans, Joannem Cincii tunc Urbis corruptibilem Senatorem corrumpit juramento recepto, ut regressum Summi Pontificis impediret, qui Ecclesiæ Principem, per quem de rusticano tugurio prætorium* XL. *Romam redux magna pompa excipitur.*

rium Senatoris ascenderat, & Christi Vicarium pecuniæ mercede commutans, ne Petri Urbem Petri successor intraret, portas Urbis & muros curabat, quibus poterat conatibus, custodire. Sed devoti filii patris suspirantes adventum, proditoris elisâ versutiâ Capitolium potenter aggressi, propulsis exinde turpiter hostibus, nobilem virum Jacobum Capucium, & alios potentiores Urbis ad reducendum eorum patrem & præsulem destinarunt. Susceprum à Romanis Gregorium magna pompa ac lætitiæ significatione, scribit Richardus de Sancto Germano in Chronico. Reditus autem ejus Romam consignari deber post mensem Julium, ex dictis enim numero superiori, die vigesima octava Julii scripsit ad Patriarcham Jacobitarum Viterbio. Sed Romam pervenit ante diem secundam mensis Novembris, ea enim die dedit Epistolam 284 libri 11 ad Fridericum Imp. *Laterani IV nonas Novembr. aun. XI*, quæ extat apud Raynaldum num. 80. Epistola verò Gregorii ejusdem libri 172 ad Patriarcham Jacobitarum Orientalium extat ibidem nu. 87.

XLI. *Gnesnensi Archiep. Crucis præferendæ privilegium concedit.*

Anno millesimo ducentesimo trigesimo octavo Gregorius Papa Archiepiscopo Gnesnensi, quòd contra persecutores Ecclesiæ incessanter laboraret, privilegium concessir, ut vexillum crucis præferri sibi juberet, cùm Sedis Apostolicæ Legatus in Polonia non versaretur: *Nos attendentes*, inquit 136 libri 12, *quòd non sunt tibi armaturæ cœlestis insignia deneganda, qui contra suæ persecutores Ecclesiæ certamine ferè incessanter labores, præsentium tibi auctoritate concedimus, ut per tuam provinciam aute te deferri facias Crucis signum, nisi cum Apostolicæ Sedis Legatus in Polonia fuerit constitutus, ut in hoc ei deferas, tanquam à nostro latere destinato, &c. Dat. Laterani II Nonas Junii anno XII*, scilicet Pontificatûs, qui incoeptus erat die 19 Martii anni 1238.

XLII. *Romanos quosdam ab Imp. subornatos reprimit.*

Quo eodem anno, circa mensem Julium Anagniam properavit Gregorius Pontifex, ut salubriorem per æstatem auram efflaret, quo tempore Fridericus Imperator quosdam Romanos rebelles in eum concitavit, quos tamen Pontifex brevi repressit, ut scribit Auctor Vitę Gregorii, qui de ejus Anagniam profectione prælocutus, ait: *Anno postmodum duodecimo Pontificatûs sui Anagniam properans suspecti aëris declinavit insultus. Porrò tortuosus ille coluber Cæsar in pacis & naturum reconciliatione commotus, concepta venena, quæ prius sub squammarum tegebat velamine, interdum punctionibus occultis immissa jam aperta læsione revelans, Bobaciensem & Ægidium Brethi & quosdam de Urbe potentes, foro venalitatis expositos plus offerentis arbitrio applicandos, pecunia propitiante corrupit, & auri sacra fames publico proclamata præconi impudicos filios de ubere matris sic avulsit, ut contra Christi Vicarium se potenter armarent muniti charactere Antichristi. Quorum solvit colligationes iniquas manus erudita Pontificis, & per devotum Joannis de Judice tunc Senatoris obsequium turres hostium, & operoso marmore tabulata palatia, nobile vestigium prioris ætatis, in opprobrium ruinæ redegit. Tum Cæsaris cessere præconia non auro non astutia revelata.* Dixi Ponrificem profectum Anagniam circa mensem Julium, quia exeunte Junio adhuc Romæ erar, ut constat ex ejus Epistola dara *Laterani VI Kal. Julii anno XII* apud Raynaldum num. 34 anni 1238, apud quem eodem anno extant etiam aliæ ejus Epistolæ datæ Anagniæ mense Augusto.

XLIII. *Ingentia Dona Ecclesiis confert.*

Deferbescente æstate Pontifex Romam regressus ingentia dona Ecclesiis contulit; idem enim Auctor anonymus post laudata verba, subdit: *Jam quidem æstatis fervore cedente ad Urbem Summus Pontifex regreditur grandi veneratione susceptus. Qui licèt innumeris vexatus angustiis, erat tamen in divini nominis contemplatione robustior & prædecessorum solicitudinem devincens & actus, electissimi fecit tinctura mirabilia indumenta multiplicia Pontificalis officii, auro & gemmis pretiosis contexta, in opus sacerdotale distribuit ea juxta varietatem colorum solemnitatibus temporum allegorica consideratione conformans, ad Altaris ornatum in auro & nitore gemmarum: quarum nobilius cum smaltis aureis pomorum quantitate conformibus gemmis electioribus, & auro contextum mille librarum æstimatione probatur; & operis distinctione multimoda velamina pretiosa concessit. Crucem auream triginta sex auri marchis appensam opere interrasili gemmarum varietate distinctam, quod pretii æstimationem non capit grandem pretiosi ligni vivificæ crucis quantitatem ingenio nobilis artificis contegentem, ejusdem deputavit obsequio; cujus per argenteus aurea superinductione contectus, & capsa multæ soliditatis argentea viginti marcharum publico pondere appendunt: sicque totius operis æstimatio præter inæstimabile signum crucis mille marcharum argenti purissimi consideratione malleatoris excedit. Libros contulit electioris litteræ ac picturæ decoros.* Hæc Auctor ille de ornamentis & Donis à Gregorio IX Ecclesiis concessis.

XLIV. *Sacras preces in Ecclesia cantari statuit.*

Sed & eodem tempore pias preces in honorem Beatæ Virginis Gregorium Pontificem decantari jussisse, refert idem Auctor: *Hic constituit*, inquit, *ut semper in sexta feria in vesperis completo solito cursu cantetur*, Salve Regina misericordiæ mater; *& in nocte Antiphona*: B. Dei Genitrix Maria, *secuta oratione*: Deus qui de B. Mariæ,

Mariæ, &c. & *quòd ante corpus Domini & cùm idem conficitur campana pulsetur*. Ejus porrò Antiphonæ seu Cantici *Salve Regina* auctor fuisse dicitur Hermannus Contractus Monachus Sancti Benedicti anno 1059, qui cùm omnis politioris literaturæ expers omninò esset, B. Virginis intercessione in virum alterum mutatus, tanta deinceps doctrinæ laude resplenduit, ut nulli suo tempore secundus haberetur. Cùm autem Spirenses Clerici illud decantarent, S. Bernardus Claravallensis Abbas ad Germanos Apostolicus Legatus, postrema illa verba, ter genua flectens adjunxit, *ò clemens, ò pia, ò dulcis virgo Maria*, ut scribit Guillelmus Eisengrenius in Chronico Spirensi lib. 12 ad annum 1147; floruit autem Eisengrenius anno 1560. Quod attinet ad pulsationem campanæ cùm corpus domini conficitur, vel cùm in missa elevatur, ea longe ante hæc tempora in usu erat tum in Gallia, tum in Germania, ut ostendi in Pontificatu Innocentii III nu. CIX. Ciaconius addit, Gregorium etiam instituisse, *ut in elevatione sanctissimæ Eucharistiæ in missa, & sive ad infirmos deferretur, sive in supplicationibus gestaretur, pulsarentur campanæ*. Verùm usus pulsandi campanam cùm deferretur Eucharistiæ sacramentum ad Infirmos jam invaluerat saltem in Germania; cùm enim Guido Episcopus Prænestinus Apostolicæ Sedis legatione in Germania fungeretur, præcepit, *ut quoties deferendum esset ad infirmum, scholaris, sive campanarius Sacerdotem præcedens, per nolam illud proderet; sicque omnis populus tam in stratis, quàm in domibus Christum adoraret*, ut inquit Cæsarius Eisterbatensis lib. 9 dialog. cap. 51 apud Raynaldum anno 1203 num. 42.

XLV. *Fridericum Imp. excommunicat.* Cùm anno eodem 1238 Fridericus Imperatot partem Sardiniç insulç, quç ab antiquo juris Ecclesiç Romanç fuerat, occupasset, velut ad Imperium, cujus jura recuperare jurasset, pertinentem; ad camque Henricum, sive Entium filium suum ex concubina natum, ut eam Sardiniç Regis titulo contra edicta Pontificia retineret, misisset; Gregorius Pontifex hac de causa, ac multis aliis offensis exulceratus, eumdem Fridericum non solùm de iis satisfacere renuentem, sed & Ecclesiasticas minas ita spernentem, ut nulla amplius resipiscentiç ejus atque emendationis spes superesset, publicè ac solemniter anno millesimo ducentesimo trigesimo nono, presentibus Cardinalibus, anathematis mucrone feriit die vigesima mensis Martii, seu in die Palmarum, ut scribit Matthçus Paris, omnesque jurisjurandi religione solvit, qua Imperii, Regnique ratione tenerentur ei quomodolibet adstricti. Cùm tamen Albertus Stadensis, Richardus de Sancto Germano, & alii excommunicationem à Pontifice latam dicant die Cœnç Domini, seu die 24 Martii, ex eo & literis ipsius Friderici ad Richardum Cornubiæ Comitem, de quibus mox, quidam inepte collegerunt, Gregorium tempus hisce actibus consuetum anticipasse excommunicationem promulgando in die palmarum, ne Legati Imperatoris tem impeditent; cùm tamen ex eo tantùm colligi debeat, Pontificem in die Palmarum excommunicationem promulgasse, eamque renovasse in die Cœnæ Domini; de eo enim queritur Fridericus ipse in literis eodem anno datis ad Richardum Cornubiæ Comitem, quæ extant apud Parisium: *In nos supremum Christianorum principem*, inquit, *die dominica Palmarum, contra solemnem morem sacrosanctæ matris Ecclesiæ: & in Cæna Domini postmodum præcipitavit sententiam*: imò Stero excommunicationem promulgatam ait & in die Palmarum, & in die Cœnæ Domini, & in Pascha, & consequenter male supponitur anticipatam esse sententiam, ne Friderici Legati eam impedirent.

XLVI. *Rationes excommunicationis.* Hujus sententiæ formulam in Historiam suam verbatim retulit Parisius, cujus sensus & summa hæc fuit, ut eum excommunicaverit, quòd Romanum Pontificem à Sede sua repellere, seditione excitata in Urbe, tentaverit; & contra privilegia, dignitates & honores, Apostolicæ Sedis libertatem, necnon & Ecclesiasticam proculcare: quòd Cardinalem Episcopum Prænestinum, à Sede Apostolica ad Albigensium partes pro fidei corroboratione missum, ne in sua legatione procederet, impedierit: quòd non permitteret in regno Siciliæ, & Apuliæ plerisque Ecclesiis vacantibus Pastores & Antistites ordinari, aliasque reparari; quin imò multæ destruerentur & profanarentur, Clerici caperentur, carceribus manciparentur, proscriberentur, occiderentur; Ecclesiæ & monasteria suis bonis spoliarentur, atque tributis & exactionibus premerentur: quòd nepotem Regis Tuneti, Romam pro suscipiendo baptismo venientem, necnon Petrum Saracenum à Rege Angliæ ad Pontificem missum, captos detineret, nec ire permitteret: quòd multas terras Ecclesiæ contra proprium juramentum occupaverit, & devastaverit: quòd Templariis & Hospitalariis bona erepta non restituerit: quòd contra tenorem pacis, illi omnes, qui adhæsissent Ecclesiæ, bonis omnibus spoliati exulare cogerentur, uxoribus eorum ac liberis captivatis: quòd impediret negotium Terræ sanctæ & reparationem Imperii Constantinopolitani. Et quoniam de eodem Friderico ubique ferebatur, eum de fide Catholica non bene sentire; addidit Gregorius in fine sententiæ, se circa hæc suo

suo loco & tempore ordine juris processurum. Ipsam sententiam ad omnes ubique Principes Christianos, universosque Antistites confestim transmisit Gregorius, & coram populis promulgari præcepit.

XLVII. *Gregorius Papa Friderici mendacia refellit.* Cùm hæc sententia tertiâ die Paschæ Friderico Patavii tunc existenti innotuisset, dum ab Ecclesia magna pompa rediret, ipse facie ad simulatam animi quietem composita, concionem in palatium advocans, postquam multa de sua justitia, deque rei indignitate disseruit, pro tribunali sedens, Petrum de Vineis suarum magistrum Epistolarum, magnâ, ut illa ætas ferebat, facundiâ virum, de iisdem prolixiorem sermonem habere jussit, qui orationem habuit, laudibus Friderici, ejusque de Romana Ecclesia, deque Romanis Pontificibus meritis, horumque in ipsum injustitia redundantem. Idemque post hæc Fridericus Tarvisium profectus, die vigesima mensis Aprilis scripsit ad Romanos, graviter expostulans, quòd se innocentem in urbe sua publicè condemnari passi essent, quam Epistolam recitat Parisius, habeturque inter eas Petri de Vineis. Cùm verò ad omnes Principes literas eodem fermè exemplo misisset, quibus semetipsum purgans, variis Pontificem maledictis aspergebat, & accusationibus impetebat, quas pariter refert Parisius: Gregorius iis singulatim respondens, apertissimi mendacii arguit, prolixis scriptis circularibus literis decimo tertio Kalendas Junii, quas ad Balduinum Imperatorem Constantinopolitanum, Reges Galliæ, Hispaniarum, Angliæ, Hungariæ, ceterosque omnes Christianos Reges ac Principes sæculares, sacros Antistites, proceres ac nobiles, populosque omnes Catholicos transmitti curavit: præcipiens speciatim Ecclesiarum Prelatis, ut eas unà cum edicto excommunicationis in Fridericum prolatæ ubique publicarent.

XLVIII. *Horrendas ejus blasphemias aperit.* Iis in literis Pontifex vitam, mores, ingratitudinem, fraudulentiam, malitiam, immanitatem, impietatemque Friderici ab ipsis penè incunabulis aperit, rursumque causas insinuat, propter quas in eum necessariò insurgere habuerit: *præambulum* etiam *Antichristi* eum appellans, qui hæresim assereret, non potuisse se per Gregorium tanquam Christi Vicarium vinculo excommunicationis astringi; eoque modo affirmans, non esse apud Ecclesiam à Domino beato Petro & ejus successoribus ligandi atque solvendi traditam potestatem: ac denique has omnium deterrimas ei blasphemias objecit, quòd ferretur aliquando asseruisse, à tribus baratoribus, seu impostoribus, scilicet Christo Jesu, Moyse, & Mahometo, totum mundum fuisse deceptum; & duobus eorum in gloria mortuis, ipsum Jesum in ligno suspensum manifestè proponens: omnesque fatuos esse qui crederent, nasci de virgine potuisse Deum, qui creavit naturam & omnia; cùm nullus nasci potuerit, cujus conceptum viri & mulieris conjunctio non præcesserit; & homo nihil aliud credere debeat, nisi quod potest vi & ratione naturæ probare. Hanc quidem blasphemiam de tribus seductoribus, ut calumniosè sibi objectam diluere conatus est Fridericus publicis scriptis literis ad universos Prælatos, quæ extant lib. 1 Epist. Petri de Vineis ordine 31; sed eam blasphemiam revera prolatam fuisse à Friderico, disertè asserit Auctor Compilationis Chronologicæ Francofurti anno 1583 ex Bibliotheca Joannis Pistorii editus, apud quem pag. 743 legitur de Friderico: *Hic iniquitatem in excelso locutus est, ponens in cælum os suum dixit, audiente Henrico Landgravio: Tres,* inquit, *seduxerunt omnem mundum, videlicet Moyses Hæbræos, Christus Christianos, Machometus barbaros.* Idem pariter refert Albericus Monachus Trium fontium ad annum 1239 in Chronico, qui & postea addit de eodem Friderico: *Sed & die quadam fertur dixisse uni de suis, cùm vidisset Sacerdotem Corpus Domini ad quendam infirmum deferentem: heu me,* inquit, *quamdiù durabit truffa ista?* Auctor verò Compilationis Chronologicæ post laudata verba subdit, dixisse Fridericum: *Quamobrem si Principes Imperii institutioni meæ assentirent, ego utique meliorem modum credendi & vivendi cunctis nationibus ordinare vellem.* Denique has blasphemias à Friderico in Francofordiensi Conventu prolatas, non obscurè indicat Auctor Historiæ Landgraviorum Thuringiæ cap. 50, quæ extat eodem Tomo rerum Germanicarum Pistorii.

Fridericus furore in Gregorium Pontificem, eosque, qui ei adhærerent, ardens, quoscumque potuit exiliis, carceribus, tormentis, ferro, flamma, nullo non pœne, cruciatus, ac crudelitatis genere perdidit: præcipuam tamen iram transfudit in Prælatos, ceterosque Ecclesiasticos, Templariosque ac Hospitalarios, & loca sacra: adeò ut nec Episcopo Catanensi, à quo ab infantia educatus fuerat, nec celeberrimo, ac religiosissimo Sancti Benedicti Cassinensi monasterio pepercerit; illum enim ingratissimè relegavit; istud verò, vi ac convicio ejectis Monachis, aureisque & argenteis vasis in nummos redactis, satellitibus in habitationem & ruinam tradidit. Hæc constant ex Auctore anonymo Vitæ Gregorii, aliisque earumdem rerum Scriptoribus. Tuncque maximè invaluerunt per universam Italiam factiones Guelforum & Gibellinorum; quorum priores à Pontifice acriter stantes, Fride- XLIX. *Gregorio adhærentes persecutionem à Friderico patiuntur.*

Friderico ejusque asseclis summo nisu obstiterunt; posteriores, Friderici parres eadem animositate tutati sunt; de quarum factionum origine jam superius num. XIV dictum est.

L. *Gregorius Fridericum Romam aggredientem cum dedecore repellit.*

Gregorius Pontifex ne sibi & Ecclesiæ deesset, imprimis nuncios & Legatos in omnia tegna & provincias misit, qui excommunicationem in Fridericum promulgarent, & præsidia afflictis Ecclesiæ rebus implorarent. Præter quæ cum Lombardis, Veneris & Genuensibus fœdus percussit, & Lombardiæ Legatum præfecit Gregorium de Monrelongo Ferrariensem, Protonotarium Apostolicum, virum strenuissimum, qui populos armans & animans, adeoque & Clericos adhibens adversus Friderici persecutionem, multum ejus conatibus obsuit, nec paucis eum aut parvis cladibus affecit. Contra hunc Legatum acres sunt apud Parisium Friderici querelæ, qui his felicibus Montelongi in Lombardia successibus exacerbatior redditus, in ipsam Romam, Pontificemque vindictam transfetre decrevit: finitimisque oppidis in suam ditionem adductis, tantum timorem Pontifici intulit, ut omni humana spe deposita, ad divinam implorandam opem Clero & populo advocato, sacra Apostolorum Petri & Pauli capita deferens, præmissa cruce, cui ligni salutiferi portio inerat, à Laterano in Vaticanum processerit, ubi orationem ex ambone commiseratione plenam habens, periculum, quod à Friderico Ecclesiæ inferretur, ostendit; & capita Apostolorum brachiis tenens, se non illa absque Romani populi virtute, cui se & illa committebat, defendere posse, uberibus lachrymis contestatus, commoto ad hæc populo, decretum promulgavit, quo præmia salutis æternæ omnibus pollicebatur, qui crucem adversùs Fridericum sumpsissent; ac plurimos ad eam sumendam accendit, non sine miraculo divino, ut qui aliàs seditiosè, & non multò ante à Romanis pulsus fuisset, in eà hostis potentissimi propinquitate, cujus largitione corruptos atque etiam conjuratos esse primores quosque, potentioresque constabat, eosdem Romanos potuerit in suam defensionem armare. Quare & factum est, ut cùm Fridericus mox infesta in Urbem signa ferens, legiones Crucesignatorum integras obviam adversum se exisse vidisset, ad ejus rei aspectum adeò territus fuit, adeòque in furorem & vesaniam versus, ut post gravissimum certamen, quos vivos è Romanis Crucesignatis habere potuit, inauditis suppliciis affecerit. Spem tamen Româ potiundi deserens, tertio quam advenerat die mœrens frendensque abscessit, & quàcumque transiit obvia cuncta urens diruensque devastavit, quæ omnia prolixè prosequitur Auctor Vitæ Gregorii, ex quo eruitur id contigisse circa finem anni 1239, vel potius anno 1240 non multum provecto.

LI. *Concilium œcumenicum indicit.*

Quo eodem anno 1240 cùm perlatum esset in Italiam, Crucesignatos in Syria rem parum secundo successu gessisse, inde Fridericus occasionem atripuit invehendi in Pontificem, quòd eos compulisset absque ipso Friderico, intempestivè ptoperare; eaque de re publicas scripsit literas, quarum exemplar ad Regem Angliæ Parisius inseruit historiæ suæ. His autem motus Pontifex, & quòd mala crescerent in dies in Iralia, de Cardinalium consilio, ad remedia laboranti Reipublicæ Christianæ opportuna exquirenda, Concilium generale convocare decrevit; literisque ejus indictionis, quæ extant in ejus Registri anno XIV, primò quidem quinto Idus Augusti, tum inde Idibus Octobris ad Balduinum Imperatorem Constantinopolitanum, Regesque Franciæ, Angliæ, Boemiæ, Scotiæ, Sueciæ, Norvegiæ, Portugalliæ, Aragoniæ, Castelle & Legionis, Hungariæque, ac Duces Poloniæ; Venetorum, Sclavoniæ, ac reliquos omnes; imprimisque ad universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates ac Prelatos scriptis, præcepit, ut omnes ubique terrarum Antistites Romæ in diem dominicæ Resurrectionis anno millesimo ducentesimo quadragesimo primo futurum adessent. Legatos in diversa regna & provincias recens destinatos, aliosque, qui jam in aliis variis occasionibus antea missi repetiebantur, sedulò monuit, ut quot omninò possent ad Concilium secum adducerent.

LII. *Illius celebrationem Fridericus impedit.*

Sed Fridericus, qui indictioni Concilii consenserat, ut Parisius fatetur, imò qui ejus indictionem petierat, ut disertè habet Innocentius Gregorii successor in sententia depositionis Friderici; postea publicis literis promulgare non erubuit, revocate se omninò securitatem quam promiserat adeundi Romam ad Concilium, eâ pretextâ excusatione, quòd præsututus ei esset hostis publicus Imperii. Anno itaque 1241 Prelati minacibus literis à Friderico prohibiti Romam accedere, & à Pontifice nihilominus properare moniti, mandatis Pontificiis parere æquius censentes, quamplurimi ex Gallia, Anglia, Italia, aliisque regnis ac provinciis, Genuam unà cum Jacobo Prænestino, & Othone Sancti Nicolai, Cardinalibus Legatis antea in Gallias & Angliam missis; necnon Gregorio de Montelongo Apostolico in Lombardia Legato convenerunt, & Genuensium freti fiducia, Romam se eos classe incolumes ducturos pollicentium, naves conscendere decreverant. At Fridericus En-

SÆC. XIII. GREGORIUS IX. tium filium suum nothum, quem Sardiniæ Regem dixerat, & mari præfecerat, monuit ut eos adoriens manu caperet, vel submergeret, vel alia ratione opprimeret. Entius rem impigrè gerens, Pisanorum auxilio adjutus, die tertia mensis Maii, juxta insulas, quę vulgò vocantur Gilium & Planosa, ut ait Nicolaus de Curbio in Vita Innocentii IV, apud Baluzium Tomo 7 Miscellaneorum cap. 3; non verò, ut quidam ajunt, mense Junio, navali certamine commisso, Genuenses devicit, ac Legatos, Prǽlatos, & nuncios civitatum, paucis tantùm elapsis, aut captivos fecit, aut mari submersit. Captivi autem à Friderico Neapolim missi, quasi vilissima capita constricti vinculis, fame, siti, squalore ferè omnes miserè perierunt; ipseque Fridericus, tanquam de re preclarè gesta, ad omnes Principes literas scripsit, quibus Deum causę suę tanta concessa victoria suffragatum esse jactavit, quas literas recitat Parisius ad annum 1241.

LIII. Gregorii Papæ mors. Tantum ex hoc vulnere inflicto dolorem concepit Gregorius, ut tot tantisque calamitatibus fessus, paulò post ex hac vita migrarit, die nempe duodecimo Kalendas Septembris ejusdem anni millesimi ducentesimi quadragesimi primi, postquam sedisset annos quaruordecim, menses quinque, dies duos; electus enim fuerat & inthronizatus die decima nona Martii anni 1227. Mensem mortis Gregorii nos docet ipse Fridericus in literis, quas ad Regem Angliæ, aliosque Reges ac Principes exaravit apud Raynaldum anno 1241 num. 83. *Victorioso exercitu nostro*, inquit, *Romanis finibus insidente, ad quos aviditate componendæ pacis & voto gravis dissidii speciali-ter celsitudo nostra pervenit, publicus ad castra nostra rumor exivit, quòd die .... præsentis mensis Augusti Gregorius Papa noviter est rebus humanis exemptus*, &c. Diem mortis in iis literis deletum, nobis conservavit Richardus de Sancto Germano in Chronico, ubi de Friderico, qui Cryptæ Ferratæ castrametatus, adjacentia Romæ loca vastabat, scribit: *Et tunc de Gregorio papa, quòd obierit Romæ XXI Augusti, pro certo accepit*, nempe Fridericus. Parisius autem testatur eum annos centum proximè attigisse. Sepultus est ad Sanctum Petrum juxta Nicolaum de Curbio in Vita Innocentii IV cap. 5. SÆC. XIII. GREGORIUS IX.

LIV. Ejus scripta. Gregorium IX fuisse magnæ religionis, & libertatis Ecclesiasticæ constantissimum adsertorem, pauca, quæ de eo narravimus, non obscurè ostendunt. Eum etiam fuisse divini & humani juris peritissimum demonstrant libri decretalium, quos operâ Sancti Raymundi de Pennafort publicasse diximus num. XXXIII. Quædam ex ejus decretalibus Epistolis vulgatæ sunt Græcè & Latinè anno 1587 à Gerardo Vossio Præposito Tungrensi; sunt autem, prima de primatu Pontificis Romani & unione Græcorum cum Ecclesia Latina; secunda de duplici gladio Pontificis Romani, deque legatione Apocrisariorum Gregorii ad Grecos; tertia Apocrisariorum Gregorii definitio, quòd Spiritus Sanctus à Patre Filioque procedat. Illustrantur hæc notis ipsius Vossii, uti etiam literæ canonizationis SS. Francisci, Dominici, Antonii Patavini, & Elizabethę Hungaricę. Constitutionem edidit Gregorius pro Benedictinis, quę prodit Parisiis anno 1619. Omnia ejus opera prodierunt Antverpię cum Jacobi Pamelii notis.

COELESTINUS IV *Pontif. CLXXIX.*

Anno Domini MCCXLI.

I. Cardinales in electione Pontificis inter se dissident. GRegorii Papæ IX mortem cùm accepisset Fridericus Imperator, in castris apud Cryptam Ferratam prope Romam positus, permisit Cardinalibus, qui extra Urbem erant, ut ad eam redirent pro successoris electione, ut disertè asserit Richardus de Sancto Germano hujus temporis Auctor in Chronico, ubi enim dixit, Fridericum Crypte Ferratę castrametatum esse, subdit: *Et tunc de Gregorio Papa quòd obierit Romæ XXI Augusti pro certo accepit, de cujus licentia Cardinales omnes, qui extra Urbem fuerant, pro electione Papæ facienda ad Urbem redeunt*. Et infra: *Cardinales, qui in Urbe ad Papæ electionem convenerant, per Senatorem, & Romanos apud Septemsolium includuntur, ut ad creandum Papam inviti procedant*. Matthæus Paris & Albertus Stadensis Scriptores etiam coævi scribunt, Cardinales decem in duas partes discedendo, quinque ex iis Gaufridum seu Gaufredum Cardinalem Episcopum Sabinensem elegisse; tres verò *Romanum*, quem idem Stadensis vocat *Episcopum Portuensem*; ex quo constat deceptum Parisium, quando scripsit, Stephanum filium Comitis, Episcopum Portuensem fuisse unum ex illis qui Gaufridum elegerunt; nam Ciaconius & Ughellus *Romanum* agnoscunt Portuensem Episcopum, pluribus hanc in rem ejus Actis allegatis. Cùm autem is solùm deberet Papa haberi, cujus electioni duę partes electorum consensissent juxta Alexandri III decre-

decretalem, Cardinales mentibus & corporibus infecto negotio dispersos fuisse, scribit idem Parisius. Albertus Stadensis postea subdit, Cardinalibus iterum convenientibus, *ambo cesserunt & iteram Cardinales elegerunt unum, sed uon de suo collegio; Romauisque requireutibus quis esset, uomen illius exprimere uoluerunt*, quod non habet Matthæus Parisius; & cùm nullibi reperiatur, videtur fabulosum. Sed quidquid sit de duplici illa electione, cùm Albertus Stadensis, illum, cujus Cardinales nomen exprimere noluerunt, vocet *Jufridum*, Spondanus rectè conjicit, hunc Jufridum, seu Gaufridum esse ipsum Cœlestinum IV, qui Gregorio IX successit, & revera Auctor Compilationis Chronologicæ Joannis Pistorii, vocat eum *Jumfridum*.

II. *Cælestinus IV eligitur.*

Eodem enim anno millesimo ducentesimo quadragesimo primo, ut inquit Parisius, *post multas disceptatioues & diversa schismata, Cardinales jam pauci facti* (idest, *numero imminuti*, vel *animis defecti*, ut ait Papebrocius) *à tribulatioue & dolore, Magistrum Galfridum Mediolauensem iu Papam elegerunt, virum moribus prædstum & scientia, sed iu ætatem seuilem jam decliuantem & debilitatum*. Gaufridus itaque, seu Galfridus Castilionea nobili familia Mediolanensi, patre Joanne, matre Cassandra Cribella, Urbani Papæ tertii sorore ortus, quem ex canonico & Cancellario illius Ecclesiæ, privatæ vitæ studio factum Monachum Cisterciensem legitur in Additionibus ad Ciaconium; deinde Presbyterum Cardinalem tituli Sancti Marci, ac tandem Episcopum Sabinensem à Gregorio IX creatum omnes consentiunt; electus est Romanus Pontifex omnibus Cardinalium votis, ac Cœlestinus ejus nominis IV dictus. Mensem ejus electionis nos docet Richardus de Sancto Germano laudatus: *Mense Octobri*, inquit, *Goffridus Mediolaneusis iu Cœlestiuum Papam eligitur*. Ex quo corruit quod scribit Onuphrius Panvinius, eumque secuti Ciaconius & Annotatores ejus, Cœlestinum nempe electum, vel IX, vel X Kalendas Octobris. Nicolaus de Curbio Auctor hujus temporis in Vita Innocentii IV cap. 5 apud Baluzium lib. 7 Miscellaneorum, narratâ Gregorii IX morte, de electione Cœlestini hæc habet: *Post cujus obitum statim qui in urbe Roma tunc reperti fuut Cardinales in carcerali ergastulo apud Septemsolium per Senatorem Urbis pariter fuut reclusi. Ubi tum propter necessariorum substractionem, tum propter æstus fervorem, qui tunc temporis abundavit, tum propter moram diutiuam ibidem contractam, quidam sunt ibi mortui, utpotè dominus Robertus Anglicus Sancti Grisogoni Diaconus Cardinalis*. (qui, ut legitur in ejus epitaphio apud Ciaconium, obiit VI Kalendas Octobris) *Quidam gravissimè infirmati, iuter quos dominus Sinibaldus tituli Sancti Laureutii iu Lucina Presbyter Cardinalis* (postmodum Papa sub Innocentii IV nomine) *tam gravi ægritudiue pressus fuit, ut esse in mortis faucibus putaretur & ipse. Et voleutes ipsi domini Cardiuales Ecclesiæ providere de substitusione Summi Pontificis, dominum Goffredum Mediolaueusem Sabinensem Episcopum communiter elegeruut; cujus mutato ex more solito nomine, vocatus est Cœlestiuus*. Goffrido Mediolanensi *Papa Gregorius propheticè prædixerat, quòd futurus esset ipse Papa, sicut beatus Franciscus præfato Gregorio cùm esset Ostiensis Episcopus Cardiualis*, inquit Auctor Compilationis Chronologicæ.

III. *Moritur antequam consecratur.*

Joannes Nauclerus ex Flavio Blondo scribit, Cœlestinum misisse ad Fridericum Legatos, & multis illum de futura pace pollicitationibus delinire conatum esse: sed priusquam Fridericus respondere potuerit, Cœlestinum ipsum die decimo octavo sui Pontificatûs defunctum esse. Quod verum existimo, sicuti & quod scribit Panvinius, & ex eo Ciaconius ac ejus Annotatores, Cœlestinum nempe obiisse antequam coronatus esset; utrumque enim confirmat Nicolaus de Curbio laudatus, qui narrata ejus electione, subdit: *Qui morte præventus, pallium uon suscepit more Papali, munus cousecrationis uon habuit, neque bullam, & infra XVII dierum spatium obdormiens iu Domiuo diem clausit extremum*. Sed quoad mensem ejus mortis falluntur Panvinius & ejus Annotatores, scribentes, eum mortuum die octava mensis Octobris; Richardus enim de S. Germano postquam dixit, eum electum mense Octobri, subdit: *Mense Novembri Cœlestiuus Papa apud S. Petrum obiit*, postquam dies XVII sedisset. Matthæus Paris eum vix sexdecim dies sedisse, & potionatum obiisse tradit; *Cùm jam vix sexdecim diebus sedisset, præmatura morte præveutus naturæ debitum persolvens, utinam nou* (*ut dicitur*) *potionatus! sedem Papalem, imò universam Ecclesiam reliquit desolatam*. Sed quidquid sit de veneno ipsi præbito, certum est ex ipsomet Parisio superius laudato eum cùm electus est *in ætatem senilem jam* declinasse, & *debilitatum* fuisse. Sepultus est autem in Ecclesia S. Petri, ut mox ex Martino Polono ostendemus.

IV. *Ejus virtutes & doctrina.*

Cœlestinum pacis & pauperum Clericorum fuisse studiosissimum, asserunt Joannes Nauclerus & Auctor Compilationis Chronologicæ: *Dederat*, inquit Nauclerus, *hic Poutifex magnam iustauraudæ pacis spem, & apud Imperatorem profecisset, ni subitò vita decessisset. Erat ei frequens in ore, difficilius iu secundis rebus, quàm in adversis esse moderatum*. Auctor verò

Com-

Compilationis Chronologicæ de eo ait; quòd *cùm Cardinalis Episcopus esset, negotia pauperum Clericorum frequenter & diligenter intuitu misericordiæ promovit apud Papam Gregorium*. Eum etiam scientia & doctrina inclaruisse non solùm Matthæus Paris num. 2 laudatus asserit, sed & ipse Martinus Polonus in Chronico: *Hic Episcopus Sabinensis*, inquit, *vitæ & scientia laudabilis senex & infirmus electus citò moritur, & in Ecclesia S. Petri sepelitur*. Scripsisse Cœlestinum pias & devotas orationes, dum in Altæcumbæ cœnobio Monachum degeret, asserit Guido Claræuallensis. Epistolas etiam ejus varias extare dicit Antonius Nigrinus in Elogiorum libro, quem edidit de Castilleonea familia, ubi & refert ad sepulchrum ejus in Vaticana Basilica tunc exaratum ejus epitaphium, quod legi potest apud Ciaconium in Additione Ferdinandi Ughelli, quem sicuti & Oldoinum miratur Papebrocius, non advertisse animum ad agnoscendam illius novitatem & antiquitatem refutandam.

SÆC. XIII. COELESTIN. IV.

INNOCENTIUS IV *Pontif. CLXXX.*

Anno Domini MCCXLIII.

I. *Diuturna post Cælestini mortem Sedis vacatio & unde.*

POst Cœlestini IV obitum, qui contigit mense Novembri anni 1241 Sedem Romanam vacasse usque ad exeuntem mensem Junium anni millesimi ducentesimi quadragesimi tertii inter omnes ferè convenit; sed hujus diuturnæ vacationis causam nonnulli referunt in discordias paucorum Cardinalium, quòd alii Friderici, alii Ecclesiæ causam in suffragio ferendo spectarent. Platina tam diuturnam vacationem inde processisse ait, quòd Cardinales censuerint, non prius Pontificem eligendum, quàm quos Fridericus captivos detinebat, dimitteret. Blondus verò ex eo vacationis diuturnitatem evenisse vult, quòd Cardinales tenti carcere, protestati essent, ne ipsis absentibus electio fieret: iisque collegas facile assensisse, videntes omnem Italiam Friderici motibus quassatam esse, & per singulos dies periculum imminere, ne urbem Romam caperet, cùm diligentem curam adhibuisset, ut maria undique, undique itinera latrociniis infestarentur, ne Prælato cuipiam aut viro excellenti à Regibus, Principibusque Christianis, ad Urbem esset accessus, ut creando Pontifici auxilium suasionesque adderet. Ita Blondus ex quodam Parmensi Theologo Ordinis Minorum, qui omnia vidisse scribit. Toto itaque anno millesimo ducentesimo quadragesimo secundo Ecclesia Romana ac universalis perstitit in viduitate Pastoris, Friderico, qui interim circa Romam castra habebat, fictè instante electioni Pontificis, cui re ipsa impedimentum inferebat.

II. *Fridericus liberat Cardinales captivos.*

Sed tandem anno millesimo ducentesimo quadragesimo tertio malè habens Fridericus vulgò jactari se impedimento esse, quominus Sedi Apostolicæ diutina vacatione languenti Pontifex crearetur; semel atque iterum Cardinales, qui supererant, pungentibus literis ursit ad id coire. Reperiuntur hæ literæ apud Petrum de Vineis, qui eas dictavit lib 1 Epist. 14 & 17. Cùm autem & inter hæc Balduinus Imperator Constantinopolitanus, in tantas rerum angustias redactus, ut etiam de retinenda Constantinopoli desperaret, in Italiam appulisset, cum Friderico agere cœpit, ut Cardinales, quos in custodia habebat, libertati restitueret: ceteri enim firmiter constitutum habebant, nequaquam se electioni Pontificis operam daturos, quin omnium votis simul in unum collatis res ageretur. Demum Fridericus, seu cedens Balduino, qui probè sciebat auxilia à Christianis Latinis frustra expectari aut peti posse, quibus mittendis Romani Pontificis deesset & opera & auctoritas; seu ipsorum Cardinalium compulsus exprobrationibus, ut si tantopere electionem Pontificis expeteret, detentos Cardinales remitteret, eos ægrè dimisit.

III. *Innocentius IV eligitur & consecratur Pontifex.*

Cùm igitur omnes Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales convenissent Anagniæ, die vigesima quarta mensis Junii, in festo Sancti Joannis Baptistæ anni millesimi ducentesimi quadragesimi tertii communibus suffragiis Sinibaldum Cardinalem Presbyterum tituli Sancti Laurentii in Lucina summum Pontificem renunciarunt. Mensem electionis refert Richardus de Sancto Germano in Chronico: *Mense Junio*, inquit, *Sinibaldus tit. S. Laurentii in Lucina Cardinalis apud Anagniam in Papam Innocentium creatus est voluntate & consensu omnium Cardinalium.* Diem verò, quo electus est, notarunt Nicolaus de Curbio Ordinis Minorum Innocentii IV Capellanus & Confessor in ejus Vita à Baluzio Tomo 7 Miscellaneorum edita, & Matthæus Parisius; Nicolaus enim ita scribit cap. 6. *Ad summum Sacerdotii apicem anno Domini* 1242 (legendum 1243) *VI die exeunte Junio existit sublimatus, &, sicut moris est, proprio antiquato nomine fuit Innocentius nuncupatus*: Parisius verò ait: *Ipso quoque anno*

(nem-

(nempe 1243) *die Nativitatis S. Joannis Baptistæ creatus est in Papam Dominus Sinibaldus Cardinalis postquam vacaverat Sedes Papalis per annum & novem mensibus*. Dissentiunt tamen Nicolaus & Parisius in die; nam dies sextus exeuntis Junii est dies 25 ejusdem mensis, & tamen Parisius dicit electionem factam die 24; sed major fides videtur adhibenda Nicolao, ei enim suffragatur Bernardus Guidonis in Chronico MS. apud eumdem Baluzium ibidem pag. 405, ubi ait de Innocentio: *Eligitur in Papam Anagniæ in crastino S. Joannis Baptistæ anno Domini 1243*. Sed tam Matthæus Parisius, quàm Nicolaus de Curbio, vel ejus exscriptores errarunt, dicentes Sedem vacasse *per annum & novem mensibus*, vel *per annum & decem menses & dies sex*, ut legitur in Nicolao, nisi dicamus hunc numerare vacationem sedis à die 21 Augusti anni 1241, quo obiit Gregorius IX, ad diem 28 Junii anni 1243, quo, ex mox dicendis consecratus est Innocentius IV, & hoc quia ipsemet Nicolaus jam dixerat Cœlestinum IV Gregorii IX successorem nunquam fuisse consecratum. Ceterùm à morte Cœlestini ad electionem Innocentii intercurrerunt tantùm menses XIX, ut scribit ex aliquo sine dubio probo Auctore Joannes Nauclerus Generat. 42. *Vacat*, inquit, *tum sedes Mensibus* 19. Error irrepsit etiam in Martini Poloni Chronicon, in quo legitur sedem vacasse *viginti mensibus & diebus* 14, cùm testimonium Richardi de S. Germano tunc in Italia viventis sit omni exceptione majus; bic autem dicens Cœlestinum IV obiisse mense Novembri anni 1241, & Innocentium IV electum mense Junio anni 1243, unius anni & mensium tantùm septem vacationem admittit. Discrepant etiam Auctores in die consecrationis Innocentii; plures enim extare dicit Raynaldus num. 6, qui eam conjungunt cum die 28 Junii, licèt Parisius eam alliget diei 29: *Die Apostolorum Petri & Pauli*, inquit, *confirmatus & consecratus est, & vocatum est nomen ejus Innocentius IV*. Verùm præter Auctores à Raynaldo laudatos, Nicolaus de Curbio post citata verba, ait: *Postmodum IV Kal. Julii felicter consecratus est*, & quidem rectè; anno enim 1243 dies 28 Junii concurrebat cum Dominica, qua de more Romani Pontifices consecrabantur, quamvis fatendum sit diem 29 Junii, utpote memoriæ Apostolorum Petri & Pauli dicatam, consecrationi fuisse idoneam.

IV. *Innocentii genus & primordia ante Pontificatum.*

Innocentium IV, dictum Sinibaldum, Patria Genuensem, ex nobili Fliscorum Lavaniæ Comitum genere ortum, non solùm Martinus Polonus, sed & alii omnes consentiunt. Hunc Gregorius nonus ex Canonico Ecclesiæ Cathedralis Parmensis, quòd esset Juris consultissimus, Auditorem literarum contradictarum & Vicecancellarium creavit, unde & *Pater Juris* appellari meruit, ejusque constitutiones ac singularia opera à Bartolo summo Juris interprete sæpe citantur. Deinde idem Pontifex Sinibaldum Presbyterum Cardinalem tit. S. Laurentii in Lucina renunciavit, non verò Diaconum Cardinalem, ut scribit Henricus Stero in Annalibus apud Henricum Canisium Antiq. Lect. Tomo 1 pag. 267, cujus sententia refellitur ex Epistola 109 libri 14 Registri Gregorii ad Sinibaldum tum Piceni præfectum data; difficillimis enim Reipublicæ Christianæ temporibus agro Piceno summa cum laude ante Pontificatum præfuit. Nicolaus de Curbio in ejus Vita asserit, eum creatum esse à Gregorio IX Cardinalem ad titulum S. Laurentii in Lucina, qui titulus erat Presbyteri, non Diaconi, unde cap. 6 vocat eum Presbyterum Cardinalem.

V. *Innocentius gratulatorias Friderici literas & Legatos recipit.*

Innocentius die secunda Julii, triduo post suam consecrationem universis Christi fidelibus, encyclicis literis suam creationem significavit, quæ in ipsius Registro inscriptæ sunt Remensi Archiepiscopo, ejusque suffraganeis. Fridericus verò, quia Innocentii electio in gratiam ejus procurata fuerat, quòd inter eum & Sinibaldum arcta esset amicitiæ consuetudo, lætitiam præsetulit, ut testatur Richardus de S. Germano, qui postquam de electione Pontificia locutus est, subdit: *Quo audito Imperator, qui tunc erat Melfiæ, ubique per regnum laudes jussit Domino debitas decantari*. Tum mense Julio exeunte Beneventi existens, ad eum gratulandi causa honorificam legationem destinavit Girardi de Marpurg Magistri Theutonicorum, Arnaldi de Mari Imperii & regni Siciliæ Ammirati, Petri de Vineis, & Thadæi de Suessa magnorum Curiæ Imperialis Judicum, & Rogerii Porcastrellæ Messanensis Decani capellani sui, cum literis ordine 33 lib. 1 apud Petrum de Vineis, & apud Raynaldum num. 11 extantibus; quibus eum ex veteri amico novum sibi creatum patrem lætabatur, atque tam se ipsum, quàm potentiam suam, Imperium ac regna sua, ejus beneplacito, *ad honorem Ecclesiæ, ac favorem omnimodum Ecclesiasticæ libertatis, quantum cum Deo salvis jure & honore sacri Imperii & suorum regnorum* posset, *obnixius* offerebat. Data est Epistola *apud Beneventum XXVI Julii primæ indictionis*. De illa legatione loqui videtur Richardus de Sancto Germano, licèt tres tantùm memoret Legatos, inter quos numerat Archiepiscopum Panormitanum, de quo in literis Friderici nulla est mentio: *Mense Julio*, inquit, *Imperator ad Papam mittit apud Anagniam Berardum Panormitanum* Ar-

Archiepiscopum, *Magistrum Petrum de Vinea*, *& Magistrum Thadæum de Suessa*, *à quo benignè satis recepti sunt*, *& benignum ad Principem retulerunt responsum*. Ex quibus deduci potest, nutare fidem eorum, qui scribunt, Fridericum, utpote improbæ suæ mentis conscium, tanti viri electionem iniquiore animo tulisse, ac nunciantibus eam triste responsum dedisse, bonum se amicum Cardinalem in acerrimum hostem Pontificem commutasse.

VI. *Legatos pro pace ad eum mittit.*

Post hæc Innocentius, antequam Romam se conferret, Petrum Archiepiscopum Rotomagensem, Willelmum olim Episcopum Mutinensem, atque Willelmum Sancti Fœcundi Abbatem, quem Ferdinandus Castellæ & Legionis Rex anno 1239 ad tentandam concordiam inter Gregorium Papam & Fridericum Imperatorem, Romam miserat, Legatos ad eumdem Fridericum destinavit, ut de reconciliatione cum eo tractarent: petens imprimis, ut omnes Prælatos, Clericos & laicos, quos sub Gregorio mari ceperat, liberos dimitteret: deinde proponens paratum se esse ad pacem Ecclesiæ eum recipere, si crimina illa purgaret, quorum damnatus à Gregorio fuisset; ac vice versa si eum Ecclesia in aliquo contra debitum læsisset, satisfacere eidem, judicio atque arbitrio Regum, Prælatorum ac Principum, tam Ecclesiasticorum, quàm sæcularium, in aliquem tutum locum ad id in Concilium vocandorum. Hæc enim ita gesta & proposita esse constat, non solùm ex monitis Apostolicis Legatis traditis apud Raynaldum anno 1243 num. 14, sed etiam ex sententia depositionis in Fridericum postea in Concilio Lugdunensi lata, cujus pars inserta est libro sexto Decretalium cap. *ad Apost. de sent. & re judic. in 6*, integra verò reperitur apud Matthæum Parisium, atque in Bullario Laertii Cherubini Tom. 1, Const. 3 Innocentii IV, & Tomo XI Conciliorum Labbei. Hi porrò tres Legati ab aliquibus dicuntur Cardinales, quia non multò post, anno scilicet 1244 ab Innocentio antequam Romà in Galliam pergeret, in Cardinalium collegium cooptati fuere. Dixi autem hos Legatos ab Innocentio missos Anagnia antequam Romam pergeret, non verò postquam Romam advenit, ut ad annum 1243 num. 5 scribit Spondanus, quia idem Raynaldus num. 17 & seqq. refert literas ejusdem Pontificis ad eosdem Legatos in Curia Friderici existentes datas *Anagniæ VII Non. Septembris*, (legendum, *VII Idus Septembris*, tot enim dies ante nonas non habet mensis September) *anno I*, & num. 26 alteram Epistolam ejusdem Pontificis refert datam *Anagniæ Nonis Octobris anno I.*

VII. *Magno honore à Romanis recipitur.*

Sed Pontificem mense tantùm Octobri Romam profectum esse disertè asserit Richardus de S. Germano in fine sui Chronici: *Mense Octobri*, inquit, *circa festum omnium Sanctorum Innocentius Papa Urbem intrat cum honore Senatûs populique Romani magno receptus*, *ad quem dictus Comes* (de Raymundo Comite Tolosano loquitur, quem anno 1242 ad Fridericum in Apuliam accessisse dixerat) *vadit tractans inter ipsum & Imperatorem bonum pacis*. Quibus verbis Richardus finem imposuit Chronico suo, cui coronidis loco hæc adjecta esse ait Raynaldus num. 28. *Huc usque Richardus Notarius de S. Germano hujus Historiæ Auctor*, *hasque perduxit relationes*, *quæ suo tempore contigerunt*. Fallitur tamen Richardus dum ait, Innocentium Romæ receptum esse mense Octobri, nam Nicolaus de Curbio, & diem ejus discessus ex Urbe Anagnia, & diem, quo Romæ receptus est, expressè notavit cap. 7. *Hyemali tempore ingruente*, inquit, *quia Romanorum Pontificum mos tenebat tunc temporis ad Urbem redire*, *XVII Kal. Novembris exiens de Anagnia*, *Romam ivit*, *ad quam cùm pervenisset*, *tam à Clero*, *quàm à populo universo cum tripudii gaudio est receptus XVII Kal. Decembris*. *Sed revera sicut hebdomada de palmis Judæi Christum quantò honorabilius receperunt*, *tantò ignominiosius sequenti sexta feria tractaverunt*, *cui tunc sua vestimenta prostraverunt*, *postmodum exuentes propria*; *& quem tunc laude multiplici benedixerant*, *postmodum blasphemiarum & opprobriorum jaculis acriùs ferientes*, *ita & Romanorum quam plurimi mercatores*, *quamquam non de Nobilium voluntate*, *qui dominica medii Novembris* (idest XVII Kalend. Decembris, seu die XV Novembris, quì anno 1243 concurrebat cum Dominica, ex quo & sequitur Nicolaum Innocentii IV electionem affixisse huic anno, non verò anno 1242.) *Cum tam honorificè susceperant venientem ad Urbem*, *statim sequenti sexta feria*, *qui Gregorio Papæ IX*, *LX millia fere mutuaverant marcarum instantissime ac procaciter mutuum repetebant*, *aulam palatii & cameras non minus infestis clamoribus*, *quàm onerosa multitudine replentes*, *& per multorum dierum spatium ipsum adeò angustiantes*, *quòd in mensa more solito manducare non poterat*, *potius ipsum oportebat in camera latitare*. Refert postea Nicolaus eos Pontificis patientiâ victos aliqua pecuniæ quantitate recepta recessisse.

VIII. *Friderici juramentum de satisfaciendo Ecclesiæ recipit.*

Fridericus interea Pontificis monita elata obstinatione despiciens, effrænatiori furore incensus, statim portus atque itinera omnia, ut scribit Parisius, terra marique diligenter custodiri mandavit, ne quis à Pontifice ad transalpinos Reges & populos, vel ab iis ad Pontificem accederet: ac Fratres aliquot Minores, qui detecti

sunt

SAEC. XIII. INNOC. IV.

sunt aliquas literas secretò deferre, fœdo affici suspendio jussit. Filius itidem ejus Conradus in Germania adeò vias obstruxit, ut nec Fratribus Minoribus ac Prædicatoribus Romam ire deprehensis parceret, quin usque ad mortem variis cruciatibus torqueret. Quæ res ubi percrebuit, mirè animos omnium commovit: & postquam Viterbienses injuriis assiduis Præfectorum Friderici exagitati, ab eo descifcentes, Romanis se junxerunt, & eumdem ipsum Fridericum opem suis, arcem adhuc tenentibus, ferentem turpiter fugarunt; multi alii pariter populi & Principes Italiæ ab eo recessere. Quare accepto ex vexatione intellectu, & assiduis amicorum hortationibus stimulatus, animum ad pacem cum Ecclesia faciendam adjecit. Raymundum itaque Tolosanum Comitem, Petrum de Vineis & Thadeum de Suessa Romam misit, eisque procuratorias partes imposuit, ut solemni sacramento se devincirent, ipsum Pontificis mandatis paritururum, omnibusque damnis ac injuriis, ante & post inflictum anathema irrogatis, Ecclesiæ facturum satis, & quidquid ii gererent, ratum habiturum; qua de re diploma publicum edidit, quod extat apud Parisium anno 1244, & apud Raynaldum ibidem num. 22. Illi autem procuratores Friderici nomine, præsente Balduino Imperatore Constantinopolitano, Cardinalibus, multisque aliis Prælatis, Senatoribus Romanis ac populo, solemniter Innocentio Papæ jurarunt die Cœnæ Domini, quæ anno 1244 cum die ultima Martii concurrebat, Fridericum staturum judicio Pontificis super omnibus articulis, injuriis, damnis & offensis ante & post excommunicationis sententiam, quâ à Gregorio Papa astrictus fuerat, Ecclesiis ac personis Ecclesiasticis illatis, ut constat ex Epistola 645 libri I Regesti Innocentii, quæ extat apud Raynaldum num. 21, dataque est *Laterani II Kal. Maii anno I*, & directa *Nobili viro Landgravio Thuringiæ*. Matthæus Parisius, quamvis Pontificibus Romanis iniquior, dissimulare tamen non potest Fridericum literis Angliæ Regem rogasse, ut Oratores mitteret, qui inchoato Tolosani Comitis operâ pacis tractatui, inter se & Ecclesiam, interessent, tumque recenset capita contrahendæ concordiæ apud ipsum legenda.

IX. *Friderico à juramento resiliente Cardinales creat.*

Sed Innocentius, qui Friderici juramentum lætanter susceperat, mœrorem ingentem confestim ex eo suscepit, quòd mox Fridericus ad ingenium rediens, se hujusmodi sacramento, ut sibi pernicioso, stare nolle contendit, ut ipsemet Innocentius testatur in sententia depositionis Friderici, quæ ne quis ficta existimet, adducenda sunt verba Parisii, quamvis Friderici fautoris acerrimi, qui post rem distinctè ex ipsiusmet Friderici scriptis enarratam, subjungit: *Imperator Fridericus superbiæ stimulis exagitatus, pœnitere cœpit, quòd se Eccl siæ, ut prædictum est, humiliasset & obligasset, & calcaneo Papali insidias tetendit, & laqueos absconditos, qui tamen postea apparuerunt manifesti, de quibus Dominus Papa præmonitus, Imperatoris vulpinos mæandros, in quantum potuit, evitavit, nec se credebat ei, vel suis, cùm nosset omnes, futura præteritis comparando.* Innocentius itaque Friderici fraude agnita, ad confirmandas suas partes nonnullos Cardinales, nobilitate ac gestis insignes renunciavit; idem enim Parisius post laudata verba subdit: *die verò Sanctæ Trinitatis* (seu die 29 Maii, cùm pascha anno 1244 celebratum sit die tertia Aprilis) *volens Dominus Papa partem suam melius roborare, quia paucos sui laboris socios & sollicitudinis habuerit participes, creavit decem Cardinales, videlicet Magistrum Joannem de Toleto, natione Anglicum, & quosdam alios, moribus & sanguine præclaros.* Sed fallitur Parisius in die creationis Cardinalium, quæ facta est, non die S. Trinitatis, seu die 29 Maii, sed die præcedenti in sabbaro quatuor Temporum, ut scribit Nicolaus de Curbio cap. 12. *Cernens igitur Dominus Papa se plurimùm fratrum indigere consilio, cùm non essent tunc nisi septem in Ecclesia Cardinales, primo anno Pontificatûs sui in Ecclesia beati Petri Apostoli de Urbe sabbato infra Octavam Pentecostes XII Cardinalium, videlicet trium Episcoporum, & trium Presbyterorum, ac sex Diaconorum ordinatione decentissimè Ecclesiam adornavit.* Deceptus est itaque Ciaconius scribens, Innocentium in quatuor Temporibus Adventus Domini Lugduni primùm tredecim Cardinales creasse. Ex his etiam corruit quod scribit Raynaldus anno 1244 num. 31, extare scilicet literas Innocentii IV eo anno die 8 Kalendas Junii datas, quibus constare dicit, Octavianum eo die jam fuisse dictum Cardinalem Diaconum S. Mariæ in via lata, nisi dicamus in iis literis pro 8 *Kalend. Junii*, legendum, 8 *Idus Junii*.

X. *Friderici persecutiones fugiens, Januam pergit, inde in Galliam.*

Non multis diebus elapsis, nempe die septima mensis Junii, non verò octavo die ante festum Nativitatis S. Joannis Baptistæ, ut scribit Parisius, Innocentius Pontifex ad civitatem Castellanam accessit, ut propius de pace cum Friderico, qui Interamnam se contulerat, tractaret: *Et septimo die Junii subsequentis*, subdit Nicolaus de Curbio, *egrediens Urbem ad civitatem Castellanam illicò est profectus. Ubi dictus Imperator, qui apud Interamnam tunc erat, dicto Pontifici & fratribus occultas tendens insidias, ipsosque capere machinans, in ipsa civi-*

SÆC. XIII. INNOC. IV.

civitatis egressu, adjecit iterum pacis simulare tractatum, solemnes transmittens nuncios, Magistrum videlicet Petrum de Vineis, Gualterium de Sora, qui eum sub specie tractatus pacis securum redderent & incautum. Sed Innocentius non ignarus ejus machinationum, in prædicta civitate XIX dierum persistens spatio, cùm nonnisi per Sutrium & Januam posset habere transitum securum propter viarum discrimina & præclusiones earum per mare & per terram, religiosum virum & nobilem fratrem Bojolum nomine, consanguineum suum Ordinis fratrum Minorum misit Januam pro galeis, & XXII infra dies XVII cum duabus sagittis & aliis octo lignis bene præparatis ad civitatem Vetulam Januâ advenientibus, cùm ipse Sutrium devenisset die 27 Junii, & die sequenti Sutrio profectus prima noctis hora per devia & abrupta montium ac nemora tota nocte laborasset, multa lassitudine prægravatus, in die festivitatis Apostolorum circa horam nonam, ad ipsam civitatem Vetulam est deductus; eademque die, scilicet 29 Junii, *quarta feria circa horam vespertinam mare intravit* & summo diluculo versus Januam iter arripuit, ad quam civitatem, post innumeram procellarum & tempestatum discriminosam agitationem pervenit in die octava Apostolorum, seu die sexta Julii; *ubi vicis omnibus, per quos fecit transitum, pannis deauratis ac sericis undique decoratis*, cum ingenti lætitia est receptus. Quæ constant ex cap. 13 & 14 ejus Vitæ ab eodem Nicolao de Curbio, qui eum comitabatur, conscriptæ, quibus similia scribit Matthæus Parisius. Paucis evolutis diebus febri & dissenteria ita gravari cœpit, ut de ipsius corporali salute medici communiter desperarent; quare per trium ferè mensium spatium in monasterio S. Andreæ prope civitatem ei commorandum fuit. Verùm cùm diutius ibi permanere non posset, resumptis aliquantisper viribus, de Janua egrediens, vectus hominum & equorum vehiculo ipse decumbens in lectulo, apud castrum Stellæ pervenit. Cùmque in dicto castro gravissima esset ægritudine prægravatus, ibidem cum paucis de sua familia pluribus diebus moram traxit; sed infirmitate aliquantulum mitigata, IX Kalendas Novembris inde egrediens, apud Cararium devenit, nunc hominum, nunc equorum vehiculo supportatus: inde V Kal. ejusdem mensis Cortomiliam vectus, aliquantulas vires resumens apud S. Stephanum est portatus, dieque VIII Idus Novembris cum multitudine armatorum à Marchione Montisferrati directa, ad civitatem Astensem, quæ tunc temporis erat Imperatori subjecta, constans & intrepidus venit. Inde verò recedens apud Segusiam pervenit pridie Idus Novembris, & postmodum cum labore gravi & afflictione non modica, Lugdunum secunda die Decembris, ubi cum magna exultatione & gaudio à Clero & populo susceptus est. Hæc ex cap. 15 ejusdem Vitæ summariè descripta.

SÆC. XIII. INNOC. IV.

Concilium Lugdunense I,

Generale XIII.

XI. *Innocentius IV Concilium Lugdunense generale indicit.*

CUm Innocentius IV anno millesimo ducentesimo quadragesimo quarto, prædonibus Friderici Imperatoris, qui vias obsederant, elusis, in Galliam, confugium atque tutissimum Romanorum Pontificum asylum contendisset, ac Lugdunum ineunte Decembri appulisset, Concilium generale in eadem urbe celebrandum constituit, ideoque festo Nativitatis dominicæ celebrato, dum in festo beati Joannis Evangelistæ Missam in Lugdunensi Ecclesia celebraret, ac prædicaret populo verbum Dei, ibi publicè nunciavit Concilium generale, in festo S. Joannis Baptistæ proximè venturo anno 1245 inchoandum. Et tunc in prædicatione publica per se ipsum citavit dictum Imperatorem Fridericum, ut ibi per se vel sufficientes procuratores futuro Concilio compareret, ut inquit Nicolaus de Curbio cap. 18 Vitæ ejusdem Pontificis. Encyclicas eam in rem literas dedit *Lugduni tertio nonas Januarij anno secundo* Pontificatus sui, ideoque mense Januario anni 1245; eaque de re Balduinum Imperatorem Constantinopolitanum, tunc, ut superius dictum est, in Occidente existentem, Reges Galliæ, Hispaniarum, Angliæ, aliosque certiores fecit, simulque universos & singulos obsecravit, ut vel coram interessent, vel Oratores mitterent ad Synodum.

XII. *Convocationis Concilii causæ.*

Causæ convocationis Concilii exprimuntur ab Innocentio in encyclicis illis literis, in quibus ait: *Hinc est, quòd Nos, ut ipsa Ecclesia, per fidelium salubre consilium, & auxilium fructuosum, status debiti possit habere decorem, & deplorando Terræ sanctæ discrimini, & afflicto Romano Imperio properè valeat subvenire, ac inveniri remedium contra Tartaros, & alios contemptores fidei, ac persecutores populi Christiani: necnon pro negotio quod inter Ecclesiam & Principem vertitur, Reges terræ, Prælatos Ecclesiarum, ac alios mundi Principes duximus advocandos*. Literæ convocationis incipiunt his verbis: *Dei virtus, & Dei Sapientia*, extantque Tomo XI Concil. pag. 636, & pag. sequenti ibidem habetur Vetus notitia eorum, quæ hac in Synodo gesta sunt, in qua ipso ferè initio legi-

legitur, Pontificem in prima sessione prædicasse, & easdem convocationis Concilii causas adduxisse, ut mox dicetur. Has quinque fuisse causas convocationis ejus, scribunt etiam Henricus Stero in Annalibus apud Henricum Canisium Tomo 1 Antiq. Lect. Albertus Stadensis, & Matthæus Parisius, qui fusius ceteris Acta Concilii exponit; sed cùm Friderici fautor sit acerrimus, & Pontificibus Romanis infensus, Acta Concilii ex veteri illa notitia, & ex sententia depositionis Friderici, hîc paucis explicanda sunt, potius quàm ex Parisio, qui & in consignandis diebus & locis trium sessionum Concilii vel deceptus est, vel alios decepit, ut mox videbitur.

XIII. Errores Matthæi Parisii notantur.

Et primò quidem fallitur Parisius, dum recensens patres qui Concilio interfuerunt, Nicolaum Constantinopolitanum Patriarcham, supponit fuisse etiam Patriarcham Antiochenum; ex laudata enim Notitia, quam sub nomine Actorum Vaticanorum citabimus constat, Nicolaum Patriarcham Constantinopolitanum fuisse diversum ab Antiocheno, cùm dicat tres Patriarchas Concilio adfuisse, Constantinopolitanum nempe, Antiochenum & Aquilejensem. Errat secundò Parisius dum ait, primam Concilii sessionem celebratam esse die lunæ proxima post nativitatem Sancti Joannis Baptistæ, scilicet die vigesima sexta Junii, in *Refectorio Religiosorum Sancti Justi*; cùm tamen Acta Vaticana, & quidem rectiùs, dicant primam sessionem habitam *in vigilia Petri Apostoli*, scilicet die vigesima octava Junii, *in Majori Ecclesia*; quis enim unquam audivit Concilia præsertim generalia, in refectoriis Religiosorum inchoata, cùm omnia superioribus sæculis in Ecclesiis habita fuerint?

XIV. Numerus patrum Concilii.

Interfuerunt huic Concilio unà cum summo Pontifice Innocentio IV, præter Cardinales, Patriarchæ tres jam nominati, Archiepiscopi & Episcopi centum quadraginta ex Galliis, Hispania, Italia, Anglia, Scotia, Hibernia. Interfuerunt insuper plures absentium procuratores, Abbates, & Priores; & ex sæcularibus principibus Balduinus Imperator Constantinopolitanus, Raymundus Comes Tolosanus, Raymundus Berengarii Comes Provinciæ, & quidam alii, unà cum Friderici Imperatoris, Francorumque, Angliæ ac ceterorum Regum, Principumque Legatis. Ex Germania paucos accessisse Prælatos, ob turbas à Friderico excitatas, neminemque ex Hungaria, ob vastationem Tartarorum, rectè Parisius habet: sicuti neque de Terra sancta, præter Waleranum Episcopum Beritensem, qui adfuit occasione legationis pro implorando subsidio anno superiori 1244 susceptæ.

XV. Ordo sessionis primæ.

Prima sessio celebrata est in Vigilia Sancti Petri Apostoli, seu die vigesima octava Junii in majori Ecclesia, in qua Pontifex Missâ celebratâ, locum eminentiorem ascendens, Imperatorem Constantinopolitanum sedentem habuit ad dextram, & quosdam alios Principes laicos ad sinistram, & Diaconum Cardinalem Vicecancellarium magistrum Martinum Neapolitanum cum notariis, auditore & correctore, Capellanis, Subdiaconis, & quibusdam aliis. Inferius verò sic Prælati sederunt, ut ex opposito tres Patriarchæ essent, videlicet Constantinopolitanus ad dexteram, Antiochenus & Aquilejensis tertius: quæstio tamen mota est de isto tertio à ceteris duobus negantibus illum cum ipsis sedere debere, eò quòd non esset de quatuor antiquis, adeoque amota est inde ab iis sedes ejus; quam tamen ad vitandum scandalum Pontifex restituit. In navi verò Ecclesiæ ad dexteram & in eminentioribus locis sederunt Episcopi Cardinales, ex altera Presbyteri Cardinales, Archiepiscopi & Episcopi post eos: inque aliis sedibus constitutis in eadem navi, aliqui alii Episcopi, Abbates, procuratores Capitulorum, Nuncii Regum & Imperatoris Friderici, atque alii multi.

XVI. Pontificis in ea oratio.

Tum Innocentius Pontifex post invocationem Sancti Spiritus & Litaniarum recitationem sermonem inchoavit ex Scriptura psal. 93, *secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes* &c. & dixit circumdatum se esse quinque doloribus: de Prælatorum ac subditorum deformitate: de insolentia Saracenorum: de schismate Græcorum: de sævitia Tartarorum: de persecutione Friderici; eosque diffusè explicavit, ac præsertim postremum de Friderico, ad cujus objectiones disertissimè respondit Thadæus de Suessa unus de nunciis Imperatoris, *sed dominus Papa respondit ad singula bene ac si prævidisset, se & Ecclesiam excusando. Et sic illius diei sessio fuit terminata.*

XVII. Secunda sessio de rebus Friderici imp.

Secunda Sessio, subdunt Acta Vaticana, *fuit ad octo dies postea*, ideoque habita est die mercurii sequenti, quinta scilicet mensis Julii (Parisius die 28 Junii habitam dicit, scilicet die Mercurii post festum Sancti Joannis Baptistæ, quod maximè notandum) *& quoad sessionem & officia idem factum fuit, quod & in prima*. Auditæ sunt accusationes nonnullorum Antistitum in Fridericum, ac præcipuè Hispanorum, Pontificem in eum animantium, easque cùm idem Thadæus refellere conatus esset, demum suppliciter postulavit, ut prorogaretur tertia sessio, quò posset Fridericus adesse, quem jam Taurini esse, & iter arripuisse, ut veniret ad Concilium, audierat. Quare Pontifex Friderici adventum vehementer cupiens, ut pax firma sanci-

SÆC. XIII. INNOC. IV.

fanciretur, contra multorum Prælatorum voluntatem, & cum aliorum tædio, ac speciatim militum Hospitalariorum & Templariorum, quibus custodiam Concilii Innocentius commiserat, *usque ad diem lunæ, post octavam sessionis secundæ, quæ fuerat in die mercurii prorogavit tertiam sessionem*, idest usque ad diem decimam septimam mensis Julii, cùm secunda sessio celebrata sit die Mercurii, quinta ejusdem mensis. Matthæus Parisius, qui secundam sessionem habitam dicit feria quarta post festum Sancti Joannis Baptistæ, ideoque die 28 Junii, ait concessas esse inducias Thadæo *ferè duarum hebdomadarum*, quod idem est ac dicere concessas esse duodecim dierum inducias.

XVIII. *In tertia sessione statuitur Octavam Nativitatis B. Virginis solemniter celebrandam.*

Iis induciis elapsis, cùm nec Fridericus compareret, nec novi pro eo Legati cum specialiori mandato, die Lunæ decima sexta Kalendas Augusti Pontifex *constituit tertiam sessionem, & peractis officiis ut in prima, post multa dicta hinc inde & audita, antequam ad festum accederetur Nativitatis beatæ Virginis gloriosæ, ordinavit Octavam, sacro Concilio approbante*, inquiunt Acta Vaticana. Quo ex loco Oldoinus in Additionibus ad Claconium scribit, Cardinales sede vacante, post Cœlestini IV mortem, voto se obstrinxisse celebrandi per orbem Octavam Nativitatis Virginis Mariæ, si eis daretur, ut concordes procederent ad electionem Romani Pontificis: ideoque Innocentium instituisse celebrari festum Nativitatis B. Mariæ die octava mensis Septembris, & ut diceretur Antiphona ista, *Nativitas tua, Dei Genitrix virgo, gaudium annunciavit universo mundo*. Sed quoad festum Nativitatis Dei Genitricis, illud jam sæculo septimo fuisse celebratum constat ex eo quòd Sergius primus, ut in ejus Pontificatu num. XXV, diximus, statutum fecit, quo in nativitate beatæ Mariæ Virginis Litaniam ab ejus Ecclesia ad S. Hadrianum fieri instituit. Idem festum recensetur in Martyrologio Bedæ, in statutis Sancti Bonifacii, quæ extant in Spicilegii Tomo IX, in statutis Sancti Adalardi Abbatis Corbejensis lib. 2 cap. 3, in Spicilegii Tomo IV & alibi. Quæ sufficiunt ad probandum non solùm Innocentium IV non instituisse festivitatem Nativitatis B. Mariæ, sed & eam ante sæculum nonum institutam, contra quod contendit Ludovicus Thomassinus in singulari Tractatu de festis lib. 2 cap. 20. Quod attinet ad octavam ejusdem festi, Innocentius in Concilio Lugdunensi eam non instituit, sed tantùm *constituit ut octava beatæ Virginis Mariæ ab omnibus Clericis & religiosis annuatim solemniter* celebraretur, ut ait Auctor Compilationis Chronologicæ Joannis Pistorii; longe enim antea in aliis quibusdam Ecclesiis celebrabatur; nam Gaufredus Prior Vosiensis, qui circa annum 1180 florebat, in suo Chronico loquens de Pontio quondam Abbate Cluniacensi, & de Petro Venerabili ejusdem monasterii Abbate, Romam ab Innocentio II evocatis, disertè ait, tunc octavam Nativitatis B. Mariæ in monasterio Vosiensi, in diœcesi Lemovicensi sito, institutam esse: *Amlardus*, inquit, *Vosias deveniens in octavis Dei Genitricis, ejusdem Nativitatis octavas ibidem institutt agi*; illud itaque solùm instituit Innocentius sacro approbante Concilio, ut Octava ejusdem Nativitatis à Clero & religiosis viris solemni ritu celebraretur in tota Ecclesia. Vigiliam huic festivitati cum jejunio fuisse inditam à Gregorio XI in ejus Vita ostendemus.

XIX. *Quædam alia in eadem sessione gesta.*

In eadem tertia sessione, jubente Innocentio Papa, lectæ sunt quædam constitutiones, quæ pro Terræ sanctæ recuperatione, subsidioque Imperii Romaniç, seu Constantinopolitani, & quç contra Tattaros factç fuerant: cuncta etiam privilegia Romanç Ecclesiç, à quibusdam Principibus concessa, lecta sunt, & in eis apposita Prçlatorum, qui aderant, sigilla, ut vigorem haberent sicut originalia. Nuncii deinde Regis Angliç auditi sunt de juribus regni sui: & Thadço de rebus domini sui Friderici appellanti ad futurum Pontificem & Concilium generale, benigne respondit Pontifex, esse illud quod tum celebrabatur Concilium generale, quia tam Principes sæculares, quàm Ecclesiastici ad illud fuerant invitati, & qui sub ditione Friderici erant, fuisse impeditos ab eo ne accederent.

XX. *In eadem Sessione Fridericus deponitur ab Imperio.*

Deinde Pontifex postquam multa dixisset de antiqua sua in Fridericum dilectione, & indulgentia post initum Pontificatum, protulit ore tenus sententiam, qua eum omni honore, & Imperio, aliisque regnis suis privavit, eamdemque mox ex scripto coram universa Synodo recitari fecit. Eâ verò lectâ, & cantato ab omnibus hymno *Te Deum laudamus*, fuit Concilium dissolutum. Hæc ex veteri illa Notitia, seu ex prædictis Actis Vaticanis, ex quibus evidenter deducitur deceptum esse Parisium, quando scripsit, secundam sessionem habitam esse die Mercurii vigesima octava Junii, & in ea concessas esse inducias *ferè duarum hebdomadarum*, quibus elapsis, lata est in Fridericum sententia, quæ eo pacto lata fuisset, ut quàm tardiùs, die duodecima mensis Julii, cum tamen data sit *decimo sexto Kalendas Augusti anno tertio*, seu die decima septima Julii anni tertii Pontificatûs Innocentii.

XXI. *Præcipuè propter quatuor graviora crimina.*

Eâdem sententiâ Innocentius omnes qui Friderico juramento fidelitatis quocum-

cumque modo tenebantur adstricti, ab hujusmodi juramenti obligatione perpetuò absolvit: quique deinceps velut Imperatori, aut Regi consilium, auxilium, vel favorem præstarent, eos ipso facto excommunicationis vinculo subjectos declaravit: illis verò ad quos electio Imperatoris spectaret, successorem ei eligere potestatem fecit; de regno Siciliæ postea decreturus cum Cardinalium consilio. Quamplurima autem refert Innocentius Friderici scelera atque flagitia, propter quæ sententiam in eum protulit, tum maximè propter quatuor gravissima, nempe frequentia *perjuria* atque molitiones contra Ecclesiam Romanam, cujus erat ratione Siciliæ beneficiarius, & à qua Imperium acceperat; cùm non solùm, ut sæpius cum juramento promiserat, non ejus jura ac bona servasset & protexisset, verùm etiam ejus Pontifices & homines dirè persecutus esset, possessionesque occupasset atque diripuisset. Secundò propter *pacis* cum Ecclesia solemni sacramento pluries firmatæ *violationem*; cùm diversis vicibus ob iniqua facinora excommunicatus, non solùm nihil eorum præstitisset, quæ pollicitus esset, ut excommunicatione solveretur, sed etiam detestabiliora committens, Ecclesias regni Siciliæ expilasset, electiones impedisset, Clericos ad judicium sæculare traxisset, subire duella coegisset, patibulis affixisset, pensionem annuam mille squifatorum, ad quæ pro eodem regno tenebatur, per novem annos & amplius solvere prætermisisset. Tertiò propter *sacrilegium*, cùm Cardinales Legatos, aliosque Ecclesiæ proceres ac religiosos viros ad Concilium Romam à Gregorio Papa vocatos comprehendisset, submersisset, variis modis ac cruciatibus necasset, aut in turpem servitutem redegisset. Denique propter *Hæresim*, cùm claves Ecclesiæ flocci faciens non solùm jactasset nihil se vereri excommunicationem & interdictum Pontificium, sed etiam alios coegisset, has eorum censuras non servare; ac præterea conjunctus cum Saracenis amicitia, ipsorum ritus amplecteretur, aliorumque etiam Infidelium perniciosis obsequiis contra fideles abuteretur; Ducem Bavariæ Ecclesiæ Romanæ devotum per assassinos occidi procurasset; Battacio Græcorum Imperatori, Dei & Ecclesiæ inimico, & à communione fidelium per excommunicationis sententiam solemniter separato, filiam suam in uxorem tradidisset. Hæc sententia integra recitatur ex Regesto Vaticano Innocentii IV Tomo XI Concil. in Actis Concilii, in Bullario Laërtii, Cherubini & alibi.

XXII. *Sententia lata est à Pontifice Sacro approbante Concilio.*

Quidam recentes Historici volunt, non Concilium, sed Pontificem exauctorasse Imperatorem, quod præcipuè colligunt ex eo quòd Innocentius in titulo sententiæ illam à se ferri dicat, *sacro præsente Concilio*, non verò, *sacro approbante Concilio*, ut in quibusdam ejusdem Concilii Canonibus legitur. Sed magna mihi suspicio est hunc titulum non esse ipsius Innocentii, sed ab Exscriptoribus, ut in similibus sæpe accidit, additum; cùm enim antequam Friderici depositionem pronunciet, dicat: *Nos itaque super præmissis & compluribus aliis ejus nefandis excessibus, cum fratribus nostris & sacro Concilio deliberatione præhabita diligenti ...... memoratum Principem ...... omni bonore & dignitate privatum à domino ostendimus, denunciamus, ac nihilominus sententiando privamus*, quis non videt hæc necessariò involvere Concilii approbationem? At quia hæc verba ita interpretanda volunt contrariæ opinionis assertores, ut per ea intelligi tantùm debeat, quæstionem de illius criminibus habitam, ut excommunicationi plecti posset, audiendus Matthæus Parisius, qui ait: *Dominus igitur Papa & Prælati assistentes Concilio, candelis accensis in dictum Imperatorem Fridericum, qui jam jam Imperator non est nominandus, terribiliter, recedentibus & confusis ejus procuratoribus, fulgurarunt*. Quod si hoc respexisset tantùm excommunicationem, ineptè dixisset Parisius, Fridericum post eam latam *Imperatorem non* esse *nominandum*. Et hanc reverà fuisse Parisii mentem, Fridericum nempe non solùm ab Innocentio, sed etiam ab omnibus Prælatis Concilii excommunicatum & depositum, referenda posteriora ejus verba pag. 458 relata, cum superiora pag. 454 legantur: *Hæc autem cùm intellexisset*, inquit, *Magister Thadæus ab imo trahens suspiria, ait*: *In telligo nullum remedium patere discrimini: Ejulansque & flens subintulit*: verè dies ista, dies iræ: *sicut antea dixerat, cùm ad* CONCILIUM PLENUM OMNES PRÆLATI *candelas suas accensas inclinarent, & extinguerent excommunicatum Imperatorem Fridericum* DEPONENTES. Matthæo itaque Parisio teste, omnes Prælati Concilii Fridericum deposuerunt, ideoque & sententia ab Innocentio lata, non solùm præsente, sed etiam approbante sacro Concilio. Denique id ipsum disertè asserit Nicolaus de Curbio in Vita Innocentii cap. 14, ubi postquam dixit, Pontificem sententiam depositionis in Concilio pronunciasse, subdit: *Quæ fuit ab universis Ecclesiarum Prælatis in eodem Concilio residentibus approbata, sicut liquere potest omnibus tam præsentibus quàm futuris per subscriptiones ipsorum, & eorundem sigilla pendentia in eodem*.

XXIII. *Constitutiones pro reformatione in Concilio edito.*

Innocentius Pontifex ceteris doloribus, quibus se nimium afflictatum esse dixerat,

mede-

SÆC. XIII. INNOC. IV.

mederi studens, unà cum Synodo multas constitutiones edidir pro reformatione judiciorum Ecclesiasticorum, deque rescriptis, appellationibus, sententia excommunicationis, electionibus, usuris & aliis hujusmodi, quæ insertæ reperiuntur diversis titulis libri sexti Decretalium, ac referuntur Tomo XI Conciliorum Labbei, inter quas observandum illud Episcoporum privilegium, quòd interdictum & suspensionem non incurrant nisi in sententia sint expressi: *Quia periculosum est Episcopis & eorum superioribus, propter executionem Pontificalis officii, quod frequenter incumbit, ut in aliquo casu interdicti, vel suspensionis incurrant sententiam ipso facto: Nos deliberatione provida duximus statuendum, ut Episcopi & alii superiores Prælati, nullius constitutionis occasione, sententiæ, sive mandati, prædictam incurrant sententiam ullatenus ipso jure, nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur.*

XXIV. *Pro Terræ sanctæ subsidio.*

De negotio verò Crucis & subsidio Terræ sanctæ multa similiter piè prudenterque decrevit cum Patribus Innocentius, edita constitutione, quæ incipit his verbis: *Afflicti corde pro deplorandis Terræ sanctæ periculis*, qua illa omnia renovavit, quæ olim in Concilio generali Lateranensi IV fuerant ab Innocentio tertio statuta; atque inter cetera, ur omnes Ecclesiastici, tam subditi, quàm Prælati vigesimam Ecclesiasticorum proventuum ad triennium conferrent; exceptis, præter nonnullos Religiosos, iis, qui sumpta cruce cum expeditione proficiscerentur: ipse autem Pontifex & Cardinales decimam omnino persolverent.

XXV. *Item pro subsidio Imperii Cpolitani.*

Cùm Constantinopolitani Latinorum Imperii res penè profligatæ essent à Battacio, seu Vattavio Græcorum Imperatore, ne Græci schismatici Latinos penitus obruerent, Innocentio Patribusque Concilii è re Ecclesiæ visum est, Balduino II Latinorum Imperatori subsidium decernere, edita constitutione, quæ incipit his verbis: *Arduis mens nostra occupata negotiis*, qua destinatum est pariter ad triennium dimidium omnium proventuum Ecclesiasticorum earum personarum, quæ in suis beneficiis residentiam non facerent personalem per sex menses; exceptis nonnullis quos enumerat: ipso Pontifice decimam obventionum Romanæ Ecclesiæ persoluturo, deductâ tamen prius decimâ succursui Terræ sanctæ designatâ: atque insuper iis omnibus, qui eidem Imperio aut armis, aut expeditionibus, aut alio quocumque modo subvenirent, eadem concessa sunt privilegia, immunitates & indulgentiæ, quæ pro Terra sancta concedebantur. Ex Parisio autem constat anno sequente 1246 Pontificem in ejusdem Imperii Constantinopolitani subsidium, concessisse ea quæ fuissent per usuras, aut aliàs male acquisita, necnon relicta à morientibus in pios usus, quæ non fuissent certis locis, aut personis deputata, quæque ab omni obligationis essent debito libera, data facultate in hæc per censuras inquirendi, qua de re extant in Registro Innocentii literæ ad alias provincias scriptæ.

SÆC. XIII. INNOC. IV.

XXVI. *Et pro Tartaris reprimendis.*

Denique de Tartarorum comprimendo in Christianos impetu consilium initum est ac decretum, ut ad illorum cohibendos incursus, Christianorum terræ diligenter munirentur, ac de illorum motibus Sedes Apostolica certior fieret, quæ subsidium adversùs ipsos procurare, imperare ac destinare posset. Pontifex autem promisit, se de suo amplè collaturum, ceterosque Christianos ad idem præstandum horraturum. Constitutio hæc de Tartaris incipit his verbis: *Christianæ religionis cultum*, & legitur etiam, sicut prior pro subsidio Imperii Constantinopolitani Tomo XI Conciliorum Labbei.

XXVII. *Innocentius recusat dispensationem pro conjugio Raymundi Tolosani cum filia Comitis Provinciæ.*

Raymundum Comitem Tolosanum, & Raymundum Berengarii Provinciæ pariter Comitem Concilio interfuisse, licèt Acta non referant, disertè tamen asserit Guillelmus de Podio Laurentii cap. 47 sui Chronici, ubi ait, eos ad Concilium perrexisse ad impetrandam à Pontifice dispensationem consanguinitatis super matrimonio contrahendo, inter eumdem Raymundum Tolosanum & Beatricem, minimam natu filiam Raymundi Berengarii Provincialis. Subdit, iis à Concilio reversis, paucos post dies Comitem Provinciæ obiisse, conjugio imperacto, indeque obstantibus tribus Beatricis sororibus, scilicet Reginis Franciæ & Angliæ, ac Ducissa Cornubiensi, postea Regina Germaniæ, Innocentium Pontificem dispensationem recusasse. Beatricem autem postea uxorem duxit Carolus Andegavensis, Sancti Ludovici Francorum Regis frater, postmodum Siciliæ Rex. Raymundo porrò Berengarii Provinciæ Comiti Lugduni existenti Pontifex dono dedit Rosam auream, quam manu gestarat dominica quarta Quadragesimæ, ut ipsemet asserit in diplomate dato *Lugduni IV Idus April. anno sexto*, quod extat apud Boucheum lib. 9 sect. 2 Hist. Provinciæ; *Claræ memoriæ Raymundus Comes Provinciæ*, inquit Pontifex, *Sedem Apostolicam, quam semper sincero veneratus fuit affectu, nobis Lugduni manentibus personaliter visitavit, cui Rosam auream in prædicta dominica* (scilicet dominica quarta Quadragesimæ, qua canitur Lætare Jerusalem) *juxta morem Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum delatam à nobis, pro suæ devotionis & fidei puræ mentis in signum dedimus benevolentiæ specialis.*

Re-

SÆC. XIII. INNOC. IV.

Rosam auream dominicâ quartâ Quadragesimæ, seu *Lætare Jerusalem*, musco, & balsamo plenam gestasse Romanos

XXVIII. *An sit benedictionis Rosæ aureæ auctor.*

Pontifices, quam postea ad aliquem Principem, aut magni nominis virum mittebant, diximus in Urbano II. Licèt autem hunc ritum tam Durandus in Rationali divinorum officiorum lib. *6* cap. 53, quàm varii Ordines Romani, ante & post sæculum XIII exarati, qui extant apud Mabillonium Tomo 2 Musei Italici, describant; nulla tamen in iis reperitur mentio benedictionis illius Rosæ, *quam ab Innocentio IV institutam fuisse tradit Auctor ipsius Vitæ apud Labbeum*, inquit Edmundus Martene in Tractatu de Antiqua Ecclesiæ disciplina, cap. 19 num. 17, ubi recitat verba illius Auctoris: *Primus Rosam auream solemni cæremonia ac ritu benedixit, eamque Canonicis Sancti Justi hospitibus suis Lugduni dono dedit*. Sed hæc verba, ni valde fallor, sunt ipsius Labbei, vel Cossartii, qui cujuslibet Pontificis vitam edidere in collectione Conciliorum, vel sunt verba Cæsaris Eugenii Caracioli, qui teste Theophilo Raynaudo in Tractatu de Rosa mediana, qui extat Tomo X ejus Operum, in Neapoli sacra pag. 29 scripsit, Innocentium IV fuisse primum qui Rosam auream benedixit, qui Cæsar Eugenius est Auctor seculi decimi septimi; vel potius hæc sunt verba Ciaconii in Vita Innocentii, qui ea sine dubio desumpsit ex Federico Federicio, qui ea refert in Tractatu de familia Flisca, teste Augustino Oldoino in Additionibus ad Ciaconium. Sed sive Labbeus id ex Ciaconio, sive ex Federico Federicio desumpserit, sive quispiam alius Auctor fuerit prædictæ Vitæ Innocentii, certè est Auctor valdè recens, cùm citet Platinam, qui exeunte sæculo XV scripsit, ideoque maximam fidem non meretur; cùm præsertim in Ordinibus Romanis, laudatis, quorum unus est Centii Camerarii, & ultimus Petri Amelii, qui adhuc in vivis erat anno 1398, ut ostendit Mabillonius in Adnotatione ad illum, ejusmodi solemnis benedictionis ne levis quidem mentio reperiatur, ex quo non male quis deduceret, illius Rosæ benedicendæ consuetudinem post annum 1400 invaluisse. Andreas quidem Victorellus in Additionibus ad Vitam Alexandri III Ciaconii scribit, de more benedicendi Rosam auream agere Durandum laudatum, Innocentium III Sermone in Dominica *Lætare*, & Petrum Blesensem Sermone 15; sed neque in Durando, neque in Innocentio III, neque in Petro Blesensi, locis ab eo laudatis, ullus ejus benedictionis apparet vestigium, ut legentibus manifestum est. Citat etiam Victorellus Augustinum Patricium, & Collectorem Antiquitatum Liturgicarum; sed cùm prior vixerit anno 1483, & collector ille sit sine dubio recentior, neuter officit nostræ conjecturæ, eam scilicet consuetudinem, Rosam auream solemniter benedicendi, inductam esse post annum 1400, cùm Petrus Amelius Episcopus Senogalliensis, qui adhuc in vivis erat anno 1398, de ea non loquatur. Porrò, ut id obiter notem, liber Augustini Patricii de Ritibus Ecclesiæ Rom. nondum, quòd sciam, editus est, licèt Mabillonius Tomo 1 Musei Italici pollicitus esset, se illum publici juris facturum. Denique idem Victorellus ibidem ait, Pontificem dum Rosam consecrat, sacris precibus uti, eam balsamo oblinire, musco tangere, incenso thure vaporare, & lustrali aqua conspergere.

SÆC. XIII. INNOC. IV.

XXIX. *Rosam auream S. Justi Canonicis Lugduni dono dat.*

Ceterùm quisquis ex illis Auctoribus primus scripserit, Innocentium IV fuisse primum, qui Rosam auream benedixit, in quo deceptus videtur, in eo tamen non erravit, quòd asseruit Innocentium Lugduni existentem, quo anno incertum, cùm totis octo annis ibidem resederit, Rosam auream Canonicis Sancti Justi hospitibus suis dono dedisse; ipsemet enim Innocentius in diplomate postea dato Perusii anno Pontificatûs nono, Christi 1254, quo indulgentias largitur Ecclesiæ Sancti Justi, Theophilo Raynaudo mox laudato teste, ait: *Dum Lugduni traheremus in claustro Ecclesiæ nostræ moram, in dominica, qua cantatur* Lætare Jerusalem, *Rosam auream, quam propter diei solemnitatem more solito in nostris manibus gestabamus, eidem Ecclesiæ nostræ* duximus *concedendam*. Porrò Templo Sancti Justi in magno Illustrium Templorum Lugduni numero vix fuisse æquandum, antequam anno 1562 à Calvinistis disjiceretur, scribit idem Raynaudus se accepisse ab iis, qui illud viderant; ejus nunc vix aliqua rudera in suburbano ad urbis propè mœnia supersunt.

XXX. *Imperatores dominica de Rosa solemniter coronabantur.*

Nicolaus Harpsfeldius in Historia Anglorum sæculo 15 cap. 4 apud Theophilum Raynaudum loco laudato, refert ex diplomate Eugenii IV ad Henricum sextum Anglorum Regem, juxta antiqua Romanorum Pontificum scita, non alio die quàm dominica *Lætare* admitti solitos Romanorum Reges in Augustos; nec nisi post Rosam auream illis ea die à Pontifice traditam Imperii insignia & diadema capere. Idem tradere Durandum in Rationali scribit idem Raynaudus, qui hujus rei unicum exemplum adducit, nempe Friderici, qui anno 1452 à Nicolao quinto Papa eadem die coronatus est Augustus. Verùm cùm post Carolum Magnum nullus ex Imperatoribus eo die coronam Imperii acceperit, hæc observatio rejicienda, & Durandus aliter interpretandus. Hic post-

quam

quam de Rosa aurea locutus est, diei dominicæ quartæ Quadragesimæ ritum explicans, caput 56 libri 6 claudit: *Hac etiam die Christianus coronatur Imperator, ut semper coronæ supernæ Jerusalem meditetur. David ter*, &c. Sed ibi vult tantùm Durandus, quòd sicut Pontifices Romani in præcipuis anni festivitatibus coronabantur, inter quas una erat dominica de Rosa, seu quarta Quadragesimæ, ut ostendimus in Alexandro III; & sicut Reges Franciæ in præcipuis festis coronam solemni ritu accipiebant, ut diximus in Eugenio III; ita etiam Imperatores die dominica *Lætare Jerusalem* corona Imperiali solemniter fuisse redimitos. Quare ipsemet Raynaudus fatetur, contrarium ab eo quod refert Harpsfeldius, haberi in cæremoniali Romano lib. 5 cap. 1, in quo legi asserit hęc verba: *Pontifex descendit ad gradus Basilicæ cum Imperatore sub eodem baldachino. Si est dominica* Lætare Jerusalem; *Pontifex finistrâ portat Rosam auream; dextrâ benedicit assistentibus, hinc inde elevantibus fimbrias Diaconibus. Hanc autem Rosam Pontifex antequam ad Ecclesiam descendat, in camera Papagalli benedicit cum balsamo & musco, quod singulis annis fit in tali die. Si verò esset alius dies*, &c. Postquam itaque ipsius Rosæ benedictionis ritus inductus est, inaugurationem Regis Romanorum in Augustum non alligatam fuisse dominicę quartæ Quadragesimæ, constat ex ipso Romano Cæremoniali.

Dominica de Rosa diversa erat à Dominica IV Quadragesimæ.

Dominicam quartam Quadragesimæ in margine numeri XXX vocavi dominicam de Rosa, quia sic eam appellavit Petrus Amelius Episcopus Senogaliensis in Ordine Romano XV apud Mabillonium Tom. 2 Musei Italici pag. 470, 516 & 539. Hic autem Petrus Amelius ex dictis adhuc in vivis erat anno 1398. Verùm Auctores omnes ipso antiquiores, quos legi, hanc dominicam vocant *Lætare Jerusalem*; imò in Ordine Romano XI ab eodem Mabillonio ibidem sub nomine Polliciti, qui vivebat sub Innocentio II publicato, disertè asseritur, non hanc dominicam, sed eam, quæ præcedit festum Pentecostes, dictam fuisse dominicam de Rosa, seu de Rosis; in eo enim pag. 147 Auctor loquens de dominica dicta de *Modicum*, seu tertia post Pascha, ait: *Ponuntur Epistolæ canonicæ usque in tertiam Dominicam, pater cum essem cum eis. In hac dominica ponitur Actus Apostolorum usque in Vigilia Ascensionis...... leguntur de hoc libro tres lectiones in Ascensione Domini, tres in Dominica de Rosis, & duæ in Pentecosten.* Deinde loquitur de festo Ascensionis, & antequam loquatur de Sabbato Pentecostes, pag. sequenti 148 subdit: *Dominica de Rosa statio ad Sanctam Mariam Rotundam, ubi Pontifex debet cantare missam, & in prædicatione dicere de adventu Spiritûs Sancti, quia de altitudine templi mittuntur rosæ in figura ejusdem Spiritûs Sancti.* Antea autem pag. 135 loquens de dominica quarta Quadragesimæ dixerat: *Dominica* Lætare Jerusalem *statio ad Jerusalem in palatio Sassoriano, ubi Dominus Pontifex honorificè cantat Missam habens in manu sua rosam de aurò cum musco.* Auctor itaque istius Ordinis disertè distinguit dominicam quartam Quadragesimæ à Dominica de Rosa, seu de Rosis, quam ultimam dicit esse dominicam ante Pentecosten. Fallitur itaque Mabillonius utramque dominicam confundens contra mentem Polliciti. In Indice quippe ejusdem Tomi 2 Musei Italici pag. 603 scribit: *Dominica IV Quadragesimæ dicta de Rosis*, 147 *de Rosa* 148, 470, 516 & 539, quia scilicet duo loca Polliciti pag. 147 & 148, quæ sunt de dominica ante Pentecosten, quam hic Auctor vocat dominicam de Rosis, seu de Rosa, confundit cum tribus locis pag. 470, 516 & 539, in quibus Petrus Amelius dominicam quartam Quadragesimæ vocat dominicam de Rosa. Non inficior tamen quin tempore dicti Petri Amelii dominica quarta Quadragesimæ dicta fuerit de Rosa, quia forsàn ritus ille mittendi rosas de altitudine templi in figura Spiritûs Sancti Dominica ante Pentecosten jam abrogatus fuerat. Porrò Josephus Maria Suaresius Episcopus Vasianensis in libello *de baptismate Paschali, & de origine ac ritu consecrandi Agnos Dei* Romæ anno 1656 edito pag. 151 promiserat se *de Rosa aurea libro singulari* dissertaturum, quod utrum præstiterit, me latet.

XXXI. *Purpureum Galerum Cardinalibus in Concilio tribuit.*

Innocentium Pontificem Lugduni, vel in Concilio, vel extra illud statuisse, ut Cardinales galerum seu capellum rubrum deferrent, communis est Auctorum assertio post Platinam, in cujus Adnotatione Onuphrius Panvinius eam in rem citat Martinum Polonum & Ptolomæum Lucensem; verùm Martinus Polonus, saltem ex editione anni 1616 Coloniæ Agrippinę curata, nihil tale habet; Ptolomæus verò Lucensis, qui ad manum non est, à nemine alio citatus invenitur. *Cardinalium sedes*, inquit Platina, *jam pridem vacuas optimo quoque in collegium cooptato replevit, statuitque ut Cardinales equo in publicum vecti galero rubro uterentur, honestandi ordinis causa.* Idem habet Joannes Nauclerus generat. 42, Sabellicus Ennead. 9 lib. 6 id ipsum asserit, non solùm *ut major ipsi ordini accederet majestas*, sed etiam ut denotaretur, Cardinales *semper paratos esse debere pro fidei defensione sanguinem effundere.* Neuter tamen id factum dicit in Concilio. Sed Robertus Gaguinus lib. 7

Hist.

Hist. Franc. loquens de Innocentio Lugduni Concilium celebrante, docet, ipsum statuisse non solùm ut Cardinales equo vecti galero rubro uterentur, sed etiam ut illum perpetuò deferrent: *Cardinalibus*, inquit, *insigne dat, quod capite perpetuò deferant, hoc est rubrum galerum, idque diligenter servatur. Quo Pontifex eos admonitos esse voluit paratos omni tempore esse debere sanguinem fundere pro Christiani populi libertate tuenda*. Platinam sequuntur Raphael Volaterranus lib. 22 Antropologiæ, & Paulus Æmilius in Ludovico IX. Sed nullus ex illis id statutum dicit in ipso Concilio, in quo tamen id decretum certò constat ex capite 21 Vitæ Innocentii à Nicolao de Curbio scriptæ. Hic enim loquens de colloquio, quod Pontifex habuit cum Ludovico IX Francorum Rege anno 1246, disertè docet, ordinatum quidem esse in Concilio, ut Cardinales capellis rubris uterentur, sed iis tantùm anno sequenti uti incœpisse in ipso scilicet colloquio: *Interim*, inquit, *Pontifex post Concilium anno secundo* (quia scilicet Concilium finitum est mense Julio anni 1245, & Cluniaci habitum est colloquium mense Novembri exeunte anni 1246, quo currebat annus secundus post Concilium) *Cluniacum ivit, cum Rege Franciæ & ipsius fratribus locuturus; ubi domini Cardinales primò capellos rubeos receperunt, sicut in ipso Concilio fuerat ordinatum*. De vestimentis purpureis Cardinalium vide dicta in Innocentio III, & dicenda in Bonifacio VIII.

XXXII. *Carmelitarum Regulam mitigat.* Bernardus Guidonis in *Speculo Sanctorali*, seu Sanctorum, quod in Bibliotheca fratrum Prædicatorum Tolosatium se vidisse MS. dicit Spondanus, & Oudinus asserit etiam extare in Bibliotheca eorumdem Prædicatorum Avenionensium, narrat ex Tractatu Stephani de Salagnaco de Regulis diversarum Religionum, venisse Lugdunum ad Innocentium tempore Concilii aliquos ex patribus Carmelitanis pro difficultatibus Regulæ suæ: & Pontificem rem commisisse Hugoni de Sancto Caro, tituli Sanctæ Sabinæ Presbytero Cardinali, & Guillelmo Episcopo Antadarensi ex ordine Prædicatorum; à quibus nova, mitior ac dilucidior data est eis Regulæ forma, quam Innocentius Constitutione, quæ extat Tomo 1 Bullarii ordine 6, confirmavit. De quibus, inquit Spondanus ad annum 1245 num. 22, plura Auctores, qui ex professo de illo Ordine commentarios ediderunt, fatis conciliatu difficiles, ob multiplices difficultates, quæ in serie ejus Ordinis occurrunt. Illam mitigationem diplomate etiam Apostolico communivit Alexander IV Epist. 75 lib. 1 Registri sui.

Concilio Lugdunensi celebrato Pontifex proximo mense Augusto Odonem de Castro Rodulphi, Cardinalem Episcopum Tusculanum, Legatum misit, ut per totam Franciam Crucem prædicaret. Cumque ad hoc Ludovicus Rex Parisiis mense Octobri infra octavas Sancti Dionysii generalem Conventum habuisset tam Præsulum, quàm Principum & Magnatum sæcularium, ad prædicti Legati prædicationem, ac Regis exhortationem, qui jam circa finem anni elapsi 1244 crucem sumpserat, quamplurimi eorum eandem susceperunt. Post hæc Pontifex mense Novembri Cluniacum contendit, ut congressum haberet cum eodem Ludovico Rege, qui ad illud eodem tempore accessit, & quidem circa festum Sancti Andreæ; Auctor enim Chronici, quod extat in Bibliotheca Cluniacensi col. 1514 testatur, Pontificem in festo S. Andreæ Missam solemniter in magno Altari Cluniacensis Ecclesiæ celebrasse; & col. 1666 ait, fuisse cum Pontifice duodecim Cardinales, quos & nominat; Patriarchas Antiochenum & Constantinopolitanum; Archiepiscopos Remensem, Lugdunensem, Bisuntinum; Episcopos quindecim, quos recenset; Abbates itidem plurimos tam Ordinis Cluniacensis, quàm Cisterciensis. Illum quidem congressum factum esse Lugduni scribit Guillelmus Nangius de gestis S. Ludovici IX Francorum Regis apud Duchesnium Tomo V; sed est hic error Exscriptorum, qui pro Cluniaco posuerunt Lugdunum. Nangius enim postquam dixit, Innocentium IV anno 1244 Lugdunum venisse, ibique anno 1245 Concilium celebrasse, loquens de hoc colloquio, post Concilium, ut ipse ait, habito, pag. 345 scribit: *Ipse autem Rex nobilissimus cum incredibili & gloriosa multitudine militum regni sui quarto agmine procedens, Lugdunum* (legendum Cluniacum) *sic introivit. Ad quem locum universalis Ecclesiæ Pontifex summus accesserat, ut ibidem cum dicto Rege de negotiis sanctæ matris Ecclesiæ loqueretur*. Cùm autem dici non possit, Pontificem Lugdunum accessisse post Concilium, cùm ibidem antea & post manserit; necessariò concludendum est, Nangium de ejus accessu ad monasterium Cluniacense locutum esse, ex quo, ut subdit idem Auctor, habito *inter eos secreto & latente consilio idem Rex serenissimus benedictione à Summo Pontifice perceptâ, eique humiliter vale dicto in Franciam remeavit*. Sed rem extra dubium ponit Nicolaus de Curbio cap. 21 Vitæ Innocentii, in quo ait: *Interim dictus Pontifex post Concilium anno secundo Cluniacum ivit, cum Rege Franciæ & ipsius fratribus locuturus*. Ex quibus verbis eruitur non solùm colloquium habitum esse Cluniaci, sed & illud revocandum

XXXIII. *Cum S. Ludovico Rege apud Cluniacum congressum habet.*

dum ad annum 1246, non verò, ut vult Spondanus, ad annum 1245; cùm enim Pontifex Cluniaci esset in festo S. Andreæ, ut ex Cluniacensi Chronico diximus, non potest id explicari nisi de anno 1246, quo, exeunte Novembri, currebat annus secundus post Concilium, quod terminatum fuerat mense Julio anni 1245. Ceterum idem Chronographus Cluniacensis addit, fuisse cum Rege matrem ejus & sororem, ac fratrem Comitem Artesiensem, Imperatorem Constantinopolitanum, filios Regum Aragoniæ & Castellæ, Ducem Burgundiæ, Comitem Pontivensem, ac multos alios Comites ac Principes. Intra ambitum autem monasterii hospitium habuisse Pontificem cum Capellanis suis & omni privata familia; Regem cum matre, fratre, sorore, & tota ipsorum familia privata; Imperatorem Constantinopolitanum, filios Regum Aragoniæ & Castellæ, ac tres Episcopos, unumquemque cum sua familia; ac denique plures alios milites, Clericos, & Religiosos: & tamen non propterea Monachos dimisisse dormitorium suum, aut refectorium, aut monasterium, aut capitulum, aut infirmariam, aut cellariam, aut coquinam, aut aliquam de officinis deputatis conventui. Ex quibus intelligitur quantæ amplitudinis esset illud monasterium.

XXXIV. *Lusitaniæ Regem administratione regni privandum declarat.*

Alphonso hujus nominis II *Crasso* dicto, Lusitaniæ Rege anno millesimo ducentesimo vigesimo quarto mortuo, successit filius ejus Sanctius, huius nominis secundus; cui, sive quòd remissioris & negligentis existens animi magis ad quietem & monasticam vitam aptus videretur, sive quòd caputil quodam genere ad instar Monachorum uteretur, *Capelli* cognomen inditum est, à cucullo ita vocato. Hic cùm eâ ingenii mansuetudine esset, ut in socordiam degenerare videretur, omnemque penitus regni administrationem concederet Mentiæ uxori, cujus amoribus irretitus erat, quæ regiam auctoritatem indignis hominibus permittebat; proceres Lusitani molestè ferentes ignobillium hominum arbitrio Rempublicam agitari, & tam sacra, quàm profana violari; id conjugium primùm divellere ex lege propinquitatis, & quoniam Regina infœcunda erat, frustrà conati, occasione Concilii generalis Lugdunum amandarunt ad Innocentium Pontificem, Bracarensem, & Conimbricensem Antistites cum nonnullis proceribus, ac per eos miserum regni statum significarunt, petentes ut Sanctius regno privaretur. Innocentius Sanctium quidem regno privandum non censuit, sed declaravit Alphonsum ejus fratrem, qui Mathildem Boloniæ in Gallia duxerat uxorem, quique, decedente sine liberis Sanctio, successurus erat in regnum, Regis nomine Rempublicam gubernaret; ita tamen ut Regiæ Sanctii dignitati, quamdiu viveret, consultum esset, & si liberos procrearet, eis regnum conservaretur, ut constat ex literis ipsius Innocentii ad proceres Lusitaniæ datis *Lugduni IX Kalend. Augusti anno III Pontificatûs*, ideoque anno 1245 quibusdam diebus post Concilium solutum, quæ literæ extant apud Raynaldum ad eundem annum num. 68 & seqq. & insertæ sunt libro sexto decretalium *de supplend. neglig. Prael. cap.* 2. Legendus eadem de re Mariana lib. 13 cap. 4.

XXXV. *Henricum Thuringiæ Landgravium Regem Rom. eligi curat.*

Friderico Imperatore in Concilio Lugdunensi deposito, Innocentius Pontifex omnem operam adhibuit, ut novus Germaniæ Rex eligeretur, in Imperatorem postea promovendus. Raynaldus ad annum 1246 num. 1 refert ejusdem Pontificis literas ad Principes Electores, quos hortatur, ut Henricum Landgravium Thuringiæ, divæ Elizabethæ, de qua in Gregorio IX, levirum, ad Ecclesiæ & Imperii defensionem paratum eligerent; quæ literæ datæ sunt *Lugduni XI Kal. Maij anno III*, ideoque anno 1246. Licèt autem non deessent ex Principibus Germaniæ, ad quos electio spectabat, qui Friderico faventes reclamarent, ut scribit Albertus Stadensis, ad Papam non pertinere Imperatorem vel instituere, vel destituere; sed electum à Principibus coronare: plures nihilominus ex illis, præcipuèque Ecclesiastici, mandatis Pontificis obtemperantes, abnegato Friderico, eundem Henricum Hassiæ & Thuringiæ Landgravium in Regem Germaniæ hujus nominis septimum elegerunt, in die Ascensionis Domini ejusdem anni 1246, quæ concurrebat cum die decima septima mensis Maii: electum autem esse eo die ab Archiepiscopis Moguntino & Coloniensi, ac quibusdam Principibus juxtà Herbipolim, testatur idem Stadensis, & post eum Krantzius lib. 8 Saxoniæ cap. 13. *Anno Domini* 1246, inquit Stadensis in chronico, *Henricus Landgravius Thuringiæ juxtà Herbipolim in Ascensione Domini à Moguntino & Coloniensi, & quibusdam Principibus in Regem eligitur.*

XXXVI. *Cur Henricus & alii ejus successores non dicti Imperatores.*

Observandum est autem neque Henricum Landgravium, neque Willelmum Hollandiæ Comitem, qui ei successit, nullumque alium ad Germaniæ licèt coronæ culmen evectum, inter Reges Italiæ, aut inter Imperatores ab Italis, alilsque nonnullis numerari; quia nullus ex illis ab Archiepiscopo Mediolanensi Regiis, aut à Romano Pontifice Augustalibus insignibus fuit coronatus; ideoque à depositione Friderici usque ad electionem Rodulphi Habspurgensis, quæ contigit anno 1273, ab illis constitui interregnum annorum 28, à quibusdam

busdam verò annorum tantùm 23, nimirum ab obitu Friderici, qui contigit anno 1250. Rodulphus autem dictus est à quibusdam Imperator, licèt nunquam à Romano Pontifice coronatus; quia juramentum ab Imperatoribus præstari solitum, quo obedientiam & fidelitatem Pontifici, & Romanæ Ecclesiæ Imperator spondebat, & confirmabat de more omnia jura, privilegia ac bona quæcumque Apostolicæ Sedi ab antecessoribus Imperatoribus data; primum in Concilio Lugdunensi II per Nuncium præstitit anno 1274, illudque postea per se ipsum in manibus Gregorii X confirmavit anno 1275. Sed plures alii, omnes Germaniæ Reges, qui à depositione Friderici II ad Henricum VII, qui electus Romanorum Rex anno 1308 coronâ aureâ solemni ritu in Ecclesia Lateranensi coronatus, & sacro oleo inunctus est anno 1312, non reponunt in numero Imperatorum, sed tantùm Regum Germaniæ; uti revera non aliter indigitari potuerunt, cùm coronatio Aquisgranensis candidatum duntaxat Imperii tunc faceret, non Imperatorem, qui nonnisi benedictione fiebat Pontificiâ, ut in Leone III diximus.

Innocentius Pontifex, audita Henrici Landgravii electione, ingenti gaudio delibutus, gratias Deo egit, quia maxima spes affulgebat, novum Romanorum Regem, Friderici impetus compressurum; ac Moguntino Archiepiscopo, qui rem diligenter promoverat, & de novi Regis creatione certiorem fecerat, rescripsit Epistolam, quam refert Raynaldus ad annum 1246 num. 5, qua collaudato eximio ipsius studio gratulatus est, concepta gaudia patefecit, injunxitque, ut quoscumque posset ad ipsius partes pelliceret, utque ab omnibus fulciretur incumberet, proximum Romanæ Ecclesiæ auxilium non defuturum spondens. Data est Epistola *Lugduni V Idus Junii anno III.* Novi Regis oratores non multò post perhumaniter excepit Pontifex, ad cujus promovenda felicia auspicia, ut bellicum apparatum in Fridericum Ecclesiæ hostem adornaret, magna stipendia suppeditavit, ut refert Parisius. Cùm verò plurimùm ad permovendos populos possit religio, Henrici milites cruce insigniri jussit. Apostolicis etiam literis Germanos ad ejusdem Henrici imperia traducere studuit, ac nobilitatem Germanicam monuit, se Apostolicæ Sedis Legato, censuras in perduelles distringendi auctoritatem contulisse. Quid post hæc inter eundem Henricum, quem Friderici sectatores *Regem Clericorum* nominare consueverant, & Conradum ejusdem Friderici filium gestum fit, narrant Stadensis, Parisius, Nauclerus, Trithemius & alii.

XXXVII. *Innocentius Henrici Oratores excipit, eique auxilium confert.*

XXXVIII. *S. Eadmundum Arch. Cantuar. Cælitum fastis adscribit.*

Eodem anno millesimo ducentesimo quadragesimo sexto Innocentius Papa sanctum Edmundum, seu Eadmundum, Cantuariensem, dum viveret, Archiepiscopum, Sanctorum fastis adscripsit *Dominica proxima ante Natale Domini, qua cantatur Gaudete in Domino*, inquit Matthæus Parisius; de cujus canonizatione extat apud Westmonasteriensem, Apostolicum diploma datum *Lugduni III Idus Januarii Pontif. anno IV*, ideoque anno 1247, quo Pontifex patrata divinitùs ejus apud Deum precibus miracula recenset, cœcis nempe visum restitutum, leprosos, lethalique morbo implicitos pristinæ valetudini redditos. Tum recenset, eum vitam sanctissimè duxisse; carnis aculeos ciliciis, jejuniis ac vigiliis attrivisse, gregem sanctissimè pavisse, ingentes in pauperes eleemosynas effudisse, purissimumque animum in cœlum continuis precibus transfudisse. Ex Parisio autem & aliis Historicis Anglicis constat, Edmundum ex Canonico Saresberiensi anno millesimo ducentesimo trigesimo tertio electum & consecratum Archiepiscopum Cantuariensem, cùm Ecclesias in Anglia spoliari, ac libertatem proteri lugeret, atque etiam in Regis odium adductus esset, voluntarium exilium elegisse, profectùmque in Gallias ad Pontiniacum Cisterciensium cœnobium, quod & olim Sanctus Thomas ejus decessor asylum sibi delegerat, se recepisse; in quo post multa veræ probitatis & integritatis exempla, confectus ærumnis animi, & corporis austeritatibus in morbum incidit, ac consilio medicorum in Sociacensem puriorís aëris domum Canonicorum Regularium secessit, diemque illic obiit decimo sexto Kalendas Decembris anno millesimo ducentesimo quadragesimo. Ejus Sancti vita antiquitùs scripta extat apud Surium ad diem 16 Novembris, & Tomo XXV Bibliothecæ Patrum ejusdem commentarius inscriptus *Speculum Ecclesiæ*.

XXXIX. *Item S. Guillelmum Briocensem Episc.*

Anno sequenti millesimo ducentesimo quadragesimo septimo Sancto Eadmundo majoris Britanniæ Archiepiscopo Innocentius Pontifex conjunxit sanctitate & miraculis illustrem Guillelmum Briocensem in minori Britannia Episcopum, cui literis datis *Lugduni XVII Kalendas Maii anno IV*, à Raynaldo eodem anno num. 22 relatis, Sanctorum cultum decrevit. Directæ sunt literæ Archiepiscopo Turonensi, & ejus suffraganeis, & in iis Pontifex ait, per ipsum, puerum mortuum suscitatum; mulieri cuidam candidiorem solito restitutam mamillam, quam sibi præ nimio infirmitatis dolore amputarat; & post quædam alia miracula subdit: *Lumen cæcis, auditus surdis, mutis loquela, gressus claudis, & paralyticis debitum membrorum officium, ad invocationem sui gloriosi nominis subinde con-*

SÆC. XIII. INNOC. IV.

feruntur: per quod ignorantium Deum tenebræ propulsantur; hereticorum perversum dogma confunditur, & fidelium beata credulitas adaugetur. Mandat denique festum ipsius celebrari IV Kalendas Augusti, quo die spiritum reddidit Domino, & omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui ad sepulchrum ejus in eodem festo annuatim accesserint, ipsius suffragia petituri *unum annum, & quadraginta dies*; accedentibus verò infra ejusdem festi octavas, *quadraginta dies* de injunctis pœnitentiis relaxat. Obiit autem hic Sanctus Præsul anno millesimo ducentesimo quadragesimo primo, ut asserit Godefridus Calvus Bituricensis Archiepiscopus in ejus Vita, quæ extat apud Surium ad diem 29 Julii, in qua se scriptis tradidisse testatur, quæ partim ipse hauserat oculis, partim à fide dignis testibus acceperat. Biennio post ejus mortem ipsius *corpus cum omnium membrorum integritate mirabiliter est repertum, & quasi pretiosissimis fuisset aromatibus conditum, optimo odore eos, qui aderant, adimplevit*, inquit idem Godefridus, qui addit eo nunc re sanctissimum corpus divinâ providentiâ decoratum, ob servatam virginei candoris illibatam puritatem, & morti proximum, Sacerdotem, qui ipsi à confessionibus erat, ita compellasse: *Frater age gratias pro me Deo, qui me usque hodie Deo mundum peccato carnis per suam gratiam custodivit*.

XL. *Silvestrinorum Ordinem confirmat.*

Beatus Silvester Guzolinus Auximas, è Canonico fuit civitatis factus Eremita, fama suæ sanctitatis multos discipulos ad se allexit, annoque millesimo ducentesimo trigesimo primo in Eremo Sancti Benedicti de Montefano diœcesis Camerinensis, non longè à Fabriano Piceni oppido, ordinem sive Congregationem, *Silvestrinorum* dictam, instituit, ut tradit Andreas Jacobi, postea ejusdem Ordinis Abbas Generalis, in ejus Vita, quæ extat in posteriori editione Surii ad diem 26 Novembris, quo Silvester obiit nonagenarius anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo septimo. Ipsam autem congregationem confirmavit Innocentius IV Constitutione data Lugduni quinto Kalendas Julii anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo septimo, quæ ex Registro Vaticano est quinta inter Constitutiones Innocentii Tomo I Bullarii. Hanc congregationem in multa monasteria dilatatam, Sanctus Antoninus suo tempore penè extinctam fuisse ex defectu fratrum scribit tit. 15 cap. ult. §. 2. Sed postea restitutam esse à Sixto quinto ait Spondanus ad annum 1231 num. 13, ex quo hæc excerpta.

XLI. *Legatum mittit pro electione novi Regis Rom. post mortem Henrici.*

Cùm Henricus Thuringiæ Landgravius, anno 1246 die decima septima Maii in Regem Romanorum electus, anno millesimo ducentesimo quadragesimo septimo obiisset, ut Matthæus Parisius, Albertus Stadensis, aliique plures referunt, Innocentius Pontifex Petrum Caponium Diaconum Cardinalem Sancti Georgii ad Velum aureum in Germaniam Legatum misit, quo agente Willelmus Hollandiæ Comes, opibus, ætate, viribus florentissimus, multorum Principum affinitate atque amicitia suffultus, Henrico successor datus est, vel ipso die Sancti Michaelis Archangeli, ut scribit Joannes à Leidis in sua Historia Comitum Hollandiæ, & alii recentiores rerum Batavicarum Scriptores; vel non multò post festum illud, ut habet Stadensis, qui de navata à Legato in conventu Principum celebrando egregia opera, hæc tradit in Chronico: *Evocatis Archiepiscopis & Episcopis, quos potuit, Concilium prope Coloniam celebravit. Et feria quinta post Sancti Michaelis festum Willelmus frater Comitis Hollandiæ à quibusdam Episcopis & Comitibus in Nussia in Regem Romanorum ad gubernandum Imperium est electus*, de qua electione Innocentius Pontifex gratias egit Moguntino Archiepiscopo literis datis *Lugduni XIII Kal. Decemb. anno V* apud Raynaldum num. 5, quibus & eum & alios Germaniæ Antistites solicitat, ut ejusdem Willelmi electi partes strenuè defendant.

XLII. *Polonorum subsidia recipit.*

Eodem anno 1247, ut scribit Spondanus, vel potius anno sequenti 1248, ut habet Raynaldus ex Longino Historiæ Poloniæ MS. lib. 7, & Cromero lib. 8, Jacobus Leodiensis Archidiaconus non multò ante in Poloniam ab Innocentio Legatus missus, apud Uratislaviam Concilium celebravit; in quo urgentissimas Ecclesiæ Romanæ necessitates ob Friderici persecutiones, in omnium oculis defixit, atque Innocentii nomine omnium Ecclesiasticorum redituum tertiam partem ad triennium postulavit. Sed cùm ea res gravior & intoleranda visa esset, quintam partem illi concedendam Patres decreverunt, atque omnem illam pecuniarum vim tribus annis colligendam certo & constituto die in unum redigere, & Innocentio Gotfrido Pœnitentiarii Apostolici operâ transmittere. Pro quo Episcopis & Clero Poloniæ publicæ à Pontifice gratiæ actæ. Matthias Michoviensis lib. 3 cap. 51 illud Concilium refert ad annum 1248, & medietatem fructuum per tres annos petitam esse ait, cùm tertiam tantùm partem affirmet Longinus. Uterque autem Auctor in eo convenit, quòd affirmet, tunc Legatum relaxasse Polonis partem ejus jejunii, quod est solemne cunctis Christianis ante Pascha: ut videlicet, cùm id à Dominica Septuagesimæ totis novem hebdomadis veteri patriæ instituto vulgò fervarent, cum frequenti prævaricatione & gravi discordia inter Clerum & lai-

& laicos, esset deinceps, ut aliis locis, hebdomadarum sex & dimidiæ: *Hujusmodi consuetudine*, inquit Michovius laudatus, *à Romana Ecclesia & aliis regnis Catholicæ religionis discrepante, auctoritate Apostolica & consensu præsentium Pontificum, prædictus Jacobus Legatus, tàm Ecclesiasticis, quàm sæcularibus personis esum carnium ad diem cinerum exclusivè concessit, ab eoque tempore Dominica Septuagesimæ à Polonis vetus carnis privium nominari cœpit, & ita hactenus nominatur.* Dominica enim, à qua Christiani incipiebant à carnibus abstinere, vocabatur *dominica carnis privii*; unde in missali Mozarabum dominica quinquagesimæ inscribitur, *dominica ad tollendas carnes*. Poloni itaque ante Innocentium IV jejunium Quadragesimale inchoantes à Septuagesimæ dominica, ea consuetudine sublata, vocarunt illam dominicam, *vetus carnis privium*. Ab ea dominica Regulares Cœnobitas jejunium quadragesimale incœpisse, Græcos autem à Sexagesima, clericos denique nostros à Quinquagesima, scribit Petrus Blesensis sermone 13. Hic porrò Jacobus Legatus, Pontifex postea fuit sub Urbani IV nomine.

XLIII. *Permittit officia Divina Sclavonicè celebrari.*

Licèt Hadrianus II & Joannes VIII Missam, & officia divina in Sclavonica lingua celebrandi licentiam concessissent, Alexander tamen II & Gregorius VII, eandem licentiam denegarunt, ut suis locis diximus. Hoc verò tempore Innocentius IV rogatus à quodam Sclavoniæ Episcopo, eandem Hadriani II, & Joannis VIII concessionem confirmavit Epistolà quam refert Raynaldus ad annum 1248 num. 52 data *Lugduni IV Kal. April. anno Pontificatûs V*, ideoque anno 1248. *Porrecta nobis*, inquit Innocentius, *tua petitio continebat, quòd in Sclavonia est littera specialis, quam illius terræ Clerici se habere à B. Hieronymo asserentes, eam observant in divinis officiis celebrandis. Unde ut illis efficiaris conformis, & terræ consuetudinem, in qua existis Episcopus, imiteris, celebrandi divina secundùm prædictam literam à nobis licentiam postulasti. Nos igitur attendentes quòd sermo rei, & non est res sermoni subjecta, licentiam tibi, in illis duntaxat partibus, ubi de consuetudine observantur præmissa (dummodo sententia ex ipsius varietate literæ non lædatur) auctoritate præsentium concedimus postulatam.* Ad quæ verba Papebrochius in Conatu Chronico-Historico dissert. 8 observat, literæ nomine non solos characteres intelligi, sed insuper & præcipuè linguam characteribus talibus expressam, scilicet Sclavonicam; agi autem de textûs Latini in ipsam versione. Observat insuper ex ignorantia temporum manifesta natum errorem Clericorum Sclavonicorum asserentium, se illam literam habere à B. Hieronymo; hujus enim institutorem fuisse Sanctum Cyrillum Moravorum Episcopum, quadringentis quadraginta annis post Sanctum Hieronymum Tomo superiori ostendimus. Plura hanc in rem Papebrochius loco laudato.

XLIV. *Unionem Ecclesiæ Græcæ tractat per Minoritas.*

Miserat Innocentius Pontifex fratrem Laurentium Ordinis Minorum Pœnitentiarium suum Legatum in Orientem, qui multam impendit solicitudinem, ut alliceret ad obedientiam Ecclesiæ Romanæ Patriarcham Græcorum, ejusque suffraganeos. Cùm autem anno millesimo ducentesimo quadragesimo nono negotium unionis Ecclesiæ Græcæ urgeretur ab eodem Laurentio, nec ab ea abhorrere videretur Joannes Ducas Imperator Trapezuntii, seu Græcorum in Asia, & Manuel Patriarcha: ut id uberius ageretur, mittit Innocentius ipsummet Generalem Ministrum Ordinis Minorum Joannem Parmensem in Græciam, scriptis ad Imperatorem, & Patriarcham literis, quibus *Angeli pacis* eum nomine commendavit, ut scribit Wadingus ad eundem annum 1249. Joannes Parmensis munus injunctum tantâ sanctitatis & sapientiæ existimatione obivit, ut, teste Sancto Antonino tit. 24 cap. 9 §. 5, verus Christi discipulus ab omnibus censeretur: crediturque rem tandem feliciter confecturus fuisse, nisi Pontificis, & Imperatoris mors, dum ea tractarentur, intervenisset: animos enim Imperatoris, & Patriarchæ eò usque induxit, ut bis aut ter solemnes instituerint legationes ad Innocentium pro unione perficienda. Sed spoliati semper Apocrisarii in itinere, reverti coacti sunt, neque literæ ad Pontificem portari potuerunt, donec redeunte paulò ante mortem Innocentii Joanne Parmensi Legato, cum missis à Joanne Imperatore & Græcorum, conditiones & pacta ineundi fœderis eidem Innocentio asportarunt. Sed cùm interim, ut jam dixi, intervenisset Innocentii mors, de iis conditionibus unionis agetur in Pontificatu Alexandri IV Innocentii IV successoris.

XLV. *Wilhelmi Germaniæ Regis electionem iterum confirmat post Friderici mortem.*

Anno millesimo ducentesimo quinquagesimo Fridericus quondàm Imperator in festo sanctæ Luciæ decimo tertio Decembris extinctus est, ut concors est omnium Scriptorum sententia, si paucos excipias. Parisius, Albertus Stadensis, & alii ipsum ante mortem scelerum pœnituisse scribunt; & Guilielmus de Podio Laurentii in Chronico cap. 49 de eo ait: *Suum in fine recognoscens errorem exhiberi sibi in morte funera Imperialia, & plangi etiam interdixit, quòd Ecclesiæ inobediens fuerit & rebellis.* Innocentius Papa Lugduni adhuc existens, audita morte Friderici, antequam Italiam repeteret, pluribus literis fluctuantes Frideri-

dericianorum animos pertentavit, ut ipsos in Ecclesiæ obsequium pelliceret: Willelmum Regem Germaniæ confirmavit die Cœnæ Dominicæ, quæ anno millesimo ducentesimo quinquagesimo primo concurrebat cum die decima tertia mensis Aprilis, ut ait Henricus Stero in Annalibus: imò jam ante ipsi Imperialia ornamenta promiserat literis datis *Lugduni XV Kal. Martii anno VIII*, quæ extant apud Raynaldum eodem anno num. 9.

XLVI. *Conradum ejusdem Friderici filium anathemate percellit.*

Conradum autem Friderici filium Imperium affectantem, omnesque ejus fautores anathemate perculit Innocentius, ut scribit Parisius. Misit etiam in Germaniam Hugonem tit. S. Sabinæ Presbyterum Cardinalem Legatum, ut eundem Willelmum Regem ad rem fortiter agendam hortaretur, & Principibus Imperii mandaret, ut ei firmiter adhærerent, rejecto Conrado, cujus impetus ut propulsaret, Epistolâ 292 libri 8 data Nonis Februarii, cuidam Religioso Ordinis Prædicatorum partes imposuit, ut propositis indulgentiarum præmiis, ad induendam crucem populos excitaret, munusque milites cruce insigniendi aliis demandaret: *Prædicationem crucis contra Conradum*, inquit, *natum quondam Friderici Imperatoris, suosque fautores persecutores Ecclesiæ, per totum regnum Alemanniæ tibi duximus auctoritate Apostolica committendam, exequendi prædicationem hujusmodi per te, vel per alios, quos ad eam idoneos esse cognoveris; largiendi etiam Crucesignatis ob causam hujusmodi, & concedendi privilegia & indulgentias, quæ Crucesignatis in Terræ sanctæ subsidium transfretantibus conceduntur; necnon remissionem quadraginta dierum iis, qui ad tuam super hoc prædicationem, vel illorum, quibus eam commiseris, accesserint audiendam, illosque nihilominus censurâ Ecclesiasticâ compescendi, qui super iis vos fortè præsumpserint impedire., concessa vobis auctoritate præsentium plenaria potestate.* In literis autem ad nobiles Suevos datis *IV Kal. Aprilis* apud eundem Raynaldum nu. 11, ait Innocentius: *Herode sublato* nempè Friderico) *qui Christi animam in animabus fidelium impiè perdere nitebatur, hæreditario jure paternæ tyrannidis principatum alter sibi vendicat Archelaus*, ita Conradum appellat; tumque nobiles Suevos certiores fecit, nunquam Romanam Ecclesiam consensuram, ut Conradus Imperio, vel Suevico principatu potiretur.

XLVII. *Christianũ Archiepisc. Moguntinum gradu dejicit.*

Eodem anno millesimo ducentesimo quinquagesimo primo Christianum Archiepiscopum Moguntinum, quem alii Conradum vocant, inertiæ accusatum, quòd ad defendendam armis Ecclesiæ causam segnior esset, gradu deturbavit Innocentius, ut refert Serarius Rerum Moguntinarum lib. 5 in Christiano 2 ex MS. *dicebat*, inquit, *nequaquam decere talia* (nimirùm belli opera exercere) *Sacerdotem; sed quidquid debet per gladium spiritus, quod est verbum Dei, omninò se promptum asserebat & voluntarium servaturum. Cùmque ejus prædecessorum sequi vestigia moneretur, respondit, scriptum est*: Mitte gladium in vaginam. *Ob hoc in odium Regis*, scilicet Willelmi, *& multorum incidit laicorum, qui omnes eum accusantes apud Papam, obtinuerunt eum ab Episcopatu omni submoveri. Cessit ergo anno Domini 1251. Substitutus est autem ab eodem Legato adolescens Subdiaconus Gerardus nomine, filius Comitis Conradi, qui dicebatur Silvester Comes.* Legatus ille erat Hugo tit. S. Sabinę Presbyter Cardinalis, quem eo anno in Germaniam missum, præter alios, testatur Joannes Nauclerus generat. 42. Porrò Archiepiscopus iste Moguntinus non depositus, sed mortuus dicitur à Trithemio in utroque Chronico.

XLVIII. *Blancam Reginam Franc. & Angliæ Regem à suscipiendo Lugdunum itinere revocat.*

Innocentius Pontifex Italiam repetere statuens, imprimis civitatem Lugdunensem, in qua totos sex annos, totidemque ferè menses hæserat, privilegiis atque elogiis singularibus ornavit, ejusque cives & fortunas in Apostolicæ Sedis patrocinium suscepit, ut constat ex ejus literis apud Raynaldum eo anno num. 15, & seq. Blancam Franciæ Reginam, sancti Ludovici Regis hujus nominis IX matrem, ipsum antequam è Gallia abscederet invisere cupientem, ab ægritudine ex qua convaluerat vix consistentem, literis *XV Kalend. Aprilis* datis monuit, ne sibi novum periculum ex itinere accerseret. Henrico etiam Angliæ Regi idem cupienti respondit Epistolâ *IV nonas Aprilis* data, fore aliquando tempus huic officio præstando opportunius, in ejus videlicet accessu vel recessu de transmarinis partibus, aut forsàn ex alia causa, quam Dominus procurabit: providens hoc modo, ne absente S. Ludovico Rege, per Henrici Regis adventum pax Galliarum turbaretur. Utramque Epistolam refert idem Raynaldus nu. 19 & seqq.

XLIX. *Indulgentias concedit orantibus pro Rege & regno Franciæ.*

Incertum porrò est an in hoc è Gallia discessu, an verò jam antea indulserit Innocentius, ut quicumque pro Regibus Franciæ oraverint, decem dierum indulgentiam consequantur: illud tamen ab eo concessum certò scimus, teste probatissimo Sancto Thoma Aquinate ad 4 Sentent. dist. 20 quæst. 1 ad 3 in fine; Navarrus autem Tract. de Orat. cap. 19 nu. 90 interpretatur id ab Innocentio factum, ob præclara atque continua officia, regiasque munificentias, quibus tam ipse Innocentius, quàm ejus decessores, à Regibus Francorum honestati, ipsaque Sedes Apostolica deco-

decorata fuit. Urbanus IV anno 1261 viginti dies indulgentiarum concessit diplomate, quod extat Tomo V Duchesnii pag. 418, dato *Viterbii VI Kal. Januar. Pontificatûs* sui *anno primo*; Clemens verò IV centum dies orantibus pro pace & salute Regis & Principum regni. Leonem verò decimum unum annum indulsisse scribit Spondanus ad annum 1251 num. 2 ex Feraldo in Tractatu de privilegiis regni Franciæ, & ex Rebusso in Proœmio Concordati. Imò Urbanus IV concessit etiam centum dies indulgentiæ eidem Ludovico nono Regi, & eis qui cum illo prædicationi verbi Dei interessent, diplomate dato *Viterbii XII Kal. Decembr. Pontificatûs* sui *anno primo*, quod etiam extat ibidem apud Duchesnium pag. 420.

L. *Lugduno Genuam pergit.* Eodem anno 1251 cùm divulgatum fuisset, Innocentium Pontificem Italiam repetere, & ad propriam sedem, à qua diu exulaverat, remeare statuisse, tanta ex circumadjacentibus provinciis & remotis confluxit ad ipsum circa majorem hebdomadam frequentia populorum, flagitantium Summi Pontificis præsentiam intueri, ut ab ipso indulgentiam reciperent peccatorum, & benedictionis Apostolicæ munere signarentur, ut vix eos civitas Lugdunensis continere posset. Quare oportuit Pontificem die cœnæ Domini extra in campum egredi civitatem, ut annueret votis & desideriis populorum. Ad eum venerat Guillelmus Alemannorum Rex, qui, ut moris est Regum, tenuit staffam ejus, & pariter adextravit. Ibidem proposito verbo Dei, omnibus benedixit, & tribuit amplas indulgentias peccatorum, eisque vale facto, ad Sanctum Justum est regressus, & eo die celebratis Missarum solemniis, in cœna cum dicto Rege Guillelmo, Cardinalibus, & multis Prælatis aliis manducavit. Feria quarta post Pascha Pontifex, & Guillelmus Rex egressi sunt de Lugduno, Guillelmo in Germaniam, & Innocentio versùs Italiam iter carpente. Prima die Viennam devenit Innocentius, secunda ascendens naviculas transivit per Rhodanum fluvium usque ad Arausicanam civitatem. Inde per terram venit Massiliam, ubi multâ magnificentiâ est susceptus à civibus. At ubi ad Januensium notitiam devenit, quòd per eos esset transiturus, per totam maritimam stratas ipsi præparari fecerunt, vias planari, & pontes resarciri non sine magnis sumptibus & expensis. Cùm verò Januam devenisset, ordinatis processionibus & solemnibus laudibus, coopertis quoque plateis & viis civitatis, pictis tapetibus, purpureis vestibus, & aliis variis indumentis diversimodè variatis, cum tripudio & exultatione susceptus est; in eaque civitate permansit ferè usque ad finem mensis Junii. *Circa Pascha*, inquit Monachus Patavinus lib. 1 sui Chronici ad annum 1251, *de Lugduno venit ad Januensem civitatem, ubi omnes Magnates Lombardiæ, qui viam Ecclesiæ sectabantur, ei in reverentiam occurrerunt*. Legati autem Lombardorum, & Mediolanensium ad ipsum accesserunt in die Ascensionis Domini, ut scribit cap. 30 Vitæ Innocentii Nicolaus de Curbio, Ascensio autem Domini anno 1251 concurrebat cum die 25 Maii.

LI. *Genua Mediolanum.* Cùm Innocentius Januâ Romam rectâ pergere vellet, ut ibidem regni Apuliæ negotia ordinaret, ad instantiam tamen Legatorum, qui de Lombardia venerant, per Lombardiam declinavit. Et circa festum S. Joannis Baptistæ egrediens de Janua, in festo Apostolorum Petri et Pauli Alexandriam pervenit, ubi ipsi occurrit Mediolanensis, & Novariensis militia, ut per Vercellensem civitatem, quæ adhuc sequebatur partes Conradi filii Friderici, securè transiret. Ex hac Nicolai de Curbio narratione, constat deceptos esse Bernardinum Corium part. 2 Hist. Mediol. & Sigonium lib. 19, quos sequitur Spondanus, cùm scripsêre Innocentium post quindecim dies Januâ digressum, Mediolanum septimo Idus Junii pervenisse. Præterea ex Epistola de qua agit Raynaldus anno 1251 num. 38 evincitur Innocentium adhuc Januæ substitisse X Kalendas Julii, seu die XXII Junii. Idibus tamen Julii jam Mediolanum pervenerat, eo enim die Novariensium erga Sedem Apostolicam fidem, & in adversis constantiam commendavit Epist. 69 lib. 9. Porrò Innocentius à Mediolanensibus ei obviam effusis ingenti apparatu exceptus est. *Erat enim ipsorum talis ac tanta processio, quòd nunquam talis à sæculis audita fuit vel visa. Nam Religiosorum, & aliarum ecclesiasticarum personarum usque ad XV millia ascendebat. Aliorum namque tanta erat populi multitudo, quòd decem milliarium spatium occuparet*, ut inquit Nicolaus de Curbio laudatus. Innocentius per duos circiter menses Mediolani moratus, res Ecclesiæ, & Reipublicæ prudentissimè composuit: frequentibus habitis concionibus, cùm de fide disseruit, tum summo studio pacem & concordiam populis persuadere contendit, ut scribunt Corius & Sigonius laudati.

LII. *Inde Perusiam.* Mediolano Innocentius Brixiam, indeque Mantuam abiens, semper associatus solemni harum militiâ civitatum, ad monasterium S. Benedicti inter Padum & Larionem divertit, ibi sepulchrum Comitissæ Mathildis visitavit, unàque cum Cardinalibus carmen illi expiatorium cecinit, summorum recordatione beneficiorum, quæ Princeps illa Romanæ quondàm Ecclesiæ con-

contulerat. Inde transivit per Padum fluvium usque Ferrariam, quam intravit in die festo S. Francisci, seu die quarta Octobris. Ferrariâ Bononiam ivit, qua ex civitate post dies 17 recedens, & Perusium pergens, transivit per Romandiolam, & in civitate Favensi festum omnium Sanctorum, quod concurrebat cum die Mercurii, celebravit, ibique Ecclesiam S. Paterniani Ordinis S. Benedicti consecravit. Die verò sequentis dominicæ, scilicet die quinta Novembris, venit Perusium, ubi honorificè est susceptus. Ita Nicolaus de Curbio. Perusii diuturniorem moram traxit Innocentius, Romam adire nolens, quòd, ut scribit Flavius Biondus lib. 2 decad. 7, literis & nunciis Romanos, ut attributam Senatoribus, quos tunc annuos creabant binos, proximam regiæ, vel potius tyrannicæ potestatem, aut abrogarent, aut se præsente moderatiorem curarent, evincere nequivisset. Ceterùm adventu ejus in Italiam, magnam rerum mutationem factam esse; Gibellinorumque opibus, quæ Friderico viventi innixæ supra ceteros se extulerant, eo defuncto altè concisis; partes Guelfas ad eum diem depressas in immensum crevisse, omnes Auctores testantur.

LIII. *Novos Cardinales creat.*

Innocentium IV Perusii existentem Cardinales creasse in quatuor Temporibus Adventus Domini anni 1251 scribit Ciaconius; Panvinius verò anno 1252, qui & aliam promotionem factam credit mense Decembri anni 1253, quam ultimam Ciaconius conjungit cum anno 1252. Sed Nicolaus de Curbio cap. 30 Vitæ Innocentii meminit unius tantùm ordinationis Cardinalium ab Innocentio factæ Perusii, non quidem anno 1251, aut 1252, sed anno 1253 mensis Aprilis, ut existimo, die 19 in vigilia Paschæ; postquam enim dixit, Pontificem pervenisse Perusium die quinta Novembris in die dominica anno 1251 subdit: *Dum autem ibi persisteret & illuc curiam ordinaret, cùm jam ibidem per annum & dimidium resideret, tres Cardinales in Ecclesia ordinavit dominum Episcopum Portuensem* (scilicet Jacobum Herebertum), *dominum Episcopum Prænestinum quondam Strigoniensem Archiepiscopum* (seu Stephanum Hungarum) *& dominum Ottobonum Sancti Adriani Diaconum Cardinalem* (postea Papam sub Hadriani V nomine). *Dominum autem Prænestinum de Barro tituli S. Marcelli Presbyterum Cardinalem consecravit in Episcopum Sabinensem; ubi quidem non post multum temporis à Domino ad vitam aliam est vocatus, qui se fecit in Ecclesia S. Francisci de Assisio tumulari.* Ex his patet deceptum esse Augustinum Oldoinum, cùm scripsit hunc Episcopum Sabinensem, quem cum Ciaconio vocat Petrum de Barro, mortuum esse Perusii anno 1252, & ibidem sepultum; cùm anno tantùm 1253 ex Presbytero Cardinali S. Marcelli, dictus fuerit Episcopus Sabinensis, & non multò post moriens sepulturam acceperit Assisii. Huic tamen bene substitutum supponit Oldoinus Joannem nescio quem, cùm nomen ejus, ut ipse ait, in registro Innocentii IV anno undecimo, & Alexandri IV anno primo inveniatur. Dixi eam ordinationem factam in Vigilia Paschæ anni 1253, quia facta est postquam Innocentius per annum & dimidium, ab ineunte scilicet Novembri anni 1251 ad diem 19 Aprilis anni 1253 Perusii resedisset. Promotiones itaque Cardinalium Innocentii in Ciaconio mirè confusæ, ex ejusdem Pontificis Vita suis annis reddi, & illustrari possunt.

LIV. *Angliæ Regem ad sacram expeditionem excitat.*

Cùm Innocentius Pontifex, post auditam Ludovici Francorum Regis in Ægypto cladem & captivitatem, omnes Septentrionalium regnorum Crucesignatos, etiam anathematis minis solicitasset ad transfrerandum in Syriam, anno millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, ut Parisius habet, scripsit ad Regem Angliæ Henricum persuasoriam & efficacem valde Epistolam, ut sine dilatione ad Terram sanctam adjuvandam, & Regi Francorum auxilium præstandum sese accingeret; vel saltem aliis ad id paratis, moram & impedimentum, ut hactenus fecerat, non inferret. Quibus Rex motus, cùm jam biennio ante Crucem cum multis aliis regni sui magnatibus suscepisset, rursùm ad iter sese jurejurando obstrinxit, sed post triennium tantùm duntaxat suscipiendum, nisi rationabili causa impediretur: & juratus hoc, inquit idem Auctor, apposuit manum suam dextram ad pectus suum more Sacerdotis, & postea super Evangelia, osculans ea more laici. Nec tamen sic persuasit suis, se id ex animo vovisse, quin potius conjecerunt, non alio fine hæc ipsum præstasse, quam ut eo specioso prætextu pecunias ab omnibus emungeret; sicuti & tunc fecit, non solùm à miseris Judæis quidquid haberent abradendo, verùm etiam à Christianis aurum & monilia, tanta aviditate extorquendo, ut videretur *Crassus* ab inferis resurrexisse. Hæc Parisius, qui præter solitum commendat fratres Minores ex eo, quòd cùm Rex ad eos, qui Londini erant, misisset tanquam ex propria sua eleemosyna, bigam onustam pannis laneis ad vestimenta ipsis conficienda, audientes fratres, Regem hos pannos à mercatoribus, sicut alia quæ rapiebat, extorsisse, tale xenium abhorrentes, bigam remiserint, asserentes nec Regi licere eleemosynas de rapinis pauperum elargiri, nec sibi accipere.

Cùm

LV. *Solemnes pro ea expeditione supplicationes indicit.*

Cùm tamen Henricus Rex expeditionis adornandæ speciem præseferret, Innocentius Pontifex, ut pietatem illius magis excitaret ac studium promoveret, eundem in Apostolicam clientelam adscivit, ac Londoniensem & Cicestriensem Episcopos conservandæ publicæ paci incumbere, censurisque perturbatores percellere præcepit Epistolâ datâ *Perusii XV Kal. Novemb. anno X* apud Raynaldum num. 24; & ad conciliandam illi divinam gratiam, aliâ Epistolâ num. sequenti ab eodem Raynaldo relatâ, & datâ *Perusij XIV Kal. Novemb. anno X* solemnes supplicationes in Anglia, Hibernia, & Vasconia indixit, ac viros religiosos preces ad Deum pro felici sacrorum armorum successu fundere imperavit. Præsulibus denique earundem provinciarum munus imposuit, ut omnes, qui se bello sacro voverant, ad arripiendum iter, excitarent; ac repugnantes, nisi ejusmodi impedimenta occurrerent, ut eorum vota ex Sedis Apostolicæ auctoritate differenda, permutandave essent, censuris compellerent.

LVI. *Regnum Siciliæ Comiti Andegavensi & postea Eadmundo Anglo offert.*

Cùm res regni Siciliæ deploratæ essent, Conrado Friderici filio nihil non crudeliratis, impietatis, avaritiæ, libidinis, in Sacerdotes, & Clericos, religiosos, viros, fœminas, omnis condirionis & ætatis exercente; Lombardorum viribus contra Ecelinum tyrannum, qui in Marchia Tarvisina desæviebat, distractis; Genuensi urbe milite in Syriam misso exhausta; Venetis denique in Conradum propensioribus apparentibus; ideoque Pontifex per Italos iis malis remedium afferre non posset, ad exteros respiciens, Albertum de Parma Notarium suum ad Richardum Comitem Cornubiæ, Angliæ Regis fratrem destinavit, ad resumendum cum ipso tractatum, quem tamen non consummavit. Quod audiens Carolus Andegaviæ, & Provinciæ Comes, statim suos nuncios solemnes ad Sedem Apostolicam direxit, offerens terram, personam & omnia sua bona servitio Romanæ Ecclesiæ præsertim pro negotio regni Siciliæ. Pontifex autem dicto Alberto in Francia tunc degenti mandavit, ut Siciliæ regnum Romanæ Ecclesiæ feudum, legitimo jure ad eam devolutum certis condirionibus, multùm regno & Ecclesiæ opportunis, Carolo offerret; & de ipso eum vice Romanæ Ecclesiæ investiret. Has conditiones refert Raynaldus anno 1253. Sed, ut subdit Nicolaus de Curbio in Innocentii Vita cap. 31, licèt Carolus *Comes id multum in corde gestaret, collateralium tamen suorum devictus consilio, hoc donum sibi tam magnificum destinatum recipere non tentavit*. Id porrò contigisse anno 1253, non verò 1252, ut scribit Spondanus, ex eo constat, quòd Epistola Innocentii ad Carolum data sit *Assisii II Idus Junii, indictione XI anno X* Pontificatus, qui currebat II Idus Junii anni 1253 indictione undecima norati. Cùm itaque Carolus Siciliæ regnum non acceptasset, Henricus Angliæ Rex Innocentio Papæ supplicavit, ut Eadmundo nato suo prædictum regnum concederet sub conditionibus quibus vellet. Quo audito Pontifex lætitiâ repletus, mandavit eidem Alberto, adhuc in finibus Franciæ existenti, ut dictum regnum Eadmundo in feudum concederet nomine Romanæ Ecclesiæ sub illis conditionibus, quas postmodum dicerent ipse Albertus, Ottobonus Diaconus Cardinalis ejusdem Papæ nepos, Archiepiscopus Cantuariensis, Episcopus Herefordensis, Lugdunensis electus, & Comes Sabaudiæ, quod & factum est anno 1254. Ita Nicolaus de Curbio loco laudato. Mortuo interim Innocentio IV, Alexander IV ejus successor anno 1255 Legatum in Angliam misit, qui annulum investituræ Eadmundo contulit die sexta Novembris. Verùm cùm Rex Angliæ, & Eadmundus ejus filius promissis non starent, neque per bella civilia stare possent, Urbanus IV Alexandri successor prædictum Carolum Andegavensem Romam vocavit, ut in ejus Pontificatu videbitur.

LVII. *Petrum Veronensem Martyrem Sanctorum catalogo adscribit.*

Eodem anno millesimo ducentesimo quinquagesimo tertio Innocentius Papa Perusii adhuc existens mense Martio Sanctum Petrum Veronensem Ordinis Prædicatorum, miraculis in vita & post mortem clarissimum, in sanctorum Martyrum numerum retulit literis datis *Perusii IX Kal. April. anno X*, aliisque literis anno sequenti 1254 datis *Anagniæ VI Idus Augusti anno XII*, tertium diem ante kalendas Maii celebrationi ejus festi attribuit, quòd dies mortis ejus ferme, vel in dies Paschatis incideret, vel Quadragesimæ, in quam Ecclesia Ambrosiana nullam solemnitatem admitteret. Sanctus enim hic vir cùm executioni mandasset Mediolani leges & constitutiones contra hæreticos ab Innocentio Papa promulgatas, id non ferentes hæretici, per nefarios homines, libris Ticinensibus quadraginta promissis, octavo Idus Aprilis, sabbato in Albis, ipsum Como Mediolanum abeuntem pluribus vulneribus confecerunt anno millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, symbolum fidei in ipso transitu clara voce recitantem. In Chronico Monforriano dicitur virgo, doctor & martyr, triplici coronâ laureatus. Ejus vitam fuse descripsit Thomas Lentinus Patriarcha Jerosolymitanus Martyri coævus, quæ extat apud Surium, & apud Bollandum ad diem 29 Aprilis. Papebrochius in Conatu Chronico-Historico differt. 20, quæ est de solemnium

mnium canonizationum initiis atque progressibus num. 8, observat, quòd cùm primùm in aula Concilii soleret sententia canonizationis pronunciari, in canonizatione Sancti Petri ad majorem solemnitatem morem inductum esse, ut in area ante Ecclesiam patenti id fieret; in ejus enim Vita num. 42 legitur, quòd eum *Innocentius IV anno Domini 1253, IX Kalend. Aprilis .... apud Perusium in platea Ecclesiæ fratrum Prædicatorum, adstante sibi Cleri, populique ac Religiosorum, nobiliumque & Magnatum frequentia .... cum solemnitate non modica, & mirabili cereorum ardentium multitudine, & eximio sacrarum vestium apparatu, sanctorum Martyrum catalogo statuit adscribendum.*

LVIII. *Item S. Stanislaû Episcopum Cracoviensem.* Non multò post Pascha anni 1253 Summus Pontifex Innocentius Perusio egressus Assisium perrexit, ubi tamen cùm canonizavit S. Stanislaum Episcopum quondàm Cracoviensem, de cujus martyrio in Gregorii VII Vita locuti sumus, non in area ante Ecclesiam, sed in ipsa Ecclesia die octava Septembris pronunciavit sententiam. *Recedens postmodum de Perusio ipse Papa dominica die octavarum Resurrectionis Domini, anno Domini 1253 Pontificatûs sui anno X venit Assisium .... & moratus est tota illa æstate cum omni sua familia in loco Beati Confessoris Sancti Francisci*, inquit Nicolaus de Curbio in Innocentii Vitæ capite 32. In Actis autem S. Stanislai à Joanne Longino conscriptis lib. 3 num. 12 ejus canonizatio dicitur facta *omnibus lætantibus, ardentesque cereos, ut Ecclesiam continenti incendio ardere putares, gestantibus*, dum scilicet Missam Pontifex celebrabat, qua expleta ambonem ascendens pronunciavit Sententiam. *Omnibus autem ritè perfectis cantico* Te Deum laudamus *à Summo Pontifice inchoato, & à Clero universo ad finem expleto facta est generalis candelarum in homines utriusque sexûs distributio.* Extat apud Raynaldum num. 19 Apostolicum diploma datum *Assisii XV Kal. Octobris anno XI* ad Ecclesiarum Præsules, quo venerationem in S. Stanislaum, ut certissimis argumentis cœlesti gloria potitum, & apud Deum magna gratia pollentem commendat, & præcipit, quatenus VIII Idus Maii, die videlicet quo ad Deum transiit, festum ejusdem celebretur, ad quem diem Papebrochius recitat in Actis Sanctorum synopsim ejus Vitæ ex antiquo MS. erutam.

LIX. *Ecclesiam S. Francisci Assisiensem consecrat.* Antequam Pontifex S. Stanislaum canonizaret, Ecclesiam Sancti Francisci Assisiensem magna solemnitate consecravit die vigesima quinta Maii, quæ concurrebat cum dominica ante festum Ascensionis, quæ est quinta post Pascha; Nicolaus enim de Curbio postquam dixit, Pontificem moratum esse tota illa æstate Assisii cum tota familia sua in loco beati Confessoris S. Francisci, subdit: *In quo loco corpus ejus sanctissimum requiescit, qui de consilio fratrum suorum consecrationem ipsius Ecclesiæ faciendum prædixit in dominica præcedente festum Ascensionis Domini*, qui dies, sine dubio, ideo electus est, quia, ut jam dixi, concurrebat cum die 25 Maii, quo, anno 1230 translatio ejus corporis facta fuerat sub Gregorio IX in profesto Pentecostes. Adveniente itaque, subdit Nicolaus cap. 33, die prædicto ipsa Ecclesia S. Francisci Assisiensis consecrata est per Papam, & Altaria ejusdem per plures Episcopos. *Ubi propter loci devotionem, & reverentiam Summi Pontificis dictam Ecclesiam consecrantis tanta fluxit frequentia populorum, Prælatorum, Religiosorum, Clericorum, virorum, mulierum & parvulorum, etiam tam de remotis provinciis, quàm longinquis, ut nullus unquam posset eos præ multitudine numerare. Nam valles & colles, planities & ipsa civitas Assisinas ex iis multipliciter replebatur. Contulit autem ipse Dominus Papa illuc omnibus devotè accedentibus amplas remissiones & indulgentias peccatorum. Statuit enim ipse dominus Papa, ut singulis annis in tali die dominico ante festum Ascensionis Domini, festum consecrationis ipsius celebretur*, quod jam pridem antiquatum Sacra Rituum Congregatio restitui permisit Minoribus Conventualibus decreto diei 13 Maii anni 1686. Porrò Pontifex majorem quoque Ecclesiam Assisiensem & quasdam alias ejusdem civitatis consecravit teste eodem Nicolao de Curbio.

LX. *S. Claram Virginem visitat, ejusque funus curat.* Mense Augusto subsequenti Innocentius Papa Sanctam Claram sororum Monialium Ordinis Sancti Francisci Abbatissam, ad Christum proximè migraturam invisit, ut jam ante illi virgini cœlitus prænunciatum erat; Auctor enim ejus Vitæ apud Surium die 12 Augusti, ait: *Dominus Papa cum Cardinalibus de Perusio transivit Assisium, ut de transitu sanctæ præostensa visio sortiretur effectum, quo viso prædictum fuerat, Claram non antea ex hac vita excessuram, quàm Dominus cum suis discipulis venisset*, idest Papa cum Cardinalibus, ut ipse explicat. Refert postea Pontificem monasterium ingressum, Sanctam in lectulo jacentem visitasse, Regulam ipsi à S. Francisco traditam approbasse, eâque in crastino Sancti Laurentii ad Deum migrante, venisse Pontificem ad celebranda Divina; & *fratribus incipientibus officium mortuorum repente dominus Papa officium de virginibus, non de mortuis fieri debere proloquitur: ut prius eam canonizare videretur, quàm corpus traditum esset sepulturæ. Respondente autem viro eminen-*

tissimo domino Ostiensi, morosius in his fore agendum, Missa de mortuis celebratur, inquit laudatus Vitæ ejus Auctor, qui Sanctæ Claræ res gestas jussu ejusdem Ostiensis Episcopi Raynaldi, successoris Innocentii sub Alexandri IV nomine, monumentis consignavit. De ejusdem Sanctæ canonizatione agemus in ejusdem Alexandri Vita.

LXI. *Controversiam Bisontinensium Canonicorum opera Legati dirimit.*

Litem inter Ecclesias Vesontionenses Sancti Joannis & Sancti Stephani, de maternitate contendentes, licet à Paschali II & Callisto II judicatam, usque ad Innocentii IV Pontificatum durasse, diximus in Vita Paschalis II; nam à tempore Paschalis, & Callisti magna animorum contentione hæc lis cùm agitata fuisset usque ad hæc tempora, Innocentius tandem quartus operâ Hugonis de Sancto Caro Cardinalis, quem Legatum Apostolicum in Germaniam misit, eam omnino compressit anno 1253; illas enim Ecclesias, consentientibus utriusque Canonicis, sic univit, ut una imposterum esset Ecclesia, unum capitulum, unum ærarium, sigillumque unum cum hac epigraphe: *Sigillum Ecclesiæ Bisontinæ*: iisdem horis divinum officium, iisdemque ritibus perageretur; Canonicorum aliis ad S. Joannis, aliis ad S. Stephani consedentibus: quod discrimen, ipsæ quas incolunt domus faciunt. Utrobique suam habet sedem Episcopus; penes ipsum est optio. Hæc Chiffletius tam in Historia Trenorciensi cap. 39, quàm in probationibus ejusdem Historiæ & ex eo alii.

LXII. *Revocatur à Romanis & malè habetur.*

Cùm Romani anno millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo ad revocandam, quæ solutior evaserat, veterem disciplinam, Brancaleonem Andalum Bononiâ evocassent, eique Senatoriam dignitatem obtulissent, utpote viro non tam justitia, quàm severitate insigni; is notas habens frequentes Romanorum ex minimis causis seditiosas commotiones, ita oblatam dignitatem acceptavit, si sibi illa in triennium contra statuta Urbis firmaretur, seseque cives sacramento, & datis obsidibus triginta primorum filiis, ad fidelem præstandam obedientiam adstringerent, quod & fecerunt. Quo facto anno 1253 missis ad Innocentium Pontificem Perusium nunciis, obsecrarunt, ut Romam tandem rediret, ni veniret, se pecuniam ingentem ab illo repetituros, quam pro Ecclesia adversus Fridericum defendenda fudissent: ac Perusinis, si eum ulterius retinerent, exitium comminati sunt. Cùmque hæc Pontifex metuens, Afsisium concessisset, rursum id ipsum ab eo postularunt, simul Afsisiatibus excidium intentantes si detinerent. Reversum autem ac summo ab omnibus honore exceptum, paulò post aggressi, omnia sibi damna, quæ ex ejus absentia in locationibus, commerciis, usuris & vectigalibus pertulissent, resarciri petierunt. Is verò delusum se sentiens, agit cum Senatore, ut populum compesceret; inhumanum enim erat, Pastori, quem ad salutem animarum advocaverant, negotium de his iniquè facessere. Hæc Sigonium ex Parisio referre narrat Spondanus. Romam porrò non perrexit Innocentius ante mensem Octobrem; Nicolaus enim de Curbio narrata Ecclesiæ Afsisiensis S. Francisci consecratione, cap. 34 subdit: *Celebrato postmodum ibi solemniter festo beati Francisci die sabbati, die Lunæ sequenti* (nempe sexta Octobris) *egrediens de Assisio cum tota Curia ad urbem Romam per Narniam & Sabinam est reversus*. Narrat postea eum Romæ ingenti lætitia exceptum esse.

LXIII. *Mortuo Conrado Siciliæ Rege Neapolim pergit.*

Fridericus II quondam Imperator ante mortem Henricum filium natu minorem puerum elegantissimum Siciliæ Regem constituerat. Hunc Conradus ejusdem Friderici filius Rex Germaniæ, qui post mortem patris se pro Imperatore gerebat, ministerio ac proditione cujusdam ducis Saraceni è medio sustulit, ut tam eo regno, quàm thesauris Henrici liberè potiretur. Sed ipse quoque Conradus Rex anno 1254 medio circiter mense Majo, seu, ut habet Nicolaus de Curbio cap. 38, circa festum Ascensionis, veneno, ut Henricus Stero, Parisius & Sallas Mallespina, qui tunc vivebat, in Historia de Rebus Siculis apud Baluzium Tomo 6 Miscell. scribunt, sublatus est à Manfredo pessimi ingenii fratre notho, qui etiam Fridericum patrem suffocaverat; nesciensque se fraude Manfredi perire, condito testamento eundem Manfredum tutorem constituit filii sui Conradi, quem hæredem suorum regnorum reliquit. Hic Conradus ab Italis dictus est *Conradinus* ad distinctionem patris, & quòd necdum trimulus esset, cùm pater obiit. Audita Conradi Regis morte Innocentius Papa, qui exeunte mense Aprili Româ exiens Afsisium venerat, ut ibidem totam æstatem transigeret, continuò animum ad recuperandam Neapolim, Capuam, ceterasque illius regni urbes applicuit; ideoque festo Pentecostes die 31 Maii celebrato, cum tota Curia Afsisio recessit, & transiens per Spoletum & Interamnam, quæ in magna erant discordia, eas pacificavit, & per civitatem Castellanam ad Ecclesiam B. Petri de Urbe pervenit. Inde recessit Anagniam civitatem Campaniæ, ut ibi commodius negotia regni Siciliæ ordinaret. Et quia regnum occupatum erat per Bertholdum Marchionem de Hohemburg, quem, ut dicebatur, Balium suum Conradus in eo reliquerat, & per Manfredum, qui se dicebat relictum à Friderico patre Principem Tarentinum, ac alios plures Comites & Barones, ipsos ci-

tavit Summus Pontifex, ut regnum Ecclesiæ resignarent. Tunc Manfredus, & alii Magnates tàm pro se, quam pro parte Bertholdi Marchionis ad paeem componendam, Anagniam ad Pontificem devenerunt. Sed cùm per quindecim dies pax tractata & ordinata fuisset, Manfredus & alii, qui fraudulentiâ multâ incedebant, pace rejecta regressi sunt apud S. Germanum, ubi dictus Bertholdus Balius morabatur, & mittentes ad Saracenos de Nucerio, congregaverunt ibidem Teutonicorum, & Saracenorum multitudinem copiosam. Quare Pontifex misit celeriter ad diversas provincias, Lombardiam, Januam, Thusciam, Marchiam Anconitanam, Patrimonium, & Ducatum, ut contra rebelles Ecclesiæ festinarent, eosdemque in festo Assumptionis B. Mariæ iteratò peremptoriè citavit eosdem, ut usque ad festum Nativitatis ejusdem Virginis mandatis Ecclesiæ obedirent; quod cùm facere recusarent, Pontifex congregavit exercitum apud Caperanum, ad quem Legatum misit Guillelmum S. Eustachii Diaconum Cardinalem, quo stante in obsidione S. Germani, præfati rebelles missis oratoribus ad Pontificem Anagniæ existentem, mandata Pontificis & Ecclesiæ se servaturos jurarunt. Post hæc Pontifex circa finem mensis Septembris generale parlamentum indixit Capuæ in octava S. Martini, & die Jovis octavo Octobris egrediens de Anagnia progressus est versus Capuam; cùmque dominica die sequenti undecima Octobris per pontem Caperani dirigeret gressus, Manfredus stratoris officium ei exhibuit, & frenum tenuit quousque ad Pontem Gariliani transiret. Quare Pontifex non solùm Manfredum in gratiam recepit; verùm etiam præter confirmationem principatus Tarentini à Friderico patre accepti, novis aliis honoribus eum auxit & consiliorum participem fecit.

LXIV. *Ejus exercitus à Manfredo deletur.* Verùm Manfredus mox ad ingenium rediens mane diei dominicæ sequentis Burellum de Agone virum nobilem, & Ecclesiæ Rom. fidelem à satellitibus interimi jussit; de cujus nece ipse summus Pontifex plurimùm doluit. Quo facto ipse Manfredus aufugit, & junxit se Saracenis de Nucerio. Pontifex die lunæ sequenti Capuam applicuit, ubi Bertholdus Balius cum fratribus suis, & aliis pluribus nobilibus ad eum venit, à quo benignè est receptus. In vigilia tandem Apostolorum Simonis & Judæ, seu die 27 Octobris Neapolim accessit Innocentius, ubi cœpit infirmari, & febrium languore arreptus est. Et dum in suo lecto jaceret, Manfredus contra fidelitatem & juramenta propria, dum per suos pacis fœdera tractaret, fraudulenter partem exercitûs Pontificii apud Fogiam existentis cum Saracenis insultavit, consilio, ut creditum fuit, Oddonis Marchionis de Hohemburc, de quo Ecclesia plurimùm confidebat, qui proditionaliter fine ictu terga vertit. Qua clade auditâ à Guillelmo Cardinali Legato, & reliqua exercitus parte apud Trojam secum stante, ad Arianum civitatem Ecclesiæ fidelem cum sua militia perrexit. Quare qui in castris Fogiæ remanserant, de adjutorio desperantes, ipso Manfredo vidente, suis dimissis Fogiæ rebus omnibus præter arma, ipso die apud Arianum in noctis crepusculo pervenerunt, expectando ibi cum Legato & aliis Pontificis voluntatem. Hæc summariè ex Nicolao de Curbio à cap. 37 ad 42 descripta. Villanius etiam, Blondus, Parisius, Antoninus, Æmilius & Auctor Anonymus MS. rerum Conradini & Manfredi à Raynaldo laudatus plura hanc in rem habent, extantque in collectione Epistolarum Petri de Vineis lib. 2 binæ Epistolæ, nempe 45 & 46 ipsius Manfredi de hac victoria, ex quibus intelligitur, inquit Spondanus, tum ipsum hæc præstitisse specie conservandi regni Conradino nepoti suo, tum victoriam partam esse die secunda Decembris, vivente adhuc Innocentio Pontifice, ac proinde errare illos, qui hanc ad initia Alexandri IV ejus successoris referunt.

Innocentius Pontifex eo accepto nuncio, cum diebus aliquot languisset, ingravescente morbo, obiit Neapoli, non quidem in festo Sanctæ Luciæ, seu die decima tertia Decembris, ut scribit Ciaconius, sed septimo Idus Decembris, seu die septima ejusdem mensis anno 1254. *Dum autem ipse Summus Pontifex*, inquit Nicolaus de Curbio cap. 42, *diebus aliquot languisset, sacramentis Ecclesiasticis postmodum præmunitus, pœnitentia, Eucharistia & sacra Unctione receptis, cum devotione & lacrymarum effusione per dominum Raynaldum tunc Ostiensem Episcopum, qui per ordinationem divinam successit ei in promptu, de carnis ergastulo exiens in festo S. Ambrosii* (quod celebratur die septima Decembris) *circa horam vespertinam, ad cœlestem patriam emigravit*. Eundem diem morti ejus assignant Stero in Annalibus, & ipse Alexander IV ejus successor in literis encyclicis de sua electione datis, quarum fragmentum refert Raynaldus num. 63. *Innocentio Papa*, inquit, *prædecessore nostro VII Idus Decembris, in regno Siciliæ, in civitate Neapolis, de angusto & tetro carnis carcere vocato ad spatiosum & lucidum cœli palatium, ut de multis laboribus, quos pro Ecclesiæ bonore & libertate constanter pertulit, mercedem quietis reciperet sempiternæ*, &c. Ex quibus tutò arguuntur, qui alium diem morti Innocentii assignant, qui ideo fedit

LXV. *Ejus obitus.*

SÆC. XIII. INNOC. IV. sedit annos undecim, menses quinque, dies tredecim vel quatuordecim numerando à die electionis, vel *annis undecim, mensibus quinque, diebus decem*, ut scribit Nicolaus de Curbio cap. 43, qui ideo numerat à die consecrationis. Martinus verò Polonus, & Wernerus Rollewinc numero rotundo loquentes habent annos undecim, menses sex.

LXVI. *Ejus sepulturæ locus.* Sepultum esse Innocentium in Ecclesia fratrum Minorum S. Laurentio sacra, scribunt Platina, Panvinius, Bzovius & alii; sed Ciaconius, & alii recentiores in Ecclesia cathedrali humatum volunt; & Wadingus ita eos Auctores concordandos judicat, ut Innocentius priùs sepultus sit in æde divi Laurentii, & inde in cathedralem postea translatus, diruta prima Ecclesia S. Laurentii per Carolum Andegavensem, & reædificata alia ampliori augustiorique in ipsis urbis penetralibus: idque confirmat auctoritate Cæsaris Eugenii Caraccioli in libro, cui titulum fecit *Neapolis sacra*. Sed cùm hic Auctor scripserit sæculo circiter decimoseptimo ineunte, standum est Nicolao de Curbio Minoritæ Innocentii Confessario, qui præsens erat, quique cap. 42 Vitæ ejus, cùm in Ecclesia Cathedrali, in qua sepulturam elegerat, humatum dicit: *Mane sequenti*, inquit, *domini Cardinales & Prælati pariter universi..... ipsum detulerunt ad majorem Ecclesiam tumulandum, apud quam elegerat sepulturam. Et eo ibidem sepulto*, &c. Innocentii sepulchro incisum epitaphium ab Umberto de Monte Archiepiscopo Neapolitano circa annum 1310 scribit Wadingus, ejusque delineationem ære expressam repræsentat Oldoinus in Notis ad Ciaconium. Sed, ut inquit Papebrochius in Conatu Chronico-Historico, „ monumentum illud novum videtur, nam in eo videre est Pontificias triplicis coronamenti tiaras, numisma etiam, in adjecto alio, undè numismatis typo, quale si uspiam extat, fictitium haud dubiè esse apparebit, collatum cum numismate Honorii IV apud eumdem Ciaconium ex musæo equitis Gualdi. Scitur enim duplicis in tiara coronamenti primus auctor fuisse decimus quartus ab hoc Innocentio Bonifacius VIII, tertium verò addidisse dicitur Urbanus V, Fliscæ etiam gentis scutum gentilitium tumbæ affixum cernitur, exemplo tunc necdum Episcopis noto, & per Bonifacium VIII prænominatum similiter introduci cœpto. Ita Papebrochius.

SÆC. XIII. INNOC. IV. Innocentii IV memoriam claram imprimis faciunt, ejus exquisita doctrina, atque insignis pietas, ac præstantia in Rempublicam christianam merita, assiduique & indefessi labores: eamque frustra obscurare & maculare conati sunt schismatici Fridericiani, ac Parisius Ecclesiæ Romanæ & Pontificum osor, malignis juxtà ac fatuis quorundam malignorum figmentis. Paulus Langius in Chronico Citizensi, quod usque ad annum 1515 perduxit, de eo ait anno 1242. *Innocentius quartus in Summum est electus Pontificem, vir rigidus, et justitiæ tenacissimus executor*; & ad annum 1254 narrata ejus morte, subdit: *Innocentius Papa uti vir doctissimus plura egregia à se composita reliquit scripta, potissimùm Apparatum decretalium profundè, & eleganter dictatum. Edidit & alium in Conciliis approbatum, quem Ostiensis in summa sua Authenticum vocat; prout à Canonistis iste Innocentius lucerna juris appellatur; item librum de jurisdictione Imperii & auctoritate Pontificis contra Petrum de Vineis*, &c. Quæ eadem fermè leguntur in Platina, qui addit, eum doctorum virorum familiaritate mirificè delectatum esse, eosque ad dignitates evexisse. LXVII. *Ejus Doctrina.*

LXVIII. *Ejus sanctitas.* Non solùm doctrinâ, sed & insigni pietate & sanctitate præditum fuisse Innocentium disertè asserit Nicolaus de Curbio, qui post relata mox verba, subdit: *Et eo ibidem sepulto in speciosa & celebri sepultura, obsessi à morbis validis & languoribus variis per divinam operationis clementiam liberantur, & omnes qui ibidem puro corde implorant auxilium, salubrem suæ petitionis effectum*. Nicolao autem de Curbio Minoritæ, postea Episcopo Assisinatensi tutò fides adhiberi potest, cùm narret ea quæ propriis oculis vidit, ut ejus Capellanus & Confessarius à tempore quo dictus est Cardinalis; capite enim 43 & ultimo ejus Vitæ ait: *Actum per manus illius qui cum ipso Pontifice, non solùm ab exordio ipsius Apostolatus, sed etiam in Cardinalatu ejus Capellanus & Confessor assiduè extitit, & usque ad ipsius obitum familiariter secum mansit, qui propter tædium legentium de multis quæ vidit, hæc pauca sub simplici stilo scripsit*. Capite verò 13 ejusdem Vitæ jam se nominaverat Nicolaum de Curbio Sacerdotem, Capellanum, & Confessorem Innocentii, Ordinis fratrum Minorum, postmodum Assisinatensem Episcopum. Hæc porrò Vita, ut jam dixi, extat Tomo 7 Miscellaneorum Stephani Baluzii.

ALE-

ALEXANDER IV *Pontif. CLXXXI.*

Anno Domini MCCLIV.

I. *Tractatur de electione novi Pontificis.*

POst victoriam à Manfredo de exercitu Pontificio die secunda Decembris anno 1254 reportatam, *tantus*, inquit Auctor Anonymus Gestorum Manfredi apud Raynaldum num. *69*, *Cardinalibus & aliis de Romana Curia ex illa victoria Principis timor accessit, quòd viso Legato & Marchione omnes voluére de Neapoli recedere, & in Campaniam redire: ad magnam autem instantiam & reconformationem Marchionis ipsius steterunt in unum collecti ad electionem novi Summi Pontificis*. Flavius Blondus lib. 2 decad. 7 narrat Cardinales ea conditione conclave ingressos, ut omni postposita longiore debito mora, rebus Ecclesiæ à Manfredi violentia, insidiisque periclitaturis per novi Pontificis creationem providerent: adeoque Bartolinum Tavernariam equitem Parmensem, quem Innocentius IV sororium suum, Neapoli Prętorem imposuerat, virum prudentem honestâ vi adhibitâ, illos, cibo per singulos dies imminuto, ut in aliquem concordarent, impulisse potius quàm hortatum esse.

II. *Alexander IV eligitur Pontifex.*

Sed etiamsi concederetur Cardinales per vim fuisse inclusos, falsum tamen est cibum eis per singulos dies fuisse imminutum, cùm die tantùm decima Decembris reclusi fuerint, & die duodecima novum Pontificem elegerint. *Cessavit Episcopatus diebus quinque*, inquit Nicolaus de Curbio cap. ult. Vitæ Innocentii. Et infra postquam dixit, nuntiata Innocentii morte Guillelmo Cardinali Legato Ariani existenti, hunc Neapolim properasse ad ejusdem sepulturam, subdit: *Ubi cùm aliquandiu oravisset, Neapolitani cives eum, cum dolore tamen & lacbrymis, ad domum ubi Papa decesserat, ubi etiam alios concluserunt Cardinales, curialiter deduxerunt. Ipso namque cum lacbrymis recepto ab aliis statim in diei mane Veneris subsequentis* (scilicet undecimæ Decembris, Innocentius enim Papa obierat die Lunæ) *Sancti Spiritus Missâ cantatâ, de electione cœperunt tractare Romani Pontificis. Et cùm illa die per formas varias procedentes nihil penitus complevissent, die sabbati* (scilicet duodecima Decembris) *post multos & varios tractatus convenientes in unum, hora quasi tertia dominum Raynaldum Ostiensem Episcopum in Summum elegerunt Pontificem, quem statim*, Te Deum laudamus *decantando, ad majoris Ecclesiæ Episcopium adduxerunt, ac est ibidem à Clero & populo civitatis receptus, & præstita omnibus solemni benedictione Papali, ad domum, ubi fuerat creatus Episcopus, sub nomine rediit Alexandri IV.* Ex quibus corruit quod scribit Blondus, cibum nempè per singulos dies Cardinalibus fuisse imminutum. Corruit & illud quod Ciaconius, Papebrochius in Conatu Chronico-Hist. & alii scribunt, Alexandrum electum ipso Natalis Christi die, cùm, etiamsi hæc Nicolai de Curbio probatio deficeret; destrueretur tamen hæc opinio ex literis circularibus ipsius Alexandri, scriptis post suam electionem, ad eam de more significandam, poscendasque preces omnium; datæ enim sunt Neapoli undecimo Kalendas Januarii, seu die 22 Decembris, & consequenter electus fuerat ante diem Natalis Christi; & verosimiliter ejus coronatio dilata fuit usque ad diem 20 Decembris, qui erat Dominicalis, alioquin tandiu non distulisset literas illas scribere. Denique ex his manifesti erroris convincuntur Joannes Villanius, Antoninus, Trithemius, & alii, qui scripsére Sedem duobus fermè annis vacasse, præsertim cùm Sallas etiam Malespina tunc vivens in Hist. de Rebus Siculis apud Baluzium Tom. 6 Miscell. narrata Innocentii morte, scribat: *Tunc fratrum cita concordia unoque conciliavit affectu, quod sine magnæ moræ præter morem dispendio dominum R. Ostiensem Episcopum natione Campanum, oriundum de quodam castro, quod Genna dicitur, Anagninæ diœcesis in summum Pontificem concorditer assumpserunt.*

Fuit Alexander ex Comitibus Signiæ progenitus, patre Philippo, non Gerardo, ut ait Panvinius, cujus error ex ipsius Alexandri Epistola 778 lib. 3 Registri ejus refellitur, teste Odorico Raynaldo, patruo Gregorio IX Pontifice, ut scribit Parisius. III. *Ejus genus, & patrea.* Palàm dicitur Anagninus, non quia Anagniæ, sed quia in diœcesi Anagnina natus: patria siquidem ejus, ut referunt Sallas Malespina mox laudatus & Papebrochius, *Genna*, seu *Gennæ*, vulgò *Jenne*, antiquæ Trebię Augustæ municipium, pertinens ad jus Abbatiæ Sublacensis, tribus & dimidio millibus passuum situm supra sacram specum Sancti Benedicti versùs Septentrionem. Sic enim parruus Gregorius IX in Brevi quodam, hunc suum nepotem vocat *Raynaldum de Jennes*. Ab eodem Gregorio IX creatus fuerat Cardinalis, primò Diaconus rituli Sancti Eustachii, deindè Episcopus Ostiensis. Eum fuisse antea Monachum

nachum Benedictinum sine teste scribit Paulus Langius in Chronico Citizensi: Trithemius tamen, licèt diligentissimus in enumeratione summorum Pontificum ordinis S. Benedicti, disertè asserit non alios, quàm quos ipse profert, ex eo ordine extitisse; nec audiendos, qui alios obtrudunt, & tamen nullum Alexandrum inter eos nominat.

IV. *Ejus laudes.*

Laudatur verò ab omnibus Alexander de doctrina, morum probitate, & sanctitudine vitæ, ab ipso etiam Parisio, qui tamen ex insito in Romanos Pontifices odio, ad ejus laudes obscurandas, non levem nimiæ facilitatis in adulatorum susurris excipiendis, & cupidorum sequendis voluntatibus nævum aspersit his verbis: *Sublato de medio Innocentio IV Papa, subrogatus est alius vir, ut ajunt, satis benignus & bene religiosus: assiduus in Orationibus, in abstinentia strenuus, sed sibilis adulantium seductibilis, & pravis avarorum suggestionibus inclinativus: Episcopus videlicet Ostiensis, nepos Gregorii Papæ pridem defuncti, qui ipsum in Episcopatum promoverat, & vocatus est Alexander, videlicet IV.* Adeò autem prono in calumnias animo fuit Parisius, ut cùm eum postea singulariter laudet, quòd præter aliorum Pontificum morem, statim à creatione sua scripserit ad universos Ecclesiæ Prælatos, humiliter petens, ut preces ad Deum funderent pro optimo suo regimine, non potuit abstinere ab iniqua ceterorum insectatione: *Scripsit autem*, subdit Parisius, *in principio creationis suæ cunctis Ecclesiarum Prælatis, postulans humiliter ut orarent pro ipso, ut Dominus daret ei potestatem, gratiam, & voluntatem Ecclesiam Dei congruè gubernare, & Vicarius Dei & Petri successor competenter appellari. In quo facto novo, alii enim ejus successores* (legendum decessores) *nil tale fecerunt, multorum corda in spem erexit meliorem.* Certum tamen est & exemplis decessorum comprobatum vidimus, morem fuisse Romanorum Pontificum, confestim ab electione literas circulares scribere, in quibus haud dubium, quin & preces omnium efflagitarent. Laudatur verò etiam Alexander ab Sterone, de eo quòd minus quàm ceteri curans de negotiis Principum & regnorum, non pauca revocaverit, quæ in oppressionem multorum sub prædecessore suo constituta fuerant.

V. *Alexander Albericum in Ecelinum Tyrannum excitat.*

Eodem die vigesimo secundo Decembris, non solùm circulares literas ad universos Ecclesiæ Prælatos scripsit, sed & addictissimos quosque Sedi Apostolicæ Magnates Italos in prioribus studiis ad tuendas Ecclesiæ partes contra tyrannos confirmavit: atque inter eos Albericum de Romano adversùs fratrem Ecelinum, qui inaudita omnibus sæculis tyrannide in Marchiam Tarvisinam desæviebat, ad constantiam est adhortatus, quam antea in adversis ostentatam, meritis afficiendam præmiis pollicitus est Epistolâ 2 lib. 1. *Nos*, inquit, *latere non possunt jacturæ multiplices & pressuræ, quas Tu & Tervisina civitas, tuo commissa regimini, propter Deum cum Ecclesia ab ipsius adversariis longo tempore usque ad amissionem bonorum, & usque ad vitæ discrimina pertulistis. Stat assiduè ante oculos nostros, quo tu malitiam fraternæ impietatis abhorrens, hostem ei te constituere caleato naturæ fœdere decrevisti, quem Deo & ipsius sponsæ, Catholicæ videlicet Ecclesiæ, fecit operum suorum perversitas inimicum. Certus ergo, Fili, quòd merita tua apud nos habentur libro illabilis memoriæ commendata, age constanter, nec in bonorum tuorum perseverantia defatigeris: sciens quòd ad revelandum statum tuum, & civitatis prædictæ, aliorumque Marchiæ Tervisinæ fidelium intendimus in brevi, favente Domino, intendere studiosè.* Literis illis diem XI *Kalendas Januarii* adscriptum esse testatur Raynaldus Tomo 2 Annal. ad annum 1254 num. 7, ideoque ex iis confirmatur quod superius diximus Alexandrum electum esse ante diem Natalis Christi illius anni.

VI. *Octavianum Card. Legatum creat ad reprimendum Manfredum.*

Cùm verò Manfredus victoriâ, quam paulò ante mortem Innocentii IV reportarat, ferociens, universam fermè Apuliam sibi subjecisset, Alexander Pontifex ad ejus progressus frænandos, Octavianum Sanctæ Mariæ in Via Lata Diaconum Cardinalem, Sedis Apostolicæ Legatum creavit, ut memoratus rerum Sicularum Auctor anonymus scribit, & Apostolicæ ostendunt literæ; atque inter alias ad Rufinum Minoritam, magnæ existimationis & industriæ virum datæ, quibus demandatas ipsi ab Octaviano Legato suas vices in insula Siciliæ, & in Calabria corroboravit. Tum Bertoldum Marchionem Honebruchensem Magistri castrorum dignitate jam inde ornatum, in eo munere, diplomate Apostolico confirmavit, in quo ait: *Officium magnæ Seneschalliæ Siciliæ regni, prout illud tempore quondam Conradi, nati quondam Friderici olim Romanorum Imperatoris habuisti & exercuisti.* Et infra: *Cùm solitis jurisdictionibus, quantum ad cognitionem appellationum & alia, & cum omnibus honoribus, dignitatibus, cunctisque juribus ad idem officium pertinentibus, de quo te per virgam rubeam in eorundem Fratrum præsentia investivis* (scilicet Innocentius IV) *plenè habeas & exerceas in vita tua, &c. Datum Neapoli XVII Kal. Februarii anno 1.* Ita Raynaldus ad annum 1255 num. 2.

VII. *Cum Oratoribus Manfredi de pace tractat.*

Dum interea tum à Bertoldo Marchione, tum ab Octaviano Legato ingentes

milli-

militum delectus fierent, tentatæ sunt molliores viæ ad Manfredum in officium revocandum, missique, ut creditum est, à Cardinalibus Oratores ad eum, qui ei suaderent, ut nuncios ad novum Papam delegaret, ut mos erat aliorum Principum. Misit itaque Manfredus duos ex suis Secretariis ad Alexandrum Papam, dans eis potestatem de concordia tractanda in certa forma, quæ commodum Regium & honorem suum sapiebat. *Profectis itaque prædictis nunciis ad Romanam Curiam, quæ tunc Neapoli erat, cœpit de concordia tractatus haberi*; inquit anonymus Auctor mox laudatus apud Raynaldum num. 3 & seqq. ubi & addit, Manfredum interea, dum tractatus inirentur, latius tyrannidem protulisse, imò & solicitatum ad opprimendum Neapoli Pontificem, ab eo consilio revocatum esse, ut moveret adversus Brundusinos, qui unum ex suis præfectis deleverant.

VIII. *Repudiat concordiam à suo Legato cum Manfredo factam.*

Inter hæc Octavianus Apostolicæ Sedis Legatus prima mensis Junii die copias, quas undique colligere potuit, adversus Manfredum eduxit; sed grassantibus in exercitu morbis, ac Bertoldo Marchione, qui defectionis consilia cum Manfredo agitarat, profligato, ac penuria commeatuum ingravescente, ad concordiam tractandam descendit: *Factum est*, inquit idem Auctor, *quòd tractatu hinc inde habito, ad hanc Princeps, atque Legatus concordiam devenerunt, ut Princeps pro parte sua, & Regis Conradi nepotis sui regnum teneret, exceptâ terrâ Laboris, quam Princeps concessit Ecclesiæ tenendam; ita tamen quòd si Papa transactionem & concordiam ipsam fortè non acceptaret, liceret Principi terram ad suum jus & Dominium revocare: qua transactione sic facta inter Principem, & Legatum cautionibus intervenientibus firmata, Legatus obnixè rogavit Principem, ut intuitu divinæ pietatis quibusdam regni nobilibus parceret, qui à tempore Imperatoris patris sui à regno exulabant, & in præsentia cum ipso Legato erant: ad cujus Legati preces motus Princeps præfatis nobilibus clementer indulsit, terras quas justè amiserant, eis restituit, & in regno eos manere concessit.* Sed non admissam ab Alexandro Papa eam concordiam refert idem Auctor.

IX. *Temperat duriora statuta Universitatis Paris. contra Mendicantes.*

Anno millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, juxta Guillelmum Nangium in gestis S. Ludovici IX Regis Francorum, orta est perturbatio in universitate Parisiensi inter Clericos, & Religiosos Dominicanos, ac alios Mendicantes, occasione libelli contra eos conscripti à Guillelmo de Sancto Amore, ex oppido Amatoris apud Sequanos, Canonico Bellovacensi, & Theologo Parisiensi magni nominis, inscripti *De Periculis novissimorum temporum* eo prætextu quasi subesse & parere Academiæ nollent. Qui metas longè egressus in errores lapsus est, quibus inter alia asserebat Religiosos ex eleemosyna in otio viventes salvari non posse; sed omnes indiscriminatim teneri ad victum sibi opere manuali comparandum: paupertatem habitualem esse licitam, non autem actualem; hoc est, licitam esse animi promptitudinem ad omnia pro Christo relinquenda, cùm urget necessitas; hac tamen necessitate seclusâ, illicitam esse bonorum renunciationem, quæ fit ad serviendum Deo liberius. *Sed ipso Magistro ad Curiam accedente, dicta discordia per dominum Papam Innocentium pacificata est*, inquit ibidem Nangius. Verùm hæc discordia postmodùm recrudult, cùmque non tam in Franciscanos primò mota fuisset, quàm in Dominicanos, fuit tamen inde facta communis, & utrique à consortio universitatis Parisiensis exclusi, ex vi quorundam statutorum à Theologis Parisiensibus contra Mendicantes conditorum, quæ recensentur in Epistola ab Alexandro IV, initio sui Pontificatûs, decimo nempe octavo Kalendas Mail anni millesimi ducentesimi quinquagesimi quinti ad Universitatem Parisiensem Neapoli scripta, qua commendato studio Parisiensi, narrat originem controversiæ, eaque statuta temperat. Eam Epistolam refert Wadingus ad annum 1255 num. 2 ex Registro Vaticano.

X. *Librum Guillelmi de S. Amore contra eosdem damnat.*

Sanctus Ludovicus Franciæ Rex ad illas dissensiones omninò componendas, tam Lutetiæ cum Universitate, quàm apud Pontificem per nuncios multum laboravit, & libellum Guillelmi de Sancto Amore transferri ad Pontificem curavit. Accesserunt ex utraque parte Doctores ad Sedem Apostolicam, unà cum ipso Guillelmo harum turbarum præcipuo auctore, ac sociis ejus Odone de Duaco, Nicolao de Barro super Albam, Doctoribus Theologis, & Christiano Canonico Bellovacensi. Sanctum Albertum Magnum Ordinis Prædicatorum, & Sanctum Bonaventuram Ordinis Minorum Ministrum Generalem, à Pontifice vocatos, contra adversarios fortiter disputantes, eorumque capita invictis argumentis confutantes audivit Pontifex, qui Opusculum Guillelmi de Sancto Amore quatuor Cardinalibus examinandum commiserat: ac demum librum *tanquam iniquum, scelestum & execrabilem, & instructiones ac documenta in eo tradita, utpotè prava, falsa, & nefaria de Fratrum consilio auctoritate Apostolica* reprobavit, & in perpetuum condemnavit, jussitque, ut qui eum penès se haberent, illum infra octo dies comburerent, sub pœna excommunicationis. Alexandri diploma, quod incipit, *Romanus Pontifex* datum *Anagniæ*

III

Sæc. XIII. Alexander IV.

III Nonas Octobris anno 1256 Tomo 1 Bullarii editum est, & extat apud Wadingum ad eundem annum num. 31. Deinde anno sequenti 1257 Guillelmum de Sancto Amore magisterio & omni dignitate deposuit, ac regnum Franciæ intrare absque speciali Sedis Apostolicæ licentia prohibuit, præcepto dato Viterbii *quinto Idus Augusti*, Pontificatus sui anno tertio, ideoque anno 1257. Tum Doctores & Universitatem Parisiensem, post multas repetitas in renitentes, jussiones & comminationes, Prædicatores & Minores ad pacem recipere, & benignè cum iis agere, auxilio Sancti Regis Ludovici tandem compulit, & pœnitentium absolutionem ab incursis censuris Episcopo Parisiensi commisit anno demùm Pontificatûs sexto, qui fuit Christi 1260, ad quem usque durities adversariorum perseveravit: cùm non desint etiam qui Guillelmum in sua pertinacia malè obiisse scribunt. Qua de re legendus Wadingus in Annalibus Minorum.

XI. *S. Claram Virginem canonizat.* Duobus annis à transitu Sanctæ Claræ virginis & Abbatissæ revolutis, Alexander Pontifex, postquam personis solemnibus & discretis commisisset examinanda miracula, quæ Dominus per merita ejus operari dignabatur, Prælatorum & totius Cleri multitudine convocatâ, sermone quoque præmisso, cum celebritate permaxima, eandem Virginem Sanctorum catalogo reverenter adscripsit; festumque ejus solemniter in tota Ecclesia celebrandum instituit, atque ipse cum tota Curia solemnissimè celebravit. Acta sunt autem hæc apud Anagniam in Ecclesia Majori anno millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto, Pontificatûs Alexandri primo, instante ipso ejus migrationis die, ut scribit Auctor ejus Vitæ apud Surium die XII Augusti; vel post eundem in ipsa festivitate assumptionis beatæ Virginis Mariæ, ut habet collector Firmamenti Trium Ordinum Sancti Francisci; vel die 26 Septembris, ut refert Marianus lib. 2 cap. 22, inde forsàn ductus, inquit Wadingus, quòd bulla canonizationis, quam apud Auctorem Firmamenti legit, data sit VI Kalendas Octobris. Cùm tamen variæ bullæ denunciationis hujus apotheosis ad Ecclesiarum Prælatos datæ sint sub diversis diebus, ex eo deducitur, Sanctos non semper canonizatos eo die, quo hujusmodi diplomata scribuntur, sed ea enarrare canonizationes jam factas, & tempus solùm indicare, quo dantur ad Ecclesiarum Antistites. Unde idem Wadingus asserit, plures hujus canonizationis literas tempore discordes existere, & apud se habuisse originarias sub plumbo datas *Anagniæ XIV Kalend. Novembris, Pontificatus* Alexandri IV *anno primo*. Porrò hæc sancta virgo pingitur gestate tabernaculum augustissimi sacramenti, cujus assidua fuit cultrix; tum maximè quòd ad præsentiam dominici Corporis Deum adorans cum sororibus, Saracenos cum Imperatore Friderico II Ecclesiæ hoste militantes in Assisii obsidione, jam Cœnobium ingressos, vi precum exturbaverit, & tam à suo monasterio, quàm Assisio profligaverit, ut annotavit Joannes Molanus lib. 3 de Imag. cap. 31. Hujus Sanctæ Vita ab Auctore anonymo jussu Alexandri IV scripta, extat, ut jam dixi, apud Surium ad diem XII Augusti.

XII. *Insigne S. Francisci stigmatum testimonium perhibet.* Iidem Annales Minorum, ceterique plures Scriptores habent anno millesimo ducentesimo vigesimo quarto Sancto Francisco Minorum Patriarchæ, biennio ante ejus obitum impressa fuisse in monte Alverniæ sacra *stigmata*, singularis Christi in eum amoris testes; quod singulare privilegium miris laudibus extulit Alexander Papa eodem primo sui Pontificatûs anno, testimonium addens irrefragabile veritatis eorundem à se visorum, dum in minoribus constitutus familiariùs ageret cum eodem Sancto. Gravissimas hac de re Alexandri literas ex antiquis monumentis refert idem Wadingus datas *Anagniæ IV Kalend. Novembris Pontificatûs anno primo*. Eadem stigmata ante Alexandrum IV jam commendaverat Gregorius IX anno 1237 apud Wadingum ibidem num. 1 & seqq. & postea Nicolaus III literas Gregorii IX confirmavit, ut videre est apud eundem in Regesto ad Tomum 2. Postea Benedictus XI eorundem stigmatum festum celebrari, officium verò etiam Paulus V recitari concessit.

XIII. *Legatum mittit pro concordia Ecclesiæ Græcæ cum Rom.* Sub finem Innocentii IV Pontificatûs, missos esse Romam à Joanne Duca, *Batatze* dicto, Græcorum Imperatore, & ab eorum Ecclesia nuncios, pro perficienda utriusque Ecclesiæ concordia diximus in ejusdem Innocentii Vita num. XLIV. Fuerunt autem illi Quisicensis, & Sardicensis Archiepiscopi, Angelus Comes, & Theophylactus interpres, qui conditiones & pacta ineundi fœderis Innocentio asportarunt, de quibus actum est coram Cardinalibus, & conclusum ea, quamvis aliquantum devia, esse tamen admittenda pro reducendis vastæ regionis hominibus. Verùm ob turbatas Ecclesiæ Latinæ res, & mortem Innocentii Pontificis, non licuit nuncium tunc remandare, dilatumque est negotium usque ad annum millesimum ducentesimum quinquagesimum sextum, Alexandri IV Papæ secundum, à quo missus est Episcopus Urbevetanus, cum conditionibus & pactis sub certa mensura jam approbatis, & peculiari instructione, quatenus in his perficiendis se gerere oporteret.

XIV. *Conditiones concordiæ à Græcis missæ.* Recognitionis, & petitionis Græcorum

rum capitula Innocentio quondam Papæ oblata hæc sunt. Prima Conditio, Romanæ Sedi, ejusque summo Pontifici, præ ceteris Patriarchalibus sedibus, summi recognitionem ac professionem in Ecclesia Catholica principatûs, canonicam obedientiam. Innocentio, ejusque successoribus canonicè intrantibus exhibendam. Secunda. Prærogativam appellandi Romanam Ecclesiam, cùm sacræ personæ Ecclesiæ Græcorum à superioribus suis crediderint se gravari. Tertia. Liberum recursum ad Sedem Romanam in quæstionibus, quas inter Prælatos & alias personas ecclesiasticas Græcas contigerit suboriri. Quarta. Obedientiam quoque in sententiis, quas Romanus Pontifex sacris non adversas canonibus promulgabit. Quinta. In conciliis eidem Pontifici primam sedem, & primam subscribendi vicem, cùm subscriptiones fuerint faciendæ. Sexta. In quæstionibus fidei, si quæ ibidem fortassis emerserint, præ aliis dare sententiam, suæque voluntatis proferre judicium; quod dummodo evangelicis & canonicis non obviet institutis, obedienter ceteri suscipient & sequentur. Septima. In aliis verò Ecclesiasticarum personarum causis & negotiis, quæ in Conciliis tractabuntur, sententiis, quas Romani Pontificis dictabit auctoritas, dummodo sacrorum non adversetur Conciliorum decretis, ceteri acquiescent. Octava. Ad hæc iidem nuncii sæpe dicto Calojoanni (idest Joanni Ducæ) Constantinopolitanæ civitatis Imperium, & Patriarchis Græcis ibidem & alibi Patriarchalium sedium jura restitui petierunt, ac Imperatorem & Patriarchas Latinos ab eisdem civitate & sedibus amoveri, Antiocheno Patriarcha in illa Ecclesia, dum viveret, tolerato. Hæc totidem verbis refert Lucas Wadingus ad annum 1256 num. 41 ex Epistola 325 lib. 2 Alexandri Papæ, quæ extat in Registro Vaticano.

XV. *Alexander Papa eas admittis temperatas.* His subjicitur in eadem Epistola instructio ab Alexandro Papa data Episcopo Urbevetano Legato Apostolico ad Theodorum Lascarim Juniorem Joannis Ducæ successorem, ex qua constat, quòd cùm Græci confiterentur, *si de aliquo articulo fidei in Concilio quæreretur, quidquid super eo dixerit Romanæ Sedis Antistes*, ejus auctoritatem sequendam, *satis absonum* reputasse Innocentium & Alexandrum; eam tamen definiendi potestatem nollent Pontificem habere in eo solo articulo, *in quo de processione Spiritûs Sancti Græca Ecclesia aliquantulum à Romana dissonare* videbatur. *Verumtamen*, inquit Alexander, *ne aliquid ex hoc reconciliationem ipsius Ecclesiæ impedimentum vel obstaculum impediret, prædecessor ipse* (nempè Innocentius IV) *concessit in Concilio imminenti tenorem prædicti symboli* (Nicæni) *adjectione qualibet, nisi fortè de mutua convenientia, quam sicut confidimus, reconciliationis inducet concordia, non mutari. Sed in ea forma penès Ecclesiam Græcam remanere, quam dicta Synodus* (Nicæna, seu potius Constantinopolitana prima) *promulgavit, dummodo de Sanctæ Trinitatis fide Græca Ecclesia in omnibus catholicè sentiat cum Romana.* Concessit itaque Alexander, sicut concesserat Innocentius, ut symbolum absque additamento vocis, *filioque*, servarent Græci, modò in ipso fidei dogmate cum Romana convenirent Ecclesia. Quod attinet ad negotium Imperii Constantinopolitani, respondit Pontifex nihil super eo definire posse, nisi vocato Imperatore Latino. Denique quoad Patriarchas & alia omnia, in mandatis dedit Alexander Urbevetano Episcopo Legato Sedis Apostolicæ, si ad consummationem negotii procedi contingeret, ut res facilius exitum feliciorem consequi posset, offerret Grecis Concilii Generalis convocationem. Quem exitum habuerit hęc legatio, non constat; illud solùm certum est, unionem Ecclesię Gręcæ cum Latina ad exitum deductam non esse ante Concilium Lugdunense II, anno 1274 celebratum, forsan quia Joanne Duca Imperatore die 29 Octobris anni 1255 mortuo, ejus successores Theodorus Lascaris, & Joannes Lascaris ab ea aversi fuêre.

XVI. *Prohibet ne Conradinus puer eligatur in Regem Romanorum.* Guillelmo, seu Willelmo Hollandiæ Comite, quem Romanorum Regem electum superius vidimus, ineunte anno millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto, dum profectionem in Italiam ad coronam Imperii suscipiendam pararet, a nonnullis Frisonibus, jaculis & contis confosso, ab aliquibus in Germania tractatum est, de eligendo in ejus locum Conrado, quem, ut diximus, *Conradinum* Itali vocarunt, Friderici quondam Imperatoris nepote, adhuc infantulo. Sed Alexander Pontifex id omninò prohibuit, cùm ob ineptam puerili ætatem, ad defendendam, quod muneris Regii erat, Ecclesiam; tùm ob immanem progenitorum ejus, Conradi scilicet patris, & Friderici avi, Ecclesiæ persecutionem, ex qua nimis timendum esset, ne inveterata eorum malitia, sicut carnis propagatione, sic imitatione operum cum sanguine in eum derivaretur. Eam in rem literas scripsit ad Gerardum Archiepiscopum Moguntinum, ad quem ea cura præcipuè spectabat, quòd primus esset Electorum: præcipiens ei sub excommunicatione, ut antequam ad electionem Regis procederetur, singulis Electoribus, tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus ejusmodi Pontificiam prohibitionem significaret: decernens, si quid contra eam gestum aut tentatum ab aliquibus eorum foret,

foret, cum electio Conradini irrita & inanis penitus maneret, tum ipsi Electores excommunicationi subjacerent. Hæ literæ datæ sunt *Anagniæ V Kalendas Augusti anno 2*, ideoque anno 1256, extantque apud Raynaldum num. 3, apud Spondanum tamen dicuntur datæ *XV Kal. Augusti*.

XVII. *Dissert sententia temporis circa duos in Reges Romanorum electos.*

Prætermisso itaque Conradino, in alio Romanorum Rege designando, schisma inter Electores ortum est; discissi enim in contraria studia, cùm in Germano principe ad Imperium evehendo consentire non possent, externum quæsivêre; atque alii, nempe Gerardus Archiepiscopus Moguntinus, Conradus Coloniensis, Ludovicus Comes Palatinus Rheni in octava Epiphaniæ anni 1257 Richardum Comitem Cornubiæ, fratrem Regis Angliæ: Arnulphus verò Archiepiscopus Trevirensis, fretus literis & auctoritate Regis Bohemiæ, Ducis Saxoniæ, Marchionum Brandeburgensium & multorum Principum, Alphonsum Regem Castellæ, media Quadragesima ejusdem anni elegerunt. Uterque electus Legatos suos ad Alexandrum Pontificem destinavit pro confirmatione ab eo impetranda, ut scribit Monachus Paduanus in Chronico lib. 2 ad annum 1257. Sed Pontifex neutri favens, de consilio Cardinalium, ne majores dissensiones orirentur, sub specie deliberandi distulit sententiam suam de hac controversia proferre. Quem verò progressum & exitum ea controversia habuerit, legere est apud Auctores hujus temporis; illud tamen certum, neque Richardum, neque Alphonsum, aut ab Archiepiscopo Mediolanensi Regiis, aut à Romano Pontifice Augustalibus insignibus fuisse ornatum, ideoque neutrum inter Reges Italiæ aut Imperatores numerari.

XVIII. *Agit contra Ecelinum tyrannum.*

Cùm Ecelini tyranni, de quo hujus Pontificatûs initio locuti sumus, crudelitate admiraretur cœlum, turbaretur terra, horreret infernus, commoverentur Reges, & Principes nationum, ut loquitur Monachus Paduanus in Chronico lib. 2, Alexander Papa precibus Marchionis Estensis, & aliorum magnatum Marchiæ inclinatus, qui contra effetatissimum inimicum auxilium Ecclesiæ implorabant, officium legationis Lombardiæ, Marchiæ, & Romandiolæ commisit Philippo electo Ravennatensi Archiepiscopo, viro strenuo & in rebus agendis exercitatissimo, scriptisque exeunte anno 1255 ad cunctos Insubriæ, Æmiliæ, & Marchiæ Tarvisinæ Præsules, proceres & populos encyclicis literis, datis *Laterani XIII Kalendas Januarii*, quæ extant apud Raynaldum eo anno num. 10, Sedis Apostolicæ Legato adesse, ipsique operam suam pro dignitate explicare jussit. Philippus Legatus anno sequenti 1256 militares copias ex prædicatione crucis, & Venetorum, aliarumque vicinarum civitatum auxiliis colligens, vexillifero quodam Patavino nomine Carello Ordinis Fratrum Minorum, qui ingentis spiritûs vir patriæ recuperandæ cupidus, hunc sibi pro Christi honore laborem depoposcit: dum Ecelinus urbi Mantuæ expugnandæ intentus erat, Patavium versus iter dirigens, post aliquos prosperos progressus, urbi appropinquans, ad cujus defensionem cum valido præsidio relictus fuerat Ansedisius Ecelini ex sorore nepos, prælata cruce & hymno Ecclesiæ, *Vexilla Regis prodeunt, fulget crucis mysterium*, à Clericis præcantato, urbem aggressus est, atque intra paucos dies expugnavit, immensâ civium lætitiâ, qui sævissima omnium ac diuturna servitute ab impiissimo tyranno oppressi fuerant. Quod ut audivit Ecelinus dolore simul & furore commotus, duodecim millia Pataviuorum, quos apud se, vel diversis locis, aut obsidum, aut militum, aut ministrorum nomine habebat, satellitibus suis variis necis generibus afficiendos tradidit, ipsumque Ansedisium nepotem in tormentis animam efflare coëgit; rursumque urbem cum exercitu tentans, à Legato viriliter repulsus est, ac quibusdam aliis locis spoliatus. Quæ omnia ut gesta fuerint, narrant diffusè laudatus Monachus Paduanus, Blondus decade 2, Sabellicus Ennead. 9 lib. 6, & alii.

Quia verò in eo bello egregiam Ecclesiæ operam navarunt Veneti, tum in Patavio expugnando, tum in Ecelino castris propulsando, ut scribit Andreas Dandulus in suo Rerum Venetarum Chronico, Alexander Pontifex in eorum gratiam Angeli Patriarchæ Gradensis privilegia confirmavit. *Episcopalium præterea cathedrarum urbes, item Castellum, Torcellum, Metamaucum, Caprulium, Civitatem novam, Equilum, Veglam, Arbem & Ausetium* Gradensi Ecclesiæ tanquam suæ Metropoli ad exemplar fel. recordationis Anastasii Papæ prædecessoris subjectas esse decrevit. Concessit ei insuper Hadriani IV prædecessoris vestigiis inhærens, *ut in Constantinopolitana urbe, & aliis itidem civitatibus in Constantinopolitano Imperio duntaxat constitutis, in quibus Veneti plures habent Ecclesias, ubi videlicet eorum multitudo consuevit assiduè convenire*, liceat Episcopos ordinare, & absque alicujus contradictione munus eis consecrationis impendere. Hæc constant ex diplomate ab eo dato *Anagniæ per manum Magistri Rollandi S. R. E. Vicecancellarii II Idus Julii, Indictione XIV, Incarn. Dom. anno MCCLVI, Pontificatûs verò Domini Alexandri IV anno 2*, quod integrum refert Raynaldus num. 40, & seqq. XIX. *Gradensis Patriarchæ privilegia confirmat.*

XX. *Ordinem Servorum B. Mariæ approbat.*

Ordinem Servorum B. Mariæ de monte

SÆC. XIII. ALEXANDER IV.

te Senario, auctoribus septem viris nobilibus & locupletibus, inter quos primus Bonfilius de Monaldis, cœlesti vocatione, dum in die Assumptionis Beatissimæ Virginis preces & laudes ei in quadam sodalitate persolverent, de hoc monitis, anno millesimo ducentesimo trigesimo secundo Florentiæ ortum habuisse, tradit Archangelus Giani in ejusdem Ordinis Annalibus, quamvis nonnulli in alios annos referant. Hi autem in proximum Florentiæ montem Senarium secedentes, primâ ibi æde sacra ædificata, eâdem ipsâ Virgine monente, nigrum habitum & Regulam Sancti Augustini ab Episcopo Florentino susceperunt. Sed cùm hic Ordo, ut idem Annalista tradit, verbo tantùm tenus ab Innocentio quarto primùm approbatus fuisset, anno millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto ab Alexandro Papa IV scripto diplomate *quodammodo confirmatus est*, & diversis gratiis ac privilegiis decoratus & auctus Epistolâ 207 lib. 2 Registri Alexandri, & inde longè latéque propagari cœpit, tandemque à Benedicto XI anno 1304 III Idus Februarii solemniter confirmatus, & postea à Martino V inter Mendicantium ordines relatus.

XXI. *Eremitarū Congregationes in unam sub Regula S. Augustini redigit.*

Eodem anno millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto idem Alexander Pontifex, si fides Jacobo Philippo Bergomensi Eremitæ Augustiniano lib. 13 Chronici, quod Supplementum Supplementi anno 1503 vocavit, Sancti Augustini sibi per quietem apparentis monitu; quod Innocentius decessor inchoaverat, impigrè perficiens, multas congregationes Eremitarum, quorum alii S. Guillelmi, alii Joannis Boni, alii aliis nominibus insigniebantur, diversis regulis, titulis, & vestibus viventes, ad tollendam omnem confusionem, in unam Ordinis & Regulæ Sancti Augustini observantiam & uniformem in spontanea paupertate vivendi, & nigro habitu vestiendi modum redegit, primo ei dato *Priori generali Lanfranco Septalano* Mediolanensi. Qua de re extat Tomo I Bullarii ejus constitutio ordine 8, data Laterani quarto Nonas Maii. Ipsas congregationes unitas enumerant Pamphilus in Chronico Ordinis Eremitarum & Maurolicus in Mar. Ocean. omnium Religionum. Post quæ hic Ordo relictis solitudinibus urbes incolere cœpit, & doctrina pariter & exemplo salutis fructum afferre. Utrum verò fuerit hujusmodi Eremitarum institutor Sanctus Augustinus, ut ipsi volunt, an verò tantummodo Canonicorum Regularium, ut plerique alii, & quis fuerit eorum habitus, disputatum à multis, inter quos est Paulus Langius in Chronico Citizensi sub annis 1248 & 1259, ac nuper Lucas Wadingus in Apologetico de prætenso Monachatu S. Francisci nobi. § 4 num. 16 refert literas Alexandri IV datas *Anagniæ 15 Kalend. Julii, Pontificatus anno secundo*, in quibus postquam dixit, se confirmasse unionem Congregationum Eremitarum à Richardo Sancti Angeli diacono Cardinali jussu suo factam, præcipit, ut ab ea die usque ad festum omnium Sanctorum proximè venturum, omnes nigri prorsus coloris cucullas assumant, abjectis aliis. Quæ literæ, ut testatur ibidem Wadingus num. 15, habentur Bononiæ ad S. Franciscum originariæ, authenticæ verò apud Minores Ticinenses. Legendi itidem hac de re S. Antoninus tit. 24 cap. 14, & Volaterranus Antropologiæ lib. 21, quos & omnes alios, ut Spondani verbis utar, absque ullo veritatis præjudicio, nos in suis sensibus abundare permittimus, rem indicasse contenti.

XXII. *Aquilam Episcopali sede ornat.*

Cùm Manfredus Friderici quondam Imperatoris filius nothus tyrannidem suam in Sicilia latius circumferret, ac populos, quâ vi, quâ metu in sui obsequium adigeret, Aquilani in Ecclesiæ fide semper perstitere, suoque studio promeruere, ut Alexander Pontifex Sedem Episcopalem Furconiensem in eorum urbem transferret, atque in Ecclesia S. Georgii, quam bonis amplissimis donarant anno millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo, collocaret. Ejus hac de re diploma recitat Raynaldus ad eundem annum num. 45 & seq. in quo ait Pontifex, se illam translationem facere, non solùm ad instantiam Aquilejensium, sed etiam quia ad eam concurrebant vota Berardi Episcopi, Archipresbyteri, & Capituli Furconiensis: *Prædictam terram Aquilæ*, inquit, *quam sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, de fratrum nostrorum consilio & plenitudine potestatis statuimus esse de cetero civitatem, Episcopalem dignitatem concedentes eidem, & Furconensem sedem, cum omnibus suis juribus, dignitatibus & honoribus .... ad prædictam Ecclesiam SS. Maximi & Georgii de Aquila, quam deinceps cathedralem esse decernimus, transferentes, constituendo, ut de cetero loci Præsul, non Furconsensis, sed Aquilensis Episcopus nominetur.* Idem diploma, quod extat lib. 3 Registri Alexandri extare etiam in Bibliotheca Patrum Oratorii Romani asserit Raynaldus laudatus, in eoque apposita esse sex Cardinalium nomina, hancque subscriptionem: *Dat. Laterani per manum Magistri Rollandi S. R. E. Vicecancellarii X Kalend. Martii Indict. XV, Incarnationis Dominicæ MCCLVII, Pontificatûs verò Domini Alexandri Papæ quarti anno tertio.* De ea translatione legendus Ughellus Tomo 1 Italiæ Sacræ in Episcopis Aquilanis.

XXIII. *Salisburgensem Archiep. deponit & quare.*

Eodem anno millesimo ducentesimo quin-

SÆC. XIII. ALEXANDER IV.

quinquagesimo septimo Alexander Papa Philippum Carinthiæ Ducem à decem circiter annis Archiepiscopum Salisburgensem electum, instante Salisburgensi Capitulo, dignitate deposuit, quòd ordinem presbyteratus, & Episcopalem consecrationem nunquam suscipere voluisset, & Ecclesiæ bona malè administraret, ut refert Henricus Stero in Chronico apud Canisium Antiq. Lect. Tomo 1. pag. 277, extatque etiam lib. 3 Registri Alexandri Epistola 619 data Viterbii Non. Septemb. anno 3, quà Chimensi Episcopo provinciam imposuit, ut Philippum, qui tanto tempore, summo fidelium damno & scandalo Ecclesiam illam sine præsule viduam gemere coegerat, ad restituendas illius arces, oppidaque verò Archiepiscopo Salisburgensi, nimirum Ulrico Seccuviensi antea Episcopo, à Canonicorum Salisburgensium collegio subrogato, cujus electionem Alexander Epistola 625 ratam esse jusserat, censuris compelleret. At Philippus Pontificia monita cùm sprevisset, anathemate defixus est. Unde in furorem conversus, atrocius in ceteros Episcopos ac Sacerdotes sæviit, opem ferente Rege Bohemiæ, cùm Duces Bavariæ Ulrico studerent, quorum demum operâ ejectus omnino Philippus, factus est postea Patriarcha Aquilejensis Ulricus etiam se abdicans, locum fecit Wladislao Henrici Ducis Uratislaviensis fratri, quem Clemens IV, ipso sui Pontificatûs initio ei suffecit. Hæc pluribus narrantur ab Sterone laudato, atque in Chronico Salisburgensi apud eundem Canisium Antiq. Lect. Tomo 6 pag. 1267 & seq.

XXIV. *Ob seditiones Romæ excitatas Viterbium se recipit.*

Cùm Brancaleo, quem sub finem Pontificatûs Innocentii IV Senatorem à Romanis constitutum diximus, severius justo capitales quæstiones exercere putaretur, quod flagitiosos quoscumque gravioribus pœnis sine ulla exceptione afficeret, in potentum juxtà populariumque offensionem incidens, seditione in eum mota captus, atque in carcerem conjectus est anno millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto, ut scribit Nangius, vel anno sequenti 1256, ut Parisius. Qua re cognita uxor ejus occultè Romam exiens, Bononiam properavit, & cives suos obtestata est, ut Romanorum obsides, quos apud se habebant arctiùs custodirent. Quod adeò ipsi præstiterunt, ut quamvis Alexander Papa, rogatu Romanorum eis restitui postulans, cum non obtinuisset, interdicto Bononiam supposuerit: ipsi nihilominus mala omnia sustinere, quàm obsides in præsentissimam præclari sui civis perniciem liberare elegerint. Interim verò Romani Madium Brixianum, Senatorem substituerunt, qui cum & ipse jus severissimè diceret, & mutato instituto populum variis injuriis opprimeret, solis nobilibus, maximeque Hannibalensibus placere studens; ea re conciti populares, impetu facto in carcerem, quo Brancaleo detinebatur, ipsum extrahentes pristinæ dignitati restituerunt anno 1257, ut narrat Nangius in Vita Sancti Ludovici Francorum Regis. Brancaleo confestim adversarios suos Urbe ejecit; ac duos Hannibalenses patibulis obtulit, nulla habita ratione Pontificis, qui tunc Romæ præsens erat, neque excommunicationis, qua illum & sequaces feriit. Cùm verò etiam extrema omnia ipsi Pontifici, & Cardinalibus intentaret, his territus Pontifex, relicta Urbe Viterbium se recepit. Brancaleo verò, omnia adversùs Pontificem Manfredo subsidia ministrante, arces ac turres Nobilium Romanorum circiter centum quadraginta ad solum evertit, multosque nobiles, Ecclesiæ ac Pontifici faventes in carcerem detrusit, aliosque suppliciis affecit: nec ceteros persequi desiit, quousque in obsidione urbis Corneti infirmitate correptus, Romam se deferri jubens vitæ finem ibi imposuit. Hæc pluribus Parisius ad annum 1258, sed cum hic Auctor asserat, Pontificem ob concitatas Romæ seditiones Viterbium secessisse, hæc contigisse oportet anno 1257, ut habet Nangius, ex Alexandri enim Epistolis constat, ipsum se contulisse Viterbium anno 1257, ubi III Nonas Septembris dedit Epistolam 619, ut num. superiori diximus, & Raynaldus anno 1258 nu. 6 refert, ex Epistolis ejus constare, Alexandrum quidem IV Idus Maii Laterani anno 1257 dedisse Epistolam 318, sed Epistolam 322 datam esse ab eo Viterbii IV Kal. Julii, ibique mansisse Pontificem usque ad initium Septembris anni 1258. Inde verò Anagniam profectum, ibi biennium circiter commoratum esse, ejus literas demonstrare.

XXV. *Philippi Legati Ap. ab Ecelino capti liberationem frustrà tentat.*

Anno millesimo ducentesimo quinquagesimo octavo Philippus Archiepiscopus Ravennatensis electus, quem contra Ecelinum tyrannum ab Alexandro Papa Legatum Apostolicum missum diximus, postquam Patavium, Brixiamque, quotundam Minoritarum operâ ad partes Ecclesiæ reduxisset, sub finem mensis Augusti, prælii discrimen a suis importunè compulsus subire, ab eodem Ecelino certamine superatus, captusque est cum Episcopo Brixiensi, electo Veronensi, multisque Viris illustribus, & magna popularium multitudine: quorum nonnulli interfecti sunt, quidam in varia loca relegati, Brixiaque urbs florentissima civibus, opibusque intra paucos dies ab Ecelino exhausta, ut pluribus narrat Monachus Paduanus lib. 2. Licèt autem Rubeus in Hist. Ravenn. lib. 6 ad eundem annum 1258 asserat, Philippum Legatum, paulò postquam captus est, incolu-

columem ab Ecelino Alexandro Pontifici restitutum fuisse, facta redemptione grandi pecunia, quam ex Ravennate Archiepiscopatu collegit; hallucinatum tamen Rubeum censent Spondanus & Raynaldus, audiendumque magis ejus temporis Auctorem Monachum Paduanum laudatum, qui rem præ oculis habuit, quique in fine libri 2 sui Chronici, diserte scribit, post ruinam Ecelini, quæ anno 1259 contigit, Marchionem Palavicinum, ejus dominationis occupandæ avidum, conciliandæ inter Brixianos amicitiæ specie Brixiam obtinuisse, ac statim cœpisse vestigia Ecelini imitari; Philippumque Legatum ab Ecelino in vinculis ibi derelictum præcepisse cum summa diligentia custodiri; ac denique Alexandri Pontificis solicitè ejus liberationem procurantis mandata neglexisse, donec ipse Philippus quadam nocte, deceptis custodibus fune per fenestram evasit, & Patavium se recepit, quæ & Blondus decad. 8 agnoscit; nisi quòd custodes corruptos re pecuniaria à Philippo tradit.

XXVI. *Scribit contra Presbyteros concubinarios.*

Cùm verò Alexander Pontifex morum, quàm armorum studiosior esset, te stituendę Ecclesiasticæ disciplinæ zelo, encyclicas anno millesimo ducentesimo quinquagesimo nono ad Archiepiscopos & Episcopos literas dedit, quibus Sacerdotes publicos concubinarios vehementius exagitans, Pastores intimis hortationibus in eos excitavit, vetuitque nequispiam eorum sacrificiis interesset, quandoquidem secundùm antiquiora canonum scita essent illi, tam quoad se, quàm quoad alios suspensi: *Per tales*, inquit, *maximè nomen Domini blasphematur in terris: per tales derogatur sacramentis fidei orthodoxæ, cùm vasa Domini pollutis eorum contactibus profanantur: per tales perit erga religionem catholicam devotio reverentiæ Christianæ: per tales decipitur populus in divinis, & Ecclesiastica substantia dissipatur. Hinc detrahitur verbo Dei, dum immundis talium labiis nunciatur: hinc hæretici mussitant, & insultant: hinc tyranni sæviunt: hinc perfidi persequuntur: hinc grassantur audaciùs in Christi patrimonio sacrilegi; à quibus, proh dolor! ob hujusmodi carnes putridas, quas disciplinalis mucro non resecat, sicut debet, sincerum catholicæ matris corpus in ostentum ducitur & contemptum.* Ut verò Prælati majori auctoritate instructi eos Sacerdotes concubinarios percellerent, atque ad officium revocare possent, præcepit, ut omni provocatione ad Sedem Apostolicam abjectâ, in eos Ecclesiasticarum legum severitatem expedirent. Henricus Stero in Chronico eas literas ad Archiepiscopum Saltzburgensem scriptas refert ad annum 1260, sed cùm datæ sint *Idibus Februarii Pontificatûs* Alexandri *anno V*, ut non solùm apud Steronem, sed etiam apud Raynaldum legitur, qui easdem refert missas *Archiepiscopo Rotomagensi ejusque suffraganeis*, apparet, eas non tantùm encyclicas, sed & anno 1259 datas, quo Idibus Februarii currebat annus quintus Pontificatûs Alexandri. Willelmus quoque Florilegus meminit earum quę missæ sunt in Angliam ad Archiepiscopum Cantuariensem.

XXVII. *Navarræ Regi inunctione Regia sacrari permittit.*

Theobaldus Campaniæ Comes, ac Navarræ Rex ab Apostolica Sede petierat inunctionis beneficium sibi conferri, cujus precibus obsecutus Alexander Papa diplomate dato *Viterbii III Nonas Novembris anno III* Pontificatûs, ideoque anno 1257 Pampilonensi Episcopo provinciam commisit, ut illum Regem inungeret & consecraret. Extat illud diploma apud Raynaldum eodem anno num. 57. Cùm verò postea idem Rex, quò Regiam magis auctoritatem stabilitet, postulasset, ut qui pro gentis more clypeo, sive in humeris elevatus efferrentur, incontinenti, sicut eatenus fuerat observatum, nomen Regium sortirentur, unctionem & coronationem, quando ipsis placeret recepturi, Pontifex ejusdem Regis preces admisit diplomate dato *Anagniæ VIII Idus Februarii anno V*, quod extat apud Raynaldum num. 14 anni 1259, quo datum est: *Tuis supplicationibus inclinati*, inquit, *ut à Navarrensibus facta elevatione Regis Navarræ, prout moris est, idem sic elevatus incontinenti, sicut hactenus est obtentum, nomen Regium sortiatur, unctionem & coronationem, quando sibi placuerit, & expedire viderit, recepturus, tibi & successoribus tuis Regibus Navarræ auctoritate præsentium indulgemus.* Alio verò diplomate ab eodem Raynaldo num. 15 relato, dato itidem *Anagniæ Idibus Februarii anno V*, concessit eidem Regi, ut si Pampilonensis Ecclesia pastore viduata esset, aliove Pampilonensis Episcopus impedimento implicitus, Regem inungere non posset, alium Antistitem Rex eligeret, cui conferendæ consecrationis Regiæ provinciam demandaret, ea tamen lege, ut nullum sibi jus ex eo parere posset. Id porrò concessit Pontifex non solùm pro Regibus, sed etiam pro earum uxoribus Navarræ Reginis.

XXVIII. *Tutelensem Academiam privilegiis exornat.*

Idem Theobaldus Navarræ Rex novâ Academiâ regnum suum decorare studens, eam Tutelæ in diœcesi Tirassonensi, oppido nobilitatis titulo insigni, fidei puritate præpollenti, rerum affluentiâ locupleti, & ipso situ suo communi & habili universis, excitare decrevit: cùmque mentem suam Alexandro Pontifici aperuisset, & postulasset, ut ea aliquo privilegio exornaretur, concessit Alexander, ut qui in eadem Academia literis darent operam, integris Sacerdotiorum vectigalibus, sicut qui

Pari-

Parisiis ad studia incumbebant, potirentur: *Universis studentibus*, inquit, *in scholis apud castrum prædictum de Fratrum nostrorum consilio, auctoritate præsentium indulgemus, ut omnes proventus suos Ecclesiasticos cum ea integritate percipere valeant, cum qua illos percipiunt ii, qui in Parisiensi civitate scholasticis disciplinis insistunt. Dat. Anagniæ VIII Id. Maii anno V.* Ita legitur apud Raynaldum anno 1259 num. 18. Spondanus tamen ad eundem annum nu. 2 diploma datum scribit *VIII Idus Octob.*

XXIX. *Hungariæ Regis oratores auxilium contra Tartaros petentis excipit.*

Tartari, qui ineunte hoc sæculo decimo tertio, post devictum & interfectum Indorum Regem, è familia Presbyteri Joannis, cui servierant, ut in Alexandro III diximus, Asiam pene omnem divisis copiis mira facilitate pervagati, anno 1212 ad Occidentem progressi primam cladem Polonis simul & vicinis Russis intulerunt; annoque 1241 Poloniam & Hungariam, finitimasque regiones ad ultimam propè desolationem cædibus & incendiis redegerunt, ut constat ex Michovio in descriptione Sarmatiæ Asianæ lib. 1 cap. 3, & in Historia Polonica lib. 3 cap. 9, ac ex Chromero lib. 9, à quo tempore continuatis victoriis insolentes anno millesimo ducentesimo quinquagesimo nono, à Bela Hungariæ Rege inter cetera poscebant, ut vel filia Principis eorum Stephano Belæ filio, vel filia Belæ filio Principis eorum in matrimonium collocaretur: eorumque sancito fœdere, Hungarorum Rex cum fortissimo exercitu Tartaris sese conjungeret, præiretque ad Christianos excindendos, ac demum quintam spoliorum partem reciperet: & ni oblatæ amicitiæ leges acciperet, crudelissimi belli terrorem incusserent. Perfusus metu Bela, qui Tartarorum excursione præteritâ tot malis obrutus fuerat, ad Alexandrum Pontificem oratores misit, propositaque imminentis belli formidine obsecravit, ut promptissimum auxilium expediret laboranti Hungariæ. Questus est etiam quòd Gregorius IX in eadem ultima Tartarorum irruptione Hungariam deseruisset.

XXX. *Hungariæ Regem ne cum Tartaris paciscatur cohibet.*

Acceptis his tristibus nunciis Alexander Gregorium IX prædecessorem excusavit, si Fridericiano bello implicitus, ac rerum mole obrutus opem non tulisset: adeo repentino impetu hostem erupisse, ut prius illata clades fuisset, quàm illius accepta fama pervenire potuisset. Tum quod ad leges propositas fœderis attineret, fœdissimas illas atque adeò funestas, ut sola cogitatione horrorem animo offunderent: præterea si eas admittere in animum induceret, in ancipiti versari discrimine, an crudelis & infidus barbarus eas esset servaturus; hortatus denique est, ut impium fœdus generosè respueret: spem suam in Deo, cujus causa ageretur, collocaret: non defuturum illi cœlitus auxilium: atque universum orbem Christianum ad propulsandum commune periculum vires suas conjuncturum, Sedemque Apostolicam tot Reges fortissimos, regnaque florentissima ad arcendum Tartarum excitaturam. Querelas quoque alias abjecerat Bela, quas fregit Alexander, omnemque illarum suspicionem amovit literis ad Belam datis *Anagniæ II Idus Octobris anno V* Pontificatus sui, ideoque anno 1259, quas refert Raynaldus ad eundem annum num. 33, & seqq. Utrum Tartari tunc in Hungariam irruptionem fecerint, cùm non memorent Auctores, sed Longinus in Hist. Polon. lib. 7, & Chromerus lib. 9 referant, Tartaros anno sequenti 1260. horrendas clades Polonis intulisse, conjectura est anno 1259 eos Hungariam adorsos non esse; cùm præsertim Bela Hungariæ Rex anno 1260. cum Rege Bohemiæ pro Stiria prælio congressus fuerit, quo in bello utriusque Regis exercitûs lectissimus flos miserè periit, ut referunt Srero in Annalibus, & Dubravius Hist. Bohem. lib. 17.

XXXI. *Indulgentiam concedit visitantibus Ecclesiam Sandomiriensem.*

Ceterum Chromerus laudatus & Michovius lib. 3 cap. 45 narrant, Tartaros mense Decembri anni 1259 ingentibus copiis, Russis & Lituanis adjutoribus, atque ductoribus Poloniam minorem per flumina glacie concreta summa celeritate ingressos, anno 1260 ingentem edidisse stragem omnis generis & sexûs Christianorum, combustis Sandomiria, Cracovia, aliisque locis, Ecclesiis & monasteriis, nemine resistente, quòd Boleslaus Pudicus Princeps tantæ multitudini impar in Hungariam cum uxore profugisset: sicque incendiis & cædibus quocumque voluerunt impunè provectos, inde prædâ onustos in Russiam reversos esse. Eam cladem cùm Boleslaus Princeps & Prandotha Cracoviensis Episcopus Alexandro Papæ significassent, Pontifex visitantibus die secunda Junii Ecclesiam Sanctæ Mariæ Sandomiriensis, in qua & cœmeterio ejus, ingens peremptorum numerus sepultus fuerat, qui pro fide à barbaris necati, uti Martyres habiti sunt, eandem indulgentiam in perpetuum concessit, quam habebat Ecclesia Sanctæ Mariæ ad Martyres de Urbe. Quæ pluribus narrant laudati rerum Polonicarum Scriptores.

XXXII. *Justas pacis conditiones Manfredo frustrà offert.*

Eodem anno millesimo ducentesimo sexagesimo Despota Peloponnesi Manfredi sororius, qui exeunte anno 1259 è Græcia profectus erat, in Italiam accessit, ut pacem inter eundem Manfredum & Alexandrum Pontificem componeret, quò facilius rebus Græcanicis attendere possent. Quare Pontifex præteritis bellis fessus, cùm ingentia mala, quæ Saraceni Manfredi stipendiarii religioni Christianæ in Italia inferre-

ferebant, perpenderet; ac Siculorum, qui ob defensas Ecclesiæ partes, patria bonisque dejecti erant, misereretur, Capetio Manfredi Oratori eas leges fœderis dixit, ut exules bonis restituerentur, ac Saraceni ut Religionis hostes à Manfredo regno pellerentur. Sed cùm Manfredus justis Alexandri Papæ postulatis annuere debuisset, in Saracenis spem omnem collocans, non solùm id recusavit, sed etiam proterve respondit, se potius alios Saracenos acciturum, ac teipsa accivit. Hæc referunt Summontius in Historia Neapolitana lib. 2, & Matthæus Spinellus in Annalibus MSS. ex Juvenatio ejus temporis scriptore.

XXXIII. *Agit contra Bononienses.*

Dum Alexander Pontifex hoc eodem anno millesimo ducentesimo sexagesimo Anagniæ ageret, diuturnis Romanorum precibus victus, postquam repetitis monitis Bononienses ad reddendos Romanorum obsides, quos, ut num. XXIV diximus, apud se etiam mortuo Brancaleone retinebant, adducere non potuisset, vim sibi adhibendam existimans, eis Sacra & Gymnasium interdixit. Quorum detrimentum ipsi diu ferre non sustinentes, postero anno Legatis missis ad Pontificem, se obsides dimissuros ostenderunt, atque ita remissionem rerum interdictarum obtinuerunt. Hæc ex Sigonio lib. 19.

XXXIV. *Dispensat cum filio & filiabus nothis Regis Bohemiæ.*

Othocarus Bohemiæ Rex, quem Raynaldus Premislaum etiam vocatum asserit, Nicolaum filium, ac filias duas ex quadam pellice Austria susceperat, & Nicolaum Opaviæ Ducem creaverat. Petiit autem ab Alexandro Papa, ut tam dictum filium, quam filias publica munera, honores & principatus gerere permitteret, quod & obtinuit. Cùm autem postea Alexander accepisset, proceres inde vereri, ne Nicolaus in regni successionem venturus esset, eò quòd Rex tum adhuc legitima prole careret, misso ad eum Bernardo, sive Berardo Apostolicæ Sedis Scriptore, significavit nunquam se quid tale cogitasse, ac Regi contestatus est Epistolâ 125 lib. 6, ne aliquando id in animum induceret: *Ecce Apostolicas*, inquit, *super hujusmodi dispensatione literas per dilectum filium Magistrum Berardum de Furcon Scriptorem nostrum latorem præsentium tuæ magnitudini* (Regem alloquitur Pontifex) *destinamus. Verùm tamen scire te volumus, quòd nequaquam nostræ intentionis extitit, quòd idem Nicolaus, vel dictæ filiæ, aut aliqua ex eis per hujusmodi literas, seu earum prætextu obtinere, vel habere possint regnum Bohemiæ, vel ejusdem regni Regiam dignitatem, aut succedere in eisdem. Prædictum autem Scriptorem ideo ad tuam duximus præsentiam transmittendum, ut hujusmodi intentionem nostram tibi apertè prædicet, & hæc omnia coram te ex parte nostra publicè protestetur. Dat. Anagniæ XII Kal. Novembris anno VI*, ideoque anno 1260. Extat hæc Epistola apud Raynaldum nu. 21.

XXXV. *Pragensi & Olomucensi Episcopis ejusdem Regis inunctionem permittit.*

Quia verò idem Bohemiæ Rex dignitatis Regiæ ornamenta nondum acceperat, & Wernerus Moguntinus Archiepiscopus, qui Gerardo defuncto successerat, ut scribit Serarius Rerum Moguntinarum lib. 5, ad quem Reges Bohemiæ sacra unctione perungendi jus spectabat, necdum auctoritate Apostolica confirmatus fuerat, Pontificem consulit Othocarus, ut decerneret à quibus Regiæ inunctionis solemnia peragenda forent. Pontifex autem Pragensi & Olomucensi Episcopis, ut vocatâ Præsulum coronâ, Apostolicâ auctoritate Othocarum inunctione Regia linirent, mandavit diplomate dato *Anagniæ III Non. Octob. anno VI*, quod extat apud eundem Raynaldum num. 17, & seqq. quo tamen sancivit, nihil inde detrahi juribus Ecclesiæ Moguntinæ.

XXXVI. *Romæ & postea Viterbii Concilium indicit.*

Eodem anno 1260, vel potius 1261 ineunte, Tartari, qui Belam Hungariæ Regem solicitaverant, ut societatem cum ipsis iniret, ac filiam Tartarici regni hæredi desponderet, ut num. XXIX vidimus, in Hungariam irruptionem fecère. Sed Deus attriti toties populi sui miseratus, victoriam ad Christianos convertit: fusique sunt magna strage Tartari, atque ad quinquaginta duo millia cæsi, ut scribit Westmonasteriensis ad annum 1261. *Alexander Papa*, inquit, *cum decrevisset Concilium suum Generale in quindena Paschæ* (anni 1261) *audito tandem vicinjore incursu Tartarorum in terras Christianorum, prædictum suum distulit decretum. Postea verò audiens prædictos Tartaros usque ad LII millia in Hungaria trucidatos, timensque residuos sibi ceterisque Christianis in brevi nocituros, summoneri fecit omnes Prælatos transalpinos & viciniores ut circa festum Apostolorum Petri & Pauli Romæ conveniant, provisuri qualiter dictis inimicis resistant.* Sed postea mutato consilio, Pontificem Concilium illud Viterbii in octava Apostolorum Petri & Pauli indixisse, scribit Stero ad eundem annum 1261. Concilii mutandi causam aperiunt Blondus, Platina & alii, ut nempe facilius, paci inter Venetos & Genuenses, acrius inter se cum maximo Reipublicæ Christianæ detrimento decertantes, conciliandæ prospiceret.

XXXVII. *Curat Concilia ubique celebrari pro auxilio contra Tartaros.*

Cùm verò idem Pontifex accepisset Tartaros excursione facta, Saracenos vicisse, Armeniam, Tripolim & Damascum, Alapiam ac terras alias subjugasse, & tam Acconi civitati, quàm universæ Christianæ rei in Syria periculum imminere, eodem anno, inquit Stero ad annum 1261, *Alexander Papa direxit literas Regibus &*

Ducibus, Archiepiscopis & Episcopis, & universis Principibus Christianis, hortando ipsos, ut contra horrendam rabiem Tartarorum consiliis & armis se præmunire deberent: nam iidem Tartari, devictis jam & deletis omnibus Regibus & regnis Saracenorum in partibus transmarinis, Antiochiæ & aliis Christianorum terris, terrorem tam validum incusserunt, ut ad dictos Papam & Reges supplices & frequentes literas dirigerent pro succursu. Hortante itaque Alexandro Papa Parisiis dominica Passionis celebratum esse Concilium testatur Nangius tam in Chronico, quàm in Vita Sancti Ludovici Regis. Celebrata esse eodem anno Concilia Moguntiæ ab Archiepiscopo Wernero, & alibi ab aliis Archiepiscopis, *jubente Papa Alexandro contra Tartaros, ut per verbum crucis, & orationes fidelium, inimicis Ecclesiæ resisterent*, scribit Siffridus Presbyter in Epitome. Quod & factum post Pascha in Anglia asserit Westmonasteriensis.

XXXVIII. *Moritur Viterbii & ibidem tumulatur.* Alexander itaque Pontifex cùm Anagniâ Viterbium, tum Concilium celebraturus, tum pacem inter Venetos, & Genuenses compositurus accessisset, post turbulentas Italiæ vicissitudines, sed in medio tantarum calamitatum rectè prudenterque gubernatâ Ecclesiâ, tædio animi ob ingruentia mala, odiaque funesta Christianorum, quæ in dies videbat augeri, ibidem vitæ finem posuit eodem anno millesimo ducentesimo sexagesimo primo, die vigesima quinta mensis Maii, ut disertè scribit Stero in Annalibus ad eundem annum: *Unde cùm super hoc negotio*, inquit, *Concilium in Octava Apostolorum Petri & Pauli habendum Viterbii indixisset, ipse VIII Kalend. Junii diem clausit extremum.* Idem habet Westmonasteriensis ad eundem annum: *In festo S. Urbani Papæ & Martyris, quod fuit VIII Kal. Junii, obiit Papa Alexander.* Iisdem anno & die obiisse Viterbii Alexandrum, scribunt etiam Nangius in gestis S. Ludovici & Ptolomæus Lucensis Hist. Eccles. lib. 22 cap. 16. *Anno*, inquit Nangius, *MCCLXI in festo S. Urbani Papæ obiit apud Viterbium Alexander Papa.* Nangio consentit Ptolomæus Lucensis: *Alexander moritur in festo S. Urbani octavo Kalend. Junii, ut communiter Historici tradunt, & hoc apud Viterbium, & in Ecclesia Sancti Laurentii honorificè sepelitur.* Mattinus denique Polonus Alexandrum Viterbii mortuum, & in Ecclesia Sancti Laurentii sepultum etiam asserit: *Hic moritur Viterbii, & in Ecclesia Sancti Laurentii tumulatur.*

XXXIX. *Ejus elogium.* Præter ea quæ de Alexandro Papa retulimus, prædicatur ab eodem Ptolomæo Lucensi laudato, tanquam Pontifex magna humilitate & pietate præditus: *Hic Pontifex*, ait, *hanc famam habuit, quòd fuerit vir magnæ humilitatis & pietatis. Unde tradunt Historici, quòd fuerit Episcopus Ostiensis, & interdum ibat Ostiam & Velletrum, ibique prædicabat verbum Dei, vel coram se prædicari faciebat, ibidemque suis Clericis Ordines conferebat, & in causis subditorum suorum assistebat secundùm decentiam sui status .... pauperes Religiosos multùm fovit*, sed præ omnibus Minores, quorum ante Pontificatum protectorem egit, & in ipso Pontificatu sedulam curam gessit, præter se nulli hunc fidens Ordinem, quantumvis ex Regulæ præcepto Cardinalem petierint Fratres in protectorem. Unde neque illi prorsus ingrati, inquit Wadingus, aut tot beneficiorum immemores, qui generali condito statuto præceperunt de tanto Pontifice ferias agi, ejusque exsequias celebrari quotannis in vigilia translationis beati Francisci, prout videre est in Constitutionibus antiquis Ordinis in fine. Ejus itidem doctrinam prædicat idem Ptolomæus Lucensis, qui post laudata verba subdit: *Decretales multas fecit, quæ in sexto Libro diversis titulis continentur.*

XL. *Ejus sanctio de precibus fundendis pro Pontificibus & Cardinalibus defunctis.* Pietatis Alexandri IV insigne monumentum extat in Cæremoniali Romano, quod manuscriptum asservari in Bibliotheca Vaticana num. 4737 asserit Raynaldus in Addendis Tomi tertii Annalium suorum, quo animæ suæ, ac successorum Pontificum & Cardinalium obeuntium animabus consuluit. Statuit enim anniversarium Romanæ Ecclesiæ Pontificum & Cardinalium obeuntium, Nonis Septembris annis singulis, vesperis & vigiliis pro defunctis cum novem lectionibus solemniter celebrandum. Quo die ipse Romanus Pontifex Missam pro defunctis solemniter celebraret: ipsa die ducentos pauperes reficeret, & viginti quinque quilibet Cardinalis: necnon Pontifex ducentas missas faceret celebrari. Ordinavit etiam, ut cùm Romanum Antistitem vitâ migrare contigerit, die defunctionis ipsius Cardinales solemniter pro defunctis celebrent, & esum quinquaginta pauperibus pro anima defuncti Pontificis, Cardinalis quilibet administret, & Missas totidem pro defunctis faciant postmodum decantari. Tandem ordinavit, ut Cardinali obeunte, tam idem Summus Pontifex, quàm Cardinales in capellis suis cantent solemniter pro defunctis, & Pontifex ducentos pauperes pro ejus anima pascat, & viginti quinque quilibet Cardinalis: imò & ipse Papa Missas pro defunctis ducentas, ac viginti quinque Cardinalis quilibet postmodùm faciat celebrari.

XLI. *Nullum toto sui Pontificatus tempore Cardinalem creavit, & quare.* Licèt Alexander IV annos sex, menses quinque, dies tredecim, numerando à die suæ electionis, Romanam Ecclesiam rexerit, nullum tamen Cardinalem crea-

vit,

ſuit, ea ratione, inquit Monachus Paduanus hujus temporis Auctor lib. 5 sui Chronici, quoniam cùm nonnulli Cardinalium ædificare Sion in ſanguinibus affectarent, quidam verò vellent viros idoneos promovere, ipſe licèt haberet plenitudinem poteſtatis, quòd tamen eſſet pacis & concordiæ ſtudioſiſſimus, ne quid inde turbarum inter eos oriretur, maluit ab omni promotione abſtinere. Nutat ergo fides Martyrologii Benedictini, Chronici parvi Vallis Umbroſæ, & Arnoldi Wion. in Ligno Vitæ, aſſerentium B. Theſaurum Beccariam Generalem totius Ordinis Vallis Umbroſæ ab Alexandro IV Cardinalem creatum ſuiſſe. Certè de Beccariæ Cardinalaru nihil Joannes Villanius, nihil Raphael Volaterranus, nihil alii multi illius ævi Scriptores, & Ciaconius poſt Panvinium, nullum ab Alexandro creatum Cardinalem rectè ſcripſit. Quod attinet ad Henricum Oſtienſem, quem Platina ab eodem Pontifice purpurâ decoratum ait, hic non ab Alexandro, ſed ab ejus ſucceſſore Urbano IV. dictus eſt Cardinalis, ut tradit Theodoricus Vallicolor Auctor æqualis in Vita ejuſdem Urbani apud Papirium Maſſonum lib. 5, & aſſerit ipſemet Urbanus literis Ludovico Franciæ Regi ſcriptis *apud Urbem-veterem XII Kalendas Novembris* anni 1263, in quibus ait apud Raynaldum eo anno num. 49 ſe Narbonenſem Epiſcopum ad Sabinenſis, & Ebredunenſem ad Oſtienſis Eccleſiarum regimen evexiſſe. Ebredunenſis autem ille Archiepiſcopus eſt Henricus ille, qui dictus eſt poſtea Cardinalis Oſtienſis, ut omnes norunt.

URBANUS IV *Pontif. CLXXXII.*

Anno Domini MCCLXI.

I. *Urbanus IV eligitur Pontifex.*

RE centes omnes Scriptores poſt Panvinium affirmant, mortuo Alexandro IV, qui nullos Cardinales creaverat, ſuperfuiſſe tantùm novem, ex quibus unus, ſcilicet Stephanus Hungarus Epiſcopus Præneſtinus abſens erat in Hungaria. Ciaconius tamen, qui hanc ſententiam ſequitur, poſtea illum eundem Stephanum numerat inter illos octo, qui Urbanum IV elegére, quod veriſſimum eſſe mox oſtendemus. In tam parvo Cardinalium numero ingentes de Pontificatu conrenriones emersére, quæ ultra tertium menſem electionem protraxerunt. Longioris hujus moræ cauſam in muruam Cardinalium invidiam, ob quam extra ſacrum Collegium quæſirus ſit Pontifex, refert Sicularum rerum Scriptor anonymus apud Raynaldum anno 1261 num 7. *Papali curia*, inquit, *morante Viterbii, ibique Alexandro IV Summo Pontifice viam univerſæ carnis ingreſſo, dum collegium Cardinalium, in quibus velut in montibus ſanctis Eccleſiæ fundamenta ſunt poſita, habere incœperunt de paſtoris ſubſtitutione tractatum, cùm inter eos, vertiginis ſpiritu & invidiæ livore ſuffuſo non poſſent in aliquo de gremio convenire, contigit quòd Jeroſolymitanus Patriarcha, natione Burgundus* (legendum, Trecenſis) *qui tunc ad Curiam ipſam pro Eccleſiæ ſuæ promovendis negotiis acceſſerat, concorditer ad apicem Apoſtolicæ dignitatis aſſumptus ſit. Itaque factus de petitore conceſſor, de ſubdito dominus, de filio pater, Papa Urbanus IV meruit nominari.* Ideo autem Urbani nomen ſumpſit, quia, ut ſcribit Gregorius Bajocenſis Decanus mox laudandus, *deceſſor ejus Alexander Papa quartus in feſto Beati Urbani Martyris obiit.* Ejus electionis diem Panvinius aſſignavit vigeſimum nonum menſis Auguſti, & quidem rectè; nam præterquamquod Martinus Polonus in Chronico ſcribit, ceſſaſſe Sedem *menſibus tribus, diebus quatuor*, à die 25 Maii, quo obiit Alexander, numerandis, Longinus in Hiſt. Poloniæ lib. 7 Urbanum renunciatum Pontificem tradit, in Sancti Joannis Baptiſtæ decollationis die feſto, qui in diem 29 Auguſti incidit.

II. *Ab eo tantum Cardinalibus.*

Theodoricus Vallicolor Poeta, qui ſtudio Antheri ſeu Ancheri, filii fratris Urbani, à patruo tituli Sanctæ Praxedis Presbyteri Cardinalis creati, hujus Pontificis Vitam carmine exaravit, octo Cardinalium, duorum nimirum Epiſcoporum, totidem Presbyterorum, & quatuor Diaconorum, qui ipſum elegére, nomina, patriam, ac titulos; tum mutua diſſidia percenſet apud Papirium Maſſonum in Vitis Pontificum Romanorum.

Urbani feſto naturæ debita ſolvit
Quartus Alexander ſummus in Orbe pater.
Unde pater mundi ſolùm pendebat in octo
Fratribus, ipſorum nomina ſcire potes.
Iſti Pontifices prior Oddo, Stephanus alter,
Gallicus ille fuit, Hungarus alter erat.
Totque Sacerdotes: genuiſſe Sabandia primũ
dicitur Hugonem, qui Jacobita fuit.
Alter quem fovit Ciſtercius Ordo Joannes
nomine, natale Anglia terra ſibi.
Iſti Levitæ Richardus & Octavianus,
Hic aberat mundi fata ſequente patre,

Roma-

Romanus patria tersus Levita Joannes,
Othobonus quartus Janua terra fibi;
Sanguine progenitus præclaro fulsit uterque:
Hi sunt qui poterant octo patrare patrem.
Sed quia diversi censent diversa, voluntas
Horum non potuit accelerare patrem.
Sic opifex rerum tantas in idonea lites
Tempora distulerat, cuncta futura sciens.

III. *Urbani gemini, patria & munera ante Pontificatum.*

Ex eodem Poeta, & ex Gregorio Decano Bajocensis Ecclesiæ, qui ejusdem Antheri Cardinalis precibus Vitam Urbani soluta oratione elucubravit, habemus Urbanum, Jacobum ante Pontificatum, patriâ Trecensem fuisse; primùm Laudunensem, inde Leodiensem Archidiaconum; postea Episcopum Virdunensem, demum Patriarcham Jerosolymitanum creatum, & interea legatione Apostolica in partibus Septentrionalibus & Orientalibus egregiè functum, quibus gradibus ad summi Pontificatûs apicem pervenit. Licèt autem uterque Auctor parentum conditionem silentio premat, eam tamen humilem & obscuram fuisse ajunt, & Sanctus Antoninus 3 part. tit. 19 cap. 13 eum natum dicit patre futore veteramentorum: *Etsi infimæ*, inquit, *conditionis fuit secundùm sæculi vanitatem, quia filius pauperculi refarcientis sotulares in Francia, nobilissimus tamen sapientia, & virtutibus*. Quidam eum vocatum fuisse volunt Jacobum *Pantaleonem*, alii Jacobum *de Curtopalatio*, patrisque fuisse cognomen Pantaleonis; sed quidquid sit, legimus apud Philippum Bergomensem lib. 13, & apud Bernardinum Corium part. 2, quòd cùm ipsi aliquando viles natales objecissent, præclarè respondisse, *Virum non nasci, sed virtute fieri nobilem*.

IV. *Ejus consecratio & coronatio.*

Urbanus die vigesima nona Augusti renunciatus Pontifex, coronatus est die quarta mensis Septembris, ut tradunt Panvinius, & Ciaconius, quos immeritò reprehendit Wadingus in Annalibus Minorum ad annum 1261 num. 5, ubi deceptus corrupta die Epistolæ, quam citat, scriptæ ab Urbano Kalendis Martii anni 1262 ad denunciandam omnibus Ecclesiasticis suam electionem, in qua ait, se eam Epistolam mittere *ante solemnia consecrationis* suæ, existimat coronationem ejus dilatam esse per sex & amplius menses. Cùm enim, inquit Spondanus, constet electionem contigisse mense Augusti, quid opus erat eandem denunciare Kalendis Martii anni sequentis, cum eâdem Epistolâ disertè Pontifex ipse dicat, se *festinam* de fui in locum Alexandri substitutione *certitudinem sine aliqua dilatione* dare voluisse, quasi magna fuerit festinatio, eam post sex solidos ab electione menses denunciare; quando vel jam fama volante ultimis finibus terræ nota esse debuit? Hæc Spondani conjectura ex eo certa redditur, quòd apud Raynaldum ad eundem annum nu. 20 extent literæ encyclicæ ejusdem Pontificis *Archiepiscopo Remensi & suffraganeis ejus* de sua electione, datæ *Viterbii mense Septembri anno I*, quo ideo mense coronatus fuit, easque literas jam coronatus scripsit; cùm in iis non dicat, sicut in Epistola à Wadingo relata, se eam scribere *ante solemnia consecrationis*. Ipsum autem coronatum die quarta Septembris, ut tradunt Panvinius & Ciaconius, ex eo eruo, quòd Westmonasteriensis scribit, à morte Alexandri cessasse Romanum Pontificatum *tribus mensibus, & binis circiter hebdomadis*, quot revera interjiciuntur inter diem 25 Maii Alexandri emortualem, & diem quartum Septembris, quo coronatus est Urbanus, sunt enim tres menses integri, hebdomada una, & dies tres vel quatuor, quos unius *circiter* hebdomadæ nomine intelligit Westmonasteriensis. His adde anno 1261 diem quartum mensis Septembris dominicalem fuisse, cùm litera B in cursu fuerit, & consecrationes, seu benedictiones, qualis fuit consecratio Urbani, qui jam Episcopus erat, de more die dominica factas certum est & indubitatum. Id confirmatur ex Theodorico Vallicolore; hic enim postquam dixit, Urbanum electum Pontificem, quod ex dictis contigit, die 29 Augusti, die Lunæ, ejus coronationem factam ponit *domini sub luce sequente*, ideft dominica die subsequente, quam vocat lucem seu diem domini:

Interea domini sub luce sequente corona
Imponitur capiti Regia, more Patrum.

Licèt enim coronatio diversa esset à benedictione, seu consecratione, fiebat tamen statim post consecrationem seu benedictionem, ut alibi diximus, & aliquando à scriptoribus confundebatur cum consecratione, præsertim cùm aliquis, jam ante Episcopus, eligebatur in Summum Pontificem.

V. *Nomen Pontificis non imprimebatur sigillo ante consecrationem.*

Illud tamen ex relata à Wadingo Epistola Marinus Ebulus Archiepiscopus Capuanus & S. R. Ecclesiæ Vicecancellarius in formulario lib. 2, tit. de elect. Rom. Pontif. non male observavit, ut scribit Spondanus, haud consuevisse Pontifices ante consecrationem nomen suum bullis seu sigillis apponere. Siquidem in ea scribit Pontifex: *De hoc autem, quòd bulla sine impressione nostri nominis est appensa præsentibus, vestra exinde non miretur devotio; sed potius gratuletur maximè, cùm nos vestris desideriis occurrentes, vobis easdem literas ante solemnia consecrationis nostræ miserimus, infra quæ usus bullæ cum impressione nominis non habetur*; ubi verò consecrationis insignia assecutus fuerit, citò se literas perfectæ bullæ appensione munitas datu-

rum pollicetur. Quales, inquit Spondanus, in eodem, fine dubio, Marino Ebulo, fuerunt quas postridie suæ consecrationis, nempe nonis Septembris, imprimis ad S. Ludovicum Francorum Regem, Remensemque Archiepiscopum & suffraganeos ejus, itemque ad reliquos Principes Christianos & Prælatos Ecclesiarum de assumptione sua literas dedit, orationes omnium pro optimo Pontificatus regimine postulans. Quales etiam dedisse reperitur apud Marinum Ebulum ibidem ad Agnetem sororem suam Monialem Clarissam monasterii montis Lucidi juxta Perusium. Literæ tamen Urbani, ut jam dixi, ad Remensem Archiepiscopum non dicuntur datæ *Nonis Septembris*, ut ex Marino refert Spondanus, sed mense Septembri. Wadingus pariter Epistolam citatam dicit se exscripsisse ex ejusdem Marini Ebulensis loco laudato. Refert etiam literas Pontificis ad Agnetem sororem suam Clarissam, sed fine ulla temporis nota; & Raynaldus, qui easdem ad Agnetem literas recitat num. 16 sicut Wadingus, ait sibi scrupulum animo hærere, eas non ad Urbanum, sed ad Clementem IV spectare; cùm inter Clementis literas inserantur in formulario Marini Ebuli, idque styli rationem innuere. Verùm hic scrupulus ex ejus animo avulsus & eradicatus fuisset, si advertisset verba in iis literis contenta: *Significanda tibi hæc quidem fuerunt...... quæ sola ex animo, tanquam proximior nobis præ ceteris in domino & in carne*; Agnes enim non potuisset dici *sola proximior carne* Clementi IV, qui duas filias habebat cùm dictus est Pontifex, quæ ipsi consequenter *proximiores carne* erant, quàm fuisset Agnes soror.

VI. *Urbanus Ludovicum Franciæ Regem privilegio exornat.* Non multò postquam coronatus est Pontifex Urbanus, natalis soli non immemor, etiam non requisitus, prædecessorum vestigia sequens, qui Reges Franciæ, utpote speciales defensores fidei & libertatis Ecclesiasticæ, fuerant prosecuti, Sanctum Ludovicum Regem diligentius honorare volens, eidem Regi, & eis, qui cum illo dedicationi alicujus Ecclesiæ, vel capellæ, vel altaris interessent, verè pœnitentibus & confessis, unius anni & quadraginta dierum indulgentiam concessit literis datis *Viterbii XI Kal. Decembris, Pontificatûs sui anno primo*. Aliisque literis ibidem datis *XIII Kal. Januarii* ejusdem anni, eandem indulgentiam concessit Philippo ejusdem Regis primogenito. Utræque literæ extant apud Duchesnium Tomo 5 pag. 418, & seq. ubi etiam referuntur aliæ, de quibus locuti sumus in Innocentio IV num. XLIX, quibus indulgentias tribuit orantibus pro Rege & regno Franciæ.

VII. *Septem Cardinales creat.* Cùm Alexander IV toto sui Pontificatûs tempore neminem purpurâ donasset, ideoque valde imminutus esset Cardinalium numerus, Urbanus IV quarto à sua electione mense, in jejuniis nempe quatuor Temporum mensis Decembris ejusdem anni 1261 illum ampliavit, & septem *præclaros viros vitâ & scientiâ*, ad tam Sanctum Collegium promovit, ut scribit Monachus Paduanus in Chronico lib.3, & Gregorius Decanus Bajocensis, Urbani vitæ scriptor asserit, primam illam promotionem ab Urbano factam mense Decembri. Horum septem Cardinalium nomina recenset Theodoricus Vallicolor apud Papirium Massonum:

Sane cùm dicti fratres à cardine pauci
Essent, bis sedem multiplicare placet.
Vera salus ubi consilium: quare pater istos
Conjunxit lateri, cum fuit ordo prior.
Isti Pontifices Radulphus, hic Ebroicensis
Præsul consiliis mortibus aptus erat.
Huic Archipræsul Narbonæ nomine Guido,
Qui successit et sæcula jure regens.
Presbyteri bini Simon Paduanus: & alter
Simon, cui patria Gallica terra fuit.
Hi tres Levitæ Gotifredus, Jacobusque,
Tertius Hubertus, clarus uterque fuit.
Atratum primum genuit, Sabella secundum,
Alter Lombardus nomine stirpe potens.
Continuit fratres hos prima creatio septem,
Altera tot, quorum nomina cerne loca.

Cùm hos septem Cardinales in prima promotione creasset Urbanus, & nonnullæ de Simone Paduano Canonico querelæ ad Apostolicam Sedem delatæ essent, sanxit Urbanus, ut antequam in Presbyterum promotus esset, *nec capellum rubeum*, nec *alia Cardinalatûs insignia* gestaret, nec consiliis Cardinalium se immisceret, aliosve attributos redditus ad se derivaret, literis *Dat. Viterbii V Idus Januarii anno I*; elapsoque deinde mense, nempe *VII Idus Februarii*, alias literas de ejus causa cognoscenda dedit: utræque literæ extant in additionibus Victorelli ad Ciaconium. Sed omnes tandem difficultates, quas ejus gloriæ æmuli concitarant, superatas, colligitur non solùm ex Monacho Paravino, & ex Theodorico Vallicolore mox laudato, sed etiam ex diplomate quodam à Raynaldo anno 1263 num. 90 relato, & dato in favorem monasterii S. Mariæ in insula Pomposia, cui duo ejus nominis presbyteri Cardinales subscripsére, Simon nempe Paduanus tit. S. Martini, quem pluribus postea ditionis Ecclesiasticæ provinciis Urbanus IV amplissima potestate præfecit, & Simon à Bria Presbyter Cardinalis tit. S. Cæciliæ, qui postea Pontifex fuit sub Martini IV nomine. Perperam tamen idem Raynaldus anno 1262 num. 52 fine teste dicit, corrigendum Theodoricum Vallicolorem, in eo quòd scribit, Guidonem Ar-

SÆC. XIII. URBAN. IV. Archiepiſcopum Narbonenſem, qui in Pontificatu Clementis IV nomen fortitus eſt, in prima creatione Cardinalium purpura donatum. Ex eo forſan in errorem inductus eſt Raynaldus, quòd in literis Urbani, quas refert num. 45 & ſeqq. Ludovico Franciæ Regi datis eo anno *apud Urbem veterem XII Kalend. Novembris anno II*, quibus Guidonem Narbonenſem, & Henricum Ebredunenſem Archiepiſcopos ad Romanam Curiam vocat, Pontifex dicat, ſe Narbonenſem ad Sabinenſis, & Ebredunenſem ad Oſtienſis Eccleſiarum regimen evocaſse; verùm id non eſt ita intelligendum, ut eosdem in eadem promotione Cardinales creaverit, ſed Archiepiſcopum Narbonenſem in prima, Ebredunenſem verò in ſecunda Cardinalem crearit, quæ ſecunda, ut ſtatim oſtendo, menſe Majo ejusdem anni 1262 facta eſt.

VIII. *Tum alios ſeptem.* Gregorius Decanus Bajocenſis in Vita Urbani apud Papitium Maſsonum, duas Urbani promotiones memorat, in quibus dicit creatos eſse quatuordecim Cardinales, *unam in Decembri, aliam in Maji menſibus*, quod neceſsariò intelligendum eſt de menſe Majo anni 1262, cum menſe Octobri ejuſdem anni Urbanus in laudatis ad S. Ludovicum Regem literis, dicat ſe jam Henricum Ebredunenſem ad Oſtienſem Epiſcopatum evexiſse, qui tamen in omnium ferè ſententia, creatus eſt Cardinalis Oſtienſis in ſecunda promotione. Theodoricus Vallicolor poſtquam ſuperioribus verſibus memoravit ſeptem Cardinales primæ ordinationis, alios ſeptem ſecundæ itidem memorat, inter quos primum locum obtinet Henricus Ebredunenſis Archiepiſcopus.

Ebredunenſis tunc Archiepiſcopus hic ſit
Præſul, & Henricus nomine dictus erat.
Hujus contulerat prædicto Pontificatum
Hugoni Papa, qui bene ceſſit ei.
Hinc Sacerdotes, Ancherus in urbe Treceenſi
Progenitus Papæ ſanguine, corde nepos.
Burgundus patriâ fuit & Ciſtercius Abbas
Alter promotus, Guidoque nomen ei.
Hujus enim titulum retinebat primò Joannes,
Præſul de Portu poſtea factus adeſt.
Guillelmus Remis tunc Archilevita, Decanus
Landuni factus, tertius inter eos. (duoque
Hannibal huic quartus, genuit quem Roma,
Levitæ: qui ſint carmina noſtra docent.
Jordanū genuit urbs Trecarum, atque Mathæū
Roma, tot Urbanus fecit in orbe patres.

Hæc paulò fuſius tractata ad illuſtrationem Hiſtoriæ Cardinalium, Ciaconius enim Henricum Oſtienſem Cardinalem creatum dicit in prima creatione contra diſertum Theodorici Vallicoloris tunc viventis, & juſſu Ancheri Urbani nepotis in ſecunda promotione cum dicto Henrico Cardinalis creati ſcribentis teſtimonium. Secundam itidem illam promotionem factam putant Ciaconius, Frizonius, & alii menſe Decembri anni 1263 contra quod ſcripſit, eodem Cardinali Anchero præcipiente, Gregorius Decanus Bajocenſis, qui cum hanc promotionem factam dicat *menſe Majo*, intelligendus eſt de anno 1262, ut evincitur ex laudatis Urbani ad S. Ludovicum Regem literis. Quæ promotio cùm facta de more cenſeri debeat, in jejunio quatuor Temporum, neceſsariò connecti debet cum die trigeſima prima Maji; quæ anno 1262 concurrebat cum feria quarta quatuor Temporum, cùm Paſcha celebratum fuerit die nona Aprilis. Ille porrò Archiepiſcopus Ebredunenſis dicitur Henricus de Seguſio a Patriæ nomine in Allobrogibus, & *Splendor juris* denominatus eſt, interque alia ingenii monumenta Auctor fuit celebris Summæ, quæ vulgò Oſtienſis dicitur, quia Henricus ab Urbano factus eſt Epiſcopus Oſtienſis.

IX. *Crucem in Manfredum prædicari jubet.* Anno milleſimo ducenteſimo ſexageſimo ſecundo Urbanus Pontifex, ad Italiam ab armis & machinationibus Manfredi Siculi, hoſtis Eccleſiæ liberandam, animum adjiciens, poſtquam nec nunciis, nec minis, nec ditis aliquid ſe profeciſse animadvertit, crucem in eum ubique prædicari juſſit. Ad quod bellum plurimi in Italia, ipſoque etiam regno Apuliæ, auctore Rogerio San-Severino præcipuo exortorum capite, excitati, arma pro Eccleſia ſumpſerunt. Miſit verò etiam in Gallias Legatum Pontifex ad Regem, tanquam ad defenſionis ſuæ dexteram, ut loquitur Nangius, indeque validæ mox copiæ Crucesignatorum acceſserunt, ducibus Guidone Epiſcopo Autiſſiodorenſi, Richardo Comite Vindocinenſi, & Roberto filio Comitis Flandriæ; quæ cùm Theutonicos, ceteroſque Manfredianos, in Lombardia tranſitum impedire conantes, facile fregiſsent, inde Viterbium nullo obice ad Pontificem pervenerunt, à quo accepta benedictione, Saracenorum exercitum, quem Manfredus in agrum Spoletinum, & Campaniam immiſerat, ex iis provinciis nullo negotio expulerunt.

X. *Urbem veterem ſubdit.* Sed inter hæc tumultuantibus denuò Romanis, iidem Crucesignati revocati à Pontifice ad defenſionem ceterarum terrarum Eccleſiæ, paulo poſt defectu ſtipendiorum ad ſua ſeſe receperunt; & Manfredus ab Eccleſiæ rebellibus evocatus, quorum etiam nonnulli ipſum Pontificem ei in manus tradere promiſerant, cum ſolis tamen Saracenis ire ſtatuit; recuſante nobilitate, etiamque illa quæ ab ipſo pro tuitione regni ſtabat, terras Eccleſiæ invadere. A cujus furore ſibi timens Pontifex, Viterbio Urbem-veterem, quam *Orvietum* vulgo dicunt, Tuſciæ civitatem ditio-

ditionis Pontificiæ, aspectu & securitate conspicuam, quinquaginta milliaribus Româ distantem secessit, ibique diu cum Cardinalibus mansit, & ferè usque ad mortem. Tractantur hæc omnia fusè à Sumontio in Hist. Neapol. lib. 2 ex Juvenatio ejus temporis Auctore, aliisque posterioribus, in quibus sunt Villanius, Blondus, Platina & Panvinius.

XI. *S. Richardum Cicestrensem Episc. canonizat.*

Sed cùm maximam partem hujus anni 1262 Viterbii manserit Urbanus Pontifex, narranda sunt quæ contigerunt, antequam ex ea urbe recederet. Et primò quidem diplomate dato *Viterbii X Kal. Martii, Pontificatûs anno I.*, Cœlitum catalogo aggregavit Sanctum Richardum Cicestrensem Episcopum, cujus miraculorum gloria cùm latè pervagata esset post ejus mortem, quæ, ut scribit Parisius, quarto Nonas Aprilis anno 1253 contigit, Angliæ Regis, Procerumque precibus adductus Alexander IV, Wigorniensi Episcopo, aliisque, ut res ejus admirandas in examen adducerent, in mandatis dederat, diplomate dato *Anagniæ X Kal. Julii, anno II* Pontificatûs, anno scilicet 1256. Inter ceteras Richardi virtutes, eum mira corporis integritate extitisse refert Urbanus in diplomate Pontificio, quod extat Bullarii Tomo I Urbani IV Constitut. 3, atque ita in suscepto consilio constantem fuisse, ut cùm frater ejus, ut ipsum ad prænobilis puellæ conjugium adduceret, primogenituræ jura & patrimonium in eum refundere curaret, nunquam inflecti, ac blandientis voluptatis illecebris, bonorumque ostentatione subornari potuerit. Sancto Edmundo Cantuariensi Archiepiscopo adjutor fuit in administratione Ecclesiæ suæ, creatus postea Episcopus Cicestrensis in eadem Anglia, egregiis virtutibus & miraculis coruscavit, quæ Radulphus Cicestrensis duobus libris, unà cum ceteris ejus rebus gestis est prosecutus: illa verò in arctum ab incerto Auctore recollecta Surius die tertia Aprilis in lucem edidit. Bollandiani verò ad eundem diem duplicem S. Richardi vitam edidére, nempè eam, quam Surius edidit, & aliam ex Joanne Capgravio acceptam, cujus auctor est anonymus. Richardi meminit Martyrologium Romanum ad eundem diem.

XII. *Aragoniæ Regem ab affinitate cum Manfredo avocare conatur.*

Interea Manfredus considerans quanto in periculo res suæ essent, cum Jacobo Aragonum Rege per Legatos egit de filia sua Constantia, quam ex Beatrice filia Amedei III Sabaudiæ Comitis susceperat, cum Petro ejus primogenito matrimonio conjungenda, petiitque ut ipsum cum Pontifice Urbano conciliaret. Jacobus per istiusmodi affinitatem in regni Siculi spem erectus, quòd Manfredus, qui illud invasexat, mascula prole careret; ne Pontificis in eum excommunicationes impedimento essent tam commodo sibi, filioque mattimonio, Legatos ad Pontificem misit, atque inter eum Raymundum Pennafortium Ordinis Prædicatorum, virum prudentem, eruditum & sanctum, qui pro ea auctoritate qua valebat maxima, Pontificem cum Manfredo reconciliaret. Sed nihil Pontifex de sententia remittens, non solùm quæ Rex Aragonum petiit, abnuit, verùm etiam quantum potuit enisus est, ut Regem à conjunctione istiusmodi hominis, perdidi, impii, execrati, hostis Ecclesiæ, atque perduellis avocaret, atque deterreret, prolixis literis ad eum datis *Viterbii VI Kal. Maii*, quæ extant apud Raynaldum anno 1262 num. 9 & seqq. Surita tamen, Gomesius, & Mariana scribunt, adductam esse Constantiam Monpellerium, quod tum adhuc Aragonio parebat, ac nuptias omni lætitiæ significatione & ludis celebratas eodem anno 1262 decimo septimo Kalendas Julii.

XIII. *Prohibet Electoribus ne Conradinum Germaniæ Regem eligant.*

Dum hæc in Italia agerentur, in Germania Conradinus, Friderici quondam Imperatoris nepos, Sueviæ Dux, agitabat sibi viam munire Imperio; dum enim contrariis inter se dississi studiis Germaniæ Principes pro Richardo Angliæ Regis fratre, & Alphonso Castellæ Rege, Imperii competitoribus, contenderent, nonnulli Germaniam pacaturos arbitrati sunt, si utroque depulso, ad Conradinum Imperium deferrent. Quæ res cùm vergeret in maximam Ecclesiæ injuriam ac periculum, Premislaus Othocarus Bohemiæ Rex, pro suo in Apostolicam Sedem egregio studio, Urbanum Papam monuit, quid nonnulli Electores molirentur. Urbanus autem renovans prohibitionem ab Alexandro IV decessore suo anno 1256 factam Electoribus Imperii, ne quid tale cogitarent, rescripsit potissimùm Premislao, cujus maxima erat in tota Germania auctoritas, ne unquam Conradinum ad Germaniæ regnum, Imperiumve evehi consentiret. Epistola ejus Registri est 102 libri primi, extatque apud Raynaldum num. 4 & seq. Eadem etiam mandata dedit Epistolâ 107 ejusdem libri Moguntino, Trevirensi, & Coloniensi Electoribus, & Moguntino pariter injunxit, ut coelectoribus denunciaret, ipsos anathematis sententiâ percussum iri, si Conradinum eligerent; omninò inhibens sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, ne ullo unquam tempore, eum vel nominarent, vel eligerent, aut nominari & eligi tolerarent; tum quòd Friderici Ecclesiæ hostis nepos esset, tum ne juribus eorum, qui jam electi fuerant, aliquod præjudicium fieret. Epistola hanc in rem Regi Bohemiæ scripta, data dicitur *Viterbii III Non. Junii anno I*, ideoque

que anno 1262, quo consequenter mense nondum Viterbio Urbemveterem recesserat Urbanus, qui Nonis Junii Viterbio etiam scripsit Regi Franciæ Epistolam, quam refert Raynaldus num. 39, & seqq. Sed cum non multò post Urbemveterem accessisse oportet, cùm eidem Franciæ Regi alteram Epistolam apud eundem Raynaldum num. 45 & seqq. dederit *apud Urbemveterem XII Kal. Novemb. anno II*, ideoque mense Octobri, quo annus II ejus Pontificatus in cursu erat.

XIV. *Jerosolymitana Eccl. Patriarcham præficit.*

Eodem secundo sui Pontificatûs anno, Christi 1262 quinto Idus Decembris Urbanus Ecclesiæ Jerosolymitanæ per ipsius ad Pontificatum assumptionem vacanti, præfecit Patriarcham Guillelmum ex Episcopo Agennensi in Aquitania, quem & de more creavit Legatum Apostolicæ Sedis in Oriente. Extant plures ad illum, aliosque de his Epistolæ in ejus regesto Vaticano, ex quibus etiam cognoscitur, eidem commisisse curam Ecclesiæ Acconensis, tunc pariter pastore carentis per translationem Florentii in sedem Arelatensem, cum facultate exigendi fructus illius tantisper, dum redditus Jerosolymitanæ recuperarentur. Hæc ex Spondano, qui observat, Panvinium scribentem, suffectum esse in locum Urbani Thomam Agni de Lentino Ordinis Prædicatorum ex Archiepiscopo Messanensi, ignorasse istum Guillelmum, cujus brevissimam extitisse sedem, necesse est asserere, quòd in eodem Regesto reperiantur Urbani ad Thomam anno tertio datæ literæ de pace inter Christianos in Syria procuranda, & solemnitate corporis Christi celebranda. De utroque illo Patriarcha ne verbum quidem habet Raynaldus in Annal. Ecclesiast.

XV. *Legatos Cpolim mittit pro unione Eccles. Græca cum Latina.*

Unionem Ecclesiæ Græcæ cum Latina, quam sub Innocentio IV, & Alexandro IV tractatam esse in ejusdem Alexandri Vita superius diximus, iterum sub Urbano IV ardenter expetere visus est Michael Palæologus Græcorum Imperator, qui anno 1261 mense Julio, indictionis quartæ, ut ait Georgius Logotheta in fine sui Chronici, captâ Constantinopoli, Latinorum Imperium destruxit. Hic enim, sive ex animi propensione, quæ ex eo apparet, quòd eam unionem postea studiosè prosecutus est, & perfecit sub Gregorio X, sive quia perspiceret integras contra se commotas nationes, & Urbanum Pontificem omni studio excitasse contra eundem quoscumque Principes Romani nominis, atque in hanc causam jussisse crucem prædicari, Legatos ad eam unionem tractandam ad Urbanum Papam anno 1262 misit Maximum Alusardum Monachum, Andronicum Muzalonem, & Michaelem Abalantem, qui Græcorum cum Latinis unionem peterent. Eos Legatos dimisit Pontifex cum literis ad Palæologum, quibus significavit, se quantocyus speciales nuncios transmissurum. Quare ne officio deesse videretur, electos ad id sub finem mensis Julii anni 1263 quatuor fratres Ordinis Minorum, Simonem de Alvernia, Petrum de Moras, Petrum de Crista, & Bonifacium de Iporia, seu de Iporegia, viros pios & eruditos, qui tem omnium gravissimam cum Imperatore peragerent, ad eum destinavit cum literis ad eundem Imperatorem multa eruditione doctrinam fidei, & bonum unionis explicantibus, quibus & eas amplecti, atque interim à persequendis residuis Latinis desistere hortatus est. Has literas referunt Wadingus ad annum 1263 num. 2, & Raynaldus num. 23 & seqq. dataque sunt *apud Urbemveterem V Kal. Augusti*, *Pontificatus* Urbani *anno II*. Amplas deinde dedit ipsis Apocrisariis facultates & privilegia, ut ministerium gravissimum, ad quod mittebantur, plenius honoraretur & honorabilius impleretur. Datæ potestatis instrumenta extant apud eundem Wadingum ibidem.

XVI. *Alios eadem de causa Legatos ad Imperatorem dirigit.*

Cùm autem tardius quàm vellet Palæologus quatuor supra nominati Minores Constantinopolim missi essent, denuò idem Imperator institit apud Pontificem de peragenda unione, misso in hunc finem Nicolao Crotoniensi in magna Græcia ad sinum Tarentinum Episcopo, natione Græco, apprimeque docto & pio, cum literis, quibus eum *Patrem patrum*, *Beatissimum Papam veteris Romæ*, *Imperii dominum*, *& sacrosanctæ atque Apostolicæ Sedis Summum Pontificem* in epigraphe agnoscit & nominat; in ipsa verò Epistola summopere deprecatur, *quatenus sicut Princeps omnium Sacerdotum*, *& universalis doctor Ecclesiæ Catholicæ*, sollicitet unionem ejusdem Ecclesiæ, *cui loco B. Petri Deus præcipuè* ipsum *præfecit*, promittens *se omnes gentes & Patriarchales sedes* sui *Imperii ad devotionem*, *obedientiam & amorem* ejus subjecturum. Ac demum rogat, ut ei rei peragendæ confestim prædictum Nicolaum cum aliis Apostolicę Sedis Legatis ad se remitteret. Ad alteram hanc legationem summopere gavisus est Urbanus, videns firmum adhuc esse Imperatoris desiderium ad uniendas Ecclesias, neque differendum putavit responsum, sed fovendos potius pios hominis conatus. Remisit itaque eundem Nicolaum, ac duos alios Fratres Minores pœnitentiarios suos, Gerardum scilicet de Prato, & Raynerium de Senis, quibus munus causæ tractandæ, simul cum superioribus jam missis, vel separatim committit, si priores Constantinopoli non adessent. Iis autem gravissimum rescriptum dedit ad Imperatorem *decimo Kalendas Julii*, *Pontificatus*

ficatus sui anno tertio, hoc est anno 1264, quòd integrum refert Wadingus, sicut & literas Imperatoris ad eundem annum num. 1 & seq. Sed mortuo eodem anno 1264 Urbano Papa, unio facta non est ante Pontificatum Gregorii X, licèt iterum de ea actum sit sub Clemente IV Urbani successore.

XVII. *Quomodo providere Imperio Germaniæ.*

Cùm ob contentionem, quæ inter Richardum Cornubiæ Comitem, Angliæ Regis fratrem, & Alphonsum Castellæ Regem de Imperii dignitate vigebat, ipsum Imperium vacare videretur, indeque Ecclesia præcipui defensoris auxilio destituta jurium suorum jacturam pateretur, & adversariorum injuriis exposita permaneret; Urbanus Pontifex eosdem Principes ad concordiam reducere tentavit, scriptis anno 1263 secundo Kalendas Septembris literis ad utrunque ejusdem tenoris, mutatis tantummodo quæ urriusque personam respiciebant. In iis post narrata prolixè quæcumque tam in ipsa utriusque electione, quàm apud Sedem Apostolicam eorundem nomine gesta, petitaque fuissent, ipsos judicio Apostolico, quod hactenus declinasse visi fuerant, nuper verò subire se paratos declaraverant, per legitimos procuratores sistere die secunda mensis Maii anni 1264 mandavit: interim tamen decrevit, utrique absque præjudicio partium, titulum Regis Romanorum electi tribuendum. Urbani hac de re literas refert Raynaldus ad annum 1263. Adveniente autem præscripta die secunda Maii, & urgente Alphonso per Legatos, sed Richardo domesticum bellum excusante, diem Urbanus prorogavit in festum Sancti Andreæ ejusdem anni 1264, ad quod tamen ipse non pervenit, ut legitur in literis Clementis Papæ ejus successoris eadem de re datis apud Raynaldum anno 1266 num. 36.

XVIII. *Legatum mittit pro pace inter Anglos sancienda.*

Angliâ intestinis dissidiis flagrante, satagentibus pro pace & concordia Angliæ Prælatis, Rex & proceres judicio se submiserunt Sancti Ludovici Franciæ Regis. Sed cùm ejus judicio non acquiescerent plerique ex proceribus, rursum ad arma ventum est, & misera Anglia ingentibus affici perrexit malis, quæ memorant ejus gentis Historici, necnon Scriptores vitæ Urbani, ex quibus constat, Pontificem his auditis, eisque compatientem, Legatum à latere eò misisse Guidonem Cardinalem Episcopum Sabinensem, qui sua industriâ, & Sedis Apostolicæ auctoritate dissidia componeret; de cujus legatione literas universis Archiepiscopis, Episcopis & aliis Ecclesiarum Prælatis per regnum Angliæ constituris dedit *apud Urbem veterem X Kal. Decembris anno III* Pontificatûs, hoc est anno 1263, quæ extant apud Raynaldum num. 84 & seqq. Guido Legatus Angliam ingredi impeditus est à Proceribus, ut refert Theodoricus Vallicolor in Urbani Vita:

Qui mandata volens pacem velut angelus omni
Vi complere, si pars inimica negat,
Introitumque vetat, cur dictus nuncius ipsum
Legitime monitum percutit ense Petri.

Guido enim Bononiam Galliæ aliquot Episcopos Angliæ evocavit; latâque excommunicationis & interdicti sententiâ in omnes turbantes pacem, iisdem injunxit, ut eam promulgarent & exequerentur, quod disertè scribunt Continuator Parisii, Westmonasteriensis & alii. Guido porrò Legatus postea fuit Papa sub nomine Clementis IV.

XIX. *Carolum Andegavensem ad regnum Siciliæ vocat.*

Cùm interea nulla Urbano Papæ spes affulgeret auxilii pro defensione regni Siciliæ, in solis Francis spem omnem Francus ipse constituens, ne periclitanti deesset Ecclesiæ, ejusque clientibus, ad Carolum Andegavensem Provinciæ Comitem, Sancti Ludovici Regis fratrem animum convertit; virum illa tempestate opibus, virtute ac rei militaris peritiâ inclytum, eumque in Regem Siciliæ & Apuliæ elegit; & Simonem de Bria, ex Thesaurario Ecclesiæ Sancti Martini Turonensis creatum non ita pridem tit. S. Cæciliæ Presbyterum Cardinalem, postea Papam, Martinum IV dictum, Legatum in Galliam misit ad Carolum in Italiam acciendum, cum obligatione etiam dignitatis Senatoriæ urbis Romæ. Dum enim de conditionibus transfundendæ in Carolum Siciliæ ageretur, Romani Carolum Urbis Senatorem creavére, quæ res non ita Sedi Apostolicæ grata extitit, quòd evocatis Romam exteris Principibus, Pontificum majestas imminuenda timeretur. Verùm Urbanus ob ingruentia mala, quibus undique cingebatur, adhibitis in consilium Cardinalibus, ad certas conditiones descendit, quibus Carolo Senatoris dignitatem non perpetuam, ut Romani detulerant, sed ad certum tempus permisit. Quò verò quàm poterat optimas Sedis Apostolicæ conditiones efficeret, de consilio Cardinalium tam pro regno Siciliæ, quàm pro Urbis magistratu conditiones præscripsit, quæ legi possunt apud Raynaldum anno 1264 num. 3 & seqq. hisque temporis characteribus clauduntur: *Actum apud Urbemveterem in camera palatii Episcopalis, præsente fratrum nostrorum collegio, VII Kal. Maii, anno III.* Sed licèt id effectum non habuerit vivente Urbano, ob mortem supervenientem, *eum tamen laudabile principium dederit, est idem dominus Urbanus super hoc meritò commendandus*, inquit Gregorius Decanus Bajocensis in ejus Vita.

XX. *Urbanus unde motus ad indicendam solemnitatem corporis Christi.*

Anno millesimo ducentesimo sexagesimo quatto, in loco non longè ab Urbeveteri

veteri sito, Bolsena dicto, insigne miraculum accidit, cujus occasione Urbanus Pontifex solemnitarem Corporis Christi indixit. In ejusdem loci Ecclesia Sacerdote celebrante, cùm post confectionem sacramenti gutta aliqua sanguinis ex calice profluxisset in corporale, Sacerdos ad occultandum defectum suæ negligentiæ, cooperuit partem corporalis pluribus plicis, sed reperta-est per omnes plicas transisse, & reliquisse ibi rubeam admodum sanguinis formam hostiæ in pluribus partibus corporalis. Ita S. Antoninus part. 3 tit. 19 cap. 13 § 1. Joannes verò Diæstemius Blærus Prior Sancti Jacobi Leodiensis Ordinis S. Benedicti art. 8 Commentarii de Institutione Corporis Christi, sub annum 1496 ab eo compositi, ait, Sacerdotem Bolsenæ celebrantem, *inter verba consecrationis dubium in fide, vidisse carneis oculis Hostiam in forma Pietatis, & de ea sanguinem fluere in calice. Quo territus dum conaretur occultare & cooperire de corporali, apparuit mox forma Pietatis in singulis partibus corporalis, & ita coactus est populo assistenti miraculum patefacere. Quod ubi Populus comperit, ad Urbemveterem properans, summo Pontifici mirabilia, & stupenda, quæ viderat, nunciavit*. Pontificem corporale ad Urbemveterem transtulisse, tradit S. Antoninus loco laudato: *Quod quidem corporale*, inquit, *ad perpetuam rei memoriam in Ecclesia Cathedrali Urbisveteris pro reliquiis reservatum est, & aliquando populo ostenditur cum magna veneratione*. In miraculi memoriam cives Urbevetani nobilissimum templum construxerunt, cujus primum fundamenti lapidem Nicolaus IV propriis manibus sacravit ac posuit anno 1290, ut scribit Onuphrius in Adnotatione ad Platinam, & ipsemet Nicolaus asserit in Epistola 450 lib. 4 sui Registri apud Raynaldum anno 1291 nu. 64.

XXI. *Eam solemnitatem indicit.*

Insignis hujus miraculi occasione Urbanum Pontificem sacratissimi Corporis Christi solemnitatem, annuatim quinta feria post octavam Pentecostes perpetuis temporibus cum solemni supplicatione celebrandam indixisse, refert idem Diæstemius, qui post laudata verba subdit: *Stupente autem curia, per summum Pontificem (qui necdum oblivioni tradiderat, quæ in Leodio approbaverat, dum adhuc apud S. Lambertum resideret) interveniente consilio & assensu dominorum Cardinalium, deliberatum est, quòd festum Corporis Christi per universam Ecclesiam semel in anno solemniter, feria quinta post octavas Pentecostes in toto terrarum orbe celebraretur, & vocato B. Thoma de Aquino, qui tum præsens aderat, præceptum fuit, ut officium de tali festo, secundùm usum omnium Ecclesiarum componeret*. Concessit autem Pontifex iis, qui ei officio interessent, centum dierum indulgentiam. Qua de institutione extat præclara & elegans ejusdem Urbani constitutio Bullarii Tomo 1 ad omnes Catholicæ Ecclesiæ Prælatos: quam postea ob bellicos tumultus, quibus penè tota Europa agitabatur, parum plerisque locis observatam, Clemens V in Generali Concilio Viennensi recepit & confirmavit: ejusque successor Joannes XXII iterum publicavit, aliique deinceps Romani Pontifices gratiis & privilegiis exornarunt. Ceterùm de solemni hujus diei processione ne minimum quidem verbum habetur in Urbani IV bulla, qua hanc solemnitatem instituit. Non diu tamen post festi erectionem institutam fuisse, docent antiqui libri & rituales circa ista tempora scripti, ut asserit Edmundus Martene in Tractatu de Antiqua Ecclesiæ disciplina cap. 29.

XXII. *Utrum hæc solemnitas alibi antea fuerit instituta.*

Fuisse nihilominus jam antea hujus festivitatis celebrationem divinitus indicatam nonnullis sacris virginibus Leodiensibus, & à gravissimis Theologis diligentissimè examinatam, atque ab illius urbis Episcopo receptam, necnon à quibusdam Cardinalibus Legatis Apostolicis confirmatam, ab ipsoque Urbano Papa, dum esset Archidiaconus Leodiensis cognitam, certis illorum testimoniis, aliisque ejus temporis monumentis ostendunt, qui propriis tractatibus de his egere, Joannes nempè Diæstemius mox laudatus, & Joannes Chapeavilla Canonicus & Vicarius Ecclesiæ Leodiensis Tomo 2 Pontificum Leodiensium in fine. His addo bullam ipsius Urbani, in qua ait: *Intelleximus autem olim, dum in minori essemus officio constituti, quòd fuerat quibusdam Catholicis revelatum festum hujusmodi generaliter in Ecclesia celebrandum*. Viderat enim Urbanus tum Leodii Archidiaconus institutam hanc novam festivitatem, ex revelatione facta B. Julianæ Corneliensi, allaborante venerabili Eva ad S. Martini Ecclesiam Reclusa, & utrique haud parum in pio cœpto urgendo faverat. Unde statim ac hanc festivitatem in Urbeveteri instituit, non distulit Pontifex dilectam sibi Evam consolari nuncio optatissimo, per scriptum ad eam Breve, quod, licèt editum à Bollandianis die quinta Aprilis post vitam B. Julianæ, ante sexennium quam ista fierent defunctæ, denuò tamen repræsentavit Papebrochius in Differt. 23 subjuncta Pontificatui Urbani IV in Conatu Chronico-Historico, quo Brevi decretum ei mittens, gratulatur impletum ejus votum, novumque officium ei commendat. *Datum* illud *apud Urbemveterem sexto Idus Septembris, Pontificatûs* Urbani *anno quarto*. Quæ si Onuphrio Panvinio cognita fuissent, assertionem de revelatione facta B. Julianæ, & Evæ non

SÆC. XIII. URBAN. IV. adeò facile rejecisset. Ceterùm hanc solemnitatem ab Urbano pro universali Ecclesia institutam anno 1264, præter laudatum Breve, mense Septembri ejusdem anni datum, confirmare videtur Theodoricus Vallicolor, ita canens:

Sic digne statuit, ut in anno Corporis hujus
Tam festum celebre fiat in orbe semel.
Post Pentecostes Octavas luce Jovis, nam
Consumi Christus fecerat ista die,
Hocque sui terno Papatus fecit in anno,
Officiumque novum continet ista dies.

Ex quibus duo eruo. Primum, hanc institutionem factam sub finem anni tertii Pontificatûs Urbani, cùm Breve ad Evam datum sit anno quarto ineunte; secundum, jam antea fuisse aliud officium de eadem solemnitate, Leodii nempè, cùm Theodoricus Vallicolor referat, istud festum continere *novum officium*, illud scilicet quod est à Sancto Thoma compositum, quodque Urbanus ad Evam misit & commendavit.

XXIII. Urbani IV PP. obitus. Postridie diei, quo datum illud Breve ad Evam Monialem Reclusam Leodii, die scilicet nona mensis Septembris, ex Urbevetere Tudertum perrexit Urbanus Pontifex, à die enim sexto Kalendas Augusti, quo cometes, qui ab oriente surgens usque ad medium hemisphærii versùs Occidentem comam protrahebat, Urbeveteri visus est, ut tradit Theodoricus Vallicolor, dolor ita eum invaserat, ut ejus siccari interiora cœperint, vixque absque labore sonum proferret, quod in causa fuit cur ab Urbevetanis discessit.

Urbem Perusi motus adire parat.
Septembrisque die nona discessit ab ipsis
Tudertum veniens, membra quietis egent.

Et infra:

Tudertum veniens est gressus pondere fessus,
Insolitusque labor debilitarat eum.
Quinta die verò castrum, cui Diruta nomen,
Assisium post hæc accelerare volens.
Vixque duas equitans per leucas intima tota
Præ nimia sensit anxietate premi.
Hinc devectus equo lecticæ ponitur, inde
Ad castrum vehitur, invaluitque dolor.
Hic per quindenam jacuit, morbusque coegit
Ipsum plus solito corpus inane jacet.
Post hæc consilio fratrum, de morte quibus spes
Certa videbatur sic superante malo:
Lectica vehitur in burgum Perusii, quo
Ecclesia sancti ponitur ipse Petri.
Ecclesiæ sumpsit ibi sacramenta, diemque
Extremum clausit luce sequente Jovis.
Quo moriente velut mortem cognosceres ejus
Apparens minimè stella comata fuit.
Unde putes rectè dominum regnasse, tacere
Cujus tot signa non potuére necem.

XXIV. Tempus mortis, locus sepulturæ, & epitaphium ejus. Annum mortis Urbani esse sexagesimum quartum post millesimum ducentesimum, consentiunt Nangius in Vita S. Ludovici Francorum Regis, & in Chronico, Ptolomæus Lucensis in Annalibus, Auctor magni Chronici Belgici, & alii. Diem verò mortis, nempè secundam mensis Octobris, habemus ex literis encyclicis Clementis IV ejus successoris, in quibus ait: *Felicis recordationis Urbano Papa prædecessore nostro VI Nonas Octobris viam universæ carnis ingresso*, &c. Cùm itaque electus fuerit die 29 Augusti anni 1261, *sedit annis tribus, mense uno, diebus quatuor*, ut disertè scribit Martinus Polonus in Chronico; obiit enim, die secunda Octobris anni 1264, quæ, ut scribit Theodoricus Vallicor mox laudatus, concurrebat cum die Jovis. Sepultus est autem in Ecclesia Cathedrali sancti Laurentii Perusii, ex Gregorio Bajocensi Decano mox laudando in Urbani Vita. Epitaphium à stylo illius ævi nihil abludens ipsi positum primus nobis exhibuit Ludovicus Jacob in sua Bibliotheca Pontificia, quod se vidisse asserit; cujus versus quatuor indicant, quomodo primùm Archidiaconus Leodiensis, tum Virdunensis Episcopus, deinde Patriarcha Jerosolymitanus existens ad Summum Pontificatum evectus sit:

Archilevita fui, Pastorque Gregis, Patriar]
Tunc Jac but; posui mihi nomen ab urbe monar] cha
Tunc cinis exivi: tumuli post condor iu ar]
Tu fine fine frui tribuas mihi, summe Hierar]

Sed epitaphii ejus reliquiæ, vetustate sine dubio consumptæ, videri desierunt, postquam anno 1615 Napoleo Comitolus Episcopus Perusinus Urbani IV Corpus transtulit, & in unam arcam composuit, cum ossibus duorum aliorum Pontificum Romanorum, qui Perusii obierunt, scilicet Innocentii III, & Martini IV.

Sanctam Urbani IV fuisse mortem his verbis nos docet Gregorius Bajocensis Decanus apud Papirium Massonum: *Hic Urbanus Patrum pater, mitis, pius, benignus, munificus, gratiosus & omni bonitate refertus, rexit Ecclesiam Romanam annis tribus, mensibus duobus* (incompletis, seu inchoatis) *& obiit in civitate Perusina, & quievit in Ecclesia Cathedrali civitatis ejusdem, quæ B. Laurentii Ecclesia est vocata. In cujus obitu, quia mirè vixit, & miraculosè in Ecclesia Dei, ut dictum est, habuit incrementa, magnum mirum apparuit: nam per tres menses, antequàm de hoc mundo migrasset ad Dominum, quædam stella cometes continuè usque ad diem obitus hominibus est ostensa, qualis nunquam visa dignoscitur temporibus retrò actis, quæ dicto Pontifice in Domino dormiente ulterius non est visa per aliquem. Per quod signum creditur & speratur, quòd ad cœli transierit faustas mansiones, propter quod sidus dignoscitur miraculosè commotum.* Augustinus Oldoinus in novis additionibus ad Ciaconium scribit, memoriam Urbani, ut Sancti coli

XXV. Ejus virtutes & memoria.

SÆC. XIII. URBAN. IV. coli apud Philippum Ferrarium in catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, pridie Kal. Octobris his verbis: *Romæ S. Urbani Papæ IV, qui festum sanctissimæ Eucharistiæ instituit*. Maxima quoque celebritate colitur apud Trecenses, qui Templum in ejus honorem dicarunt. Ita Oldoinus. De Templi tamen in Urbani IV honorem constructi, & cultu à Trecensibus ei exhibito, fides sit apud ipsum, nihil enim tale alibi legi. Illud solùm habent Gregorius Decanus Bajocensis, & Theodoricus Vallicolor, Urbanum IV in honorem Sancti Urbani hujus nominis primi, Martyris, Ecclesiam in Urbe Trecensi ædificasse, quam duodecim Canonicorum numero, & Decanatûs dignitate ornatam, possessionibus prædotavit, & intendebat, si vixisset, pluribus augmentare. Qui alias ejus res gestas circa recuperationem multorum locorum Ecclesiæ Romanæ, solutionem debitorum ejus, restaurationem & ædificationem Ecclesiarum, aliaque id genus, scire cupierit, legat dictos Gregorium Bajocensem Decanum, & Theodoricum Vallicolorem, ejus Vitæ Auctores, apud Papirium Massonum. SÆC. XIII. URBAN. IV.

CLEMENS IV *Pontif. CLXXXIII.*

Anno Domini MCCLXV.

I. *Longum interpontificium post mortem Urbani IV.* URbano IV Papa, *VI Nonas Octobris* anni 1264, *vitam universæ carnis ingresso*, ut scribit Clemens IV ejus successor in literis encyclicis de sua electione datis *Perusii VIII Kal. Martii* anni sequentis 1265, *Sedes cessavit diebus quinque*, inquit Martinus Polonus in Chronico: quo pacto Clemens IV electus fuisset die octava ejusdem mensis Octobris anni 1264, quod tamen dici non potest, cùm constet Cardinales Perusii congregatos pro electione, literas dedisse *IV Nonas Novembris* increpatorias ad Senenses, eò quòd, Sede vacante, exercitum ad Urbemveterem promovissent, & Ecclesiam matrem, *quæ*, ut inquiunt, *viduitatis gravatur incommodis*, novis injuriis provocarent, *dum sponsi noviter subtracti quasi adhuc bella prosequitur, & dum ad suam & totius orbis necessariam provisionem enititur, & pro generalis pastoris substitutione laborat*, eam ad alia consideranda & tractanda distraherent. Epistola, ut jam dixi, *data Viterbii IV Nonas Novembris*, exrat apud Raynaldum anno 1264 num. 71; die itaque secunda Novembris Clemens IV nondum electus erat, ideoque vel erravit Martinus Polonus, quod non facile credendum est, cùm eo tempore vixerit, vel potius ejus exscriptores posuerunt sedem vacasse *diebus quinque*, loco, *mensibus quinque*, uti scripserat Martinus Polonus, & disertè asserit Ptolomæus Lucensis lib. 22 cap. 29 apud Raynaldum anno 1265 num. 1. *Vacavit*, inquit, *Ecclesia tunc post mortem Urbani mensibus V.*

II. *Clemens IV eligitur & consecratur.* Sedem autem vacasse mensibus circiter quinque, ex eo conjicere possumus, quòd Clemens IV die tantùm vigesima secunda mensis Februarii anni 1265 de susceptis Ecclesiæ gubernaculis encyclicas literas dederit. Raynaldus ad annum 1268 num. 54 ait, Baronium in Schedis asserere Clementem electum die nona Februarii, & consecratum octavo Kalendas Martii, quod ultimum non improbabile esset, cùm dies octavus Kalendarum Martii, seu dies 22 Februarii esset dominicalis, & præterea concurrat cum festo Cathedræ Sancti Petri Antiochenæ; sed obstare videtur data prædictarum literarum encyclicarum eadem die datarum, nisi dicatur eadem die, qua consecratus est & coronatus, literas illas scripsisse, quod tamen dici nequit, si verum sit quod scribunt Joannes Nauclerus generat. 43, & Onuphrius Panvinius in Chronico, Clementem nempè coronatum esse & consecratum Viterbii, cùm ex literæ datæ sint Perusii. Sed quidquid sit, cùm Antiqui dicant tantùm Clementem electum anno 1265, nec mense, nec die memoratis, sufficiat scire eum, vel die 22 Februarii, vel ex antecedentibus aliquo fuisse consecratum & coronatum. Guido itaque Cardinalis Sabinensis absens, cùm à legatione Anglica, de qua in Urbano IV locuti fumus, rediens in itinere esset, demum post quatuor & amplius mensium interpontificium, non ex compromisso, ut quidam recentiores somniarunt, quod omnes Antiquos latuit, sed communibus Cardinalium suffragiis Perusii electus. Cùm itaque interclusas Manfredi Siculi tyranni jussu vias sibi omnes, insidiasque paratas audiret, ne in via interciperetur, mercatoris specie, vel, ut alii volunt, Religiosi mendicantis habitu Perusium pervenit; ubi, vel Viterbii consecratus & coronatus est, quàm tardiùs die vigesima secunda Februarii anni 1265, & Clementis nomen sumpsit, quòd in die festo Sancti Clementis natus fuisset, ut asserit Alphonsus Castellæ Rex in literis gratulatoriis ad eum scriptis, quarum meminit Raynaldus

SÆC. XIII. CLEMENS IV. dus ad annum 1265 num. 9.

Fuit Clemens IV natione Gallus, ex oppido Sancti Ægidii ad Rhodani ripam in provincia Narbonensi, nobili familia
III. Ejus patria, parentes & primordia. Grossâ, patre *Fulcodio*, matre *Germana*; è quibus ille post mortem conjugis Ordinem Carthusianum ingressus, plurimos annos in ea religiosè vixit, & agonem suum feliciter consummavit; ista tantâ extitit vitæ sanctimoniâ, ut etiam divinis nonnunquam visionibus illustraretur, ut ipsemet Clemens asserit in Epistolâ datâ Viterbii undecimo Kal. Decembris anno IV, quæ extat in Chronico Carthusiano. Ipse verò Guido relicta armorum militia, cui adolescens se addixerat, literis operam dedit, Jurisque disciplinam ita exactè didicit, ut Durandus gravi ea ætate Jurisconsultus eum *Lumen Juris* appellet. Unde & quòd forensem vacationem amplexus causas integerrimè ageret, singularisque esset vitæ moderationis, à sancto Rege Franciæ Ludovico nono in secretum Consiliarium allectus, in omnium amore & admiratione fuit. Uxore autem, quam virginem duxerat, & ex qua duas filias susceperat, mortuâ, sacris Ordinibus initiatus, primùm Podiensis, sive Aniciensis Archidiaconus, indeque ejusdem Ecclesiæ Episcopus, ac paulò post Archiepiscopus Narbonensis, postremò ab Urbano IV Cardinalis Episcopus Sabinensis creatus est, demumque ob vitæ integritatem, & in rebus agendis solertiam, absens licèt, electus est Pontifex. Hæc constant ex Ptolomæo Lucensi lib. 22 cap. 29 & seq. Martino Polono in Chronico, Sancto Antonino tit. 20 cap. 1 §. 11, & aliis.

Qualis futurus esset Clemens Papa erga suos agnatos mox, intro Pontificatu,
IV. Incredibilis ejus erga suos moderatio. demonstrare volens, ad quendam Petrum Grossum de sancto Ægidio nepotem suum, in festo SS. Felicitatis & Perpetuæ, die scilicet vigesima septima Martii, Perusii adhuc existens Epistolam scripsit, quam Onuphrius Panvinius in Notis ad Platinam, Papirius Masso, Alphonsus Ciaconius, & Abrahamus Bzovius ob incredibilem penè ipsius moderationem descripsere: qua omninò prohibuit, ne quis ex suis agnatis ad se venire præsumeret, absque speciali ipsius mandato, alioquin sciret confusum se rediturum: non enim velle se aliquem è sanguine suo cujusvis sexûs, obtentu ipsius sublimationis inflari, sed fœminas illos viros accipere, quos habituræ forent, si ipse esset in simplici Clericatu; uni verò illarum, ipsius Petri, ad quem scribebat, sorori, daturum se, si filio simplicis militis, hoc est nobilis, desponsaretur, trecentas libras Turonenses; si verò altiora quæreret, nec unicum denarium largiturum. Quæ ut scripsit, sic & præstitit; Joannes enim Hocsemius Canonicus Leodiensis, qui Episcoporum Leodiensium gesta ab anno 1147, quo desiit Ægidius Aureæ Vallis Monachus, ad annum 1348, quo florebat, perduxit, narrat; cùm multi præcipuæ nobilitatis viri filiam ejus Cœciliam sibi desponsari peterent, deridentem eos Pontificem dixisse; ipsos non Cœciliam petere, sed Papam; eam autem non Papæ esse filiam, sed Guidonis Fulcodii, cujus nequaquam filiam ipsi petituri forent. Ipsum autem noluisse eam in matrimonium collocare, sed mediocriter ei providentem, quandiù vixit, voluisse vivere honestè in quodam monasterio civitatis Nemausensis. Quæ eadem ferè narrat Sanctus Antoninus loco laudato: *Dicitur in laudem tanti viri*, inquit, *quòd cùm duas filias nubiles haberet, & nuptui tradere quæreret; non tamen de patrimonio Crucifixi, sed tantùm de proprio, quod non maximum erat, eas dotare vellet; attendentes ad divitias Pontificales, seu Ecclesiæ, cùm de illis nil expectare valerent, illas innuptas dimiserunt: unde & meliori sponso Domino Jesu Christo traditæ sunt in virginitate Deo obsequentes.* Idem Hocsemius refert, habuisse eundem Pontificem fratrem Rectorem cujusdam Ecclesiæ Parochialis, honestum virum & sanctæ vitæ, quem noluerit altius promoveri, quàm quòd pinguiorem parochiam, dimissâ aliâ, ei concesserit. Joannes verò Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1269 scribit, Clementem pluralitatem beneficiorum valdè detestatum esse, non minus in suis, quàm in alienis, usque adeò, ut nepoti cuidam suo tres habenti præbendas, dixerit coram multis: *Unam ex his tribus retinendam tibi, quam volueris, eligito: reliquas duas resignes oportet.* Amicis autem, qui astabant, rogantibus, ne auferret quippiam nepoti, sed tribus præbendis etiam adderet quartam, Papam respondisse: *Non carni & sanguini, sed Deo nos convenit obedire; nam uni Clerico sufficit una præbenda canonica: unde nisi superfluas dimiserit, omnibus carebit.* Tandem Hocsemius asserit, eum adeò rectum fuisse in omnibus, ut nulli Regi, vel Principi deferret; & ideo omnes eum & dilexisse & timuisse; cùm alioquin, qui talis erat in suos, in proximum & Christi pauperes summæ liberalitatis fuisse reperiatur.

Etsi autem in prædicta Clementis Papæ ad Petrum Grossum Epistola nihil est V. Duplex Pontificis sigillum explicatur.
quod magnopere mirari non debeas, & prudentiam Clementis maximam, sanctimoniamque plurimum laudare; observatione in ea dignum existimatum est à Papirio Massono, & ex eo à Ciaconio & aliis, quòd in fine ejusdem Epistolæ legitur: *Non scribimus tibi, nec familiaribus nostris*

SÆC. XIII. CLEMEN. IV. nostris sub bulla, sed sub piscatoris sigillo, quo Romani Pontifices in suis secretis utuntur. Hæc enim verba designant sigilla duo, quibus etiamnum Pontifices Romani utuntur: unum in publicis justionibus, & expeditionibus, quas *Bullas* vocant; idque plumbeum est, impressas habens ex una parte Imagines Apostolorum Petri & Pauli, ex altera nomen Pontificis pro tempore existentis: alterum in privatis ad quoscumque literis, & gratiis concessis, quas *Brevia* appellant, habens effigiem Sancti Petri in navicula politi, & retia laxantis, qui priùs piscium piscator, factus est à Deo piscator hominum. Huic porrò Clementis Epistolæ ad Petrum Grossum nepotem, conjungi meritò potest alia ejusdem Pontificis ad Raymundum de Engoyssoliis Clericum alterum nepotem suum, qui Boloniam studiorum causâ accedere cupiebat, eaque de re Pontificem consuluerat, qui Epistolâ data Viterbii III Nonas Novembris anno secundo Pontificatûs, eum hortatur, ut ipsemet discutiat an hic locus conveniat, *cùm sit ex insolentia modernorum supervacuis expensis obnoxius, ut necessitates omittamus*, inquit, *ad quas situs civitatis invitat, quæ in via publica constituta multorum ibi exhibet studentibus præsentiam verecundam non obstantibus & sequentibus onerosam. Tuæ ergo deliberationi committimus, ut vires tuas fideliter metiaris. Nec enim ut Papæ nepos ibi vivere poteris, & si vixeris ut Raymundus, forsàn à pluribus contemneris. Quod si adeo fortis es animi ut contemnere scias & valeas te contemni, hic est gradus humilitatis sublimior, ad quem pauci te judicant ascendisse. Et si datum est tibi desuper, refer gratias largitori gratiarum benevolo. Alioquin consultius tibi altum locum eligere proposito tuo laudabili non mutato.* Hanc Epistolam, ex qua evincitur, Clementem IV non solùm initio, sed & toto sui Pontificatûs tempore aversum fuisse à profundendis in nepotes Ecclesiæ divitiis; edidit Baluzius Tomo 6 Miscellaneorum pag. 439.

VI. *Clemens PP. Carolum Andegavensem Senatorem Urbis renunciari curat.* Romani Carolum Andegavensem Comitem anno 1264 Senatorem Urbis creaverant sub hac conditione, ut Romam pergeret, & dignitatis possessionem iniret in festo Sancti Michaelis, seu die vigesima nona Septembris ejusdem anni; sed quia hic terminus brevior erat, prorogatus ei fuit usque ad festum Pentecostes anni insequentis millesimi ducentesimi sexagesimi quinti, quod incidebat in diem 24 Maii, ut diserte docet Theodoricus Vallicolor in Vita Urbani IV his versibus:

Quod veniat Romam dictus Comes, in Michaelis
Sacrato festo terminus iste datur. (Ite
Sed quoniam brevis est, populus prolongat ei-
In Pentecostes luce sequente sacra. (dem.

Clemens Pontifex postquam universis Principibus Christianis & Ecclesiasticis Prælatis, ac imprimis S. Ludovico Francorum Regi, & Archiepiscopo Senonensi electionem suam significavit, electiones Caroli Andegavensis in Senatorem urbis Romæ, & in Regem Apuliæ ac Siciliæ, à populo Romano, & ab Urbano IV decessore factas ratas habens, ejus adventum accelerare, ac illi copias, amicosque per Italiam parare contendit. Carolus itaque celebrato Paschate Parisiis, itineri se accinxit cum Beatrice conjuge sua, quæ cordata ac virilis mulier omni mundo suo muliebri distracto, cogendo alendoque militi, fortissimum quemque ad signa sua allexerat, Romamque pervenit in ipso Pentecostes pervigilio, vel, ut alii tradunt, feria quarta ante Pentecosten, ibique à civibus honorificentissime susceptus, auctoritate Pontificis, Senatoriam dignitatem adiit, qui honos amplissimus tunc habebatur.

VII. *Siciliæ regni investituram ei tribuit.* Paucis verò post diebus, quarto scilicet Kalendas Junii, feria sexta post Pentecostem, idem Carolus Pontificio jussu, à quatuor Cardinalibus natione Romanis, Anibaldo nempe duodecim Apostolorum Basilicæ Presbytero, Richardo Sancti Angeli, Joanne S. Nicolai in Carcere Trulliano, & Jacobo S. Mariæ in Cosmedin, Diaconis Cardinalibus, Clementis Papæ Legatis, in Ecclesia Lateranensi Rex Siciliæ & Apuliæ, sive, ut dicitur in investitura, Siciliæ & totius terræ extra pharum, exceptâ tamen civitate Beneventana, declaratus est, præstito primùm sacramento de observatione conditionum quas custodire debebat, quarum hæ præcipuæ fuere: Ut singulis annis solveret Ecclesiæ Romanæ octo millia unciarum auri in festo B. Petri, & unum palafrenum album pulchrum & bonum: Ne Imperium Romanum per regnum Teutoniæ, nec Tusciam aut Lombardiam occuparet; vel pateretur se eligi aut Inungi in Imperatorem, aut prædictarum provinciarum Dominum; nec posset unquam regnum Siciliæ unirl Imperio: & ut cautum esset immunitati, ac libertati Ecclesiasticæ In electionibus, postulationibus, nominationibus, provisionibus, appellationibus, aliisque omnibus; & cum revocatione omnium constitutionum per Fridericum, Conradum, atque Manfredum, & alios quoscumque factarum contra Ecclesiasticam libertatem. *Actum est hoc Romæ apud Lateranum in Basilica Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana ante sacratissimum Altare ipsius Basilicæ IV Kal. Junii anno Domini 1265, Pontificatûs verò prædicti Domini Clementis Papæ IV anno I*, ut legitur in fine investituræ. Quarum conditionum summarium refert

refert Summontius Hist. Neapol. lib. 2. & ex eo maximam partem Raynaldus ad annum 1265 num. 14 & seqq. quæ omnia Clemens Apostolica auctoritate communivit, diplomate dato *Perusii per manum magistri Michaelis de Tolosa S. R. E. Vicecancellarii II Nonas Novembris, indictione IX, Incarnationis dominicæ 1265, Pontificatûs verò domini Clementis PP. IV anno I.* Hæc omnia Romæ à populo & Cardinalibus acta sunt auctoritate Pontificis absentis, ut constat, tum ex ejus literis XIII Kalend. Junii datis, quæ extant in Registro Vaticano, quibus, inquit Spondanus, alias prætexuit excusationes cur Romæ his solemnitatibus adesse non potuerit, quàm quòd Romani eum in Urbem admittere nollent; tum & ex Ptolomæo Lucensi oculato harum rerum teste, qui ideò perperam à Blondo ineptiæ arguitur, quòd scripserit hæc tanta Romæ auctoritate Pontificis, eoque absente in Carolum collata esse.

VIII. *Ei subvenit, & ejus de Manfredo victoriam prædicit.* Ex ejusdem Pontificis literis Perusii XV Kalend. Augusti & III Nonas ejusdem mensis datis, quæ extant etiam in Registri Vaticani anno primo Pontificatûs Clementis, constat, ipsum, ut Carolo auxilia promissa submitteret, à Comite Pictaviensi quatuor millia marcarum argenti, & quinque mille libras Turonenses; à Senensibus autem & mercatoribus Florentinis centum millia provisinorum mutuò accepisse; & in his, ex consensu Cardinalium, possessiones & bona omnia Ecclesiarum Urbanarum, exceptis Lateranensi, S. Petri, S. Gregorii, Hospitalariorum & Cardinalium Basilicis, ad triennium obligasse. Cumque hæ pecuniæ non sufficerent ad molem belli diutius sustinendam, in toto regno Galliarum omnibus Ecclesiis decimam imposuisse, Regemque Ludovicum, ut eam exigi pateretur, obsecrasse. Excusansque apud Carolum Epistolâ Kalendis Augusti data, quòd non quantum vellet erogare posset, *Thesaurum apud se nullum habere*, inquit, *nec se eum multiplicare; proponere illis modis quibus homines multi vellent. Causas inopiæ esse partes orbis concussas; Anglicos adversari; Alemanniam vix obedire; Franciam gemere & queri; Hispaniam sibi non sufficere; Italiam non subvenire, sed emungere.* Denique cùm Manfredus his tantis à Clemente in Carolum beneficiis irritatus, contumelias & minas in ipsum injecisset, Pontifex in spiritu mansuetudinis injurias vincere, & in fortitudine Apostolici pectoris jura Ecclesiæ vindicare doctus, respondit ferocienti, se nonnisi Deum timere, qui postquam occiderit corpus, potest & animam in gehennam detrudere: ceterùm Carolum Dei justitiæ administrum, brevi omnes injurias, Ecclesiæ Romanæ, ejusque Pontificibus illatas ulturum. Nec fefellit vaticinium, sequenti enim anno 1266 Carolus Manfredum devicit & occidit, ut infra dicetur.

Carolus interea regni Siculi diadema de manu Pontificis accipere cupiens, ab eo postulabat, ut Romam veniret, coronamque ejus vertici solus imponeret, ac signa militaria benediceret. Causas habuit Clemens, easque, ut jam dixi, Carolo perscripsit, cur ad ea solemnia venire non posset; promisitque se quosdam Cardinales missurum, qui diadema illi & uxori ipsius imponerent, & reliqua inaugurationis peragerent. Misit itaque quinque Cardinales, Rodulphum scilicet principem legationis, natione Gallum, ex Episcopo Ebroicensi, Episcopum Albanensem creatum; Ancherum itidem Gallum, Presbyterum tit. S. Praxedis, Urbani IV nepotem; Richardum, Romanum tit. S. Angeli, Romanæ Ecclesiæ Archidiaconum; Godefridum, Alatrinum tit. S. Georgii ad Velum aureum; & Matthæum, Romanum, tit. S. Mariæ in Porticu, diaconos Cardinales, qui, ut jussi fuerant à Pontifice, anno 1266 die Epiphaniæ sacra Carolum, ac Beatricem uxorem ejus Regio diademate solemni pompa insignierunt in Basilica Principis Apostolorum, prius præstito ab ipso sacramento, & homagio ligio Clementi, Romanæque Ecclesiæ. Hæc constant ex Actis coronationis, quæ ex formulario Marini Ebuli, & ex libro censuum MS. Vaticano edidit Raynaldus ad annum 1266 num. 2 & seqq. Forma autem sacramenti à Carolo præstiti ita clauditur: *Actum Romæ in prædicta Basilica* (sc. S. Petri) *VI Januarii in festo videlicet Epiphaniæ Domini, nona indictione anno Domini 1265* (more Gallicano, à Paschate inchoato, ut vidimus in Gregorio IX nu. XIX) *Pontificatûs verò prædicti Domini Clementis Papæ IV anno I.* Errant itaque qui coronationem Caroli in Regem utriusque Siciliæ citra & ultra pharum, in Ecclesia Lateranensi, vel à duobus tantùm, vel à sex Cardinalibus factam scripsère, cum ex laudatis coronationis Actis contrarium consiet; ex quibus pariter, aliisque monumentis corruit quod nonnulli asseruerunt, coronationem factam esse Romæ ab ipso Clemente Pontifice; cùm extra omne dubium sit, ipsum nunquam toto Pontificatu Romam vidisse, sed semper aut Viterbii, aut Perusii egisse.

IX. *Carolum cum conjuge utriusque Siciliæ Regem per Legatos coronat.*

Non est autem hic reticendum præclarum Clementis Papæ responsum ad Carolum jam Siciliæ Regem, cui, cùm florentissimum exercitum instrueret, & pecunias subinde è Clemente jam penitus exhausto posceret, prudenter ac piè rescripsit, ut legitur in Registro Vaticano: *Nec*

X. *Egregia Clementis ad Caroli Regis & Manfredi literas responsa.*

mon-

montes nec fluvios habere se aureos, & quantumcumque necessitas urgeret, nihil se ultra posse: fecisse se liberaliter quod potuisset, & quod commodè poterit facturum: sed exhaustis jam viribus, & mercatoribus fatigatis, cur ipsum ulterius inquietaret videre se non posse: nisi forsan requireret miraculum, ad quod sibi nequaquam merita suffragarentur, ut in aurum terram vel lapides converteret. Egregium & quod ad literas à Manfredo iterum insolenter scriptas respondit; eas nec favorem prometuisse, quòd veritati contrariæ essent, nec timorem incutere potuisse homini timorato, qui nihil præter Deum timeret: neminem dubitare Carolum potentem esse & humilem; & si potentiæ probatio quæreretur, visurum brevì omnem oculum, non solùm quid homo valeat, sed quid in homine possit Deus. Quòd si viarum difficultas objiceretur, si terrarum, marisque conclusio, si Saracenorum, & excommunicatorum promiscua multitudo, si cujuslibet barbaræ nationis admixtio; potentem esse Deum aperire conclusa, & colligata dissolvere, & in paucis multos subigere. Nec falsò Sanctissimus Pontifex futura præsagiit; Carolus enim ductis in Manfredum copiis, ad campos Beneventanos positus, die veneris vigesima sexta Februarii ejusdem anni 1266, ut habent ipsius Caroli ad Clementem literæ de victoria postridie scriptæ, eum ingenti utrimque cæde devicit, ipso occiso, captisque ferè omnibus ejus Procetibus, qui gladium evaserunt.

XI. *Clemens PP. Conradino prohibet ne se Siciliæ Regem dicat, eumque citat.*

Conradinus Conradi quondàm Regis filius, neposque Friderici olim Imperatoris, Dux Sueviæ, quindecim circiter annorum adolescentulus, in Germania tum agens, auditâ Manfredi patrui sui nece, titulum Regis Siciliæ, tanquam sibi etiam ante Manfredi usurpationem debitum, assumpsit; & literis eo nomine scriptis populos ac civitates Italiæ, inimicas Ecclesiæ, sollicitare cœpit. Quod ubi audivit Clemens Pontifex, primùm in festo dedicationis Basilicæ Apostolorum Petri & Pauli, seu die decima octava Novembris, Pontificatûs sui anno secundo, ideoque anno 1266, publicè in majori Ecclesia Viterbiensi præceptum promulgavit, quo tàm ipsi omninò injunxit à præmissis desistere, quàm ceteris omnibus cujuscumque conditionis hominibus prohibuit, eum in Regem Siciliæ agnoscere, aut qualemcumque favorem ad deturbationem Ecclesiæ Romanæ, ac juris Carolo acquisiti, in qualibet parte Italiæ præstare, sub pœna excommunicationis in personas, necnon privationis beneficiorum, & dignitatum Ecclesiasticarum, atque feudorum laicorum, & interdicti in loca. Quas inhibitiones & comminationes renovavit in eadem Ecclesia Viterbiensi in die Cœnæ Domini, Pontificatûs sui anno tertio, seu die decima quarta mensis Aprilis anni 1267, eodemque die publicè Conradinum citavit, ut per se, vel per procuratorem idoneum, adesset apud Sedem Apostolicam infra festum SS. Apostolorum Petri & Pauli, seu diem 29 Junii: rursùmque in die Ascensionis Domini, idest, die 26 Maii, ei ingressum Italiæ, nisi pacificum ad sistendum se judicio Pontificis inhibuit. Hæc constant ex postrema Clementis Papæ sententia in Conradinum lata in die Cœnæ Domini anni 1268 de qua mox.

XII. *Angliam pacat opera Apostolici Legati.*

Clemens Pontifex sollicitus de rebus Anglicanis, quas ipse sua legatione, ob Simonis Monfortii, ejusque sequacium insolentiam & contumaciam, imperfectas ante Pontificatum reliquerat, ut superius dictum est, eodem anno quo Pontificatum suscepit, millesimo nempe ducentesimo sexagesimo quinto, Ottobonum de Flisco Genuensem, Innocentii Papæ quarti nepotem, tit. S. Hadriani Diaconum Cardinalem, postea sub nomine Hadriani V Papam, qui jam aliàs anno 1254 sub patruo eâdem Anglicanâ legatione functus fuerat, eò misit, qui cœpta à se consummaret. Literas legationis datas *Perusii IV Nonas Maii anno I*, refert Raynaldus. *Eodem anno*, inquit Matthæus Westmonasteriensis ad annum 1265, *Clemens IV Papa destinavit in Angliam per consilium Cardinalium Ottobonum S. Adriani Cardinalem: qui cum rubeis in Angliam veniens indumentis in Ecclesia Westmonasteriensi* (apud Londoniam) *congregato Concilio, fecit mandata Apostolica publicari. Qui suæ legationis fungens officio sententiam in Regis adversarios fulminavit.* Ubi obiter observandum, hoc tempore, vel omnes Cardinales, vel saltem Apostolicæ Sedis Legatos vestimentis purpureis usos esse. Ottobonus Legatus longè aliam rerum faciem, quam Clemens reliquerat, invenit; quidam enim Proceres indignè ferentes, Regem, ejusque fratrem ac filios indignè à Simone Monfortio haberi, ad principium mensis Augusti ejusdem anni 1265, forsàn antequam Legatus in Angliam pervenisset, inito acerrimo prælio, Simonem Monfortium unà cum Henrico filio ipsius primogenito occiderunt, ceterosque ferè omnes ejus partis magnates, & Duces. Cùm autem post hæc exules non parum negotii Regi facesserent, strenuè fategit Ottobonus, ut perfecta concordia confirmaretur; quare rebus nondum pacatis, Henricus Rex anno 1266 celebrans de more Londini festum S. Eduardi Regis die quinta Januarii, in prandio Ottobonum Legatum in sedili Regio collocavit, singulis

gulis ferculis prius appositis cum eo. Antea autem Concilium illud Londini celebraverat, ut refert Westmonasteriensis; anno tamen 1266 aliud Concilium coegit apud Notthamptonem, in quo etiam sententiam excommunicationis tulit in omnes Episcopos & Clericos, qui Simoni Monfortio contra Regem præstiterant auxilium vel favorem, ut ex Auctoribus Anglicis constat, solo excepto Patisii continuatore, qui istud Concilium perperam connectit cum anno 1267. Ceterùm Auctor antiquus memorialis Historiarum apud Spondanum anno 1265 num. 10 ait, Clementem Papam jussisse corpus Simonis Monfortii extrahi de cœmeterio, in quo à suis positum fuerat, propter excommunicationem ab illo, dum esset Legatus in Anglia latam, & alio loco sepeliri.

XIII. *Alphonsum & Richardum de Imperio contendentes citat.*

Eidem Ottobono Legato in Anglia existenti provinciam injunxit Clemens Pontifex, ut Richardo Angliæ Regis fratri in Romanorum Regem electo peremptorium diem pro excipiendâ in Imperii causa, quæ ipsum inter & Alphonsum Castellæ Regem vertebatur, sententiâ præfigeret: *Citationem Charissimi in Christo filii* (inquit Pontifex in literis ad Ottobonum Legatum datis *Perusii VIII Idus Maii anno II*, hoc est anno 1266) *nostri Richardi in Romanorum Regem electi cum omni diligentia facias: nam expedit modis omnibus Imperii negotium terminari, cùm multi laborent ad Conradinum præficiendum eidem, qui quantum possit esse discriminis ipse vides*. Extat hæc clausula apud Raynaldum num. 36, qui & ibidem asserit extare in Vallicelano codice MS. literas ejusdem Pontificis ad Alphonsum Castellæ Regem datas, quas etiam recitat, quibus admonet tum Richardo, tùm ipsi diem publico edicto constitutam ad Imperii disceptandam causam, diem scilicet Epiphaniæ anni sequentis 1267. Richardus Henricum filium suum majorem natu instrumentis omnibus ad probandam causæ suæ æquitatem munitum misit; Alphonsus verò Rodulpho de Podio Bonizii partes suas defendendas demandavit; qui tamen nullis instrumentis, sed nudis tantùm verbis illustrem esse suæ causæ justitiam contendit: quod graviùs tulit Pontifex, atque alium præfixit diem, nempe festum omnium Sanctorum ejusdem anni 1267, ut constat ex ejus Epistola eo anno data *Viterbii VII Idus Maii* apud Raynaldum num. 22. Cùm autem interea Alphonsus Clementem interpellaret, ut omisso regni Romanorum diademate, quo ante omnia Aquisgrani redimiri mos erat, Imperii sibi coronam conferret, ac vel Romam se venire juberet, vel ipse in Hispaniam trajiceret, Pontifex literis nonis Junii, aliisque quinto Idus ejusdem mensis datis, significavit, nec se Italiam in magno discrimine deserere posse, nec Imperii insignia illi per saltum conferre.

XIV. *Hungariæ Regem monet non rejiciendum Episcopatu prætextu vilis originis.*

Cùm Bela Hungariæ Rex Timotheum ab Urbano IV Zagebriensem Episcopum creatum in Ecclesiæ suæ possessionem admittere recusaret, eo prætextu quòd vilis esset originis, literis XII Kalendas Februarii anno Pontificatûs primo Perusij datis, hoc est anno 1266 redargutus est à Clemente Pontifice, egregiè docente, cùm omnes homines naturâ æquales sint, aliquos postea ceteris regendis necessariò eligi; ac propterea non debere ratione originis contemptui esse, cui ob virtutum merita principatus vel præsulatus in alios confertur; nec decere potentem persequi pauperem, additisque precibus ac monitionibus pro eodem Timotheo admittendo, demum minatur, nisi his acquiescat, inhærendo se vestigiis ejus, qui pro Christis suis corripuit Reges, causam pauperis prosecuturum.

XV. *Pacis leges inter eum & ejus filium initas confirmat.*

Hæc omnino nesciremus nisi detexissent Clementis Pontificis Epistolæ, cùm nihil de iis in Historiis Hungarorum hactenus editis legatur; sicut nec quod in aliis ejusdem Pontificis literis ordine 89 libri 2 Registri ejus, ad Belam Regem & Stephanum ejus filium Viterbii datis decimo Kalendas Julii ejusdem anni 1266, habetur, Clementem scilicet Papam pacem & concordiam inter eundem Belam Regem & Stephanum ejus filium, post diuturna ipsorum dissidia stabilitam, & ab Archiepiscopo Strigoniensi die nona Martii in instrumentum publicum redactam, ad utriusque Principis preces confirmasse: tandemque, ut scribunt Chromerus lib. 9, & Longinus lib. 7, donationi à Rege uxori factæ Apostolicam auctoritatem adjecisse.

XVI. *S. Hedwigem Poloniæ Ducissam canonizat.*

Anno millesimo ducentesimo sexagesimo septimo Clemens Pontifex, instructo vitæ ac miraculorum Sanctæ Heduvigis Poloniæ Ducissæ libello, solemni pompa cœlitum numero illam collocavit, datis *Viterbii VII Kalendas Aprilis Pontificatûs anno tertio* ea de re literis Archiepiscopo Gnesnensi ejusque suffraganeis, ex quibus constat, Heduvigem filiam Bertholdi Ducis Carinthiæ & Meraniæ, Henrico Barbato Poloniæ Duci nuptam, post susceptos ex eo tres mares, totidemque fœminas, pudici viri consensu toro disjunctam triginta ferè annis continentiam servasse: vitoque defuncto in monasterio Trebnicensi Ordinis Cisterciensis habitum sumpsisse; atque in virtutum exercitio non paucas ærumnas passam prophetico spiritu insigniter à Deo donatam esse: tandemque tam in vita, quàm etiam post obitum, qui anno 1243 contigit, illustratam miraculis, à Clemente in Sanctorum numerum relatam, affi-

SÆC. XIII. CLEMEN. IV.

assignata ejus festivitati à Polonis celebrandæ die decima quinta Octobris, qua migravit in cœlum; quam deinde Innocentius Papa undecimus, ut in tota Ecclesia fieret die decima septima ejusdem mensis, ampliavit. Hujus sanctæ viduæ vitam repræsentat Surius ad diem 15 Octobris; de ejus etiam rebus præclare gestis legendus Chromerus lib. 7.

XVII. *Carolum Regem Paciarium, seu pacis servatorem creat.*

Cùm Conradinus florentissimo succinctus equitatu, ac Duce Bavariæ, & Comite Tirolensi stipatus, Italiam eodem anno 1267 ingressus esset, Pontifex Carolum Siciliæ Regem, novo auxit honoris titulo, eumque dum vacaret Imperium, *Paciarium*, seu *pacis servatorem in Tusciæ partibus Romano subjectis Imperio* creavit, ut constat ex ejusdem Pontificis literis ad Guelphos, quotum præcipui erant Florentini, datis *Viterbii IV Idus Aprilis anno III*, seu anno 1267 apud Raynaldum num. 5. Cùmque Carolus ipse Viterbium ad Pontificem se contulisset, sacramento solemni pactus est, evoluto triennio Hetruriæ administratione abiturum; & si nondum, eo elapso, dirempta esset Imperii controversia, novo Regi Romanorum à Sede Apostolica confirmato, omnes Tusciæ arces à se restitutum iri; & si dictis non staret, anathematis, & interdicti pœnas in se susciperet. De quibus omnibus aurea bulla à Carolo edita est, cujus partem recitat idem Raynaldus num. 6 & seqq. quæ data dicitur *Viterbii II Nonas Junii*, X *Indictionis*, *regni* Caroli *anno II*, *per manum Roberti de Baro regni Siciliæ protonotarii*. Pendebat, addit Raynaldus, ex filis sericeis rubri & crocei coloris bulla aurea satis levis, habens ex altera sui parte imaginem Regis sedentis in folio, ab altera lilia Franciæ. Eandem postea dignitatem Carolo confirmavit Clemens anno sequenti 1268 Epistolis 375, & 476 libri 2, quas citat Raynaldus eo anno num. 2. Spondanus verò ad eundem annum num. 6 citat Epistolam ad Carolum à Pontifice scriptam *Viterbii XV Kalend. Maii* datam, qua eum non amplius *Paciarium*, sed *Vicarium* in partibus Tusciæ constituit; quam Vicarii dignitatem negaverat Pontifex se Carolo contulisse anno 1267 literis XVII Kalend. Julii datis, ut legitur apud eundem Spondanum eo anno num. 4.

XVIII. *Senatoriam Urbis dignitatem in decennium ei confirmat.*

Sed quidquid hac de re sit, in eo deceptus est Spondanus, quòd scripsit, dignitatem Vicarii, & Senatoriam Urbis dignitatem à Clemente Papa Carolo Regi collatam post victoriam, quam de Conradino anno 1268 retulit; cùm enim ipsemet fateatur victoriam illam relatam esse die vigesima tertia Augusti, & utramque dignitatem Carolo collatam dicat mense Aprilii, non post victoriam, sed antea, duplici illo honore cohonestatus est Carolus, qui cùm ex eo tempore, quo Siciliam obtinuerat, sacramento solemni se obstrinxisset, se dignitatem Senatoriam non amplius affectaturum, Henricus Hispaniæ Regis frater Urbis Senator constitutus fuerat. Sed cùm hic per nefariam in Sedem Apostolicam proditionem se ea dignitate indignum præbuisset, vexillum Conradini in Urbe erigendo, ac præcipuos cives Pontificis amicos, & Cardinalium fratres ac nepotes carceri mancipasset, aliaque nefanda perpetrasset, à Pontifice censuris perculsus est; & Carolo juramenti relaxatione, quo se obligaverat se non amplius Senatoriam dignitatem affectaturum, soluto, eandem dignitatem Senatoriam confirmavit Clemens Pontifex in decennium, eaque de re literas *Joanni Annibaldo Proconsuli Romanorum* dedit *Viterbii V Nonas Maii anno IV*, quas recitat Raynaldus anno 1268 num. 27. Sed Carolus eo magistratu potiri non potuit, nisi post Henricum, & Conradinum prælio victos, de quo hic paucis dicendum.

XIX. *In Conradinum sententiam fert.*

Cùm Conradinus neglectis Clementis Pontificis censuris & comminationibus, Veronâ Papiam concessisset, atque nonnullas terras Imperii, & eorum, qui in Lombardia ab Ecclesia starent, aggredi cœpisset, idem Pontifex nihil amplius cunctandum ratus, in die Cœnæ Domini, hoc est die quinta Aprilis, Pontificatûs anno quarto, seu anno 1268 Viterbii sententiam in eum promulgavit, qua illum rursum excommunicavit, omnique jure regni Jerosolymitani privatum denunciavit; & nisi infra mensem mandatis Ecclesiæ, atque Pontificis sese subjiceret, declaravit in perpetuum ineligibilem, & prorsus inhabilem ad regnum quodlibet, seu Imperium obtinendum: feudis omnibus, ac juribus quibuscumque, quæ à quibuslibet teneret Ecclesiis privavit: omnes & singulos, qui ei quomodocumque faverent, excommunicationi, & singula loca interdicto subjecit. Eam sententiam recitat Raynaldus anno 1268 num. 21 & seqq. quæ bis verbis clauditur: *Actum in palatio nostro Viterbiensi in die Cœnæ Domini, Pontificatûs nostri anno IV.* Cùmque his nihil motus ferox adolescens, Liguriæ littora petens, Pisas classe Pisanorum advenisset, idem Pontifex in die Ascensionis Domini eandem sententiam confirmavit.

XX. *Conradini interminia prædicit.*

Post hæc Conradinus confluentibus undique ad eum Gibellinorum auxiliis, eodem quo Imperator ubique honore susceptus, Senas processit, ubi diebus aliquot commoratus, Romam ut Henrico Senatori copias jungeret, perrexit, & superbia elatus, in conspectu Viterbii, ubi Clemens versabatur, ut ei insultaret, expli-

care acies non perhorruit. Offudit sese illicò plurimorum oculis, animisque terror, qui ad Clementem procurrére; sed, ut Sanctus Antoninus part. 3 tit. 20 cap. 1 §. 9 scribit, *Papa vir sanctus orationibus, & jejuniis deditus, constans & intrepidus, ait: Non oportet timere, quia omnis conatus ejus ut fumus evanescet; quod & secutum est*. Addunt alii Clementem è mœnibus Conradinum in armis se magnificè ostentantem vidisse, &, seu prudenti animi conjecturâ, seu potiùs, ut communis fuit plerorumque opinio, divina revelatione ac spiritu prophetico, prædixisse eum *tanquam victimam ad exterminium cædemque deduci*; quam in rem Jordanus MS. in Bibliotheca Vaticana apud Raynaldum num. 20. *Hic de palatio suo*, inquit, *ubi erat Viterbii, videns transeuntem Conradini militiam, quasi prophetando ait dolendum super tali puero, qui taliter seductus ducetur ad victimam*. Romam inde progressus Conradinus, ab Henrico Senatore agente, atque à Romanis, pompâ Imperatoribus introducendis adhiberi solitâ exceptus est, & multis sacris ædibus spoliatis in Apuliam prodiit. Verùm infausto admodum eventu, ut sanctus prudensque Pontifex prædixerat.

XXI. *Divinitus terrior fit de victoria à Carolo de Conradino relata.*

Siquidem cùm ad Fucinum locum Marsorum regionis ventum esset, obvio Rege Carolo, prælium inter eos initum est acerrimum ac difficillimum die Jovis vigesimo tertio Augusti, ut ex literis post victoriam à Carolo Rege ad Clementem scriptis, quæ extant in ejus Registro, constat. Quo quidem prælio Carolus longè militum numero inferior, clarissimam consecutus est victoriam, magna hostium strage, ac fuga Conradini, Friderici Austriaci, Henrici Hispani, aliorumque plurimorum è præcipua nobilitate. Cùmque Conradinus, & Fridericus agasonum, sive calonum habitu per aliquot dies per saltus, silvasque oberrassent, demum apud Asturam oppidum Frangipanum nobilium Romanorum, capti sunt & ad Carolum deducti, qui eos in custodia anno integro habuit, tandemque, anno 1269 die vigesima sexta Octobris publicè Neapoli securi percuti jussit. Quæ omnia plures hujus temporis scriptores referunt. Tantam victoriam divina ope partam ab omnibus creditum est, eamque Clementem Papam cœlitus accepisse, scribit Joannes Villanius lib. 7 cap. 28, dum enim Viterbii ad populum concionabatur, quasi in divinam extasim abreptus, aliquandiu hæsit, tum inclamare cœpit: *Procurrite: capite hostes Ecclesiæ, qui fusi ac fugati sunt*. Cùm autem concionem haberet Pontifex die 24 Augusti, postero scilicet mane post victoriam, quæ obtenta erat sub finem diei præcedentis, & locorum distantia amplius centum millium passuum nullo modo pateretur, ut humana via rem scire posset, ab omnibus qui in aula Pontificia erant creditum est, Pontificem divino lumine illustratum hæc dixisse; quod & ipsemet Parisii Continuator, etsi livore in Romanos Pontifices imbutus, aliquo modo fatetur his verbis ad annum 1269 *Iste Papa ita vigiliis, jejuniis & orationibus, & aliis bonis operibus erat intentus, quòd multas tribulationes, quas tunc sustinebat Ecclesia, Deus suis meritis creditur extinxisse. Quin etiam cùm multi factum Regis Caroli pro desperato haberent, tum propter multitudinem exercitûs Conradini, tum propter totius pene regni Siciliæ rebellionem, in publico sermone rei eventum prædixit*. Quæ verba vel ad superiorem prædictionem de exterminio Conradini, vel ad nuncium de obtenta à Carolo victoria cœlitus ei cùm sermonem haberet ad populum, significatum, referri possunt. Sed ad quodcumque referantur, insigne nobis de Clementis sanctitate testimonium præbent.

XXII. *Conradum Antiochenum à pœna capitis liberat.*

In Annalibus Suevicis parte 3 lib. 2 legitur, Fridericum II Imperatorem plures utriusque sexûs liberos ex diversis conjugibus & concubinis habuisse, & inter spurios nominatur Fridericus Princeps Antiochiæ Syriæ, susceptus, ut volunt, ex furtivo concubitu cum sorore Principis Antiochiæ, dum in Syria esset, cujus Friderici fuit filius *Conradus de Antiochia* dictus, qui, ut traditur in continuatione Belli sacri lib. 4 cap. 16, audita expeditione patruelis sui Conradini, sive ab illo vocatus in auxilium, navigavit in Siciliam, quam quidem ferè totam in suas partes traxisse ex Nangio in Vita Sancti Ludovici, & ex Fazello lib. 2 decad. 8 cap. 4 intelligitur. Sed missos à Carolo Rege strenuos duces, rum regnum recuperasse, tum ipsum etiam Conradum cepisse: quem primò oculis privatum, ultimò vitam suspendio finiisse tradunt. Verùm Conradum istum Antiochiæ Principem jam antehàc in Italia fuisse tempore Manfredi, & rursum quoque unà cum Conradino in prælio stetisse contra Carolum, captumque à pœna capitis liberatum esse precibus Clementis Pontificis; quin imò & quasdam terras in regno Caroli, ac præsertim castrum Seracenicum retinere permissum esse; donec Siculorum rebellioni adhærens, à Martino IV Pontifice, sæpius citatus, nec comparens, excommunicatus est, ac terris suis privatus; constare scribit Spondanus ad annum 1268 num. 5 ex multiplicibus processibus ea de re confectis, & sententiis contra eum latis, quæ reperiuntur in Formulario Marini Ebuli sæpius à nobis laudato. Post quæ demum sic peracta, subdit Spondanus, potuit contigisse quòd prædicti

SÆC. XIII. CLEMEN. IV.

Auctores dicunt de ejusdem Conradi nece.

Clementis Papæ preces ad liberandum à pœna capitis Conradum Antiochenum non obscurè indicant, quantum hic sanctus Pontifex à morte alicui procuranda aversus fuerit; & ex eo destruitur commentum quorundam recentiorum Germanorum, eundem scilicet Clementem Carolo auctorem necis Conradini extitisse famoso illo dicto, *Vita Conradini mors Caroli*, *Mors Conradini vita Caroli*; quod etiam faciliùs refellitur ex eo quòd certissimè constet, Clementem eodem anno 1268 mense Novembri exeunte obiisse, totis fermè undecim mensibus antequam Carolus judicium ferret de nece Conradini, quæ contigit tantùm septimo Kalendas Novembris anni sequentis millesimi ducentesimi sexagesimi noni, ut pluribus ostendit Spondanus ad eum annum num. 7 & seq. qui & anno 1268 num. 13 addit, quòd si Supplicium Conradini præcessisset Clementis mortem, haberi tamen Auctores iis temporibus proximos, inter quos citat Joannem Villanium, qui anno 1348 Annales suos terminavit, afferentem, Pontificem, & Cardinales necem Conradini ægrè admodum passos esse, Carolumque de ea acriter reprehendisse. Quod idem habet Ricordanus cap. 193. Plura hac de re Spondanus laudatus.

XXIII. Liberatur à calumnia de morte Conradini.

XXIV. Clementis PP. obitus & sepultura locus.

Ceterùm Clementis Papæ mortem hoc eodem anno millesimo ducentesimo sexagesimo octavo luxisse Ecclesiam, omnes fermè Auctores consentiunt, & quidem mense Novembri exeunte, cujus diem vigesimum nonum nonnulli morti ejus assignant. Sanctus enim hic Pontifex morbo, senioque confectus, Ecclesiâ Dei, quantum per turbas sui temporis licuit, optimè administratâ, plenus gloriâ, & onustus bonis operibus Viterbii migravit in Cœlum, post tres sedis annos, menses novem & dies aliquot: *Clemens Papa IV*, inquit Bernardus Guido in Chron. Pontif. Rom. *vir totius prudentiæ præ cunctis generosis hominibus obiit Viterbii in vigilia B. Andreæ Apostoli, cum pace Ecclesiæ concessa ex illo latere* (loquitur de Conradino profligato); *fuitque sepultus in Ecclesia Fratrum Prædicatorum in Viterbio anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo octavo.* Sanctus autem Antoninus part. 3 tit. 20 cap. 1 §. 11 nos docet corpus Clementis ex Ecclesia Prædicatorum fuisse deinde translatum ad Ecclesiam cathedralem; ac postmodum Prædicatoribus restitutum à successore: *Sepultus est autem*, inquit, *gloriosus Pontifex Viterbii, ubi tunc curia residebat, in Ecclesia fratrum Prædicatorum, ubi ipsemet sibi elegerat sepulturam: sed de facto translatum ad Ecclesiam cathedralem ad voluntatem quorundam. Postmodum di-*

SÆC. XIII. CLEMEN. IV.

ctante justitia per successorem Pontificem restitutum est corpus fratribus ipsis, & ante capellam majorem de latere honorificè, ut patet, collocatum. Hanc restitutionem factam Prædicatoribus, jubente Innocentio V ex eodem ordine, rectè scripsit Spondanus, nam Ptolomæus Lucensis lib. 23 cap. 19 de Innocentio V ait: *Præcidit quæstionem quam habebat Ecclesia major Viterbiensis cum fratribus Prædicatoribus super corpore Clementis IV: quia mandavit dictum corpus dictis fratribus restitui, cùm inveniatur apud ipsos elegisse legitimè sepulturam.* Clementem IV neminem inter Cardinales admisisse scribunt Panvinius, & Ciaconius; in Additionibus tamen ad Ciaconium Ferdinandus Ughellus, unum reperit, nempe Bernardum Aiglerium, natione Gallum, cœnobii Saviniacensis in diœcesi Lugdunensi siti Abbatem, postmodum Lirinensem, ac tandem Cassinensem Abbatem.

XXV. Ejus Virtutes.

Gravissimorum virorum testimoniis Clementis virtus celebrata est. Martinus Polonus, qui Chronicon suum in ejus Pontificatu terminat, *sic jejuniis*, inquit, *vigiliis, & orationibus, ac aliis bonis operibus intentus fuit, quòd multas, quas tunc Ecclesia sustinebat, tribulationes, Deus suis meritis creditur extinxisse.* Quod idem legitur non solùm in Continuatore Parisii superius laudato, sed & in Chronico Guillelmi Nangii ad annum 1264. Ptolomæus Lucensis Torcellensis Episcopus in Annal. ad annum 1265 de eo scribit: *Hic quantò plus crevit in dignitate, tantò plus floruit in sanctitate.* In Historia verò Ecclesiastica lib. 22 cap. 28 ejus elogium ex veteri Historico ita describit: *Generalis Clericus fuit, videlicet Jurista summus, prædicator egregius, cantor pulcherrimus sine pari: carnes diu non comedit, asperrimo lecto est usus, nec vestibus lineis ad carnem utebatur, & sic sanctissimam vitam duxit: nec invenitur exaltasse parentes Deo dicatus.* Jordanus in Vaticana Bibliotheca MS. *fuit vir benignus*, ait, *Generaliter habitus, cantor delicatus, in concionando non habens socium, sibi austerus, ceteris pius.* Tandem S. Antoninus loco laudato Clementem prædicat, ut *valde* felicem *secundùm Deum, quia valde bonus, & secundùm seculum, quia prudens & expertus in regimine & negotiis seculi & in maxima dignitate.* Clementis porrò modestia inde speciatim laudatur, quòd nihil grave toto Pontificatu, inconsulto Cardinalium Collegio, fecerit, aut aggressus fuerit.

XXVI. Ejus scripta.

Plures extant Clementis Epistolæ apud Wadingum in Annalibus Minorum Tomo 2, in Registro Pontificio, apud Bzovium, & Raynaldum, & tres Tomo XI Concil. pag. 830. Illius scripta inedita recen-

SÆC. XIII. CLEMEN. IV.

recenset Ludovicus Jacob in Bibliotheca Pontificia, scilicet *Quæstiones Juris*. Item *de recipiendarum causarum ratione* librum 1. *Vitam Sanctæ Heduvigis Poloniæ Ducissæ*, quam ex dictis in sanctarum numerum retulit. *Adversùs Guillelmum de Sancto Amore* Mendicantium Religiosorum hostem infensissimum Epistolam Viterbii datam 15 Novembris anni 1266. Utrum *propositiones in Metaphysicam Clementis Papæ* sint istius Clementis vel alterius, dicit se ignorare Ludovicus Jacob laudatus, qui addit, extare ejus *Epistolarum volumen*, cujus quinque exemplaria MSS. in Vaticano asservantur, & alibi; sed *Sermonem contra Ludovicum Bavarum*, quem Clementi IV adscribit, esse fœtum Clementis VI animadvertit Labbeus in Dissert. de Script. Ecclesiast. in Clemente IV, ubi etiam observavit, deceptos esse Bellarminum & Miræum, qui Clementi etiam IV attribuerunt commentaria in Jus utrumque Pontificium, purà *Decisiones*, *Lecturam auream super Decretales*, *Tractatum de appellationibus*, *Commentaria in Pandectas & Consiliorum volumina III*; ista enim omnia debentur *Guidoni* cognomento *Papæ* Consuli, & postea Consiliario Parlamenti Delphinatus, qui claruit ab anno 1427 ad 1483. Claudius Clemens Societatis Jesu Clementis Papæ IV Vitam Lugduni anno 1624 impressam conscripsit.

SÆC. XIII. CLEMEN. IV.

XXVII. *Ad nomen Jesu & Mariæ indulgentia à Clemente data.*

Sed ut quæ Clementem IV spectant, absolvamus, hic non prætermittendum, ipsum ad petitionem Sancti Ludovici Francorum Regis concessisse trium annorum indulgentiam omnibus legentibus totiens quotiens hæc verba: *Benedictum sit dulce nomen Domini nostri Jesu Christi, & gloriosissimæ Virginis Mariæ matris ejus in æternum & ultra. Amen. Nos cum prole pia benedicat Virgo Maria. Amen*. Ita legitur apud Wernerum Rollevink in Fasciculo Temporum in Clemente IV.

GREGORIUS X *Pontif. CLXXXIV.*

Anno Domini MCCLXXI.

I. *Cardinales dissident in electione novi Pontificis.*

CArdinales numero decem & septem, qui Viterbii, ubi mortuus & sepultus est Clemens IV, in Curia Romana præsentes erant, in creatione futuri Pontificis dissentire cœperunt; electioque adeò discordiis agitata est, ut propè in triennium protracta fuerit, à die scilicet 29 mensis Novembris anni 1268, quo obiit Clemens IV, ad diem primum mensis Septembris anni 1271, quo electus est Gregorius X ejus successor. Sæpius siquidem congregari, negotium conficere nulla ratione valuére, dum unusquisque ipsorum ad Pontificatum aspirans, nemini cedere vellet. Eo enim tempore, nequaquam, ut nunc consuetudo est, Cardinales in conclavi recludebantur; sed summo mane singulis diebus, si Romæ erant, Lateráni, vel in Basilica S. Petri, vel alibi, prout occasio sese offerebat: sin autem extra Urbem, in Ecclesia Cathedrali illius civitatis, in qua tunc commorabantur, unà conveniebant, perinde ac nostro tempore faciunt, cùm Congregationem sunt habituri, de Romani Pontificis electione tractantes. Ita rectè Onuphrius Panvinius in Adnotatione ad Vitam Gregorii X à Platina scriptam.

II. *Raynerius Gattus primus conclavis custos.*

Sed virum doctissimum latuit, Raynerium Gatto pro Præfecto Viterbiensi se gerentem, & Albertum de Montebono, qui Magistratum in eadem civitate gerebat, inclusisse Cardinales in conclavi, ne inter se discordes novi Pontificis electionem, cum maximo totius Reipublicæ Christianæ damno in longum magis protraherent. Id constat ex diplomate à Cardinalibus in conclavi inclusis emisso, quo petebant, Henricum Cardinalem Ostiensem infirmitate gravatum inde extrahi. Illud ex Tabulario Viterbiensi edidit Augustinus Oldoinus in nova Addirione ad Ciaconium, quod quia breve, hic transcribere abs re non erit: *Nos miseratione divina Episcopi, Presbyteri & Diaconi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, infirmitati venerabilis fratris nostri* N. (Henrici) *Ostiensis & Velletren. Episcopi, fraterno compatientes affectu, Vobis Alberto de Montebono potestati, & Raynerio Gatto, qui pro capitaneo Viterbiensi te geris, & Communi Viterbien. tenore præsentium, sub debito fidelitatis, quo nobis & Ecclesiæ Romanæ tenemini, districtè præcipiendo mandamus, quatenus, cùm idem Episcopus juri, & voto sibi competentibus in electione Romani Pontificis renunciaverit coram nobis quantum ad præsentem vacationem duntaxat, volens ut, non obstante ejus absentia, sine ipso hac vice liberè procedamus ad providendum Romanæ Ecclesiæ de Pastore, ratum habiturus & gratam electionem, seu provisionem, quam de Romano Pontifice absque ipso, & ejus requisitione duxerimus faciendam, ac instanter petierit Vobis mandari, ut de palatio, in quo sumus inclusi, ipsum permitteretis exire, eundem Episcopum de ipso palatio statim egredi liberè permittatis, nec ipsum de cetero*

SÆC. XIII. GREGOR. X. tero aliquatenus detineatis invitum. *Datum Viterbii in palatio discooperto Episcopatûs Viterbiensis VI Idus Junii anno Domini 1270 Apostolica Sede vacante*. Sigilla decem & septem appensa in diplomate videntur: & totidem in conclavi fuisse Cardinales Panvinius, Ciaconius & alii docent.

III. *Cardinalium in conclavi numerus.* Augustinus Oldoinus putat sigillum Henrici Ostiensis huic diplomati non fuisse appositum, eò quòd graviter ægrotaret; ideoque dicendum, decem & octo Cardinales interfuisse comitiis illis, videlicet decem & septem, quos recenset Ciaconius, & unum, quem prætermisit, scilicet Bernardum Aiglerium Abbatem Cassinensem, à Clemente IV Cardinalem creatum, qui ad annum usque 1282 supervixit. Verùm præterquam quòd infirmitas Henrici non poterat impedire, quin ejus sigillum diplomati apponeretur, nullibi reperitur hunc Bernardum Aiglerium his comitiis interfuisse; sicuti nec Rodulphum, qui ex Episcopo Ebroicensi ab Urbano IV renunciatus Episcopus Cardinalis Albanensis, tunc Legati Apostolici munus agebat in Transmarina expeditione sancti Ludovici Francorum Regis, ut constat ex literis Cardinalium ad eum datis *Viterbii Idibus Maii anno Domini 1270 Apost. Sede vacante* apud Raynaldum eo anno num. 3, & seqq. Unde quindecim tantùm Cardinales per viam compromissi in sex Cardinales facti elegerunt anno 1271 Thealdum Leodiensem Archidiaconum, seu Gregorium X, scilicet Otho de Castro Rodulphi Episcopus Tusculanus, sex Presbyteri, & octo Diaconi Cardinales, quibus si addas Henricum Ostiensem Episcopum, qui ob infirmitatem è conclavi exiit, & Joannem de Toleto, qui etiam è conclavi exiit, fit numerus decem & septem Cardinalium, quos recensent Panvinius, Ciaconius & alii.

IV. *An Joannes Portuensis Episcopus ei adfuerit.* Ceterum Joannem de Toleto Episcopum Portuensem è conclavi exiisse cum Henrico Ostiensi Episcopo, vel postea antequam fieret compromissum, ex eo patet quòd nomen ejus in dicto compromisso non apparet. Huic Cardinali lepidum illud pronunciatum tribuit Panvinius, quòd cùm videret Cardinalium pertinaciam, iis in comitiis existentibus, & Spiritum sanctum invocantibus, publicè dixit: *Discooperiamus tectum cameræ hujus, quia Spiritus sanctus nequit ad nos per tot tecta ingredi*, quod licèt fabulosum & commentitium reputetur ab Odorico Raynaldo, palatium tamen fuisse reipsa tecto nudatum rectè observavit Augustinus Oldoinus ex diplomate Cardinalium mox relato, in quo legitur: *Datum Viterbii in palatio discooperto Episcopatûs Viterbiensis*. Idem Joannes Portuensis Episcopus cùm Papam Gregorium renunciatum audiit, hos versus fertur edisse: SÆC. XIII. GREGOR. X.

Papatûs munus tulit Archidiaconus unus,
Quem patrem patrum fecit discordia fratrũ.

Ex quibus corruit quod scribit idem Oldoinus ex Ferdinandi Ughelli Italiâ sacrâ apud Ciaconium in Vita Joannis de Toleto Cardinalis Episcopi Portuensis, hunc nempè in conclavi existentem Theobaldi Archidiaconi Leodiensis, tum in Oriente agentis, virtutes tot laudibus extulisse, ut eadem die ab omnibus electus & acclamatus fuerit Pontifex; cùm tunc saltem Joannes de Toleto esset extra conclave, ut enim jam dixi, ejus nomen non apparet in Compromisso, de quo mox.

Antequam Cardinales ad electionem procederent, B. Philippum Benitium Florentinum, Ordinis Servorum B. Mariæ Generalem, Viterbii existentem à quibusdam pro Pontifice fuisse propositum, ob insignem miraculorum famam, ipsum verò re cognita, inde ex ingenti humilitate recedentem apud Montem Tuniatum delituisse, ut Pontificatum declinaret, quousque facta esset alterius electio, scribunt Abrahamus Bzovius ad annum 1285 num. 18 ex vita ejusdem Philippi scripta ab Archangelo Gianio ejusdem Ordinis, Spondanus ad annum 1271 num. 5, & Raynaldus ad annum 1285 num. 82 ex Philippo Ferrario ejusdem Ordinis in Catalogo Sanctorum Italiæ die 23 Augusti ex Actis MS. Hi duo Auctores nempè Ferrarius, & Gianius sæculi decimi septimi initio vixére; & Gianius, qui ejusdem Ordinis Annales vulgavit anno 1618 lib. 3 cap. 15 pag. 35 col. 1 id constare dicit ex perantiqua Scriptorum traditione, ex vetustis ejus imaginibus Pontificiam tiaram ad pedes habentibus, & ex usu illorum temporum, quando in hujusmodi vacatione Cardinalibus diffidentibus, alii etiam non Cardinales, Regulares, & Eremitæ in Pontifices eligebantur. Sed cùm nullum antiquum Scriptorem hanc in rem citet, quàm infirmum sit hoc probationis genus nemo est qui non videat. Cùm tamen in Annotationibus ad caput illud 15 dicatur, Archangelum Giani hæc excerpsisse ex lib. 2 Historiæ B. Philippi à cap. 4 usque ad 6, & omnia ferè perstringi in Bulla Pauli V de ejus lectionibus, & officio, huic narrationi fidem omnem denegare nolo. V. *B. Philipp. Benitius Pontificatum declinat.*

Cardinales tandem, qui jam tribus fermè annis inter se dissentientes fuerant, sive timore Dei, sive pudore sui, seu Principum, aliorumque omnis generis hominum continuis hortationibus, precibus, querelis, fortè & minis commoniti, seu, ut quidam ajunt, diminutione alimentorum coacti, per viam compromissi in sex VI. *Gregorius X eligitur.*

Car-

SÆC. XIII. GREGOR. X.

Cardinales facti, suadente maximè sancto Bonaventura Ordinis Minorum Generali Ministro, ut scribunt Onuphrius Panvinius loco laudato, Ciaconius, & Severinus Binius in Gregorio X, Kalendis Septembris anni millesimi ducentesimi septuagesimi primi, in Pontificem maximum renunciarunt Thealdum Vicecomitem Placentinum, Archidiaconum Leodiensem, virum sanctum, & religiosum extra collegium Cardinalium, & absentem, tuncque in obsequio Christi trans mare in Syria apud Ptolemaidem commorantem cum Eduardo primogenito Regis Anglorum, ubi expectabat tempus opportunum, ut Jerosolymam cum cæteris peregrinis proficisceretur. Compromissum, quo sex Cardinalibus Kalendis Septembris facta est potestas anno 1271 Pontificis eligendi, ipsamque electionem eodem die ab iis factam, primus edidit Lucas Wadingus, Annalium Minorum Auctor eruditus atque diligens, ex Vaticano codice MS. Formularum Marini Ebulensis, Auctoris coævi, Galli hominis, qui ex Thesaurario Sarisberiensi in Anglia, & Ecclesiæ Romanæ Vicecancellario factus est demum à Clemente IV Archiepiscopus Capuanus. Post Wadingum ea etiam Acta edidit Odoricus Raynaldus in Annalibus Ecclesiasticis.

VII. *Ejus genus & primordia.* Thealdum, vel Tedaldum, seu, ut alii scribunt, Theobaldum fuisse è Vicecomitum Placentinorum familiâ omnes consentiunt, & Petrus Maria Campius, Canonicus Placentinus, qui Vitas Sanctorum Placentinorum ineunte sæculo decimo septimo scripsit, in ejus Vita testatur, in antiquæ illius Historiæ exordio hæc de Tealdo legi: *Fuit adolescens Tedaldus nomine, Placentinus natione, nobilis quidem genere, sed moribus nobilior. Hic, quam ex Vicecomitibus Placentinis originem traxerat, vitæ munditiâ & venustis moribus decorasse dignoscitur. Hic quem virum esset producturus imposterum, in primævo suæ juventutis flore monstravit, quia ex tunc ita virtutis insigne in eo renituit, ut morum normæ, & speculum existeret quampluribus honestatis.* Jacobus Philippus Bergomas, qui obiit anno 1518, in Supplemento Chronicorum, & Onuphrius Panvinius censuerunt, Vicecomites Placentinos, & Mediolanenses esse ab una stirpe; sed signa gentilitia dissimilia discrimen inter utramque familiam faciunt. Ricordanus Malespina Historiæ Florentinæ cap. 196, & Joannes Villanius lib. 7 cap. 4 Thealdum Cardinalem faciunt, & in Syria Sedis Apostolicæ Legatum; & S. Antoninus part. 3 tit. 2 cap. 2 eum Placentinum Episcopum fuisse asserit. Verùm illi omnes refelluntur ex Actis ejus electionis laudatis, in quibus dicitur tantùm Archidiaconus Leodiensis.

SÆC. XIII. GREGOR. X.

Decreta est statim legatio à sacro Cardinalium collegio ad renunciatum Pontificem, qua functi sunt nonnulli Religiosi Prædicatores, & Minores, ut ait Continuator Parisii, electionis tabellas deferentes, quibus nunciatum ei voluerunt, delatum sibi Pontificatum, & rogatum, ut quantocyus Viterbium accederet. Legatos & Cardinalium literas accepit Thealdus Ptolemaide, ubi decreto electionis admisso, mense Novembri è Syria navigio recessit, dumque recessurus concionem haberet ad populum, ingentium auxiliorum spe, ad retundendos Saracenorum impetus, Syros confirmavit, illudque Davidicum ex Psalmo 136 inter alia, teste Sanuto lib. 3 part. 12 cap. 13 & aliis, magno zelo contestatus est: *Si oblitus tui fuero Jerusalem, oblivioni detur dextera mea: adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui: si non proposuero Jerusalem in principio lætitiæ meæ.* Brundusium pervenit Kalendis Januarii anni 1272, Carolo Siciliæ Rege comitante, Beneventum deinde per Capuam, Marsos, & Sabinos iter faciens, demum Viterbium pervenit quarto Idus Februarii, ut legitur in Ptolomæo Lucensi. Certè Thealdum non annuisse precibus Romanorum Legatorum, qui petebant, ut recto tramite Romam properaret, sed prius Viterbium processisse, ipsemet asserit in literis datis *Laterani II Kal. Aprilis* ad Eduardum primogenitum Regis Anglorum in Syria existentem apud Raynaldum anno 1272 num. 2. VIII. *E Syria Viterbium pergit.*

IX. *Ibidem laborat pro subsidio Terræ sanctæ & Gregorii X nomen sumit.* Dum Viterbii adhuc existeret ad Philippum Francorum Regem literas dedit *Viterbii IV Nonas Martii suscepti à nobis Apostolatûs officii anno I*, ex quibus constat eum, antequam Romam pergeret, ut consecraretur, misisse ad Philippum Regem, Archiepiscopum Corinthium, qui validiora Terræ sanctæ subsidia ferre suaderet, à quo viginti quinque millium marcharum argenti ad id operis accepit, ut etiam ex aliis ad Carolum Siciliæ Regem de eodem negotio scriptis, per Patriarcham Jerosolymitanum hortatoriis literis intelligitur. Quales & ad Venetos, Januenses, & alios dedit; ipseque exemplum cæteris præbens, ære Ecclesiastico quingentos conscripsit milites, ac multos pedites, tresque triremes à Venetis conduxit, iis transmittendis. Hæc omnia egisse Pontificem antequam consecraretur, disertè exprimit ipse in titulo literarum ad Philippum, *Gregorius electus Episcopus Servus Servorum Dei*, &c. Ex quo & patet, eum ante consecrationem Gregorii nomen sumpsisse, licèt in bullando literas, Gregorii nomen reticuerit, Epistolam enim sic claudit: *Nec mireris quòd bulla non exprimens nostrum nomen est appensa præsentibus, quæ*

ante

ante consecrationis & benedictionis nostræ solemnia transmittuntur: quia semper ii, qui fuerunt in Romanos electi Pontifices, consueverunt in bullandis literis ante suæ consecrationis munus modum hujusmodi observare; unde non dicit Epistolam datam anno Pontificatûs primo, fed *suscepti à nobis Apostolatûs officii anno I.* Qua de re vide dicta in Urbano IV num. V. Denique aliis literis ad diversos scriptis, & datis Viterbii quarto & tertio Nonas Martias, anathemate prohibuit, ne arma, ligna, naves, ac reliqua belli adjumenta Saracenis divenderentur, nec ullus quocumque modo eis favor impenderetur: & qui in Id peccarent, Ecclesiasticâ præterea sepulturâ indignos pronunciavit. Joannes Palatius sine teste asserit, Thealdum Gregorii nomen sumpsisse, in memoriam primi & noni Gregorii. *Primi, quia ejus festo die primùm Cardinales ad sui venerationem Viterbii susceptt indutus veste Pontificali*, sed parum verosimile videtur hanc cæremoniam usque ad diem 12 Martii, S. Gregorio Magno sacram, dilatam fuisse, cùm constet eum jam fuisse Viterbii die quarta ejusdem mensis: *Noni, à quo summis beneficiis affectus fuerat*.

X. *Roma consecratur, & coronatur.* Post hæc eodem mense Martio Gregorius excepturus magnifico apparatu Pontificiam tiaram in Urbem profectus, ibique in Presbyterum, & postea in Romanum Pontificem consecratus est, & coronatus sexto Kalendas Aprilis, seu die 27 Martii, quæ anno 1272 concurrebat cum domiuica tertia Quadragesimæ; ita scribunt Panvinius, Ciaconius & alii, sed nullum Auctorem citant, quod tamen multum probabile videtur, cùm die vigesima nona ejusdem mensis post suam consecrationem de more encyclicas literas, de suscepto à se Ecclesiæ regimine exararit, quæ ex Raynaldo in Registro Vaticano, & in Formulario Marini Ebuli, Archiepiscopo Senonensi ejusque suffraganeis; in vetusto verò codice Vallicellano Patriarchæ Jerosolymitano sunt inscriptæ, datæque *Lateran. IV Kal. April. Pontificatûs anno I*. Abrahamus Bzovius scribit, Gregorium *ad VI Kal. April. Romam profectum, post duos dies in Basilica Principis Apostolorum primò Presbyterii gradum, deinde Pontificatûs dignitatem, à Joanne Cajetano Ursino Diaconorum S. R. E. principe Cardinali adeptum, rituque solemni inunctum, Gregorii decimi nomine* salutatum esse. Sed præterquam quòd jam ostendimus eum Gregorii X nomen assumpsisse iu civitate Viterbiensi, Joannes Cajetanus Ursinus, postea Papa sub Nicolai III nomine, utpote tantùm Diaconus, non potuit, vel Presbyterii, vel Pontificatûs gradum ei tribuere, ideoque consecratus est, vel ab Henrico Ostiensi, vel potius à Joanne Portuensi, si verum sit quod scribit Ferdinandus Ughellus apud Ciaconium, Henricum Ostiensem obiisse Lugduni anno 1271 octavo Kalendas Novembris; cùm ex altera parte constet, Rodulphum Albanensem Episcopum anno 1270 in Syria defunctum esse; ex quibus sequitur eum consecratum ab Episcopo Portuensi, & Joannem Cajetanum Ursinum eum coronasse; id enim munus competebat priori Diaconorum Cardinalium, ut in Alexandri III Vita ostendimus.

XI. *Ecclesiæ Jerosol. Patriarcham præficit.* Onuphrius Panvinius, qui in Chronico Ecclesiastico Thomam Agni Jerosolymitanæ Ecclesiæ ab Urbano IV anno 1262 præfectum scripsit, ut in ejusdem Pontificis Vita diximus, postea anno 1272, quo existimat, Thomam mortuum, ait: *Qui Jerosolymis, & Latinis Patriarcha creatus fuerit post Thomam, incompertum*. Verùm Spondanus ad annum 1272 num. 2 rectè ait, Gregorium X eo anno, vacante Jerosolymitana Sede eidem præfecisse alium Thomam Archiepiscopum Consentinum, annexâ ei de more ceterorum curâ Ecclesiæ Acconensis, & legatione totius Orientis, eundemque, Acconem cum quingentis militibus, quos diximus à Gregorio X stipendio Ecclesiæ armatos, pervenisse, tradere Sanutum lib. 3 part. 12 cap. 12. Quæ omninò confirmat Raynaldus ad eundem annum num. 17 & seqq. ex Epistolis 8, 9, 10, & aliis Regesti Gregorii X. Idem Spondanus scribit, Thomam dictum esse Patriarcham à Gregorio *sexto Idus Maij*; Raynaldus tamen non multò ante à nobis laudatus refert, in vetustissimo codice Vallicellano extare literas Patriarchæ Jerosolymitano inscriptas, datasque *Lateran. IV Kal. April. Pontificatûs anno I*, quæ inter se convenire non possunt, nisi dicamus eas literas scriptas esse ad Thomam Agni, cujus mors tunc ignorabatur Romæ, & ejus nuncio Romam perlato, Thomam de Lentino Archiepiscopum Consentinum sexto Idus Maii à Gregorio Papa Patriarcham Jerosolymitanum renunciatum.

XII. *Legatos Cpolim mittit pro unione Ecclesiæ Græcæ cum Latina.* Cùm verò recuperandæ Terræ sanctæ desiderio imprimis flagraret Gregorius, ad hunc finem assequendum, ad duas res longè omnium maximas efficiendas animum adjecit, ad celebrationem nempè Concilii Oecumenici, & ad unionem Ecclesiæ Græcæ cum Latina; ut rebus Imperii, & Ecclesiæ stabilitis, omnes in perniciem Saracenorum armaret. Ipso itaque Pontificatûs initio, Kalendis nempè Aprilis ejusdem anni 1272, Concilium generale indixit, ut mox videbitur. Post hæc Urbem veterem secessit, qua ex civitate nono kalendas Novembris Constantinopolim

lim ad Michaelem Palæologum Græcorum Imperatorem misit Hieronymum de Ascu-lo Ordinis Minorum, cum aliis tribus ejusdem Ordinis Religiosis, ac literis, quibus eum invitavit ad unionem, & ut Concilio interesse vellet, aut saltem viros magnæ auctoritatis mitteret, quibuscum posset commodè tractari: scriptis pariter eadem de re aliis literis ad Patriarcham Græcorum. Sed de his in Concilio Lugdunensi agemus.

XIII.
Sententiam fert in Guidonem Monfortium & quare.

Anno millesimo ducentesimo septuagesimo primo, Romana Sede vacante, Philippo Franciæ Rege ex expeditione Transmarina reduce, Viterbii cum Carolo Siciliæ Rege patruo existente, Simon, & Guido de Monfortio, filii Simonis senioris, qui, post multas turbas in Anglia excitatas, in prælio contra Henricum Regem occisus fuerat, Henricum Cornubiæ Comitem filium Richardi Romanorum Regis electi, qui ejus regni causa novum creari Pontificem Viterbii anxius expectabat, cùm in Ecclesia Sancti Laurentii tempore Quadragesimæ rei divinæ intenderet, incautum invadentes gladiis confoderunt, & adhuc spirantem ac misericordiam deprecantem, capillis extra Ecclesiam tractum iteratis ictibus penitùs confecerunt, nullâ loci vel officii habitâ ratione, & ad Guidonis socerum, quem Carolus Siciliæ Rex Hetruriæ suo nomine præfecerat, aufugerunt. Anno autem sequenti 1272 Eduardus Henrici Angliæ Regis filius & successor ex Syria rediens, Urbem veterem, ubi tunc Pontifex recesserat post suam consecrationem, accessit; à quo amantissimè exceptus expostulavit de sacrilegio commisso in Henricum patruelem suum à Simone, & Guidone Monfortiis; sed cùm Simon jam tunc defunctus esset, Gregorius Pontifex tam Guidoni, quàm Rufo Comiti ejus socero, ad quem confugerat, diem dixit. Rufus quidem sese purgavit, sed Guido contumax, sacrilegii, homicidii, & læsæ majestatis reus, adeoque infamis, intestabilis, & omni honore ac dignitate, ad quartam usque generationem indignus à Gregorio Pontifice dictus est, perpetuoque anathemati damnatus: omnesque ejus fautores, & receptatores excommunicationis vinculo constricti, atque eorum terræ interdicto subjectæ, quousque Guido ad Sedem Apostolicam accedens, in omnibus sese voluntari Pontificis submitteret. Hæc constant ex ipsa sententia Gregorii in Guidonem lata, quæ unà cum citationibus Guidoni antea factis, & illius ad eas responsionibus & excusationibus, continentur in Regesto Vaticano Epistolarum Gregorii; ubi sententia dicitur data Kalendis Aprilis anno ipsius Pontificatûs secundo, nempè 1273, ex qua sine dubio hæc plutibus narrat Matthæus Westmonasteriensis in Annalibus Anglicanis. Ejus sententiæ partem refert Raynaldus anno 1273 nu. 23.

XIV.
Eum se subjicientem recepit, & quibus conditionibus.

Eodem tamen anno millesimo ducentesimo septuagesimo tertio, Guido à Pontifice diris devotus, non sustinens diu in eo infelici statu permanere, cùm peteret Pontifex Florentiam, nullâ postulatâ securitate occurrens ei toto corpore nudus, exceptâ subuculâ & femoralibus, nodatusque collum laqueo, unà cum sceleris complicibus eodem modo comparentibus, ad pedes Pontificis sese objecit, misericordiam implorans, atque ipsius voluntati sese in omnibus subjiciens. Gregorius autem rigorem benignitate temperans, vitam concessit; sed omnes tuta arce, arctoque carcere custodiri præcepit; commissa diligenti eorum custodia Carolo Siciliæ Regi, à Clemente IV in partibus Tusciæ *Vicario Imperii* constituto, ut suo loco diximus. De his constat ex literis ea de re ab eodem Pontifice ad Eduardum Angliæ Regem scriptis tertiò Kalendas Decembris ejusdem anni, postquam Lugdunum pervenit. Aliis autem ibidem scriptis post Concilii celebrationem decimo Kalendas Augusti anni 1274 motus supplicationibus illius, quem severam admodum pœnitentiam peregisse, intellexisset, Patriarchæ Aquilejensi commisit, ut eundem stare mandatis Ecclesiæ spondentem anathemate exsolveret; ita tamen ut cetera, quæ in eum statuta fuerant, in suo robore permanerent.

XV.
Pacem Florentiæ componit inter Guelfos & Gibellinos.

Guidonem occurrisse Pontifici Florentiæ dixi, quia Gregorius Urbeveteri recedens, relicto Aldebrandino Cavalcante ejusdem urbis Episcopo, suo in urbe Roma & Italia Vicario, Florentiam adiit die decima octava Junii ejusdem anni 1273 comitante Rege Carolo, ac procerum manu, ut scribunt Joannes Villanius lib. 7 cap. 73, & Leonardus Aretinus lib. 3. Hist. Florent. summaque ibidem veneratione susceptus, ac mira urbis amœnitate delectatus, æstatem in ea traducere statuit. Et qua erat bonitate, pacem inter factiones Guelforum, qui tum ibi dominabantur, & Gibellinorum extorrium conciliandam suscipiens, Carolo Rege, cujus erat maxima Florentiæ, sicut & in reliqua Hetruria, totaque Italia, Vicariatûs Imperii titulo auctoritas, in sententiam suam adducto, post longam partium concertationem, eas tandem conciliavit, pœnis gravissimis constitutis in pacis violatores, ac obsidibus datis à Gibellinis. Cùm verò paulò post Guelfi, multis in Gibellinos confictis suspicionibus, occultè quædam in hos machinari cœpissent, quòd adversariorum reditum in urbem gravissimè tulissent,

id

id Pontifex usque adeò indignè tulit, ut mox derelicta civitate, interdicto eam subjecerit, cui ferè per triennium obnoxia fuit, tantâ Pontificis obfirmatione animi, & civium constantiâ, ut neque Pontifex, quamquam multùm rogatus, interdictum sustulerit, neque cives eo conterriti sententiam mutaverint; nec nisi ab Innocentio V Gregorii X successore eo absoluti fuerint.

XVI. *Mediolani supponit interdicto, ob non receptum Archiepiscopum.*

Urbanus IV Archiepiscopum Mediolanensem creaverat Othonem Vicecomitem magni consilii & animi virum; Sed Napus Turrianus Præfectus Mediolanensis, ejusque sequaces Civitati dominantes, unum è sua familia in schismate Cleri electum, quem Urbanus rejecerat, in ea dignitate asserere conati sunt, & Othonem in urbem admittere detrectarunt, ob idque Civitas interdicto supposita est. Verùm cùm Turriani Clementi IV Urbani successori jurejurando promisissent, Othonem tanquam verum Archiepiscopum recipere, communionem eis restituit: nihilominus tamen interveniente eodem tempore morte Clementis, Turriani nihil eorum, quæ spoponderant, observarunt. Quæ omnia narrat Sigonius lib. 20, & diffusius Bernardinus Corius in Historia Rerum Mediolanensium, ex quibus & habemus, Gregorium Pontificem anno 1273 Florentiâ abscedentem, Placentiam patriam suam adiisse quinto Nonas Octobris, & secum duxisse Othonem Vicecomitem, quem restituere cupiebat in Archiepiscoparum Mediolanensem. Quia tamen audivit, nequaquam à Turrianis ac plebe receptum iri, licèt in Turrianorum gratiam unum ex eorum familia Patriarcham Aquilejensem creasset, dimisit usque ad reditum à Concilio, quod ad annum sequentem 1274 Lugduni celebrandum indixerat. Sed tametsi Mediolani octavo Idus ejusdem mensis Octobris omni honore & veneratione exceptus fuerit, tanta tamen indignatione in Mediolanenses motus est, ut toto triduo, quo illic fuit, nec indulgentias ullas publicarit, nec se nisi à Principibus videri permiserit; ac post suum inde discessum urbi sacra interdixerit. Otho tamen Vicecomes rerum potitus non est ante annum millesimum ducentesimum septuagesimum septimum, quo victis atroci certamine, mense Januario, Turrianis, conversisque ex ea victoria omnium erga eum animis, Mediolanum triumphans ingressus est. Archiepiscopus idem & Princeps urbis, cui negatus honor debitus, & bellum ortum ex injuria, regnandi principium fuit, indeque familiæ *Vicecomitum* stabilis in aliquot secula dominatûs hæreditas: quamvis etiam post hæc, cum iisdem Turrianis extorribus, quorum familia non solùm inter familias illius urbis, verùm etiam totius Italiæ potentissimas habebatur, ei sæpius magno periculo dimicandum fuerit, ut fusè tractant illius urbis Scriptores.

XVII. *Electoribus Imperii præcipit, ut Regem Romanorum eligant.*

Richardo, Henrici Angliæ Regis fratre, in Romanorum Regem electo, anno millesimo ducentesimo septuagesimo primo defuncto quarto Nonas Aprilis, ut habet Continuator Parisii; & Alphonsi Castellæ Regis pariter electi juribus valdè obscuris, ac decisu nimium quàm difficilibus, Gregorius Pontifex ob plurimas in Germania contentiones, vastitates, & deprædationes *præcepit Electoribus Ecclesiasticis sub pœna privationis officii, sæcularibus verò Principibus sub pœna excommunicationis, ut sine cunctatione se resolverent, & Ecclesiæ Advocatum darent, alioqui ipse hoc faceret*, inquit Joannes Nauclerus generat. 43, qui addit, *post hanc Gregorii requisitionem* Electores in unum de more convenisse Francofordiæ, ubi triduano tractatu præhabito, agente potissimùm Wernero Moguntinensi Archiepiscopo, Rudolphus seu Rodulphus, aut etiam Rodolphus, ut variè scribitur ab Auctoribus, Comes Habspurgensis, diœcesis Constantiensis circa partes Basileæ, absens electus est in Regem Romanorum circa Kalendas Octobris anni millesimi ducentesimi septuagesimi tertii, qui paulò post Aquisgranum veniens, ut coronaretur, statim exegit à Principibus Ecclesiasticis, & Sæcularibus fidei juramentum; cùmque ii recusarent propter sceptri absentiam, ipse suscepto signo crucis dixit: *Ecce signum, in quo nos, & totus mundus est redemptus, & hoc signo utamur loco sceptri: & deosculata cruce, omnes Principes tam spirituales, quàm sæculares, ipsam crucem loco sceptri osculantes, recipientes feuda sibi fidelitatis juramentum præstiterunt*, inquit Eberardus Ratisponensis Ecclesiæ Archidiaconus, qui eodem tempore Annales scripsit, qui extant apud Canisium Tomo I Antiquarum Lectionum. Quomodo verò Rudolphus à Gregorio Papa fuerit confirmatus, dicetur inferiùs. Ceterum ad hunc Rudolphum hodierna Domus Austriaca genus suum refert; cùm videlicet post necem Othocari Bohemiæ Regis, Austriam ab eo possessam Rudolphus Alberto filio suo, posteaque Imperatori concessit, omnesque Alberti successores, relicto Habspurgi cognomine, ut minus nobili, *Austriæ* longè nobilius sibi assumpserunt. De origine Domûs Austriæ legendus Franciscus Guillimannus Historiographus Rudolphi secundi Imperatoris, in Tractatu *de vera origine domus Austriæ* typis edito Mediolani anno 1605, ubi prolixè refutat hariolationes eorum, qui Comites Habspurgenses asserunt ab Austrasiæ Regibus natos.

XVIII. *Lugdunum pergit.*

Cùm Gregorius Pontifex Mediolano

circa diem duodecimum Octobris Lugdunum versus processisset, Camberiaci existens literas accepit Alphonsi Castellæ Regis, quibus fingebat se aliqua secreta habere de rebus in Concilio tractandis, quæ alteri quàm ipsi non committenda esse censeret, & Pontificem ad congressum pertrahere tentabat. Sed Alphonsi artes intelligens Gregorius rescripsit, ut si Concilio interesse non posset, secreta illa vel literis, vel fidelissimo alicui ex intimis committeret, ut ipse iis perspectis, quid facto opus foret, decerneret. Has Pontificis literas recitat Raynaldus num. 38. & dicuntur datæ *apud Cambertacum III Nonas Novemb. anno III* Pontificatûs, sed legendum *anno II*, cùm Gregorius mense tantùm Martio anni 1272 consecratus fuerit. Lugdunum tandem pervenit Gregorius circa medium ejusdem mensis Novembris, sed toleratis in itinere incommodis defessus, in festo dedicationis Basilicæ Principis Apostolorum, seu die 18 Novembris Missæ sacrificio interesse non potuit, quo tamen die judicii formam consuetam contra Ecclesiæ rebelles observatam, ac sententiam à Clemente IV in eos latam, renovatam esse constare ait Raynaldus num. 40 ex ejus Epistola 18 lib. 2.

XIX. *Gratias agit Regi Franc. pro restitutione comitatus Venaissini.*

Raymundo Tolosano Comite anno 1249 mortuo, ut ait Guillelmus de Podio Laurentii in Chronici cap. 48, Alphonsus frater Sancti Ludovici Francorum Regis, qui Joannam filiam ejus unicam uxorem duxerat, Comitatum Tolosanum recepit ex pactis Lutetiæ conventis anno 1229 ex dictis in Gregorio IX. Verùm Alphonso & Joanna ex expeditione Syriaca redeuntibus defunctis absque prole, omnes terræ, quas dictus Alphonsus tenuerat, ad Philippum Francorum Regem nepotem devolutæ sunt, ipse etiam comitatus Venaiscinus, quem tamen Raymundus Ecclesiæ Romanæ cesserat iisdem pactis Lutetiæ conventis. Cùm autem non deessent, qui Philippo suaderent, ut Raymundi, & Alphonsi exemplo jura sua in dictum comitatum defenderet, ipse tamen flagitante Legato pro hoc causa à Gregorio anno 1273 misso, sponte comitatu cessit, quem Ecclesia Romana jure sibi debitum contendebat: *Philippus Rex Franciæ*, inquit Sanutus in suis secretis fidelium crucis lib. 3 part. 12 cap. 13, *tempus prævenit concilii, reddiditque summo Pontifici comitatum Venesi, quem longo tempore ab Ecclesia sui tenuerant prædecessores.* Illam autem restitutionem circa finem anni 1273 factam certò eruitur ex literis Gregorii Papæ datis *Lugduni II Kal. Decemb. anno II* apud Raynaldum nu. 51, quibus Philippo Regi gratias agit, quòd dictum Comitatum Ecclesiæ Romanæ reddiderit.

XX. *Lugduni ab eodem Rege visitatur.*

Non multò postquam Gregorius Papa Lugdunum pervenit, Philippus Rex eum visitavit: habitoque cum eo tractatu de regni sui negotiis, abscessit inde quousque tempus Concilii adveniret; relicto interim ad custodiam Pontificis, & eorum qui ad Concilium accessuri erant Imberto de Bellojoco consanguineo suo cum valida militum manu, ut restatur Guillelmus Nangius in Philippi rebus gestis, in eo tamen corrigendus, quòd Pontificem nonnisi circa quadragesimam anni 1274 Lugdunum advenisse scribit, cùm etiam ante undecimum Kalendas Decembris, eum illò pervenisse ex dictis certum reddatur. Lapsus autem forte est Nangius, inquit Spondanus, quòd Philippus nonnisi circa Quadragesimam anni 1274 Pontificem convenerit.

Concilium Lugdunense II.

Generale XIV.

XXI. *Convocationis Concilii causa.*

Duas potissimùm causas movisse Gregorium X ad celebrationem Concilii generalis, subsidium nempe Terræ sanctæ, & unionem Ecclesiæ Græcæ cum Latina, jam superius insinuavimus. Cùm enim Constantinopolitana urbe capta, & Balduino II Imperatore, qui postremus ex Latinis Constantinopoli regnavit, expulso, periculum esset, ne Græci omnes ad pristinos redirent errores, Gregorius statim ac electus & consecratus est Pontifex Legatos ad Michaelem Palæologum Imp. destinavit, ut eum ad Catholicam fidem reducerent. Sciens præterea in magno discrimine res Christianorum in Syria versari, prædecessorum vestigiis inhærens, Generale Concilium convocavit, in quo de subsidio Christianis in Syria degentibus mittendo ageretur. Rem etiam dignam judicavit, de qua in Concilio ageretur, de Græcis nimirùm ad Catholicæ ac Romanæ Ecclesiæ fidem communionemque traducendis. Tertia ad id accessit causa, quæ priores Pontifices ad indicenda Concilia permoverant, ut scilicet Christianorum mores ad pristinam Ecclesiasticam disciplinam informarentur, & modus aliquis præscriberetur ad celerem Romani Pontificis electionem faciendam. Multa enim mala ex longa Romanæ Ecclesiæ vacatione accidere solebant, quod præcipuè contigerat post mortem Clementis IV, cùm interpontificium usque ad Gregorii X consecrationem fuerit plus quàm trium annorum.

XXII. *Gregorius PP. Concilium indicit, & locum designat Lugdunum.*

Gregorius itaque statim post consecrationem suam, quæ peracta est Romæ die vigesima septima mensis Martii anni 1272, literas indictionis Concilii ad universos Prælatos ac Principes misit, datas Laterani Kalen-

SÆC. XIII. GREGOR. X.

Kalendis Aprilis ejusdem anni, quibus omnes paratos esse monuit, ad sistendum se Kalendis Maii anni millesimi ducentesimi septuagesimi quarti in loco postea designando: & de his omnibus certiores etiam reddens Eduardum Angliæ Principem, ac ceteros, quos in Syria reliquerat, subsidiaque citissima promittens, hortatus interim est ad constantiam. Sed cùm illa indictione reticuisset locum, in quo Concilium celebrandum erat, eum significavit aliis literis datis Idibus Aprilis apud Urbem veterem anno millesimo ducentesimo septuagesimo tertio, nempè *Lugdunum* Galliæ; electa ad tantum opus nobilissima illa civitate, tum quòd ipse extiterit primò Ecclesiæ Lugdunensis Canonicus, ut ex ipsiusmet literis apud Paradinum lib. 2 Hist. Lugdun. cap. 2, & ex constitutionibus eidem Ecclesiæ ab eo relictis post exitum Concilii, quæ extant apud Severtium in Chronologia Lugdunensi part. 3 cap. 1 sect. 5 § 1, aliisque monumentis constat, tum quòd Concilio sub Innocentio IV ibidem celebrato præsens, optimò novisset civium erga Sedem Apostolicam promptum & fidelem animum; tum quòd urbs positione sua, & amplitudine commodissima esset tot hominibus ex universo orbe colligendis; tum denique quòd cùm in Regno Christianissimo sita esset, nihil sibi securitatis & benevolentiæ non à pio & magnifico Rege Philippo decessorum exemplis promitteret.

XXIII. *Imperatorem & Patriarcham Græcorum ad illud invitat.* Non solùm Occidentales Principes, verùm & ipsum Michaelem Palæologum Imperatorem Orientis ad Concilium invitavit Gregorius Papa. Cùm enim probè sciret non alienum eum se demonstrasse ab unione cum Ecclesia Latina, quæ jam sub Urbano IV, & Clemente IV tractata, interveniente utriusque Pontificis morte, ad exitum perducta non fuerat, primò sui Pontificatûs anno per Hieronymum de Asculo Ordinis Minorum, postmodum summum Pontificem sub nomine Nicolai IV, & tres alios ejusdem Ordinis Religiosos, Imperatorem de indicto generali Concilio admonuit, eumque ut adesset, vel per se, vel per suos Legatos, rogavit; ut tandem in perfectam unionem coiret Ecclesia Græca cum Latina. Gravissimas per eosdem ad eum misit literas datas apud Urbem veterem nono Kalendas Novembris anno 1272, aliasque subjunxit ad Josephum Patriarcham Græcorum, quibus eum etiam invitavit ad Concilium Oecumenicum, rogavitque ut in negotio unionis, non solùm cooperatorem, sed & specialem se exhiberet promotorem. Has omnes literas referunt Wadingus ad annum 1272, & Conciliorum Collectores Tomo XI.

Præter Patriarchas, Episcopos, & Abbates, vocasse etiam Summum Pontificem Gregorium, viros duos doctrinâ & sanctitate celebertimos, sanctum scilicet Thomam Aquinatem Ordinis Prædicatorum, & Sanctum Bonaventuram Ordinis Minorum Ministrum Generalem; quorum prior cùm ad Concilium pergeret in monasterio Fossæ novæ lethali ægritudine correptus ad vitam migravit immortalem, ut scribunt Matthæus Westmonasteriensis ad annum 1274, & Joannes Villanius lib. 9 cap. 118. Posterior, scilicet S. Bonaventura, in Concilio creatus fuerit Cardinalis, asserunt ex Panvinio, & Ciaconio plures alii. Sed licèt verùm sit utrumque sanctum doctorem itineri se accinxisse, ut Concilio adesset, falsum tamen est S. Bonaventuram creatum Cardinalem in Concilio. Lucas enim Wadingus in Annalibus Minorum ad annum 1273 post Cardinalem Bellarminum in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, S. Bonaventuram anno 1273 dictum esse Cardinalem, probat tum ex ipsius Concilii Actis, in quibus invenitur Bonaventura Cardinalis residere cum ceteris in prima sessione: tum ex Bernardino Corio, qui in Historia Mediolanensi, in qua res patriæ suæ diligenter recenset, part. 2 ad annum 1273 peculiariter monet Gregorium Papam Lugdunum ad Concilium proficiscentem, & per Mediolanum transeuntem die dominica mensis Octobris octava advenientem, secum habuisse Cardinales, atque inter hos speciatim nominat Sanctum Bonaventuram, & Vicedominum de Vicedominis sororis suæ filium etiam Minoritam. Ex quibus & aliis rectè conjicit Wadingus Gregorium sub feriis Pentecostes anni 1273, antequam ex Urbe veteri discederet, Cardinales creasse, & inter hos S. Bonaventuram. Plura hac de re Wadingus laudatus.

SÆC. XIII. GREGOR. X.

XXIV. *Ante Concilium Cardinales creat.*

XXV. *Numerus Patrum, & Præses Concilii.* Concilium istud Oecumenicum decimum quartum, Lugdunense secundum, omnium quotquot unquam fuerunt numerosissimum fuit; nam præter Patriarchas Latinorum Pantaleonem Constantinopolitanum, & Opizionem Antiochenum, ei interfuisse dicuntur ex universis Christianismi regionibus Episcopi plusquam quingenti, Abbates & Prælati Minores circa mille. *Numerus Prælatorum, qui ibidem adfuerunt quingenti Episcopi sexaginta, Abbates & Prælati minores alii circa mille*, inquit Guillelmus Nangius Auctor coævus in Chronico; à quo non dissentit Ptolomæus Lucensis, Auctor etiam coævus, qui in Hist. Ecclesiast. lib. 23 cap. 3 ait: *Numerus autem Prælatorum, qui interfuerunt Concilio, fuit quingentorum Episcoporum, Abbatum LXX, aliorum Prælatorum mille.* Patriarchæ Græcorum Constantinopolitanus,

nus & Antiochenus in schismate perstantes non adfuerunt. Advenerunt tamen post Concilium inchoatum Legati Michaelis Græcorum Imperatoris, & Metropolitanorum Orientis, necnon & Regis Tartarorum. Adfuit quoque Jacobus Aragoniæ Rex. Adfuerunt & Oratores Franciæ, Germaniæ, Angliæ, Siciliæ & Cypri Regum, Principum Christianorum Terræ Sanctæ, aliorumque Europæorum, atque Rerumpublicarum, ac tandem Magistri Hospitalariorum & Templariorum. Præfuit Concilio Gregorius ipse decimus Pontifex, cùm omnibus sessionibus interfuerit. Quare cùm duo Summi Pontifices, Sixtus nempè quartus in bulla canonizationis S. Bonaventuræ, & Sixtus quintus in Decretali, qua primis eum Doctoribus connumeravit, asserunt Bonaventuram præsidem in Concilio egisse, non ita intelligendi sunt, ut velint eum primas egisse totius Concilii, aut in generalibus sessionibus primum sedisse; sed quòd in peculiaribus sessionibus, & privatis cœtibus, quos per se celebrasse quotidie Cardinales absque Pontificis interventu, habet historia eidem Concilio præfixa, primus sedetit, & sic præfuisse quodammodo dictus sit. Hinc Renatus Chopinus lib. 2 Monastic. tit. 1 num. 29 rectè Gregorium vocat *Concilii Lugdunensis præsidem*.

XXVI. *Imperator Græcorum non adfuit Concilio nisi per Legatos.*

Flavius Blondus lib. 2 Decade 8 scribens, Michaelem Palæologum Græcorum Imperatorem ad Concilium venisse, foveam præparavit sequacibus suis, Platinæ, Trithemio in Chronico Hirsaugiensi, Sabellico, Nauclero, Gaguino, Vossio lib. de Tribus Symbolis, ac plurimis aliis in eundem errorem incidendi, qui ex eo refelluntur, quòd lectæ sint in Concilio Imperatoris literæ, paxque Ecclesiæ Græcæ cum Latina ab ejus Oratoribus, ipsius nomine jurata est; Oratores autem ad Concilium non misisset, si ipse Concilio adfuisset. Deinde, Gregorius statim post Concilium ad ipsum scripsit, tanquam ad hominem eorum omnium ignarum, quæ in illo gesta erant, ut constat ex Gregorii literis, quæ extant Tomo XI Concil. pag. 971, dataeque dicuntur *Lugduni V Kalendas Augusti anno tertio* pontificatûs. Idem probant ejusdem Pontificis literæ ad Episcopos Græcos eadem die datæ & pag. 973 ibidem relatæ. Torum denique conciliationis Ecclesiæ Græcæ cum Latina negotium per Legatos Imperatoris cum Pontificiis actum esse, testatur Nicephorus Gregoras lib. 5 Historiæ, ex quo manifestè sequitur Imperatorem non adfuisse Concilio, cujus historia breviter describenda ex Actis, quæ leguntur eodem Tomo XI Conciliorum pag. 955, & ex aliis MS. quæ laudant Spondanus & Raynaldus.

Gregorius Pontifex quinta die ante sessionem primam, scilicet *secunda mensis Maii*, omnibus Prælatis & Capellanis suis injuncto triduano jejunio, & precibus solemnibus die dominica sexta Maii præmissis, die lunæ septima ejusdem, juxta antiquum morem ailàs à nobis observatum incipiendi Concilia die lunæ, post preces solemnes die dominca antecedenti factas, primam sessionem habuit in Ecclesia sancti Joannis hoc modo. Pontifex circa horam missæ perrexit ad Ecclesiam conducentibus eum duobus Diaconis Cardinalibus, & dicta Tertiâ & Sextâ, *quia erat dies jejunii*, nempè dies prima Rogationum ante Ascensionis Domini festum, quod anno 1274 celebratum est die decima Maii, Subdiaconus calceavit eum, & postea Diaconus & Subdiaconus eum omnibus vestimentis Pontificalibus albi coloris induerunt, quia inter Pascha & Ascensionem erat, & pallio sicut si esset Missam celebraturus. Inde præcedente cruce Pontifex ascendit pulpitum præparatum & ornatum & sedit in faldistorio suo, ministrante sibi pro presbytero, domino Simone tit. S. Martini, & Diacono domino Othobono Cardinale, & assistentibus sibi in eodem pulpito quatuor aliis Cardinalibus, sedente etiam juxta eum Domino Jacobo Rege Aragonum. Ibidem Papa sedens in faldistorio suo fecit crucem super Prælatos & Concilium. Et post quasdam orationes à Pontifice dictas Cardinalis Othobonus facta reverentia Domino Papæ, & benedictione petita, juxta morem cantavit Evangelium secundùm Matthæum, scilicet, *Designavit Dominus Jesus alios septuaginta duos*. Quo finito Papa stans erectus alta voce incæpit hymnum *Veni creator Spiritus*. Quo cantato stans sine mitra, sedit in faldistorio suo, & omnes Prælati in locis suis sederunt, & tunc ipse cœpit sermocinari proposito themate: *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar, & antequam moriar*. Finito sermone narravit Patribus causas propter quas evocaverat Concilium, scilicet subsidium Terræ sanctæ, unionem Græcorum, & reformationem morum, ac disciplinæ; simulque significavit modum aliquem præscribendum ad celerem Romani Pontificis electionem faciendam, quòd multa mala ex longa Sedis vacatione accidere consuevissent. Post quæ indixit aliam sessionem in diem lunæ decimam quartam Maii, quæ tamen facta est tantùm die decima octava ejusdem mensis, & interim dum expectabatur ille dies, advocatis seorsum Prælatis, decretæ sunt in subsidium Terræ Sanctæ decimæ omnium fructuum & proventuum Ecclesiarum in sex annos proximos.

XXVII. *Prima Concilii sessio.*

XXVIII. *Ordo sessionis Patrum in Concilio.*

Porrò ordo sessionis Patrum talis fuit.

In

In medio navis Ecclesiæ sederunt Pantaleo Constantinopolitanus, & Opizio Antiochenus, Patriarchæ ritûs Latini. In sedibus aliis à latere dextro Pontificis sederunt Joannes Portuensis & Sanctæ Rufinæ, Petrus Tusculanus, Vicedominus Prænestinus, Sanctus Bonaventura Albanensis, Petrus Ostiensis & Velletrensis & Bernardus Sabinensis, Episcopi Cardinales: à latere verò sinistro Antherus tit. S. Praxedis, Guillelmus S. Marci, Simeon tit. S. Cæciliæ, Presbyteri Cardinales, qui omnes faciunt numerum novem Cardinalium; quibus addendi sex qui ministrabant, & assistebant Summo Pontifici, scilicet Simeon tit. S. Martini Presbyter, Othobonus tit. S. Hadriani, Jacobus tit. S. Mariæ in Cosmedin, Gothifredus S. Georgii ad velum aureum, Hubertus tit. S. Eustachii, & Matthæus tit. S. Mariæ in porticu, Diaconi Cardinales, sicque fit numerus quindecim Cardinalium. Post Presbyteros Cardinales mox memoratos, à dextris, & à sinistris sederunt Primates, Archiepiscopi, & Episcopi, Abbates & Priores, ac alii Ecclesiarum Prælati, non discrepantes de locis, cùm per Summum Pontificem Gregorium fuisset ordinatum, quòd sine præjudicio Ecclesiarum suarum sederent. Stabant autem inferius Willelmus Hospitalariorum, & Robertus Templariorum Magistri, & aliqui earundem Religionum, nuncii Franciæ, Alemanniæ, Angliæ, & Siciliæ Regum ac aliorum multorum Principum, Baronum, Capitulorum, & Ecclesiarum procuratores.

XXIX. *Post secundam sessionem Aragonum Rex abit à Concilio.*

Secunda sessio celebrata est die decima octava ejusdem mensis Maii, & in ea promulgaras esse quasdam constitutiones de fide tradunt Acta, dimissosque à Concilio procuratores capitulorum, & omnes Abbates ac Priores non mitratos, qui non fuerant speciatim vocati ad Synodum. Eadem Acta afferunt insuper Jacobum Regem Aragonum, post eam celebratam, recessisse Lugduno, cujus rei causam cùm non referant, Surita in Regum Aragonensium Indicibus lib. 2, Gomosius lib. 19, & Mariana lib. 13 cap. 22, referunt, nempè hominem extrema ætate gloriæ & honoris cupidum, cùm expeteret coronę Regiæ insignibus Pontificis manu decorari, idque Pontifex renueret, nisi tributum, quod Petrus pater Jacobi, eo tempore, quo Romæ coronam receperat ab Innocentio III, pendere quotannis pactus erat, denuò Ecclesiæ Romanæ sanciretur, & quod solvi desitum erat persolveretur: Jacobum indignum existimantem regnum majorum virtute partum cuiquam esse vectigale, ab ea re destitisse, & ad sua se recepisse. Etiamsi ex ipsiusmet Historia intelligatur, inquit Spondanus, non tam ipsum denegasse tributum voluntarium, quàm coactum ex obligatione, aut infeudationis contractu. In brevibus porrò Actis, quæ extant Tomo XI Conciliorum, de illo Jacobi Aragonum Regis secessu nulla mentio reperitur, sed solùm dicitur quòd in tertia sessione non adfuit Jacobus Rex Aragonum. De eo tributo vide dicta in Pontificatu Innocentii III num. XL. In eadem Sessione secunda Gregorius Pontifex tertiam indixit ad diem lunæ post octavam Pentecostes, quæ erat vigesima octava Maii.

XXX. *Gregorius monetur à Minoritis Legatos Græcorum brevi adfuturos.*

Antequam tertia fieret sessio accepit Pontifex literas missas ab Hieronymo Asculano, & Bonagratia Minoritis, quos superius diximus missos cum aliis duobus ejusdem Ordinis Religiosis ad Michaelem Palæologum Græcorum Imperatorem, pro consummanda & acceleranda unione utriusque Ecclesiæ, ad quas summè gavisus est Pontifex; fecitque convocari omnes Prælatos in majori Ecclesia Lugdunensi indutos pluvialibus, deinde coram omnibus gravissimè, & plissimè Cardinalis Bonaventura sermonem habuit iis propositis verbis (Baruch 5) *Exurge Jerusalem, sta in excelso, & circumspice ad Orientem, & inde collige filios tuos ab Oriente usque ad Occidentem.* Quo expleto in omnium consessu lectæ sunt prædictæ literæ, quibus nuncii Minoritæ significabant se prope esse, atque in comitatu habere Legatos Græcorum, qui literis & verbo præsentes obedientiam præstent Ecclesiæ Romanæ, & concordiam Michaelis Palæologi, & Prælatorum nomine stabiliant.

XXXI. *Tertia sessio celebratur.*

Et hæc sine dubio causa fuit cur tertia sessio, quæ indicta erat in diem vigesimum octavum Maii, dilata est in diem septimum Junii, quo die habita est, in eaque promulgatæ sunt quædam constitutiones circa electiones & provisiones Ecclesiarum, ætatem ac residentiam provisorum, immunitatem Ecclesiarum, custodiam & regalia vacantium, usuras, aliaque ad disciplinam Ecclesiasticam, mores populorum, ac processus pertinentia: quæ una cum ceteris tota Synodo promulgatis habentur in unum collecta prædicto Tomo XI Conciliorum, necnon relata à Bonifacio VIII in sextum decretalium suis quibusque titulis: quæ constitutiones à Guillelmo Duranti Gallo, postea Episcopo Mimatensi, qui Concilio aderat, commentariis illustratæ sunt in Speculo Juris, quod in tria volumina distinctum dicavit Cardinali Othobono, qui fuit postea Pontifex, Hadrianus quintus dictus. Guillelmi commentarii extant editi à Simone Malo una cum ipsius Vita & notis non contemnendis. Hic porrò Guillelmus Duranti Auctor etiam Rationalis divinorum offi-

fiolorum, ab Auberto Miræo in Auctario de Scriptoribus Ecclesiasticis, & à Spondano ad annum 1311 num. 3 malè confunditur cum altero Guillelmo Duranti istius nepote, Episcopo pariter Mimatensi, qui Concilio Viennensi OEcumenico anno 1311 interfuit; hic enim Guillelmus, de quo agitur, mortuus est Romæ anno 1296, ut constat ex epitaphio ejus sepulchro inscripto in æde Minervæ; cùm Guillelmus nepos seu junior, de quo silent Bellarminus & Labbeus, obierit anno 1320. In eadem sessione tertia concionem habuit Petrus Ostiensis Cardinalis Ordinis Prædicatorum sub illo themate: *Leva in circuitu oculos tuos & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi*. Isaiæ 60, 4. Facta est postea licentia Prælatis eundi Lugduno, quocumque placeret intra sex leucarum terminum, nec sessionis quartæ terminus præfixus est, donec constaret de certo tempore adventûs Græcorum.

XXXII. *Græcorum Legati adveniunt ad Concilium.* Advenerunt tandem die vigesima quarta Junii, ut Acta notant, Apocrisarii, seu Legati Michaelis Imperatoris Græcorum, & Antistitum Patriarchatui Constantinopolitano subjectorum, *Germanus*, olim ex Metropolita Hadrianopolitano Patriarcha Constantinopolitanus, qui anno millesimo ducentesimo sexagesimo primo dictus Patriarcha, non multò post accipiens se maledictis conscindi, quòd sedem viventis occupasset, Patriarchatu abdicato in cœnobium Monachorum se recepit; *Georgius* Acropolita, magnus Logotheta, *Theophanes* Metropolita Nicænus, Bithyniæ Primas, *Nicolaus* Panareta Camerarius Imperii, & *Georgius* Zinuchi, viri omnes graves, & in aula Imperatoria celebres. His processerunt obviam omnes Prælati, qui erant in Concilio cum familiaribus suis, Camerarius cum tota familia Papæ, Vicecancellarius & omnes Notarii, ac universa familia Cardinalium, & magnificè eos conduxerunt usque ad palatium Pontificium. Pontifex verò stans in aula, circumstantibus Cardinalibus & multis Prælatis, ad pacis osculum honorificè illos recepit. Illi in conspectu omnium significaverunt se venisse, ut omnimodam obedientiam S. R. Ecclesiæ præstarent, profiterenturque ejusdem Ecclesiæ fidem, & primatum. Porrexerunt ibidem Imperatorium diploma sub sigillo aureo, in quo fidem Catholicam se profiteri, & tenere juxta missam sibi à Pontificibus Romanis Clemente, & Gregorio instructionem, testabatur; quam publica professione, & juramento interposito coram Minoritis nunciis Apostolicis, se secururos protestati erant in aula Imperatoria Constantinopolitana Michael pater Imperator, & Andronicus filius sub mense Februario præsentis anni 1274.

Literæ Imperatoris hanc habent inscriptionem: *Sanctissimo & Beatissimo Primo, & Summo Pontifici Apostolicæ Sedis venerabili Papæ, & communi patri omnium Christianorum, & venerabili patri Imperii nostri domino Gregorio, Michael in Christo Deo fidelis Imperator & moderator Romæorum, Ducas Angelus Comnenus Palæologus & spiritualis filius magnæ Sanctitatis vestræ, convenientem honorem & reverentiam cum sincera & pura affectione & orationum postulatione*. Iis literis imprimis Imperator petitam è se schismatis abjurationem annis 1267, & 1272, ac fidei Catholicæ Romanæ, sacrorumque ejus rituum confessionem, abundè profitebatur, unà cum Spiritûs Sancti à Patre, Filioque processione, & summo primatu ac principatu Ecclesiæ Romanæ super universam Ecclesiam: rogans tamen Pontificem, consentire ob infirmitatem multorum Græcorum, qui necdum possent his acquiescere, ut Symbolum fidei eodem modo recitaretur in eorum Ecclesiis, quo ante schisma; & recepri ritus servarentur, qui non essent contra fidem Romanam, & Generalium Conciliorum decreta. XXXIII. *Græcorum Imperator consentit Ecclesiæ Rom.*

Præter has Imperatorias literas, alias etiam præsentarunt Legati missas à Prælatis, inter quos viginti sex Metropolitæ, in iis expressi, fidei Romanæ Ecclesiæ & unioni cum eadem fiendæ subscripserunt: licèt induci non potuerit Josephus Patriarcha Græcorum, ut cum illis consentiret, ut ipsimet in literis testificantur. Unde Wadingus admiratur Ciaconium, & alios asserere, eundem sicuti & Imperatorem ad Concilium pervenisse. Prædictæ Imperatoris literæ referuntur ab eodem Wadingo, & prædicto Tomo XI Conciliorum. Literas verò Præsulum obscuras satis multis in locis, refert idem Wadingus eodem modo, quo habentur in Actis Concilii, & apud Matthæum Westmonasteriensem sub anno 1274. XXXIV. *Idem faciunt Prælati Græcorum.*

Apocrisarii, expletis his primis officiis suæ legationis, deducti sunt ad hospitia honorificè præparata. Deinde proposita est eis norma fidei Romanæ, quam profiteri deberent nomine eorum à quibus missi erant, quam illi libenter admiserunt, & se publicè professuros spoponderunt. Quare die festo Apostolorum Petri & Pauli Pontifex solemne sacrum fecit in prædicta majori Ecclesia, ubi lectâ Epistolâ Latino & Græco idiomate, cantatoque Evangelio Latino à Cardinali Othobono de Flisco, & Græco à Diacono ex Græcis eodem habitu, quo hæc mysteria illius nationis viri solent peragere, habitoque à sancto Bonaventura Cardinali egregio sermone de concordia ineunda, & puritate fidei Romanæ, cantatum est symbolum XXXV. *Græci profitentur Symbolum fidei more Romano.*

SÆC. XIII. GREGOR. X.

fidel Constantinopolitanum, *Credo in unum Deum* Latino idiomate. Deinde immediatè prædictus Germanus olim Patriarcha Constantinopolitanus cum ceteris Græcis, & Archiepiscopis Calabriæ ritum Græcum sequentibus, cantaverunt solemnitet & alta voce prædictum Symbolum: dum verò perventum est ad articulum de processione Spiritûs sancti, solemniter & devotè illum expresserunt lento, & gravi cantu ter dicentes, *qui à Patre, Filioque procedit*. Terminato symbolo, idem Germanus, Archiepiscopi, & Logotheta cum aliis cantaverunt laudes solemnes in lingua Græca Domino Papæ: mox Pontifex circumdantibus Altare Græcis, Missam prosecutus est.

XXXVI. Pontifex Henricum Leodiensem Episcopum deponit.

Tertia Julii mensis die Gregorius Pontifex Henricum Geldrensem, Episcopum Leodiensem, multorum gravissimorum excessuum accusatum, damnatumque deposuit, ad quem extat egregia ejusdem Pontificis parænetica Epistola ante depositionem data, quam descripsit Joannes Hocsemius Tomo 2 Pontificum Leodiensium in Vita ejusdem Henrici. Depositus porrò Henricus post viginti septem annos sedis, ut scribit Auctor Magni Chronici Belgici ex Chronico Leodiensi, vixit adhuc duodecim annis, quibus vidit tres alios Episcopos Leodienses, singulisque bellum intulit; donec à cujusdam virginis nobilis, quam constupraverat, propinquis occisus est, habens quando mortuus est sexaginta quinque filios naturales: cùm, qui talis esset, multa nihilominus præclarè egisset pro defensione patriæ, ac per probos viros spiritualia rexisset.

XXXVII. Tartarorum ad Concilium accessus.

Addunt Acta die quarta ejusdem mensis Julii advenisse Legatos Tartarorum Orientalium cum literis Abaghæ eorum Regis, ductosque ad aulam Pontificiam, receptos esse cum honore & magnificentia, ac remissos ad hospitia. Illos tamen Legatos non causâ fidei, sed ut fœdus cum Christianis inirent, missos fuisse Westmonasteriensis observat, & ex Haytono cap. 35 patet; necnon ex literis à Gregorio Pontifice ad ipsum Regem redditis post Concilium, datæ enim dicuntur *tertio Idus Martis anno III*, ideoque anno 1275, extantque Tomo XI Concil. pag. 874. Iis Pontifex promisit se Legatos suos missurum, qui cum eo agerent de rebus, quas petierat, tum etiam de aliis, quæ ad salutem ejus spectarent; licèt enim Christianis faveret, erat tamen idolotum cultui deditus, ut idem Haytonus cap. 32, & seqq. ac Sanutus lib. 3 part. 13 cap. 7 & 8 tradunt. Unum porrò ex illis Tartarorum Nunciis cum duobus sociis à Petro Ostiensi Episcopo, die decima sexta Julii, antequam inchoaretur quinta sessio, solemniter baptizatum fuisse Acta tradunt, quibus Pontifex fecit fieri vestes de scarlato, seu quisquiliaras more Latinorum. Eâdem die quarta Julii Pontifex sessionem ad diem Veneris sextam ejusdem mensis indixit.

XXXVIII. In sessione quarta Græci profitentur fidem S. R. E.

Eâdem itaque die sexta mensis Julii Pontifice sedente cum Diacono Cardinali, & immediatè post Cardinales, à latere dextro Nunciis Græcorum, expleto sermone per Petrum Ostiensem Episcopum sub illo themate, *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis, turbati sunt omnes insipientes corde* (psalmo 75, 6) Pontifex alium habuit ad Patres Concilii circa causas, propter quas coactum est, maximèque commendavit Michaelis Imperatoris fidem & solicitudinem in mittendis Legatis contra multorum expectationem. Deinde Imperatorum Michaelis, & Andronici, & Prælatorum diplomata tria signata bullis aureis & latinitate donata fecit publicè legi coram omnibus. Quibus lectis Georgius Acropolita magnus Logotheta dixit, se in mandatis accepisse ab Imperatore jurare in animum ipsius, & profiteri fidem Catholicam Ecclesiæ Romanæ. Quare statim professus est eam, que lecta fuerat in Concilio, & habetur *C. de summa Trinit. & fide Cathol. in 6*, & est prima ex Constitutionibus in Concilio promulgatis Tomo XI Concil. pag. 974, dixitque eam velle credere & tenere Imperatorem, ejusque subditos, atque perpetuò servaturos, neque ullo unquam tempore ab ea recessuros. Dehinc sacramentum addit, quod integrum refert Wadingus.

XXXIX. Pontifex, & Patres gratias agunt Deo ob unionem factam.

His peractis Pontifex incepit *Te Deum laudamus*, quo completo, & dicto versiculo, *confirma hoc Deus quod operatus es in nobis*, &c. & oratione, *da Ecclesiæ tuæ quæsumus Omnipotens Deus, ut sancto Spiritu congregata, hostili nullatenus incursione turbetur*, à Pontifice subjunctâ, idem Pontifex breviter allocutus est sacrosanctum cœtum, super immenso gaudio animo concepto, & egregio opere, quod Deus mirabiliter complevit. Post ejus sermonem Germanus olim Patriarcha, (quem Acta simpliciter Patriarcham appellant,) & Archiepiscopus Græcorum descenderunt in navim Ecclesiæ, & sederunt in sedibus altis, in loco, in quo sedebant presbyteri Cardinales post eos; & tunc Papa incepit idiomate latino symbolum fidei, *Credo in unum Deum*, quo finito, idem Germanus similiter inchoavit linguâ Græcâ idem symbolum, quod per eum, Archiepiscopum Nicoсiensem, & alios Græcos, qui cum eo venerant, necnon per alios Archiepiscopos, & Abbates Græcos de Regno Siciliæ, solemni cantu ad finem usque deductum: repetita tamen bis processione

Spiritus Sancti *à Patre, filioque*. Hoc peracto significavit Pontifex Regem Tartarorum misisse nuncios suos, qui ex adverso coram Pontifice stabant ad pedes Patriarcharum, jussitque Regias literas legi, quibus lectis iterum Concilii Patres allocutus est; & indixit sessionem quintam ad diem Lunæ proximè sequentem, nonam ejusdem mensis, & aliam ad diem Martis sequentis, non tamen præcisè, quia dixit, si commodè posset; in qua dixit se debere finire Concilium. Et sic dissoluta est quarta Sessio.

XL. *Intersunt exequiis S Bonaventuræ Cardinalis.*

Sessio tamen quinta haberi non potuit eodem die, quo decreta fuerat, quia cùm die sabbati, septima ejusdem mensis Julii, Pontifex ostendisset Cardinalibus constitutionem quam fecerat super electione Romani Pontificis, qua volebat præpedire tot damna, quæ sequebantur ad seram Pontificum creationem, orta est dissensio inter eum & Cardinales, quos tamen omnes postea in suam sententiam adduxit. Quæ contentio in causa fuit dilationis sessionis ad diem Lunæ decimam sextam ejusdem mensis. Sed antequam celebraretur quinta sessio, summo omnium dolore, & magno rei Christianæ detrimento vitæ finem posuit Sanctus Bonaventura in ipso Concilio, cujus mortem candidè, & breviter narrant Acta Concilii. *Eodem anno* 1274, inquiunt, *die dominico, decima quinta ejusdem mensis* Julij, *hora matutinali obiit claræ memoriæ frater Bonaventura Albanensis Episcopus, qui fuit homo eminentis scientiæ, & eloquentiæ, vir quidem sanctitate præcipuus, vita, conversatione, ac moribus excellentissimis decoratus, benignus, affabilis, pius & misericors, virtutibus plenus, Deo & hominibus dilectus, sepultus est in ipso die Dominico in loco Fratrum Minorum Lugduni, cujus exequiis interfuit Dominus Papa cum omnibus prælatis, qui erant in Concilio, & tota curia, & frater Petrus Ostiensis Episcopus celebravit Missam, & prædicavit proposito themate* (1 Reg. 1, 26) doleo super te mi Frater Jonatha: *Multæ lachrymæ, & gemitus ibi fuerunt; hanc ei gratiam concesserat Dominus, quòd quicumque eum videbant, ipsius amore incontinenti capiebantur ex corde. Deinde die sequenti in publica omnium sessione Pontifex allocutus est Concilium dicens: Quomodo Ecclesia Dei inæstimabile damnum perpessa fuerat ex obitu fratris Bonaventuræ Albanensis Episcopi, & mandavit omnibus Prælatis, & omnibus Presbyteris per totum mundum, ut quilibet eorum unam missam deberet cantare pro anima ipsius, & aliam pro animabus omnium aliorum, qui mortui sunt advenendo, stando, vel redeundo ad Concilia, sive ad Concilium.* Ad hæc Petrus Galesini in ejus Vita ait, in Sancti Bonaventuræ obitu fuisse communem penè omnium vocem dicentium, vel potius lamentantium, rei Christianæ publicæ columnam corruisse. Tanta verò populi celebritate funus elatum est, ut omnis Lugduni civitas ad illud celebrandum sese cum lachrymis effuderit. Sixtus quartus eidem sancto decrevit honores, & Sixtus quintus cum primis Doctoribus connumeravit, ut suis locis videbitur.

XLI. *In V sessione editur constitutio de inclusione Cardinalium in conclavi.*

Gregorius Pontifex adductis omnibus in suam sententiam circa constitutionem, quam fecerat super electione Romani Pontificis, die Lunæ decima sexta ejusdem mensis Julii sessionem quintam celebravit, in qua Acta tradunt, promulgatas esse quasdam constitutiones, quæ simul cum iis, quæ in tertia sessione promulgatæ fuerant, extant Tomo XI Conciliorum. In his fuit illa præcipuè, quam Pontifex condidit de electione Romani Pontificis, plures continens leges, quæ processu temporis paululum variatæ in hanc propemodum formam ex usu redactæ sunt, juxta Onuphrium Panvinium in Notis ad Platinam in Gregorio X.

Ut novi Pontificis comitia idoneo loco habeantur.

I Ut novi Pontificis comitia habeantur loco idoneo, ubi Pontifex præcedens cum sua curia residens, causarumque & literarum Apostolicarum audientiam habens, mortuus fuerit. Quòd si in villa, pago, aut oppido obierit, & propterea commodè ibidem Comitia haberi nequiverint, in urbe, in cujus diœcesi, villa, pagus, vel oppidum fuerint, habeantur, nisi interdicta sint. Quo casu in proximiore urbe non interdicta ipsa electio fieri debet; si verò audientia alio loco fuerit, tunc non ubi Papa obierit, sed ubi eadem audientia fuerit, futuri Pontificis creatio habeatur.

Comitia non celebrentur nisi post dies X.

II Ut mortuo Pontifice comitia non habeantur, nisi ad minus decem dierum spatio interjecto, quo tempore & Cardinales absentes expectari & novemdialia demortui Pontificis per Cardinales præsentes celebrari debent.

Absentes suffragii jure privati.

III Ut Cardinales omnes quavis ratione à conclavi absentes nullum ferendorum suffragiorum jus habere possint.

Omnes creari possunt.

IV Ut non solùm Cardinales absentes, sed & omnes cujusvis ordinis & conditionis homines in Romanum Pontificem creari possint.

Cardinales in conclavi recludantur.

V Ut finitis novemdialibus, sacrisque die decimo ritè Sancto Spiritui factis, omnes Cardinales, qui adsunt (sive absentes venerint, sive non) in palatio, in quo mortuus Pontifex habitabat, loco tuto, undique clauso, & optimè custodito, quod *conclave* vocant, concludantur, cum duobus tantùm, vel si ægritudine laborent, ut nunc consuetudo est, tribus, aut

quatuor

SÆC. XIII. GREGOR. X.

quatuor famulis, qui eis necessaria subministrent, in loco comitiorum. Nec alicui præterea fas sit locum ingredi, vel egredi, nisi infirmitatis caussâ, certisque quibusdam hominibus, quorum opera in conclavi existentibus maximè est necessaria. Is porrò locus conclavis nullum intermedium parietem habeat; sed omnes Cardinales in cellulis suis, laneis distinctis pannis, ipsum inhabitent in communi.

Conclave à quibus custodiri debeat.

VI Ut locus, & portæ conclavis diligentissimè custodiantur: si Romæ electio habeatur, primùm à Prætorianis, deinde à Regulis Romanis, & Oratoribus Principum sacramento prius astrictis, demum in loco, ostio conclavis proximiore, ab Episcopis, & Conservatoribus Urbis. Si autem extra Urbem comitia hæc habeantur, à loci ejusdem Dominis temporalibus eodem juramento fidelitatis obligatis. Quorum munus est conclave custodire, & diligenter cavere, ne quid Conclavi inferatur, seu exportetur, quò minus legitima suffragia ferri possint, atque singula scrutari, quæ, vel cibi, vel alterius rei caussâ inferuntur ad eos; & providere, ne quid detrimenti patiantur Cardinales, omnibusque ipsorum nutibus præstò esse: milites verò Prætoriani, ac Reguli Romani Conclave ab omni impressione tutum reddere debent.

Cardinales non egrediantur.

VII Ut Cardinales Conclavi egredi nulla ratione possint, nisi Romano Pontifice creato.

Nullus Card. etiam excommunicatus ab electione arceatur.

VIII Ut Cardinalibus venientibus post ingressum conclavis, & ante Papæ creationem, potestas sit conclave ingredi, ac cum ceteris suffragia ferre; nullusque Cardinalis quavis occasione, aut prætextu etiam excommunicationis vinculo innodatus, ab electione ipsa arceri possit.

Post triduum unicum ferculum inferatur Cardin.

IX Ut post triduum ingressûs conclavis, nisi Pontifex renunciatus fuerit, Episcopi cum Regulis Romanis, & his qui conclavis custodiæ præsunt, maximam in epulis & cibis, quæ Cardinalibus inferuntur, rationem habeant, & illis nonnisi ferculum unum inferri permittant.

Alia conclavis leges.

X Ut in comitiis habendis, sub anathematis pœna nulli fas sit, aut largitione uti, aut quidpiam polliceri, aut prensare, sive ambiendo, animos Cardinalium sibi in nova creatione devincire. Quo interim tempore Cardinalibus, nulli alio negotio vacandi, jus, potestasque sit, quò electio maturetur.

XI Ut nemo Romanus Pontifex renunciari possit, nisi duarum partium ex tribus Cardinalium in conclavi præsentium integra suffragia tulerit.

XII Ut mortuo Romano Pontifice omnes Ecclesiastici magistratus, & officia statim cessent, atque à muneribus suis vacent, præter Pœnitentiarium majorem, minoresque, & Camerarium S. R. E. quorum munera etiam mortuo Papa perdurant.

XLII. Constitutio Gregorii in aliquibus postea mitigata.

Ita Panvinius ex libro 6 Decretalium Bonifacii Papæ VIII lib. 1 tit. 6 de elect. & elect. potest. cap. 3, *Ubi periculum*, item lib. Clementinarum primo tit. 3 de elect. & electi potestate, cap. *Ne Romani*. Ex quibus patet à Pontificibus sequentibus mitigatam esse Gregorii X constitutionem, quæ etiam extat Tomo XI Concil. quæque incipit, *Ubi periculum*; eâ enim inter alia statutum erat, ut quilibet Cardinalis uno tantùm famulo, vel clerico, vel laico contentus esset; & quibus patens necessitas id suggerebat, duos tantùm habere permittebantur. Præterea eadem constitutione statutum erat, ut si electio non fieret intra tres dies ab ingressu conclavis, per quindecim dies sequentes, tam in prandio, quàm in cœna Cardinales uno solo ferculo essent contenti. Quibus diebus decursis, ex tunc tantummodo panis, vinum, & aqua ministrarentur eisdem Cardinalibus, donec electio subsequeretur. Unde ab Hadriano V, & à Joanne XXI suspensa, imò & abrogata fuit hæc constitutio, sed à Cœlestino V renovata, ut suis locis dicetur.

XLIII. Sexta, & ultima sessio Concilii.

Ut verò ad Concilium revertamur, die decima septima ejusdem mensis Julii habita est sexta, & ultima sessio, in qua pariter nonnullæ aliæ lectæ sunt constitutiones; deinde Gregorius Papa Pontificalibus indutus, allocutus est Patres Concilii circa subsidium Terræ sanctæ, & unionem Græcorum jam feliciter consummatam; & acrius invectus est contra pravos quorundam de Clero mores, graves superaddens minas, nisi eos in melius corrigerent, omnesque hortatus est, ut in suis Ecclesiis residerent. Tandem omnibus finitis dixit Sanctissimus Pater orationem pro terminando Concilio, & solemni benedictione populum sanctificavit: mox Cardinalis Othobonus altiori, & solemni voce dixit: *procedamus in pace*: & sic dissolutum est Concilium.

XLIV. Pontifex recipit Oratores Rudolphi Imp. qui ei obedientiam, & fidelitatem præstant.

Cùm autem præterea constet, Rudolphum Romanorum electum Imperatorem legationem misisse ad Gregorium tempore Concilii, mirari non debuit Spondanus, prædicta Concilii Acta eam intactam præteriisse, quia scilicet in solo Cardinalium Consistorio, non in ipso Concilio, Legati Germaniæ admissi sunt ad sacramenta Rudolphi nomine nuncupanda, ac privilegia Romanæ Ecclesiæ à veteribus concessa Imperatoribus confirmanda, & hoc postquam Pontifex Oratores Alphonsi Castellæ Regis, qui de Imperio decertabant, re infecta dimisisset. Hæc verò, ut majori cele-

celebritate fierent, adhibiti sunt principes Ecclesiastici Electores, aliique insignes Germaniæ Præsules, qui Imperialia diplomata perlegére: atque ad rem secuturis ætatibus mandandam, solemnes tabulæ confectæ sunt, quas in molis Hadrianæ archivo asservari asserit Raynaldus, qui eas recitat num. 6 & seqq. ex quibus constat Othonem præpositum Ecclesiæ Sancti Guidonis, Spirensis diœcesis, Imperialis aulæ Cancellarium, Rudolphi nomine confirmasse privilegia ab Othone IV, & Friderico II Ecclesiæ Romanæ concessa; promisisse Rudolphum ditionem Ecclesiæ non invasurum: bellum Siciliæ Regi non illaturum; & acceptis Imperialibus ornamentis Romæ promisisse ea corroboraturum, eoque pacto obedientiam, & fidelitatem, Rudolphi nomine, solemni jurejurando spopondisse Othonem. *Acta sunt hæc Lugduni in prædicto Consistorio anno Domini* 1274, *mense Junio, die martis, VI mensis ejusdem, Pontificatûs verò anno III. Porrò ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum, nos memorati Archiepiscopi, Episcopi, Burclavius, & Comes, præsentes literas fieri fecimus, & nostrorum sigillorum munimine roborari*, ut legitur in fine diplomatis ea de re confecti. Sed legendum, *die Martis, V mensis ejusdem*, nam dies VI mensis Junii concurrebat cum die Mercurii, non verò cum die Martis, ad quem errorem nec Bzovius, nec Raynaldus animum adverterunt.

XLV. *Rudolphi Electionem ratam habet.* Joannes Mariana Rerum Hispanicarum lib. 13 cap. 22 scribit, Pontificem antequam electionem Rudolphi confirmaret, Legatum ad Alphonsum Castellæ Regem, inanem Imperii umbram ostentantem, misisse, qui nomine ejus redditum Ecclesiasticorum decimas in bellum Mauricum illi pollicaretur, modò vano Imperii juri cederet. Quod tantum commodum Alphonsus lubenti animo acceptans, totam controversiam arbitrio Pontificis permisit: sicque Pontificem Rudolphi electionem ratam fecisse post Synodi dimissionem octavo Idus Septembris, eaque de re literas dedisse ad universos Principes Christianos: atque imprimis Rudolphum monuisse, ut quamtocius Romam ad se veniret, confirmaturus ea quæ Otho Legatus ejus nomine juraffer, & coronam Imperii susceptuтus. Hieronymus verò Surita in Indiculo lib. 2 ait, Pontificem ratam habuisse Rudolphi electionem sexto Kalendas Octobris, qui Auctores ita conciliandi sunt, ut Gregorius octavo Idus Septembris Rudolphi electionem confirmarit; die verò sexto Kalendas Octobris, ad eum ut ad Regem Romanorum scripserit, literæ enim Gregorii *Rodulpho Regi Romanorum illustri* inscriptæ, datę dicuntur *Lugduni VI Kalendas Octobris anno III* apud Raynaldum num. 55.

XLVI. *Legatos Græcorum muneribus, & literis ad propria remittit.* Post Synodum Gregorius Papa Græcos muneribus donatos ad sua remisit, literasque rescripsit quinto Kalendas Augusti ad eosdem ipsos, à quibus acceperat, Michaelem Imperatorem, Andronicum ejus primogenitum, & Antistites, gratulatorias de iis quæ hactenus gesta essent; & hortatorias ad perseverantiam, & ad omnem adhibendam sollicitudinem, ut qui adhuc in schismate perseverarent, eandem fidem, & unionem amplecterentur. At verò è contra majores turbas excitatas esse post ipsorum reditum Constantinopolim, narrat Nicephorus Gregoras lib. 5, qui & asserit, tria præcipua capita unionis fuisse: primum, ut Papæ nomen in diptycha referretur, memorandum in sacris unà cum ceteris quatuor Patriarchis: secundum, ut liceret cunctis Romanam sedem appellare: tertium, ut illi primatus in omnibus deferretur; cetera namque de additione symboli minus fuisse controversa. Primam ex his conditionibus adimpletam fuisse testis est Georgius Pachymeres in Historia ex Barberina Bibliotheca edita, lib. 5 cap. 22, duo asserens subsecuta esse, Josephi scilicet Patriarchæ exauctorationem, quam Legati Græcorum in sessione quarta Concilio promiserant, si in pertinacia sua permaneret; & publicam Papæ in sacro commemorationem. Celebrata enim synaxi die prima Augusti, mentio Papæ proprio loco per Diaconum facta est, & Gregorius summus Pontifex Apostolicæ Ecclesiæ, ac OEcumenicus Papa proclamatus. Licèt autem Michael Imperator unionem acriter prosecutus sit, sub Andronico tamen ejus filio & successore penitus rupta est post mortem Michaelis; Græci enim contra doctrinam Ecclesiæ Romanæ de Spiritu sancto, & contra Græcos eam profitentes pseudo-Synodum celebrarunt, & fidem damnarunt, quam in Concilio Lugdunensi II professi erant.

XLVII. *Congressum habet de juribus Imperii cum Alphonso Castellæ Rege.* Anno millesimo ducentesimo septuagesimo quinto Gregorius Pontifex, antequam profectionem in Italiam adornaret, ad Belliquadrum, vulgò Belcairum, oppidum Rhodano præterfluente nobile cum Alphonso Rege Castellæ colloquium habuit. Alphonsus enim cùm etiam post causam Imperii in favorem Rudolphi dijudicatam, adhuc cupidine ejus potiundi, tum maximè cùm minus posset, ardens, colloquium illud cum Gregorio Pontifice expetierat. Ibi Alphonsus oratione habita ignominiam repulsæ causatus, malle se bello experiri contestatus est, quàm juri suo cedere. Sed Pontifex declaravit, jure licuisse novum Imperatorem creare; Richardi Angli obitu nullum jus Alphonso accef-

accessisse, ipsumque se in potestate Pontificis futurum promisisse; publicè id salutare fuisse, privatim haud ignominiosum; nec magis Germanis Hispanos imperare æquum esse, quàm Germanos Hispanis; adversùs Germanorum consensum ejus vires haud posse comparari, multum infamiæ victo fore, victori exiguos fructus. His, & aliis ejusmodi Pontificis rationibus ac suasionibus, eo conatu Alphonsus Rex destitit, ut scribunt Blondus lib. 2 decade 8, Nauclerus Generat. 43, & Mariana lib. 13 cap. 22. Quo præcisè tempore illud colloquium habitum sit, incertum est; illud solùm ex variis Epistolis à Pontifice Belliquadri datis constat, Pontificem ea in urbe jam fuisse XII Kalendas Julii, & ex ea discessisse post diem II Nonarum Septembris.

XLVIII. *Valentinensem, & Diensem Episcopatus unit.*

Belliquadro quasdam alias Galliarum urbes peragravit Pontifex. Valentiæ enim Idibus Septembris literas dedit Archiepiscopo Hispalensi. Inde Viennam perrexit, ubi existens Amedæum præfecit Valentinæ Ecclesiæ, cui Diensem Episcopatum conjunxit Epistolâ 58 lib. 4. *Valentinam*, inquit, *& Diensem Ecclesias propter urgentem necessitatem, & evidentem utilitatem ipsarum, de quibus nobis, & eisdem fratribus constitit evidenter, de ipsorum fratrum consilio, præsertim cùm ad hoc etiam vicinitas locorum invitet, & de Apostolicæ plenitudine potestatis unimus; auctoritate præsentium statuentes, ut statu Præsulum, qui nunc præsunt eisdem, sine immutatione aliqua remanente, integro tandem, quovis ipsorum cedente, seu etiam decedente, sic una sit earundem Ecclesiarum Episcopalis dignitas, quòd superstes sit Episcopus utriusque, Valentinus, & Diensis Episcopus nominandus*, &c. Ex aliis autem literis constat, Gregorium adhuc Viennæ fuisse IV Kalend. Octobris.

XLIX. *Lausanæ cum Rudolpho Rege Rom. colloquium habet.*

Viennâ Lausanam perrexit, ut cum Rudolpho Rege Romanorum, à quo jam ante ad id sollicitatus fuerat, iniret colloquium, de cujus accessu hæc habet Auctor Annalium Dominicanorum Colmariensium parr. 1 ad annum 1275. *Pridie nonas Octobris Gregorius Papa venit Lausanam. Rex Rodulphus venit ad eum festo Lucæ cum Regina, & pene cum liberis suis universis*. Eadem habet Bernardus Guido in Chronico Rom. Pontificum: *Pervenit*, inquit, nimirùm Pontifex, *Vienna Lausanam, ubi dictus Rodulphus Rex cum Regina uxore sua, filiisque, & filiabus suis veniens juramentum eidem Papæ fecit, & Romaniolam cum Exarchatu Ravennæ Ecclesiæ Romanæ restituit*. Bernardo consentit Ptolomæus Lucensis, qui lib. 23 cap. 4 Hist. Eccles. ait de Rudolpho Imperatore: *Tunc tradunt Historici quòd juramentum præstitit summo Pontifici fidelitatis Romanæ Ecclesiæ de conservando ipsum, quod habetur dist. 63 cap.* Tibi Domino. *Tunc etiam restituit Ecclesiæ comitatum Romandiolæ cum Exarchatu Ravennæ*. Ibidem itaque Rudolphus promissa ab Othone regii sigilli Præfecto in Concilio Lugdunensi, confirmavit, & in Ecclesia Lausanensi juramentum solitum præstitit, quod, ut scribit Ptolomæus Lucensis, extat in corpore Juris Canonici *dist. 63 c. 33. Tibi domino*: ac speciatim Ecclesiæ Romanæ bona, ac jura exprimens, juravit se omnia sarta tecta tutaturum, & propediem Romam ad coronam accipiendam venturum, & ad sacrum bellum adversùs Saracenos sine ulla detrectatione properaturum. Diploma hac de re confectum, quod extat in archivo castri Sancti Angeli Romæ, refert Raynaldus num. 37, dicituque *Actum in Ecclesia Lausanensi anno Domini 1275, Indict. III* (à Kalendis Januarii inchoata) *XIII Kalendas Novembris anno III*, nempè Regni Rudolphi. Alio Regio edicto, postero die, scilicet XII Kalendas Novembris, promulgavit se omnia jura ab aliis Imperatoribus collocata corroborasse: sanxisse, ut Præsulum electiones summa cum libertate celebrarentur; utque provocari in causis Ecclesiasticis ad Romanum Pontificem posset; proscripsisse consuetudinem, quę in Antistitum morientium invadendis fortunis irrepserat; operam denique suam ad hæreses excindendas pollicitum esse. Quæ etiam literæ referuntur ab eodem Raynaldo num. 38, & seqq.

L. *Censuras in perduelles Ecclesiæ latas renovat.*

Post hæc Gregorius Pontifex superatis Alpibus Mediolanum perrexit, qua ex urbe XVIII Kal. Decembris, seu die 14 Novembris Epistolam dedit ad Electum Virdunensem, cui decimarum colligendarum in iis regionibus cura tradita erat. Dum adhuc esset Mediolani, in die dedicationis Basilicæ principis Apostolorum, seu die 18 ejusdem mensis Novembris, quo Romanos Pontifices censuras in perduelles Ecclesię vibrare moris erat, hunc morem servare voluit, ad edomandam eorum pertinaciam, qui progressu temporis incussas in ipsos pœnas Ecclesiasticas obsolescere, atque evanescere posse arbitrabantur; ideoque latam à Clemente IV, sive in singulares homines, sive in populos, ac respublicas, sententiam in Ecclesia Ambrosiana, ne vetustate deleretur, renovavit, ut constat ex ejus Epistola 15 lib. 4 apud Raynaldum num. 45.

LI. *Placentiā, Florentiam deinde Aretium pergit.*

Mediolano Placentiam adiit, indeque Florentię appropinquans, quamvis proposuisset ab ejus ingressu, utpotè interdictę, abstinere; necessitate tamen cogente, eò quòd fortè Arnus fluvius per eos dies auctior vado transmitti nequiret, urbem ingressus quà ponte transiret, nihil vel parum

SÆC. XIII. GREGOR. X. rum moratus, duobus passuum millibus ab ea diversatus est, dieque sequenti Aretium processit. De interdicto autem, cui Florentina civitas ob non servatas pacis cum Gibellinis leges supposita fuerat, ut superiùs diximus, tollendo, nihil ab eo impetrari potuit. Tantùm, dum per urbem iter fecit, benedictionem exhibuit civibus: egressus verò, iisdem censuris, quibus prius obnoxiam reliquit civitatem; illud Davidicum proferens, *In camo & fræno maxillas eorum constringes, qui non approximant ad te*, psal. 31. Hæc referunt Ricordanus Malespina cap. 202, Joannes Villanius lib. 7 cap. 50, Aretinus lib. 3, ac tandem Sanctus Antoninus tit. 20 cap. 2 § 4.

LII. *Ad Deum transit.* Cùm Gregorius Pontifex Aretium, Episcopalem Hetruriæ civitatem, non multùm Florentiâ distantem, utpote in Florentino territorio sitam, & Perusio 33 tantùm milliaribus dissitam pervenisset, Terræ sanctæ recuperationem toto animo cogitans, ad quam unà cum Rudolpho post ejus coronationem in Imperatorem, ac cum Regibus Francorum, Angliæ, Siciliæ, & Aragoniæ, crucesignatis, quamprimùm redire, ibidemque mori deliberaverat, morbo correptus, fortunatiorem terram invisit, æternùm in ea victurus. Siquidem die decima Januarii anni millesimi ducentesimi septuagesimi sexti in cœlum migravit, cùm sedisset à die electionis annos quatuor, menses quatuor, & dies decem; à consecratione verò annos tres, menses novem, dies quindecim. Diem mortis ejus nos docet Ptolomeus Lucensis lib. 22 Hist. Ecclesiast. cap. 5. *Transivit*, inquit, *in Lombardiam, & venit in Tusciam, & applicuit apud Aretium, ubi infirmatus est, & mortuus, per quem Deus suas virtutes ostendit. Quod fuit, ut Historici tradunt, IV Idib. Jan. anno videlicet Domini* 1275 incœpto, vel à die 25 Martii, vel à Paschate, ideoque juxta vulgarem computum anno 1276.

Idem Ptolomeus libro laudato cap. 4 Gregorii singularem in rebus agendis industriam, misericordiam in pauperes, & in religiosos viros benevolentiam his verbis exprimit: *Hic papa fuit miræ experientiæ in sæcularibus, quamvis modicæ literaturæ, nec intendebat pecuniarum lucris, sed pauperum eleemosynis. Religiosos viros multùm dilexit, & fovit*. Leonardus Aretinus in Historia Florentina lib. 3, *fuit*, inquit, *vir optimus, & proculdubio sanctissimus: ingentis quidem animi contra Christiani nominis inimicos, & qui sacræ recuperationem Terræ semper meditaretur, ad eamque unam rem Christianos omnes, positis inter se contentionibus intendere censebat*. Sanctus item Antoninus part. 3 tit. 20 cap. 2, in principio hoc imprimis elogio Gregorium exornat: *Erat vir zelator fidei, & divini cultûs, ac detestator partialitatum, & pacis amator*. His præclaris elogiis adjungendum est Græcorum patrum in Concilio Constantinopolitano congregatorum insigne encomium: ii enim in Synodalibus literis, teste Raynaldo ad annum 1276 num. 2, datis ad Joannem XXI de Ecclesiarum conjunctione à Gregorio redintegrata locuti, addunt hæc verba: *Tempore felicis memoriæ beatissimi illius viri, si tamen virum, & non Angelum vocari oportet, felicem illum sanctissimum Papam, decimum dicimus Gregorium*.

LIII. *Ejus virtutes.* (margin note beside the preceding paragraph)

LIV. *Ejus sanctitas.* Gregorium X post mortem miraculis inclaruisse Ptolomæus Lucensis in Chronico, Bernardus Guidonis item in Chronico Rom. Pontificum, Longinus in Hist. Polonica ad annum 1275 asserunt, quod idem scribit Leonardus Aretinus loco laudato: *Sepultus est*, inquit, *Aretti summa cum veneratione. Multa circum illius corpus miracula postmodum subsecuta fidem ejus sanctitatis indubiam præbuêre*. Descripta est eorum miraculorum historia in veteri charta pergamena ad illius sepulchrum in sacello Cathedralis Ecclesiæ Aretinæ affixa, quorum præcipua retulit Raynaldus in Annalibus. Ea miracula permovére Placentinos anno 1326, ut scribit Victorellus, vel anno 1322, ut Oldoinus; & anno 1345 Aretinos, ut supplicarent Joannem XXII, & Clementem VI pro ejus apotheosi ritè instituenda; quæ & etiam petitio renovata est postmodum Julio III, Gregorio XV, & Urbano VIII Summis Pontificibus; reverà enim ex privata pietate Placentinorum, & Aretinorum, ac ex peregrinorum frequentia Gregorius X semper obtinuit cultûs ac venerationis argumenta omnia: spectantur siquidem tum Placentiæ, tum Aretii imagines ejus vetustissimæ diademate ornatæ, & cum splendorum aureola. His addit Oldoinus, quòd *major Aretii Basilica extructa denuò, sancto Pontifici Gregorio X consecrata est, tanquam patrono urbis, ac divo Tutelari; & ab eo tempore, hoc est, à ternis omninò sæculis, ex Senatus præscripto notantur in libris rationum ceteorum libræ centenæ, ac centenæ offerendæ à magistratu illius urbis ad Aram, ipso ejus anniversario die: plebi etiam injunctum ab Antistite fuit, ut cessêt eo die ab operibus negotiosis*. Quasi jam esset inter divos conscriptus, Aretini nomen ejus Martyrologio Romano ad diem IV idus Januarii adscripserunt. Memoratur itidem à Joanne Molano in Natali Sanctorum Belgii, à Philippo Ferrario in catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, & ab Andrea Saussayo in Martyrologio Gallicano, ubique ad diem 10 Januarii, quo die, qui anno 1276 concurrebat cum feria sexta,

non

SAEC. XIII. GREGOR. X. non verò cum feria quarta, ut scribit Oldoinus, ad cœlum migravit, *cùm esset annorum circiter sex & sexaginta*, ex eodem Oldoino.

LV. Ejus scripta. Ptolomæum Lucensem laudatum lib. 22 cap. 4 Hist. Ecclesiast. deceptum esse cùm scripsit Gregorium X fuisse *modicæ literaturæ* ex eo constat, quòd Ludovico Jacob in Bibliotheca Pontificia testante, scripsit Gregorius *Dialogum inter Saulum, & Paulum*, qui extat MS. in Bibliotheca Vormiensi. Orationem *pro concordia inter Guelphos, & Gibellinos*. Item Epistolas ad diversos, quarum Registrum asservatur MS. in Bibliotheca Vaticana, & illa ad Regem Armenorum extabat olim in Bibliotheca Cardinalis Sirleti. Plures aliæ extant tum Tomo XI Conciliorum, tum Tomo II Annalium Lucæ Wadingi. Ejus *Constitutiones* Ecclesiasticæ asservantur cum Glossis domini Garziæ Jurisconsulti & Canonici professoris, in Bibliotheca Patavina S. Joannis de Viridario apud Canonicos Lateranenses, & Cantabrigiæ in illa aulæ Pembroehianæ, & leguntur libro sexto Decretalium.

INNOCENTIUS V *Pontif. CLXXXV.*

Anno Domini MCCLXXVI.

I. Petrus Tarantasiensis eligitur Pontifex, & Innocentii V nomen sumit. SEpulto Gregorio Papa hujus nominis X, Cardinales ex lege nuper ab eo in Lugdunensi Concilio lata, in conclavi se concluserunt die vigesima mensis Januarii anni 1276, & postridie, in festo videlicet sanctæ Agnetis, primo celebrato & publicato scrutinio, electus est in Romanum Pontificem Petrus Tarantasiensis, Episcopus Cardinalis Ostiensis, dictus in Pontificatu Innocentius hujus nominis Quintus. Id constat ex literis encyclicis, quas post suam coronationem dedit, quibus fideles de adepta dignitate certiores fecit, quas ex formulario Marini Ebuli refert Raynaldus ad annum 1276 num. 17. *Convenimus*, inquit, *in civitate prædicta* (sc. Aretii) *& in omni mansuetudine spontanea palatium, in quo idem prædecessor habitarat, pridie ante festum beatæ Agnetis intrantes, in ipso festo summo mane missarum solemniis in honorem sancti Spiritûs celebratis ex more, ipsiusque gratia votis invocata supplicibus, concorditer ad celebrandam electionem instantem scrutinii viam elegimus. Et assistente ipso benigno sapientiæ Spiritu, qui devotè se invocantibus: Ecce adsum solet dicere invocatus, cujus gratia molimina tarditatis ignorat, primo celebrato & publicato scrutinio; quod tamen nequaquam aliud, sicut nec oportuit, est secutum, in humilitatem nostram..... unanimiter concordarunt.* Ipsum autem ante suam coronationem Innocentii nomen assumpsisse patet ex literis, quas ante eam scripsit adhuc Aretii existens, quarum hæc est inscriptio: *Innocentius electus Episcopus servus servorum Dei potestati, capitaneis, Antianis, Consilio, & communi Januensi spiritum consilii sanioris*. In fine: *Nec miremini quòd bulla nostra non exprimens nomen nostrum est appensa præsentibus, quæ ante benedictionis nostræ solemnia transmittuntur: quia hi, qui fuerunt hactenus in Romana Ecclesia electi Pontifices, consueverunt in bullandis literis ante suæ benedictionis munus modum hujusmodi observare. Actum Aretii*, &c. Ex quo patet, eum quidem Innocentii nomen assumpsisse ante suam coronationem, sed in bullando literas, Innocentii nomen reticuisse. Qua de re vide dicta in Gregorio X. Eas literas refert etiam Raynaldus num. 16.

Innocentius ante Pontificatum vocabatur Petrus de Tarantasia, à loco originis sic dictus, non procul à Maurienna valle, flumineque Isara, quod in Rhodanum influit. *Innocentius V natione Burgundus de Tarantasia sedit anno Domini 1276*, ut legitur in codice bibliothecæ Vallicelanæ apud Raynaldum num. 15. Et infra: *Hic à pueritia in Ordine fratrum prædicatorum, doctor in sacra Scriptura eximius effecitur: demum in Archiepiscopum Lugdunensem, & post in Episcopum Ostiensem, tandem in Summum Pontificem assumitur.* Onuphrius Panvinius ex antiquis monumentis scribit, eum primùm ex Provinciali Franciæ Archiepiscopum Lugdunensem dictum, mox ante consecrationem à Gregorio decimo creatum esse Cardinalem, Episcopum Ostiensem, ac paulò post majorem Pœnitentiarium. *II. Ejus patria & primordia ante Pontificatum.*

Post suam electionem Romam perrexit Innocentius, ubi in Basilica principis Apostolorum coronationis insignia suscepit: *Recedens igitur cum Curia*, inquit Ptolomæus Lucensis, *de Aretio vadit Romam, & in sancto Petro coronatur & consecratur*, idest benedicitur, VIII Kal. Martii in festo Cathedræ Sancti Petri, ut scribit Panvinius, & ex eo Ciaconius. Postridie literas de sua electione ad omnes Principes, & Prælatos de more scripsit; atque ad opus Terræ sanctæ hortatus est, inquit Spondanus, qui non refert ubi reperiantur illæ literæ; nam in prioribus, quas ad fideles *III. Coronatio Romæ.*

deles scripsit, dum adhuc esset Aretii, ne verbum quidem est de Terra sancta.

Innocentius statim post suam coronationem ad pacem Italiæ conciliandam animum adjecit, quamobrem duos Legatos in Etruriam imprimis destinavit, qui Lucanos, & Pisanos discordes ad concordiam revocarent: *Misit duos Legatos in Tusciam*, inquit Ptolomæus Lucensis Hist. Ecclesiast. lib. 23 cap. 19, *cùm Ambasciatoribus Regis Caroli, & facta est pax inter Lucanos, & Pisanos, per prædictos Legatos, & Ambasciatores Regis: tunc enim quasi tota Tuscia conjuraverat contra Pisanos; sed per adventum Legatorum, & Ambasciatorum omnia sunt pacificata in Tuscia*. Idem scribit Leonardus Aretinus Historiæ Florentinæ lib. 3. Florentinos etiam mandatis Ecclesiæ stare spondentes ab interdicto Gregorii X absolvit, & communioni restituit.

IV. *Italiam pacat.*

Destinavit quoque Innocentius Legatos ad Michaelem Palæologum Græcorum Imperatorem pro confirmatione eorum, quæ ipsius nomine facta fuissent in Concilio Lugdunensi, ut intelligitur ex literis ipsius Palæologi ad Joannem XXI scriptis. Alia præclara peragere animo versabat, sed eorum executionem mors præpropera impedivit; obiit enim Romæ die vigesima secunda Junii, ut scribit Bernardus Guido in Chronico Romanorum Pontificum his verbis: *Hic licèt multa facere proposuisset, morte præventus, non potuit adimplere. Sed prob dolor! mox in suo ortu exaruit flos decorus; citò namque tulit eum Deus*. *Obiit autem Romæ, sepultus in Ecclesia Lateranensi anno Domini 1276, vigesima secunda die mensis Junii*. Sedit itaque à die suæ electionis menses quinque, dies duos, computando & diem electionis, & diem mortis, totidem enim menses & dies eum sedisse scribit Ptolomæus Lucensis, qui postquam ejus coronationem in Ecclesia Sancti Petri narravit, subdit: *Inde se transfert ad Ecclesiam Lateranensem, & ibidem infirmatur, ac in 22 die Junii moritur in magna gratia collegii, ac, præsente Rege Carolo, in eadem Ecclesia honorificè sepelitur*, immediatè autem dixerat; *sedit menses V, dies II.*

V. *Moritur.*

Licèt Innocentius in Alpinis scopulis natus fuisset, præclaro tamen ingenio fuit, ejus præclara monumenta ante Pontificatum exarata reliquit. In quibus tamen non defuere, qui plusquam centum propositiones ejus reprehenderent: sed jussu Joannis Vercellensis, Magistri Generalis Ordinis Prædicatorum à Sancto Thoma defensæ sunt, ut ex Opusculo ejus perspicuum est. *In Ordine*, nempè Prædicatorum, *fuit magister in Theologia, & magnæ litteraturæ, unde scripsit super sententias, & etiam super Epistolas Pauli, quas legit, & in qualibet lectione facit distinctiones septimembres ad materiam prædicandi*, inquit sanctus Antoninus part. 3 tit. 20 cap. 3. in principio. Alia ejus Opera recenset Ludovicus Jacob in Bibliotheca Pontificia.

VI. *Ejus scripta.*

HADRIANUS V *Pontif. CLXXXVI.*

Anno Domini MCCLXXVI.

I. *Hadrianus V eligitur.*

Erepto ex humanis Innocentio V, Hadrianus etiam V, natione Genuensis, antea Othobonus, Cardinalis Diaconus tit. Sancti Hadriani, ab Innocentio quarto patruo creatus, evectus est ad summum Pontificatum quarto Idus Julii ejusdem anni 1276, ut Ricordanus Malespina, Joannes Villanius, & Sanctus Antoninus scribunt, vel melius die decima ejusdem mensis, ut ex Bernardo Guidonis mox laudando eruitur; diem enim ejus electionis non notavit Bernardus Guido, qui ait tantùm: *Adrianus V, natione Januensis, fuit electus in Papam Romæ in palatio Lateranense in mense Julii anno domini 1276, seditque à die creationis suæ usque ad diem obitûs mensibus I, diebus 9*. Pergit Bernardus: *Hic Papa dictus fuit Othobonus, nepos Innocentii Papæ IV, à quo promotus fuerat in Diaconum Cardinalem S. Hadriani*: quare Pontifex factus, ex titulo sui Cardinalatûs, Hadriani V nomen sumpsit. Hadrianum adhuc Cardinalem in Angliam ad extinguenda exorta inter Regem, & Principes dissidia, à Clemente IV missum, suo loco diximus. Ad eum autem electum Pontificem cùm agnati Thedisii, seu Theodosii patris mox frequentes accurrissent dignitatem gratulantes: *Utinam*, inquit, teste Papirio Massono in ejus Vita, *me Cardinalem prospera valetudine, non moribundum Pontificem invenissetis*, iis verbis quasi præsagiens obitum suum, qui non multò post contigit.

Cùm enim statim post suam electionem ex Urbe Viterbium concessisset, quò jam destinaverat Episcopum Sabinensem, & Joannem Cajetanum S. Nicolai in Carcere Tulliano, & Jacobum S. Mariæ in Cosmedin, Diaconos Cardinales, ut cum Rege Carolo, quem, ut eò se conferret, permoverat, controversias inter ipsum, & Rudolphum Regem Romanorum subortas compositurus, ut testatur memoratus Joannes

II. *Antequam consecretur, moritur.*

SÆC. XIII. HADRIANUS V. nes Cajetanus, postea Papa sub Nicolai III nomine, in literis quas Raynaldus extare dicit in codice MS. Vallicellano; nondum Presbyter, nec Pontifex ordinatus, ibidem supremum diem obiit die decima octava mensis Augusti: *Hic de Roma Viterbium veniens*, pergit Bernardus Guido, *quadraginta diebus à sua creatione nondum expletis, nondumque promotus in Sacerdotem, nec coronatus, nec consecratus, Viterbii moritur XVIII die mensis Augusti, & in Ecclesia Fratrum Minorum sepelitur anno Domini 1276*, cùm sedisset *à die suæ creationis usque ad diem obitus mensem unum dies 9*, ut num. superiori ex eodem Bernardo retulimus. Ex quo patet, eum electum esse die decima Julii, & deceptos esse Ricordanum, Villanium, & S. Antoninum, qui ejus electionem alligant cum die duodecima Julii. Bernardo consentiunt Sanutus, & Hocsemius mox citandi.

III. *Ejus zelus pro subsidio Terræ sanctæ.* Dies etiam 39 ejus Pontificatui assignant Guillelmus Nangiacus in Chronico, & Marinus Sanutus lib. 3 part. 12 cap. 15. *Hadrianus Papa*, inquit, *magnum ostendit affectum ad succursum Terræ sanctæ per Gregorium incboatum, & misit Patriarchæ duodecim millia librarum Turonensium pro galeis construendis, vel aliis magis bonorum virorum judicio opportunis: suisque litteris multum confortavit incolas Terræ sanctæ, & ad spem erexit magni auxilii. Sed in Pontificatu vixit non amplius XXXIX diebus*. Idem, quoad durationem sedis Hadriani, scribit Joannes Hocsemius in gestis Episcoporum Leodiensium in Joanne Enghiensi cap. 11. *Rexit solo mense*, inquit, *novemque diebus*. Ex his porrò Sanuti verbis constat, Hadrianum ad instaurandas res Syriacas egregiè fuisse animatum.

IV. *Suspendit Constitutionem Gregorii de inclusione Cardinalium in conclavi.* Hadrianum V Constitutionem à Gregorio X in Concilio Lugdunensi latam de inclusione Cardinalium in conclavi mitigare voluisse, sed eam, morte præventum tantùm suspendisse, asserit Jordanus Auctor coævus MS. in Bibliotheca Vaticana apud Raynaldum num. 26. *Hic statim post suam creationem*, inquit, *Constitutionem Gregorii de restrictione Cardinalium in electione Papæ suspendit, intendens eam aliter ordinare; sed morte præventus non potuit, nec Sacerdos ordinatus est*. Idem asserit Hadriani successor Joannes XXI in diplomate, de quo in ejus Pontificatu agemus.

VICEDOMINUS an Electus *Pontifex*

Anno Domini MCCLXXVI.

I. *Negativa opinio præferenda.* PEtrus Maria Campi Placentinus, in Italia Canonicus, in Historia Placentina, quam sæculo proximè elapso publicavit, scribit Hadriano V suffectum esse Vicedominum de Vicedominis, Cardinalem Episcopum Prænestinum, Gregorii X ex sorore nepotem, de quo superiùs locuti sumus, quòd in MS. quadam Chronica Placentina, cujus antiquitatem non signat, hæc legantur: *Sunt & in dicta civitate Placentiæ Vicedomini, quæ est magna domus, & nobilis: nam de ista domo fuit unus Papa, qui non stetit in Papatu nisi per unum diem, & mortuus est frater Minor*. Subdit postea Petrus Maria. *Hanc Chronicam cùm anno 1626 Romam detulissem, & ostendissem tribus sacris Historicis* (videlicet Andreæ Victorello, Lucæ Wadingo, Gabrieli Fabro) *atque aliis Prælatis, fuit bene ponderata, & existimata fide digna*. Hic autem Vicedominus alius esse non potest, quàm prædictus Prænestinus Episcopus, quem Petrus Maria Campi supponit, die quinta Septembris anni 1276 electum, die sexta ejusdem mensis obiisse, nondum Pontificatûs assumpto nomine. Verùm in Annalibus MSS. Placentinis, Pontificatûs istius Vicedomini mentio nulla reperitur; imò hi Annales supponunt, eum nunquam fuisse electum, cùm omnes ejus dignitates accuratè recenseant absque ulla Papatûs mentione. Eorum verba ex Conatu Chronico-Historico Papebrochi hic describenda: *MCCLXXVI obiit Vicedominus de Vicedominis de Placentia, Episcopus Prænestinus Cardinalis, qui habuit uxorem, & liberos, & famosus Advocatus fuit: qui mortua uxore, propter ejus vitam bonam, & scientiam laudabilem, Clericus, & Præpositus Grassæ* (in Provincia) *efficitur, post Episcopus Aquensis* (seu Archiepiscopus in eadem Provincia), *demum à Gregorio Papa X in dicto Cardinalatu promotus fuit, ac in Ecclesia Fratrum Minorum in Viterbio sepelitur*. Diarium pariter MS. vetustissimum majoris Ecclesiæ Placentinæ, fortè tempore mortis Vicedomini scriptum, ut assolent libri Ecclesiarum, in quibus annotantur dies mortis eorum, qui in iis sepeliuntur, vel qui earum fuerunt benefactores, Vicedomini papatum alto silentio premit; *Octavo Idus Septembris obiit Vicedominus quondam Episcopus Prænestinus 1276, & reliquit huic Ecclesiæ anniversarium in die obitus sui, qui fuit 6 Septembris, ut in archivo*. Ita legitur in hoc diario apud Wadingum ad annum 1276 num. 2. Horum

Horum duorum MSS. silentium mihi videtur prævalere auctoritati Chronicæ illius MS. quæ continet Genealogias præcipuarum Placentiæ familiarum; norunt enim Eruditi, familiarum nobilium genealogiis magnam fidem habendam non esse citta documenta idonea, ut ait Papebrochius loco laudato. Quod eò securius dicendum in casu præsenti, quòd nullus ex iis, qui hoc sæculo decimo tertio, & tribus consequentibus, seriem & gesta Pontificum Romanorum descripsére, tantæ rei uspiam vel minimum meminerit; non Martinus Polonus, qui in Nicolao III, sub cujus Pontificatu obiit, Chronico suo finem imposuit; non Ptolomæus Lucensis; non Henricus Stero; non Jordanus; non Bernardus Guidonis; non Guillelmus Nangiacus; non Ricordanus Malespina; non Joannes Villanius; non S. Antoninus; non Platina; non Joannes Stella; non denique sexcenti alii, quos hic recensere supervacaneum est; quorum omnium silentium, meo quidem judicio, eloquentius est, ut persuadeant Papalem Vicedomini electionem esse fabulosam, quàm unius Chronicæ genealogicæ testimonium probet, eum verè electum esse. Si præsertim iis addamus Pontificatum Vicedomini nemini veterum, aut recentiorum Scriptorum Historiæ Franciscanæ Religionis notum fuisse ante annum 1628, quo Lucas Wadingus suorum Annalium Tomum secundum publicavit, in quo tamen, ut mox videbitur, dubitanter de eo loquitur. Cùm itaque hic Pontificatus in nullis libris authenticis, aut Chronicis legatur, & contrarios habeat hujus, & sequentium sæculorum Scriptores, qui de eo tacuerunt, non omissuri si scivissent, scituri omninò rem si fuisset, inter fabulas accensendus videtur.

II. *Respondetur ad objectioni contrariæ.* His adjici potest, improbabile omninò esse Cardinales cogitasse de eligendo Vicedomino: nam post acres inter Gregorium X Pontificem, Vicedomini avunculum, & ipsos Cardinales in Concilio Lugdunensi agitatas dissentiones, quòd videlicet conclavi eos includens, unico ferculo, arctoque, ac vili cibo contentos esse jussisset; mortuo Innocentio V iidem Cardinales Hadriano V vehementer instarunt, ut Gregorii constitutionem hac de re editam revocaret, quam Hadrianus morte præventus tantùm suspendit; Joannes autem XXI Hadriano succedens ad tempus revocavit; quod certè non fecisset Vicedominus, ut petierant Cardinales, si Pontifex electus fuisset; sed potius Gregorii vestigiis inhæsisset. Nec satisfacit quod dicunt aliqui, Vicedominum non numerari inter Pontifices, quia nunquam benedictus, aut coronatus fuit, & uno tantùm die sedit; sicut Stephanus electus medio sæculo octavo. Nam Stephanus ille Electus, non ideò exclusus fuit à serie Pontificum, quia brevi tempore sedit; sed quia, ut suis locis ostendi, tempora Pontificum usque ad medium sæculum undecimum, non ab electionis, sed à Pontificalis ordinationis die numerari solita erant; ideoque licèt Electus, in possessionem Patriarchii statim à sua electione induceretur, non tamen diceba- tur simpliciter, aut erat verus Pontifex antequam ordinaretur. Verùm hoc sæculo contrarium observabatur, cujus rei sufficiat adducere exemplum Hadriani V, qui numeratus est ab omnibus inter Pontifices Romanos, licèt nec Pontifex, nec Presbyter consecratus fuerit, cùm esset tantùm Diaconus ante suam electionem. Unde Papebrochius, postquam dixit, Hadrianum V obiisse, cùm nondum promotus in Sacerdotium, nec coronatus, nec consecratus esset, addit: *Hoc tamen non eximit eum verorum Romanorum Pontificum numero, quando electio absoluta, & nullius approbatione indiga, qualis hoc ævo fiebat, post quam acceptata est ab Electo, Pontificem constituit, secus quàm primis decem sæculis.* Majori ergo jure inter Præsules Romanæ Ecclesiæ numerandus venisset Vicedominus, jam Episcopus Prænestinus, si verè electus fuisset, & tamen nullibi ante sæculum decimum septimum dicitur electus, nequidem ab Ipso Andrea Victorello, qui notas suas in Ciaconium adornavit post annum 1626, quo Petrus Maria Campi asserit, se ei ostendisse prædictam Placentinam Chronicam; & Wadingus ipse dubitanter de eo Pontificatu loquitur hac cautione prius adhibita: *Inter hunc* (scilicet Joannem XXI), *& Hadrianum nescio si audeam alium numerare Pontificem, utpotè cujus nullus, qui vitas, & seriem scripserit Pontificum, vel minimum meminerit.* Ceterùm utrum Vicedominus verè fuerit Minorita, hic locus non est examinandi, cùm præsertim fuerit à Wadingo in jam abundè probatum fuerit à Wadingo in Annalibus Minorum, in quibus, inter alios Scriptores, hanc in rem citat Bernardum de Bessa, sancti Bonaventuræ socium, qui consequenter hoc tempore floruit.

III. *Emeritis honores à sinceris Assertoribus rejiciendi.* His à me in gratiam veritatis, cui soli indagandæ incumbo, scriptis, nihil detractum puto gloriæ Minoritanæ nostræ Religionis, aut familiæ Vicedominorum; quarum prior plures, quàm quæcumque alia Mendicantium Religio, é suo sodalitio ritè assumptos, quatuor nempè numerat Pontifices Romanos; & Vicedominorum Placentinorum familia, tot aliis titulis illustrata, hoc falso, vel ad minus valde dubio honore non indiget: sicuti nec Prædicatorum Religio eget fabuloso Pontificatu Joannis Vercellensis, quem Bzo-

SÆC. XIII. VICEDOMINUS. Bzovius ad annum 1281 in Pontificem electum, sed mortuum antequam suæ creationis nuncium accepisset; scribit ex lib. 2 cap. 28 Hieronymi Plati, qui vivebat circa finem sæculi decimi sexti; quem ideo Pontificarum Joannis Vercellensis inter fabulas recenset Natalis Alexander in Hist. Eccles. sub Martino IV, *fabula est*, inquit, *Ptolomæi Lucensis, & Sancti Antonini silentio, aliorumque gravissimorum Auctorum, qui de Romanis Pontificibus scripsére, aut Ecclesiasticam Historiam edidére, auctoritate convicta*. Quare hic juremerito usurpare possum verba Joannis Mabillonii, qui in præfatione ad Sæculum II Benedictinum, loquens de iis, qui querebantur ipsum violasse sanctorum Benedictinorum canonem, quamplures Sanctos Monachos in extraneorum classem rejiciendo, sic nu. 7. scribit: *Quid attinet ementitos, & fictitios Ordini Benedictino effingere honores, cùm suo satis superque splendore illustretur? Ne illi ignavam, & otiosam familiæ suæ expendunt operam, qui ejus decora immodicis efferunt elogiis: nec tantùm perficere in ejus injuriam possent injusti contemptores aut vituperatores, quantum laudatores nimii, & præcipites, qui dum laudibus sine delectu student, & vera falsis immiscent, etiam veritatem in discrimen adducunt; contingitque illis, ut nec vera dicentibus credatur.*

IV. Quo anno Vicedominus ad Cardinalatum evectus. Sed missis illis picturis, antequam ad rem veritatemque veniamus, examinandum est tempus, quo Vicedominus dictus est Cardinalis; nam licèt in Gregorio X ostenderimus id anno 1273 contigisse, video tamen Sammarthanum, contra Bellarmini, & Wadingi sententiam, in Nova Gallia Christiana, dum de Vicedomino in Archiepiscopis Aquensibus loquitur, contendere eum creatum Cardinalem anno 1272. Primò, quia Ptolomæus Lucensis refert, Gregorium X eo anno fecisse *ordinationem Cardinalium proborum virorum*. Sed hoc nihil probat, ipsemet enim Sammarthanus, Ptolomæum non numerare inter eos Vicedominum fatetur his verbis: *Sed eorum nomina non indicat hic Scriptor, nisi Petri de Tarantasia, & S. Bonaventuræ*, ideoque ex Ptolomæo Lucensi annus Cardinalatus Vicedomini erui non potest. Secundò fundatur vir eruditus in bulla Gregorii X, quam pag. 69 col. 1 inter instrumenta refert: Vicedomino enim, inquit, translato ad sedem Prænestinam, Capitulum Aquense postulavit Alanum Sistaricensem Episcopum pro Archiepiscopo Aquensi; sed Gregorius X metuens, ne Alani translatio grave damnum afferret Sistaricensi Ecclesiæ, rejecta postulatione Alani, præfecit Aquensi Grimerium Archidiaconum, Capellanum suum, cujus dotes recenset in bulla pro ejus promotione data *Lugduni Idibus Januarii, Pontificatûs nostri anno II* 1272. Sed hæc ratio militat contra ipsum Sammarthanum, nam si Pontifex die 13 Januarii anni 1272 præfecit Ecclesiæ Aquensi Grimerium, rejecta postulatione Alani, necessariò dicendum est, Vicedominum non anno 1272, sed anno 1271 dictum esse Cardinalem Episcopum Prænestinum, cùm tredecim dies non sufficiant, ut nuncium promotionis Vicedomini ad Cardinalatum pervenire potuerit ad notitiam Capituli Aquensis, capitulum postulare Alanum in Archiepiscopum, & Gregorius X ea postulatione rejecta, Grimerium Vicedomino substituere; distantia enim locorum non patitur hæc omnia intra breve adeò tempus fieri potuisse. Quare si Grimerius Vicedomino substitutus est die 13 Januarii anni 1272, ut vult Sammarthanus, certè Vicedominus dictus est Cardinalis anno 1271, quo tamen anno, ipsomet viro erudito fatente, Sedes Romana vacua fuit usque ad Kalendas Septembris, & Gregorius X eo die electus, cùm esset in Syria, Viterbium non advenit ad Pontificalia munera obeunda ante mensem Februarium anni 1272, imò consecratus non est ante diem 27 Martii, à quo die annos sui Pontificatûs numeravit. Cùm ergo hæc bulla data sit Lugduni Idibus Januarii, Pontificatûs anno secundo, necessariò pertinet ad mensem Januarium anni 1274, quo mense Gregorius X Lugduni erat, non verò aut anno 1272, aut 1273, ut in ejus Vita ostendimus, ideoque Cardinalatus Vicedomini à Bellarmino, & à Wadingo rectè connexus est cum anno 1273.

JOANNES XX dictus XXI *Pontif.* CLXXXVII.

Anno Domini MCCLXXVI.

I. Joannes XXI eligitur. Cum Hadrianus V Gregorii X constitutionem de Cardinalium in conclavi reclusione, post sepulturam Pontificis, verbo tenus, & non scripto, suspendisset, idque Cardinalium cœtus promulgandum censuisset per Archiepiscopum Corinthiensem, hic non solùm malè habitus est, sed etiam à pluribus Curiæ Romanæ officialibus vis purpuratis Patribus illata: ab ipsis etiam Viterbiensibus sacrum collegium in duriorem, atque arctiorem custodiam compactum fuit, quòd Car-

SÆC. XIII. JOANNES XXI.

Cardinalium assertioni nulla fides adhibeatur. Hæc Raynaldus eruit ex diplomate, quo Joannes XXI Gregorii constitutionem ad tempus abrogavit, & ex alio quo sacrum tribunal instituit, cui injunxit, ut animadverterent in eos, qui prædicta facinora perpetrarant; quæ duo monumenta refert Raynaldus num. 29, & seqq. Sed quidquid sit, Bernardus Guido, postquam dixit, Hadrianum V sedisse mensem unum, dies novem, subdit: *Vacavit sedes diebus* 28, quod confirmat Joannes Hocsemius in Hadriano V laudatus, scribens, *vacavit Cathedra viginti octo diebus*. Cùm itaque Hadrianus, eodem Bernardo Guidonis teste, obierit die decima octava mensis Augusti anni 1276, sequitur, Joannem XXI ejus successorem electum esse die decima quinta mensis Septembris ejusdem anni.

II. Ejus patria & primordia ante Pontificatum.

Joannes XXI ante Pontificatum vocabatur Petrus, natione Lusitanus, filius Juliani, qui ex Medico doctissimo, atque in logicis apprimè versato, à Gregorio decimo Episcopus Cardinalis Tusculanus creatus est. Hæc constant ex Martino Polono, & ex Ptolomæo Lucensi Ecclesiasticæ Hist. lib. 23 cap. 21, qui ait: *Anno Domini eodem, hoc est 1276, & circa finem Septembris Dominus Petrus, dictus Petrus Juliani, Cardinalis Tusculanus, natione Portugalensis, de Cardinalatu assumitur in Papam, & Joannes XXI est vocatus. Hic generalis clericus fuit, & præcipuè in medicinis: unde, & quadam experimenta scripsit ad curas hominum, ac librum composuit, qui* Thesaurus pauperum *vocatur*. Martinus itidem Polonus scribit, eum vocatum fuisse Petrum: *Hic Pontifex*, inquit, *Joannes, Petrus antea dictus, in diversis scientiis*, &c. Ex quibus corrigendus Ciaconius, qui ex male interpunctis Martini Poloni verbis, *Joannis Petri* nomen geminum eidem ante Pontificatum adscribit, ex quo putat nomen non mutasse, sed solùm secundum omisisse, quod falsum esse constat ex Ptolomæo Lucensi laudato.

III. Cur dicatur Joannes XXI, licet fuerit Joannes XX.

Tomo superiori ostendimus, Joannem Benedicti VIII fratrem germanum, & successorem anno 1024 electum Pontificem Romanum, dictum fuisse Joannem hujus nominis XIX, quo pacto Joannes iste dicendus esset Joannes XX, & revera ita nominatur à Guillelmo Nangiaco in Chronico, ubi relata Hadriani V morte, subdit: *Joannes vicesimus natione Hispanus successit*. Sed quia omnes alii Scriptores, & monumenta hujus temporis, hunc appellant Joannem XXI, ita & nos appellandum censemus, licèt revera sit Joannes hujus nominis XX, ut ex dictis non solùm in Joanne XIX, sed etiam in aliis Pontificibus ejusdem nominis, manifestum est. Ciaconius Joannem istum dictum XXI putat ab his, *qui fabulosam, & commentitiam Joannam fœminam numero Pontificum interserunt*; sed in hoc fallitur, vocatur enim Joannes XXI ab ipsis etiam Cardinalibus, post mortem ejusdem Pontificis scribentibus ad Rudolphum Romanorum Regem anno 1277, quorum literas Raynaldus ad eundem annum num. 48 refert datas Viterbii *Apostolica Sede vacante*, cùm tamen, ut Tomo superiori ostendimus, tunc fabula de Joanna Papissa nondum excogitata fuisset. Dicendum est ergo hunc Joannem dictum eo nomine XXI, vel quia creditum est, Joannem Roberti filium electum inter Joannem XIV, & XV numerandum esse inter Romanos Pontifices; vel quia inter eosdem annumeratus est Joannes Placentinus, Antipapa tempore Gregorii V electus; quod ultimum non caret exemplo; nam Benedictus sæculi XIV initio Pontifex creatus, dictus est hujus nominis XI, licèt inter Benedictum IX, & istum, unicus fuerit Benedictus Antipapa, qui se Benedictum X nuncupavit. Et Sanctus Leo, qui Damaso II successit, dictus est hujus nominis IX, quamvis inter Leonem VII, & istum Leonem, unicus fuerit Leo Antipapa, qui tamen vocatus est Leo VIII, alioquin Sanctus Leo dictus non esset Leo IX.

IV. Coronationis insignia suscipit.

Ciaconius, qui Joannem XXI Idibus Septembris, seu die decima tertia ejusdem mensis electum perperam scripsit ex Panvinio in Chronico Ecclesiastico, ex eodem postea asserit, eum coronationis insignia suscepisse per manus Joannis Ursini Diaconi Cardinalis S. Nicolai in carcere Tulliano, Archidiaconi S. R. E. duodecimo Kalendas Octobris, seu die vigesima Septembris, quod valdè probabile est, cùm hic dies anno 1276 fuerit Dominicalis. Certè ejus coronatio facta est ante diem trigesimum ejusdem mensis; constitutionem enim Gregorii X de inclusione Cardinalium in Conclavi, ab Hadriano V suspensam, ut nimis severam, eo die relaxavit Joannes Pontifex, ut infra videbitur; quare Ptolomæus Lucensis jam citatus, de ejus coronatione interpretandus, quando scribit, eum assumptum esse in Papam *circa finem Septembris*, alioquin corrigendus esset.

V. Constitutionem Gregorii de conclavi ad tempus abrogat.

Joannes Papa tiarâ Pontificiâ redimitus memoratam à Gregorio X constitutionem de inclusione Cardinalium in conclavi, in Concilio Lugdunensi latam, ab Hadriano V. suspensam, ad tempus revocavit diplomate dato *Viterbii* 2 *Kal. Octob. Pont. nostri anno I*, ut legitur apud Raynaldum: *Suspensionem ipsam*, inquit Pontifex, *ab eodem prædecessore Hadriano factam fuisse, ut præmittitur, præsentium tenore testamur; ac ipsam nihilominus ratificantes*,

SÆC. XIII. JOANNES XXI.

cantes, & ratam haberi volentes; *revocatione prædicta* (aliquos enim asseruisse Hadrianum in lecto ægritudinis decumbentem suspensionem revocasse prædictam, jam dixerat Joannes Papa) *non obstante, constitutionem eandem quoad omnem suum effectum, de Fratrum ipsorum consilio decrevimus esse suspensam*. Quia verò, ut jam dictum est, quidam Prælati, & Romanæ Curiæ Officiales vim intulerant Cardinalibus, qui & à Viterbiensibus in duriorem atque arctiorem conclavis custodiam reclusi fuerant, ad comprimendam eorum temeritatem, diplomate eodem die dato, quod etiam extat apud Raynaldum, sacrum tribunal instituit, cui commissi facinoris rei sese sistere deberent; & si id agere detrectarent, Sacerdotiorum, quæ gerebant, proventibus, eos privavit, atque in eos inquiri, & censuras Ecclesiasticas pertinacibus infligi jussit. Deinde in literis encyclicis, quas ad Ecclesiarum Præsules *Viterbii nonis Octobris* dedit, quæque ibidem referuntur, meminit etiam incentorum prædictæ seditionis, Præsulesque monet, eâ sedatâ, *prima die de ipsorum Fratrum concordi voto, parique concordia*, electionem suam canonicam, communem, & concordem processisse; eorumque & fidelium precibus se commendat. Porrò Joannes Papa Gregorii decessoris constitutionem revocavit consilio Joannis Cajetani, ut scribit Ptolomæus Lucensis: *Hic statim*, inquit, *constitutionem per Gregorium X de reclusione Cardinalium, suspensam per Hadrianum, revocavit consilio, ut fertur, Domini Joannis Gajetani, cujus nutu multa faciebat, eo quòd principalis auctor fuerat suæ promotionis*. Postea tamen Cœlestinus V eam constitutionem confirmavit, & Bonifacius VIII libro 6 Decretalium inseruit, ut infra dicetur.

VI. Joannis conatus pro Republica Christiana.

Brevis fuit Joannis Pontificatus, sed inter alia magni momenti quæ curavit antequam è vivis excederet, negotium Terræ Sanctæ pro conservatione residui, quod adhuc Christiani possidebant, urgens, speciatim ad Philippum Francorum Regem, Archiepiscopum Corinthiensem misit: Rudolphum Romanorum Regem promissorum admonuit: nuncios alios in Galliam, & Hispaniam ad Reges Philippum, & Alphonsum reconciliandos: ad magnum Cham Tartarorum pro confirmatione fidelium, & deviorum reductione: ad Regem Hungariæ pro sedandis domesticis tumultibus destinavit: Legatos denique misit ad Michaelem Palæologum Græcorum Imperatorem, qui redintegratam in Concilio Lugdunensi Ecclesiarum conjunctionem confirmaret, ut asserit Bernardus Guidonis in Chronico Romanorum Pontificum, seu potiùs Legatos, quos Innocentius V ad illum Imperatorem destinaverat, quique nondum abscesserant, proficisci jussit. Quæ sanè, aliaque hujusmodi ab ipso tentata, ut constat ex ejus Regesto, & sub ejus successore perfecta, minimè quis dixerit, hominis esse rerum ignari, & stolidi, qualem eum prædicant Martinus Polonus, Henricus Stero, Ptolomæus Lucensis, Bernardus Guidonis, & qui post secuti Platina, Nauclerus & alii, qui tradunt, eum doctrinæ suæ præstantiam, & Pontificalem dignitatem, rerum gerendarum ignoratione, & morum inæqualitate, ac quadam stoliditate deformasse, nisi vellimus cum Ptolomæo Lucensi, & Platina, quidquid præclarè gessit, consilio Joannis Cajetani Cardinalis, qui ei in Pontificatu suffectus est, fecisse; cujus etiam nutu omnia gerebantur, eo quòd ejus auxilio Pontifex creatus fuisset.

VII. Moritur ex ruina cameræ.

Cùm Joannes XXI longam sibi vitam polliceretur, ceterisque prædicaret, accidit de repente, ut ruinâ testidudinis cameræ novæ, quam in palatio Viterbiensi sibi extruxerat, oppressus obierit, ut referunt Martinus Polonus, Ptolomæus Lucensis, Guillelmus de Nangiaco, Bernardus Guidonis, & alii: *Joannes Papa*, inquit Guillelmus de Nangiaco, *cùm sibi vitæ spatium per annos plurimos extendi quæreret* (legendum, ut in Martino Polono, *crederet*) *& hoc etiam coram multis sæpe assereret, subitò cum nova camera, quam pro se Viterbii circa palatium ædificari fecerat, solus corruit, & inter ligna, & lapides collisus, sexta die post casum hujusmodi, sacramentis Ecclesiasticis omnibus perceptis expirans, in Ecclesia Sancti Laurentii sepultus est*. Nullus, quòd sciam, ex antiquis diem mortis ejus notavit, solus Ptolomæus Lucensis supponit, eum mortuum in festo Pentecostes, quod 1277 concurrebat cum die decima sexta Maii, cùm ait, eo mortuo vacasse sedem *per sex menses, videlicet ab hebdomada Pentecostes usque ad festum Catharinæ*. De die mortis irrefragabile documentum ex necrologio Ulissiponensis Ecclesiæ, & ex Antonio Brandono lib. 15 Monarchiæ Lusitanæ cap. 41 adducit Raynaldus ad annum 1277 num. 19, in eo enim Kalendario, teste Brandono, legitur: *Æra* 1315 (seu anno 1277, cùm ex alibi dictis Era Hispanica annis XXXVIII Eram Christi superet, ideoque ex perpetua methodo, demendi sint ex Era Hispanica anni 38, ut habeatur annus Christi) *XVII Kal. Junii obiit Papa Joannes XXI, qui dedit Capitulo domus suas ad anniversarium faciendum suum*. Sedit itaque Joannes XXI à die suæ coronationis menses octo, à die verò electionis menses octo, dies quinque.

VIII. Visiones de ejus obitu.

Joannes Villanius lib. 7 cap. 50 refert

fert visionem cuidam mercatori Florentino, Berto Forzetti nomine tunc oblatam: cui cùm familiare esset nocte dormienti multa mira narrare, & ad vigilantium interrogata apposite respondere; eadem nocte, quâ Pontifex ruinâ cameræ oppressus est, eundem mercatorem, dum navigaret versùs Acconem, subitò sese in somnis erexisse, & cum lamento adstantibus dixisse, videre se ingentem virum nigrum, qui clavâ columnam, cui fornix superposita erat, excideret, moxque securum inde Pontificis obitum renunciasse: adstantes verba noctemque signantes, postquam Acconem pervenerunt, rei exitum certò cognovisse: & ab iis ipsis testibus fide dignis eam se Villanius percepisse, reique famam tota Florentia disseminatam tradit. Nec dissimile quid de cujusdam Minoritæ Viterbiensis viro narrat Jordanus MS. in codice Vaticano apud Raynaldum laudatum: *Quidam*, inquit, *frater Minorum Viterbii in strato suo quiescens, subitò fortiter exclamavit, & accurrentibus fratribus ait*: Niger vir grandi malleo palatium Papæ percutit: orate ne corruat. *Tertiò verò idem cernens exclamavit*: Et palatium corruit. *Et ipsa hora corruisse inventum est*. At harum rerum fides sit penès suos Auctores.

IX. *Eius virtutes & mores.* Licèt Martinus Polonus, Henricus Stero, & alii à nobis num. VI laudati scripserint, Joannem XXI rerum gerendarum ignoratione, morum inæqualitate, & quadam stoliditate Doctrinæ suæ præstantiam, & Pontificalem dignitatem deformasse, eo tamen commendationem dignum extitisse fateri coacti sunt, quòd adolescentes literarum studiosos, maximè que inopes pecuniis, & beneficiis juverit: *Hoc tamen habuit laudabile*, inquit Ptolomæus Lucensis lib. 23 cap. 24 apud Raynaldum, *quia cùm Summus Pontifex, & sua dignitas esset suprema, cum inferioribus tamen non dedignabatur conversari, qualiscumque esset status, dummodo esset literatus, sive pauper, sive dives esset: & talibus fuit largus beneficiis, & pro amplectebatur affectu, & hoc solùm fuit virtutis in ipso*. Martinus Polonus: *In hoc quamplurimùm laudabilis fuit; quòd se tam pauperibus, quàm divitibus communem exhibens, multos egenos studium litterarum amplectentes fovit, & beneficiis Ecclesiasticis promovit*. Iidem tamen Auctores his coloribus eum depingunt: *In aliis autem pastoralis status multum deformabatur*, inquit Ptolomæus Lucensis laudatus cap. 25 Martinus verò Polonus, *qui scientiarum florem, & Pontificatûs dignitatem, morum quadam stoliditate deformabat, adeò ut naturali industria carere videretur*: Sed cùm idem Ptolomæus Lucensis cap. 21 scribat, eum Religiosos parùm dilexisse, ob idque Historicos tradere, quòd *eo tempore, quo camera recidit super caput eius, quædam fulminaverat contra Religiosos*. Spondanus existimat, ipsum aliquid constituisse de Religiosis, contra, aut præter illa, quæ de iis statuisset Gregorius decimus in Concilio Lugdunensi, fortè etiam contra Dominicanos, quorum institutum sectabatur Ptolomæus Lucensis, sicut & Martinus Polonus: Scriptor enim Annalium Dominicanorum Colmariensium, qui editus est Tomo Rerum Germanicarum Urstisii, æque improperat, infestum fuisse Religiosis. Præter librum, quem inscripsit *Thesaurum pauperum*, ut num. II diximus: plura alia scripsit Joannes Pontifex, quæ recensent Ciaconius, & Ludovicus Jacob in Bibliotheca Pontificia.

NICOLAUS III *Pontif. CLXXXVIII.*

Anno Domini MCCLXXVII.

I. *Nicolaus III creatur Pontifex.* Cum superiores Pontifices, ob sedis brevitatem nullos Cardinales creassent, octo, qui remanserunt post Joannis XXI obitum, elapsis duobus integris mensibus, post varias controversias intet se exortas, quòd Galli, & Itali suæ nationis Pontificem creare contenderent, ac libertas, ob solutam Gregorii X constitutionem, discordiam augeret, à Viterbiensibus tantæ moræ impatientibus, Prætorio civitatis inclusi, desolato orbi patrem dare coacti sunt, ut scribit Raynaldus ex Epistola 1 lib. 1 Nicolai tertii. Pontifex tamen creatus non est, nisi postquam vacasset Sedes menses sex, & dies octo, cum Nicolaus hujus nominis tertius electus fuerit die tantum vigesima quinta mensis Novembris ejusdem anni millesimi ducentesimi septuagesimi septimi. Ptolomæus Lucensis narrata Joannis XXI morte, subdit: *Tunc vacavit Ecclesia per sex menses, videlicet ab hebdomada Pentecostes usque ad festum Catharinæ anno Domini* 1277, ubi Ptolomæus negligit eos dies, qui supersunt ultra illos menses sex. Eundem diem Nicolai III electioni assignant Jordanus sæpius laudatus in Bibliotheca Vaticana MS. & Bernardus Guidonis. Sed rem extra dubium ponit ipsemet Nicolaus in literis encyclicis, quas post

suam

SÆC. XIII. NICOLAUS III.

suam coronationem dedit *Romæ apud S. Petrum XVIII Kal. Februarii anno I*, in quibus declarat, sese electum esse *in die B. Catharinæ*, qui concurrit cum die 25 Novembris. Extant hæ literæ apud Raynaldum anno 1277 num. 58, & seq.

II. *Eius genus & primordia.* Joannes itaque Cajetanus de Ursinis, natione Romanus, Cardinalis Diaconus tit. S. Nicolai in Carcere Tulliano electus est ab omnibus Cardinalibus die 25 Novembris, assumpsitque sibi nomen ex titulo suæ Diaconiæ, Nicolai tertii, quæ constant ex laudato Jordano: *Nicolaus*, inquit, *natione Romanus de Ursinis*. Et infra: *Electus est in festo B. Catharinæ Viterbii*. Et infra: *proprium illi nomen fuit Joannes Cajetani. Fuit Diaconus Cardinalis Sancti Nicolai in carcere Tulliano, moribus valdè compositus, & discretus*. Joanni adhuc infantulo Sanctum Franciscum pontificatum prædixisse refert idem Auctor: *Cùm esset puer*, inquit, *pater eius, qui erat de Tertio Ordine, eum B. Francisco obtulit: & B. Franciscus ait, quòd non esset frater habitu, sed futurus defensor ordinis sui, & tandem Dominus mundi*. Wadingus in Annalibus Minorum ad annum 1222 num. 3 eundem sanctum Franciscum divino lumine illustratum eidem infantulo Ordinem suum commendasse scribit; cujus & Protector in Cardinalatu, & amantissimus extitit defensor in Pontificatu. Nicolaus ob prudentiam, & animi magnitudinem, religionisque, ac morum præstantiam ita laudatus reperitur, ut ab omnibus *Compositus* diceretur ob modestiam morum, ut constat ex Volaterrano Antropologiæ lib. 23, & revera *moribus valde compositus* dicitur à Jordano mox laudato, & à Ptolomæo Lucensi, cujus verba infra adducemus.

III. *Ante Pontificatum fuerat Inquisitor generalis.* Nicolaum III ante Pontificatum fuisse Inquisitorem generalem, eruitur ex instrumento facto à quodam fratre Nicolao Ordinis Sancti Francisci Inquisitore hæreticæ pravitatis à Sede Apostolica deputato; quo concedit nobilibus quibusdam, quorum pater & avus hæretica pravitate inquinati fuerant, ut paternis bonis uti possent; quod instrumentum datum est Narniæ in Ecclesia Fratrum Minorum *Anno 1272, Sede Apostolica pastore vacante, die 23 mensis Februarii, Indictione 13*. In eo enim ita legitur: *Juraverunt obedire semper mandatis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & venerabilis patris D. Joannis S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconi Cardinalis à Sede Apostolica super officio Inquisitionis pravitatis hæreticæ constituti, immò & præceptis meis*, &c. Insertum est illud literis Nicolai III datis *Vetrallæ 12 Kal. Julii anno I*; quæ extant apud Wadingum Tomo 2 in Regesto Pontificum anno 1278, quibus instrumentum illud confirmat, in quibus etiam ait Pontifex: *Cùm tunc nos in minori officio constituti essemus à præfata Sede super Inquisitionis hæreticorum officio deputati*. Unde & potest existimari Joannem Cajetanum ante Pontificatum, cùm esset Diaconus Cardinalis, fuisse primum omnium Inquisitorem generalem, inquit Spondanus ad annum 1277 num. 4. Sed hic non omittendum, in prædicto instrumento, ubi legitur, *anno 1272*, legendum, *anno 1270*, quo curreba Indictio decima tertia ibidem expressa; vel si relinquatur annus 1272, reponenda est indictio decima quinta, quod tamen non videtur posse dici, quia die 23 mensis Februarii anni 1272 Sedes Apostolica non vacabat Pastore, cùm Gregorius X anno 1271 die prima Septembris electus fuisset, ideoque relinquenda est indictio decima tertia, & reponendus annus 1270 loco anni 1272.

IV. *Romam pergit, & ante consecrationem legationes pacis conficit.* Non diù hæsit Viterbii Nicolaus, sed Romam statim se contulit, ut solemni ritu Pontificali consecratione inungeretur, ubi ante eam celebrationem, literas *pridie Idus Decembris apud S. Petrum* datas ad Rudolphum Romanorum Regem misit, ut trepidanti Italiæ consuleret. Gravis metus erat ne Rudolphus ad repetenda jura Imperii in Italiam veniret, bellumque Carolo Siciliæ Regi moveret ob gestam Etruriæ præfecturam. Ad quæ pericula vitanda Romani Pontifices Gregorius X, Innocentius V, Hadrianus V, & Joannes XXI, ac nuper, vacante Sede, Cardinalium Senatus, pluribus legationibus missis, cum Rudolpho egerant, ut prius cum Carolo fœdus firmaret, quam exercitum in Italiam transmitteret. Et licet conficiendæ rei provincia ab utroque Principe nonnullis Oratoribus tradita esset, repentinâ tamen Pontificum morte, tractatus consenuerant, quos Nicolaus redintegrare studuit, & laudatis literis Rudolphum hortatus est, ut viros pacis amantes mitteret, & Exarchatum Ravennæ, ac Pentapolim Ecclesiæ restitueret. Hæc omnia constant ex iisdem literis à Raynaldo num. 54, & seqq. relatis. Viterbio porrò non discessit Pontifex ante diem secundum Decembris, quo die ibidem Epistolam dedit Philippo Francorum Regi ab eodem Raynaldo num. 56 relatam.

V. *Consecratur Pontifex & coronatur.* Nicolaum III Papam consecratum, & coronatum esse die nona mensis Januarii anni sequentis millesimi ducentesimi septuagesimi octavi Romæ, ex eo deducit Papebrochius in Conatu Chronico-Historico, quòd die decima quinta ejusdem mensis literas encyclicas dederit, quas recitat Raynaldus num. 58, apud quem hæ literæ dicuntur datæ *Romæ apud S. Petrum XVIII Kal. Februarii anno I*, ex qua diei nota, Inquit

SÆC. XIII. NICOLAUS III.

inquit Papebrochius, intelligimus ordinationem ejus factam Dominica præcedenti, scilicet die nona Januarii, nisi forte in numero erravit Raynaldus, in talibus non semper accuratissimus, & *XVII Kalend.* scribere debuit, ut ipsa coronationis die fuerit signata Epistola. Ita Papebrochius, qui his ultimis verbis videtur consecrationem Pontificis connectere cum die XVI Januarii, dicit enim Raynaldum scribere debuisse *XVII Kal. Februarii*, ita ut Epistola data sit eodem die, quo Nicolaus consecratus & coronatus est. Sed sive in numero erraverit Raynaldus, sive non, certum est decipi Papebrochium, & Nicolaum anno 1277 Romæ consecratum & coronatum esse; id enim disertè nos docent Bernardus Guidonis, & Ptolomæus Lucensis. Bernardus in Chron. Romanorum Pontificum scribit: *Nicolaus III, natione Romanus de domo Ursinorum electus fuit in Papam in Viterbio, in festo S. Catharinæ, fuitque Romæ in Basilica Sancti Petri in festo S. Stephani in die dominica coronatus anno Domini* 1277. Idem habet Ptolomæus Lucensis lib. 23 Hist. Eccles. cap. 26. *Anno Domini* 1277 *in festo S. Catharinæ Nicolaus III in Cathedra Petri sedit. Hic de genere Ursinorum urbis Romæ dictus est primò Dominus Joannes Gaytani, & Diaconus Cardinalis tit. S. Nicolai in Carcere Tulliano. Hic statim vadens Romam, ibique Sacerdos factus in Basilica S. Petri, in festo B. Stephani in die dominica, eodem anno coronatus est.* Consecratus est itaque Sacerdos & Pontifex Nicolaus mense Decembri anni 1277 ante festum Nativitatis Dominicæ, forsan Sacerdos in sabbato quatuor Temporum, quod concurrebat eo anno cum die 18 Decembris, Pontifex postea die sequenti, qui erat dominicalis, ejusque coronatio in diem Sancti Stephani, seu 26 Decembris dilata, quia eo die, quolibet anno mos erat Pontifices coronare, ut in Alexandro III ostendi; nisi dicamus consecrationem in Pontificem, & ejus coronationem eodem die peractas esse, nempè in festo Sancti Stephani, qui eo anno in dominicam incidebat, quod observant Bernardus Guidonis, & Ptolomæus Lucensis.

VI. *Legatos Græcorum Imp. retinet, & suos ad eum mittit.*

Innocentium V Legatos ad Michaelem Græcorum Imperatorem destinasse pro confirmatione unionis Ecclesiæ Græcæ cum Latina in Concilio Lugdunensi factæ; & Joannem XXI eos Legatos, qui sui Pontificatûs initio nondum abscesserant, proficisci jussisse, suis locis superius diximus. Id cumulatè præstitit Michael, ac per alios suos Apocrisarios formulam professionis fidei, ac juramenti obedientiæ, tam ab ipso, quàm ab ejus filio Andronico Constantinopoli præstiti mense Aprili quintæ Indictionis, seu anni 1277 ad eundem Joannem XXI transmisisse, certum redditur ex eadem ipsa formula, quam referunt Bzovius ad annum 1276, & Raynaldus ad annum 1277, & ex Registro literarum ipsius Joannis, & Nicolai, ad quem, Joanne defuncto, Imperatoris legatio pervenit. Qua accepta cum literis Michaelis, Andronici, & Joannis Patriarchæ Constantinopolitani, quibus quidquid ab eis hactenus circa unionem Ecclesiæ Græcæ, & Primatum Romanæ expetitum fuerat, ratum habebant; novos Nicolaus Pontifex misit Viterbio anno 1278 Constantinopolim nuncios, Episcopum Grosseranum in Etruria, & tres Religiosos Ordinis Minorum cum literis ad eosdem Imperatores patrem & filium, necnon ad Joannem Patriarcham, ac ceteros Græcos Antistites, quæ extant apud Raynaldum anno 1278 ad consummandum opus. Iis Legatis inter cetera ea res commendata, ut à Græcis Præsulibus sacramentum de abjurato schismate, ac Romani Pontificis primatu agnoscendo exigerent, ac publicis tabulis mandari curarent, ut legitur in monitis Pontificiis, quibus ad eam rem gerendam instructi erant, quæ leguntur apud eundem Raynaldum num. 7, & seq. In iis illud observatione dignum, Imperatori flagitanti, ut vox *Filioque* in Græcorum symbolo non adderetur, nec permutarentur ritus, ne ex ea novitate Græci tumultus concitarent, non assensisse Pontificem Nicolaum, sed præcepisse adjici, quò fideles inter sese discrepare non viderentur: de ritibus verò jussisse eos tantùm deleri, qui Ecclesiæ puritatem inquinarent.

VII. *Fratres Minores ad Tartarum mittit.*

Sedente Joanne XXI Abagha Orientalium Tartarorum Rex Legatos ad Apostolicam Sedem miserat cum literis, quibus significabatur, cupere se ac patruum suum Quolibey, ab aliis Cobilam, seu Cublai nominatum, magnum omnium Tartarorum Caamum, seu Imperatorem, religione Christianum, mitti ad se viros idoneos, per quos in Christiana fide, tam ipsi, quàm ipsorum filii, populique instrui valerent, ac ritè baptizari. Joannes XXI eam provinciam aliquibus injunxerat, cùm mors ipsius consilia discussit. Quare Nicolaus III ardua negotia, quæ sub Joanne decessore in Cardinalatu dirigebat, in Pontificatu explenda suscipiens, non multò post suam consecrationem, Legatos ad sua remittens, quinque elegit ex Minoritarum familia, quos unà cum iisdem misit cum amplis facultatibus ad perita exequenda, & literis ad eosdem Imperatorem, & Regem munitos datis *Romæ apud S. Petrum Kal. April. anno I, & II Non. April.* quas ex Bibliotheca Vaticana desum-

desumptas legere poterit Lector apud Wadingum, & apud Raynaldum. Respuisse Abagham saluberrima de suscipiendo baptismo Pontificis monita, deducitur ex Marino Sanuto lib. 3 part. 13 cap. 8, ubi eum semper idolorum cultui fuisse addictum refert. Quolibey verò jam tunc fuisse Christianum, constat ex literis à Nicolao Papa ad eum scriptis, quibus ob susceptam fidem gratulatus est, atque ad eam in subditos populos diffundendam est cohortatus.

VIII. *Exigit à Rudolpho Imp. confirmationem bonorum, & privilegiorum Ecclesiæ Rom. quæ Imp. per Legatum confirmat.*

Cùm Rudolphus Romanorum Rex insignia Imperialia à Nicolao III Pontifice deposceret, Nicolaus cum eo gravissimè egit de principatûs Pontificii juribus, ut scilicet salva omnia jura vellet Ecclesiæ Romanæ, eaque confirmaret, quæ ipsius nomine in Concilio Lugdunensi Otho Cancellarius, ipsemetque Lausanæ Gregorio Pontifici spoponderat. Quibus consensum præbens Rudolphus Romam misit Conradum à Tubinga, Ministrum Fratrum Minorum superioris Alemanniæ, postea Episcopum Tullensem in Lotharingia, nuncium, & specialem procuratorem cum literis datis *Viennæ anno domini* 1278 *XV Kal. Februarii*, qui in Cardinalium Senatu Regiam fidem ad hæc perficienda obstringeret. Qua auctoritate instructus Conradus, cum Nicolao Pontifice, & Cardinalibus multisque Episcopis, ac viris nobilibus, Notariisque publicis, omnia Romanæ Ecclesiæ jura, quæ Otho Cancellarius Lugduni spoponderat, omniaque alia ab ipso Rudolpho gesta confirmavit: ac ejus nomine assensit, ut Nicolaus universæ illius ditionis, quæ Imperialibus diplomatibus continebatur, possessionem iniret, Rudolphumque omnia corroboraturum est pollicitus, quæ omnia in publicas tabulas redacta sunt *anno Domini* 1278, *quarto die mensis Maii*, *indictione VI*, *Pontificatûs verò Domini Nicolai Papæ III anno I*, ut legitur in instrumento ea de re confecto, quod extat apud Raynaldum ad eundem annum num. 47, & seqq.

IX. *Petit, ut ipse Principes & Electores Imperii ea confirment.*

Intereà cùm Rodulphus Imperialis scrinii Præfectus ad recuperanda in Italia Imperii jura missus, clientes nonnullos Ecclesiæ in Romanorum Regis verba juramento adigeret, monitus hac de re à Pontifice Rudolphus Imperator, Gothifredum Præpositum Ecclesiæ Soliensis, diœcesis Saltzburgensis, Clericum & Protonotarium suum Romam misit, qui ea acta irritaret, illaque temerè, inconsultâ Regiâ Majestate, tentata, datis *Viennæ IV Kal. Junii*, *indictione VI*, *anno Domini* 1279 ad Nicolaum Pontificem literis Imperator est professus. Gotifredus pristina Ecclesiæ Romanæ jura restituit eodem anno *II Kal. Julii*, *Indictione VI*, *Pontificatûs domini Nicolai Papæ III anno I*, ut videte est in instrumento ea de re confecto. Quæ omnia, ut firmiora evaderent, petiit Nicolaus à Rudolpho Imperatore, ut ab illo ipso eadem denuò confirmarentur; novo addito pacto, ut cùm primùm Imperii insignia suscepisset, etiam bullâ aureâ roboraret, quòd & ipsum præstitisse, testatur aliud instrumentum *datum Viennæ per manum Magistri Gottifredi protonotarii nostri prædicti. Acta sunt hæc XVI Kalend. Martii, Indictione VII, anno Domini* 1279, *regni verò nostri anno VI*. Cùmque hæc non sufficere Nicolao visum esset, exegit, ut Principes, & Electores Imperii ea consensu suo firmarent, quod & præstiterunt Principes eodem anno. Editas prætereà à singulis Electoribus iisdem concepta verbis diplomata, constat ex literis Ludovici Comitis Palatini Bavariæ Ducis, tum ex aliis Othonis Marchionis Brandeburgensis, his verbis inscriptis: *Otho Dei gratiâ Marchio Brandeburgensis, omnibus præsentem paginam inspecturis*, &c. *Dat. & actum anno Domini* 1279, *II Id. Septemb. regnante prædicto domino nostro Rodulpho Romanorum Rege glorioso, regni ejus anno VI*. Quæ omnia instrumento hactenus servantur in archivo Romano molis Hadriani, seu castri Sancti Angeli.

X. *In Bononia & Romandiola possessionem immittitur.*

Eo pacto factum est, ut multa ex iis locis, quæ ab Imperatoribus detinebantur, redirent in potestatem Ecclesiæ: non tamen sine labore, cùm assueta libertati ob frequentes motus Italicos mallent in propriam perniciem inter se digladiari, quàm justum, & æquum Romanæ Ecclesiæ jugum subire. Sed cùm Nicolaus Pontifex Bertholdum Ursinum fratris sui filium, Romondiolæ, olim Flaminiæ, vel Æmiliæ, & civitatis Bononiæ Comitem creatum destinasset in hanc rem, unà cum Latino Malabranca Cardinale Episcopo Ostiensi, Ordinis Prædicatorum, sororis suę filio, Sedis Apostolicę Legato constituto, res illi ex voto cessére. De Flaminia à Nicolao Papa Pontificię ditioni adjuncta meminit his verbis Jordanus MS. in Bibliotheca Vaticana apud Raynaldum anno 1278 num. 54. *Ab hoc Rodulpho*, inquit, *Nicolaus Papa III requisivit, ut Romandiolam resignaret, & Exarchatum Ravennæ, qui à comitatu distinguebatur, & antiquitus Ravennæ erat renator, sicut Romæ, & dictas communitates gubernabat, inter quas erat Bononia, ut per Ludovicum I scribitur Paschali Papæ I, hanc regionem per Carolum datam, & recuperatam per Gregorium X, nunc isto repente, mandat Rodulphus omnibus nobilibus terræ, & populis dictæ regionis, ut Ecclesiæ Romanæ obediant, & dictum dominium ad Romanam Ecclesiam asserit pertinere, & sic Papa possessio-*

sessionem init. Consentit his Ptolomæus Lucensis in Hist. Ecclesiast. lib. 23 cap. 32 apud eundem Raynaldum ibidem: *Secundo sui Pontificatus anno Nicolaus III Rodulphum Regem Alemanniæ requirit super resignatione, & Exarchatu Ravennæ, qui erat principatus super sex civitates Romandiolæ, quæ à comitatu distinguebantur*. Et infra: *Mandat dominus Rex omnibus nobilibus terræ ac populis dictæ regionis, ut Ecclesiæ Romanæ obediant, atque dictum dominium ad Ecclesiam Rom. asserit pertinere. Et sic dictus Papa possessionem obtinet*.

XI. *Impellit Siciliæ Regem, ut Vicariatum Etruriæ, & Senatoriam Urbis dignitatem deponat.*

Hæc in gratiam Nicolai Pontificis egisse Rudolphum Imperatorem ob ademptum Carolo Regi Siciliæ Vicariatum Etruriæ, quòd hæc Imperii juris esset, tum ad obtinendam solutionem ab excommunicatione, quam incurrerat ob non adimpletum juramentum exequendæ intra tempus præscriptum expeditionis Syriacæ, scribunt Villanius lib. 7 cap. 52. Blondus lib. 2 decad. 8. Ricordanus Malespina Hist. Florent. cap. 204, & alii. Licèt autem nullum horum vestigium in literis Pontificiis reperiatur, certum tamen est, quòd, cùm post Concilium Lugdunense Rudolphus urgeretur à Pontificibus ad expeditionem Syriacam adeò solemniter promissam, ipsum inter varias excusationes, quas prætexuit, hanc quoque causatum esse, quòd Carolus Vicariatum Imperii in Etruria se invito usurparet. Quare & ab ipso Gregorio X, & à successoribus, & à Collegio Cardinalium sede vacante incubitum est, ut aliquis concordiæ modus inter eos inveniretur. Sed cùm cerneret Nicolaus hæc omnia incassum fieri, impulit tandem Carolum, ut ipsemet sponte, tam Senatoriam Urbis dignitatem, quàm Vicariam Etruriæ potestatem in manus ipsius Pontificis deponeret: cùm & alioqui Senatoriam dignitatem à Clemente IV in decennium duntaxat, Vicariam verò potestatem ad arbitrium Sedis Apostolicæ, vel futuri Imperatoris accepisse diceretur. Utramque autem dignitatem deposuit Carolus, datis ea de re literis die vigesima quarta Maii anni millesimi ducentesimi septuagesimi octavi, Indictione sexta.

XII. *Senatoriam Urbis dignitatem ad se revocat.*

Nicolaus verò Pontifex edidit Constitutionem, ne quis imposterum Imperatoris, Regis, Principis, Marchionis, Ducis, Comitis, vel Baronis titulo, aut cujuscumque alterius notabilis præeminentiæ, aut potestatis honore præfulgens, ipsorumve fratres, filii, vel nepotes dignitatem Senatoriam, regimenve Urbis quocunque nomine indigitaretur obire, & quicunque alii ad eandem assumerentur, haud ultra annum absque publicis Apostolicæ Sedis literis exercere possent. Quæ ipsius constitutio relata est in corpus Juris cap. *Fundamenta* tit. de *elect.* & *electi potestate* in 6. Adducit eandem constitutionem Sanctus Antoninus part. 3 tit. 20 cap. 3 § 2, & seqq. *Constitutionem fecit*, inquit Jordanus MS. in Bibliotheca Vaticana apud Raynaldum num. 73, *de electione, & domino Urbis, quocunque nomine censeatur, quòd non possit eligi ad majus tempus unius anni absque auctoritate Apostolicæ Sedis, quia tota civitas juris est Romanæ Ecclesiæ, ut patet per capitulum* Constantinus 96 *dist.*, & *dist.* 63 *cap.* Ludovicus, *quæ constitutio habetur in sexto de elect.* Interim tamen ipsummet Nicolaum Papam prædictam Senatoriam Urbis dignitatem sibi ipsi ad vitam conferri procurasse, eamque per alios à se commissos exercuisse, plerique omnes tradunt, inter quos Guillelmus de Nangis in Chronico scribit, Nicolaum *se Senatorem ad vitam fieri* procurantem, *Senatoriam* jussisse *per suos parentes ferè per duos annos regi*.

XIII. *Carolo Regi adversatur, & quare.*

Ceterùm, inquit Spondanus, quantumvis nefas fuerit Nicolao, tanto Pontifici, in his contra Carolum agendis alium animum quàm libertatis Ecclesiæ, & Italiæ, quam sub ejus ac Francorum potentia periclitari existimaret, restituendæ tribuere; plurimi tamen diversarum gentium Scriptores, primo hujus rei assertore Ricordano Malespina Florentino loco laudato, qui res ejus temporis præ oculis habens, historiam suam usque ad annum 1282 perduxit, dixêre eum prætereà in Carolum concitatiorem fuisse, ex eo quòd cùm quæsisset filiam quandam Caroli in uxorem dari cuidam suo nepoti, vel, ut alii ponunt, petiisset ut Caroli nepos uxorem duceret neptem Pontificis, & repulsam tulisset, prædicante fastuosè, & nimis providè Carolo, etsi Nicolaus calceis rubris uteretur, ejus tamen sanguinem indignum esse, qui Regio misceretur: inde Pontificem quandiu vixit, Carolo, & Francis secretò adversatum esse, eumque etiam Senatoriâ, & Vicariâ dignitate privasse: quinimò & illa quæ cum Rudolpho tractavit, simulatè omnia peracta esse ad Carolum deprimendum. Invenisse tamen se dicit Spondanus in MS. Chronico dicto *Memoriale Historiarum* extante in Bibliotheca Collegii Navarr. Parisiensis aliam causam offensionis Nicolai: videlicet quòd Carolus quemdam nobilem, qui neptem ipsius Nicolai habebat uxorem, antequam is esset Pontifex, Romæ fecerat decollari, eò quòd esset fautor Conradini. Potuerunt omnia simul concurrere, & animum Nicolai in præceps dare, eum enim multum suorum amantem extitisse infra videbimus.

XIV. *Ejus de eodem Rege elogium.*

Sed quidquid hac de re sit, certum est Carolum ob singularem in tanta poten-

tia

tia modestiam erga Pontificem suis commodis adversantem, ipsius admirationem concitasse; tanta enim animi moderatione ac promptitudine cessit ad nutum ejus Senatoriâ & Vicariâ dignitate, ut quamvis in eum commotus Pontifex, coactus tamen fuerit, hoc digno elogio eum efferre: *Fidelitatem Carolus habet à domo Franciæ, ingenii perspicuitatem à Regno Hispaniæ,* (Blancâ enim Hispanâ natus erat) *discretionem verborum à frequentatione Romanæ Curiæ: possemus aliis prævalere, istum tamen non valebimus superare.* Ita Guillelmus Nangiacus in Chronico ad annum 1279. Quæ eadem ferè verba refert Jordanus MS. in Bibliotheca Vaticana apud Raynaldum ad annum 1278 num. 69.

XV. *Controversiâ de Provincia Phocaensi jure componi procurat.*

Margarita Raymundi Berengarii, olim Provinciæ Phocæensis, & Forcalquerii Comitis filia primogenita, Sancti Ludovici Francorum Regis relicta, contendebat cum Carolo Siciliæ Rege, qui Beatricem ejusdem Comitis Filiam natu minorem in conjugium duxerat, de duobus illis Comitatibus, quos sibi jure primogenituræ deberi asserebat; Carolus verò testamenti, & tabularum matrimonii jure retinebat. Quare cernens Margarita Rudolphi Romanorum Regis animum in Carolum concitatum, hac bene usa opportunitate, quòd dicti comitatus titulo beneficiario ab Imperio pendere diceret Rudolphus, ejusdem opem imploravit; resque videbatur ad arma inter Reges vergere, quando intercedens Nicolaus Pontifex anno millesimo ducentesimo septuagesimo nono commisit negotium Simoni de Bria Cardinali tum agenti Legatum in Gallia, qui Margaritam ad diremptionem negotii induceret, ut constat ex ejus Epistola 15 anni 2, data Romæ Nonis Maii. Sed res in annum sequentem 1280 protracta, ejusque cognitio Romæ ab eodem Nicolao arbitro partium facto, attributa Matthæo Cardinali Ursino, ita dirempta est, ut Carolus utrumque Comitatum jure beneficiario retineret: Clementia filia Rudolphi desponsaretur Carolo, *Martello* cognomine dicto, posteaque Hungariæ Regi Caroli Siciliæ Regis nepoti: & denique Margarita, si quid ultra juris se habere existimaret, apud subsellia Romanorum Regis proponeret, & sententiam decretoriam à Sede Apostolica expectaret; quæ constant ex duabus Nicolai Epistolis, nempè septima anni tertii, data Romæ X Kal. Februarii, & decima quarta ejusdem anni data ibidem Nonis Febr. Ad quæ firmanda missus est in Germaniam Hieronymus tit. S. Pudentianæ Presbyter Cardinalis, dictus postea in Pontificatu Nicolaus IV, qui rem feliciter præstitit, & pacem inter Reges conciliavit.

XVI. *Rebellioni Siculorum contra Carolum Regem consensum probasse creditur.*

Villanius lib. 8 cap. 55 scribit Carolum Regem metu Rudolphi consensisse huic matrimonio nepotis sui. Quod non est improbabile: non ignorabat enim Carolus quàm alieno in se esset animo Nicolaus Papa, quem non solùm Galli, sed & ipsimet rerum Italicarum, & Sicularum Scriptores, Ricordanus Malespina cap. 206, qui tum adhuc vivebat, Idem Villanius qui proximè secutus est lib. 7 cap. 57. S. Antoninus tit. 20 cap. 4 § 1, omnes Florentini; Blondus Foroliviensis lib. 2. Decad. 8. Fazellus Siculus Ordinis Prædicatorum, Summontius Neapolitanus lib. 3 ex antiquioribus monumentis, aliique omnes omnium nationum Auctores, qui rebellionem Siculorum contra Carolum descripserunt, una conspiratione scribunt, à Joanne Prochyta, seu Procida ejus auctore solicitatum Nicolaum ei consensisse, & auctorem Petro Aragoniæ Regi fuisse Siciliam jure uxorio invadendi; quin immò & ejus investituram ipsi contulisse asserit Collenutius Hist. Neapol. lib. 5, & Petrus ipse literis ad Carolum scriptis disertè jactavit. Denique Ptolomæus Lucensis in Chronico scribit, Procidam præcipuè rem egisse inter unum de majoribus Principibus mundi (ita Nicolaum voluit designare, nomini ejus, & famæ parcens) & Regem Aragonum pro auferendo regno Siciliæ Carolo, eumque tractatum se vidisse testatur. Sed ne hæc proditio, quam *Vesperas Siculas* famosissimo adagio omnes gentes vocant, adeò promptum consequeretur effectum, mors repentina Nicolai Pontificis obstitit, inquit Spondanus ad annum 1280 nu. 3.

XVII. *Nicolai PP. mors, & sepultura.*

Nicolaum Papam statim ac creatus est Pontifex ad castrum in monte Zuriano, seu Suriano, tunc temporis Viterbiensis comitatus ac diœcesis, restaurandum, & arcem munitissimam extruendam, quam nepotibus suis concessit, animum adjecisse scribit Augustinus Oldoinus in Notis ad Ciaconium; qui ait, Nicolaum æstivo tempore vicum illum septimo à Viterbio lapide, cœli clementiâ, & aquarum amœnitate celebrem petere solitum, tertio Pontificatûs anno, Christi millesimo ducentesimo octogesimo, vitandi caloris gratiâ accessisse, ibique apoplexiâ obiisse undecimo Kalendas Septembris, seu die 22 mensis Augusti; quod in dubium revocari non potest: Bernardus enim Guidonis in Chronico Romanorum Pontificum, *Nicolaus Papa III*, inquit, *in castro Suriano existens, subitò factus apoplecticus sine loquela moritur in Octava Assumptionis B. Mariæ Virginis.* Idem tradit Ptolomæus Lucensis Hist. Ecclesiast. lib. 23 cap. 35. *Moritur apud Surianum juxta Viterbium, & tunc corpus ejus transfertur Romam, & in Basilica B. Petri in capella B. Nicolai, quam ipse ædificaverat, honorificè sepelitur*

SÆC. XIII. NICOLAUS III.

anno Domini 1280 in Octava Assumptionis, quæ ultima verba, in Octava Assumptionis referuntur ad diem mortis, non verò ad diem sepulturæ; Westmonasteriensis enim suffragatur Bernardo Guidonis, scribens Nicolaum mortuum XI Kal. Septembris, qui coincidit cum Octava Assumptionis, & sepultum die dominica sequenti, nempe die 25 Augusti, *fuit autem sepultus*, inquit, *in capella S. Nicolai in Basilica S. Petri die Dominica tunc sequenti*. Cùm itaque Nicolaus electus fuerit Pontifex die 25 Novembris anni 1277, si ejus Pontificatus ab eo die numeretur, sedit annos duos, menses novem, uno die minus; si verò numeretur à die consecrationis aut coronationis, quæ facta est die 26 Decembris, sedit annos duos, menses octo, duobus diebus exceptis.

XVIII. *Eius virtutes.* Omnes, qui de hoc Pontifice egerunt, uno consensu asserunt, eum multis virtutibus egregiè ornatum fuisse, magnitudine animi, prudentia, pietate, religione, castimonia, & scientiarum cultu; de cuius pietate illud ab omnibus penè Auctoribus refertur testimonium, quòd quotiescumque sacrum faceret, ubertim illachrymaret. Sobrium valdè extitisse scribit Westmonasteriensis, *cùm tamen*, inquit, *secundùm benedictionem complexionis bonæ, & temperatum modum in vivendo, quem habebat, diutius vivere meritò videretur*. Ptolomæus Lucensis, *multa virtuosa*, inquit, *eidem attribuunt Historici, quòd magnus eleemosynarius, quòd devotissimè celebrabat, & semper in missa flebat. De magna prudentia commendabatur, ac in omnibus actibus suis multum maturus, vacantes Ecclesias super omnes prædecessores suos velocius expedivit.* Addit eum palatium multum solemne apud S. Petrum ædificasse, ubi mandavit fieri domos pro officialibus suis; sed præcipuè pro omnibus Pœnitentiariis, qui claudebantur sub uno cancello; ubi fecit fieri unum viridarium de diversis consitum arboribus & magnæ amplitudinis, & hæc omnia muro cinxit amplissimo, fortissimo & alto, ac turribus munito, quasi civitas esset. Palatium etiam Lateranense renovavit, ejus Basilicam, ac illam Sancti Petri multum decoravit, easque multis picturis, & donariis auxit; præter quæ soli Basilicæ Vaticanæ, si Bzovio fides, in numerata pecunia summam scutorum quinquaginta millium dono dedit: munus illo tempore ingens, quo res Ecclesiæ Romanæ angustiores erant. In eadem Ecclesia Vaticana Beneficiatos triginta instituit, multaque dona magni pretii dedit, quorum memoriam ejus Basilicæ Clerus apud se extare voluit, ut refert Augustinus Oldoinus loco laudato.

XIX. *Novi in spatium 4. pore et afflat.* Ex quibus deduci potest non omninò verùm esse quod scripsére plures Auctores, Nicolaum scilicet omnia sanguine junctis concessisse. Iidem enim tradunt, eum adeò suorum amantem extitisse, ut etiam eos quocumque modo honoribus tam sæcularibus, quàm Ecclesiasticis, possessionibus, & pecuniis augere supra omnes decessores studuerit: & nisi ejus consilia mors præoccupasset, etiam duos Reges ex sua eadem Ursinorum familia creare in animo habuisse; Etruriæ alterum, quem Gallis, Siciliam, & regnum Neapolitanum obtinentibus opponeret; alterum Lombardiæ, qui Teutonicos intra suos terminos contineret. De quibus curiosius Ptolomæus Lucensis, qui tum vivebat, refert tractasse ipsum cum Rudolpho Imperatore, ut totum Imperium in quatuor partes divideretur; videlicet in regnum Alemanniæ, quod deberet in posteris Rudolphi continuari; Viennense, quod daretur in dotem uxori Caroli Martelli, quæ erat filia Rudolphi; Lombardiæ, & Tusciæ; quæ quibus assignarentur nondum esset expressum, sed suspicandi satis fuisse materiam. Hæc Ptolomæus, quæ etiam narrantur à Jordano MS. in Bibliotheca Vaticana, Auctore hujus temporis, apud Raynaldum anno 1280 num. ultimo. *Tractabat*, inquit Jordanus, *idem Pontifex cum dicto Rege* (Rudolpho) *super novitatibus faciendis in Imperio, ut videlicet totum Imperium in quatuor divideretur partes, in Regnum Alemanniæ, quod dabatur posteris Rodulphi perpetuum; in regnum Viennense, quod dabatur in dotem uxori Caroli Martelli filiæ dicti Rodulphi: de Italia verò præter regnum Siciliæ duo regna fiebant, unum in Lombardia, aliud in Tuscia: sed interim Papa mortuus est.* Quæ item ac superiora de Carolo Rege Siciliæ, si vera sint, inquit Spondanus ad annum 1278 num. 8, nævos dixerimus in facie hominis, magnis animi corporisque dotibus ornati; eo fortè excusabiliores, quò plerisque communiores eos naturalis affectus esse voluit; cùm & alioqui excuset eum Volaterranus, quòd nonnisi quæ justis de causis ab aliis erepta essent, suis traderet.

XX. *Una creatione novem Cardinales facit.* Idem Ptolomæus Lucensis Ecclesiasticæ Hist. lib. 23 cap. 26 ait, Nicolaum Religiosos multum dilexisse, & fovisse, & *specialiter Fratres Minores, & Prædicatores*, sed in promotione ad Cardinalatum æqualiter se habuisse inter utrosque; quia duos fecit Cardinales de Ordine Prædicatorum, scilicet Latinum Frangipanis, vel Malabrancam, nepotem suum, filium sororis, & Robertum Kiluvarbium, cognomento Biliberi, natione Anglum; & duos de Ordine Minorum, videlicet Bentivengam de Tudetto, & Hieronymum Asculanum, qui postea fuit Papa sub nomine Nicolai IV.

IV. *Cum istis autem*, addit, *fuerunt alii quinque, inter quos unus fuit dominus Jordanus germanus suus, vir magnæ excellentiæ & innocentiæ, & dominus Jacobus de Columna, vir magnæ maturitatis, & innocentiæ, & religionem amplexans*. Hos novem Cardinales à Nicolao creatos anno Pontificatûs tertiò scribit Ciaconius; annum verò non determinat Onuphrius Panvinius; sed hanc promotionem factam esse anno 1278, Pontificatûs Nicolai primo, disertè asserit Ptolomæus Lucensis, qui post laudata verba subdit: *Hanc autem ordinationem celebravit primo anno Pontificatûs sui, qui in sequentem incidit* 1278. Idem tamen Panvinius scribit, hanc ordinationem factam quarto Idus Martii, & quidem, uti existimo, rectè; is enim dies, scilicet duodecimus Martii, Sancto Gregorio Magno sacer, anno 1278 concurrebat cum sabbato quatuor Temporum, cùm Pascha celebratum sit die decima septima Aprilis.

XXI. *Benevolentia ejus in Minoritas insigne argumentum.*

Multos Episcopos religiosos fecit de Ordine Fratrum Minorum, inquit Ptolomæus laudatus cap. 30. Cur verò maximè Minoritas Nicolaus Ecclesiasticis afficeret dignitatibus, exponit idem Auctor, *quia ipsos specialiter dilexit, & ipsorum Protector semper fuit usque ad Papatum*. Observar autem Jordanus MS. in Bibliotheca Vaticana apud Raynaldum anno 1280 nu. 27 Nicolaum, inito Pontificatu, cùm Minoritas Matthæo Rubeo Ursino Cardinali commendaret, singulare illud studium in Sancti Francisci sodalitium egregiè explicuisse: *Constituit*, inquit, *loco sui procuratorem* (seu Protectorem) *ordinis Minorum Matthæum Rubeum S. Mariæ in Porticu Diaconum Cardinalem subjectis verbis*: „ Si „ beneficia per nos tibi impensa magna in„ veniantur & multa; in nullo tamen sic „ è vicino dedimus tibi arrham æternæ vi„ tæ, sicut in eo, quod tibi modò commit„ timus. Damus enim tibi, quod te in „ paradisum inducat, merita scilicet san„ ctorum Fratrum Ordinis hujus: Damus „ tibi melius quod habemus: Damus tibi „ desiderium cordis nostri, & pupillam „ oculorum nostrorum. *Et hoc dicens non modò lachrymas fudit, sed etiam singultus, vir tantæ maturitatis continere non valuit. Et extenta manu proprium annulum tradidit illi dicens*: Tibi committimus „ Ordinem „ Fratrum Minorum; *& illa verba Regu„ læ recitavit; qui sit Gubernator, Prote„ ctor & Corrector*, &c. gubernatione, „ *inquiens*, & protectione tua non egent: „ sed pauperes, & imbecilles, & haben„ tes impugnatores tuâ indigent protectio„ ne defendi.

XXII. *Regulam S. Francisci explicavit.*

Ex hac in Franciscanos Nicolai benevolentia fluxisse refert memoratus Ptolomæus Lucensis, ut præscriptam à Sancto Francisco religiosæ vitæ formam, quam quidam illicitam, inobservabilem, & discriminosam calumniabantur, in nonnullis ambiguis declararit: *propter quam causam*, inquit Lucensis, *ipsorum Regulam declaravit per quandam decretalem, quam fecit, quæ habetur in 6 l. de verb. signific. C. Exiit qui seminat*; eam enim decretalem Bonifacius VIII corpori Juris inseruit inter extravagantes communes in sexto sub titulo *de verborum significatione*; eamdemque commendavit Clemens V in Concilio Viennensi in Decretali, *Exivi de Paradiso*, quæ habetur etiam eadem rubrica inter Clementinas; necnon ipse Joannes XXII, qui visus est contra eam quædam definiisse in constitutione, quæ incipit: *Quia quorundam exigit*, tanquam claram, lucidam, & magna maturitate digestam commendat. Eam quidem decretalem quidam attribuunt Nicolao IV, sed Wadingus ad annum 1279 nu. 12 multis probat eam esse Nicolai III.

XXIII. *Psalmum Lætatus sum in missa pro pace cantari statuit.*

Cardinalis Bona Rerum Liturgicarum lib. 2 cap. 16 num. 14 observavit Nicolaum, ad impetrandam pacem inter Principes Christianos statuisse in missa solemni, postquam Sacerdos dixit, *pax Domini sit semper vobiscum*, ante *Agnus Dei* cantari psalmum *Lætatus sum* cum aliquot versiculis, & collecta pro pace: idemque constituisse Joannem XXII pro tollendo schismate, ut testatur Angelus Roccha in paralipomenis commentarii de campanis. Vixit porro Angelus Roccha, seu Rocca, Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, sub Sixto quinto, eumque Clemens octavus Præfectura sacrarii Apostolici honoravit, ac deinde infula Tagastensi. Vide dicenda in Joanne XXII.

XXIV. *Nicolaus PP. & Fratres Minores à calumnia vindicati.*

Radulphus de Rivo Tungrensis Decanus in lib. de Canonum observantia propositione 22 postquam pluribus ostendere conatus est officium Fratrum Minorum nullo modo dici posse Romanum, quòd ab ipsis immutatum, & confusum fuerit, subdit: *Sciendum tamen quòd Nicolaus Papa III, natione Romanus, de gente Ursinorum, qui cœpit anno Domini* 1277, *& palatium apud S. Petrum construxit, fecit in Ecclesiis Urbis amoveri Antiphonarios, Gradualia, Missalia, & alios libros officii antiquos quinquaginta, & mandavit de cetero, ut Ecclesiæ Urbis uterentur libris, & breviariis Fratrum Minorum, quorum Regulam etiam confirmavit, unde hodie* (scilicet anno circiter 1390, quo Radulphus Tungrensis scribebat, centum & amplius annis post Nicolai III mortem) *in Roma omnes libri sunt novi, & Franciscani*. Antea autem dixerat Radulphus duplicem olim fuisse Romæ modum divini Officii, unum breviorem, quo Romana Curia; sive capel-

SÆC. XIII. NICOLAUS III.

capella Pontificis utebatur; alterum prolixiorem pro ceteris Ecclesiis Urbis, qui propriè ritus Romanus dicebatur: operâ verò Fratrum Minorum, utrumque officium Curiæ, & Ecclesiæ in unum coaluisse, ita ut prolixiori, & proprio abrogato, omnes postea Ecclesiæ officio Curiæ usæ fint. Sed Radulphum, vel in Fratres Minores malè affectum, vel deceptum fuisse, ex eo evidenter patet, quòd centum ferè annis ante institutionem, & confirmationem Ordinis Minorum factam ab Honorio III, omnes Ecclesiæ Urbis, excepta Lateranensi, relicto officio antiquo, quo Romana Ecclesia utebatur, novum illud breviatum jam admisissent. Quod certò constat ex Petro Abaelardo, qui in Epistola Apologetica, quam scripsit adversùs Sanctum Bernardum pag. 250 ait: *Antiquam Romanæ Sedis consuetudinem nec ipsa civitas* (Romana) *tenet, sed sola Ecclesia Lateranensis, quæ mater est omnium, antiquum tenet officium, nulla filiarum suarum in hoc eam sequente, nec ipsa etiam Romani palatii Basilica*, idest capella Pontificia. Si itaque Petri Abaelardi tempore, hoc est circa annum 1140, in omnibus Ecclesiis urbis Romæ legebatur illud officium breviatum, quo pacto dicere potuit Radulphus, Nicolaum III mandasse, *ut Ecclesiæ Urbis uterentur libris, & breviariis fratrum Minorum*, cùm centum, & quinquaginta circiter annis ante Nicolaum III, *officium illud breviatum*, quod, ut ipsemet Radulphus asserit, *sicuti fiunt Fratres minores*, in omnibus Romanæ urbis Ecclesiis, excepta Lateranensi, legeretur; quod aliquo modo fatetur ipsemet Radulphus, dum ait, se vidisse *Romæ hujus officii ordinarium à tempore Innocentii III recollectum*, ideoque ante Fratres Minores. Falsò ergo subdit Radulphus; *Non curaverunt* Fratres Minores *mores aliarum Ecclesiarum urbis Romæ recipere, & observare*; cùm omnes Ecclesiæ Urbis, excepta Lateranensi, morem illum cantandi officium breviatum, multo ante initium Fratrum Minorum recepissent. Quæ cùm ita fint, mirum est Cardinalem Bonam sacrorum Rituum indagatorem peritissimum Rerum Liturgic. lib. 1 cap. 7 num. 7 hanc Radulphi narrationem, nullâ adhibitâ censurâ, retulisse, cùm ibidem integrum Abaelardi locum referat. Præterea quod addit Radulphus illud officium breviatum, tempore Fratrum Minorum non fuisse officium secundùm consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, sed *secundùm consuetudinem Romanæ Curiæ*, ex dictis subsistere non potest, & si concederetur, culpandi tamen non essent Fratres Minores, qui non immeritò interpretati sunt, illud esse officium proprium S. R. Ecclesiæ, quod in capella Papæ & collegio Cardinalium erat in usu, sicut verè in iis Ecclesia Romana subsistit, non in aliis Congregationibus, quantumlibet Romæ degant; & potiori jure eo tempore, quo omnes aliæ Urbis Ecclesiæ, excepta Lateranensi, longè ante officium illud admiserant. Denique deceptus est Radulphus in eo quod scripsit Nicolaum III Regulam Fratrum Minorum confirmasse, ex dictis enim constat, illum eam tantùm explicasse.

MARTINUS IV *Pontif. CLXXXIX.*

Anno Domini MCCLXXXI.

I. *Interpontificii tempore tumultus excitati.*

UBI Nicolai mors Romæ famâ vulgata est, ingentes exarserunt turbæ; Hannibaldenses enim amicorum opibus ac potentiâ freti, sese Ursinis ita æquarunt, ut ex utraque familia unus eligeretur, qui Senatoris munus exerceret, quibus rem publicam gerentibus, passim cædes editæ atque ingentes tumultus excitati sunt. Præerat conclavi Viterbii coacto, titulo custodis Richardus ex Hannibaldensium familia, qui Ursum Nicolai defuncti nepotem, Bertoli fratrem Præturâ Viterbiensi dejecit. Qua contumelia accensi duo Cardinales ex eadem familia Ursina, Matthæus scilicet Rubeus Sanctæ Mariæ in Porticu, & Jordanus Sancti Eustachii, Nicolai Papæ frater, Diaconi, palam contestati sunt, se non passuros electionem Pontificis fieri, quin prius Ursus dignitati restitueretur. Hanc seditionis ansam Viterbienses adepti, Richardi impulsu irrumpentes in conclave, prædictos duos Cardinales per vim abstractos in vincula conjecerunt. Quod ubi Romæ auditum est, eadem Hannibaldensium factio Ursinam Urbe expulit. Hæc constant partim ex Guillelmo de Nangis in Gestis Philippi Regis, partim ex Platina, Blondo & aliis recentioribus: quæ antiquiores, Ricordanus, Ptolomæus Lucensis, Villanius & alii, instigatore Carolo Rege Siciliæ, qui Pontificem suæ factionis creari volebat, facta innuunt. Duos autem Cardinales custodiæ traditos, asserit etiam Honorius IV Papa, Martini IV successor in Epistola 18 lib. 1 apud Raynaldum anno 1281 num. 2.

II. *Martinus IV eligitur Pontifex.*

Prædictis Cardinalibus in custodiam datis

datis, reliqui, post sex mensium vacationem, in unam sententiam coeuntes, in festo Cathedræ Sancti Petri, seu octavo Kalendas Martii anni millesimi ducentesimi octogesimi primi, elegerunt in Summum Pontificem Simonem *de Bria*, vulgò dictum à patria, Galliæ provincia, Parisiorum agro vicina, Cardinalem tit. Sanctæ Cæciliæ ab Urbano IV renunciatum ex Thesaurario Ecclesiæ Sancti Martini Turonensis, qui ea de causa Martini nomen sumpsit, non verò, quod à multis falsò creditur, quòd fuerit patria Turonensis. Simonem electum esse die vigesima secunda Februarii in festo Cathedræ S. Petri asserit continuator Martini Poloni: *Martinus IV*, inquit, *natione Gallicus, eligitur anno Domini 128t in die cathedræ Sancti Petri. Hic vocabatur Simon tit. S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis, fuitque per Urbanum Papam IV promotus ad Cardinalatum, & per eundem Urbanum primò, & secundò per Gregorium Papam decimum in Franciam missus Legatus, & per plures annos ibi Legatus extitit*. Idem prorsùs habet Jordanus Auctor, qui vixit ante annum 1285, à Papebrochio editus in Conatu Chronico-Historico. Ipsemet Marrinus Papa in literis encyclicis, de sua promotione datis, de quibus mox, asserit, se in festo Cathedræ Sancti Petri per viam scrutinii concorditer fuisse electum, ideoque de die ejus electionis nullum dubium remanet. Guillelmus Nangiacus In Chronico, S. Antoninus part. 3 tit. 20 cap. 4, Nauclerus generat. 43, & alii eum vocant Martinum IV, & revera ita vocandus est, licèt unus tantummodò ejusdem nominis Sanctus Pontifex eum præcesserit, quia Marinus I, Martinus II, & Marinus II, Martinus III ab Auctoribus appellati sunt; unde, & in instrumento à Senatoribus Romanis die decima Martii ejusdem anni 128t Romæ confecto, antequam Pontifex consecraretur, à Raynaldo eodem anno num. 15 relato, disertè vocatur Martinus IV.

III. *Ejus primordia, & generis nobilitas.*

Post vacationem Sedis quinquemestrem, inquit Sanctus Antoninus loco laudato, *electus fuit in Papam is, qui dictus est Martinus IV, natione Gallicus, patria Turonensis, etsi non nobili genere natus secundùm carnem, tamen moribus generosus & magnanimus, & à cupiditate pro se, vel suis alienus, Ecclesiasticique juris zelator*. Sed in hoc dupliciter errat S. Antoninus, primò in eo quod dicit eum patriâ Turonensem fuisse, ut ex dictis patet; secundò in eo quod asserit, eum non nobili genere natum; nam Martinum nobili prosapia progenitum, asserunt iidem Senatores in instrumento mox laudato, quo ei Senatoriam dignitatem offerunt, *non ratione Papatûs, vel Pontificalis dignitatis; sed ratione suæ personæ, quæ de nobili prosapia traxit originem*. Martinum IV bis in Gallia legationem Apostolicæ Sedis exercuisse, mox ex continuatore Martini Poloni diximus; Jordanus autem MS. in Bibliotheca Vaticana apud Raynaldum num. 4 addit: *Et multas bonas ordinationes ibi* (nempè in Gallia) *dimisit firmatas in provincialibus Synodis per eum congregatis: in sumptibus antem fuit multum magnificus, religiones dilexit Minorum maximè, & Prædicatorum*.

IV. *Consecratur, & coronatur.*

Martinus electus Pontifex cùm Romam ire non posset, quòd tunc seditione urbs laboraret; & Viterbii nollet coronari, quòd ea civitas post impetum in Cardinales factum interdicto supposita esset, Urbem-Veterem recessit, ibique consecratus, & coronatus est die vigesima tertia mensis Martii, quæ eo anno concurrebat cum dominica quarta Quadragesimæ, seu *Lætare Jerusalem*. Hæc constant ex eodem Jordano MS. qui apud Raynaldum num. 1 ait: *In electione Martini IV accidit turbatio, quòd dominus Matthæus Rubeus Cardinalis fuit singulariter inclusus in quadam camera per officiales Viterbienses, consentiente Domino Richardo nobili viro Romano de Annibaldensibus dicto de Larota, qui tunc erat dominus in Viterbio. Cardinales autem non includebantur secundùm formam constitutionis, quæ revocata fuerat per Joannem Papam: reclusio tamen erat spontanea, ut de electoribus aliorum Prælatorum fieri solet. Ex hac igitur violentia omnes auctores sententiam excommunicationis incurrunt, & civitas supposita interdicto; & ex tunc Curia ibidem residentiam facere noluit*. Et infra apud eundem Raynaldum num. 6. *Hic post ejus promotionem à Viterbio discedens noluit ibidem consecrari, sed se transtulit ad Urbemveterem, & ibi consecratus fuit X Kal. Aprilis*. Eadem verba leguntur in altero Jordano apud Papebrochium loco laudato.

V. *Encyclicas de sua promotione literas scribit.*

Antequam consecrationis solemnia celebraret, pridie scilicet Kalendas Martii, ut habet Bzovius anno 128t num. 4, encyclicam primùm ad Senonensem Archiepiscopum, deinde ad omnes Prælatos, Reges, & Principes scripsit Epistolam, eosque suscepti Pontificatûs admonens, orationes, & obsecrationes universalis Ecclesiæ postulavit, datis literis apud Urbemveterem 2 Kal. Martii. Literas illas encyclicas refert Raynaldus num. 7, in quibus postquam se imparem prædecessoris virtutibus prædicavit, & dixit, se *in festo Cathedræ ipsius Apostolorum Principis*, seu die 22 Februarii, *per viam scrutinii unanimiter* electum, asserit se promotioni suæ ita fuisse obluctatum, ut vestis Cardinalitia etiam fuerit ab electoribus discerpta;

pta ; tandemque hortatur, ut preces fundant, ut Deus ejus inopiam suppleat, & debilitatem fulciat. Sed in iis literis nullum est temporis character, ex quo erui possit, an ante vel post consecrationem datæ sint, sic enim desinunt. *Dat. apud Urbemveterem*.

VI. *Suos Ecclesiæ bonis ditare refugit.*

Martinum Pontificem à cupiditate rerum temporalium tam pro se, quàm pro suis alienum fuisse, demonstrat insigne exemplum à Sancto Antonino loco laudato relatum: *Cùm germanus ejus*, inquit, *ad ipsum accessisset gratiâ visitationis, & congratulationis, sperans aliquid fortè ab eo magnum obtinere, quàm citissimè eum remisit ad propria cum modicis muneribus, & moderatis expensis, dicens, quòd quæ habebat ut Papa, bona essent Ecclesiæ, non sua, unde nec dissipare vellet indiscretè donando.* Ceterùm ad omnia pietatis opera pronum, & in egenos misericordissimum extitisse certum est.

VII. *Senator Urbis à populo Rom. dicitur.*

Cùm nihil magis cordi esset Martino Papæ, quàm ut conciliaret Romanorum dissensiones, Latinum Ostiensem Episcopum, & Gottifredum Sancti Georgii ad Velum aureum Diaconum Cardinalem, ante consecrationem suam Romam misit: qui, obfirmatis factionum odiis, meliorem, ad pacem turbaræ Urbi restituendam, iniri non posse rationem existimarunt, quàm ut Romanæ rei Senatorio nomine gerendæ summa Pontifici deferretur. Sed cùm Nicolai III constitutione cautum esset, neminem celsioris dignitatis fastigio conspicuum publicæ rei Romanæ admovendum, rescissa est Apostolicâ auctoritate Nicolai III constitutio, & tum Petrus è Comite, & Gentilis de filiis Ursi Senatores à populo Romano designati, Senatorium munus Pontifici, ut privato viro obtulerunt. Hæc constant ex literis ejusdem Pontificis ad Carolum Sicilię Regem datis, quę extant in libro MS. privilegiorum Romanę Ecclesię in Bibliotheca Vaticana, & in alio libro itidem MS. Vallicellano, ut ait Raynaldus num. 14, & ex instrumento ea de re à Senatoribus die decima Martii confecto, quod ibidem Raynaldus num. 15 integrum Annalibus suis inseruit, quodque tale est: *Anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo primo, tempore Domini Martini IV Papæ, die Lunæ decimo Martii, nonæ indictionis. In præsentia, &c. Congregato magnifico populo Romano ante palatium Capitolii publicè ad sonum campanæ, & voces præconum, ut moris est .... Iidem nobiles viri domini Gentilis de filiis Ursi, & Petrus de Comite Senatores, electores ordinati à magnifico populo Rom. ex auctoritate & potestate eis super hoc a præfato populo Rom. concessa: attendentes sanctitatem, prudentiam, & bonitatem sanctissimi Patris nostri domini Martini Papæ IV ...... sperantes, quòd per ipsius sapientiam, & probitatem expertam bono statui Urbis, & populi Rom. salubriter poterit, divina favente gratia, providere, invocatâ Spiritûs sancti gratiâ, præfato domino Martino Papæ IV, non ratione Papatûs, vel Pontificalis dignitatis, sed ratione suæ personæ, quæ de nobili prosapia traxit originem, unanimiter, & concorditer transtulerunt, & plenariè commiserunt regimen Senatus Urbis, ejusque territorii, & districtûs toto tempore vitæ suæ: & dederunt sibi plenam, & liberam potestatem regendi toto tempore Urbem, ejusque territorium, & districtum per se, vel per alium, seu alios; & eligendi, instituendi, seu ponendi Senatorem, vel Senatores, unum vel plures ad tempus, seu tempora, & ad salarium secundùm formam, & modum, prout sibi placebit .... Voluerunt autem quoque prædicti electores, quòd per prædicta, vel aliquod prædictorum in nullo diminuatur, vel crescat jus populi Romani, seu Ecclesiæ Rom. in electione Senatus Urbis, transacto tempore vitæ ipsius domini Papæ Martini: sed jus suum permaneat ex tunc integrum cuilibet, & illæsum.* Actum, & publicatum est illud instrumentum in pręsentia plurium testium ibidem nominatorum, *in anno, indictione, mense, & die prædictis.*

VIII. *Carolum Siciliæ pro se Senatorem instituit.*

Martinus Pontifex Urbis Senator electus Romanę rei administrationem Carolo Regi Siciliç tradidit, ut refert Jordanus MS. apud Raynaldum num. 14. *Electus*, inquit, *Senator Urbis loco sui Regem Siciliæ instituit, eligens de familia ejusdem Regis in Viterbio existentis milites ad regendum tam patrimonium, quàm Campaniam, Marchiam, & Ducatum.* Similia tradunt Auctor Vitę Martini MS. in Bibliotheca Vallicellana, & Nangius tam in Gestis Philippi Francię Regis, quàm in Chronico, qui & addunt seditionem, excitatam Urbevetere, per milites Caroli compressam fuisse: *Papa Martinus*, inquit Nangius in Chronico, *eligitur in Senatorem ad vitam, qui loco sui Carolum Regem Siciliæ constituit, de domo ejus, sive familia assumpsit milites ad regendum patrimonium S. Petri, quos cum stipendiariis Francigenis ferè octingentis in Romamolam destinavit contra Guidonem Comitem Montisfeltri, qui terram Romanæ Ecclesiæ occupatam illis in partibus detinebat. Apud Urbemveterem orta fuit magna dissensio inter cives, & gentes Caroli Regis Siciliæ, ita ut ad mortem ad Gallicos proclamarent, & hoc totum factum est per urbis Capitaneum Jamerium, qui assensum suis civibus tribuebat; sed ad arma Francigenæ concurrentes plurimos de ipsis occiderunt; & tunc necessitate*

SAEC. XIII. MARTIN. IV. *sitate cogente prædicta dissentio sopita est*. Senatoris porrò officium in Carolum Regem Martinus Papa transfudit ad rebelles illius potentiâ comprimendos.

IX. *Cardinalium collegium auget.* Paulò post suam consecrationem Pontifex amplificavit Cardinalium Senatum, die enim duodecima mensis Aprilis in vigilia Resurrectionis Domini duos Cardinales Presbyteros in Episcopos promovit, scilicet Gerardum Blancum ex Presbytero Cardinali tit. SS. XII Apostolorum in Sabinensem, & Hieronymum Asculanum tit. S. Pudentianæ presbyterum item Cardinalem in Prænestinum, Episcopos; sexque alios Cardinales creavit, ut constat ex Continuatore Martini Poloni, qui hoc tempore vivebat: *Ordinationem*, inquit, *in vigilia Resurrectionis dominicæ proximè sequenti faciens, prædictum dominum Gerardum tit. Sanctorum Apostolorum in Sabinensem, ac præfatum dominum Hieronymum tit. S. Potentianæ Prænestinum, Presbyteros, Cardinales Episcopos; dominum Hugonem Anglicum tit. S. Laurentii in Lucina; dominum Gervasium tit. S. Martini in Monte, dominum Gaufredum Burgundum tit. S. Susannæ; & dominum Joannem Coletum tit. S. Cæciliæ; Comitem Mediolanensem tit. SS. Marcellini, & Petri in Presbyteros; dominum verò Benedictum tit. S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconum Cardinalem promovit*. Eadem prorsùs habet Jordanus à Papebrochio editus. De aucto illustribus hisce viris à Martino Cardinalium collegio Jordanum alterum MS. in Bibliotheca Vaticana, Ptolomæum Lucensem, Bernardum Guidonis, Auctorem MS. Vitæ Martini, aliosque meminisse, ait Raynaldus num. 11. Ex quibus corrigendus Ciaconius, qui vult post Panvinium, eadem creatione dictum esse Cardinalem Bernardum de Languissello, Archiepiscopum Arelatensem, factumque Episcopum Portuensem; ille enim Bernardus, si verè fuit Cardinalis, vel creatus non est à Martino, vel in alia creatione solus factus est Episcopus Cardinalis Portuensis; non invenitur tamen Martinum toto sui Pontificatûs tempore alios Cardinales creasse, quàm mox à Continuatore Martini Poloni memoratos, ex quibus duo electi sunt postea Romani Pontifices, scilicet Hieronymus Asculanus, dictus Nicolaus IV, & Benedictus Cajetanus, dictus Bonifacius VIII. Corrigendus, & Ciaconius in eo quod scribit, hanc ordinationem factam X Kal. Aprilis.

X. *Græcorum Imp. ab Ecclesia deficientem excommunicat.* Eodem anno millesimo ducentesimo octogesimo primo Martinus Pontifex Urbeveteri existens, in festo dedicationis Basilicæ Principis Apostolorum, seu die 18 mensis Novembris Michaelem Palæologum Græcorum Imperatorem anathemate devinxit, quòd ab unione in Concilio Lugdunensi per oratores suos jurata, & proprio deinde sacramento coram Legatis Apostolicis confirmata defecisse videretur; vetuitque omnibus Principibus Christianis, ne cum illo fœdus inirent, jamque initum divellerent, imperavit. Diploma excommunicationis refert Raynaldus num. 25, quod his verbis clauditur: *Actum apud Urbemveterem in platea dictæ Majoris Ecclesiæ, in festo dedicationis Basilicæ Principis Apostolorum, Pontificatûs nostri anno I.* Impulsum ad eam ferendam sententiam Martinum à Carolo Siciliæ Rege, ut facilius Palæologum censuris defixum, & Romanæ Ecclesiæ subsidiis, in sacris expeditionibus conferri solitis, destitutum, Constantinopoli deturbaret, generumque suum solio Constantinopolitano restitueret, omnes ferè Auctores scribunt; sed cùm Martinus ipse Pontifex dicat in laudato diplomate, se eum anathematis vinculo innodare, ut *hæresis & schismatis antiqui fautorem*, & in Epistola II lib. 3, & XIV lib. 4, testetur eum manifestè se ab Ecclesiæ obsequio subduxisse, ex eo elicitur, ob violatum ab eo initum jam ante fœdus, ejusque ab Ecclesia defectionem, Martinum Ecclesiasticum fulmen intorsisse; non verò ob latas temerè in gratiam Caroli censuras, initam Latinos inter & Græcos concordiam dissolutam fuisse; quod certè Græci silentio non prætermisissent. Id ipsum innuit Jordanus MS. in Bibliotheca Vaticana apud Raynaldum num. 26; licèt enim dicat, Pontificem à Carolo impulsum, asserit tamen fulmen excommunicationis in Palæologum vibratum, quia promissis pro Ecclesiarum unione non steterat: *Ad instantiam Regis Caroli*, inquit, *Palæologum excommunicatum denunciari jubet, quia juxtà promissum, & sequentem requisitionem cum sua gente ad obedientiam Romanæ Curiæ non venerat.* Eandem postea excommunicationis sententiam innovavit Pontifex anno sequenti 1282 in die Ascensionis Domini, quæ concurrebat cum die septima Maii: eam refert Raynaldus ad eundem annum num. 8, & seqq. datam *apud Urbemveterem in platea dictæ majoris Ecclesiæ in die Ascensionis Domini anno II.*

XI. *Anathemate ferit Panormitanos ob vesperas Siculas.* Anno millesimo ducentesimo octogesimo secundo in solemnibus Paschatis diebus tragœdia proditionis à Joanne Prochryta Siculo, cum Græcis & Aragoniis in Regem Catolum, & Gallos in Sicilia commorantes composita, de qua in Nicolao III aliquid delibavimus, extremum tandem actum, & catastrophen consecuta est, cujus hæc summa; ut una eademque die tota Insula, uno eodemque tempore dum sacrarum campanarum sonitu ad vespertinos hymnos populi de more convocarentur; omnes ubique ad unum Galli inermes, nihil-

nihilque tale unquam veriti, nedum tali tempore suspicantes, viri, fœminæ, pueri, omnis ætatis, sexûs ac conditionis, Sacerdotes, Religiosi omnium Ordinum occisi sint non solùm à profanis hominibus, sed etiam à Dominicanis, Franciscanis, ac ceteris Monachis, ut diserté scribit Fazellus ipse Siculus, & Dominicanus: tanto etiam sævitiæ excessu, ut exenteratæ quoque prægnantes à Francis Siculæ, ac parvuli saxis illisi sint, ne quid Francici generis in Sicilia superesset. Octo millia cæsa feruntur duarum horarum spatio: hincque *Siculus vesper*, sive *Siculæ vesperæ* in famosissimum adagium apud omnes gentes abiit. Carolus Rex, qui tum apud Pontificem in Etruria agebat, accepto illo nuncio, & cum eo communicato, ac per filium Carolum, qui in Provincia erat, Philippo Francorum Regi nepoti significato, ab utroque sponsionem accepit auxilii. Ipseque Pontifex rem pacificendam magis suadens, ne tamen majores vires rebellio caperet, anathematis sententiam in Panormitanos, & eos omnes tulit, qui regnum Ecclesiæ Romanæ stipendiarium, & Carolo fiduciario jure traditum invaderent, vel conjuratis opem ferrent. Sententia anathematis data est *apud Urbemveterem in platea dictæ majoris Ecclesiæ in die Ascensionis Domini, Pontificatus anno II*, extatque apud Raynaldum num. 13 & seqq.

XII. *Item Petrum Aragoniæ Regem ob invasam Siciliam.*

Incitatos ad patrandum tantum facinus Siculos à Petro Rege Aragonum, qui uxoris Constantiæ, filiæ Manfredi tyranni impulsu, ad regnum illud aspirabat, refert Ptolomæus Lucensis Hist. Ecclesiast. lib. 24 cap. 5, & confirmatur à Jordano MS. apud Raynaldum num. 12, qui ait: *Deinde tota Sicilia sic rebellans Petrum Regem Aragoniæ in suum defensorem, & dominum vocaverunt*. Petrus, qui simulatam in Afros expeditionem susceperat, Hipponensi orâ incendiis vastatâ, mox in Corsicam delatus, ut cædem Francorum audivit, mense Augusti Panormum appulit, & Rex Siciliæ acclamatus, ac coronatus est. Quare Martinus Pontifex, postquam Petrum ab ejusmodi iniqua invasione pluribus literis desistere monuisset, parere recusantem, die decima octava Novembris sententiâ ad Montemflasconem præ foribus Ecclesiæ Sancti Flaviani Martyris, assidente collegio Cardinalium, & circumstante populi multitudine prolatâ, execratus, excommunicationi, unà cum eis, qui ejus arma sequerentur, subjecit, hostemque Ecclesiæ denunciavit: Siculos omnes eadem dirarum imprecatione detestatus, quòd non solùm violassent majestatem Regis Caroli, verùm etiam sacrosanctam Sedis Apostolicæ potestatem, in cujus fide Sicilia erat: neque Petro tantùm, sed & ejus regnis factis interdixit. Extat sententia apud Raynaldum num. 23, & seqq. dataque dicitur *apud Montemflasconem ante Ecclesiam Sancti Flaviani in festo dedicationis Basilicæ Principis Apostolorum, Pontificatûs nostri anno I*, sed legendum anno II.

XIII. *Carolum Siciliæ Regem arguit ob acceptatum singulare certamen cum eodem Rege Aragoniæ.*

Petrus Aragonius tum bis territus, tum in tanta Caroli potentia, suorumque auxiliorum longinquitate, ac Siculorum volubilitate, quæ parta erant amittere metuens, ad solitas artes conversus, Carolum ad singulare certamen provocavit; Literis enim, ac missis oratoribus perfidiæ objurgatum à Carolo ferunt, quòd bellum non indictâ causâ, non jure, non consilio, sed furore ac proditione suscepisset. Qua de re hæc habet Jordanus apud Raynaldum anno 1283 num. 5: Carolus *scripsit Regi Aragonum se admirari, quomodo regnum suum invaserat. Cui ille respondit, ratione uxoris filiæ Manfredi ad se potius pertinere. Ad hujus autem litigii discussionem ad singulare certamen se invicem requirunt, & Vasconiam eligunt*. Certamen illud singulare committendum erat Burdegalæ Aquitaniæ capiti, quòd hæc civitas in potestate esset Eduardi Angliæ Regis, neutri suspecti, & utrique affinis. Centum utrimque equites, in quo numero duo Reges haberentur, concurrere debebant Kalendis Junii anni 1283, & cunctæ conditiones utrimque sacramento firmatæ fuerunt. Multi Scriptores, inter quos Joannes Villanius lib. 7 cap. 86, Fazellus, & Surita perperam volunt, Martinum Pontificem huic certamini consensisse, illudque laudasse. Extant enim apud Raynaldum num. 8 Pontificis ad Carolum Regem literæ, quibus eum arguit imprudentiæ, quòd assensisset hujusmodi damnabili, & damnato certamini; nec adverterit, Regem Aragonum ipsi prorsus viribus inæqualem velut desperatum hanc provocationem excogitasse contra Dei justitiam, & Ecclesiæ, ipsiusque Caroli potentiam. Et post acerbè increpatam ejusmodi indiscretam, temerariam, & damnosam Caroli pugnæ acceptationem, eandem prorsùs illicitam, & juramentum super ea præstitum irritum declarans, ei sub debito ipsi Pontifici, & Ecclesiæ Romanæ fidei, & homagii, omninò injunxit ab ejus prosecutione sub excommunicationis pœna abstinere; & omnes, qui ei auxilio, vel favore assisterent, etiamsi Regia, vel Imperiali dignitate fulgerent, eâdem censurâ irretitos declaravit. Data est hæc Epistola *apud Urbemveterem VIII Id. Februarii anno II*, ideoque anno 1283.

XIV. *Petrum Aragonium regnis, & bonis omnibus privatum declarat.*

Non minus lapsi sunt Villanius laudatus, aliique Historici Florentini, dum scripsére, Petrum Aragonium non comparuisse ad locum certaminis, ideoque Martinum

tinum Papam illum definiſſe anathemate, ac perjurum promulgaſſe; ipſum prætereà exuiſſe honore Regio, & fidelium cœtu eos ſubmoviſſe, qui ipſum Regem appellarent; Petrum verò facete ſe *Aragonum equitem, duorum Regum patrem, ac maris dominum* inſcripſiſſe. Nam eorum hallucinatio inde certò demonſtratur, quòd pugna ad primum Junii diem eſſet denunciata, ut conſtat ex literis Pontificis laudatis ad Carolum Regem, ſententia verò depoſitionis Petri Aragonii die vigeſima prima menſis Martii ejuſdem anni à Pontifice vibrata fuerit menſibus duobus & decem diebus ante diem certaminis; ex quo videre poterit Lector, quanti momenti ſit, ad detegendos Hiſtoricorum errores, temporum rationem ducere; inquit Raynaldus num. 14: Martinus Pontifex videns Petrum Aragonium, priorem in ſe latam ſententiam floccifacere, ac ſæpius denuò monitum tegnum Eccleſiaſticum fraude occupatum, vel Carolo dimittere, vel Eccleſiæ reſtituere, omninò renuere, die duodecimâ Kalendarum Aprilis, ſeu die 21 Martii, quæ anno 1283 concurrebat cum dominica tertia Quadrageſimæ, apud UrbemVeterem de ſacri collegii ſententiâ, regnis ac ditionibus omnibus mulctavit, occupandaſque conceſſit Catholicis Principibus. Sententiam depoſitionis refert Raynaldus num. 15, & ſeqq. quæ data dicitur *apud Urbemveterem in platea dictæ Eccleſiæ majoris XII Kal. April. Pontificatûs noſtri anno II*, quibus ex numeris erui poreſt, Martinum annos ſuos, non à die electionis, ſed à die conſecrationis ſuæ numeraſſe, alioquin anno 1283 die 21 Martii numeraſſet annum Pontificatûs tertium, cùm electus fuerit die 22 Februarii anni 1281.

XV. *Ea confert Carolo Franc. Regis filio.* Eâ ſententiâ Martinus Pontifex Petrum Aragoniæ regno, & Cataloniæ, ac Valentiæ principatibus privatum dixit; ejus ſubditos à juramento fidelitatis abſolvit; ipſumque, & Siculos, ceteroſque mandatorum, & cenſurarum Apoſtolicarum contemptores anathemate confixit. Eas verò Petri ditiones Philippo Francorum Regi attribuit, à Carolo Valeſio filio ſuo minori, ex ipſius Petri ſorore ſuſcepto, armis vindicandas, ac ſub clientela Sedis Apoſtolicæ, certis conditionibus poſſidendas. Eam in rem miſit in Galliam Joannem Choletum tit. S. Cæciliæ Cardinalem, qui tantæ molis negotium exequeretur, cujus facultates, & conditiones novo Regi præſcribendas Pontifex explicat Epiſtolâ 7 libri 3, quam exhibet Raynaldus num. 25, datam *apud Urbemveterem VI Kalend. Septemb. Pontificatûs anno III.* Guillelmus de Nangis in Chronico annum incipiens à Paſchate hanc Martini Papæ ſententiam, in Petrum Aragonium latam, refert ad annum 1282, & uno tenore recitat conceſſionem ejus ditionum ab eodem Pontifice factam Carolo Valeſio, Philippi Francorum Regis filio natu minori: *Petrum Aragoniæ Regem*, inquit, *qui contra Eccleſiæ Romanæ inhibitionem fecerat ſe in Regem Siciliæ coronari, & fuerat propter hoc excommunicationis vinculo innodatus, Martinus Papa per ſententiam privavit à regno Aragoniæ, & ab his omnibus, quæ ab illo de Romana Eccleſia in feudum tenebantur, ejuſque vaſſallos ab ipſius fidelitate abſolvens, regnum Aragoniæ cum ſuis pertinentiis Carolo Regis Franciæ Philippi filio, nepoti ſcilicet dicti Petri, contulit & conceſſit.* Idem refert Jordanus MS. in Bibliotheca Vaticana hujus temporis Auctor apud Raynaldum num. 24. *Eodem anno Martinus Papa proceſſum facit contra Regem Aragonum, ipſumque à regno deponit, & ab omni dignitate, eaque tradidit Regi Franciæ pro Carolo ſecundo filio dicti Regis, totumque regnum Aragonum graviſſimo ſuppoſuit interdicto; ac regnum Aragonum alteri confert, ſicut ipſe Rex Aragonum in regnum conſpiraverat alienum.* Idem denique ſcribunt Ptolomæus Lucenſis lib. 24 cap. 10, & Surita in Indicibus Rerum ab Aragoniæ Regibus geſtarum lib. 2, ubi ait, Martinum Papam *Carolo Philippi Regis Francorum filio, Aragonii, Valentinique populi regna, & principatum Cataloniæ* attribuiſſe.

XVI. *Inceſtas Sanctii R. in Caſtella Regis nuptias improbat.* Sanctius Alphonſi Caſtellæ Regis filius, qui regnandi cupiditate allectus, Alphonſum patrem regno exuerat, Mariam Alphonſi Molinæ filiam, quam tertio conſanguinitatis gradu attingebat, connubio ſibi junxit. Hanc Monialem fuiſſe & à Sanctio è monaſterio avulſam, Nangius aſſerit. Inceſtum hoc matrimonium ſtatim ac Martinus Pontifex reſcivit, illud ob conſanguinitatem tertii gradûs, quo Sanctius, & Maria ſe attingebant, reſcidit; & tum Sanctio Mariæque ut ab invicem diſcederent, tum Epiſcopis Burgenſi atque Aſturicenſi, ut illos cenſuris ad id compellerent, præcepit datis literis *apud Urbemveterem Idibus Januarii anno II*, ideoque anno 1283. Literas ea de re ad ipſum Sanctium à Martino datas exhibet Raynaldus num. 57; ſed cùm in illis de monachatu Mariæ nulla mentio ſit, videtur omninò fictitius. Licèt autem præceperit Pontifex dictis Epiſcopis, ut Sanctium & Mariam ad ſeparationem cenſuris compellerent, id tamen fruſtrà fuit, cùm inde Ferdinandus, aliique poſteri ſint orti; ipſeque nec tot annis, quibus ſupervixit, veniam impetrare aut curaverit, aut valuerit. Poſtea tamen mortuo Sanctio, Maria ejus vidua anno 1301 oratores ad Bonifacium VIII Romam miſit, ut Ferdinandum, ac alios filios, & filias ex Sanctio ſuſceptas legitimorum

SÆC. XIII. MARTIN. IV. rum natalium dignitate ornaret, cujus postulationibus annuens Bonifacius literis datis *Anagniæ VIII Idus Septembris anno VII* Pontificatûs, *legittimationis* titulo dictos filios, & filias decoravit; statuens, ut hujusmodi defectu natalium non obstante, *ad omnes honores, omnesque dignitates, Ecclesiasticos & mundanos, religiosos & sæculares, etiam statui Regio congruentes, & quoslibet actus legitimos assumi, & admitti licitè* valerent. Has etiam literas exhibet Raynaldus ad annum 1301 nu. 18 & seq.

XVII. *Siculos per duelles ad obsequium reducere tentat.* Anno millesimo ducentesimo octogesimo quarto cùm Carolus Princeps Salernitanus, Caroli Siciliæ Regis filius, bellum adversùs perduelles Siculos appararet, Pontifex ei in omnibus adesse, ac pecuniarum, & armorum subsidia suppeditare decrevit. Eam in rem Reatino Episcopo jussit quandam vim pecuniæ ei tribuere, atque aliam ingentem vim Sabinensis Episcopi, & Berardi Camerarii operâ confectam illi comparavit. Imò Joanni de Epa præcepit, ut Pontificio succinctus exercitu Carolo se jungeret, ut constat ex Epistolis, quas laudat Raynaldus ad eum annum num. 13. Sed cùm Carolus navali prælio victus, captusque fuisset, Pontifex duos Cardinales Legatos in Siciliam misit, ut rebus compositis eum plenæ libertati restituerent; qui cùm ab induratis Siculorum animis nihil obtinere potuissent, inde recedentes excommunicationis sententiam jam antea in eos latam aggravarunt. Quo porrò tempore, & quibus conditionibus liberatus fuerit Carolus *Claudus* dictus, Caroli patris non multò post successor, legi potest apud omnes Auctores, qui de rebus per hæc tempora gestis scripserunt, tam Francos, quàm Italos, Hispanos & Germanos, qui de ejus liberatione tractant in rebus gestis anni 1288. Vide etiam hæc de re dicenda in Nicolao IV.

XVIII. *Curam gerit regni Siciliæ.* Sed cùm interea Carolus Siciliæ Rex, ejusdem Caroli Claudi pater die septima mensis Januarii anni millesimi ducentesimi octogesimi quinti obiisset, ut Ricordani Malespinæ continuator, Joannes Villanius, Nangius, & alii scribunt, annum, vel à die 25 Martii, vel à Resurrectione Domini inchoantes, & Carolum filium, Principem Salernitanum successorem, captivum detentum reliquisset, Martinus Pontifex, ut supremus regni dominus Gerardum Cardinalem Parmensem, Sedis Apostolicæ apud Carolum Legatum, titulo Balivi, seu Administratoris, regno præfecit, ut testantur Collenutius lib. 5, & Æmilius in Philippo 3, qui unà cum Roberto Comite Attrebatensi, Caroli patruele, à Philippo Francorum Rege illuc misso, & Mariâ Hungarâ conjuge prædicti Caroli Salernitani regnum gubernaret, & ab hostium insultibus tueretur. Cui à Roberto in sumptus ordinarios ex proventibus regni mille auri uncias tradi tantisper dum Balivi officio fungeretur, idem Martinus Pontifex, literis, quæ sunt ordine 25 in Regesto ejus anni 4 tertio Kalendas Martii datis, injunxit.

XIX. *Ad Deum transit.* Non multò post idem Sanctus Pontifex Martinus IV, sacris in Ecclesia Perusina solemnitate Paschali, quæ anno millesimo ducentesimo octogesimo quinto incidit in diem vigesimum quintum Martii, Annunciationi Beatissimæ Virginis sacrum, celebratis, occulto morbo medicis incognito correptus, post quatuor dies, nempè vigesima octava ejusdem mensis, migravit ad Dominum, ut disertè docet testis oculatus Continuator Martini Poloni: *Die*, inquit, *Resurrectionis Domini, quæ fuit in die Annunciationis Virginis Mariæ, postquam celebrasset, solitamque refectionem cum suis capellanis sumpsisset, arripuit eum infirmitas occulta, ex qua, licèt se graviter pati diceret, eius physici morbum, & causam in eo nullam, nullumque mortis indicium asserebant esse. Ipse verò die Mercurii proximè sequenti circa noctis horam quasi sextam debitum conditionis exolvens humanæ, ad dominum, ut certis opinatur indiciis, transmigravit.* Eundem diem Martiui morti assignat Guillelmus Nangius in Chronico: *Die Mercurii*, ait ad annum 1285, *post Resurrectionem dominicam Papâ Martino defuncto*, &c. Sed quia Auctor Vitæ ejus MS. extans in Bibliotheca Vallicellanâ, scribit, Martinum obiisse *Kalendis Aprilis*, quò fit, ut de die obitus ejus discrepantia sit inter Auctores, omnibus præferendus videtur Honorius IV, ipsius Martini immediatus successor, qui in literis encyclicis de sua electione datis expressè testatur, Martinum *quarto Kalendas Aprilis* ad Deum transiisse. Extant hæ literæ apud Raynaldum num. 17. Martinus itaque IV, qui, ut superius diximus, die 22 Februarii anni 1281 electus, die 23 Martii consecratus, & coronatus fuerat, sedit à die consecrationis annos quatuor, dies sex. Nec obstat, quòd in literis illis encyclicis Martinus dicatur mortuus die *IV Kalend. Aprilis*, seu die XXIX Martii, licèt Auctores laudati dicant eum mortuum die 28 ejusdem mensis, quia, ut ait Papebrochius, dies 29 inchoatus est die 28 post solis occasum, & Martinus obiit *circa noctis horam quasi sextam*, ut ait continuator Martini Poloni; alii verò diem naturalem æstimant à media nocte ad mediam noctem. Quæ explicatio ex eo certa redditur, quòd in laudatis literis encyclicis Honorius IV disertè dicat, post solemnitatem exequiarum Martini, Cardi-

nales

 nales in conclave ingressos esse *primâ die dicti Mensis*, idest Aprilis; ideoque Auctor MS. ejus Vitæ laudatus perperam scripsit, Martinum obiisse Kalendis Aprilis.

XX. *Locus ejus sepulturæ.* Martinus IV vir fuit optimus, & integer, Ecclesiasticæ auctoritatis acertimus propugnator, prudentiâ, & experientiâ longâ rerum agendarum haud modicè instructus, in ædificando magnificus, ad pietatis opera pronus, & in egenos misericors. Amabat valdè viros pios, & religiosos, præsertimque Fratres Minores, quorum habitum ante mortem postulavit, & in ipso sepeliri voluit, corpusque suum transferri ad Ecclesiam Sancti Francisci Assisiatem, relicto inter alios Jacobo Sabello Cardinale hujus voluntatis suæ executore; qui, post ipsum ad Pontificatum evectus sub nomine Honorii IV, arduis mox negotiis obrutus, id tam citò præstare non potuit; & Kalendis tantùm Februarii anni sequentis 1286 scripsit ad præfectos, & cives Perusinos, & ad Episcopum, & Capitulares, literas, quas refert Wadingus eo anno num. 3, ut permitterent, curarentque corpus Sancti hujus Pontificis Assisium deferri. Illis tamen ne sacris privarentur illis reliquiis, varias caussas interposuerunt, quæ rem distulerunt usque ad obitum Honorii IV; cùmque, eo mortuo, nullus amplius translationem urgeret, remansit corpus Perusii, ubi ob crebra miracula, quibus claruit, colitur ut sanctus.

XXI. *Miraculis coruscat.* Certè Martinum IV miraculis claruisse plures hujus temporis Auctores testantur. Auctor Vitæ ejus MS. *fertur*, inquit, *à quibusdam miraculis claruisse post mortem.* Expressiùs id asserit Nangius in Chronico, ubi ad annum 1285 scribit: *diversarum afflicti passionum, & ægritudinum ad sepulchrum Romani Pontificis Martini quarti venientes, ibi multis videntibus sunt sanati.* Sed rem extra controversiam ponit Continuator Martini Poloni laudatus, qui ait, se scribere mense Majo anni 1285; post laudata enim mox verba, subdit: *diversarum afflicti passionum* (supple morbis) *& spectaliter visûs, auditûs, & loquelæ prostrati juxtà feretrum, in quo extitit sepultum, infra paucos dies, videntibus, & assistentibus Clericis, & Laicis quampluribus, multi sunt sanati: nec adhuc, quando fuit hæc scriptura protracta 12 mensis Maii, cessabant ibidem miracula: veriùs imò diebus singulis occurrenti fidelium multitudini misericorditer à Domino largiuntur: & qui scripsit hæc, vidit ea.* Eadem refert Jordanus MS. apud Papebrochium in Conatu Chronico-Historico, quem valdè dubito non esse diversum à Continuatore Martini Poloni. Unde *Bartholomæus* Albisius *Pisanus* dictus, scriptor Ordinis Franciscani, qui vivebat exeunte sæculo sequenti decimo quarto, ait: dum aliquot annis post mortem Martini IV, resarcitetur templum Sancti Laurentii Perusini, in quo jacet, inventum fuisse Corpus ejus omninò integrum, & Minoriticum habitum, in quo sepultus est, omninò illæsum.

HONORIUS IV *Pontif.* CXC.

Anno Domini MCCLXXXV.

I. *Honorius IV eligitur Perusii.* Martino IV die vigesima octava mensis Martii anni 1285 mortuo, & exequiis ejus per tres tantùm dies celebratis, die primâ Aprilis ejusdem anni Cardinales *libera nulla inclusionis coarctione præambula* convenerunt de successoris electione tractaturi, & *tandem in crastinum scrutinii via electa concorditer* elegerunt Jacobum Sabellum Cardinalem Diaconum S. Mariæ in Cosmedin, ut ipsemet asserit in literis encyclicis de sua electione datis, quæ extant apud Raynaldum num. 17, & seqq. Eundem diem ejus electioni assignant Continuator Martini Poloni his verbis: *Honorius IV, natione Romanus, de Sabellensibus, priùs Diaconus Cardinalis, electus fuit Perusii anno millesimo ducentesimo octuagesimo quinto, die secunda mensis Aprilis*, & plures alii apud Ptolomæum Lucensem Hist. Eccles. lib. 24, cap. 13, ubi licet Honorii IV electionem conjungat cum die prima Aprilis, quæ concurrebat cum octava Paschæ, ibidem tamen ait, alios dicere *die lunæ post octavam* Paschæ, ideoque die secunda Aprilis. Rectè itaque idem Martini Poloni continuator, relata Martini IV morte, jam scripserat, *vacavit Sedes quatuor diebus*, tot enim interjiciuntur inter diem 28 Martii, quo obiit Martinus IV, & secundum Aprilis, quo Honorius IV electus est. Ex quibus constat, observatam non esse Constitutionem Gregorii X de reclusione Cardinalium in conclavi post novemdialia.

Idem Ptolomæus Lucensis asserit, Honorium *statim* post suam electionem in Urbem se transtulisse; & sæpius laudatus Martini Poloni continuator apertè dicit, ideò Romam petiisse, ut ibidem consecraretur, & coronaretur, *& Romæ apud S. Petrum*, inquit, *consecratus, & coro-* II. *Romæ consecratur Pontifex.*

SÆC. XIII. HONORIUS IV. natus. Ciaconius, & alii post eum ex Onuphrio Panvinio in Chronico Ecclesiastico scribunt, Honorium IV Romæ consecrationis, & coronationis insignia suscepisse apud S. Petrum decimo septimo Kalendas Maii, seu die 15 mensis Aprilis in Dominica, & Honorii IV nomen assumpsisse. Papebrochius verò in Conatu Chronico-Historico ex encyclica de sua electione, quæ data est *Romæ apud S. Petrum VIII Kalendas Junii, Pontificatûs anno I*, colligit consecrationem, & coronationem factam dominica præcedenti illum diem, id est die 20 Maii in octava Pentecostes, quod non est improbabile; sed cùm Honorius esset tantùm Diaconus, non video, consecrationem ejus in presbyterum, & in Pontificem, ejusque coronationem unâ eademque die peragi potuisse.

Id eò magis videtur incredibile, quòd ita infirmitatibus gravabatur, ut manibus, & pedibus impeditus esset; quod præter Continuatorem Martini Poloni disertè asserit Ptolomæus Lucensis laudatus: *Honorius*, inquit, *ita impeditus in manibus, & pedibus, quòd celebrare non poterat, nisi cum quibusdam instrumentis*. Westmonasteriensis ad annum 1285 ait, Honorium adeò morbo articulari pedes manusque præpeditum, ut sæpè nonnisi sedens, atque adminiculo quorundam instrumentorum ad id aptè fabrefactorum, sacra agere posset. Manibus porrò pedibusque impeditus erat Honorius, quia sicut frater ejus Pandulphus podagrâ, & chiragrâ admodum vexabatur: *Hic habuit fratrem*, inquit Ptolomæus Lucensis, *virum prudentem, & virum humanitatis non modicæ, ambo autem multùm podagrati*. Platina addit fratrem ejus dictum Pandulphum, Senatoriam dignitatem gerentem, tanta justitiâ ac severitate viguisse, ut quoties populus Romanus Urbem latronibus, & nefariis hominibus purgare vellet, non alium Senatorem quàm Pandulphum deligeret, quamvis & ipse podagra, & chiragra admodum vexaretur; illud dictitans non manus, & pedes, sed caput imperare.

III. Non obstantibus infirmitatibus.

Honorius IV è nobilissima Sabellorum Romana familia, sicut Honorius III ortus, primò in Parisiensi Academia pluribus annis operam dedit, ut ipsemet testis est in Pontificio diplomate ad Joannem Choletum tit. S. Cæciliæ presbyterum Cardinalem Apostolicæ Sedis Legatum, cui dirimendæ controversiæ inter eandem Academiam, & illius scrinii præfectum exortæ, provinciam demandavit Epistola 263 lib. 1. Ubi & extat Epistola 431, ex qua constat, illum excitasse monasterium in paterno fundo, magnisque opibus amplificatum anno 1282, religiosis viris, qui S. Guilelmi sacra instituta sectabantur, contulisse, ac postea anno 1286 Apostolica auctoritate corroborasse. Gesserat pariter ante Pontificatum canonicatum in Ecclesia Catalaunensi, ut ipsemet testatur in Epistola 270 lib. 2 eidem Joanni Cardinali Legato data anno 1287. Emensus deinde varios honorum gradus, ab Urbano IV in Cardinalium numerum cooptatus, ab Hadriano V, unà cum Sabinensi Episcopo, & Joanne Cajetano, tum Cardinale S. Nicolai in carcere Tulliano, dicto postea in Pontificatu Nicolao III, Viterbium missus est, ut controversias inter Rudolphum Romanorum, & Carolum Siciliæ Reges exortas componeret, demum ob perspectam virtutem ad Romanæ Ecclesiæ regimen assumptus est. *Secundus hic natione Romanus de domo Sabellorum, quæ antiquum genus erat in Urbe, dictus dominus Jacobus de Sabello*, inquit Ptolomæus Lucensis loco laudato.

IV. Ejus genus, patria, & primordia.

Rudolphus Romanorum Rex certior factus de electione Honorii IV, ei statim literis, quibus de adepta omnium augustissima dignitate gratulabatur, pollicitus est se hæredum Caroli Siciliæ Regis nuper defuncti causam suscepturum; ob quam egregiam erga Ecclesiam voluntatem, Pontifex gratias egit literis datis *Tibure Kal. Augusti Anno I*, quibus & ipsum monuit, ne gravius ferret nonnullas decimas in Leodiensi, Merensi, Virdunensi, & Basileensi Episcopatibus fuisse concessas Philippo Francorum Regi, cùm ille pro tuenda Ecclesiæ causa in Petrum Aragonium expeditionem suscepisset. Has Honorii literas refert Raynaldus anno 1285 num. 23. Nihil autem non egit Pontifex, ut Carolum Claudum Siciliæ Regem à captivitate liberaret, quamvis nec literis, nec Legatis, neque etiam beneficentiâ id à contumacibus Ecclesiæ hostibus obtinere potuerit: ex Surita quippe in Indic. rerum Aragoniæ lib. 2 constat, eum ob gravia onera, quæ à Friderico Imperatore, ejusque filiis imposita fuisse obtendebantur, & à Martino IV Caroli Regis consensu in ordinem redacta fuerant, Apostolico decreto sanxisse, uti tributorum onera, quæ Siculis intolerabilia imponebantur, tollerentur. Eam constitutionem refert etiam Raynaldus num. 29, & seqq. datam *Tibure XV Kal. Octob. Indictione XIV, Incarnationis Dominicæ anno* 1285. Quare quantumvis, ut ait Platina, neminem lædere in Pontificatu constituisset Honorius, provocatus tamen Petri Aragonii injuriis, & Siculorum contumaciâ ac duritie, Martini decessoris sui decreta, & sententias in eum confirmavit. Petrus autem Aragonius, qui Rudolphum pertentarat, nihil ab eo obtinuit præter speciosa verba; sive quia tunc Helvetico bello implicitus erat, sive quòd pronior

V. Ejus cura pro Carolo Claudo Siciliæ Rege captivo.

pronior esset in filios Caroli apud Aragonios captivi, eò quòd Clementia ipsius Rudolphi filia jam desponsata fuisset Carolo Martello, prædicti Caroli captivi filio primogenito.

VI. *Rudolpho ad coronam Imperii Romam recipiendam diem præfigit.*

Eodem anno millesimo ducentesimo octuagesimo quinto Rudolphus Imperator Oratores ad Honorium Pontificem misit cum literis datis *Lausanæ X Kal. Decemb. Indictione XIV, anno Domini* 1285, apud Raynaldum num. 22, quibus proponebat, aut simulabat se Romam venturum ad coronam Imperii recipiendam; & flagitabat, ut diem ejus consecrationis constitueret. Quare Pontifex literis ad eum datis *Romæ apud S. Sabinam II Kal. Junii anno II*, ideoque anno 1286, diem purificationi B. Virginis sacrum anni 1287 ei præfixit ad accipienda ornamenta Imperialia in Basilica S. Petri; & si nova aliqua emergeret difficultas, consilio Joannis Cardinalis Episcopi Tusculani Apostolicæ Sedis Legati ea componeretur; & interim hortatus est, ut qua par erat pompâ, & apparatu ad celebritatis augendam majestatem se compararet. Ceterùm Rudolphus, licèt toties promisisset Romam petere ad Imperialem coronam accipiendam, nunquam tamen promissis stare, sive legitimè impeditus, sive volens neglexit, ut sunt qui excusent, & accusent. Nam & tradunt aliquando interrogatum à suis, cur non iret Romam, apologo Æsopico respondisse, invitatis quondàm animalibus diversi generis à leone, ut suam adirent Regiam, ceterisque accedentibus solam vulpem cùm tedire nullum ex eis animadvertisset, pedem retulisse: ex eaque fabula conclusisse, multos ante se Reges lætos intrasse Italiam, paucos verò sine luctu, & mœrore reversos esse.

VII. *Cardinalem unicum creavit.*

Ille porrò Joannes Episcopus Tusculanus Cardinalis est Joannes Buccamatius Honorii IV affinis, quem idem Pontifex unicum Cardinalem creavit toto sui Pontificatûs tempore, anno scilicet 1285, ut habet Ciaconius; certè ante finem mensis Maii anni 1286, quo secundò Kalendas Junii eum Apostolicæ Sedis Legatum in Germaniam delegavit; de cujus promotione ad Episcopatum Tusculanum ex Archiepiscopo Montis Regalis hæc habet Ptolomæus Lucensis Hist. Ecclesiast. lib. 24 cap. 14. *Hic unam solam ordinationem fecit, in qua unum solum Cardinalem fecit, videlicet dominum Joannem Boccamatium, quem Episcopum Tusculanum instituit.* Dicebat enim, ut ait Platina in ejus Vita, *viros bonos ac doctos, non etiam rudes, & rerum humanarum ignaros, in tantum collegium cooptandos esse.* Ex quibus corrigendus Papirius Massonus, qui in Vita Honorii IV scribit, hunc Pontificem obiisse nulla Cardinalium ordinatione facta, eamque in rem citat Bernardum Guidonis in Historia, quod sanè, inquit Massonus, novum atque insitatum illis temporibus potuit videri. Sed id non erat ita insitatum, cùm Clemens IV juxta Panvinium, & Ciaconium, neminem inter Cardinales admiserit, vel si aliquem admisit, solum Bernardum Aiglerium creavit, si deceptus non est Ferdinandus Ughellus in Notis ad Ciaconium.

VIII. *Carmelitarum habitum in alium decentiorem mutare jubet, & S. Augustini Eremitarum Ordinem confirmat.*

Plures Religionum Mendicantium ab Apostolica Sede nondum confirmatas, fuisse in Concilio Lugdunensi II ejusdem Sedis dispositioni reservatas; Carmelitarum verò, & Eremitarum Sancti Augustini Ordines, in suo statu permanere jussos, *donec de ipsis fuerit aliter ordinatum*, constat ex cap. 23 Constitutionum ejusdem Concilii, quod incipit, *Religionum diversitatem nimiam*, in quo Prædicatorum, & Minorum ordines excipiuntur. Cùm itaque Carmelitarum Ordo non satis in Concilio approbatus fuisset, hunc ab Honorio IV Papa, primo sui Pontificatûs anno confirmatum ponunt Chronicon Citizense Pauli Langii, & Onuphrius Panvinius in Chronico Ecclesiastico; & mutatis palliis rotundis, & brevibus, quæ antea Religiosi illi ferebant, datum eis esse ab hoc Pontifice habitum, quem nunc deferunt, albam videlicet, & amplam cappam, & desuper nigram tunicam deferendam, mutatis scilicet eorum clamydibus, quæ ex albo panno latis fasciis pullis, sive canufinis intertixtis variatæ erant, tanquam oculis Christianis minus gratis, in purè albas. *Ordinem Carmelitarum*, inquit Ptolomæus Lucensis Hist. Ecclesf. lib. 24 cap. 13, *solidavit, qui prius in Concilio remanserat in suspenso: inter alias cappas variatas mutaverunt in cappas albas.* Quibus ex verbis, & ex constitutione 3 Bonifacii VIII, quæ extat Tomo 1 Bullarii, intelligi datur, Honorium quidem concessisse fratribus illius Ordinis habitum Religionis, ob varietatem ipsius minus decentem in alium decentiorem commutare, non tamen qualis esse deberet, designasse; verùm ipsos postmodum in capitulo suo generali deliberasse cappis purè albis imposterum uti; quam mutationem ipse demum Bonifacius confirmavit septimo Kalendas Decembris, Pontificatûs sui anno primo. Scribunt autem Villanius lib. 7 cap. 108, S. Antoninus tit. 20 cap. 5, & continuator Belli Sacri lib. 5 cap. 3, Soldanum Saracenorum adeò hac vestis reformatione offensum fuisse, ut cùm antea illos venerationi haberet ob reverentiam Eliæ Prophetæ, qui montem Carmeli, à quo sic denominati, incoluerat, jam eos in contemptum Pontificis ac Christianæ religionis ejecerit de-

mon-

monte, locumque suis colendum tribuerit, ad quem tamen postliminio sunt restituti, & eundem montem adhuc habitant. Ordinem quoque Eremitarum Sancti Augustini ad maturiorem etiam deliberationem relatum, & Parisiis per id temporis improbatum, idem Pontifex confirmavit, ut scribunt Platina in Honorio IV, & Auctor Chronici Citizensis laudatus.

IX. *Linguarum studium Parisiis instituit.*

Eodem Pontificatûs sui anno primo idem Honorius fidei christianæ dilatationem summo ardore desiderans, pro convertendis Saracenis, & reducendis schismaticis Orientalibus, Arabicæ, & aliarum linguarum peregrinarum studium, Parisiis ab Innocentio, Alexandro, & Clemente horum nominum quartis, ut institueretur sæpè præceptum, atque à subsequentibus Pontificibus solerter commendatum, ille omninò institui voluit, scriptis ea de re literis, quæ extant apud Wadingum anno 1287, ad Joannem Choletum Cardinalem Sanctæ Cæciliæ, Legatione Apostolica in Gallia fungentem. Hujusmodi porrò instituendis collegiis, & Mahumetanorum conversioni indefesso labore ac sumptu incubuisse per hæc tempora reperitur Raymundus Lullus Catalanus, qui ea de causa varias in Italiam, Galliam, & Africam suscepit difficiles ac periculosas peregrinationes, ut legere est apud eundem Wadingum.

X. *Ordinem quemdam novæ pseudo-Apostolorum damnat.*

Anno millesimo ducentesimo octogesimo sexto, Pontificatûs sui primo exeunte, quinto scilicet Idus Martii, Honorius Constitutionem, quæ extat in Regesto Vaticano, promulgavit, ad universos Episcopos, contra sectam, quæ sub nomine *Ordinis Apostolorum* his temporibus novo Religionis habitu per Italiam, aliasque diversas orbis partes mendicando discurrere, contra prohibitionem Lugdunensis Synodi sub Gregorio X celebratæ, non verebatur, quam una cum ejus sectatoribus omninò damnavit, & habitu privari mandavit. Cùm verò hi impostores contemptis Pontificiis præceptis diversas terrarum oras ad eleemosynas corradendas peragrarent, Nicolaus IV, Honorii successor, literis datis Romæ apud S. Mariam Majorem Pontificatûs sui anno 3, Christi 1290, Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis in eos inquirendi provinciam dedit. Has literas refert Raynaldus ad eum annum num. 51, iisque Pontifex mandat, ut *una cum Inquisitoribus provincialibus hæreticæ pravitatis*, eos compellant *ad deponendum hujusmodi habitum, & respondendum de articulis fidei, super quibus illos examinari* præcepit.

XI. *Pseudo-Apostolorum errores.*

Hos pseudo-Apostolos fuisse illos, qui auctore, seu præcipuo propagatore, *Gerardo* quodam *Segarello*, patria Parmense, de quo speciatim videndus Pegna in Comment. ad direct. Inquis. per diversas mundi partes mendicando vagabantur, multum verisimile est. Hic enim vitam Apostolorum, & mores imitari mentiens, soli Christo se suosque subjectos asserebat; nec Papam, aut ullum alium aliquem in ipsos habere potestatem: totam enim auctoritatem spiritualem, quam Christus dedit Ecclesiæ, translatam esse in sectam ipsorum, quòd eadem perfectione viverent, qua vixissent Apostoli Christi, ac speciatim in observatione paupertatis, & humilitatis; cùm nihil pecuniarum Apostoli à quoquam in suum usum acceperint, aut quicquam in crastinum reservarint: Nullum Papam habere potestatem absolvendi à peccatis, nisi sit ita sanctus, ut fuit S. Petrus: omnesque Prælatos Romanæ Ecclesiæ fuisse prævaricatores, & seductores, excepto fratre Petro de Murrhone, qui fuit Papa Cœlestinus Nicolai IV successor: Neminem posse salvari extra ipsorum societatem; ac proinde licitum esse de quolibet statu, & ordine transire ad eorum vitam, adeoque conjugibus sine consensu conjugum: Laicos non debere dare decimas Sacerdotibus aut Prælatis, nisi sint in tanta perfectione, quanta fuerunt primi Apostoli, erantque iidem ipsi eorum sectatores: Commisceri inter sese carnaliter quando tentatio subrepit, non esse peccatum; Perfectius esse vivere sine voto, quàm cum voto: Ecclesias consecratas non plus valere ad orationem, quàm stabula equorum, vel porcorum: Nullo casu, vel causa licitum esse jurare, nisi pro defensione articulorum fidei, vel præceptorum Dei; in ceteris omnibus licere mentiri. Hæc & alia hujusmodi impii pseudo-Apostoli, sive fuerint iidem, quos damnarunt Honorius IV, & Nicolaus IV, sive alii ejusdem farinæ impostores, quos tamen omnes fuisse ab *Apostolicis* tertii sæculi, & *pseudo-Apostolicis* duodecimi, intelligi potest ex collatione eorum singulorum. Isti porrò mendicabant, comedebantque publicè; tunicâ albâ longâ funiculo cinctâ, pallioque albo superposito induti, criniti, nudique caput ac pedes incedebant; pœnitentiam per pagos, & plateas prædicantes. Quorum auctor Gerardus Segarellus igne demum crematus est. Agunt de ea secta, qui de hæresibus; ac nonnulli diversis annis, secundùm quòd noti fuére diversis locis, aut etiam respectu habito ad diversa judicia contra illos acta. Hæc ex Spondano ad annum 1287 num. 10.

XII. *Montisferrati Marchionem absolvi permittit, & quibus conditionibus.*

Cùm Ecclesiastica dignitas violata fuisset in Insubria in Terdonensi Episcopo, qui ex insidiis à facinorosis hominibus necatus fuerat, spectante familia Guillelmi Montis-Ferrati Marchionis, hic audito faci-

facinore magnum præ se animi dolorem tulit, atque Episcopi corpus magno funebri apparatu extulit. Sed jussus paulò post Sedi Apostolicæ se sistere, plures excusationes attulit: quibus auditis Honorius Pontifex, cùm rei gravitas severitatem posceret, hinc verò æquitas severitatem temperari suaderet, si excusationes valerent, Consanensi Episcopo, & Provinciali Fratrum Prædicatorum in Lombardia dedit in mandatis, ut si Marchio absolvi flagitaret, nec tamen accedere ad Pontificem posset, descriptas in diplomate ad illos misso pœnas illi infligerent, ipsumque absolverent. Iis jubebatur Marchio nudis pedibus, tunica tantùm amictus nonnullis in locis incedere: Terdonensi Ecclesiæ erepta restituere: condere Altare, & duo sacerdotia suis ditata vectigalibus instituere: expeditionem Asiaticam, vel Compostellanam peregrinationem obire; & tandem constituendo tempore ad Sedem Apostolicam accedere. Diploma datum est *Romæ apud S. Sabinam XIII Kal. Januarii anno I*, ideoque mense Decembri anni 1285, & refertur à Raynaldo num. 68, & seqq.

XIII. *Filios Petri Aragonii excommunicat.*

Petro Aragonio mense Novembri anni millesimi ducentesimi octogesimi quinti morte sublato, successit ei in regnum Aragoniæ Alphonsus filius natu maximus, paternarum ditionum hæres patris testamento dictus. Alter filius Petri Jacobus, qui cum matre Constantia Siciliam regebat, *Regem* se ejusdem *Siciliæ*, necnon *ducatûs Apuliæ ac principatûs Capuæ* nominavit; eoque titulo posteri Reges Siculi stirpis Aragoniæ usi fuére, quandiu cum Caroli Regis nepotibus bella gesserunt. Hos, Alphonsum scilicet, & Jacobum, Honorius Pontifex diebus Cœnæ dominicæ, & Ascensionis Christi, ac dedicationis Basilicæ principis Apostolorum anni Christi 1286 anathemate percussit, Jacobum, quòd regnum Siciliæ occupasset; Alphonsum, quòd Carolum Claudum ejus Regem in custodia detineret; nec moniti mandatis Apostolicis obtemperare vellent. Quare & missos ab eis, ut habet Surita Indic. lib. 2, ad sedem Apostolicam de more nuncios ad profitendam obedientiam, audire respuit, nisi prius in his satisfacerent. Sententias anathematis in eos lati refert Raynaldus ad annum 1286.

XIV. *Conditiones liberationis Caroli Claudi Siciliæ Regis abrogat.*

Quod attinet ad Caroli Claudi Siciliæ Regis liberationem, ineunte anno 1287 agente Rege Angliæ Eduardo, cum Alphonso Aragonio apud Oleronem Civitatem Beneharni convenientibus, in has præcipuè conditiones conventum est; testibus Surita lib. 2, & Mariana lib. 14 cap. 11, ut Jacobo Alphonsi fratri Siciliæ regnum, quod usurpaverat, cederet; Pontifex exoraretur id annuere, Aragoniosque anathematis religione solvere; Carolus Valesius Philippi Francorum Regis frater jure Aragonii regni, quod à Martino IV Papa acceperat, decederet; Alphonso magnum auri pondus numeraretur, eaque omnia, nisi intra triennium præstita essent, Carolus Claudus in custodiam rediret; interimque obsides daret tres filios, & sexaginta ex provinciæ Phocæensis primaria nobilitate viros: sponderetque curaturum se, ut trium annorum induciæ, à Rege Franco ejusque fratre concederentur Alphonso, ejusque fratri Jacobo. His ab Honorio Pontifice Romæ auditis, confestim Carolum Claudum, quòd cum Aragoniis anathemate damnatis, & Romanæ Ecclesiæ hostibus, adeoque de Regno Siciliæ Sedis Apostolicæ beneficiario, absque ejus consensu transigere præsumpsisset, per literas datas *Romæ apud S. Sabinam IV Non. Martii, Pontificatus anno II*, quæ extant apud Raynaldum num. 4, & seqq. redarguit; ac ne ulterius quicquam stabilire auderet omninò prohibuit, & quæcunque Aragoniis per summam necessitatem concedere compulsus fuisset, ex Cardinalium consilio penitus rescidit, & abrogavit.

XV. *Mortalitatem explet.*

Non multò post Honorium IV Pontificem magna quæque pro bene gerenda republica Christiana cogitantem mors occupavit die tertia mensis Aprilis, quæ anno millesimo ducentesimo octogesimo septimo concurrebat cum die Cœnæ Domini: *Honorius Papa*, inquit Auctor Vitæ ejus MS. in Bibliotheca Vallicellana, *obiit Romæ in cœna Domini, fuitque sepultus in die Parasceve sancta juxta Nicolaum Papam III in Ecclesia S. Petri*. Idem habet Auctor Appendicis ad Martinum Polonum, qui addit, eum sedisse *annis duobus, die uno*, computando à die electionis, electus enim fuerat die secunda Aprilis anni 1285. Eadem scribit Bernardus Guidonis, eum scilicet, mortem oppetiisse in Cœna Domini, atque Parasceves die juxta Nicolaum III in Basilica Vaticana sepulturæ mandatum. Idem denique habet Ptolomæus Lucensis. Nec ab iis discrepat Guillelmus Nangius in Chronico, licet mortem ejus conjungat cum anno 1286, quia scilicet, ut alibi diximus, initium anni repetebat à Paschate, ideoque juxta illum calculum obiit in fine anni 1286. Wadingus in Annalibus Minorum ad annos 1251 num. 58, & 1287 num. 1 refert ipsius corpus sepulchro mandatum in Ecclesia S. Petri, deinde incerta occasione in Ecclesiæ Aræ Cœli sacello à Sabellis extructo translatum. Augustinus verò Oldoinus in Notis ad Claconium ait, ex Vaticana Basilica ad Ecclesiam S. Mariæ in Aracœli, jussu Pauli III

SÆC. XIII. HONORIUS IV.

III translatum esse Honorii corpus, & in sacello majorum conditum mausoleo marmoreo, cujus delineationem æri incisam ea Francisco Gualdo Ariminensi Equite Sancti Stephani exhibet.

XVI. Ejus virtutes. Martini Poloni Continuator de Honorio IV loquens ait: *Hic fuit omninò homo temperatus, & magnus discretione, impeditus tamen corpore in pedibus & manibus, libenter ubique pacem quærens*. Laudavit etiam illum Ptolomæus Lucensis, hujus omninò itidem ætatis Scriptor, quòd *sapiens homo fuit, nulli læsivus: sed suis bene profectivus*; posteaque addit: *Statim creatus in Urbem se transfert, & in monte Aventino juxta sanctam Sabinam magna fabricat palatia, & ibidem Sedem Pontificalem constituit, totusque ille mons renovatur in ædificiis*. Scribit tandem eum *apud S. Sabinam continuam resid-ntiam* fecisse, *nisi in æstate, quia tunc se Tyburim cum Curia transferebat*. Quod factum arguit Jacobus Cardinalis S. Gregorii ad Velum aureum lib. t, V. 80, tanquam pessimi exempli in successore Nicolao IV, idem faciente ad S. Mariam Majorem. Papebrochius verò existimat id factum à duobus illis Pontificibus justo respectu, ut scilicet Urbs, diuturna Curiæ absentia haud parum desolata, & deformata, iis in locis instauraretur. *Consilio, & prudentia tantùm valuit*, inquit Platina, *ut non multum corporis vires in eo desiderarentur, quippe eùm solus plura propè videret, quàm omnes simul, qui tum in Urbe aderant*. Cardinalis autem Ægidius Viterbiensis apud Andream Victorellum in Notis ad Ciaconium de Honorio IV ait: *Chiragra morbo ita laborans, ut in sacris faciendis, organis pro manibus uti oporteret: tanto tamen oneri haud sane impar visus; cùm constet animo res sacra, non corpore, ac pastoria navis consilio non viribus, virtute non nervis, sanctitate ac sapientia, non impetu & robore gubernetur*. Vide hac de re dicta initio hujus Pontificatûs num. 3. Honorii IV testamentum Romæ asservari MS. in Bibliotheca Barberina scribit Ludovicus Jacob in Bibliot. Pontif.

NICOLAUS IV *Pontif. CXCI.*

Anno Domini MCCLXXXVIII.

I. Electio Pontificis quare dilata. GRegorius X statuerat, ut novi Pontificis Comitia haberentur, ubi Pontifex cum sua Curia residens, causarumque & literarum Apostolicarum audientiam habens, mortuus fuisset. Cùm itaque Honorius IV obiisset die 3 mensis Aprilis anni 1287 apud S. Sabinam in Monte Aventino, ubi ex dictis continuam residentiam fecit, sacer Cardinalium Senatus in palatio Pontificio apud eandem S. Sabinam coactus est. Verùm cùm plures ex Cardinalibus adversa valetudine tentati essent, ac nonnulli morbi gravitati succubuissent ob aeris intemperiem [Mons enim Aventinus magna ea parte noxiis Austri flatibus expositus est] ad colligendas puriores auras, Cardinales superstites discesserunt, & electionem distulerunt in tempus magis salubre, ut tradit Ptolomæus Lucensis Hist. Ecclesiast. lib. 24 cap. 19. *Recluserunt se Cardinales*, inquit, *in S. Sabina: & quia in æstate locus infirmus erat, multi Cardinales infirmati sunt ibidem & mortui circa sex Cardinales vel septem, inter quos fuit dominus Jordanus de Ursinis, dominus Comes de Mediolano, dominus Hugo Anglicus, dominus Gervasius Andegavensis & Decanus Pisanus, & dominus Antonius, Inde omnes redierunt ad propria*. Quod in causa fuit cur Sedes vaca erit decem & amplius mensibus, à die scilicet Cœnæ Domini, seu à die tertia Aprilis anni 1287 ad diem vigesimam secundam mensis Februarii anni sequentis 1288, unde idem Ptolomæus Lucensis jam dixerat: *Vacavit tunc Ecclesia à cœna Domini, quia tunc mortuus est Honorius, usque ad Cathedram S. Petri, in qua electus est Nicolaus* hujus nominis IV.

II. Nicolaus IV eligitur, coronatur. Hieronymus Asculanus Cardinalis Prænestinus eo in loco perstitit incolumis, quia, ut scribunt Joannes Villanius lib. 7 cap. 118, Ptolomæus Lucensis, & alii, ad depellendam aeris gravitatem plures ignes toto palatio excitari jussit, ardente licèt medio æstu, ut si qua aëri inesset labes, flammis purgaretur. Sedata autem hyemis frigoribus epidemia, teverſi Cardinales, conspirantibus omnium votis elegerunt dictum Hieronymum, quem nonnulli perperàm Joannem vocant. Facta est hæc electio in festo Cathedræ Sancti Petri, ideoque die 22 Februarii anni 1288, ut non solùm Ptolomæus Lucensis laudatus, sed & Continuator Martini Poloni, Bernardus Guidonis, Joannes Villanius, & alii scribunt. Hieronymus grati animi ergo in Nicolaum tertium, à quo Cardinalium collegio adscriptus fuerat, Nicolai IV nomen accepit. Verosimile autem est eum eodem die 22 Februarii, qui erat Dominicalis, fuisse benedictum, & coronatum, cùm die sequenti 23, seu septimo Kalendas Martii, literas encyclicas de sua electione scrip-

SAEC. XIII. NICOLAUS IV.

scripserit, & quidem, ut videtur, post suam coronationem, more decessorum suorum. Ab his non dissentit Nangius in Chronico scribens, Nicolaum electum anno 1287, quia annum inchoat à Paschate, qui anno 1288 concurrebat cum die 28 Martii, unde Paulus Langius in Chronico Citizensi ait, Nicolaum Honorio subrogatum *in fine prædicti anni* 1287.

III. *Coactus ad assensum Pontificatum.*

Henricus Monachus Rebdorfensis in Annalibus, quos ab anno 1295 ad 1362 perduxit, ideoque hujus fermè temporis Scriptor ad annum 1314 refert, Nicolaum bis electum cum lachrymis resignasse, & tertiò compulsum ab omnibus Cardinalibus, acquievisse: *Nicolaus IV de Ordine Minorum*, inquit, *doctor Theologiæ, anno Domini* 1288 *electus, sedit annos V, & bis electus, cum lachrymis resignavit, tertiò compulsus ab omnibus Cardinalibus acquievit*. Pontificatûs curam invitum se, & reluctantem suscepisse, testatur ipsemet Nicolaus in literis encyclicis ad Præsules, Principesque datis *Laterani VII Kalendas Martii, Pontificatûs anno I*; in iis enim ait: *Fratrum importunitati diversarum excusationum obicem opponendo, quà potuimus reluctatione restitimus, apertè negantes electioni præmissæ præstare consensum, & tam ipsi, quàm juri nobis ea quæsito renunciantes expressè. Verùm fratres iidem nostræ resistentiæ instantiùs obviantes, electione nihilominus repetita concordi, ut ei assentiremus, & insistere ferventius, & in virtute obedientiæ injunxerunt*. Neque dici potest id per simulationem à Nicolao jactatum, cùm certum sit, eum etiam Cardinalatum antea admittere recusasse, eamque dignitatem invitum acceptasse, ne Ordinem suum offenderet, aut fratribus noceret, inter quos dicebat, teste S. Antonino part. 3 tit. 20, se malle conversari, & in humilibus obsequiis inservire, quàm Cardinalitio eminere fastigio: de quo vide Wadingum anno 1278 num. 21. In iisdem literis encyclicis, quæ extant apud Raynaldum anno 1288 num. 3, & seqq. jam dixerat, electionem factam concorditer via scrutinii *in Dominica I præsentis Quadragesimæ*; sed ibi legendum, *in Dominica II*, quæ eo anno concurrebat cum die 22 Februarii, ut ex laudatis Auctoribus, & ex literarum ejus encyclicarum data constat.

IV. *Ejus primordia.*

Nicolaus, dictus antea Hieronymus, patria Asculanus in Piceno, humili genere natus, si Ciaconio fides, à suæ *juventutis auspiciis* Ordinem Fratrum Minorum intraverat, in quo variis ministeriis fuit occupatus, & demum in Ministri Generalis officio. Post hæc ad dignitatem Cardinalatus in Sacerdotii gradum à Nicolao III assumptus, absens, & inscius, dum reformandæ concordiæ inter Philippum Francorum, & Alphonsum Hispaniæ Reges Legatione fungeretur; tùm à Martino IV in Episcopum Ecclesiæ Prænestinæ promotus est, ut ipsemet refert in laudatis literis encyclicis. Deinde primus ex Ordine S. Francisci renunciatus est Pontifex concordi ceterorum Cardinalium consensu. Eum etiam ante Cardinalatum, imò & ante Ordinis Generalatum, Legatum ad Imperatorem, & Prælatos Græcorum missum fuisse diximus in Concilio Generali Lugdunensi II sub Gregorio X celebrato.

SAEC. XIII. NICOLAUS IV.

V. *Jacobum Aragonium, & Siculos admonet ut ad Ecclesiæ obsequium redeant.*

Suscepta Ecclesiæ administratione Nicolaus, ad componendas res Siculas, è quibus tot mala in Christianam rempublicam redundarent, ac majora in dies emersura timebantur, Pontificias curas admovit, ac primum antequam sententiam in Jacobum Siculi Regni invasorem, & in Siculos ferret, solemni ritu eos die vigesima quinta Martii, quæ anno 1288 concurrebat cum die Cœnæ Domini, eos admonuit, ut ad Romanæ Ecclesiæ obsequium redirent. Ejus Epistola hac de re data, est prima libri primi, extatque apud Raynaldum eodem anno num. 10, dataque dicitur *Laterani in die Cœnæ Domini Pontificatus anno I*. Cùmque post hæc Siculi Ecclesiæ jussis se submittere recusarent, iterum Nicolaus Pontifex Epistolâ 30 ejusdem libri, sacro Pentecostes die, qui incidebat in diem decimum tertium Maji, ipsos & Jacobum, servato judiciario ordine, proposito publicè edicto, ad officium provocavit, & recurrentem S. Michaelis sacrum diem peremptorium constituit, ac si perstarent in contumacia, legum severitatem objecit.

VI. *Agit pro liberatione Caroli Claudi.*

Ipso etiam Pontificatûs initio Nicolaus Archiepiscopis Ravennæ, & Montis regalis Apostolicæ Sedis nunciis apud Alphonsum Aragonium Petri filium & in Regno successorem in mandatis dedit, ut cum eo de liberatione Caroli Salernitani Principis agerent, deinque ei dicerent, quo se intra sex menses sisteret, rationem de omnibus Pontifici redditurus, alioqui divinarum legum, humanarumque in eum judicio ageretur. Epistolam eam in rem Alphonso à Pontifice datam *Romæ apud S. Petrum Idibus Martii Pontificatûs anno I*, refert Surita Indic. lib. 2, & ex eo Raynaldus num. 12. Cùm verò respondisset Alphonsus, obsequentem se fore si modo sibi tuto Romanum Pontificem adire posset, confestim Nicolaus tum ipse concessit Epist. 68 ejusdem libri primi septimo Kal. Decembris data, tum Philippo Francorum, ejusque fratri Carolo Valesio Aragoniæ, & Jacobo Majoricarum Regibus auctor fuit, ut literas salvi-conductus, ut vocant, hoc est liberi commeatûs, venienti Alphonso, aut procuratores mittenti concederent. Accessisse ad Apostolicam Sedem circa finem ejusdem anni 1288. Alphonsi oratores, ac pluribus eum purgare, & Pontifici frustra conciliare nisos refert Jordanus MS.

MS. in bibliotheca Vaticana sæpius laudatus apud Raynaldum num. decimoquarto. Nicolaum tamen statim in limine Pontificatûs rogatum, ut novas adderet excommunicationes, & censuras contra Alphonsum, respondisse se nolle ei, cui semel benedixit, adeò facilè maledicere, scribit Hieron. Surita ex Thoma Jordane, qui conventus Cæsaraugustani Minorum res præcipuas usque ad sua tempora, idest usque ad annum 1399 scripsit, cujus codex MS. servatur in ejusdem conventûs cartophylacio; ubi addit, dixisse insuper Nicolaum, velle se omnes tentare vias priusquam gladium distringeret. Benedixisse porrò refert idem Auctor, quando Ministri Generalis fungens officio perrexit in Hispaniam consodales visitaturus, & Cæsaraugustæ Jacobum Aragoniæ Regem, bujus Alphonsi avum sibi, & filiis, atque nepotibus genuflexis humiliter, & devotè petiisse, ut benè precatetur, & Sancti Francisci, cujus vice fungebatur, benedictionem impartiret. Sed dum hæc Romæ agerentur ab Alphonsi oratoribus, convenientibus iterum Eduardo Angliæ Rege, & Alphonso ad ipsa Pyrenæi culmina, deductoque etiam illic Carolo captivo, ut coram pacta Olerone conventa anno superiori 1287, de quibus in Honorio IV num. 14, locuti sumus, jurejurando firmaret, id præstitum ab eo quarto Kalendas Novembris anni 1288, tribus filiis obsidibus datis, cum cæteris qui in prædicto conventu Oleronensi promissi fuerant. Nangius tamen ad annum 1288 in Chronico ait, Carolum libertate donatum *circa Purificationem B. Virginis*, quia scilicet annum 1288 continuat, juxta morem Francorum, usque ad Pascha anni 1289.

VII. *Gratum accepit nuncium de conversione Tartarorum.*

Sub ipsis tamen Pontificatûs suscepti initiis, inter turbas, & curas recentis dignitatis Nicolaus gratissimum accepit nuncium de conversione multorum Tartarorum; de certa spe baptizandi Argonis Regis eorumdem; de baptizatis jam Tuctane, & Elegage Reginis, de reductis quibusdam Episcopis, aliisque schismaticis, idque operâ Fratrum Minorum, ad illas partes à Ministro Generali Ordinis Bonagratia missorum. Abagha Tartarorum Orientalium Rex Legatos ad Concilium Lugdunense II sub Gregorio X miserat, ut ibidem diximus ad fœdus cum Christianis ineundum. Verùm eo anno 1282 occiso, successit frater ejus nomine Tangodor, qui Christiano baptismate in pueritia tinctus nomen Nicolai acceperat; sed conversatione Saracenorum, quam dilexerat, eorum sectæ se dedidit, accepto nomine Mahometi, & quà pœnis, quà præmiis Tartaros Christianos pervertit, cunctas Ecclesias funditus evertit, & societatem cum Soldano iniit. At Anno 1285 ab Argone supradicti Abaghæ filio comprehensus per medium detruncari jussus est. Argon itaque in Regnum evectus, & à Cobila summo Tartarorum Imperatore in eo confirmatus, Christianorum Ecclesias ab Apostata illo Mahometo dirutas reparavit, & nuncios ac literas ad Romanum Pontificem misit, quibus eum certum faciebat de suo prompto erga religionem Christian m affectu, ferventique desiderio suscipiendi Baptismum in ipsa civitate Jerusalem, quam è manibus Saracenorum vindicare meditabatur.

VIII. *Eas hortatur ad charismata meliora.*

Nihil se jucundius audire potuisse monstravit Nicolaus Pontifex, benignè, & hilariter receptis Nunciis, rescriptisque congratulatoriis literis ad omnes, atque secundis ad Argonem Regem, in quibus eum exhortatus est, ut non expectaret recuperationem Regni Jerosolymorum è manibus impiorum, ad effectum se Jerosolymis baptizandi, sed potius statim sacrum baptisma susciperet, eoque suscepto facilius speraret, successuram Regni prædicti liberationem. Reginas quoque eorum Tartarorum Tuctanem, & Elegagem, quæ jam baptizatæ fuerant, ad perseverantiam, & profectum excitavit. Ad Episcopos illarum partium dogmaticas Epistolas, cum ampla, & accurata fidei professione transmisit: Interpretes variarum linguarum atque nationum apud eundem Regem degentes monuit, ut sicut prudentet, & laudabiliter se gerebant in dilatandis fidei Christianæ terminis, in sancto opere solicitè pergerent: ac demum fratribus Ordinis Minorum inter eosdem Tartaros constitutis, quorum operâ prædicta bona successerant, multas largitus est facultates, quibus commodius, & majori auctoritate inchoatum opus exequerentur. Has omnes Nicolai Epistolas datas *Romæ apud S. Petrum, quarto Nonas Aprilis anno I* Pontificatûs, referunt Wadingus, & Raynaldus ad annum 1288.

IX. *Sclavorum salutem curat.*

Regibus etiam Sclavorum Stephano, & Urosio, quorum dominium tunc latè patebat per Illyricum & Dalmatiam, scripsit Nicolaus Pontifex ex magno erga illam gentem affectu, illinc orto, quòd apud eos olim Ministrum egisset Provincialem, & ex desiderio hos Principes, quos tunc cognoscebat, ad fidem convertendi: cum præcipuè Elena Regina eorum mater, Catholica sectaretur instituta, quam etiam suis literis hortatus est Pontifex, ut eadem suis filiis instillaret, eosque ad obedientiam reduceret Romanæ Ecclesiæ. Eam in rem misit ad eosdem Reges, duos ex fratribus sui Ordinis Minoritas, ut Reges, eorumque subditos Christianis instruerent dogmatibus, quibus consignavit literas datas *Reate X Kalend. Augusti anno I*, & alias ad Elenam Reginam, datas itidem *Reate VI Idus Augusti anno primo*, quæ extant apud Wa-

Wadingum ad eundem annum.

X. *Venetos redarguit de bello in Patriarcham Aquilejensem moto.*

Cùm Joannes Dandulus Venetorum Dux bello Patriarchæ Aquilejensis ditionem vexaret, eumque multis castris, & juribus Patriarchatûs spoliasset, indeque Patriarcha Venetorum viribus impar grave damnum ferret, ad Sedem Apostolicam retulit. Quare Nicolaus PP. literis datis *Reate XV Kal. Septembris anno I*, quas refert Raynaldus num. 19, Ducem, & Senatum severius admonendo præcepit, à Patriarcha persequendo cessare, ablataque restituere: si quippiam juris in ea prætenderent, apud Sedem Apostolicam, infra duorum mensium spatium à receptione suarum literarum inchoandum, causam agerent: si autem obtemperare contemnerent, factam esse potestatem Archiepiscopo Ragusino, in eos anathema distringendi, & universo eorum dominio sacris interdicendi. Composuisse Venetos controversiam cum Patriarcha colligit Raynaldus ex Appendice ad Chronicon Andreæ Danduli, quamvis Patriarcham Venetorum, potentiæ imparem, ad pactiones coactum fuisse descendere scribat, rem omnem ad Joannis Danduli Ducis gloriam interpretatus.

XI. *Inquisitionem Venetam institui procurat.*

Eumdem etiam Ducem, & Senatum Venetum monuit Nicolaus Pontifex, ut diligenter animadverteretur in hæreticos in eorumdem dominio irrepentes, quod, ut maturiori consilio, & ex conscriptis facerent legibus, præcepit, ut statutas olim à Friderico Imperatore pœnas contra hæreticos, in suis codicibus adscriberent, & ex earum formula contra fidei læsæ reos procederent. Epistolam hac de re ad eos datam *XV Kal. Oct.* quæ est ordine 47 libri primi, laudat Wadingus ad annum 1288 num. 23, qui & anno 1289 num. 14 scribit, Joannem Dandulum Ducem, & Senatum Venetum, his literis, & monitis Nicolai Pontificis excitatos misisse Internuncios, seu Syndicos, ex parte Reipublicæ, dicturos se omnem opem, & operam Inquisitoribus fidei Catholicæ ministris præstituros, atque ita jam communi consilio statutum: & repositam esse ex communi ærario pecuniam, ut necessarii sumptus Inquisitoribus ministrarentur. Senatûs decretum Pontificio diplomati insertum, factum Veneriis *anno millesimo ducentesimo octuagesimo nono, die quarto Augusti secundæ Indictionis* referunt Wadingus ibidem, & Raynaldus num. 54, qui addit, in Appendice ad Chronicon Andreæ Danduli de Joanne Dandulo legi: *Prælibatus Dux libertatem, & honorem assiduè recogitans, à Summo Pontifice privilegium obtinuit, quod bona damnatorum de hæresi, in commune Venetiarum debeant devenire: ita tamen quòd commune ob hoc teneatur omnes expensas facere officio Inquisitionis opportunas.* Rectè itaque Wadingus citatus existimat, ab hujus decreti, & instituti ærarii tempore originem traxisse Inquisitionem Venetam, quamvis eam difficile sciri posse dixerit Ludovicus Paramus cap. 34 sui operis de Origine, & progressu Officii S. Inquisitionis in universis orbis regionibus, ubi ait, ante Urbani VI Pontificatum nullum se invenisse in ditione Veneta Inquisitorem, quem refertur, sed primum sub eodem Pontifice nominavit Fratrem Ludovicum Donatum Minoritam mox Cardinalem. Quod non solùm ex dictis corruit, sed etiam ex eo quòd cùm postea Petrus Gradonicus Venetorum Dux impediret Inquisitores Minoritas uti necessariis officialibus ad officii sui executionem, nec observari, aut admitti permitterentur Apostolicæ, atque Imperiales constitutiones contra hæreticos editæ, idem Nicolaus Pontifex literis datis *Romæ apud S. Mariam Majorem V Idus Martii anno V*, seu anno 1292, quæ extant apud eundem Wadingum ibid. num. 5, monuit Ducem, & Senatum, deinceps prudenter corrigerent, quod huc usque forsan minùs laudabiliter egerant.

XII. *Inquisitorem instituit in comitatu Venaissino.*

Dum infidelitatis error etiam in Comitatu Venaiscino specialiter ad Romanam Ecclesiam pertinente, invalesceret, scripsit Nicolaus Pontifex ad Ministrum Provinciæ Ordinis Fratrum Minorum, ut ibidem auctoritate Apostolica ex suis Fratribus unum prudentem, & doctum, tanto muneri idoneum institueret Inquisitorem, qui secundùm leges olim à Clemente IV præscriptas officium hoc solerter exerceret, & plenariam haberet potestatem, & auctoritatem in ejusdem literis contentam. Declaravit tamen penès eundem Ministrum, vel ejusdem Vicarium remanere potestatem eundem Inquisitorem removendi ob justas causas, habito tamen consilio, & deliberatione cum aliquibus Viris discretis suæ Religionis, atque in ejus locum substituendi alium, idque ipsum concessit, ut faceret moriente Inquisitore. Datæ sunt literæ *Reate Nonis Septembris anno primo*, apud Wadingum anno 1288, num. 15.

XIII. *Conatur convertere ad frugem Regem Hungariæ & Cumanos ad fidem.*

Eodem anno millesimo ducentesimo octogesimo octavo Ladislaum Hungariæ Regem, à turpitudine *Cbunum* cognominatum pellicibus Cumanis in prædam fœdè, & cum Regni sui scandalo datum, & depravatæ fidei ob Cumanarum consuetudinem suspicione notatum, ab Episcopo Firmano Apostolicæ Sedis Legato Epistolâ 106 octavo Kalendas Augusti data, ut resipisceret, admonitum, & graviter reprehensum, Nicolaus Papa conatus est, missis quampluri- mis ex Prædicatorum, & Minorum Ordinibus, Viris doctis, & piis, ad Christianæ vitæ semitam reducere, & Cumanos reliquosque illarum partium Gentiles ad Ecclesiæ unitatem convocare, quos etiam magnis

SAEC. XIII. NICOLAUS IV.

gnis pr. v legiis dato diplomate munivit. Ita Wadingus. Raynaldus verò ad eundem annum num. 24 addit, Nicolaum iisdem literis monuisse Ladislaum, contra ipsum crucesignatorum exercitum in Hungaria, & Germania conflatum iri, nisi è flagitio, in quo tamdiu jacuerat, emergeret: ac propterea Lodmerio Archiepiscopo Strgoniensi Epistolâ 107 præcepisse, ut si rel g o in discrimen adduceretur, contra infideles sacram militiam indiceret. Data est hæc ultima Epistola *Reate VI Idus Augusti anno primo*.

XIV. *Carolum II Siciliæ & Apuliæ Regè coronat.* Carolus II *Claudus* dictus, Siciliæ Rex è diuturno carcere ab Alphonso Aragonio sub finem anni 1288 emissus, in Galliam abiit ad Philippum Francorum Regem, & ad Carolum ejus fratrem, à quibus cùm nihil obtinere posset eorum, quæ Alphonsus postulaverat, in Italiam perrexit anno millesimo ducentesimo octogesimo nono, & Florentiæ initio mensis Maji exceptus honorificentissimè, Ducem eis militiæ concessit Americum Narbonensem, clarissimum bello Virum cum facultate lilia gerendi in vexillo militari, qui valde depressit partem Gibellinam, ut refert Villanius lib. 7 cap. 130. Carolus Florentiâ Nicolaum Pontificem Reate conveniens feria secunda Pentecostes, quæ erat 29 Maji, solemni ritu simul cum conjuge Maria coronatus est ab eodem Pontifice Rex Siciliæ, & Apuliæ, iis ipsis conditionibus, ac revocationibus, quas pater ejus juraverat in accipienda simili investitura a Clemente IV de utraque Sicilia; cùm negaret Pontifex fœdus ratum fore, quod injussu suo in colloquio Regum pacificentium Oloronæ, oppido ad Pyrenæi montis radices, factum fuerat de Regno Romanæ Ecclesiæ ab antiquis temporibus vectigali. Quæ res vehementer Aragoniorum animos perculit, qui Carolum nonnisi Regem Apuliæ, & hoc ingratiis volebant. Nonnulli quidem hanc coronationem Romæ à Pontifice factam volunt V Kal. Junii in festo Pentecostes, verùm major fides habenda Villanio tunc viventi, & hæc videnti lib. 7 cap. 229, cùm præsertim id testetur ipsemet Pontifex in Epist. 364 lib. 2 ad Episcopum, & Clerum Reatinum datа, quam laudat Raynaldus anno 1289 nu. 1; ex qua constat, tunc Pontificem non Romæ, sed Reate egisse.

XV. *Libertatem Ecclesiast. in Regno Lusitaniæ pristino splendori restituit.* Alphonso hujus nominis III Lusitaniæ Rege anno 1279 mortuo, succeslit Dionysius ejus filius, qui non solùm Regni, sed & paternarum in Clerum Lusitaniæ injuriarum successor extitit, adversum quem querelæ, & accusationes ab Archiepiscopo Bracarensi, & reliquis Episcopis, ac universo Lusitanici Regni Clero, olim adversùs Alphonsum patrem ad Sedem Apostolicam delatæ, hactenus continuatæ sunt usque ad Pontificatum Nicolai IV, de violatione scilicet immunitatis Ecclesiasticæ circa bona, templa, causas, personas, deque usurpatione jurium, ac judiciorum; violentiâ rapinarum, contumeliarum, tormentorum, necciumque non solùm per Christianos, verùm etiam per Judæos, ac Saracenos in sacras personas, & tam mares, quam fœminas crudeliter excitatâ, aliorumque ejusmodi sacrilegiorum, & impiorum facinorum perpetratione, necnon iniquarum constitutionum in depressionem auctoritatis, & libertatis Eccle i .icæ ab eodem Rege promulgatione. Quæ controversiæ pleniori judicio cognitæ, & terminatæ fuêre initio anni 1289, primo Pontificatûs Nicolai anno nondum finito. Hic enim Pontifex hanc negotio præfecit Latinum Cardinalem Ostiensem, Petrum tit. S. Marci Presbyterum, & Benedictum S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconum, Cardinales, coram quibus inter Regis & Cleri Legatos ad id missos conventum est, ut leges ille antiquarentur, libertas Ecclesiastica restitueretur, & damna illata resarcirentur; pœnis statutis gravissimis in Regem, aliosque, qui quovis modo contra jura, privilegia, & immunitates Ecclesiasticas imposterum delinquerent. Confectaque sunt hac de re Acta publica Romæ apud S. Mariam Majorem *anno Domini 1289, Indictione 2, Pontificatûs Domini Nicolai Papæ IV anno 1, die duodecima mensis Februarii*. Hæc Acta Pontifex ineunte anno secundo Pontificatûs, Nonis nempe Maji, auctoritate Apostolica confirmavit; Priorique Ordinis Prædicatorum, & Guardiano Minorum Civitatis Ulissiponensis commisit, ut ex more a Rege Dionysio, & reliquis, qui in prædictis deliquerant, juramentum parendi mandatis Ecclesiæ, & observandis pacis conditionibus, reciperent, omnes anathemate exolverent, Regno sacra à multo tempore interdicta, restituerent, idemque multis rebus deformatum ad normam Ecclesiasticam conformarent. Quæ omnia Acta, capitulis quadraginta constantia, & Epistolæ legi possunt apud Raynaldum anno 1289 à num. 16 ad 40.

XVI. *Nuncios dirigit pro conversione magni Cham & aliorum Principum Tartarorum.* Argonem Tartarorum Regem per suos Nuncios Nicolaum Papam certiorem fecisse de suo prompto erga Religionem Christianam affectu superius vidimus. Per eosdem Nuncios significaverat Argon Cobylam magnum Cham Tartarorum desiderare apud se habere aliquos Latini nominis, & Christianæ fidei Magistros. Anno itaque 1289 cùm Nicolaus accepisset à Joanne de Monte Corvino, aliisque Minoritis ex Orientis Regionibus, ad quas pro evangelizando verbo Dei missi fuerant, reversis, immensam gentium multitudinem ad fidei unitatem accessisse, populos sitire verbum Dei,

&

& principes illud non abhorrere, neque impedire, sed potius cupere, ut Christi fides in suis dominiis longè lateque dilataretur; Pontifex, inquam, Nicolaus animo exhilaratus, hos ipsos eosdem Minoritas destinavit, qui eorumdem Principum desiderio satisfacerent, & sacri dogmatis incrementum apud eos urgerent. His nunciis consignavit literas, quas scripsit Argoni, quibus post religionis Christianæ multa cumulata encomia, vitæ fragilitatem proposuit, ut omni abjecta morâ ad Baptismum pro æterna adipiscenda salute provolaret. Non modo Argoni, sed & Cobilæ Cham, Summo Tartarorum Imperatori, per eosdem nuncios scripsit Nicolaus, eumque hortatus est, ut fidem, quam Romana tenet Ecclesia, amplecteretur. Quia verò inter Tartaros etiam eminebat dignitate Caydonius Princeps, pari studio ad Evangelicam luce admittendam cum aliis literis provocavit Pontifex. Has omnes literas referunt Wadingus, & Raynaldus datas Reate, vel Idibus, vel III Idus Julii anno II Pontificatûs. Prosperè in hac missione Minoritis successisse, scribunt antiqua Chronica Franciscanorum, quippe Argonem Regem, & Caydonium Principem Baptismum suscepisse & Christianis summoperè favisse narrant. Quibus fidem conciliat Marinus Sanutus lib. 3, part. 13, cap. 8, ubi de Argone ait: *Hic fuit aspectu pulcherrimus, fortis robore, & prudens in agendis; Christianorum Ecclesias reparavit; redieruntque ad ejus obedientiam Reges Armeniæ, atque Georgiæ, qui à Mabumeto* (ejus decessore) *recesserant. Rogatus quoque pro Terræ sanctæ liberatione, respondit se velle cum victuis omnibus pacis inire fœdera, ut securiùs opus illud perficiat: sed dum hæc aguntur, quarto anno regni sui vita excessit* 1289, (fallitur Sanutus in anno mortis Argonis, cum extent literæ Nicolai Papæ ad ipsum anno 1291 scriptæ) *cui successit frater Quegato, qui annis sex quasi brutum animal vixit, gulæ & luxuriæ deditus, propter quod à suis suffocatus est. Cui successit consanguineus Baydo* [aliis dicitur Caydo] *christianus fidelis, qui citò mortuus est*. De Cobyla verò Magno Chamo fratre Mangonis in Regno prædecessoris, ita alibi scribit Marinus Sanutus, teste Wadingo: *Mangoni successit Cobyla Cham, qui annis quadraginta duobus tenuit Imperium Tartarorum. Hic Christianus fuit, & fundavit in Regno Catai civitatem Româ majorem vocatam* Jong, *ubi continuò immoratus est*.

XVII. *Auxiliares copiæ in Syriam mittit.* Sed dum ita inter Gentiles concionatorum Evangelicorum sudoribus exculta religio Christiana efflorescebat, maximam in Terra sancta à Saracenis cladem accepit. Soldanus enim Babyloniæ hoc eodem anno 1289, ut scribunt Bernardus Guidonis, Joannes Villanius, & alii, Tripolim urbem nobilem, munitam, & mercibus abundantem magno circumfusam exercitu adeò crudeliter oppugnavit, ut tandem debilitatis Christianorum viribus eam ceperit, diripuerit, incenderit, ac funditùs everterit circa finem mensis Martii. Nicolaus Pontifex de hac clade certior factus, Principes omnes Christianos sedulò ad sacrum bellum excitavit, institutis ubique Concionatoribus, qui ad crucem suscipiendam fideles cohortarentur. Id etiam muneris commisit Epistolâ 64 lib. 2 data *Reate Kalendis Septembris anno II* Pontificatûs Episcopo Tripolitano, cujus res agebatur, ut in Sclavoniæ, & Marchiæ Tarvisinæ partibus, ac in Venetiarum & Ferrariæ civitatibus; necnon in earum, & Marchiæ Anconitanæ, & Romaniolæ riparils contra Saracenos crucis prædicatione milites convocaret. In luctuosa Epistola ad hunc directa miserabilitet describit direpram à Soldano Babiloniæ civitatem Tripolitanam, occisos in ore gladii vel igne consumptos milites præsidiarios, & tenues Latinorum reliquias in Syria, ad ultimum redactas esse discrimen. Huic ut quantocyus occurreret, non expectandas esse feras nimis Principum suppetias judicavit, sed, ut posset, mittendas à se statim copias auxiliares. Suo ære conduxit, & misit duo peditum millia, & quingentos equites, atque ex eo quod Ecclesiasticæ ditionis populi contulerant, addidit tantum nummorum, quantum esset satis in sumptum viginti triremium, quas à Venetis, misso ad hoc præfato Episcopo Tripolitano, pro vehendis militibus impetravit. *Nicolaus IV*, inquit Jordanus MS. in Bibliotheca Vaticana apud Raynaldum ad annum 1290 num. 7, *fecit armari Venetiis galeas 20 pro subsidio Terræ sanctæ, quibus præfuit Nicolaus Teupulo dictus Scopulus. Providit quoque Papa Joanni dicto Grilli capitaneo stipendiatorum Regis Franciæ tria millia unciarum auri, & mille Rubeo de Suly, qui se obtulit ad eundem*. Veneti etiam ipsi, ne in tanta necessitate viderentur Christianæ rei deesse, præter commeatum, & res nauticas liberaliter præstitas, quinque alias triremes sub Jacobi Tepuli Imperio addiderunt, ut scribit Petrus Marcellus de Principibus Venetis sub Duce 48. Præter hæc, alia pleraque tentavit Pontifex, & peregit in subsidium Christianorum in illis partibus miserè laborantium. Sed cecidere irriti ii omnes conatus; nam Christiani nominis causa ab iis, quibus contrahendæ classis demandata erat provincia, turpiter prodita est; & ex viginti illis triremibus, Ecclesiæ sumptu conductis, ex censione Christianorum facta, vix tredecim balistis, & milite instrui potuere: quare Episcopus Tripolitanus repetundarum judicio à Pontifice postulatus est Epistola 95

lib. 3

lib. 3, *data XIII Kal. Novembris anno III*, ideoque anno 1290 apud Raynaldum num. 8, & seq.

XVIII. *Providet saluti aliarum nationum orientalium.*

Verùm ut ad gesta anni 1289 redeam, Nicolaus Pontifex, cui universi orbis solicitudo pro sui muneris debito competebat, cùm per eundem Joannem de Montecorvino, aliisque Minoritis, de quibus numero ante superiorem locuti sumus, audisset de statu Æthiopiæ, Armeniæ, ac Persidis, singularum provinciarum peculiaribus necessitatibus providens, eodem Joanne cum sociis remisso; scribens etiam ad Imperatorem Æthiopiæ, Demetrium Regem Georgianorum, Davidem Regem Hiberorum, & ad omnem populum Nestorianorum, & Æthiopum, pariterque ad earum gentium Patriarchas, Episcopos, & Prælatos (unaquæque enim harum Nationum suum peculiarem habebat Patriarcham, qui Metropolitis, & ceteris Ecclesiarum Prælatis jura dabant) singulari affectu hortatus est ad unionem Rom. Ecclesiæ, ejusque fidem in omnibus recipiendam: cujus & formam transmisit, eamdem ipsam, quam olim Clemens IV Græcis schismaticis anno 1267 præscripserat.

XIX. *Academiæ Monspeliensis erectionem indulget.*

Eodem anno millesimo ducentesimo octogesimo nono Nicolaus Pontifex universitatem, sive gymnasium generale in civitate Montepessulana, auctoritate Apostolica erexit, quod hodieque celeberrimum est, maximaque scientiæ laude, & gloria floret. Jam tunc locus Montispessulani celebris plurimùm, & famosus erat, & valde aptus pro studio, ut asserit ipsemet Pontifex in diplomate pro hac institutione dato *Romæ apud S. Mariam Majorem VII Kal. Nov. anno II.* Advertendum est autem Academiam illam erectam fuisse pro jure tantùm canonico, & civili, necnon pro medicina; ait enim ibidem Nicolaus: *Si qui processu temporis in eodem studio fuerint, qui scientiæ bravio assecuto, sibi docendi licentiam, ut alios licentius erudire valeant, petierint impertiri, sentimus ut in jure canonico, & civili, necnon & in medicina & artibus examinari possint ibidem, & in eisdem facultatibus dumtaxat titulo magisterii decorari; statuentes, ut quoties aliqui ad magisterium fuerint promovendi, præsententur Episcopo Magalonensi loci diœcesano, qui fuerit pro tempore*, &c. Erectionis diploma refert Raynaldus num. 51. In hac tamen Academia non multò post additam esse facultatem Theologiæ constat ex charta Joannis Franciæ Regis die decimaquinta Januarii anni millesimi trecentesimi quinquagesimi primi data *ad supplicationem Magistrorum, Baccalariorum, & scholarium facultatis Theologiæ universitatis Montispessulani* apud Baluzium Tomo 2, Vitarum Paparum Avenionensium col. 743.

XX. *Alias Academias privilegiis ornat.*

Tum anno sequenti millesimo ducentesimo nonagesimo Ulyssiponensem Academiam eodem anno Dionysii Lusitaniæ Regis auspiciis excitatam privilegiis quibusdam, & prærogativis exornavit Epistolâ data *apud Urbem veterem V Idus Augusti anno III* apud Raynaldum eodem anno num. 52. Anno deinde millesimo ducentesimo nonagesimo primo Epistolâ 55 lib. 4, ut ait idem Raynaldus eo anno num. 62, Archiepiscopo Bisuntino facultatem fecit, ut Grajaci etiam Academiam excitaret; sed Raynaldum deceptum existimo, & Academiam illam non *Grajaci*, vulgò *Gratz* in Pannonia superiori, quæ nunc civitas est Germaniæ, Stiriæ Ducatûs caput; sed in urbe *Græi*, vulgò *Gray* in Burgundiæ Comitatu, Nicolaum Papam Archiepiscopo Bisuntino totius Comitatûs Burgundiæ Metropolitano erigendam permisisse. Bononiensi itidem Academiæ Epistola 435 indulsit, ut qui in eo collegio approbatus esset, in cæteris omnibus Academiis docere posset.

XXI. *Constitutionem Gregorii X de inclusione Cardinalium in conclavi an revocaverit.*

Ad eundem annum 1289 pariter revocat Raynaldus Epistolam primam libri 2, qua Nicolaus Pontifex revocavit constitutionem à Gregorio X in Concilio Lugdunensi editam de inclusione Cardinalium in Conclavi pro electione Romani Pontificis, quoad omnium illius capitum observationem, ac literas à Joanne XXI eo argumento Viterbii pridie Kalendas Octobris primo sui Pontificatûs anno exaratas confirmavit, sed quanto publicæ rei detrimento, diuturnum ab ejus morte Interpontificium ostendet, inquit idem Raynaldus num 49. Verùm non tenuis mihi injecta est suspicio falsitatis hujus revocationis factæ per Nicolaum IV, ex lectione trium diplomatum Cœlestini V ejus immediati successoris apud eundem Raynaldum in addendis ad Tomum Tertium, in quorum duobus prioribus Sanctus Cœlestinus asserit, Gregorii X constitutionem ab Hadriano V, & Joanne XXI fuisse suspensam, in tertio verò eam etiam per eundem Joannem XXI fuisse revocatam, nulla in his omnibus Nicolai IV revocationis mentione facta, quam certè non siluisset, si revera pius hic Pontifex eam constitutionem, quoad omnium illius capitum observationem, revocasset, ut supponit Raynaldus ex laudata ejus Epistola, quam referre debuisset, cùm tot alias ad Historiæ Ecclesiasticæ illustrationem parum necessarias retulerit; licèt istius nec locum, nec tempus, nec motiva repræsentet. De hujus Constitutionis Gregorii X abrogatione per Joannem XXI vide in ejus Pontificatu, & de ejus confirmatione dicenda in Cœlestino V.

XXII. *Fructus & redditus Ecclesiæ Rom. inter Papam & Cardinales æquali portione dividit.*

Spondanus ad annum 1292 num. 3 scribit, se reperisse in collectione Nicolai Cardinalis Aragonii Constitutionum Romanorum Pontificum, eundem Nicolaum IV statuisse, ut de omnibus & singulis fructibus, red-

redditibus, & proventibus, quos reciperet perpetuis temporibus Romana Ecclesia à quibuscumque terris, locis, & censibus, fierent duæ partes æquales, quarum una esset Papæ, altera Cardinalium: idque confirmasse Benedictum XII Avenione. Hanc Constitutionem integram recitat Raynaldus ad annum 1289, quo emissa est, sic enim clauditur: *Datum Reate per manum Magistri Joannis Decani Bajocensis S. R. E. Vicecancellarii XV Kalend. Augusti, indictione secunda, Incarnationis Dominicæ anno* 1289, *Pontificatûs verò Domini Nicolai Papæ IV anno II*. Observat autem ibidem Spondanus, hanc constitutionem, si aliquando servata fuit, à multo tempore abiisse in desuetudinem; cùm nihilominus aliunde habeant Cardinales jura sua, & proventus, quibus dignitatem honestè sustineant.

XXIII. *Regulam Tertii Ord. S. Francisci confirmat.*

Cùm Tertius Ordo Pœnitentium à S. Francisco institutus, de quo superius actum, mirum in modum hoc tempore floreret, compluresque Patricii viri, ac Principes eum habitum induerent, Nicolaus Pontifex Regulam iisdem Tertii Ordinis Pœnitentibus à Sancto Francisco traditam, quibusdam pro temporis, & personarum conditione additis, Apostolico confirmavit diplomate, eodem anno millesimo ducentesimo octogesimo nono, quod communiter circumfertur, & habetur in Regesto Vaticano Epistolâ 405, data 15 Kalendas Septembris. Regulam hanc publici juris fecit, & commentariis asceticis illustravit Lucas Wadingus inter cætera S. Francisci Opuscula, & Dionysius Carthusianus vir doctus, & pius eam dignam judicavit, cui suas adderet elucubrationes.

XXIV. *Caroli Martelli jura in Regnum Hungariæ tuetur.*

Ladislao Chuno Hungariæ Rege, de quo num. XIII dictum est, a Cumanis, quibus familiariter, & amicè utebatur, anno 1290 die decima nona Julii occiso, nullo hærede relicto, ut tradit Thurocsius in Chronico Hungarorum, grave dissidium circa successionem in Regno Hungariæ exortum est; Andreas enim Venetus à magna Procerum parte Rex conclamatus est, quamvis legitimè Regnum devolveretur jure hæreditario materno ad Carolum Martellum Caroli II Siciliæ Regis filium primogenitum annos tantùm natum septemdecim, utpote ex Maria ipsius Ladislai sorore genitum. Quare Carolus Rex die octavo Septembris Neapoli magna celebritate eum militem creavit; ac per Cardinalem Apostolicæ Sedis Legatum coronari fecit Hungariæ Regem, ut scribit Joannes Villanius lib. 7 cap. 134. Sed cùm inter hæc Rudolphus Romanorum Rex à Pontifice flagitasset Regnum Hungariæ, atque dum responsum expectabat, Albertum filium suum Regem Hungaris destinasset; Nicolaus Pontifex Eugubinum, & Æsinum Episcopos misit, qui Rudolpho significarent, Regnum Hungariæ in clientela Sedis Apostolicæ esse; ac pro inde sciret se non potuisse Regem Hungaris præficere, aut Carolum jure suo, ac beneficio Sedis Apostolicæ exuere, hortarenturque contra Andream Venetum invasorem pro legitimo hærede Carolo Martello potestatem suam auctoritati Pontificiæ commodare. Hæc constant ex Nicolai Epistolis 82, & 83, quinto Idus Septembris anno III apud Urbem veterem datis.

XXV. *Scotiam Angliæ submitti debere negat.*

Alexandri Scotiæ Regis hujus nominis III, Principis singularis virtutis obitum, Historici Angli etiam conferunt in eundem annum 1290, omnesque asserunt, eum obiisse nulla relicta prole, quò factum est, ut plurimi de Regni successione contenderent, inter quos duo præcipui erant propinquitate longe anteriores, *Joannes* scilicet *Baliolus* ex filia majore Davidis fratris Guillelmi olim Scotiæ Regis descendens, sed per fœminam, & *Robertus Brusius*, qui ex minore quidem filia ejusdem Davidis, ad cujus stirpem jus Regni reciderat, progenitus erat, cùm tamen ex mare prove issset, potior ejus pars videbatur. Juris utriusque judicio ad Eduardum Angliæ Regem à primoribus regni delato, Eduardus Baliolo, cæca Regni cupidine Regnum Scotiæ, Angliæ submittendi, quod Brusius denegaverat, adjudicavit. Post hæc Eduardus prætensi in Scotiam sui juris confirmationem à Sede Apostolica petiit; sed Nicolaus Pontifex Epistolâ 102, Kalendis Martii anno quarto Pontificatûs, ideoque anno 1291 data, disertè rescripsit, se non posse in regno Scotiæ Sedi Apostolicæ obnoxio, juribus Ecclesiæ Romanæ derogare, ejusque fiduciarios Regi Anglo submittere. Quibus tamen non obstantibus, idem Joannes Baliolus in verba Eduardi juravit, & coronatus est solemnirer post mortem Nicolai anno 1293, more patriæ consueto, ex quo plures turbæ postmodum exortæ sunt.

XXVI. *Rei Angliæ curat.*

Quòd porrò in Anglia libertas Ecclesiastica valde depressa per injustas leges, & iniquas oppressiones esset, eodem anno millesimo ducentesimo nonagesimo misit eò Nicolaus Papa Bartholomæum Grosseranum Episcopum Minoritam, cum mandatis, ut tam Regem Eduardum, quam proceres, aliosque injurios pietatis Christianæ admoneret, & ad officium etiam severiore virgâ disciplinæ Ecclesiasticæ reduceret. Id constat ex Epistola 46 libri 3, & ex Epistola 43 ejusdem libri, qua Eduardum hortatur, ut suorum licentiam compescat, data *Romæ apud Sanctam Mariam Majorem 13 Kalend. Junii anno III* Pontificatûs, ideoque anno 1290.

XXVII. *Res in Africa.*

Ad amplificandum in Africa Christianæ Religionis cultum Nicolaus Pontifex ad instantiam Regum Castellæ, & Lusitaniæ,

niæ, necnon Cleri ac populi Marrochitani in Africa Rodericum Minoritam Ecclesiæ Martochitanæ præfecit Epistolâ 772 libri 2 data *Romæ apud S. Mariam Majorem V Idus Decembris anno II*, seu anno 1289. Anno verò sequenti 1290, Epistola 845 ejusdem libri, data ibidem *V Idus Februarii anno II*, legationem Apostolicam in eas terras decernendam ratus, id munus eidem Marrochitano Episcopo injunxit, quem dictâ Epistolâ ad nobiles Christianos, aliosque stipendiarios, qui in Tremesino, Marrochitano & Tunetano regnis versabantur, commendavit; hortatusque eos est, ut vitæ exemplo, ac morum sanctitate Mauros ad religionem Christianam perducerent. Dictum porrò Episcopum Marrochitanum privilegiis multis & facultatibus magnis condecoratum per universam Africam Apostolicæ Sedis Legatum instituit, datis aliis literis *universis Christi fidelibus per Africam constitutis*, quæ sunt 844 ejusdem libri, & datæ *XV Kalend. Martii anno II* Pontificatûs.

XXVIII. *Pacem inter Aragoniæ, Franciæ, & Siciliæ Reges per Legatos conciliat.*

Martinum IV Aragoniam, Catalauniam & Valentiam, quibus Petrum Aragoniæ Regem privatum declaraverat, Philippo III Francorum Regi attribuisse, pro Carolo Valesio filio suo minori, ex ipsius Petri sorore suscepto, diximus in ejus Pontificatu. Hoc verò tempore, anno nempe 1290, cùm arma pararentur in Aragoniam à Francis, quibus conjuncti erant Castellani, nequicquam Carolo II Siciliæ Rege illa avertere conato, Alphonsus Petri quondam Regis filius, tantis viribus impar ad pacem propensus Oratores ad Nicolaum Pontificem misit pro ea concilianda: eodemque fine Jacobus Alphonsi frater, Siciliæ occupator Joannem Ptochrytam auctorem rebellionis Siculæ ad eundem Pontificem legavit. Nicolaus autem Papa de iis controversiis appellatus ad eas componendas Legatos constituit duos Cardinales, Gerardum Parmensem Episcopum Sabinum, & Benedictum Cajetanum Diaconum tit. S. Nicolai in Carcere Tulliano, postea Papam sub Bonifacii VIII nomine, qui mense Februario anni 1291 Tarasconem in Provincia Galliæ convenientes, unà cum missis à Philippo IV Francorum Rege, & Carolo Valesio ejus fratre, & Oratoribus Alphonsi Aragonii cum ampla potestate, ipsoque Carolo II Rege Siciliæ præsente, pax ab iisdem Legatis Apostolicis sancita est his conditionibus: Ut Aragonius missa Romam legatione, eorum quæ commissa fuissent, veniam supplex peteret; vectigalis nomine, uti Jacobus ejus proavus pactus fuerat, Romanæ Ecclesiæ triginta auri uncias annuas penderet; festo Nativitatis Domini proximo se Romæ sisteret; in Syriam ad auxilium Christianorum copias duceret; & in Siciliam appellens, Constantiam matrem, ac fratrem Jacobum ad ejus insulæ restitutionem induceret: interimque ex ea omninò Aragonios ac Catalaunos, tam Proceres quàm milites severo edicto evocaret, obsidesque à Carolo II Siciliæ Rege acceptos redderet: Iis conditionibus Pontifex Alphonsum Aragonium in gratiam reciperet, legaretque qui provincias ejus interdicto Ecclesiastico solveret; & Carolus Valesius jure cederet, quod ei Martinus Papa in regnum Aragoniæ attribuerat; huic enim Carolus Siculus Clementiam filiam (Margaritam alii vocant) cum dote Comitatus Andegavensis nuptui dedit, ea lege, ut Aragonii regni repetendi jure actioneque decederet; Carolus quippe Siculus Princeps erat adeò sinceræ fidei, ut Sumontius in Hist. Neapol. lib. 3 cap. 2 tradat, eum ad illud colloquium accessisse eo animo, ut nisi Valesium inducere posset ad renunciationem juris Aragonici, se iterum ex pacto in custodiam traderet. Alphonsus post hæc Oratores misit ad Pontificem, Archiepiscopum Cæsaraugustanum & Cancellarium suum, uti ipsius nomine in Pontificis verba jusjurandum præstarent. Sed ne alia, quæ promiserat, præstaret, repentina mors obstitit; defunctus est enim Barcinone decimo quarto Kalendas Julii ejusdem anni 1291.

XXIX. *Jacobum Siciliæ occupatorem, & Siculos hasce paci adversantes excommunicat.*

Sed ante Alphonsi mortem Jacobus Siciliæ occupator ejus frater, & Siculi, quorum Legati huic sanciendo fœderi non affuerant, idque Alphonsi artibus, ne pacem turbarent, se proditos atque desertos, à quo minimè opportuisset, conquesti sunt. Quare Siculi Jacobo spoponderunt, se in ejus fide perseveraturos, vitamque ante profusuros, quam Imperium Gallorum paterentur. Quamobrem & illos & Jacobum Nicolaus Pontifex, semel iterumque ac tertiò diebus Cœnæ Domini, Ascensionis Dominicæ, & Dedicationis Basilicæ SS. Apostolorum Petri & Pauli anathemate damnavit Epistolâ 78, & seqq. Romæ anno IV Pontificatûs sui data. Verùm Jacobus accepto Alphonsi fratris mortis nuncio continuò in Aragoniam accurrit, & jure propinquitatis debiti sibi regni coronam suscepit Cæsaraugustæ octavo Kalendas Octobris, relicto in Sicilia fratre ejus Friderico administratore; qui tamen Alphonsi fratris testamento fretus, Siciliam sibi legantis, non pro Rege, sed ut Rex eam administrare cæpit, indeque inter fratres gravissimæ ortæ dissensiones. Hæc omnia desumpta sunt ex Surita in Indic. lib. 2, & ex Mariana lib. 14 cap. 14, & seq.

XXX. *Agit pro religione in Regnis Bosnensi & Bulgaria*

Inter tot rerum turbines & gravium negotiorum molestias Nicolaus Pontifex non neglexit fidei conservandæ & contra hæ-

SÆC. XIII. NICOLAUS IV. hæreticos procedendi studium. Etenim ad preces Stephani Regis Serviæ, olim Dardaniæ, ipso eodem anno 1291 instituit in Principatu Bosnæ ejusdem ditionis fidei Inquisitores ex fratribus Minoritis contra hæreticos iis partibus grassantes, scriptis ea de re tam ad ipsum Regem, quàm ad Provincialem Minorum literis. Epistolam ad Regem datam *apud Urbemveterem X Kalendas Aprilis anno IV* testatur Wadingus ad eundem annum num. 12. Eundem Stephanum Regem, Elenam Reginam matrem regnum cum civitatibus, castris, terris, villis & bonis omnibus, quæ legitimè possidebant ad illorum instantiam sub Beati Petri & sua protectione suscepit Epistola 17. Eidem insuper Reginæ Elenæ Epistolam in Regesto Vaticano ordine 20 eadem die dedit, qua pium ejus laudavit conatum, quo Georgium Imperatorem Bulgarorum studebat ad fidem reducere Catholicam, rogavitque impensè, ut quod piè proposuit, constanter exequeretur. In eadem Epistola commemorat se literas scripsisse ad Archiepiscopum & Regem Bulgarorum, ut conjunctis suis cum Reginæ precibus, efficaciùs hujus Regis sequeretur conversio. Epistolam ad Elenam Reginam recitat idem Wadingus num. 13, qui & jam num. 9 retulerat Nicolai Epistolam ad Archiepiscopum Bulgarorum, eadem die qua præcedentes datam, in qua ei revocat in mentem quatenus unionem cum Ecclesia Romana professus sit publicè in palatio Blachernio Constantinopolitano cum aliis Prælatis Orientis anno 1274, sedente Gregorio X.

XXXI. Templa restaurat, & ornat. Præter plura pietatis & religionis officia, res civiles prudenter administrari curavit Nicolaus Pontifex, Urbis splendorem pulcherrimis ædificiis adauxit, vias aperuit, plateas fecit nobiliores, Templa restituit, atque ex his potissimùm Basilicas S. Salvatoris in Laterano, & Sanctæ Mariæ majoris in Exquilino restauravit; Lateranensis Templi anteriorem, posterioremque partes ruinosas, fortissimis repagulis additis, firmavit; partem aliam à fundamentis erexit, & absidam sive tribunem egregio opere musivo exornavit. Quæ omnia in tabula ab absidæ dextram musivis his carminibus exprimuntur, ex quibus & constat, Nicolaum IV fuisse primum Pontificem ex ordine Minorum assumptum, & ex consequenti Vicedomini Papatum non admittendum:

Francisci proles, primus de sorte Minorum,
Hieronymus quarti Nicolai nomine surgens
Romanus Præsul, partes circumspiciens hujus
Ecclesiæ certâ jam dependére ruinâ,
Ante, retroque levat, destructa reformat & ornat,
Et fundamentis partem componit ab imis.
Postremò quæ prima Dei veneranda refulsit
Visibus humanis, facies hæc integra sistens,
Quo fuerat, steteratque situ, relocatur eodem.
Præsulis ecce sui, Deus, hæc amplectere vota,
Quæ tibi persolvit, domus hujus amando decorem.
Serva, vivifica, cælo terraque beatum
Effice, nec manibus tradas hunc hostis iniqui.
Ingrediens populus devotus munera sumat,
Quæ beatus hic Pastor dedit indulgendo benignè;
Et larga pietate Pater peccata remittens.
Anno ab Incarnat. Domini nostri Jesu Christi 1291. Pontificatûs ejusdem Domini Nicolai anno IV.

Pagi Tom. II.

In alia tabula musivis etiam characteribus descripsit & enumeravit præcipua sanctuaria & reliquias, quæ in ambitu Basilicæ conservabantur. Omnia exscripsit Onuphrius Panvinius in hujus Basilicæ descriptione, apud quem legi possunt, & apud Wadingum ad annum 1291 num. 15 & seqq. ubi addit, Nicolaum similiter exorsum esse adornare Sanctæ Mariæ Majoris Basilicam; sed morte præventum perficere non potuisse, cujus Basilicæ refectionis sermo est in ejus epitaphio infrà adducendo.

XXXII. Christiani Ptolemaide, & tota Syria pelluntur. Adveniens intereà eodem anno millesimo ducentesimo nonagesimo primo clades reliquiarum Christianorum Syriæ, Nicolaum ad majora molienda impulit. Eodem quippe anno Soldanus Ægypti, mense Aprili Ptolemaidem, urbem Syriæ nobilissimam, mercatorum Orientis & Occidentis ditissimum emporium, Accon antiquo nomine à quampluribus dictam, cujus celebris memoria habetur in Machabæorum libris, obsedit, & obtinuit mense Majo cum ingenti Christianorum clade, ex quibus sexaginta millia desiderata sunt, quorum potiorem partem gladius devoravit, partem alteram ignis absumpsit, tertiamque mare deglutivit. Sicque luit peccata, inquit Marinus Sanutus lib. 3 part. 12 cap. 21; sed non abluit scelerata civitas, gratiis divinis ingrata, pugnantibus adversùs eam omnibus elementis: Terra videlicet sanguinem necatorum ebibente, Mari fugientes obsorbente, Igne ædificia consumente, Aere fumo & caligine obtenebrato. Cujus civitatis audita amissione, confestim Tyrii civitatem vacuam relinquentes Victoribus, sine ictu gladii conscensis navibus abierunt. Continuòque Sidone, Barutho & reliquis omnibus locis Christianorum, aut captis, aut derelictis, omnis Syria amissa est, cunctique Christiani Terræ Promissionis aut morte extincti sunt, aut profugi exulesque suis demeritis in Cyprum confugerunt: ubi secum habentes quam secum in con- Mm scien-

ſcientia detulerunt peccatorum ſarcinam, & cauſam prædictæ deſolationis, in multa anguſtia miſeram vitam traduxerunt.

XXXIII. *Nicolaus PP. expeditionem in Syriam urget.*

Nicolaus Pontifex audito calamitoſo Chriſtianorum Syriæ ſtatu, majori quàm unquam ſtudio ſubſidium paravit, conſcribi milites Cruceſignatos ſtuduit, & Crucem ubique prædicari juſſit, amandatâ hujus rei curâ Provincialibus Minorum & Prædicatorum, ut conſtat ex ejus Epiſtolis 10 & 42, quæ extant in archivo Vaticano. Deinde ad Europæ Principes converſus, ſingulos hortatus eſt arma convertere in barbaros. Neque ſolùm Europæos Principes ad ſacrum hoc bellum excitavit, verùm ab Orientalibus quibuſque poſtulavit auxilium; Andronicum quippe Palæologum Græcorum Imperatorem Conſtantinopolitanum, Joannem Comnenum Imperatorem Trapezuntii, Argonem Regem Tartarorum, Regeſque Armeniæ, Iberorum & Georgianorum, ſingulos ingenti affectu, literis ſuis 66 & ſeqq. in eodem archivo ſollicitavit, ut opem & operam pro viribus huic negotio impenderent: iiſdemque annunciavit Eduardum, Anglorum Regem, jam aſſumpſiſſe crucis ſignaculum, & brevi in Syriam transfreraturum. Ad hæc gravi edicto, quod continetur in Epiſtola 50 ibidem, vetuit arma, ligna, ferrum & quaſcumque merces in quævis loca Sultano ſubjecta à quibuſcumque Chriſtianis mitti aut deferri, eoſque, qui talia agerent, velut hoſtes Eccleſiæ notavit, & diris devovit; illud enim jam pridem fuerat interdictum ab aliis Pontificibus, ut videre eſt extr. *Multa mentis* inter extravag. communes, & cap. *Quorundam*, & alibi. Cardinales duos Gerardum Parmenſem & Benedictum Cajetanum in Gallias miſit, ut pacem inter Aragoniæ, Siciliæ, & Galliæ Reges componerent. Egit etiam per Internuncium cum Rudolpho Romanorum Rege, ut copias auxiliares transmitteret, ne etiam Cyprus, & Armenia Minor, olim Cilicia dicta, quæ ſolæ in fide pro Chriſtianorum rebus conſtanter remanſerant, in Saracenorum poteſtatem venirent.

XXXIV. *Sed irrito conatu, & quare.*

Sed parum prævaluit apud hos Principes Pontificis Nicolai auctoritas, & pium Chriſtianis ſubveniendi deſiderium; cùm enim ab aliquibus ei perſuaſum fuiſſet, optimum fore ſi ex duabus Religionibus militaribus Templariorum & Hoſpitalariorum, quæ poſt cladem Ptolemaidis in Cyprum ſeceſſerant, quæque, ut inſignes erant ac potentes, ita perpetuis diſſenſionibus inter ſe laborabant, una fieret ſub uno duce iiſdem inſtitutis vivens. Eam rem idem Pontifex, non ſolùm prædictis Imperatori Conſtantinopolitano, Regibuſque Francorum & Angliæ, ipſiſque Militiarum Magiſtris, ac Prælatis Eccleſiarum ubique ſignificavit, quid de hac re ſentirent, eorum judicium exquirens: verùm etiam juſſit per ſingulas provincias Concilia, ad accelerанda auxilia, & dandum conſilium de prædictorum Ordinum unione celebrari. Verùm expeditio potius retardata, quàm accelerata eſt; ex Principibus enim, qui ad eam ſuſcipiendam aptiſſimi exiſtimabantur, Gallus magis diſtinebatur rebus Hiſpanicis; Anglus, qui omninò ſe itineri apud Pontificem obſtrinxerat, petendis continuò pecuniis ex decimis fructuum Eccleſiaſticorum ac piis legatis inſtabat, nec acceptis ſatiabatur. Parte alia Rudolphus Romanorum Rex, qui præ ceteris negotio velle incumbere præſeferebat, ſenio & laboribus confectus, mortuus eſt hoc ipſo anno 1291 in oppido Germersheim juxta Spiram, pridie Kalendas Octobris, ut habet antiquum Chronicon Alberti Argentinenſis, ex epitaphio, ut ait, ipſius ſepulchro appoſito, necnon Onuphrius in Chronico Eccleſiaſtico, & nonnulli alii. In cujus locum anno ſequenti 1292 electus eſt Francofurti Adolphus Naſſoviæ Comes ipſo die Epiphaniæ ſexto Januarii.

XXXV. *Sollicitat auxilia pro Armenia.*

Sacra itaque illa expeditio nullum effectum ſortita eſt, imò potiùs Saraceni Armenios aggreſſi ſunt tanto impetu, ut Rex Armeniæ potentiſſimo exercitui, atque efferæ genti viribus impar, ſe reſiſtere non poſſe judicans, Legatos ad Nicolaum Pontificem, Reges Galliæ, & Angliæ miſerit, qui eis ſignificarent, quàm in miſerabili ſtatu res ſuæ, & Chriſtianorum, barbaræ Saracenorum feritati undique expoſitæ, ſe haberent. Quibus auditis Nicolaus Pontifex magna quæque in Eccleſiæ Romanæ, & Chriſtiani orbis incrementum moliri non deſiſtens, eoſdem Legatos ad prædictos Reges remiſit cum Epiſtola, quæ in Regiſtro Vaticano eſt ordine 85, data X Kalend. Februarii anno 4 Pontificatus, ſeu menſe Januario anni 1292, quâ hortatus eſt, ut Armeno opem ferrent. Injunxitque prætereà omnibus Prædicatoribus Crucis, ut tam Reges, & Principes, quàm alios quoſcumque ad id opus cierent, ſtatuto tempore mittendi copias in Terræ ſanctæ ſubſidium ſub feſtum Nativitatis B. Joannis Baptiſtæ anni milleſimi ducenteſimi nonageſimi tertii, quod ita legi in literis Cameral. anni 4 num. 10 aſſerit Wadingus ad eundem annum num. 1.

XXXVI. *Moritur.*

Sed hoc Nicolai Pontificis propoſitum mors deſtruxit, quæ illum ex hac vita eodem anno ſuſtulit pridie nonas Aprilis, ſeu die quarta ejuſdem menſis, ut legitur ex ejus epitaphio recentiori ejus mauſoleo inſculpto, quod deſumptum videtur ex Bernardo Guidonis, qui eum obiiſſe ait in Chronico Romanorum Pontificum, In Sancta Paraſceve, quæ anno 1292, incidebat

in

SAEC. XIII. NICOLAUS IV.

in diem quartum Aprilis. Plures tamen dies supervixisse suspicatur Wadingus, quippe undecimo Kalendas Maji datæ ab eo interveniuntur Epistolæ in ejus Regesto, nisi forte dicatur, inquit, calami, seu scriptoris vitium; quod non ita facile licet, ne cætera eadem facilitate revocentur in dubium. Sed valde pronum est scriptori pro undecimo Kalendas Martii, scribere undecimo Kalendas Maji, ideoque existimo Nicolaum revera obiise die quarta Aprilis, in die Parasceves, quæ à Continuatore Martini Poloni, sicut & à nonnullis aliis dicitur aliquando dies Paschæ; idem enim Continuator ait eum obiisse in die Paschæ. Certè vel ante Pascha, seu ante diem sextum Aprilis obiit; vel erravit Nangius in Chronico, qui cùm annum à die Paschatis inchoet, scribit tamen Nicolaum obiisse anno 1291, qui terminari debebat anno 1292 die quinta Aprilis, cùm Pascha incideret in diem sextum ejusdem mensis. Hæc postquam scripsi, inveni Jordanum toties laudatum apud Papebroch. in Conatu Chronico-Historico ita habere: *Nicolaus Papa obiit Romæ in Parasceve sancta, sepultusque fuit in Sancta Maria Majore terminante anno prædicto 1291*, ubi Jordanus annum producit usque ad Pascha.

XXXVII. *Vita ejus sanctimonia & locus sepulturæ.*

Utcumque se res habeat, Nicolaus magnum sui reliquit desiderium; illum enim hoc brevi, sed nobili elogio exornat Sanctus Antoninus part. 3 tit. 20 cap. 7 in principio, scilicet, quòd esset *reputatus rectus homo, & sanctæ conversationis*, cui gratus & dignitate plenus aspectus majestatem conciliabat, optima mens, & integritas vitæ singularis amorem. Præditum singulari religiosa demissione fuisse, & fastu vacuum, cùm ad honores invitus raptus est, tradit idem Sanctus his verbis: *Cardinalis effectus, humilitatis gloriam, quæ prius in eo relucebat, ita prudenter servavit, ut miro modo communiter, & humiliter ageret, & honorem nihilominus dignitatis maturitate honestissima retineret. Confessus est sæpe, multum tamen sobriè, sed certo, ut dicebat, sermone, quod prius vellet coquinam fratribus facere, quàm Cardinalatûs fastigio præeminere, seque aliter obstiturum fuisse gradui illi, nisi offensam ordinis timuisset.* Sepultus est ad caput Basilicæ Sanctæ Mariæ Majoris, versus cornu Evangelii, humili sepulchro in pavimento ex porphyreticis lapidibus ornato, hoc inciso epitaphio, ex quo evincitur eum eandem animi moderationem servasse in Pontificatu. Illud licet rude, & inconcinnum hic repræsentare non piget.

Hic tumulus tumulat humilem, qui fascibus auctum
Sic moriens statuit ossa manere sua.
Hunc Franciscus alit, Cardo ut sit, almaqua Petri
Sedes magnificat, gratia Dei beat.
Quartus Papa fuit Nicolaus, Viginis ædem
Hanc lapsam reficit, fitque vetusta nova.
Petrus Apostolus socium, Franciscus alumnum
Protegat, Omnipotens matre rogante beat.

Sed in penultimo versu ubi legitur, *Petrus Apostolus* Cardinalis Sirletus ita scriptum reliquit *Petrus Apostolicus*, sicut in primo, loco *auctum*, legit *auctus*. Corpus ejus anno 1573, dum chorus ejusdem Basilicæ reficeretur, repertum Felix Perretus à Monte-alto Cardinalis S. Hieronymi Illyricorum, qui postea fuit Papa sub Sixti V nomine, nobili honestavit mausoleo, cum inscriptione ejus virtutum teste, quam refert Wadingus, & ex eo Oldoinus in Notis ad Ciaconium.

XXXVIII. *Ejus doctrina & scripta.*

Nicolai IV doctrinam fuisse summam his verbis nos docet Paulus Langius in Chronico Citizensi: *Hic*, inquit, *Ordinis Minorum fuit, qui propter eminentem scientiam, & morum probitatem primò Generalis Ordinis Minister, exin Cardinalis, post creatus est Summus Pontifex*. Et revera priusquam ad summas dignitates eveheretur, scripsit, teste Wadingo in Scriptoribus ordinis Minorum, in multos sacræ Scripturæ libros postillas valde utiles; In quatuor libros sententiarum commentarios; Sermones de tempore; Sermones de Sanctis; Epistolam egregiam ad patres Capituli Generalis Patavini; Epistolas plures ad diversos. Quare non mirum si probos tantùm ac eruditos Viros loco cognatorum habuerit, ut in ejus recenti epitaphio à Sixto V edito legitur.

XXXIX. *Quædam alia ejus gesta.*

Præter ea, quæ summatim in hoc Breviario de ejus gestis recensuimus, multa alia & magna egregiè præstitit in Pontificatu. Provinciam Flaminiæ, quæ nunc Romandiola dicitur, in Ecclesiæ Romanæ ditionem iterum redegit; tumultus Urbicos, Principumque factiones sedavit. Multas discordias inter Christianos Principes auctoritate sua sustulit, eosque sacro fœdere devinxit: jura Ecclesiæ ab aliis occupata, armis etiam repetiit; fidei candorem multis in locis hæreticæ pravitatis Inquisitoribus plenè restitnit; tandemque, ut jam dictum est, anno Pontificatûs sui secundo Tertiam Regulam Fratrum & Sororum Tertii Ordinis à B. Francisco institutam, pro sæcularibus in propriis domibus viventibus, qui & de pœnitentiâ vocati sunt, approbavit.

S. COELESTINUS V *Pontif. CXCII.*

Anno Domini MCCXCIV.

I. *Dissidium inter Cardinales pro electione novi Pontificis.*

POst Nicolai IV obitum, qui, ut diximus, contigit die quarta Aprilis anni millesimi ducentesimi nonagesimi secundi, Sedes Romana vacavit usque ad mensem Julium anni millesimi ducentesimi nonagesimi quarti. Tradito enim sepulturæ Pontifice, Cardinales numero duodecim, Romani sex, Italici quatuor, Gallici duo adeò inter se discordes erant, ut eodem loco convenire non possent, *sed nec ante secundum annum, tertiique partem tertiam vacationis hujusmodi Antistitem summum crearent; sed nunc uno, nunc alio Urbis loco, vicibusque interceptis pro electionis ministerio conveniebant*, inquit Jacobus Cardinalis Diaconus S. Georgii ad Velum aureum in Præfatione ad Poëma de Sancto Cœlestino apud Bollandianos ad diem 19 Maji. Discordiæ præcipuam causam affert Joannes Villanius lib. 7 cap. 150. quia nempe alii, partem ducente Matthæo Rubeo de Ursinis Priore Diaconorum Cardinalium, gratum Carolo Siciliæ Regi Pontificem creari volebant; alii verò, alteram partem ducente Jacobo Columna, Diacono etiam Cardinali S. Mariæ in Via lata, iis adversabantur: duæ enim illæ illustrissimæ familiæ Romanæ non parva invicem invidia eo tempore laborabant. Confusionem auxêre ambitio Procerum Senatoriæ dignitatis adipiscendæ æmulorum, & morbi, qui supervenerunt eodem tempore: quidam namque Cardinales Anagniam, alii in urbem Reatinam, alii aliò fecesserunt, & tres tantùm Romæ remansêre, ut scribit laudatus Jacobus Cardinalis ibidem, qui addit, quòd cùm schismatis incessisset timor, *ne vel Romani tres* Cardinales *tunc in Urbe commorantes, loci, ut fatebantur, privilegio (ut qui altos non Romanos scriptis præsolicitaverant) neve alii etiam Romani tres, ceterique Patres Reate, longe numero plures, in electionem prorumperent;* tandem ex compromisso electum esse per arbitros urbem Perusinam pro loco electionis, ad quam *in festo Beati Lucæ Evangelistæ tunc fatis proximo, secundo scilicet vacationis anno, termino assignato convenerunt*, ideoque anno 1293.

II. *Carolus Siciliæ Rex exhortatur ad maturandam electionem.*

Sacro Cardinalium Senatu Perusii agente Carolus Siciliæ Rex è Gallia in Italiam rediens, unà cum Carolo Martello Hungariæ Rege majori natu filio, qui patri ex Apulia obviam procurrerat, Perusium divertit, ut Cardinales ad concordiam & electionem novi Pontificis adhortaretur. Qua pompa & apparatu Reges ab iis excepti fuerint, refert idem Jacobus Cardinalis lib. 1 cap. 2 de Cœlestini electione. Hortatum autem esse eos ad electionem maturandam ita insinuat.

Non longa dies, & tendere cursum.
Parthenopem decrevit Herus: sed primitùs omnem
*Alloquitur Cœtum Sparagi * sermone profatus*
Rex pater, & precibus rogitans spiramine sacro
Afflari, populoque Dei Pastore quietem
Imponi.

Carolum Regem Perusium adiisse, & Purpuratos Patres solicitasse, ut citò Pontificem crearent, refert etiam Jordanus MS. in bibliotheca Vaticana, ubi addit, Benedictum Cajetanum Cardinalem postea Papam sub Bonifacii VIII nomine, asperioribus verbis ab ipso exceptum. *Tunc etiam*, inquit: *Rex Carolus de Provincia veniens, per Perusium transit: ad eligendum Pontificem Cardinales inducit. Dura quoque verba cum domino Benedicto Gaitani habuit; nihil tamen profecit.* Blondus autem & Platina scribunt, Carolum ab eodem Benedicto Cajetano asperè redargutum, quòd instando acerbè nimium, ipsis Cardinalibus vim oppressionis afferre videretur, re infecta abscessisse.

III. *Petrus de Murrhone eligitur Pontifex sub Cœlestini V nomine.*

Tandem post diuturnam & perniciosam Cardinalium dissensionem, qua, annis duobus, mensibus tribus & die uno, Ecclesia mœrore afflicta & pastore orbata fuit, felli magis cives, quam Cardinales, illos adeò urserunt atque infestati sunt, sicut narrat Joannes Villanius lib. 8, cap. 5, ut demum nutu Divino, potius quam deliberata eorum voluntate, facta à Latino Cardinale Ostiensi sacri collegii Decano magnæ virtutis & integritatis Viro, mentione Petri, patria Iserniensis, patre Angelerio, matre Maria honestis & probis oriundi, Eremitæ seu Monachi de Murrhone cognominati à monte Murrhonis, quem ex solitudinis & pacatioris vitæ desiderio inhabitabat, duobus passuum millibus à Sulmone civitate distante, ex familiari commercio dicto Cardinali Latino probè noti, confestim reliqui electores quasi divinitùs inspirati, non sine lacrymis unanimiter, nemine discrepante, eum in suum Pontificem elegerunt die quinta mensis Julii.

* proprium nomen) *Regii fortassis Secretarii*, inquiunt Bollandiani

SÆC. XIII. S. COELESTINUS V.

III. *Anno* 1294, inquit Ptolomæus Lucenſis Hiſt. Eccleſ. lib. 24 cap. 29, *ad perſuaſionem Domini Latini Oſtienſis Epiſcopi, & poſt receſſum Regis* (Caroli) *vota ſua dirigunt Cardinales in quemdam Eremitam de Abrutio, cujus nomen frater Petrus de Murrone; ipſumque in ſummum Pontificem eligunt, qui vocatus eſt Cœleſtinus V.* Jacobus verò Cajetanus laudatus in præfatione ſui operis, ait: *Lapſis vacationis confeſtim annis duobus, quartaque tertii parte, menſis Julii principio infra Apoſtolorum octavam, nacta mirificè fratris Petri de Murrone Eremitæ viſionis cujuſdam occaſione, eodem Latino inter fratres patreſve cœtûs viſionis ipſius ex inopinato verbum movente, ſubito Dei nutu idem religioſa & mira ſanctitatis vir frater Petrus de Murrone Eremita Ordinis S. Benedicti, in cella in monte de Murrone ſupra Sulmonem ſita manens, in Summum, unanimi voto & conſenſu Patrum, eſt electus Pontificem.* Eadem habent Jordanus laudatus, Continuator Martini Poloni, Bernardus Guidonis & alii. Diem electionis, nempe quintum Julii, qui concurrebat cum die Junæ, exhibent tabulæ de hac confectæ, quæ extant apud VVadingum & apud Raynaldum,

IV. *Invitus acceptat Pontificatum.*

Electionis decretum ad ipſum miſerunt Cardinales *per Archiepiſcopum Lugdunenſem, Epiſcopos duos, duoſque Apoſtolicæ Sedis Notarios*, ut idem Jacobus Cardinalis ſcribit in præfatione ad Acta S. Cœleſtini part. 2 num. 11, rogantes, ut aſſenſum præberet, ac Peruſium ſe conferre dignaretur. Aſperrimum vitæ genus ducentem Petrum de Murrone adiére oratores, qui venerandum ſenem inculta veſte horridum, ſqualidum macie, tumentibus ex continuo lacrymarum profluvio palpebris, conſpicati, ſe ad illius genua demiſêre. Quibus ille attonitus viciſſim ad eorum genua procubuit. At illi expoſita adventûs cauſâ, & Cardinalium ſuffragiis è ſcripto prolatis, vix à colendæ ſolitudinis ſuſcepto conſilio, Petrum abducere, atque ejus conſtantiam in reſpuenda ſumma dignitate infringere potuerunt. Ftanciſcus Petrarcha lib. 2 de vita ſolitaria ſect. 3 cap. 18 ſcribit, illum fuga ſe ſubducere meditatum, ſed accurrentium populorum pietate ex ea retractum eſſe: *Statim*, inquit, *ab initio tentavit fugam, cum diſcipulo quodam ſuo Roberto Salentino tunc juvene; ſed inopinata & ſubita populi multitudine circumventus, cùm evadendi nulla ſpes eſſet, in diſcipulum verſus quaſivit; an ſe ad excelſa tractum & coactum ſequi vellet. Ille autem, qui à magiſtro didiceſſet mundum ſpernere, Chriſtum verò & quibus ad Chriſtum itur, virtutem, pacem, ſilentium, & ſolitudinem amare: Quæſo, ait, ut & labori & periculo meo pareas, neque potius cellæ inopis & tuti otii ſucceſſorem, quàm divitiis, ac ſolicitæ gloriæ participem velis: quod & factum eſt.* Procul dubio tamen electioni de ſe factæ acquieſcere recuſaſſet, niſi urſiſſent preces Caroli Siciliæ Regis, & Caroli Martelli ejus filii pariter Hungariæ Regis, qui eò accurrerant, & Cardinalis Latini, aliorumque, qui hoc unico remedio diuturnis & maximis Chriſtiani orbis incommodis ſubveniri poſſe proteſtabantur, & magnis ſacramentis ſuperventurorum malorum rationem, niſi acceptaret à Deo decretum & miſſum Pontificatum, eum coram ſupremo Judice redditurum, inſtanter inculcabant.

V. *Aquilam pergit, & à Cardinalibus convenitur.*

Victus his precibus & piis commonitionibus Petrus Pontificatum demum aſſumere acquievit. Aquilam itaque Aprutii urbem ſe contulit, ſcribens ad Cardinales Peruſii agentes, ſe ob æſtaris fervorem longius progredi non poſſe: *Attendendum*, inquit Ptolomæus Lucenſis laudatus cap. 30, *quòd ipſo creato ſimul cum decreto Cardinales eidem literas tranſmittunt, & ſuæ Sanctitati ſignificant, ut ad locum communem, ubi ſua facta erat electio, dignaretur venire. Ille verò ad inſtantiam Regis venire recuſabat: quin imò eiſdem mandavit, ut ad ipſum venirent.* Et infrà: *Sibi perſuaderi non potuit, ut veniret Peruſium, ſed in Aquila aliquo tempore pedem fixit. Tantus autem fuit ibidem concurſus ad ipſum de villis & caſtris, quòd ſtupor erat videre, quia magis veniebant ad ſuam obtinendam benedictionem, quàm pro præbendæ acquiſitione: unde oportebat eum ſæpius ad feneſtram accedere ad benedicendum populum, victus eorum clamoribus: quod & ego vidi, & præſens fui quando iſta fiebant. Interim autem Cardinales aliqui præcedunt ad Papam, aliqui ſubſequuntur verſus Aquilam: ultimus tandem ad veniendum fuit Dominus Benedictus Caytani, & dubitabatur quòd non veniret, quia Regem verbis offenderat in Peruſio. Venit igitur ultimò, & ſic ſcivit deducere ſua negotia, quòd factus eſt quaſi dominus Curiæ.*

VI. *Siciliæ, & Hungariæ Regibus, fræna tenentibus, Aquilam ingreditur.*

Cùm autem dimoveri non valeret Cœleſtinus à ſuſcepto olim vitæ genere, nequaquam induci potuit equo vehi, ſed humili aſello ſedens Aquilam perrexit, ut ornamenta Pontificalia ſuſciperet, à Carolis patre & filio Regibus Siciliæ & Hungariæ, aliiſque Magnatibus deductus, eamque urbem ingreſſus eſt, iiſdem Regibus aſini fræna tenentibus. Quam pompam ita deſcribit Cajetanus Cardinalis laudatus.

Intumidus vilem Murro conſcendit aſellum,
Regum fræna manu dextra lævaque regente
Pontificis.

Eoſdem Reges, & Cardinales, qui accurrerant, Cœleſtinum ab eo demiſſionis Chriſtianæ conſilio revocare fruſtrà co-

conaros esse, narrat Petrus Cardinalis de Alliaco in ejusdem Pontificis Vita lib. 2 cap. 11 his verbis: *Cùm audita ejus electionis fama Reges Siciliæ, & Hungariæ veloci cursu ad eum pervenissent, & relictâ cella ad Monasterium S. Spiritus cum eis descendisset, & peractis ibi aliquot diebus iter Romam disponeret, non magnum equorum apparatum, sed parvum asellum sibi adhiberi præcepit. Quod Reges admirantes, ac alii Cardinales viæ ejus comitantes vestigia, suadebant ne hanc Ecclesiæ Dei tuferret injuriam. Sed ab incœpto humilitatis proposito eum frustrà conantur abstrahere; nam usque ad Civitatem Aquilæ super asellum sedens, honorabili, ac innumerabili turba comitatus accessit. Hoc autem ab eo factum est, non quidem superba singularitate, quasi alios, qui aliter fecerant, reprobare voluerit, sed singulari humilitate, qua à sancta rusticitatis monasticæ consuetudine nec facilè, nec citò evelli potuit.* Explicat postea Petrus de Alliaco causas, quibus moventur Pontifices ad externam pompam patiendam.

VII. *Ejus humilitas insigni miraculo comprobata.* Tandemque addit Cœlestini demissionem insigni miraculo divinitus fuisse commendatam: *Quòd autem Christus*, inquit, *illam singularem servi sui humilitatem non sibi ac Ecclesiæ suæ imputaret ad injuriam, sed ad honorem, singulari voluit declarare miraculo. Nam cùm multi post eum insirmi portarentur, ut saltem possent ejus tangere fimbriam vestimenti (erat enim totius populi mira erga eum fidei devotio) homo quidam, filium suum ambobus claudum pedibus portans, cùm ad Virum Sanctum præ multitudine non valeret accedere, asello, de quo descenderat, puerum imposuit, qui sanitate recepta ab illa hora firmiter ambulavit.* Hujus miraculi meminit etiam VVestmonasteriensis in Historia ad annum 1294.

VIII. *Locus, tempus & pompa ejus consecrationis & coronationis.* Cùm Aquilam confluxissent Cardinales pro novi Pontificis consecratione, electus est ad hanc celebritatem dies vigesimus nonus Augusti, Decollationi S. Joannis Baptistæ sacer, qui cum Dominica concurrebat; ad eamque tantam hominum multitudinem accurrisse testis oculatus Ptolomæus Lucensis lib. 24 cap. 29 refert, ut ducenta hominum millia ascenderent, eum aspecturi, & veneraturi, ut hominem de Cœlo lapsum; & proinde ajebant meritò Cœlestinum appellatum. *In dicta Civitate Aquila*, inquit Petrus de Alliaco laudatus cap. 12, *vocato Cardinalium cœtu Pater sanctus in festo Decollationis S. Joannis Baptista coronam, aliaque Apostolica suscepit insignia: & quia in terris habitans jam cœlestis erat, & cum Apostolo verè dicere poterat*: Nostra conversatio in Cœlis est, *in sua coronatione, Deo, ut credimus, inspirante, Cœlestini nomen accepit.* Consecratus est ab Hugone Episcopo Ostiensi, & Veliternensi, coronatus autem à Matthæo Rubeo de Ursinis Priore Diaconorum Cardinalium; quæ duo disertè asserit Jacobus Cardinalis laudatus lib. 3 cap. 1.

Vestibus ornati byssis, auroque decoris
Insistunt operi Proceres, Præsulque novellus
Velletrensis Hugo liquidam fundebat olivam
In caput Electi, cui Pallia candida lanæ
Insuper Altari, grandis Levita Mathæus
Obtulit, & phrygium gemmis auroque coruscum,
Post celebrata Deo Missæ solemnia, Papæ
Imposuit capiti, populo spectante coronam.

Bollandiani hæc ultima verba mutaverunt, ut ipsimet asserunt, & legerunt, *populo spectante coronâ*. Facta sunt autem hæc solemnia in Eccl. S. Mariæ de Collemedio Aquilano Ord. S. Benedicti extra Civitatis muros siti, ut ipsemet Cœlestinus asserit in diplomate dato in favorem ejusdem Ecclesiæ apud Raynaldum num. 14. Ex ea rediit coronatus in urbem Aquilanam, idem enim Cardinalis Cajetanus subjungit:

Deforis et thalamus campo sublimis aperto
Structus erat juxta templum, quo turba sedentem
Cerneret hunc apicem, nimium copulatâ pedestris.
Hinc albo provectus equo processit in urbem,
Quam dixere Aquilam; servat processio ritum,
Ante Ducem teudens longis clamoribus actum,
Discubuitque suis cum fratribus ordine Præsul,
Ut docet antiquus Regni mos festa peragrans.

IX. *Consecratus ab Hugone Ostiensi Episcopo Latini successore.* Ex his constat Hugonem Seguin Cardinalem Presbyterum à Nicolao IV creatum, jam fuisse Episcopum Veliternensem, & consequenter Ostiensem, ad quam dignitatem evectus est à reliquis Patribus, seu Cardinalibus post mortem Latini Frangipanis, ut scribit Jacobus Cajetanus in Præfatione ad Acta S. Cœlestini part. 2 num 11, cùm Pontificem ut Ostiensis Episcopus consecraverit, postquam ipse ab Archiepiscopo Beneventano consecratus est Episcopus Ostiensis, ut disertè docet idem Cardinalis Cajetanus, qui relata Latini Ostiensis Episcopi morte ait, inventum esse modum *magnæ novitatis*, ut nempe Cœlestinus mandaret, Hugonem *sacrari à Patre Samnitum*, idest ab Archiepiscopo Beneventanorum, qui propriè erant Samnites, ut observavit Michael Antonius Baudrand in suo Lexico Geographico. Constat insuper allucinatum esse Bzovium cùm scripsit, Latinum Frangipanis, vel Malabrancam, Episcopum Ostiensem, mense tantùm Novembri anni 1294 obiisse, cùm Hugo ejus successor die vigesima nona Augusti ejusdem anni Cœlestinum V consecraverit. Obiisse itaque videtur Latinus die 4 Idus Augusti, ut legitur apud Ciaconium ex Leandro, ut puto,

puto, Alberto in margine citato; qui juxta Miræum in Bibliotheca Ecclesiastica anno 1517 Bononiæ publicavit libros sex de Vitis illustribus sui Ordinis, nempe Prædicatorum, ex quo Latinus assumptus fuerat. Quare Hugo *Præsul novellus* appellatur à Jacobo Cajetano mox laudato. Hic porrò Latinus Frangipanis inter alia scripsit prosam, quæ canitur in Missa defunctorum, *Dies iræ, dies illa*, si fides sit Auctori Bibliothecæ Ordinis Prædicatorum, & Guillelmo Eisengrenio, qui vivebat anno 1564.

X. *Cardinalium numerum auget.*

Cœlestinum V Papam auxisse numerum Cardinalium consentiunt omnes Historici; & Jacobus Cajetanus Cardinalis loco laudato lib. 3 cap. 2 testatur septem ex iis fuisse Gallos, quinque verò Italos, sed nullum Romanum:

Venerat ecce dies ignota ad culmina tollens,
Qua Cœlestinus Proceres augere Senatus
Flagitat, & votum complet: nam bis repetitos;
Sex creat, & Gallos septem, paucosque Latinos
Quinque tamen, binos Fratres sub lege morantes
Instituit propria, nullum quem subdita sedi
Immediata parit tellus, ex Ordine Patrum
Murro dedit.

Nonnulla eorum Cardinalium nomina recenset Ptolomæus Lucensis lib. 24 cap. 29. *Fecit autem post hæc ad petitionem Regis unam magnam ordinationem Cardinalium, inter quos tres fuerunt de Regno, videlicet dominus Landulphus de Neapoli, unus de Ordine suo, qui vocatus est dominus Thomas; tertius autem Archiepiscopus Beneventanus, qui ante fuerat Abbas Montis Cassini: fecit & Cancellarium Regis dominum Guillelmum de Pergamo, fecit & dominum Joannem Monachi, & Archiepiscopum Lugdunensem, ac Archiepiscopum Bituricensem, primus vocatus dominus Beraldus de Glocbo, & factus est Albanensis, secundus factus est Prænestinus.* Hanc Cardinalium creationem factam esse à Cœlestino Neapoli in quatuor Temporibus Septembris, scribunt plerique omnes post Ciaconium, quod neutiquam subsistere potest; nam Cœlestinus Aquilæ adhuc versabatur die trigesimo Septembris, quo emisit diploma in favorem Ecclesiæ S. Mariæ de Collemedio, in qua consecratus fuerat, quod extat apud Raynaldum num. 14. Imò multum verisimile est, Cœlestinum ante mensem Novembrem Neapolim non perrexisse; Marius siquidem Vipera in Chronologia Episcoporum Beneventanorum, refert apud Ciaconium in antiquo Suess. MS. Chronico hæc legi: *Eodem anno 1294 die 24 Octobris D. Papa Cœlestinus venit Theanum* (seu Teanum) *& stetit ibi per octo dies, & ibi existentibus sex Cardinalibus promovit ad Cardinalatum fratrem Joannem de Castrocœlis Beneventanum Archiepiscopum*, post mortem scilicet Petri Aquilani, qui erat de Ordine Papæ Cœlestini, ut scribit Jacobus Cardinalis lib. 3 cap. 2, ubi addit, Joannem illum Archiepiscopum Beneventanum dictum esse Cardinalem à Cœlestino *cœnam post*, idest, post comestionem, quod Cardinalium exulceravit animos. Fallitur itaque Oldoinus in Notis ad Ciaconium, inquiunt Bollandiani in Notis ad Acta S. Cœlestini, in hoc quòd Joanni de Castrocœlis suffectum velit in Archiepiscopatum Beneventanum, Petrum Aquilanum. Rectiùs verò Ughellus immediatè Joanni de Castrocœlis sufficit Joannem alterum ex familia Capuana, Conertensem antea in Hibernia Episcopum sexto Nonas Octobris anni 1295, uti ex Registro Bonifacii VIII habetur. Porrò promotio Joannis de Castrocœlis in Cardinalem facta post cœnam, exacerbavit Cardinales; adeoque contentio exarsit, ut Joannes dignitate cedere coactus sit, qua tamen postea ex antiquo ritu donatus est, ut ait idem Jacobus Cardinalis Cajetanus. Denique hic Joannes de Castrocœlis dictus est S. R. E. Vicecancellarius, ut mox videbimus. De Archiepiscopo Lugdunensi vide dicenda num. 17.

XI. *Gregorii X legem de includendis in conclavi Cardinalibus renovat.*

Post illam duodecim Cardinalium Creationem Cœlestinus Papa Neapolim proficisci statuit, eà enim relatâ ideùt Jacobus Cardinalis subdit:

Addidit errato diris processibus asper
Insuper hoc Murro, quòd cùm sibi Roma dedisset
Sceptra sui, dudumque viam succinctus ad Urbem
Tenderet eximiam, Petri Paulique dicatam
Sanguine, subductus Carolo cœtuque sequente
Parthenopen deflexit iter.

Neapolim sic ab Augusto dictam, cùm priùs Parthenope diceretur, notius est quam ut probatione indigeat. Sed antequam illud iter susciperet Cœlestinus, arctam illam Gregorii X decretalem de inclusione Cardinalium in conclavi, vacante Sede in Concilio Lugdunensi II datam, renovavit diplomate dato Aquilæ *X Kal. Octob.* quod extat apud Raynaldum in Addendis ad Tomum tertium. Cùm autem advertisset, vim hujus edicti eludi posse à Cardinalibus, qui Perusii existentes Carolum Siciliæ Regem sacramento adstrinxerant, ipsum Cardinales non detenturum, si Pontifex in regno Neapolitano obiret, vim illius sacramenti convulsit, & à Carolo Cardinales eo casu in conclave adigendos sanxit diplomate dato *apud S. Germanum XVI Kal. Novembris* apud eundem Raynaldum ibidem. Denique diplomate dato *Neapoli IV Idus De-*

Decembris Gregorii Constitutionem iterum confirmavit, ea adjecta lege, sive Pontificis obitu, sive voluntaria abdicatione, sive quavis alia ratione Sedes vacaret. De hujus legis innovatione à Cœlestino V facta ita canit immediatè post Jacobus Cajetanus:

Sed primitus arctam
Gregorii legem statuit, qua claustra subire
Cardineos apices jussit, pastore vacante
Ecclesiâ. Quando lex illa timenda recessit
Concilii suspensa prius, renovata per istum.
Quam licèt assiduo laudent vulgaria plausu,
Certa tamen verum docet experientia, grandes
Urgentesque metus, infandaque crimina, nondum
Antiquis congesta malis, incumbere sponsæ.
Heu dolor, heu lachrymæ! patimur sine murmure sævum,
Quod loquimur vulnus; vulnus, miserabile vulnus.

Verùm hæc scripsit Jacobus Cardinalis Cajetanus animo exulcerato propter illius decretalis renovationem. Sed non inclusis, ut mos postea tulit, in conclavi Cardinalibus, diuturna interpontificia magno Ecclesiasticæ rei detrimento consecuta, experimento compertum est. Ea tamen innovatio etiam irrita fuisset, si eam Bonifacius VIII, Cœlestini V successor non confirmasset.

XII. *Confirmat pacis conditiones inter Carolum Siciliæ Regem & Jacobum Aragonium.*

Licèt Cœlestinus paucis mensibus Ecclesiam rexerit, plura tamen gessit, quæ ejus sanctitatem, ac divinam qua excellebat sapientiam redolent. Et primò quidem cùm animadverteret turbidos Siciliæ motus maximam cladem religioni invexisse, secumque Syriæ traxisse exitium, primas curas convertit ad restituendas pristino statui res Siculas. Eam in rem, agitatam à Carolo II Siciliæ Rege, & Gallis fœderaris cum Jacobo Aragonio de pace actionem firmavit, suisque distinctas capitibus singulas pactiones sanxit diplomate, quod sicuti & quædam alia mox memoranda è tabulario MS. Vaticano descripsit Raynaldus in Addendis ad Tomum 3. Ex eo constat Cœlestinum decrevisse, non aliter Jacobo Aragoniæ & Valenriæ regnorum ac Barcinonensis comitatûs jura restitutum iri, quam si bellicos tamdiu labores subiret, donec Siciliæ insula in Caroli II potestatem redacta esset: ex qua re tristia bella, quæ Ecclesiam diutissimè concusserunt, in suo fomite præfocata fuissent. Diploma illud *datum est Aquilæ per manus Joannis Archiepiscopi Beneventani S. R. E. Vicecancellarii Kalend. Octobris, Indictione VII, anno domini* 1294, *Pontificatûs domini Cœlestini Papæ V anno I.* Est is Joannes de Castrocœlis ab eodem Cœlestino dictus Cardinalis, & S. R. E. Vicecancellarius, de quo mox egimus.

XIII. *Decimas Galliæ, & Angliæ Siciliæ Regi concedit.*

Cæterum Cœlestinus meditans fidelium arma in Saracænos convertere, & religionem in Syria instaurare, prius debellandam esse Siciliam prævidebat; ideoque ut Siculos ad officium reduceret, subsidiarias Galliæ & Angliæ decimas in bellicos sumptus Carolo Siciliæ Regi attribuit diplomate dato *Apuliæ VI Nonas Octobris, Pontificatus anno primo*, quo conceptum animo ex Terræ Sanctæ servitute dolorem candidè expressit: *Censentes consentaneum rationi*, inquit, *ut pro ipsa insula & Terra Sancta per consequens eripienda de faucibus odientium Dominum, ac potestate & violentia detentorum Christi patrimonium ad ipsius insulæ subsidia requiramus.* Deinde decimam omnium Ecclesiasticorum redditaum in toto regno Franciæ per quadriennium, & in regno Angliæ per unum annum, dicto Regi Siciliæ in subsidium recuperationis præfatæ insulæ, ac pro defensione alterius partis ejusdem Regni Siciliæ, peculiaris Patrimonii Romanæ Ecclesiæ, quæ continuis & violentis incursibus vexatur ab hostibus, auctoritate Apostolica concedit.

XIV. *Jacobum Aragonium monet, ut conventa cum Siciliæ Rege impleat.*

Nihilominùs Sanctissimus Pontifex, ut convenra inter Carolum Regem, & Jacobum Aragonium ad exitum perduceret, Episcopum Valentinum & Bonifacium de Calamandriano generalem præceptorem Hospitalis S. Joannis Jerosolymirani in parribus cismarinis, mediatores tractatus ejusdem ad Jacobum Aragonium destinavit, eumque literis datis Sulmonæ *VIII Idus Octobris* monuit, atque hortatus est, quatenus ad consummationem prosperam tractatûs illius, solerter insisteret; adjiciens se illum tractatum acceptabilem ac gratum habere, præcipuè contemplatione Terræ Sanctæ, cui per regnum Siciliæ opportuna suffragia poterant provenire. Hæc sincerè agebantur a Cœlestino, quæ postquam à Pontificatu abiit, variis intricata anfractibus & confusa fuerunt. Quia verò idem Jacobus Aragonius vetitas canonicis legibus nuptias cum filia Sancii Regis Castellæ contraxerat, Cœlestinus eum ad eas dissolvendas, intentaro divini Numinis terrore ursit aliis literis postridie ad ipsum datis *VII Idus Octobris*, quas omnes refert Raynaldus laudatus.

XV. *Pio Minorita concedit, ut S. Ludovico Minores Ordines conferat.*

Carolum Siciliæ Regem in Aragonia captivum anno 1287 pro libertate recuperanda tres filios Aragonio dedisse obsides diximus in Pontificatu Nicolai IV. Horum filiorum unus erat Ludovicus, qui Barcinone ubi detinebatur adhuc tempore Cœlestini V sanctitatis suæ radios fundebat; qui cùm desideraret in Clericali habitu Domino famulari, petiit ab eodem Pontifice, ut frater Franciscus de Apta Ordinis Fratrum

Mi-

Minorum sibi primam tonsuram, & omnes Minores Ordines conferret, quod & obtinuit literis à Cœlestino datis, quæ quidem non exrant, sed quarum mentio est in aliis ejusdem Pontificis, quibus eidem Sancto Ludovico Archiepiscopatum Lugdunensem concredit, quarum hoc est initium: *Dilecto filio Ludovico nato charissimi in Christo filii nostri Caroli Siciliæ Regis illustris. Cùm desideres in Clericali habitu Domino famulari, nuper ad tuæ supplicationis instantiam dilecto filio de Apta Ordinis fratrum Minorum, quòd tibi, qui apud hostes Ecclesiæ detineris ut obses, primam tonsuram & omnes Minores Ordines conferre valeat, per alias literas nostras concessimus facultatem*. Epistola Data est *Sulmonæ VII Idus Octobris Pontificatûs* Cœlestini *anno I*. Quis fuer t ille Franciscus de Apta Ordinis Minorum, cui tam singulare privilegium concessum est, non legitur apud Wadingum, qui id scire non potuit, istæ enim literæ in lucem prodierunt anno tantùm 16,2 operâ Odorici Raynaldi. Pronum est autem existimare, illum Franciscum de Apta, urbe Episcopali hujus Provinciæ Phocensis, esse Franciscum Brun, sive Bruni, socium & familiarem ejusdem Sancti Ludovici, qui rest nominatur in Testamento ejusdem Sancti apud Brinoniam anno 1297 die 19 Augusti condito, & quo eidem Francisco Brun S. Ludovicus partem suorum librorum legat his verbis: *Omnes autem libros meos lego fratribus Petro Scarrerii & Francisco Bruni sociis & familiaribus meis, inter ipsos æqualiter dividendos, propter plura gratia servitia, quæ ab ipsis longo tempore recolo suscepisse*. Nullus enim alius Franciscus Minorita hoc tempore reperitur, qui Sancto Ludovico Minores Ordines conferre potuerit, præter istum Franciscum Brun, vel Bruni, qui ideo Aptensis fuit.

XVI. *Hic Minorita erat Confessarius S. Ludovici.*

His scriptis percurri Epitomen Annalium Wadingi à Francisco Haroldo ejusdem Instituti Romæ anno 1662 curatum, qui ad annum 1295 num. 1 de suo addit (nihil enim tale habet Wadingus) Sancto Ludovico hoc tempore *Confessarium fuisse Fr. Franciscum de Apeâ, Caroli genitoris sacellanum docere Regia firmia Neapolitana*. Quare non dubitavit quin iste Franciscus de Apta fuerit Confessarius ejusdem Sancti, & quin Haroldus malè legerit, *de Apea*, cum legere debuisset *de Apta*, ut in literis Cœlestini V laudatis habetur; nulla enim civitas, nullum oppidum reperitur *Apeæ* nomine indigitatum. His tamen opponi potest, Franciscum illum fuisse *de Apta* dictum, non quòd Aptensis fuerit, sed quòd ejus cognomen fuerit *de Apta*: quæ conjectura fulciri potest ex testamento S. Elzearii de Sabrano, non multò post, anno nempe 1317 Toloni condito die 18 mensis Julii; in eo enim legitur: *Item legamus domino Francisco de Apta militi nostro de Cucurono* &c. ubi Franciscus à cognomine familiæ dicitur *de Apta*, ut ex se patet. Certè omnes ferè Minoritæ hoc tempore, non à loco, in quo nati erant, vel in quo morabantur, sed à cognominibus designabantur, ut legere est in laudatis SS. Ludovici & Elzearii Testamentis, in quorum priori nominantur Franciscus Brun, vel Bruni, Petrus Scarrerii & Raymundus Gaufridy; in posteriori verò Sanctus Elzearius legat *Fratri Raymundo Vitalis de Ordine Fratrum Minorum, & Fratri Philippo Antiquiri ejusdem Ordinis, decem libras reforciatorum*. Quare hæc ultima conjectura priori videtur præferenda. Hæc paulò fusiùs contra morem sunt discussa ad illustrationem Annalium Ordinis nostri. Ceterùm facultatis Minores Ordines ministrandi, alicui simplici Sacerdoti, non Abbati, ab aliquo Romano Pontifice concessæ, aliud exemplum non inveni.

XVII. *Cœlestinus S. Ludovico Archiepiscopatus Lugdunensis administrationem tribuit.*

Sed, ut ad Cœlestinum Papam redeam, hic Pontifex iisdem literis confirmat Sancto Ludovico administrationem Ecclesiæ Lugdunensis, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, quem jam antea ejusdem Ecclesiæ Gubernaculis admovorat; ait enim in laudatis literis: *Expropter licèt ob locorum distantiam, qua separaris à nobis, brevitatem temporis, quo prædicta concessimus, adhuc nequiveris Ordines prædictos assumere; tamen quia in esse videntur quodammodo quæ fieri sperantur in brevi, tuum honestum & salubre propositum gratiosiis prosequentes, procurationem Lugdunensis Ecclesiæ vacantis tunc per promotionem venerabilis fratris nostri Remundi Episcopi Albanensis, nuper ad apicem Cardinalatûs assumpti, olim ipsius Ecclesiæ Archiepiscopi [quamquam tonsuram & Ordines ipsos nondum receperis] ac administrationem ipsius in spiritualibus, & in temporalibus tibi fiducialiter duximus commendandam, & recipere & habere valeas juxta formam aliarum literarum tibi proinde concessarum, auctoritate præsentium de certa scientia & speciali gratia indulgemus.*

XVIII. *Causæ exponit quibus ad id motus est.*

Literæ, quas Cœlestinus jam antea se daras dicit, sunt illæ quas dederat *in monasterio S. Spiritûs prope Sulmonam Nonis Octobris*, quarum partem recitat ibidem Raynaldus, & quibus Cœlestinus exponit gravissimas causas, quibus motus est, ad eundem Sanctum Ecclesiæ Lugdunensi præficiendum, non modò ex illius virtutibus, verùm ex ipsius etiam Ecclesiæ angustiis peritas, cùm à vicinis magnatibus opprimeretur iniquè, & tanti Principis clientela in pristinum splendorem asserenda putaretur: *Attendentes*, inquit, *claritatem excellentis Generis, eminentiam luminosæ scientiæ*,

tiæ, venustatem morum, & multiplicia dona virtutum, quibus clarere dignosceris: depressum quoque ac laceratum statum majoris Ecclesiæ Lugdunensis, quæ per vicinorum potentum injurias & pressuras gravem diminutionem suorum jurium & facultatum amaris fletibus ingemiscit; quodque pro tui, tuorumque favoris auxilium Ecclesia ipsa, concedente Domino, reparabit prætacta diminutionis incommoda, & votiva recipiet restitutionis augmenta, &c. Hanc Cœlestini nominationem à Bonifacio VIII fuisse rescissam scribit Raynaldus ibidem; ubi etiam addit, S. Ludovicum postea Subdiaconum & Sacellanum ejusdem Bonifacii singulari demissione egisse, constare ex Epistola Bonifacii 107 in eodem MS. Vaticano. Ex his porrò omnibus constat, deceptum esse VVadingum cum scripsit ad annum 1295 num. 5, Sanctum Ludovicum Minoribus Ordinibus eo anno initiatum præsente Jacobo Aragonio, & Carolo Rege genitore, qui tamen anno 1295 Romæ erat, ut infra videbitur. Constat secundò, vel hallucinatos esse etiam Ptolomæum Lucensem, & post eum Ciaconium, scribentes, Archiepiscopum illum Lugdunensem, qui à Cœlestino V dictus est Episcopus Cardinalis Albanensis, fuisse Berardum de Gout, vel de Glocho, cùm Cœlestinus illum disertè vocet *Remundum* Episcopum Albanensem, *nuper ad apicem Cardinalatûs* assumptum, per cujus promotionem vacabat Ecclesia Lugdunensis: vel potius, hunc Cardinalem binominem fuisse, dictumque Remundum Berardum de Gout. Certè plures extant bullæ Bonifacii VIII anno 1297 datæ, in quibus vocatur Berardus Albanensis Episcopus.

XIX. *Cœlestinorum Ordinem, cujus erat fundator, confirmat.*

Cœlestinus, quem ab ineunte ætate vitam ecemiticam, asperamque in monte Murronis sectatum esse diximus, in eremo Magellana, in Apulia Ecclesiam Sancti Spiritus & monasterium construxerat sub Regula Sancti Benedicti, ibique Congregationi suæ initium dedit. Cum verò intellexisset Gregorium decimum in Concilio Lugdunensi plures Ordines recèns institutos reprobasse, Lugdunum pedes abiens, confirmationem suæ Congregationis, cognita auctoris probitate & sanctitate, facili negotio obtinuit, eamque multis aliis monasteriis, aut reparatis, aut recèns extructis dilatavit sub nomine congregationis Sancti Damiani, quæ tamen post hæc *Cœlestinorum* dicta est ab ejus Pontificali nomine. Hanc Congregationem Cœlestinus ipse Pontifex confirmavit, multisque & maximis auxit prærogativis, ut tutius rebus divinis sui vacarent, cujus diploma typis cusum est in Bullario in Cœlestino V. Postea Bonifacio VIII mortuo, Benedictus XI ejus successor eandem Congregationem sub Sedis Apostolicæ protectione suscepit, cum nonnullarum gratiarum elargitione, ut constat ex ejus diplomate, quod extat etiam Bullarii Tomo 3 in Appendice.

XX. *Judicatur minus aptus regendo Pontificatui.*

Sed intereà exasperatis Cardinalium animis, tum propter promotionem Archiepiscopi Beneventani, tum propter renovationem Constitutionis Gregorii decimi, tum quòd Cœlestinus eandem servaret vitæ normam, austeritatemque, in qua tot ante annos fuerat maceratus, paucis extrinsecus dignitati concessis; rebusque gerendis parum exercitatus, ex nimia in omnes facilitate, bona Ecclesiæ inconsultè effundere videretur, etiamque diversis eadem concederet, ac proinde Ecclesiæ universali regendæ minus idoneus existimaretur: his de causis, & quod etiam ipsos Cardinales resecatis superfluis ad strictioris observantiæ formam reducere cuperet; de abrogatione ejus primùm secreta, deinde publica cœperunt haberi colloquia, incentore potissimum, ut volunt, Benedicto Cardinale Cajetano, viro sagacissimo, qui pro auctoritate, quam apud Cœlestinum, dexteritate ingenii obtinuerat, ut scribunt Blondus, Platina, & alii, spe adipiscendæ dignitatis, specieque detrimenti, quod ex cunctatione Ecclesia Dei captura foret, eundem satis propria sponte ad sarcinam deponendam pronum, rem quàm maximè accelerare compulit: *Dominus Benedictus cum aliquibus Cardinalibus Cœlestino persuadet, ut officio cedat, quia propter suam simplicitatem, licèt Sanctus vir & vitæ magni foret exempli, sæpius adversit confundebantur Ecclesiæ, in gratiis faciendis, & circa regimen orbis*, inquit Ptolomæus Lucensis Hist. Ecclesiast. lib. 24, cap. 33. Quòd autem sunt, qui scribant, eundem etiam Benedictum Cardinalem, vel per seipsum, vel per alios immissos subornatores noctu clanculum dimissa per arundinem quasi cœlitùs voce Cœlestinum monuisse, ut si salvus fieri vellet, Pontificatu abiret; meritò id rejicitur à Spondano, cùm apud nullum Antiquiorum inveniatur; quare putat id provenisse ex famosis libellis in ipsum Benedictum postea Pontificem per orbem sparsis a Cardinalibus Columnensibus ab ipso depositis. Neque enim addit, his vafrامentis opus habuit Cœlestinus Vir Sanctus ad onus deponendum., quod invitissimè ferebat: nec etiam credendus est adeò rudis fuisse in discernendis spiritibus, ut his se deludi passus esset, qui cum Angelis Dei frequenter conversabatur & spiritu prophetico donatus erat.

XXI. *Abdicat constitutione eade de re edita.*

Sic igitur Cœlestino persuaso, idem, obnitente nequicquam Carolo Siciliæ Rege, ut scribit Ptolomæus Lucensis, qui præsens aderat, Hist. Eccles. lib. 24 cap. 31, ac populum inducente, ut etiam celebratis

tis proceſſionibus & ſupplicationibus, nullum ſe alium Pontificem velle conclamaret; facta conſtitutione, quæ extat *cap. Quoniam de renunc. in 6*, licere Pontifici abdicare ſe dignitate, pridie Idus, ut habet Petrus de Alliaco, vel potius ipſis Idibus Decembris, ut Jacobus Cardinalis Cajetanus, & Bonifacius VIII ejus ſucceſſor in literis encyclicis de ſua electione datis, ſcribunt, ibidem Neapoli in publico Cardinalium conſeſſu, abdicationem ſuam his verbis ex ſcripto expreſſit: *Ego Cæleſtinus Papa quintus, motus ex legitimis cauſis, ideſt cauſa humilitatis & melioris vitæ & conſcientiæ illæſæ, debilitate corporis, defectu ſcientiæ & malignitate plebis, & infirmitate perſonæ, & ut præteritæ conſolationis vitæ poſſim reparare quietem, ſponte ac liberè cedo Papatui, & expreſsè renuncio loco & dignitati, oneri & honori; dans plenam & liberam facultatem ex nunc ſacro cœtui Cardinalium, eligendi & providendi duntaxat canonicè Univerſali Eccleſiæ de Paſtore.* Statimque depoſitis ornamentis Pontificiis ad Cardinalium pedes conſedit. Exiſtimatum eſt autem Benedict. Cajetanum Cardinalem, qui, ut ex Ptolomæo Lucenſi narravimus, dignitatis Pontificiæ deponendę præcipuus ſuaſor extiterat, hujus ſcripti fuiſſe auctorem.

XXII. *Laudatur hoc ejus facinus.*

Inſuetum facinus, quo, ut ait Jordanus MS. in Bibliotheca Vaticana, Cœleſtinus *præbuit humilitatis exemplum ſtupendum cunctis, imitabile paucis*, quodque revera nemo hactenus imitatus, nec forſan imitaturus eſt, non defuerunt qui damnarent; abdicationem illam in degeneris & abjecti animi vitium conferentes, licèt alii in tranquillitatis ſtudium, alii in humilitatis Chriſtianæ amorem retulerint; Bernardus verò Guidonis in Chronico Romanorum Pontificum, eam majori admiratione dignam, quàm ejus electionem fuiſſe affirmat. Ne autem quis malè ipſum Pontificatu abiiſſe arbitraretur, non minus poſtea miraculis effulſit Cœleſtinus quàm antea; Petrus enim de Alliaco in ejus Vita apud Papebrochium ad diem 19 Maji lib. 2 in fine cap. 2, narrata ejus abdicatione, ſcribit: O' *humilitas ſingularis! rara utique, ſed ideo meritò pretioſa non ſolùm in cœlo ſublimibus pretiis exaltata, ſed etiam in terris ſingularibus extollenda præconiis. Unde ut inter executionem hujus facti & ipſius laudem & admirationem, nulli dubio mentis judicio fluitarentur, miraculum, quod prima die poſt ejus renunciationem Dominus per eum facere dignatus eſt, certum indicium fuit. Nam cùm poſt ejus Miſſam quidam claudus membris contractis ſe ſe ad pedes ipſius proſterneret, accepta ab eo benedictione, ſanus erectus eſt: quod profectò non fieret, ſi quod ab eo geſtum erat, tanquam indignum Dominus reprobaret. Erubeſcant itaque qui hunc humilitati ſuperbè detrahentes, temerariè dicere auſi ſunt, hoc non ex virtute, ſed ex vilitate animi proceſſiſſe.* Eandem abdicationem commendarunt Franciſcus Petrarcha lib. 2 de Vita Solitaria ſect. 3 cap. 18. Ptolomæus Lucenſis laudatus cap. 35. Sanctus Antoninus & alii, & ante eos Clemens V eam, ut heroicæ virtutis exemplum, commendavit in bulla ejus canonizationis.

XXIII. *Cœleſtinus hilaris ad eremũ redit.*

Poſt Cœleſtini abdicationem, die undecimo, in vigilia ſcilicet Natalis Dominici, Benedictus Cardinalis Cajetanus Summus Pontifex renunciatus eſt ſub Bonifacii VIII nomine, qui cùm Virum ſanctum tradere cuſtodiæ meditaretur, ille fugâ ſolitudinem repetiit. Id nos docet idem Jacobus Cardinalis libro primo de canonizatione S. Cœleſtini, ubi ſcribit, Bonifacium tentaſſe Cœleſtinum Romam ducere:

At ſummum ſortitus erat Bonifacius inde
Culmen Apoſtolicum, celebri provectus honore
Aſſenſuque Patrum, ſacram & ſacrandus ad Urbem
Accelerabat iter; monitis hunc ducere tentans,
Quem purum ſanctumque putat. Sed callida purum
Ne capiat fraus docta timens, ſucceſſibus ardens
Efficitur: nam mane volens diſcedere Præſul
Parthenope, petiiſſe fugam præcedere juſſam
Comperit.

In Præfatione verò ad Poema de Actis S. Cœleſtini part. 2 cap. 13 apud Bollandianos ait de Bonifacio: *Qui humanè cedentem tractans, eum ſecum ad Romanas, vel Campaniæ partes ducere tentabat; cavens ne ſibi Eccleſiæve, aliquorum calliditate, periculoſum aliquid Viro ſimplici ſuaderetur: ſed tamen ſua in tempus fruſtratur opinione. Nam die feſti Circumciſionis* (ſeu die prima Januarii anni 1295) *ejuſque craſtino, Neapoli Romam aggreſſurus iter, præmiſſum, ſuas celantem vias, Marronem, ejus inſciis cuſtodibus divertiſſe comperit. His Bonifacius cautè anxius, nec cœptum iter proſequi, nec latitantem, ac ſi ejus rei nil advertiſſet (inveſtigare) deſtitit.* Petrus de Alliaco in Cœleſtini vita lib. 2 cap. 3 apud eoſdem Bollandianos refert etiam, ſanctum Virum, *illo honore maximo, velut onere mortifero, depulſo, ad ſuave jugum Chriſti, in priſtina ſolitudine ferendum* lætum *redire* ſategiſſe. *Sed quàm indignum his*, ſubdit, *tàm dignis meritis, ac moribus ſuis procellam exceperit, audiamus.* Ait poſtea Cœleſtinum à Bonifacio, *quem ſibi ſucceſſurum prædixerat*, licentiam redeundi ad cellam ſuam humiliter pedibus ſuis proſtratum poſtulaſſe, ſed Bonifacium *terribilibus ei verbis* negaſſe; *timebat enim*, inquit, *ne fortè Vir ſanctus à devoto ſibi populo tanquam Summus Ponti-*

fex coleretur, maximè quia tu dubitum vertebatur, utrum ipse Papatui resignare potuerit. Ipse nihilominus *Vir simplex ac rectus à Neapoli clandestinè fugiendo* abscesit, ut propositum, quod ante renunciationem disposuerat, impleret, Deo pacificè solitarièque deserviendo, *& ne vel ipse, vel alius hanc fugam inobedientiæ, aut alterius culpæ ream esse crederet*, Deum per eum miraculum facere dignatum esse; nam cùm in via mulier quædam filiam suam ambabus manibus paralyticam ei præsentasset, ille *compatiens sanctæ Crucis signum fecit, & ex illa hora subitò sanata, perfectum manuum suarum usum recepit.* Post hæc verò ad cellam suam tandem pervenit.

XXIV. *Ad Bonifacium VIII ducitur, & in arce Fumonis recluditur.* Bonifacius audiens Virum Dei absque sua licentia discessisse, timuit eum non ad cellam suam, sed ad alium migrasse locum, ad Papatum, cui renunciaverat, resumendum, ideoque misit, qui rogarent, ut citò ad Papam rediret, ne ejus indignationem incurreret; ipse verò supplex oravit, ut Summus Pontifex eum in solitudine pacificè vivere permitteret, pollicitus se nulli hominum, nisi solis suis fratribus locuturum. Sed cùm nuncius, qui discesserat, Apostolicas literas accepisset, quibus jubebatur, ut Virum sanctum absque mora etiam involuntarium reduceret, abscondit se, & fugit ad partes Apuliæ in obscuram silvam, ubi quidam servi Dei habitare dicebantur. Sed cùm ab omnibus, etiam ab iis, qui nunquam eum viderant, agnosceretur; & tempore Quadragesimæ ad eum locum supervenissent, qui eum captivum ducere volebant, inde abire compulsus est, & mare transire disposuit. Postquam per quindecim milliaria navigasset, ad terram iterum impellitur, & juxta civitatem, cui nomen Vestia, vulgò *Viesti*, vel *Vieste*, in extimo cornu Japigiæ, quæ hodie Capitanata dicitur, Anagnia circiter 160 passuum millibus distantem applicuit, ubi Præfectus Urbis eum captivum detinuit, & Papæ intimavit. Rex Siciliæ tunc Romæ degens, mandatum accepit à Papa, ut de regno suo eum ad se venire, & securè ac celeriter duci facèret. Cùm Romam duceretur, multi ei suadebant, ut se Papam faceret nominari, dicentes eum de jure non potuisse renunciare Papatui. Ipse verò, licèt super hoc sæpius interpellatus, firmus in proposito perstitit, asserens id, quod justè fecerat, etiamsi non fecisset, voluntariè se esse facturum. Refert postea Petrus de Alliaco Cœlestinum Anagniam ductum, in quadam domo propè cameram Papæ arctissimè reclusum esse, indeque missum ad castrum Fumonis, in quo diu noctuque ita tenebatur arctatus, ut nulli hominum ad eum patere posset accessus. *Erat enim*, inquit, *tanta ipsius turris arctatio, ut Vir Sanctus ubi habebat pedes dum missam celebraret, ibi caput reclinaret, dum dormiendo quiesceret.*

XXV. *Ibidem sanctè moritur.* Sed hæc & alia, quæ Petrus de Alliaco in Bonifacium scribit, quemquam commovere non debent; quamvis enim fieri potuerit, permittente ad id virtutis exercitium Deo, ut durius hic sanctus tractatus fuerit; id certè factum esse præter Pontificis Bonifacii mentem, eruitur ex præfatione Jacobi Cardinalis in Poëma de Sancto Cœlestino, in qua part. 2 cap. 14 ita scribit: *Eundem quondam Cœlestinum, ad Græciæ remotas tendentem plagas, ut litoribus Vestiæ civitatis maris Adriatici inventum fortè comperit (quatenus orbis sui, Ecclesiæque discrimina vitaret) solemnioribus à se Siciliæque Carolo secundo Rege transmissis (nunciis) consentientem, Anagniam meare facit: blandè suscepit, laudemque exhibuit acquiescentis Præsulis montis castro Fumonis Campaniæ Provinciæ morari. Ubi assuetam sicut prius vitam agens Eremiticam, nolens laxioribus, quibus poterat uti, anno millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, decimo quarto Kalendas Junii Catholicè, sanctè religiosèque defunctus, terram cœlo, calamitatem felicitate, mortem vita communivit; Ferentini, loco sui Ordinis Fratrum, reverenter sepultus.* Eundem morti ejus diem assignat Petrus de Alliaco dicens eum diem fuisse diem sabbati. Ex quibus diluuntur quæ durius contra Bonifacium scripsit idem Petrus de Alliaco. Porrò castrum Fumonis, vulgò *Fumone*, situm erat in Latio prope Alatrium, Anagnia distans non plus quàm decem passuum millibus; sed valde decepti sunt, qui scripsêre Bonifacium castrum illud, seu arcem extrui fecisse, cùm superius ostenderimus Gregorium Antipapam, dictum antea Mauricium Burdinum, ab Honorio II in eandem Fumonis arcem deductum, ibidem mortuum esse.

XXVI. *Crux tempore mortis ejus in aere visa.* Tempore mortis Sancti Crucem super cellam, in qua ægrotabat, apparuisse testatur Petrus Alliacensis laudatus num. 18. *Milites, qui eum custodiebant in carcere*, inquit, *tam Papæ, quàm aliis pluribus retulerunt, quòd à feria sexta, usque ad horam mortis ejus* (quæ accidit *ipso die sabbati hora vespertina*, ut dixerat idem Auctor num. 17) *viderunt ante januam cameræ suæ Crucem coloris aurei, non affixam alicubi, sed mirabiliter pendentem in aere. Quo miraculoso Crucis signo patenter ostensum est, crucem pœnitentiæ, quam ille per carnis mortificationem jugiter portaverat, Domino placuisse.* idem asserit Jacobus Cajetanus Cardinalis in poëmate de canonizatione ejusdem Sancti lib. 1 juxta correctiones Bollandianorum.

Cujus in abscessu rutilans in lumine parva
Crux micat in tignis. Visa est vertigine versa
Par-

Parva tamen, quia parvus erat, nam mente subextans,
Ut magis emicat; jussisque in singula subdi,
Huncque Cruci fixum mundo, mundumque vicissim
Hunc doceat, memoremque crucis, memoremque laborum.

Bonifacium Papam audita ejus morte Missam pro eo celebrasse, notavit idem Cardinalis Cajetanus:

Et celebrem sublimis Apex Bonifacius Heros
Missam doctus ait Romæ. Reverentia quid-nι?
Promeruit patris: quondam diademate fulsit
Papali: mirusque fuit virtutibus Orbi.

Idem scribit Petrus Alliacensis laudatus num. 17. *Bonifacius*, inquit, *exequias ejus in Ecclesia S. Petri de Urbe cum Cardinalibus solemniter celebravit. Misitque unum Cardinalem & Camerarium suum, qui cum omnibus Episcopis & plurimis Religiosis de provincia Campaniæ corpus ejus ad Ecclesiam S. Antonii de Ferentino, quam ipse noviter construxerat, honorificè transtulerunt, ubi juxta majus Altare cum debita veneratione sepultum est.*

XXVII. *Cœlestinus post mortem miraculis coruscat.* Conspectam Cœlestini animam sublimem in cœlum efferri à Roberto Salentino Viri Sancti Discipulo, qui ab eo dum ad Pontificatum vocabatur, oblatos Ecclesiasticos honores respuerat, disertis verbis refert Franciscus Petrarcha lib. 2 de Vita Solitaria sect. 3 cap. 18. *Animamè carcere gemino ad sydereas scandentem sedes conspexisse dicitur* (Robertus) *ignarus rerum & miraculo stupens, atque interrogans, an se tum etiam sequi, an quid aliud agere juberet? Quem ille, ut in solitudine perstaret, admonuit, & sic cœlum petens, inter verba disparuit. Discipulus autem ille consilii memor, usque ad tempora nostra perveniens, & dierum plenus, ante hos paucos annos post magistrum abiit, magna quidem apud suos sanctitatis opinione, & mirabilium fama operum relicta.* Cœlestinum ingentibus miraculis post mortem effulsisse asserit Jacobus Cardinalis lib. 3 de ejus canonizatione:

Post obitum secreta tenens cœlestia pauper,
Dives opum, fidusque potens, domisque refertum,
Signa novat. Nam voce carens, linguaque tremiscens
Quoque arctu tremulus, nec firmus gressibus hærens,
Lecticulo [quia membra fluunt, nec pacta resistunt)
Ad loca reductus, miram quibus ille peregit
Vitam eremi, zonamque patris per singula cinctus
Membra, jacens surrexit ovans, laudesque rependit
Sanus, & ex toto morbi discrimina nescit.
Sicque alius standi ac gradiendi commoda sensus
Perdiderat, celerisque manus & tristius usum:
Ecclesiâ recubans noctu, qua corpus humatum
Almifici Murronis erat, de mane resurgens
Se sanum reperit extemplo, seque fatetur.

Addit idem Auctor alia à Sancto Viro patrata miracula, quibus permotus Clemens Papa quintus, anno post obitum ejus decimo septimo, Christi millesimo trecentesimo decimo tertio, Sanctorum Confessorum Catalogo solemniter eum adscripsit Avenione. Bullam canonizationis referunt Bollandiani ad diem 19 Maji, sed in ea desunt annus & dies factæ canonizationis, quos designant Bernardus Guidonis in Vita Clementis V apud Bosquetum, aliique ejusdem Pontificis Vitæ Scriptores apud Baluzium in Vitis Paparum Avenionensium, omnes enim consentiunt id factum esse apud Avenionem anno 1313, quinta die Maji in sabbato, & Ptolomæus Lucensis, Auctor secundæ Vitæ addit, Clementem mandasse, *ipsum vocari Sanctum Petrum Confessorem, quia sic vocabatur ante Papatum, videlicet frater Petrus de Murrone. Per quod videtur dictus dominus Clemens ratificasse renunciationem, quia noluit ipsum vocari Cælestinum.* Unde Bernardus Guidonis apud Bosquerum ita habet: *Hic Clemens Papa Pontificatus sui anno VIII, Dominicæ Incarnationis 1323, quinta die Maji in sabbato, apud Avenionem canonizavit Fr. Petrum de Murrone, quondam Papam Cœlestinum, & sub nomine S. Petri Sanctorum Confessorum catalogo adnotavit, à transitu S. Petri anno 17.* Assignata est autem ejus festivitas ad diem 19 Maji, quo ex hac vita ad immortalem transiit. Porrò bulla canonizationis apud Raynaldum anno 1313 num. ult. dicitur *dat. Avenion. Nonis Maji anno* 8, eodem scilicet die, quo in Sanctorum numerum relatus est. Ejus sacrum corpus postea translatum ad Ecclesiam Aquilani Monasterii Collismedii, in quo fuerat Pontifex consecratus, anno 1317 die quinto decimo Februarii, ut legere est in Historia ejus Translationis apud Bollandianos ad diem 19 Maji.

XXVIII. *Sanctorum Confessorum catalogo adscribitur à Clem. V.*

XXIX. *Ejus scripta.* Cœlestini V, seu Petri de Murrone Vitam scripsit, ut jam dictum est, Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracensis, quæ extat apud Surium & apud Bollandianos ad diem 19 Maji. Ipse verò Cœlestinus scripsit Relationem vitæ suæ, quam Latino sermone Cœlestinus Telera Sipontinus,

Mo-

SÆC. XIII. S. COELESTINUS V.

Monachus & Abbas Cœlestinus anno 1640 edidit Neapoli, uti etiam ejusdem Sancti Opuscula, videlicet de Virtutibus opus quinque partibus distinctum. De vitiis & de hominis vanitate. De exemplis ac similitudinibus moralibus. De sententiis Parrum Eremitarum. De miraculis B. Mariæ Virginis. De censutis, seu summam Cœlestinam. De Sacramentis Ecclesiæ. De decem præceptis Decalogi. De præcepris Ecclesiæ. De legibus. Epistolas septem ad varios. Formularium literarum dimissorialium ad ordines suscipiendos. Orationes devotissimas viginti. Quasdam constitutiones Ecclesiasticas, quatum una habetur, *Licere Pontifici Romano abdicare se Magistratu*. Petrus Cresp tius Cœlestinus asserit in sermone de Sancto Cœlestino V extare librum 1 MS. in Monasterio Meduntensi *de Perfectione Religiosorum*, quem se legisse ait. Hæc ex Ludovici Jacob Bibliotheca Pontificia.

BONIFACIUS VIII *Pontif. CXCIII.*

Anno Domini MCCXCIV.

I. *Cardinales post dierum X vacationem Sedis Conclavi includuntur.*

CUm Cœlestinus V tribus Constitutionibus, de quibus suo loco dictum est, legem de inclusione Cardinalium in Conclavi post dies decem à morte Pontificis, confirmasset, edixissetque, ut sive Pontificis obitu, sive voluntaria abdicatione, sive quavis alia ratione Sedes vacaret, hæc lex locum haberet, post abdicatum ab eo die decima tertia Decembris Pontificatum, Cardinales Neapoli, ubi ea abdicatio facta est, *die Jovis X Kalendas Januarii*, seu die vigesima tertia ejusdem Decembris, se in Conclavi *apud Castrum novum civitati Neapolitanæ contiguum, ubi tunc idem Frater Petrus*, seu Cœlestinus V, *cum sua residebat familia, incluserunt*, ut de electione Romani Pontificis tractarent, inquit Bonifacius VIII Cœlestini successor in literis encyclicis, quas scripsit de sua promotione apud Raynaldum anno 1295 num. 8. Tum itaque, idest in electione Bonifacii VIII, non verò, ut scribit Papebrochius in Conatu Chronico-Hist. In electione Benedicti XI ejus successoris, observari cœpta est lex Gregorii X de novendie interponendo inter Pontificis prioris mortem, & conventionem ad Conclave pro successoris electione. Id disertis verbis confirmat Jacobus Stephanescus Cardinalis S. Georgii ad Velum aureum Cœlestino, & Bonifacio VIII coævus, & familiaris in Papatu, lib. 1 de Electione & Coronatione Bonifacii VIII cap. 1.

Jam veneranda Ducum, Cleri stipata catervis
Turba, novum lectura Patrem, convenerat aula
Regis, & excusso bis quino lumine Phœbi
Lege dato, Proceres obductis marmore valvis
Carcere clauduntur.

Hos libros de Electione, & Coronatione Bonifacii VIII refert idem Papebrochius in Actis SS. mensis Maji ad diem 19 in S. Petro Cœlestino.

Postridie ingressûs Conclavis, seu die decima quarta Decembris, *die Veneris*, ut legitur in dictis literis encyclicis, Benedictus Cajetanus tit. S. Martini Presbyter Cardinalis, concordi omnium voto electus est in Summum Pontificem, & Bonifacii VIII nomen sumpsit, licèt dicendus fuisset dumtaxat septimus, rejecto scilicet Bonifacio VII, quem Antipapam fuisse suo loco diximus. II. *Bonifacius VIII eligitur Papa.* Eumdem diem electioni ejus adscribit Jacobus Cardinalis laudatus in Præfatione sui Operis, ubi & eum Bonifacium hujus nominis VIII appellat: *Extemplo, post hujusmodi Cœlestini sessionem die undecima, vigiliæ scilicet Natalis Domini, quæ labentis tunc millesimi ducentesimi nonagesimi quarti anni ultimo decurrebat die* (Jacobus Cardinalis initium anni desumit à die 25 Decembris, Natali Christi facto) *Bonifacius octavus, tunc Benedictus Cajetanus nomine, profundæ juris utriusque scientiæ, longèque in illis exercitii, doctæque experientiæ, in Romanæ Ecclesiæ moribus veteranus, cardine etiam insignis, in Summum Pontificem scrutinio accessioneque eligitur*. De Bonifacio dictum esse à S. Cœlestino, *Intrabit ut vulpes, regnabit ut Leo, morietur ut canis*, scribunt Thomas Walsingamus in Eduardo I, Wernerus Rollevinck in Fasciculo Temporum, Paulus Langius in Chronico Citizensi, aliique ejusdem ævi, & minoris fidei Auctores; sed hanc calumniam in odium Bonifacii adinventam existimo, cùm Auctores hujus temporis nihil tale habeant: unde Genebrardus in Chronico ad annum 1303 scribit: *illud falsò, & temerè usurpatum à malevolis, & Principum assentatoribus plerique existimant, quoniam Platina, valde alioqui pronus ad notandas Pontificum maculas, nihil tale retulit, sed nec alii, qui eorum Vitas scripsere*:

Bonifacius ante Pontificatum Benedictus Cajetanus dictus, Anagnia Campaniæ civitate, patre Lufredo illustri Cajetano stemmate ortus, Alexandri IV ex nepte pro- III. *Ejus Genus, primordia, virtutes, & vitia.*

pronepos, à Martino IV primùm Diaconus Cardinalis S. Nicolai in Carcere Tulliano, tum à Nicolao IV Presbyter Cardinalis S. Silvestri, & Martini tit. Equitii creatus, ac postmodum electus est in Summum Pontificem, postquam variis legationibus functus esset, quibus tanto throno præ cæteris collegis dignum se ostenderat: quippe qui juris Divini humanique peritissimus, & experientia rerum insignis, per omnes honorum gradus ad eum pervenerit, magni animi vir, Juriumque Ecclesiæ Zelator præcipuus: *Nobilis secundum sæculum*, inquit S. Antoninus tit. 20 cap. 8 § 1, *vir utique prudens & literatus, & magni animi, zelator magnus, & conservator jurium Ecclesiæ*. Fastûs tamen vitio vulgò notatur ab Historicis hujus temporis, è quibus Jordanus apud Raynaldum anno 1294 num. 23 postquam nonnulla de singulari illius industria peritiaque dixit, subjungit: *Sed ex hoc factus est fastuosus, & arrogans, omnium contemptivus: unde factus Pontifex, prædecessorum suorum Nicolai & Cœlestini gratias revocavit*. Ambitionis etiam & avaritiæ notatur à Ciaconio: *Virtutes rarò solas*, inquit, *sua vitia comitabantur, improbitas, vafricies, arrogantia, audacia, multa præterea immodica ambitio, & immanis avaritia*.

IV. Opera Caroli II Siciliæ Regis eligitur. Ptolomæus Lucensis in Annalibus scribit, quòd *licèt* Bonifacius *Regem Carolum multum exasperasset*, tamen *suis ministeriis & astutiis factus est* non solùm *Dominus Curiæ*, sed etiam *amicus Regis*; & Ciaconius ait Bonifacium noctu ad Regem accessisse, spemque ei fecisse recuperandæ Siciliæ, si ejus operâ Pontifex efficeretur; itaque cum Cardinalibus Regem egisse, ut non alium eligerent. Hæc omnia ab æmulis Bonifacii fuisse conficta putant Bollandiani, quòd contrarium asserere videatur Jacobus Cardinalis lib. 1 cap. 2 de electione & coronatione Bonifacii, ubi narrata ejus electione, subdit:

In voces modularis spiritus almas
Concrepat: at populus festinat: currere miles
Tentat in auditum, Caroli spes cepta præcundo
Defecit, miserante Deo. Sunt ista relatu
Digna quòd & Patri, necnon sibi præstita noscens
Munera ab Ecclesia, vultus avertit & ora.

Quæ sic intelligenda putant Bollandiani, ut *spes cepta*, seu concepta à Carolo, qua speraverat aliquem suæ factionis eligendum, defecerit, ideoque cùm non valeret dissimulare rancorem, vultum & ora avertisse. Verùm Ptolomæo Lucensi suffragantur Joannes Villanius lib. 8 cap. 6, & Sanctus Antoninus, qui part. 3 tit. 20 cap. 8 § 1 scribit: *Dominus Benedictus Cardinalis de Gaytanis, qui satis videbatur ambire Pontificatum Romanum: propter quod dicitur suasisse Cœlestino de renunciatione. Solicitus erat ad hoc procurandum cum Cardinalibus & cum Rege Carolo, non expectans quidem se vocari tanquam Aaron. Unde & nocte quadam cum modica comitiva, ne agnosceretur, accessit ad palatium ejus, offerens ei omne auxilium Ecclesiæ in recuperatione regni Siciliæ, si operam daret cum Cardinalibus amicis ejus, ut Cardinales noti ejus ipsum omnino, aliis postpositis, eligerent*. Cùm igitur Carolus Bonifacio electo omne genus obsequii detulerit, ipsumque Romam euntem secutus, coronationi ejus præsens fuerit, non videtur dubitandum, quin Bonifacius Caroli operâ ad summum Pontificatum evectus sit, cùm præserrim *Matthæus de Ursinis & Jacobus de Columnensibus, qui erant capita partium Cardinalium*, addicti essent partibus Caroli Regis; & tamen S. Antoninus asserit, eos *primos* dedisse *vocem* præfato Benedicto. Quod attinet ad versus Jacobi Cardinalis, qui valde sunt obscuri, fateor mihi aquam hærere in illorum explicatione, quos ideò sagaciori conjectatori explicandos relinquo.

Licèt porrò Sanctus Antoninus, verè, meo judicio, scripsit post Ptolomæum Lucensem tunc viventem, & post Joannem Villanium non multò post scribentem, Bonifacium operâ Caroli Siciliæ Regis ad Summum Pontificatum evectum esse; mihi tamen videtur deceptus, in eo quod scripsit, eum suasisse Cœlestino ut renunciaret, & nocte quadam accessisse ad Carolum, eique spem fecisse recuperandæ Siciliæ, si ejus operâ Pontifex eligeretur. **V. Purgatur à calumniis.** Nam quod attinet ad renunciationem Cœlestini, quam suasisse, scribit etiam Ptolomæus Lucensis Hist. Eccles. lib. 24 cap. 33. Ægidius Romanus, dictus communiter Columnensis, ideoque propinqua consanguinitate attingens Columnas, non multò post infensissimos Bonifacii hostes, in libro Apologetico de Renunciatione Papæ, disertè asserit, Bonifacium Cœlestino contrarium suasisse, scilicet, *quòd non renunciaret*. Ejus verba adducam num. 31. Jacobus item Cardinalis sæpius citatus Sancto Antonino adversari videtur quantum ad narrationem illam de accessu Bonifacii noctu ad Carolum, scribens eum non sine lacrymis Pontificatum acceptasse.

Lachrymans & molis pondera librans,
Assensit gestare jugum, jam doctus ab ante
Quis labor, & meritum cruciat quæ publica cura
Pontificem.

Et revera S. Antoninus hæc desumpsisse videtur ex aliqua falsa relatione, unde loquitur dubitanter, *propter quod dicitur suasisse*, &c. Longè itaque abfuit Bonifa-

cius

cius ab iis criminibus, quæ inimici ei postea calumniosè affixerunt.

VI. *Romam pergit, ibique consecratur, & coronatur.*

Bonifacius Pontifex electus Pontificii decoris arbitratus est Romæ dignitatis insignia accipere, ideoque Neapoli profectus est die secunda mensis Januarii anni 1295, seu in crastino Circumcisionis Domini, ut refert idem Jacobus Cardinalis Stephanescus, seu Cajetanus in Præfatione ad poema de Actis Sancti Cœlestini part. 2 cap. 13 in Cœlestino V num. 13 à nobis laudatus, qui lib. 1 cap. 5 de coronatione Bonifacii VIII, postquam dixit, Pontificem Anagniæ magna pompa exceptum, subdit Romanos in occursum ejus effusos eum excepisse, & quidem Laterani, quæ his paucis verbis exprimit:

Roma velut sponsum remeantem carcere ab hostis
Exceptura foret, frontem vestita coronas
Vadit in occursum, ludensque excurrit in arvis
Miles, Eques: Clerusque canens sua thura ministrat
Pontifici. Primum Laterani Templa novellum
Suscipiunt Patrem, confestim Principis aula
Clavigeri Petri gaudens suscepit euntem.
Hic locus, hic thalamus, sedes quoque festa sacrando.

Quibus verbis claudit librum primum. Libro verò postea secundo consecrationis ejus & coronationis pompam & ceremonias fusè describit; *nam à longis retroactis temporibus, nullius Romanæ urbis Antistitis sic celebris, sic praeclara coronatio memoratur*, inquit in Præfatiuncula ad librum primum. Posthæc describit Ordinem processionis, quæ facta est à Sancti Petri Basilica ad Lateranum, quæ ex dictis in Alexandro III fiebat statim post consecrationem; aitque Pontificem equo albo insedentem, Carolo II Siciliæ, & Carolo Martello ejus filio Hungariæ Regibus frænum tenentibus, frigio seu tiara insignitum processisse.

Sublimi frigio vestitus & auro,
Cornipedemque sedens niveum, sub tegmine nacti
Mandentemque genis, ibat quò lætior aura.
Adventabat equo candens ad bemata, bellâ
Auratâque super pallâ; nam cuspide plumâ
Cyprensi consuta nitet. Tunc lora tenebant
Illustres Gallique Duces, Carolusque secundus
Rex Siculus, Carolusque puer prolesque juventa
Floridus, Ungariæ materno è stipite nomen
Regis habens: dextram pater accipit, atque sinistram
Filius.

Denique cap. 3 ejusdem libri secundi reliquas dictæ processionis & solemnitatis ceremonias describit, quomodo Lateranum perveniens in sede stercoraria collocatus fuerit, inde ad porphyreticas traductus, indeque in Sancta Sanctorum, ac tandem quomodo mensæ accubuerit, ministrantibus ei Regibus. Diem quidem ejus consecrationis & coronationis non exprimit Jacobus Cajetanus, sed eum fuisse diem vigesimum tertium Januarii, qui anno 1295 concurrebat cum Dominica, deducitur ex eo quòd postridie, scilicet die vigesima quarta ejusdem mensis encyclicas literas de sua promotione dederit, quæ extant apud Raynaldum num. 7 & seqq. datæ *Laterani IX Kal. Febr. Pontificatûs anno I.*

VII. *Postea inthronizatur.*

Sed hic observandum Bonifacium, licèt ante consecrationem Laterani primùm susceptus fuerit, inthronizationem tamen suam distulisse post coronationem; nam idem Cajetanus, postquam scripsit, eum post coronationem Lateranum pervenisse, omnes inthronizationis ceremonias describit:

En Sedes capiens de stercore nomen
In platea est circa Templum, despecta parumper
Visa novis, quia fœda loco: qua maximus Heros
Hoc fortasse die recubans, ubi primitus illic
Non foret adventu positus, ter missile jactat
In populum

Easdem aliasque ceremonias postea expressas ponit etiam post consecrationem idem Cardinalis Cajetanus in Ordine Romani XIV, qui extat apud Mabillonium Tomo 2 Musei Italici. Cencius tamen Camerarius sæculo ferè integro antiquior Cajetano, in Ordine XII ibidem à Mabillonio relato, easdem ceremonias inthronizationis ponit ante consecrationem, quæ *in proxima die Dominica* fieri debebat in Basilica Sancti Petri. Nulla tamen est inter illos duos Ordines Romanos contrarietas, nam idem Cencius Camerarius, cujus verba retulimus in Cœlestino III, ponens inthronizationem ante consecrationem, loquitur de Pontifice Romæ electo, tunc enim inthronizatio præcedebat, & consecratio proxima die Dominica fiebat in Ecclesia S. Petri; quandò verò electio fiebat extra urbem, vel in ipsa S. Petri Basilica, tunc consecratio fiebat in eadem Basilica, & post eam sequebatur coronatio, ac tandem inthronizatio in Ecclesia Lateranensi, ut idem Cencius explicat in eodem Ordine Romano pag. 213, & seq. Cùm itaque Bonifacii VIII electio facta fuisset extra Urbem, nempe Neapoli, consecratio ejus in Basilica S. Petri præcessit non solùm coronationem, ut de more fiebat, sed etiam inthronizationem, quæ subsecuta est eandem coronationem.

Alia

VIII. *Infausta signa in ejus coronatione.*

Alia tamen difficultas superest, cur nempe Bonifacius VIII, quem ante portam Basilicæ Sancti Petri post consecrationem Regno, seu phrygio redimitum pro sua coronatione, dicit idem Cajetanus perrexisse ad Lateranum processionaliter, ut moris erat, postea tamen ex eodem Cajetano lib. 2 cap. 13 Lateranum appulerit, non phrygio, sed mitra redimitus.

Progrediens Princeps, Lateranum summus in Urbe
Appulit; haud frigium, mitram sed vertice gestans
Pondere confectus nimio

Forsàn Cardinalis Cajetanus reticere voluit duo infausta signa, quæ tunc contigisse legitur apud Wadingum ad annum 1294 num. 8, quæ aliquo modo turbasse videntur pompam coronationis, & in causa fuisse cur Bonifacius, antequam Lateranum perveniret, deposito Regno, mitram induerit. Primum est, quòd incedente Bonifacio Pontificalibus induto, supervenerint densissimæ tenebræ, ita ut videretur dies in noctem obscuram converti, ortaque vehementi tempestate ventorum, lampades & cerei in Ecclesia extincti fuerint. Alterum, quòd dum egrederetur templo, phrygio indutus, orta commotione seu collisione in plebe, occisi fuerint homines amplius quadraginta. In Alexandri autem III Vita ostendi, Pontificem in sua coronatione Phrygium, seu Regnum deponere solitum fuisse quando pervenerat ad Sedem stercorariam; tunc enim loco Regni ei imponebatur mitra.

IX. *Ejus professio fidei ante consecrationem.*

Ciaconius scribit Bonifacium VIII omniũ Romanorum Pontificum primum fuisse, qui fidei professionem emiserit. Hanc descripsisse se dicit Abrahamus Bzovius ad annum 1294 num. 12 ex codice MS. Vaticano, sicque incipit: *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis amen. Anno dominicæ Incarnationis 1294, indictione octava, ego Benedictus Cajetanus, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis & electus, ut fiam per Dei gratiam, hujus Sanctæ Sedis Apostolicæ humilis Minister profiteor, tibi B. Petre Apostolorum Princeps*, &c. Sacramento postea se obstringit, nunquam se ab Ecclesia defecturum; fidem de Deo uno & trino, deque incarnato Verbo, & quæ in Conciliis œcumenicis definita erant, spreto mortis discrimine, constantissimè defensurum: canonicas sanctiones & Patrum traditiones, ac Pontificum decreta servaturum; tum ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam Cardinalium consilio usurum. Sic verò definit: *Hanc autem professionem meam per Notarium & Scriniarium S. R. E. me jubente scriptum propria manu subscripsi, & tibi Beate Apostole Petre Apostolorum omnium princeps pura mente & devota conscientia super sanctum corpus & altare tuum sinceriter offero. Actum Romæ anno, mense, indictione quibus supra notata sunt ad plenum.* Eandem fidei professionem descripsit Raynaldus in Appendice ad Tomum 3 suorum Annalium ex MS. Archivi Vaticani Nicolai Cardinalis Aragonii; sed ubi Bzovius initio habet, *anno dominicæ Incarnationis 1294 indictione octava*, Raynaldus legit, *anno dominicæ Incarnationis 1295, indictione VII*; & circa finem professionis, ubi Bzovius legit, *filiorum meorum Sanctæ Rom. Ecclesiæ Cardinalium*, Raynaldus legit, *fratrum meorum* &c. Wadingus in Annalibus Minorum ad annum 1294 num. 8 loquens de ea fidei professione, quæ extat apud Bzovium, scribit eam sibi non constare, quia anno tantùm 1295 Romam pervenit Bonifacius, & indictio octava non incidit in annum 1294, quod ultimum admitti non potest, cùm indictio octava initium sumpserit Kalendis Septembris anni 1294. Quare de ejusdem professionis sinceritate dubitare videtur Wadingus. Ceterum fallitur Ciaconius dum scribit, Bonifacium VIII primum fuisse Pontificum Romanorum, qui fidei professionem emiserit; hoc enim pristinis sæculis non fuisse insolitum, ostendit solemnis formula ab antiquo recepta, quam ex codice MS. Antonii Augustini profert Baronius ad annum 869, & aliæ à Joanne Garnerio postmodùm editæ in libro Diurno Romanorum Pontificum.

X. *Commentitia videtur.*

Sed, ut ad Wadingi dubitationem redeam, magna mihi suspicio est, eam professionem fidei non esse legitimum Bonifacii VIII fœtum, non solum propter illas discrepantias, quæ reperiuntur in Bzovio & in Raynaldo circa annum, indictionem & alia, licèt uterque eam descripserit ex codice Vaticano; sed etiam, & præcipuè ex eo quod Bonifacius in utroque exemplari dicitur *Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis & electus*; cùm tamen certum sit, eum, cùm electus est Pontifex, fuisse Cardinalem Presbyterum SS. Silvestri & Martini, ut ipsemet in literis encyclicis post suam consecrationem datis his verbis asserit: *Nos tunc tituli S. Martini Presbyterum Cardinalem in Summum Pontificem canonicè elegerunt*. Augustinus Oldoinus in Notis ad Ciaconium eam fidei professionem ex Bzovio referens, cùm sensisset difficultatem, loco horum verborum, *S. R. E. Diaconus Cardinalis & Electus*, de suo posuit, *Presbyter Cardinalis & Electus*, sed nullam hujus mutationis adduxit rationem. His addi potest in fine utriusque exemplaris dici actam professionem, *anno, mense & indictione ut supra*, & tamen initio, mensis non est memoratus. Mabillonius etiam Musei Italici Tomo I pag. 151 refert, se vidisse in bibliotheca Ca-

pranica Romæ professionem *quam fecit Benedictus Cajetanus*, postea Bonifacius VIII anno 1294 cum glossa super eandem: cujus Glossæ auctor ait, se prædictam professionem reperisse multis in locis, nempe *in diurno libro, & in fine Mallonis Sancti Petri, in domo Cœlestinorum Parisiis, atque pluribus in locis in Francia*, afferentibus qui eam exhibebant, *quòd Bonifacius Papa VIII miserat Regi Franciæ sitre volenti an habuisset ipse introitum canonicum in Papatu. Et inter alia quæ Rex allegabat, quòd ad hoc Romanus Pontifex teneretur, inducebat Epistolam Papæ Pelagii Gilberto* [legendum Childeberto] *Regi Franciæ pro causa simili destinatam*. Ita ex Glossatore Mabillonius. Sed Glossatorem in hoc falli existimo; si enim Rex Franciæ scire volebat, an Bonifacius habuisset introitum canonicum in papatu, quo pacto hoc discere potuisset ex hac professione fidei non video, cùm enim Bonifacii hostes jactarent, Cœlestini V abdicationem fuisse illegitimam, & consequenter electionem Bonifacii nullam, ex ea professione, in qua ne unum verbum de ea abdicatione legitur, certior fieri non poterat Francorum Rex Bonifacii electionem fuisse legitimam & canonicam: Quod tamen verè discere poterat ex literis encyclicis ab eodem Bonifacio ad Præsules Catholicos, Reges & Principes datis die 24 Januarii anni 1295 statim post suam consecrationem, quibus eos certiores fecit, ut Cœlestino sponte ob justas causas Pontificatu se abdicante, cessionemque admittente Cardinalium Collegio, communibus suffragiis ad summum Pontificatum advectus esset; sed in iis literis nullum est vestigium professionis fidei; adjectæ sunt tantum preces, ut divina illi præsidia ad gerendum arduum munus, moderandaque probè Ecclesiæ gubernacula piis orationibus compararent. Verum quidem est anno 1297 Cardinales Columnenses plura congessisse argumenta, quibus contendebant cessionem Cœlestini irritam fuisse, & inter alia dixisse apud Raynaldum in Appendice ad Tomum 3, quod *vovet Papa de facto ipsi Deo, quod curam habebit universaliter gregis sui totius, scilicet universalis Ecclesiæ*, a quo *voto solus eum Deus absolvere posse videtur*: at per illud votum non intelligebant Columnenses aliquam fidei professionem, sed tantùm *vinculum obligationis inter Papatum & Ecclesiam*, quod *solo consensu contrahitur, contrario consensu dissolvitur*, ut scribit Petrus de Palude MS. in bibliotheca Vaticana in Commentario de Ecclesiastica potestate apud eundem Raynaldum loco laudato, in quo etiam addit, *quòd omnes obligationes, quæ solo consensu contrahuntur, consensu mutuo distrahuntur*; ex quibus sequitur, nec Cœlestinum V, nec Bonifacium VIII aliquam fidei professionem emisisse, ut ait Garnerius in Appendice ad Notas capitis 2 libri Diurni Rom. Pontificum, sed tantùm consensu suo Pontificatum acceptasse. Hic porrò Petrus Paludanus juxta Labbeum de Scriptoribus Ecclesiasticis, mortuus & sepultus est Parisiis anno 1342, ediditque inter alia tractatum *de causa immediata Ecclesiasticæ potestatis* impressum Parisiis anno 1506, qui sine dubio diversus est ab isto commentario de Ecclesiastica potestate MS. in bibliotheca Vaticana, quem laudat Raynaldus, & cujus aliqua fragmenta refert.

XI. *Respondetur rationi deductæ ex exemplo Pelagii primi.*

Quod spectat ad exemplum Pelagii primi, ex eodem Glossatore à Philippo Francorum Rege adductum, illud potius conjecturæ nostræ suffragatur, quam officiat: Nam si Philippus Rex scire voluit, an Bonifacius habuisset introitum canonicum in Papatu, debuisset Bonifacius ad eum mittere professionem, qua ostenderet electionem suam fuisse canonicam, sicut Pelagius primus, qui calumniosè accusatus fuerat apud Childebertum Regem, quod de Incarnatione Verbi divini non perinde sentiret ac Sanctus Leo primus, ad eundem Regem misit fidei suæ professionem, qua calumniam illam diluit; quod cum non fecerit Bonifacius VIII, illa ejus prætensa professio ad Philippum Regem missa inter figmenta reputanda videtur; cùm ex ea ejus introitus canonicus in papatu probari non posset. Joannes Garnerius in Appendice ad Notas capitis 2 libri diurni Romanorum Pontificum existimat, Romanos Pontifices professionem fidei emisisse vel ante consecrationem per literas suas Synodicas usque ad Bonifacii octavi tempora; sed cùm nullibi post sæculum undecimum occurrat mentio hujusmodi professionis à Pontificibus Romanis emissæ, eam eodem sæculo undecimo desinente desiisse conjectura est, cùm ista Bonifacii valde incerta, imò & fictitia videatur, ut ex dictis liquet, & eruitur etiam ex eo, quòd eam non omisisset Jacobus Cardinalis Cajetanus, seu Stephanescus, cum in duobus libris de ejus electione & coronatione, quæ Bonifacius Neapoli & Romæ egit, antequam consecraretur, minutatim describat.

XII. *Quo tempore Pontifices Rom. desierint fidei professionem emittere.*

His scriptis, reperi extare Epistolam encyclicam Urbani II de sua electione in veteri codice, quem se habere testatur Mabillonius Tomo I Musei Italici part. 2 pag. 42 inscriptam *Venerabili Salceburgensi Archiepiscopo, ceterisque reverendissimis Episcopis, Pataviensi, Urceburgensi, VVormatiensi, Augustensi, Constantiensi, & venerandis Abbatibus, & gloriosissimis VVelphoni B. & B. atque omnibus majoribus & minoribus*. Ex ea autem constat, Urbanum II non emi-

SÆC. XIII. BONIFACIUS VIII.

emisisse fidei professionem à Romanis Pontificibus emitti solitam, sed tantum declarasse se in omnibus Gregorii VII prædecessoris sui vestigiis inhæsurum: *De me porrò*, inquit, *ita in omnibus confidite & credite, sicut de beatissimo patre nostro PP. Gregorio: cujus ex toto sequi vestigia cupiens, omnia quæ respuit respuo; quæ damnavit, damno; quæ dilexit, prorsus amplector: quæ verò rata & Catholica duxit, confirmo & approbo; & ad postremum in utramque partem, qualiter ipse sensit, in omnibus omninò sentio.* Hoc solum fragmentum Epistolæ Urbani refert Mabillonius, qui ait, his verbis Urbanum II generalem tantum exhibere suæ fidei professionem. Idem habet Bertoldus in Chronico ad annum 1088. Urbanus, inquit, *statim insequenti die* (nempe post suam electionem & coronationem) *missis literis omnibus Catholicis, & suam ordinationem omnibus declaravit, & se in omnibus vestigia sui prædecessoris piæ memoriæ Gregorii Papæ observaturum denunciavit*. Cùm ergo ante Urbanum II non reperiatur mentio literarum encyclicarum, seu circulatium hoc modo scriptarum, dici jure meritò potest, eas tunc substitutas fuisse loco, non solùm illius professioois fidei, quæ fiebat ante consecrationem; sed & illius quæ fiebat per literas Synodicas post consecrationem. Postea tamen Patres Constantienses professionem fidei ante consecrationem emittendam, velut antiquatam, renovare velle visi sunt, cùm Sessione 39 statuerunt formulam, qua Summus Pontifex fidem suam profiteri deberet, antequam ipsius electio publicaretur. Quod idem decreverunt Basileenses, qui eandem formulam *consensus*, ut ajunt, statuerunt, addentes confessioni pollicitationem atque juramentum. Mabillonius quidem ibidem ex ea Epistola probare intendit, sub Urbano II intermissum penitus fuisse morem mittendi decreti electionis novi Pontificis ad Imperatorem, ut confirmaretur; sed licèt verum sit, tunc illum morem abrogatum fuisse, id tamen induci non potest ex ea Epistola, quia decretum electionis, quale exhibuimus in Gregorio VII, mittebatur ab electoribus Romani Pontificis ad solum Imperatorem; literæ verò istæ encyclicæ ab ipso Romano Pontifice consecrato mittebantur ad omnes Præsules, Reges & Catholicos, quæ ideo valdè diversæ erant à decreto electionis, quod ab Imperatoribus confirmabatur. Quare nulla inter illud & literas encyclicas erat convenientia, quæ tamen reperiebatur inter eas & professiones fidei, quas ideo eodem sæculo undecimo abrogatas omninò existimandum; Synodicam quidem, quæ mittebatur præcipuè ad Patriarchas, occasione schismatis Græcorum per Michaelem Cerularium excitati; symbolum verò, seu professionem illam fidei, quæ fiebat ante consecrationem, occasione nobis incognita.

SÆC. XIII. BONIFACIUS VIII.

XIII. *Bonifacius VIII Acta Cœlestini V. decessoris cassat.*

Antequam Bonifacius Romam pergeret, ut ibi consecraretur, sexto Kalendas Januarii anni millesimi ducentesimi nonagesimi quarti, Neapoli adhuc existens, Acta Sancti Cœlestini decessoris sui nondum executioni mandata rescidit, ut diserte tradit idem Jacobus Cardinalis Cajetanus lib. 1 cap. 4.

Igitur vacuata jubemus
Viribus indultâ, & quæ temnens Murro Senatus
Cardineos Apices tunc summus contulit Heros
Largitusque dedit.
Et infra:
Numine forte Dei, sacri tunc festa Joannis
Orbita conduxit, quibus hæc sunt gesta, novata.

Significat Auctor hæc rescissa die vigesima septima Decembris, quo celebratur festum Sancti Joannis, quoque novus annus est stylo Romanæ Curiæ inchoatus erat à festo Nativ tatis. Spondanus ad annum 1294 num. 8 scribit Bonifacium rescidisse etiam Acta Nicolai quarti nondum executioni mandata, sed nullum testem ad id probandum adducit, idque à quoquam alio scriptum non reperi. Quo modo se erga S. Cœlestinum gesserit Bonifacius, diximus supra in ejus Vita.

XIV. *Encyclicam de sua promotione scribit.*

Cùm autem quamplurimi Pontificatum Bonifacii in dubium revocarent, deque eo disputarent, ipse ante omnia post suam consecrationem, nono Kalend. Februarii encyclicas ad omnes Prælatos, & Principes, ac universos Christianos, more decessorum suorum, scripsit literas, quibus, ut jam diximus, rationem dedit abdicationis Cœlestini, quam ex legitimis causis factam dicit, & à Cardinalibus admissam, *cum illam*, inquit, *posse sic legitimè fieri, & primorum gesta Pontificum, & constitutio declaret apertius, & ad eam etiam faciendam expressus accesserit Cardinalium prædictorum assensus*. Deinde suam assumptionem ad Pontificatum significat. Extant hæ literæ apud Raynaldum anno 1295 num. 7, & seqq. Posteà, quo tempore incertum, Constitutionem, quam diximus à Cœlestino factam de licita Pontificatûs abdicatione confirmavit, aliâ à se editâ, quam insertam voluit libro sexto Decretalium à se non multo post compaginato, extatque nunc lib. primo Decret. tit. 7 de renunciatione cap. *Quoniam aliqui curiosi*. Ac denique effecit, ut Ægidius Columna Ordinis Eremitarum S. Augustini doctissimam pro illo scripserit Apologiam, quâ eum verum, & legitimum Pontificem often-

ostendit, nec nisi necessitate universalis Ecclesiæ compulsum ea, quæ superius diximus, in Cœlestinum admisisse. Inscripta est Apologia illa: *de Renunciatione Papæ*.

XV. *Pro pace inter Galliæ, & Angliæ Reges, Legatos mittit.*

Bonifacius post suam Coronationem rebus agendis manum admovens, primum omnium pacem inter Principes Christianos dissidentes constabilire statuit. Eduardus Angliæ, & Adolphus Romanorum Reges, pellectis ad defectionem nonnullis Belgii Principibus in Philippum Francorum Regem, qui Jacobum Aragonium in societatem traxerat, conjurarant. Bonifacius, quem Reges illos ad pacem adducendi cura urebat, Berardum Albanensem, & Simonem de Belloloco Prænestinum, Episcopos Cardinales ad Reges Galliæ, & Angliæ legavit literis datis *Laterani 12 Kal. Martii Pontificatûs anno primo*, quarum partem recitat Raynaldus num. 40, qui primùm in Galliam, inde in Angliam appulsuri, eos ad concordiam revocare conarentur. Quia verò audierat Adolphum Romanorum Regem in societatem belli ab Anglo pecuniâ allectum, Reginum Archiepiscopum, & Senensem Episcopum ad eos nuncios misit, qui eum ab incœpto desistere, & magis pacem inter eos Reges firmare monerent; scriptis ad eum ea de re literis, *Anagniæ quinto Kalendas Julii* datis apud eundem Raynaldum num. 44, ex quibus constat, prius legationem Adolphi à Bonifacio susceptam, ad exhibendam obedientiam, & offerendam omnem promptitudinem erga ipsum, & Sedem Apostolicam. Aliis autem literis eodem die datis, & ibid. num 45 relatis, Bonifacius Adolphum paternè objurgavit à majorum gloria defecisse, bellum, ex levissimis causis enatum, commovisse magis, atque exasperasse; cùm tamen ad pacem orbi Christiano afferendam electus esset; quodque maximum ipsi dedecus inureret, ad movendum Christiano Principi bellum mercede conductum fuisse; tandemque hortatus est, ut suscepta in Galliarum Regem perversa consilia deponeret, Sedisque Apostolicæ studia non abalienaret. Ut autem pacis negotium tanto efficacius promoveretur, scripsit pariter ad Archiepiscopos Moguntinum, Treverensem, & Coloniensem, ut ad id diligenter incumberent. Sed pios omnes illos conatus irritos fuisse constat, tam ex bello inter prædictos Reges posthàc continuato, quàm ex Auctoribus, ac præcipuè Anglis, quorum testimoniis constat, prædictos Cardinales Legatos, cùm apud utrumque Regem permulta de pace in medium adduxissent, ad extremum videntes infecisse in eorum animis, conceptum odium explere armis, infecto negotio Romam rediisse.

XVI. *Pacem sancit inter Siciliæ, & Aragoniæ Reges.*

Verùm Bonifacius, ut erat à multo rerum usu, & magnarum artium disciplinis instructus, feliciorem successum consecutus est in tractatu pacis ab ipsomet inter Francos, & Aragonios, de rebus Siculis multis annis sanguinolenter contendentes, toties à suis prædecessoribus frustrà tentato, hoc ipso anno 1295, Pontificatus sui primo Anagniæ concluso, quo Carolus II Siciliæ Rex, Franci, & Aragonii Legati, Viri ex utraque parte Principes ad Pontificem convenerunt. Pacis leges hæ fuére: Ut rescissis pactis nuptiis inter Jacobum Aragonium, & Isabellam Sanctii Castellæ Regis, qui hoc eodem anno septimo Kalendas Maji Toleti obiit, filiam, propter consanguinitatem, Blancam Caroli Regis filiam Aragonius duceret, cum dote septuaginta millium argenti pondo: Universa Sicilia, & quidquid Aragonii in Brutiis, & citra Pharum occupassent, ad jus Ecclesiæ Rom. rediret. Si recusarent Siculi obedire, Aragonius subministratis adversus eos copiis rem juvaret: Carolus Valesius Regis Francorum frater jure penitus cederet Regni Aragonii à Martino IV sibi olim collato: Quæcumque personæ locave his controversiis interdicti aut anathematis sententiæ subjacuissent, ea religione à Pontifice exsolverentur: Obsides tandem filii Caroli Regis liberrati darentur. Narrant ista Surita Indic. lib. 2. Mariana lib. 14 cap. 17. Fazellus lib. 2 decad. 3 cap. 2. Auctores Hispani & Siculi, extantque de prædicto fœdere literæ Bonifacii mense Junii datæ, plurimæque aliæ speciatim ad singulos quorum intererat scriptæ, inquit Spondanus. Jordanus MS. in bibliotheca Vaticana de hoc fœdere scribit apud Raynaldum: *Pro cujus pacis observantia firmiori, inter ipsum Jacobum, & dominam Blancam ipsius Caroli II filiam, interque Robertum ejusdem Caroli primogenitum, & jam dictam dominam Tolendam ipsius Jacobi sororem matrimonia solemniter sunt contracta.*

XVII. *Siciliæ Regni administrationem Mariæ Reginæ defert post mortem Caroli Martelli filii.*

Cùm autem Jordanus hoc ipso tempore vivens vocet Robertum Caroli II primogenitum, duo ex hoc eruuntur: primum, Sanctum Ludovicum ejusdem Caroli II filium secundo genitum jam juri primogenituræ renunciasse & Clericalem tonsuram accepisse, ut diximus in Cœlestino V: secundum, Carolum Martellum, omnium Caroli II filiorum natu maximum, Hungariæ Regem jam fuisse defunctum; ideòque corrigendos Spondanum ad annum 1296 num. 7. Boucheum in Historia Provinciæ & alios, scribentes Carolum Martellum tunc fuisse in Hungaria, ubi tamen ob partem Andreæ haud pacificè rerum potiri potuit. Caroli enim Martelli mortem contigisse mense circiter Junio exeunte anni 1295 Neapoli, eo tempore quo Carolus II pater è regno Siciliæ discesserat, & in Gallias venerat, ut ad exitum perduceret fœdus cum Aragonio initum, constat ex Episto-

stola Bonifacii Papæ, datâ *Anagniæ III Kal. Septembris anno I*, apud Raynaldum num. 19 qua Mariæ Reginæ Siciliæ Caroli Martelli matri procurationem regni Siciliæ detulit, propter mortem ejusdem Caroli Martelli, & absentiam Caroli II Regis: *Pridem*, inquit, *non absque gravi nostræ mentis amaricatione, percepto quòd claræ memoriæ Carolus Rex Ungariæ, Charissimi in Christo filii nostri Regis Siciliæ illustris ac tuus primogenitus, ipsiusque Regis in regno Siciliæ Vicarius Generalis, mortem, sicut domino placuit, apud Neapolim subierat temporalem, nos .... attendentes, quòd in regno ipso, Rege absente præfato, non habebatur qui vices exerceret ipsius ...... dilectos filios nostros Landulphum S. Angeli Diaconum Cardinalem Apostolicæ Sedis Legatum, & nobilem virum Philippum, natum ejusdem Regis atque tuum, Principem Tarentinum, Vicarios & bajulos dicti regni ..... duximus ordinandos ..... nuperrimè autem fide digno relatu ad nostram perducto notitiam, quòd status dicti regni foret utilius, ac ejus incolis acceptius redderetur, si tu ..... Vicariatus & bajulatus hujusmodi regimen exerceres, de prædictorum fratrum consilio, & ejusdem plenitudine potestatis, te solum dicti regni Generalem Vicariam & bajulam ordinamus; curam, administrationem, gubernationem, potestatem & regimen, ac omnem plenamque jurisdictionem in regno prædicto, tenore tibi præsentium committentes, donec per eandem sedem, aut per Regem ipsum aliud in hac parte ordinari contigerit*, &c. Longè itaque ante mensem Augustum obierat Carolus Martellus, & Carolus II in Gallias profectus erat, ut conditiones pacis executioni mandaret.

XVIII. *Aragoniæ, & Valentiæ Regna, ac Comitatum Barcin. Jacobo Regi Aragono restituit.*

Una ex pacis inter Francos & Aragonios conditionibus erat, ut Carolus Comes Valesiorum accepta Apostolicæ Sedis benevolentiâ, in Aragoniam, Valentiam & Catalauniam jura Pontifici permitteret; ac tum Bonifacius illa Jacobo Regi, in gratiam Ecclesiæ revocando, restitueret. Quod ita factum esse ostendit diploma ejusdem Bonifacii à Raynaldo num. 21 & seqq. relatum, in quo ait, facta jam in manibus suis per Philippum Francorum Regem, & Carolum Comitem Valesium ejus fratrem renunciatione legitima de prædictis regnis & Comitatu Barcinonæ, se restituere, reddere atque concedere dicta regna & comitatum, ac honorem regium eidem Regi Jacobo: *Nec intendimus*, inquit, *quòd per prædictas restitutionem, redditionem & concessionem, nobis vel ipsi Ecclesiæ jus aliquod acquiratur, nec retineatur in illis occasione retentionis seu reservationis, quam fecit Ecclesia in dictis regnis & comitatu, cum ipsa prædicto quondam Philippo Francorum Regi concessit .... sed eidem Jacobo, suisque successoribus in eisdem regnis, comitatu, seu terris; sua jura firma & illibata persistant; nec ex iis sibi, vel suis in aliquo præjudicium generetur; sed ea habeant & teneant, ut prædicitur, eo modo, quo habebat, & tenebat dictus Petrus* (Jacobi pater) *antequam Romanam Ecclesiam in aliquo offendisset ..... Investientes per nostrum annulum de prædictis omnibus & singulis, ejusdem Jacobi & hæredum suorum nomine dilectum filium nostrum Guillelmum tit. S. Clementis Presbyterum Cardinalem, quem pro votiva perfectione tractatus ejusdem versus partes ultramontanas præsentialiter destinamus.* Diplomati dato *Anagniæ per manum magistri Petri de Piperno S. R. E. Vicecancellarii XI Kal. Julii, indictione octava, Incarnationis dominicæ anno 1295, Pontificatûs verò domini Bonifacii Papæ VIII anno I*, subscripsêre septemdecim Cardinales ibidem nominati. Vulgata porrò fœderis illius fama Siculis gravissima extitit, ultimum malorum putantibus ad Francorum imperia redire; quare mense Decembri ejusdem anni Fridericum Jacobi Regis Aragonii fratrem, tunc Siciliæ Præfectum, Panormi Regem sibi crearunt.

XIX. *Appamiarum Episcopatum erigit.*

Ad eundem annum 1295 Bonifacii VIII Pontificatûs primum, refert etiam Henricus Spondanus Appamiarum Episcopus, Appamiensis Episcopatûs erectionem à Bonifacio factam, quod probat ex bulla seu constitutione ipsius erectionis, quam se vidisse scribit, data *XVI Kalendas Octobris Pontificatus anno primo*. Ejus tamen erectionem communiter Chronographi conjungunt cum anno 1296, quia bulla erectionis nonnisi eo anno publicata fuit per Ægidium Narbonensem Archiepiscopum, cujus Metropoli novus Episcopatus suppositus fuit, æquè ac Tolosanus à quo divulsus fuit. Constituit autem ibi Bonifacius primum Episcopum Bernardum Saysseti, Abbatem monasterii Sancti Antonini Canonicorum Regularium ejusdem civitatis, & ipsam Abbatialem Ecclesiam erigens in Cathedralem, pluribus redditibus optime dotavit eandemque limitavit. Verùm cùm ejusmodi erectio & personæ electio, ut scribit Nicolaus Gillius in Annalibus, ingratæ essent Philippo Francorum Regi, Sanctus Ludovicus Caroli II Siciliæ Regis filius, qui ipso eodem anno 1295 dictus est Episcopus Tolosanus, utramque diœcesim rexit usque ad mortem, quæ contigit die 19 Augusti anni 1297, quod diserte testatur Nangius in Chronico ad eundem annum 1296. *Urbs Appamia*, inquit, *à Tolosano Episcopatu hoc tempore separata proprium Episcopum per Papam Bonifacium obtinuit; sed protinus Ludovicus filius Regis*

St-

SÆC. XIII. BONIFACIUS VIII.

Siciliæ, Frater Minor duos integraliter est ab ipso Papa Bonifacio consecutus. Thomas etiam Walsingamus in Historia apud Spondanum ait, S. Ludovicum utrumque Episcopatum simul reunitum rexisse.

XX. *Venetos, & Genuenses conciliare conatur.* Bonifacius Pontifex, cujus menti, ut jam dictum est, altè insederat omnes Principes Christianos inter se dissidentes pacificare, ut arma ad Christi defensionem in Terram sanctam converterent, Genuenses & Venetos, his temporibus inexpiabili bello implicitos, non tantùm ex veteri odio mutuis injuriis concepto, verum etiam ex contentione de summo in navalibus rebus honoris loco, ac de maritimo imperio, ad concordiam reducere tentavit. Quare utrique populo inducias usque ad festum Sancti Joannis Baptistæ anni *1296* Apostolica auctoritate indixit, utque Oratores ad se componendi fœderis gratiâ mitterent, sollicitavit. Verùm cùm Veneti Pontificiis monitis paruissent, ac se ad pacem propensos exhiberent, Genuenses à concordia alieni, classem in Venetos compararunt. Quod cùm ad aures Bonifacii pervenisset, ne hujusmodi obedientia Venetis nociva esset, & ne Genuenses de sua in hac parte superbia gloriarentur, literis ad Venetos datis *Anagniæ Idibus Augusti anno I* apud Raynaldum num. 38 declaravit, quòd si Genuenses contra eos hostiliter procederent, & treugas hujusmodi non servarent, suæ intentionis non esse *per hujusmodi indictionem treugarum & pœnam in iis appositam* Venetos arctare, quo minus se defendere valerent contra Genuenses treugas illas non servantes.

XXI. *Item Regem, & Archiepiscopum Daniæ.* Joannes Archiepiscopus Lundensis, Suecìæ Primas in vincula conjectus fuerat ab Erico Daniæ Rege, sive calumniis apud eum circumventus, sive quòd ejus avaritiam & sacrilegia corripuisset. Quare Bonifacius Pontifex Isarnum Archipresbyterum Carcassonensem Legatum ad eundem Regem misit, qui Archiepiscopi liberationem curaret, & ut Rex illum ad Sedem Apostolicam, ad quam provocaverat, judicandum remitteret. Literas hac de caufa ad Ericum Regem datas *Anagniæ X Kal. Septembris anno primo*, recitat Raynaldus num. 50 in quibus Isarnus non dicitur Episcopus Carcassonensis, ut scribit Spondanus num. 10 sed Archipresbyter Carcassonensis: prædictum Archiepiscopum *benignè restituas pristinæ libertati; cum ad nostram præsentiam und cum dilecto filio Isarno Archipresbytero Carcassonensi, Capellano & Nuncio nostro, latore præsentium, quem pro jam dicto negotio specialiter destinamus, accedere libere* permittas, inquit Pontifex in iis literis. Albertus Krantzius lib. 8. Metropol. cap. 56 & Pontanus Rerum Danicarum lib. 7 scribunt, Bonifacium postea gravissimam sententiam pro eodem Archiepiscopo adversùs Regem dixisse, & eundem Isarnum Legatum misisse pro conciliando inter eos pace. Quòd verò duriorem se Rex in obsequendo exhiberet, regnum interdicto suppositum, ipseque censuris irretitus, quibus solutus non est ante annum *1299*. Quo Bonifacius eidem Isarno, quem Legatum iterum in Daniam misit, hanc Provinciam demandavit, ut constat ex ejus Epistola eo anno à Raynaldo num. *9* relata.

XXII. *Apostolorum, Evangelistarum, & Doctorum festa duplicia constituit.* Eodem anno 1295. *Bonifacius Pontificatûs sui anno primo anno domini 1295 statuit festa Apostolorum & quatuor Evangelistarum, ac quatuor Doctorum, videlicet Gregorii, Augustini, Ambrosii & Hieronymi sub bonore festi duplicis ab omnibus celebrari*, inquit Auctor Vitæ ejus MS. apud Raynaldum num. 55. Quod idem scribit Jordanus itidem MS. ibibem: *Statuit festa Apostolorum Evangelistarum & quatuor doctorum Ecclesiæ esse duplicia.* Extat hac de re in formulario Marini Ebuli, & majori ex parte in sexto Decretalium cap. *Gloriosus*, tit. *de Reliquiis & veneratione Sanctorum* diploma quod idem Raynaldus integrum recitat, inscriptum *Archiepiscopo Remensi & ejus suffraganeis*, datum *Anagniæ XII Kalendas Octobris Pontificatûs anno primo*, ex quo constat, jam antea, ab aliquo prædecessorum Bonifacii fuisse ordinatum, ut Beati Gregorii festum simili modo celebraretur, *nulla* tamen *de hoc testimonium scriptura fide digna* perhibebat, *nec aliàs plenaria* innotuerat *certitudo*. Cùm autem ibidem dicat Pontifex se imitari velle nonnullos suorum prædecessorum, *qui speciali devotionis prosequentes affectum aliquorum festa Sanctorum sub duplici ordinaverunt officio celebranda*, apparet, jam ante hæc tempora festorum duplicium & semiduplicium distinctionem in usu fuisse.

XXIII. *Siculos ad obsequium revocare frustra tentat.* Anno 1296 Bonifacius Pontifex, nihil tam desiderans quàm Carolo Claudo legitimo Regi Siciliæ regnum vindicare, illudque, utpote Apostolicæ Sedis stipendiarium, ad officium revocare, ad mulcendos Siculorum animos, qui omninò detrectabant Gallorum, quos valde offenderant, imperium, & Fridericum Principem mense Decembri anni superioris 1295 sibi Regem erearant, literas omnibus amoris notis plenas ad eos misit, datas *Romæ apud S. Petrum IV Non. Januarii anno primo*, eodemque die alias ad Fridericum scripsit, quibus ipsum ad consilia pacis inflectere conatus est. Utrasque literas refert Raynaldus anno 1296. Non solùm blandis literis, sed & Nunciis Siculos ad obsequium provocavit Pontifex: at illi Apostolicos nuncios repulerunt; uni enim ex illis Siciliam deserere sub pœna mortis edixerunt, ut nar-

narrat Raynaldus ex antiquo codice MS. quem laudat num. 10, & ad coronationem dicti Friderici processerunt, quæ facta est die vigesima quinta Martii Annunciationi B. Virginis sacra, quæ eo anno cum die Resurrectionis dominicæ concurrebat.

XXIV. *Jacobum Aragoniæ Regem Romam invitat.*

Cùm itaque Pontifex post nunciorum suorum repulsam, cerneret Siculos ob tinatiores in dies fieri, ad consilia de iis quoquomodo reducendis capienda, Jacobum Aragoniæ Regem Romam invitavit, quo ipsos illius opera ad obsequium revocaret, ut scribit Surita lib. 5 Annal. cap. 17, cui consentiunt Pontificiæ literæ ab eo eidem Regi scriptæ & datæ *Romæ apud S. Petrum Nonis Februarii anno II* Pontificatus, quibus eum sollicitat, ut adventum maturet, monetque Carolum Regem ejus socerum adfuturum, ac hujusmodi colloquium omnibus Christianis, ac Terræ Sanctæ utilissimum futurum. Jacobum Regem eodem anno Romam perrexisse scribit Joannes Villanius lib. 8 cap. 18. Confluxisse pariter Romam Carolum Siciliæ Regem, Constantiam Reginam Jacobi matrem, cum Joanne Prochita, de quo superius dictum est, scribunt Auctores laudati Villanius & Surita, qui addunt tunc, anno scilicet 1297; magna pompa Roberti Caroli Regis filii, unà cum Jolanta Jacobi sorore nuptias celebratas, juxta quod in tractatu pacis inter eundem Carolum & Jacobum Reges pactum fuerat. Fridericus autem, qui se pro Siciliæ Rege gerebat, ad illud colloquium vocatus, non modò venire respuit, sed ad Siciliæ tyrannidem confirmandam incubuit, ad quem inde divellendum agitata sunt à Bonifacio Pontifice & à Regibus Carolo & Jacobo consilia.

XXV. *Eum Ecclesiæ Rom. Vexilliferum creat.*

Et primò quidem Bonifacius ut Jacobum Aragonium magis Ecclesiæ Romanæ, & Carolo Regi propitium redderet, illum Vexilliferum Ducem, & maritimarum rerum, classiumque Ecclesiæ Præfectum, quem Ammiratum vocant, creavit diplomate dato *Romæ XIII Kalend. Februarii anno*, seu die XX Januarii anni 1297. Ex eo diplomate, quod extat apud Raynaldum ad eundem annum 1297 num. 19 constat, Bonifacium hunc Ammirati titulum Aragoniæ Regi contulisse, ut Christiani nominis fines latius circumferret, & Terram Sanctam à Saracenis occupatam vero Numinis cultui restitueret. Sed Surita laudatus cap. 35 scribit, Pontificem hæc non perfecisse studio recuperandæ Terræ sanctæ, sed Siciliæ, ut Aragonios, & Catalanos omnes à Friderico ea arte abduceret, illiusque operâ ad Siciliam expugnandam uteretur. Non multò post, Nonis scilicet Aprilis, alio diplomate, quod etiam legitur apud Raynaldum num. 2 eidem Jacobo Regi Sardiniæ, & Corsicæ Regna, ex Pisanotum, aliotumque invasotum manibus eripienda tradidit sub certis legibus in eo expressis.

XXVI. *Carolum Valesium Romam accersit.*

Jacobus Rex edici imperavit, utî Aragonii, & Castellani proceres, primarlique Viri Sicilia insula excederent; detrectantes in desertorum, ac proditorum numero haberentur: magnamque classem, ac potentem exercitum comparare curavit. Qui nihilominus, quòd lentiùs ageret, quàm pro ardore Bonifacii, indeque suspicionem ingereret, convenisse inter illum, & fratrem ejus Fridericum, ut hic non solùm Sicilia non excederet, verùm etiam regnum susciperet, ut Caroli urbes invaderet, ut revera fecisse scribit Fazellus lib. 9 cap. 3. Idem Bonifacius Pontifex, ut alium haberet quo in his, aliisque necessitatibus Ecclesiæ efficacius uteretur, Philippo Francorum Regi scripsit Epistolam 91 datam Anagniæ 15 Kalend. Septembris, ut Catolum Valesium Romam mitteret, quo cum de magnis, & secretis consiliis conferret. Quippe cogitasse putatur, de Carolo ad Imperium Romanum evehendo, Siculis opponendo, & expeditioni Orientali præficiendo. Hæc Spondanus ad annum 1296 num. 1, quæ tamen ante annum 1297 contingere non potuére, cùm ex dictis constet, Jacobum Regem Ecclesiæ vexilliferum creatum non esse ante prædictum annum 1297.

XXVII. *Constitutionem a se contra Cleri gravamina editam in gratiam Regis Franciæ interpretatur.*

Sed ut ad Gesta anno 1296 redeat narratio, ad eum annum communiter refertur constitutio Bonifacii Papæ de immunitate Clericorum. Cùm enim audisset Pontifex dirissimis pecuniarum exactionibus ab omnibus ubique Principibus Clerum sine modo, & sine gravati, ut Immunitati ordinis consuleret, undecimo Kalendas Octobris Pontificatûs anno secundo Anagniæ existens, ut constat ex ejus Regesto, & ex Actis inter ipsum, & Philippum Regem constitutionem edidit, quæ postmodum inserta est sexto Decretalium de immunitate Ecclesiæ cap. *Clericis laicos*, ne qui, scilicet Reges aut Principes, ac potestates à Sacerdotibus, & Clericis ullas omninò decimas, vel alia cujusvis nominis subsidia, aut auxilia quocumque titulo, vel colore exigerent; neve illi petita, aut imposita conferrent injussu Romani Pontificis, sub pœna excommunicationis in danres, & accipientes, & interdicti in loca. Regi tamen Francorum Philippo gratificaturus, ad instantiam ejus, & Prælatorum Regni, undecimo Kalendas Martii anni sequentis 1297 constitutionem illam ita interpretatus est, ut non extenderetur ad donaria voluntaria, etiamsi petita fuissent, modò cessaret coactio; & ut pro necessaria universali, vel particulari Regni defensione, vel etiam Regis, aut filiorum ejus redemptione, liceret ea exigere, & solvere etiam inconsulto Romano Pontifice. Extat enim in Actis inter Boni-

nifacium Pontificem, & Philippum Regem responsio nomine Philippi ad prædictam constitutionem Bonifacii, necnon supplicatio Prælatorum Regni pro ejusdem interpretatione. Itemque in codice MS. Sancti Victoris Parisiensis, & alibi extat ipsa Bonifacii declaratio, sive interpretatio, quam diximus; ac denique extant in Regesto anni tertii Pontificatûs Bonifacii multæ de his datæ utrimque literæ. Hanc postea constitutionem, quæ incipit, *Clericis laicos*, revocavit Clemens V, ut in ejus Vita dicetur.

XXVIII. *Bonifacii PP. odium in Columnenses.*

Cùm Bonifacius electus est Pontifex duo erant ex familia Columnensium Cardinales Diaconi, Jacobus scilicet tit. S. Mariæ in Via lata, & ejus nepos Petrus tit. S. Eustachii, quos Bonifacii electioni adversatos esse scribit Joannes Villanius lib. 8 cap. 21 à Spondano laudatus; sed Villanius eo in loco dicit tantùm Columnenses fuisse contrarios coronationi Bonifacii, non autem ejus electioni, cui eos consensisse disertè asserit cap. 6 ejusdem libri. Ciaconius ait, eos Cardinales abdicationi Cœlestini V impedimento fuisse, & quamvis postea consensetint, Bonifacium tamen hujus rei memorem, eorum postulata sprevisse, nec eis concessisse, quæ ab aliis Pontificibus facilè consequi solebant, hincque ipso Pontificatûs initio dissensionem inter Pontificem, & Columnenses ortam esse. Sanctus Antoninus part. 3 tit. 20 cap. 8 Joanni Villanio consentit circa electionem Bonifacii, de qua scribit: *Cùm igitur essent in Conclavi Neapoli, D. Matthæus de Ursinis, & Jacob de Columnensibus, qui erant capita partium Cardinalium, perpendentes factum, primi vocem dederunt præfato Domino Benedicto, quos alii secuti sunt.* Aliam odii in Columnenses causam affert Platina, quòd nempe factioni Gibellinæ addictissimi essent, quam Bonifacius summè odisse cœpit, cùm olim non parum ei addictus fuisset. Sed quidquid sit de causa illius odii, Bonifacii iram in Columnenses anno 1296 sese manifestasse, tradunt Continuator Martini Poloni, Stero, & alii: Ptolomæus verò Lucensis in Annalibus, Joannes Villanius laudatus, & alii, qui ab eo excerpserunt, sequenti anno 1297, quo videlicet lata est in eos sententia.

XXIX. *Bonifacius eos dignitatibus & bonis privat.*

Erupit porrò hæc controversia occasione sacræ, & Pontificiæ suppellectilis, ab Stephano Columna fratre prædicti Petri Cardinalis, in via dum Anagniâ Romam transmitteretur, furreptæ, atque direptæ, cùm ex pristino odio, tùm in vindictam cujusdam sententiæ in ipsum ac fratres ex controversia partium in favorem aliorum ex eadem familia latæ: *Eodem anno*, nempe 1296, inquit Auctor Vitæ Bonifacii apud Papebrochium, Bonifacius *cœpit processum facere contra Columnenses occasione, & causa, quia Stephanus de Columna thesaurum ejusdem Papæ fuerat deprædatus: deinde Domini Jacobus, & Petrus de Columna, patruus, & nepos Cardinales, videntes contra se motum Papam, libellum conficiunt famosum contra eum, quem ad multas partes dirigunt, asserentes in eodem ipsum non esse Papam, sed solummodo Cœlestinum: unde citati à Bonifacio Papa non duxerunt comparendum, & facti sunt contumaces. Ob quam causam tandem fuerunt per eum in consistorio, tanquam schismatici condemnati, & privati capellis rubeis, & omnibus beneficiis Ecclesiasticis, & omni Cardinalatus titulo, commodo, & honore. Insuper bona ipsorum & filiorum Joannis de Columna, videlicet Agapeti, & Stephani, & Sciarræ, fuerunt pariter confiscata die Ascensionis Domini* anni 1297, ut constat ex diplomate, quod extat apud Raynaldum dato *Romæ in die Ascensionis Domini, Pontificatûs anno tertio,* quæ dies concurrebat cum vigesima tertia mensis Maji, antequam, scilicet die decima ejusdem mensis, alio diplomate Petrum & Jacobum Cardinales insignibus Cardinalatûs privarat, illud etiam refert Raynaldus datum *Romæ apud S. Petrum in publico consistorio nostro VI Idus Maji, Pontificatûs nostri anno III.* Eadem verba quæ apud Papebrochium legi, etiam scribit Raynaldus in Vita MS. Bonifacii, quæ extat in bibliotheca Vallicellana. Constitutionem porrò illam in die Ascensionis Domini promulgatam inseruit Bonifacius libro sexto Decretalium *de schismaticis* cap. *ad succidendos*, ex eaque constat, Bonifacium non solùm Stephani, & fratrum Agapeti & Sciarræ, aliorumque ex ea stirpe descendentium bona, juraque publicasse; sed & eorum posteros ad honores, officia & beneficia Ecclesiastica inhabiles pronunciasse, omnesque prædictorum fautores anathemate damnasse.

XXX. *Crucem contra eos publicari jubet.*

Columnenses non solum dignitatibus & bonis privavit Bonifacius, sed & irarum in eos ut perduelles plenus, crucem cum indulgentiis peccatorum contra illos tanquam schismaticos, necnon contra eorum complices, fautores & receptatores prædicari jussit, ut scribit Joannes Villanius lib. 8 cap. 21, & constare asserit Spondanus anno 1297 num. 1 ex Bonifacii Epistolis 75 & 131; imò ædes eorum in Urbe disjecit, quædam oppida & castella cepit, diruitque, & quoquo fugientes persecutus est. Tuncque, anno scilicet 1297, Cardinales Columnenses perverso animo famosos in Bonifacium libellos, ad universos populos & Principes sparserunt, quibus eum ambitionis, avaritiæ, arrogantiæ, impotentisque dominatûs insolentissimè infamarunt; eaque specie ab ejus judicio appellare præsum-

sumpserunt, quasi non legitimus Pontifex esset, nec ipsi ei obedire tenerentur.

XXXI. *Defenditur à calumniis Columnensium.* Libellum famosum, quo professi sunt, Cœlestinum V se Pontificatu abdicare non potuisse, ideoque nec Bonifacium ei subrogari, & quo ad Concilium œcumenicum provocabant, ex MS. autographo Avenionensi in Urbem delato refert Raynaldus in Addendis Tomo tertio suorum Annalium subjectis, datum *sub anno Domini* 1297, *indictione* 10, *die Veneris* 10 *mensis Maji*. Sed Columnensium argumenta pluries variis verborum ambagibus repetita, Petrus Paludanus, postea Patriarcha Jerosolymitanus, in Tractatu *de causa immediata Ecclesiasticæ potestatis*, qui Parisiis anno 1506 editus est, ad duo præcipuè capita redegit, quæ eruditè solvit. Eorundem Columnensium argumenta pluribus etiam dissolvit Joannes Andreas, Bononiensis, celeberrimus Jurisconsultus, in *Lectura in Regulas libri sexti decretalium*, quam *Mercuriale* vocavit de Renunciat. C. 1. Sed præ omnibus aliis Bonifacii causam egregiè defendit Ægidius Romanus, dictus etiam Columna, Bituricensis Archiepiscopus, libro Apologetico edito, cui titulum *de Renunciatione Papæ* præfixit, in quo Bonifacium legitimè electum solidè ostendit: & cap. 23 ad duodecimum & ultimum caput Columnensium, quo Bonifacius accusatur S. Cœlestinum subornasse, ut Pontificatu cederet, ideoque ejus cessionem non tenere, cùm in fraudem inductus sit, respondet, comprobari potuisse *ex pluribus tunc viventibus, dominum Bonifacium Papam VIII tunc in minoribus agentem, & Cardinalem tunc existentem, persuasisse domino Cœlestino, quòd non renunciaret, quia sufficiebat collegio, quòd nomen suæ Sanctitatis invocaretur super eos*. Reliquos Cardinales contra impias & schismaticas Columnensium querelas commotos, pro defensione auctoritatis Bonifacii publicas literas scripsisse, extantes in collectione Archiepiscopi Auxitani Collegii Fuxensis Tolosani fol. 212, asserit Spondanus loco laudato.

XXXII. *Columnenses profugi vagantur.* Postquam autem Columnenses in munitione Prænestina, ut subdit Spondanus, diu restitissent, tractata inter hæc reconciliatione, accedentes tam Cardinales, quàm alii Reate ad Pontificem, & ad pedes ejus prostrati, misericordiam consecuti sunt & absolutionem à censuris, cum promissione restitutionis in integrum. Quod mense Septembri anni millesimi ducentesimi nonagesimi octavi contigisse tradunt Joannes Villanius lib. 8 cap. 23; S. Antoninus tit. 20 cap. 8 § 11, & Thomas VValsinghamus in Hypodigmate Neustriæ & in Eduardo primo. Sed frustrati expectatione, iterum à Bonifacio deficientes, etiam ab eo repetitis sententiis durius habiti sunt; adeoque exagitati, ut nec occultissimis Italiæ latebris tuti in exteras regiones fugere compulsi fuerint. Ex quibus Stephanus in Galliam ad Philippum Regem confugiens, liberaliter ab eo exceptus est magna Bonifacii invidia, qui tam ad eundem Regem, quàm etiam ad Anglum, aliosque scripserat, ne eum ullo modo admitterent, sed captum detineri facerent. Sciarra autem Stephani frater inopinato casu à piratis Massiliensium interceptus, ut scribit Paulus Jovius in Elogiis, remoque adactus, elegit aliquandiù durissima pati, bubalorum pastorem se mentiens, quàm nomen suum prodere, ne Pontifici divenderetur. Massiliæ autem agnitus, & à Rege redemptus, perniciem Pontifici molitus est, de qua postea.

XXXIII. *Bonifacius constitutionem edit contra eos qui Cardinales læderent.* Dum interim Bonifacius prædictos duos Cardinales Columnenses sic persequeretur, ne forte inde ceterorum invidiam in se concitaret, vel occasionem Principibus, aliisve male eos habendi præberet, feverissimam eodem tempore, ut pronum est credere, de anno enim non constat, constitutionem edidit in eos, qui aliquem Cardinalem lædere sacrilego ausu attentarent. Hæc constitutio, quæ quibusdam additis, & quibusdam detractis, eadem est cum illa quam Honorius III ediderat in eos qui Cardinales gravioribus injuriis afficerent, de qua suo loco egimus, extat in sexto Decretalium cap. *Fœlicis recordationis*, de pœnis; eàque punit insequentes, persequentes, aut capientes Cardinales, & ejus criminis socios; pœnas extendit in eorum filios & nepotes, quam satisfactionem, cùm absolventur, facere debeant; quid per absolutionem consequantur; ac quædam alia addit ibidem legenda.

XXXIV. *An purpurei coloris vestimenta Cardinalibus dederit.* Ciaconius, postquam de hac constitutione locutus est, subdit Bonifacium Cardinalibus *Purpurei Coloris vestimenta* dedisse. Sed licèt id afferat sine alicujus Auctoris testimonio, contrarium tamen affirmare mihi mens non est, quamvis valde suspicer, jam ante Bonifacium VIII Cardinales iis vestimentis usos esse; certè id negari non potest de Cardinalibus, qui erant Legati *à Latere*, seu, ut loquitur Theodorus Balzamon in Glossa ad Concilium Trullanum, *à Facie*; in Innocentio enim III num. 82 ostendimus ex Georgio Logotheta, Pelagium Legatum ejusdem Pontificis Constantinopoli, & in Clemente IV num. 12 Ottobonum Cardinalem, postea Papam sub Hadriani V nomine, ab eodem Clemente in Angliam Legatum missum, rubeis indumentis usos esse. In Gregorio autem IX num. 3 & seq. ostendi ex Auctore anonymo ejus Vitæ, cum *inter purpuratam venerabilium Cardinalium comitivam* coronatum per Urbis mœnia de-

ductum esse. Sed cùm non constet de tempore, quo vixit Auctor ille anonymus, nihil certi hac de re definiri potest, licet, ut ibidem ostendi, multum probabile sit tempore Urbani IV vestimenta purpurea fuisse insignia Cardinalium.

XXXV. *Tiara cum duplici coronamento usi capit.*

Superiores ante Bonifacium VIII Pontifices Regno seu Tiara cum unico coronamento usos esse, Bonifacium verò & successores ejus usque ad Urbanum V cum duplici, Urbani verò successores cum triplici, jam diximus in Alexandro III loquentes de coronatione Romanorum Pontificum; quod jam dixerat Nicolaus Alemannus Vaticanæ Bibliothecæ præfectus cap. 13 dissertationis Historicæ de parietinis Lateranensibus ab Eminentissimo Francisco Cardinali Barberino restitutis. Id autem Alemannum hausisse ex gravi aliquo ejusdem bibliothecæ monumento, existimat Victorellus in Notis ad Ciaconium. Sed, ut loco citato diximus, id deducitur tantùm ex antiquis effigiebus Pontificum, quæ Romæ extant, in quibus Tiaræ à Sancto Silvestro ad Bonifacium VIII repræsentantur cum unico coronamento, à Bonifacio VIII ad Urbanum V cum duplici, & ab Urbano V cum triplici. Quòd si Alemannus ex aliquo monumento antiquo eam observationem descripsisset, illud Lectori indicare sine dubio non prætermisisset.

XXXVI. *Ludovicum IX Franc. Regem Sanctorum fastis adscribit.*

Gregorius decimus non multò post mortem Sancti Ludovici Francorum Regis hujus nominis IX, quæ contigit anno 1270 mense Augusto, Simoni tit. S. Cæciliæ Cardinali in Gallia Legato, postea Papæ sub Martini IV nomine, mandaverat, ut privatam faceret inquisitionem virtutum & miraculorum ejus. Nicolaus verò tertius anno 1278 ad preces Philippi, Audacis dicti, ejus filii ac successoris, concessit ut publica illa fieret inquisitio, quia tunc crebra & gloriosa miracula patrabat. Missi etiam postea sunt ad Martinum IV anno 1281 Ambianensis & Carnotensis Episcopi, qui ab eo peterent, ut sanctum Regem multis miraculis in dies magis coruscantem, dignaretur catalogo sanctorum adscribere: quibus ille respondit, ad majorem rei commendationem, ulteriorem de miraculorum veritate indagationem requiri; hujusque inquisitionis commissarios instituit Archiepiscopum Rotomagensem, ac Autisiodorensem, & Spoletanum Episcopos, qui, teste Bonifacio Papa in concione, quam præmisit canonizationi hujus Sancti, *de sexaginta tribus miraculis testes acceperunt, examinaverunt, rubricaverunt*, & ad Curiam remiserunt. Ventilatum est etiam hoc negotium tempore Honorii IV, sed ejus morte supetveniente siluit. Tempore autem Nicolai IV commissum est negotium tribus aliis Cardinalibus, de quorum numero erat Bonifacius, qui in eadem concione ait: *Per tot & toties examinatum est, rubricatum, & discussum negotium; quòd de hoc plus factum est de scriptura, quàm unus asinus posset portare*. Et infra: *Ex istis ergo & pluribus aliis potest evidenter concludi, quòd servata fuit maturitas in prædictis. Et ideo de tam egregio viro, & sic in sanctitate vitæ, & miraculorum probato, securè possumus asserere, quòd non debet amplius fama sanctitatis ejus sub modio latere, sed debemus ei dicere: Amice ascende superius, ut sit tibi gloria in Ecclesia militante coram simul discumbentibus*, Lucæ 14, 10. Hanc concionem habuit Bonifacius Pontifex in ædibus Pontificiis apud Urbem veterem, die martis ante festum Sancti Laurentii anni 1297, in qua etiam ait, se ipsum Virum sanctum cognovisse & vidisse. In crastino verò Sancti Laurentii, tertio Idus Augusti, die dominica aliam de eodem Sancto concionem habuit in Templo Fratrum Minorum, in quo eodem die eum solemni ritu Sanctorum catalogo adscripsit. Publicum diploma canonizationis, in quo præcipua hujus Sancti Regis gesta sub compendio referuntur, *Datum* est *apud Urbemveterem tertio Idus Augusti, Pontificatûs anno tertio*; & legi potest tam in Annalibus Wadingi, quàm Raynaldi ad annum 1297. Duas illas Bonifacii Papæ conciones recitat Duchesnius Tom. V pag. 481.

XXXVII. *Sextum Decretalium publicat.*

Anno 1298 quinto Nonas Martii, Pontificatûs quarto, Bonifacius Papa Sextum Pontificii juris codicem decretalium jussu suo à Guillelmo Archiepiscopo Ebredunensi, & Berengario Episcopo Biterrensi, ac Richardo de Senis S. R. E. Vicecancellario, Viris doctissimis, & Jurisconsultissimis, posteà Cardinalibus, compilatum promulgavit; cujus majori ex parte extant constitutiones declaratoriæ, & sententiæ ab eo factæ: item Constitutiones Summorum Pontificum à tempore compilationis Gregorii IX factæ: item multæ ex Conciliis Lugdunensibus primo, & secundo excerptæ: pauca vero ex Regestis Urbani IV, Clementis IV, & Nicolai III. Fallitur autem Ciaconius Guillelmum hunc confundens cum Guillelmo Longo Cardinali à Cœlestino V renunciato, in eum errorem inductus à nominis similitudine, ex ipso enim Bonifacio in proœmio Sexti Decretalium constat, hunc Guillelmum non fuisse Cardinalem, sed solùm Archiepiscopum Ebredunensem: *Per venerabiles Fratres nostros*, inquit, *Guillelmum Archiepiscopum Ebredunensem, & Berengarium Episcopum Biterrensem, ac dilectum filium Magistrum Richardum de Senis S.R.E. Vicecancellarium, Juris utriusque Doctorem, decretales hujusmodi diligenter fecimus recenseri*. Fallitur & Ciaconius in eo quod

Gui-

Guillelmo, & Richardo addit, non Berengarium Biterrensem Episcopum, sed Dinum Rosonium Mugellanum, de quo in dicto proœmio nulla mentio reperitur. Hunc librum Pontifex *Sextum* nuncupari voluit: *Quem librum*, inquit in eodem proœmio, *quinque libris aliis dictis voluminis Decretalium annectendum, censuimus Sextum nuncupari; ut idem volumen senarium [qui numerus est perfectus] librorum, illo adjuncto, numerum comprehendens, perfectam in rebus agendis formam tribuat, & in moribus disciplinam*. Anno autem antecedenti, scilicet 1297, die tertia Maji, tradiderat eas Constitutiones legendas in pleno Consistorio, quæ *perlectæ sæpius cum magna diligentia, atque à Cardinalibus approbatæ* sunt; unde *decrevit ipse Pontifex, ut libro quinto Decretalium adjunctæ facerent sextum librum*, inquit Nangius in Chronico ad annum 1297.

XXXVIII. *Sententiam arbitralem fert de dissidiis inter Franciæ, & Angliæ Reges.*

Ineunte anno 1297, ut scribit Meyerus Annalium Flandriæ lib. 10, Nicolaus Bocasinus de Tarvisio Magister Generalis Ordinis Prædicatorum, postea Papa sub nomine Benedicti XI, & Joannes Minius de Muro Minister Generalis Ordinis Minorum, appulerunt in Flandriam, missi à Bonifacio Papa ad Reges Francorum, & Anglorum; quos ipsius nomine hortati sunt, Oratores suos Romam dirigere cum ampla facultate tractandi de conditionibus pacis inter ipsos, Guidonem Flandriæ Comitem, aliosque Principes, coram ipso Pontifice, qui non tanquam judex, sed ut mediator, & amicabilis compositor, omnibus ritè discussis, pacem stabiliret. Sed quia hæc absque induciis fieri non poterant, pactæ sunt illæ in biennium, comprehenso etiam Comite Flandriæ, & unusquisque Regum ad propria rediit, ut ait Walsingamus in Edwardo I, & in Hypodigmate. Uterque itaque Rex Oratores suos Romam misit; Pontifex autem anno 1298 die vigesima octava Junii, Indictione 11, Pontificatûs sui anno quarto, sanxit sententia arbitrali, ut duplici affinitate pax inter eos firmaretur, nempe ut Rex Angliæ Margaritam sororem, filiusque ejus Isabellam filiam Regis Francorum uxores ducerent, & utrimque ablata sequestro darentur, donec Sedes Apostolica, quid cuique deberetur, decerneret. Hanc sententiam arbitralem refert Raynaldus anno 1298, in qua mentio non est de eo quod Pontificem statuisse circa Guidonem Flandrensem scribit Meyerus laudatus, ut nempe Philippus Rex Franciæ filiam ejus atque urbes captas restitueret, addens Philippum ea, quæ Flandrum tangebant, tanta iracundiâ excepisse, ut exclamaverit, haud se illa servarurum, sed ut primùm exissent induciæ, Flandriam hostiliter invasurum; ac Robertum Comitem Attrebatensem sententiam arbitralem de manu Oratoris, qui eam detulerat, raptam dentibus laniasse, & coram Rege in ignem projecisse. Quidquid sit de hoc Roberti Attrebatensis facto, certum est Bonifacium in Edwardi Angliæ Regis filii, & Isabellæ filiæ Philippi Regis gratiam solvisse legem de consanguinitatis gradibus, Epistolâ datâ *Romæ apud S. Petrum Kal. Julii anno IV*.

XXXIX. *Tres Viros insignes Cardinales creat.*

Ceterùm prædicti Nicolaus Bocasinus de Tarvisio, & Joannes Minius de Muro, Prædicatorum & Minorum Generales, in his aliisque sibi commissis gravioribus negotiis ita prudenter & laudabiliter se gesserunt, ut uterque ab ipso Pontifice eodem anno 1298 ad Cardinalatûs dignitatem sit promotus. Utriusque quidem promotionem ad annum 1302 revocat Wadingus in Annalibus Minorum ex Ciaconio; sed hunc deceptum constat, ex eo quod Joannes Villanius lib. 8 cap. 25, & Bernardus Guido in Chronico Romanorum Pontificum, hujus temporis Auctores asserant, Nicolaum Bocasinum & Joannem Minium cum Petro Hispano Episcopo Burgensi Cardinales creatos hebdomada prima Adventus anni 1298. Quare mirum est Augustinum Oldoinum dixisse, hac in re magis credendum Panvinio, Ciaconio & aliis recentioribus, quàm Auctoribus ejusdem ævi, qui illos tres enumerant in promotione anni 1298, quod de Nicolao Bocasino fatetur idem Oldoinus cum Ciaconio, qui & in eo corrigendus, quòd velit Joannem Minium in sua creatione factum esse Episcopum Portuensem & Sanctæ Rufinæ, cùm constet Matthæum Aquaspartanum Cardinalem Portuensem à Nicolao IV in secunda promotione dictum, adhuc superstitem fuisse anno 1300, quo, ex eodem Joanne Villanio, Florentiam à Bonifacio Papa Legatus missus est. Joannes itaque Minius ex altero titulo Cardinalitio ad Portuensem & Sanctæ Rufinæ Episcopatum translatus est anno 1302, quo Matthæum Aquaspartanum obiisse scribunt Ciaconius & Wadingus; sicut Nicolaus Bocasinus ex Presbytero Cardinali tit. S. Sabinæ dictus est Episcopus Cardinalis Ostiensis, ipsomet Ciaconio teste; & Petrus Hispanus eodem anno 1302 ex Presbytero Cardinali tituli nobis ignoti dictus est Episcopus Sabinensis post Gerardi mortem, quæ eodem anno contigit. Hæc occasione legationis Nicolai Bocasini, & Joannis Minii, seu de Muro ad illustrationem Historiæ Cardinalium dicta sunt.

XL. *Alberti Austriaci electionem in Regem Romanorum confirmare recusat.*

Anno eodem 1298 Adolphus Romanorum Rex regno & imperio depositus est à quibusdam Electoribus, Gerardo scilicet Archiepiscopo Moguntino, & à Saxoniæ ac Brandeburgensi Ducibus in vigilia Na-

Nativitatis Sanctl Joannis Baptistæ, idque Moguntiæ; eademque die ab iisdem electus est in Regem Romanorum Albertus Austriæ, Rudolphi quondam Romanorum itidem Regis filius, qui cum eodem Adolpho die secunda Julii congressus, eum in prælio occidit. Post cujus mortem cùm priorem suam electionem illegitimam reputaret, eo quòd facta esset vivente Adolpho, & nonnullis Electoribus absentibus; eam specie tenus illis resignavit, & ab omnibus uno consensu iterum electus est sexto Kalendas Augusti. Hujus secundæ electionis confirmationem per solemnes nuncios à Pontifice petiit Albertus, sed ab eo repulsam passus est, ut scribit Ptolomæus Lucensis Hist. Ecclesiast. lib. 24 cap. 37. *Albertus prædictus Dux Austriæ*, inquit, *filius quondam præfati Rodulphi Regis, fuit electus in Regem Alemanniæ ab Electoribus congregatis Aquisgrani anno Domini 1298, misitque solemnes nuncios ad Bonifacium Papam VIII pro confirmatione electionis suæ; quam idem Bonifacius Papa primò multis juris & facti rationibus allegatis repulit prima vice, & asseruit nullam esse*. Non solùm autem ejus electionem confirmare renuit; sed etiam anno 1301 Electoribus Germaniei Imperii scripsit literas, quibus Albertum in judicium accersivit, & Moguntino, Coloniensi ac Trevirensi Archiepiscopis provinciam tradidit ei denunciandi, ut Oratores suos ad Sedem Apostolicam mitteret, ad impositum sibi læsæ majestatis crimen, quo cæso Adolpho se devinxerat, purgandum, ut constar ex ejus Epistola, quæ extat apud Raynaldum eodem anno num. 2. Sed tandem ob simultatem cum Francorum Rege, ejus postea electionem approbavit Bonifacius, ut suo loco dicetur.

XLI. *Præneste evertit, & civitatem Papalem dictam in ejus locum construi jubet.*

Columnenses Bonifacio Papæ, ut superius diximus, reconciliati fuerant, ea lege ut ei Præneste traderent, & Tibur secederent, ibidem fenium suum expectaturi. Pontifex, sive ante novam Columnensium rebellionem, sive post, de hoc enim non constat, munitissimam ejus arcem diruit, & urbem ex montis vertice ad radices transtulit, ac denuò conditam, veteri nomine antiquato, civitatem Papalem vocari jussit, cùm prius veterem excidi, aratro sulcari, ac sale conspergi jussisset, affirmans, lapides dissipari, non hostes, speluncis eorum manentibus. Prænestina itaque civitate ita destructa, Episcopatus, qui Cardinalatûs honore potiebatur, à Bonifacio translatus est ad dictam novam civitatem Papalem. Hæc constant ex instrumento quod refert Raynaldus ad annum 1299 num. 6, in quo Bonifacius air: *Decernimus etiam auctoritate prædicta, ut civitas eadem nequaquam habitetur ulterius, nullusque in ea incolatum, aut domicilium habeat, vel quomodolibet valeat obtinere: privando nihilominus eam privilegiis, libertatibus, & juribus quibuscumque, ipsamque aratro subjici ad veteris instar Carthaginis Africanæ, ac salem in ea fecimus & mandavimus seminari, ut nec rem, nec nomen, aut titulum habeat civitatis. Attendentes quoque quod à sanctorum Patrum pia & provida ordinatione processit, ut in præfata Romana Ecclesia sex semper existerent Episcopi Cardinales; postquam civitatem prædictam Episcopalis Cardinalatûs honore privavimus, civitatem novam, ut senarius Episcoporum numerus impleatur, construi fecimus prope jam dictæ civitatis Prænestinæ destructæ locum, quam appellari volumus, & præcipimus civitatem Papalem, ipsamque à cunctis hoc nomine nuncupari.*

XLII. *Ad eam transfert Episcopatum Prænestinum.*

In eam novam eivitatem postea Episcopatum Cardinalitium transfert his verbis: *In Ecclesia verò beati Agapiti Martyris posita juxta eam, quæ quidem Ecclesia ante destructionem civitatis Prænestinæ & privationem Episcopalis dignitatis & Cardinalatus extitit Ecclesia Cathedralis, ordinamus, erigi & construi Altare in honorem beati Bonifacii, ipsamque non illius, sed hujusmodi civitatis Papalis esse volumus Ecclesiam cathedralem, eamque habere illa privilegia..... quæ habuerat, quando erat Ecclesia Cathedralis Prænestinæ civitatis ante destructionem ipsius tempore nostro factam; statuentes ut civitas Papalis prædicta sub sui expressione nominis Episcopum habeat Cardinalem, qui se civitatis Papalis Episcopum nominet, & ab aliis hujusmodi nomine similiter appelletur: quòdque Cardinalis Episcopus, qui hujusmodi præerit civitati Papali, habeat tam in Romana, quàm in aliis Ecclesiis quibuscumque omnia bona & jura, privilegia, dignitates & honores, quæ habebat Prænestina Ecclesia, & Episcopi Cardinales, qui eius præfuerunt regimini, obtinebant ante destructionem prædictam.* Datum est illud diploma *Anagniæ Idibus Junii anno quinto* Pontificatûs, ideoque anno 1299, ex quo sequi videtur Prænestinam civitatem anno superiori 1298 fuisse destructam. Porrò ideo Bonifacius ait, in Ecclesia Romana sex semper extitisse Episcopos Cardinales, quia licèt sub Stephano III, ex dictis Tomo primo hujus Breviarii, essent septem, tempore tamen subsequenti Callistus II Episcopatum Sylvæ Candidæ, seu Sanctæ Rufinæ, qui erat unus ex illis septem, univit Episcopatui Portuensi.

XLIII. *Theodoricum Cardinalem ei præficit.*

Novæ illi Ecclesiæ, & Civitati Bonifacius Theodoricum, quem anno 1295 XII Kalend. Octobris Archiepiscopum Pisanum dixerat, ut scribit Augustinus Oldoinus, postmodum verò Cardinalem tit. S. Crucis in Jerusalem renunciaverat, Episcopum Cardina-

SÆC. XIII. BONIFACIUS VIII.

dinalem præfecit; jam enim à die decima octava mensis Augusti anni 1297 obierat Simon de Belloloco Episcopus Cardinalis Prænestinus. Idem Oldoinus afferit in Cornetana Margarita ad annum 1300 Theodoricum ita inscribi: *Theodoricus miseratione divina Civitatis Papalis Episcopus, in patrimonio beati Petri in Tuscia Rector, & Capitaneus Generalis*. Ejus etiam meminit Clemens V Romanus Pontifex apud eumdem Oldoinum his verbis: *Theodoricus bon. mem. Episcopus Prænestinus, seu Penestrinus, & tunc Civitatis Papalis, quæ nunc dicitur Penestrina, seu Prænestina*. Post obitum enim Bonifacii VIII redditum fuit Præneste nomen, reddita suis antiquis dominis Præneste, redditæ Cardinalibus Columnensibus antiquæ dignitates à Benedicto II, & Clemente V.

XLIV. *Gibellinos persequitur.*

Bonifacius Pontifex Guelfæ factionis studiosior plus quàm Pontifici par fuisset, non Columnenses modò huic adversantes factioni, sed & omnes Gibellinos tanto odio prosequebatur, ut si fides sit adhibenda Flavio Blondo decad 2 lib. 9, Platinæ, & Ægidio Viterbiensi in Historia MS. cùm aliquorum relatu accepisset, Cardinales Columnenses, qui Gibellinæ factionis erant, se Genuam recepisse, Porcheto Spinolæ, quem tertio Nonas Februarii anni 1299 creaverat Archiepiscopum Genuensem, ad pedes ejus die cinerum prodeunti, atrocia quædam verba dixisse feratur: nam cùm dici à Sacerdote soleat: *Memento homo, quia cinis es, & in cinerem reverteris*, Pontifex pronunciavit: *Memento homo quia Gibellinus es, & cum Gibellinis in cineres reverteris*; in ejusque oculos, non in caput, aut frontem, ut mos est, cinerem conjecit. Eumdem verò Archiepiscopum ob nomen factionis Archiepiscopatu privavit, quem tamen ei postea restituit, cùm intellexisset Cardinales Columnenses, quemadmodum suspicabatur, Genuam non accessisse. Quæ quidem si vera sint, ut quàm citius, contigerunt anno 1299, quo ex dictis, Porchetus Spinola ad Archiepiscopatum Genuensem promotus est, ut constat ex literis ejusdem Pontificis datis *Laterani 3 Nonas Februarii anno quinto* apud Wadingum in Regesto Pontificio Tomi secundi.

XLV. *Jubilæi antiquitas, & indictio per Bonifacium PP.*

Centenariæ Indulgentiæ, quæ Jubilei nomine appellatur, primum fuisse institutorem Bonifacium VIII plerisque visum est. Sed hujus Sacræ Indulgentiæ observationem Bonifacio longe antiquiorem esse, intelligitur tam ex constitutione, quam de eo edidit, de qua mox; quàm præcipuè ex Tractatu Jacobi Cajetani Diaconi Cardinalis S. Georgii ad Velum aureum, quem ea de re scripsit, inscripsitque *De Centesimo, seu Jubileo anno*. In eo enim traditur, advenienre principio anni trecentesimi supra millesimum, cùm rumor increbuisset de futuro centesimo, cives Romanos ad Ecclesiam Vaticanam concurrisse, subindeque exteros ad consequendam Indulgentiam, quam ex antiquorum traditione singulis annis centesimis illic acquiri acceperant. Mandasse propterea Bonifacium revolvi monumenta vetusta; verùm his temporum, bellorum, vel schismatum calamitate deperditis, nihil certi retulisse; sed Sabaudum quemdam, non ignobili genere ortum, à filiis Romam ductum, annos centum & septem agentem, asseverasse, se unà cum patre Romæ centesimo adfuisse præterito sub Innocentio tertio, ab eodemque genitore suo monitum, ut si forte centesimo viveret anno futuro, ad lucrandam centum annorum Indulgentiam Romæ adesse non pigritaret, & ob hanc causam se Romam afferri præcepisse. Et tandem idem confirmasse duos provectæ ætatis Gallos diœcesis Bellovacensis, aliosque tam Gallos, quàm Italos veneranda canicie præstantes. Bonifacius itaque Pontifex populi pietate, ejusque rei constanti assertione, Cardinalium, Procerumque Romanorum precibus ductus, eam Indulgentiam firmiùs stabilire decrevit constitutione edita octavo Kalendas Martii, festo die Cathedræ Antiochenæ S. Petri Apostolorum Principis, Pontificatûs sui anno sexto, seu anno Christi 1300, quæ extat inter Extravagantes communes cap. *Antiquorum de pœnit. & remiss.* qua *omnibus in præsenti anno millesimo trecentesimo à festo Nativitatis Domini nostri Jesu Christi præterito proximè inchoato, & in quolibet anno centesimo secuturo, ad Basilicas ipsas* (Apostolorum Petri & Pauli) *accedentibus reverenter, verè pœnitentibus, & confessis .... non solùm plenam, & largiorem, immo plenissimam omnium suorum* concessit *veniam peccatorum*, & Indulgentiam pœnarum eis debitarum, hoc enim præcipuè Jubileum operatur, cùm non remittatur pœna temporalis, nisi præcesserit absolutio culpæ, ut est communis Theologorum sententia.

XLVI. *Ejus origo.*

Voluit autem Bonifacius, ut Romani triginta diebus continuis, vel interpolatis, & saltem semel in die: peregrini verò aut forenses simili modo diebus quindecim eas Basilicas visitarent. Aliqui putant eam institutionem à Bonifacio factam ex populi Judaici ritibus, qui quinquagesimo quolibet anno Jubileum repetebat, quo debitores à creditoribus laxabantur, & servi libertatem vendicabant, ut legitur Levitici 25, & 27, & in Josepho Antiquit. lib. 3 cap. 14. Sed non existimo Bonifacium ad ritum illum Judaicum respexisse; licèt enim plenior dari non possit libertas, quam cùm debita peccatorum remittuntur, ut fit in isto Christianorum Jubileo, quia tamen Bonifacius illud non ad annum quinquagesimum

mum, ut Judæi, sed ad annum centenarium promulgavit, & Jubilei appellatione usus non est, dici jure merito potest, videri potius hanc Jubilei institutionem factam ex antiquæ Romanæ urbis ritibus, quibus centesimo quolibet anno Ludos sæculares magna religiositate celebrabat. Quia enim Pontifices Romani vanas Gentilium observationes in sacras ceremonias erga Dei cultum convertere semper conati sunt, ideo ad tollendum superstitiosum Romanorum Sæcularem Annum, Sanctum istum Annum instituerunt, spiritualiter quolibet sæculi fine celebrandum; qui ritus ex anno centesimo à Clemente VI ad instar Jubilei Antiqui Testamenti ad annum quinquagesimum reductus est; & revera Clemens VI primus ex Pontificibus Romanis reperitur, qui Jubilei appellatione usus fuerit. Jubileum postea ad annos triginta tres limitavit Urbanus sextus; tandemque Paulus II & Sixtus IV, humanæ vitæ brevitatem considerantes, ad terminum quinque lustrorum, seu annorum viginti quinque stabilivere, sicut semper postea usque ad nostra tempora observatum fuit.

XLVII. *Bonifacius indignos à gratia Jubilei excludit.*

Prævidens autem Bonifacius Pontifex, multos indignos ad eam Indulgentiam consequendam accessuros, alio diplomate, eadem die vigesima secunda Februarii promulgato, quod refert idem Jacobus Cardinalis, ab ea tanquam illius incapaces omninò exclusit, qui merces seu res prohibitas Saracenis portassent: necnon Fridericum Siciliæ occupatorem, ac Siculos Ecclesiæ Romanæ hostes, quos insuper unà cum Genuensibus belli sociis, die Cœnæ Dominicæ in Ecclesia Lateranensi diris devovit, universæque Siciliæ sacris interdixit. Exclusit etiam ab ea Columnenses à Sede Apostolica damnatos. Qua occasione facetum quid narrat Petrarcha. Nunciatum cùm esset Bonifacio, Agapeti Columnensis uxorem, quæ sanguine illum contingebat, esse prægnantem, sensit Agapetum Romæ fuisse: hinc irâ succensus, perduci ante pedes suos mulierem jussit. Venit illa verecundè ventrem studio tegens. At ille, ut erat in sermone acer: *Dimitte*, inquit, *meretrix pallium. Quis te gravidam fecit?* Respondit mulier: *Pater sancte, tu mihi virum meum abstuleras. Quid facerem? quod ætas & forma suaserunt, consilium cœpi. Inter innumerabiles peregrinos, quos hic facer annus in urbe hac congregavit, conspiciens unum viro meo simillimum, notavi. Placuit ille oculis meis, & in exulantis viri memoriam susceptus est per noctem: mane abiens, qualem cernis, me dimisit*; viri habitum innuens, qui sub peregrini specie ad uxorem penetraverat. Risit Bonifacius muliebri fatigatus facundia; sed non solùm Columnenses, at in universum omnes & singulos publicos Ecclesiæ Romanæ hostes, eorumque fautores & adjutores, quamdiù in sua malitia perseverarent, ab hac Indulgentia lucranda exclusit.

XLVIII. *Ingens Romam concursus ad Jubileum.*

Exceptum est magna gratulatione Bonifacii diploma à Romanis: *Nec mora*, inquit Jacobus Cardinalis cap. 4, *totus orbis caput Roma, civitatis populus, nullo sexûs vel ætatis, dum pubertatis annos exegisset, discrimine, ad suorum patronorum Basilicas, quoad dierum intervallum finem accepisset, cursitabat*. Imò tantam undique ex universo Orbe hominum utriusque sexûs multitudinem ad hunc thesaurum consequendum concurrisse fertur, ut magna anni parte extraneorum haud minus ducentis millibus visum fuerit; vixque per eam, quantumvis amplam & vastam incedere liceret; præter innumerabilem numerum eorum, qui erant in via euntes & redeuntes. Quibus tamen nihil necessarium defuit, quin potius quantò magis populus multiplicabatur, tantò amplius alimenta hominibus, jumentisque justo & æquo pretio redundare videbantur, nulla concussione aut contentione: prout inter alios lib. 8 cap. 36 tradit testis oculatus Joannes Villanius Florentinus, qui Romam ea de causa peregrinatus, ex conspectu antiquorum monumentorum ejus, & exemplo Auctorum, qui de rebus gestis Romanorum scripserunt, ait, se excitatum fuisse ad mandandum memoriæ res civitatis suæ Florentinæ, adeoque ceteras per orbem suo tempore gestas, quæ ad ipsius cognitionem pervenire potuissent. Quod tanto candore præstitit, ut Sanctus Antoninus maximam partem ejus Historiæ Chronicis suis inseruerit.

XLIX. *Ingentes oblationes Apostolis factæ.*

Prætereundum autem non est, quod scribit idem Jacobus Cardinalis cap. 9 apud Raynaldum, scilicet ex tot peregrinorum non modò ex Italia, Sicilia, Sardinia, Corsica, sed etiam Gallia, Hispania, Anglia, Germania & Hungaria muneribus, adeo crevisse Apostolorum Petri & Pauli Altaria, ut quinquaginta & eò amplius auri florenorum millia retulerint, eaque non ex magnis auri, vel argenti donis, sed ex tenuiori ære oblato conflata; post quæ subdit: *Devotè oblata devotè dispensantur: castris, casalibus, prædiis ex ea pecunia, ipso Summo Pontifice jubente, ad jus & proprietatem Basilicarum comparandis, ac deinde ex ipsorum redditibus, divinis Apostolorumque augendis cultibus, officiisque*.

L. *Pontifex ægrotorum, & aliorum saluti prospicit in fine Jubilei.*

Sicut porrò Bonifacius indignos à lucranda Indulgentia excluserat, ita in fine anni centesimi, qui erat millesimus trecentesimus in die Natalis Domini, piorum peregrinorum devotioni & commoditati intendens, tam illis qui in Urbem tardè appulsi, vel in ægritudinem in ea lapsi, aut etiam mortui, præscriptum dierum numerum com-

complere non potuissent, quàm etiam illis, qui in via decessissent, aut alio legitimo impedimento Romam pervenire prohibiti fuissent; nihilominus eandem plenissimam Indulgentiam assequi concessit. Denique saluti animatum providere volens, omnibus illis qui erant verè confessi secundùm formam indulgentiæ suæ, & de alieno satisfacere non poterant intra annum, nec poterant commodè satisfacere propter temporis brevitatem, prorogavit terminum, ad satisfaciendum duntaxat, usque ad festum Resurrectionis Dominicæ anni millesimi trecentesimi primi, eodemque tempore declaravit Jubileum finitum esse in die Natalis Domini, anni trecentesimi supra millesimum, nec extendi ad annos Incarnationis secundùm quosdam, idest usque ad 25 Martii anni sequentis, sed ad annos Domini secundùm ritum Romanæ Ecclesiæ. Hæc refert idem Jacobus Cardinalis in calce sui tractatus de *Centesimo seu Jubileo anno*; in quo pariter scribit, toto eo anno quamplurimos in Basilicis Apostolorum variis morbis miraculosè sanatos esse, multos energumenos liberatos, infinitas animas à pœnis purgatorii ad cœlestia gaudia translatas, uti per certas revelationes constitit.

LI. *Carolum Valesium in Italiam vocat, & dignitatibus auget.*

Eodem anno millesimo trecentesimo Bonifacius Pontifex Carolum Valesium Comitem Andegavensem, Philippi Galliarum Regis fratrem, qui, ut alibi diximus, eo comitatu à Carolo II Siciliæ Rege donatus fuerat, ut Aragoniæ juribus cederet, iterum in Italiam accersivit, utpote Principem acerrimi ingenii, ac magnæ in rebus bellicis industriæ, tum ut ejus operâ adversus Fridericum Siciliæ occupatorem, tum ad comprimendas exortentes in Italia factiones, uteretur. Ne autem Italia eius adventu commoveretur, Bonifacius promulgavit Apostolicum diploma dato *Laterani II Kal. Decembris anno VI* apud Raynaldum anno 1300 num. 21, se illum principem ad edomandos Ecclesiæ perduelles, ac maximè pro Siciliæ regno recuperando excivisse. Joannes Villanius lib. 8 cap. 42 addit, Bonifacium obtinendi Imperii spem Carolo injecisse, rejecto Alberto Austriaco, cujus necdum electionem approbare voluerat: aut saltem auctoritate qua pollebat Ecclesia Romana vacante Imperio, promisisse Carolum Imperii Vicarium creandi, ut Etruriam per factiones pessumdatam componeret. Carolus itaque Valesius mense Julio anni millesimi trecentesimi primi Mediolanum, ut ait Bernardinus Corius part. 2 Hist. Mediolanensis, mense verò Septembri, ut scribit Joannes Villanius laudatus cap. 48, Anagniam ad Bonifacium Papam pervenit, unà cum conjuge ac magno nobilium comitatu, ibique maximo honore à Pontifice exceptus, & à Carolo Siciliæ Rege visitatus, cum eis convenit, ut prohximo vere Sicilia tentaretur. Ne verò interim dum classis Neapoli pararetur, Carolus Valesius otiosus quiesceret, creatus à Pontifice universæ ditionis Ecclesiæ Romanæ Præfectus, necnon Tusciæ Paciarius, seu pacificator, & Imperii Vicarius, mandato ejusdem Pontificis Florentiam profectus est, factionibus valdè agitatam, quas Matthæus Cardinalis Aquaspartanus Minorita, Legatus eò antea missus, compescere non valuerat, propositis etiam interdictis.

LII. *Pacem ab eo inter Carolum Siciliæ Regem, & Fridericum sancitam vadam habet sub quibusdam conditionibus.*

Verùm fortunatior non fuit Carolus, postquam enim Florentiæ mansisset ab initio Novembris anni 1301 ad Aprilem anni sequentis, abscessit, quòd majora Florentiæ & per agrum committi scelera videret, quam quæ mitissimi & verè Regii Vir ingenii inspicere posset, ut scribit Flavius Blondus lib. 2 decad. 9. Neapolim itaque mense Aprili accedens, inventa ibi numerosa classe, quam interim Rex Carolus paraverat, in Siciliam transmisit, & aliquot Oppida cepit, Friderico nequaquam auso cum eo congredi, vel aperto marte se ei opponere, sed cautè subducendo se, aut insidiando, ac commeatum impediente, exercitum ejus defatigante. Unde & quòd dira pestis è corrupto aëre Francorum equos, universumque exercitum invasisset: consideraretque Valesius propter agnationis jura bellum haud alium, quam miserandum effectum sortiri posse, pacem inter Carolum II Siciliæ Regem & Fridericum his præcipuè conditionibus firmavit: Ut Fridericus Eleonoram Caroli II Regis filiam uxorem duceret: Philippus Princeps Tarentinus ejusdem Caroli filius libertati redderetur: Continentis Italiæ oppida, quæ in potestate Friderici essent, & quæ in insula Siciliæ Carolus possideret, utrimque restituerentur: Siciliam Fridericus & adjacentes insulas dotis profectitiæ nomine teneret, donec Sardiniam, aut quamvis aliud regnum Pontificis permissu opeque accepisset; postquæ ejus obitum omnino ad Carolum ejusque hæredes perveniret, numeratis Friderici hæredibus centum millibus unciarum auri: interimque Fridericus non Siciliæ, sed Trinacriæ [antiquo Siciliæ nomine] Rex appellaretur. Quæ sic pacta, firmataque pridie Kalendas Septembris anni 1302, Bonifacius Papa sequenti anno 1303 rata habuit, his conditionibus, ut Fridericus trium millium unciarum auri tributum, in singulos annos, in festo S. Petri Ecclesiæ Romanæ conferret, juramentum fidelitatis pro rebus temporalibus ac sæcularibus Summo Pontifici præstaret; liberamque & plenariam in spirituales & Ecclesiasticam potestatem ei relinqueret. Hisque sacramento coram Geraldo Cardi-

na-

SÆC. XIV. BONIFACIUS VIII.

nale Legato confirmatis, fœderis conditiones utrimque pro tempore adimpletæ sunt, & longo postliminio pax Siciliæ, sacraque, quibus Siculi per interdictum arcebantur, restituta fuere. Hæc Spondanus ad annum 1302 ex Joanne Villanio lib. 8 cap. 49, Ptolomæo Lucensi, Continuatore Guilielmi de Nangiaco, qui postea editus est Tomo XI Spicilegii Dacheriani, Aretino, Antonino & aliis, ac tandem ex Epistolis Bonifacii datis *Laterani VIII Idus Decembris anno VIII* Pontificatus, & *Anagniæ XII Kalend. Junii anno IX*. Ceterùm Carolus Valesius eodem anno 1302 in Franciam à Philippo fratre Rege revocatus mense Novembri rediit.

LIII. *Origo dissidii inter Bonifacium PP. & Philippum Franc. Regem.*

Gravissimum dissidium inter Bonifacium Papam, & Philippum Francorum Regem natum, quod utinam æterno silentio involutum fuisset, Regi enim multas ærumnas attulit, Pontifici immaturam mortem. Causæ multæ præcesserunt, quas hic, sicuti & illud dissidium, quanta potero brevitate attingam. Primò quidem cùm Bonifacius anno 1300 missis quoquoversum sacræ militiæ præconibus, omnes Principes ad mittenda auxilia Cassano Tartarorum Regi, religione Christiano, qui Soldanum Ægypti Syriæ imperantem apud Emesam ingenti prælio devicerat, & in Ægyptum fugaverat, a laicis etiam subsidia postulasset, & præ cæteris Philippum Regem de his sollicitaset, apud eum parum profecit, quòd bello Flandrico distractus, & pecuniis indigens, nec copias transmittere, nec collectas ad id operis decimas dare, aut alias in Regno suo exigi, præter eas quas nuper idem Pontifex Carolo Valesio fratri in Italiam evocato dari præceperat, permittere posse excusavit. Dissensiones auctæ sunt ex eo, quòd Philippus Columnenses implacabiles Bonifacii hostes apud se perfugas recepisset, eorumque defensionem suscepisse crederetur. Quæ duo fuerunt non minimæ commotionis Pontificis in Regem causæ. Sed ejusdem dissidii causa fatalis erupit anno 1301, quo Bonifacius Bernardum Episcopum Appamiensem, de quo supra num. XIX, legavit ad Philippum Regem, qui eum ad ad expeditionem Orientalem impelleret, vetaretque decimas ad eum inductas in alios usus convertere, & vacantium Ecclesiarum fructus sibi retinere, earumque titulos citra consensum Pontificis conferre, ac libertatem Ecclesiasticam violare, quæ omnia Rex facere dicebatur. Hæc cùm prædictus Episcopus, Bonifacii Pontificis benevolentia fretus, quem loco laudato vidimus, renuente Rege, creatum fuisse Episcopum, insolenter nimis exponeret, minasque depositionis, nisi Pontifici suffragaretur, Regi intentaret; iratus Rex eum in custodiam Archiepiscopo Narbonensi ipsius Metropolitano tradidit; Ita pleríque Auctores; sed antiquiores insinuant, Bernardum obtentu conspirationis in Regem, & quòd jactaret, nihil se ei debere, sed tam in temporalibus, quàm in spiritualibus, soli Pontifici subesse, accersitum esse à Rege, ac Archiepiscopi custodiæ traditum, judicandum ab eo una cum Episcopis comprovincialibus, posteaque puniendum. In Actis verò Conventus apud Silvanectum, ad hoc à Rege celebrati, & aliis proinde gestis, quæ Lutetiæ reperiuntur in archivis Regiis, septem accusationum capita Bernardo objecta recensentur apud Spondanum anno 1301 num. 6 legenda.

LIV. *Acerba ad Regem Pontificis legatio.*

His auditis Bonifacius, ut erat ardentioris ingenii, continuò ad Regem misit Jacobum de Normannis Archidiaconum Narbonensem Notarium suum, Virum insignem, qui nomine suo Philippo Regi mandaret, ut missum faceret Episcopum Appamiensem, & à vexando Clero, ab opprimenda libertate Ecclesiastica, & à collatione ac usufructu quorumcumque beneficiorum abstineret, nec communem omnium Christianorum utilitatem, in iis quæ ad Terræ Sanctæ expeditionem pertinerent, perverteret. Id si non impetraret, contestaretur Regnum Franciæ ob contumaciam Philippi, ad Sedem Apostolicam devolvi, cui omnes Reges eorumque Regna subessent: adderetque anathema, & subditos à sacramento fidelitatis absolveret: atque insuper omnes Antistites & Doctores Romanæ juberet adesse Synodo Kalendis Novembris anni 1302 celebrandæ, ut de eorum consilio corrigerentur injuriæ, & damna, quæ per Regem, ejusque ministros, & Officiales, tam Ecclesiasticis, quàm laicis illata fuerant.

LV. *Indignatio Regis in Pontificem.*

Hæc cùm Archidiaconus Narbonensis Parisios appulsus diligentissimè exequi satageret, literæ Pontificiæ ei ereptæ sunt, ac præsente Rege, nec impediente, per Comitem Attrebatensem palam in ignem conjectæ, & combustæ sunt, Archidiacono procul facessere jusso, unà cum Episcopo Appamiensi libertati tradito. Moxque Philippus Rex celebratis trium Regni Ordinum comitiis, cùm cuncti in Bonifacium Papam, tam ob prædicta in dedecus Regni, & regiæ auctoritatis depressionem intentata, quam ob plura accusationum capita ei opposita, quæ illum Pontificatu prorsus indignum redderent, conclamarent; severè prohibuit, ne quis ex Ecclesiasticis Romam peteret, aut aurum vel argentum è Regno extraheret, custodibus ubique appositis, ne ullæ aliæ Pontificiæ literæ in Regnum devehrentur, tandemque unum e suis præcipuis Consiliariis nomine *Petrum Flottam* militem, Dominum Revelli, & castri Escolli diœcesis Claromontensis in Alvernia, ad

Pon-

SÆC. XIV. BONIFACIUS VIII.

Pontificem misit, qui cuncta ei intrepide significaret. Hæc ita gesta esse, tam ex antiquis Scriptoribus, Ptolomæo Lucensi, & Eberardo in Annalibus, Chronico Monfortiano, Continuatore Martini Poloni, Guillelmi Nangii Continuatore, Bernardo Guidonis in Chronicis, Joanne Villanio lib. 8, cap. 62, & aliis, quàm ex literis Antistitum ad Bonifacium Papam postea datis, intelligi scribit Spondanus loco laudato num. 7, ex quo hæc & sequentia excerpta, cùm omnia ferè retulerit ex Actis, & Epistolis tunc ultrò citròque factis, & missis, quibus nil certius est in Historia.

LVI. *Rex prohibet abstractionem pecuniæ à Regno.*

In codice MS. Bibliothecæ Victorinæ Parisiensis notato MM. 7, fol. 89, reperitur decretum Regium editum Parisiis die 17 Augusti anni 1296, quo, ut ait, ad statum prosperum, & defensionem necessariam Regni, Rex inhibuit, ne quis cujuscumque conditionis, nationis, aut dignitatis, aurum, vel argentum, sive in massa, sive in moneta, aut vasis, aliâve qualibet formâ, lapides pretiosos, victualia, arma, equos, terrâ, vel aquâ extrahere è Regno, aut literas pro pecuniis intra fines regni deportaris extra illud assignandis conficere, absque speciali Regis licentia præsumeret, sub pœna confiscationis tam rerum ipsarum, quam bonorum transgressorum. Ideo autem id se edixisse dicit Rex, quia cùm ad regni impugnationem hostiiis iniquitas ex diversis undique partibus suæ conatus malignitatis exerceret, de bonis & facultatibus ejus vires adversantium augeri poterant. Ita in eo edicto legitur. Sed quod tunc universim prohibitum fuerat, & à Pontifice utcumque toleratum, anno demum 1301, cùm res in apertum dissidium prorupit, etiam ad Romanam Curiam speciatim extentum fuit. Unde & Pontifex, ac pro ceteris, quæ diximus, in Comitiis regni contra ipsum decretis, ipse quoque asperiùs in Regem agere cœpit.

LVII. *Bonifacius suspendit gratias Regibus Franc. factas.*

In eodem enim codice fol. 66 continetur Bonifacii Constitutio data Laterani 2 Nonas Decembris anno Pontificatûs septimo, ideoque anno 1301, quæ incipit, *Salvator mundi*, qua Pontifex suspendit omnia privilegia & gratias factas Regi Philippo, ejusque successoribus, & Clericis ac Laicis, qui de eorum stricto consilio forent, usque ad Sedis Apostolicæ beneplacitum; ob damna, quæ eorum occasione per abusum Ecclesiis & Ecclesiasticis regni inferrentur. Atque insuper quidquid Prælatis & aliis Ecclesiasticis titulo decimæ, vel cujusvis subsidii impositum fuisset, etiamsi ipsi assensum præstitissent, absque ejusdem Sedis speciali mandato decrevit non solvendum. Mandans nihilominus prædicta privilegia & gratias sibi exhiberi Kalendis Novembris anni consequentis 1302, ad quas Synodum Romæ Gallis indixerat, ut iis consideratis providere posset, utrum hæc suspensio foret in aliquo moderanda. Constitutionem illam, seu potius literas Bonifacii, jussu Clementis V omninò postea erasas esse è Registro Vaticano scribit Raynaldus ad annum 1301, n. 30.

LVIII. *Ejusdem Pontificis Epistola ob materia ad Regem.*

Biduo post, hoc est Nonis Decembris, gravem Epistolam ad Regem scripsit Pontifex, quæ integra reperitur in alio codice ejusdem bibliothecæ Victorinæ Parisiensis p. 13 f. 25, quæ incipit, *Ausculta fili charissime præcepta patris*; quâ dicens se constitutum à Deo super Reges & regna ad evellendum, destruendum, ædificandum, atque plantandum sub ejus nomine, & ut gregem pascens Dominicum, consolidet infirma, sanet ægrota, vinumque infundat & oleum vulneribus sauciatis; hortatur Regem, ne sibi persuaderi sinat, se superiorem non habere, nec subesse summæ hierarchiæ Ecclesiæ. Decipere enim, qui sic sapit, & pertinaciter hos affirmantem convinci Infidelem, nec esse intra boni pastoris ovile. Monet ipsum postea de multis excessibus, quos ab eo commissos ait, & ut vel per se ipsum, vel per fideles & providos viros diligenter instructos intersit Synodo Romæ celebrandæ Kalendis Novembris anni 1302, in qua res ordinare statuerat ad Regis directionem ac salutem, & felix regimen regni. Prolixæ hujus Epistolæ summam refert Spondanus, minimam verò ejus partem edidit Raynaldus loco laudato num. 31, demptis omnibus locis, quæ notat non reperiri in Registris Vaticanis, utpote penitus erasa & deleta ejusdem Clementis V jussu in gratiam Philippi Regis.

LIX. *Epistolam brevem Bonifacii nomine Philippo Regi reddidit.*

Quamvis contenta in dicta Epistola amariora in multis videri possint, longe tamen deterius accidit. Petrus enim Flotta, quem à Rege ad Bonifacium missum diximus, eò processit fiduciæ cum Pontifice, ut cùm minas in Regem intentaret Pontifex, responderit ei: *Sancte Pater, Gladius vester est verbalis, sed Gladius domini mei est realis*, sicut legitur in veteri Chronico S. Dionysii. Quòd si verè dixit, inquit Spondanus, ignem è silice quærebat ense excitere: nec putandum est mandatum adeo acerbum habuisse à Rege; ad quem revertens Petrus Flotta maligno animo, & ad dissensiones augendas solùm intento, prædictam illam prolixam Epistolam sibi à Bonifacio communicatam celans, summarium ejus ita composuit, ut ea tantùm quæ Regi injuriosa videri poterant, exprimens, ac nequiori sensu interpretans, de suoque acerbiora immiscens, sic Regi proposuerit, ac si verè ita à Pontifice, nihilque aliud scriptum fuisset. Bonifacii itaque nomine Regi obtulit brevem Episto-

lam datam, ut supponit, Laterani, Nonis Decembris anno Pontificatus septimo [nempe eodem ipso die, quo scripta erat prolixior illa Epistola, ut nullum dubium sit, hanc breviorem ejus loco suppositam fuisse] quæ sic habet in prædicto codice Victorino fol. 53. *Bonifacius Episcopus servus servorum Dei Philippo Francorum Regi. Deum time & mandata ejus observa. Scire te volumus, quòd in spiritualibus & temporalibus nobis subes. Beneficiorum & præbendarum ad te collatio nulla spectat. Et si aliquorum vacantium custodiam habeas, usumfructum eorũ successoribus reserves. Et si quæ contulisti, collationem hujusmodi irritam decrevimus, & quatenus de facto processerint revocamus. Alius autem credentes, hæreticos* (Nicolaus Gillius in Annalibus, & alii, qui exscripserunt, *fatuos* legunt) *reputamus. Dat. Later. Non. Decemb. Pontificatus nostri anno septimo.*

LX. Sed illud à Petro Flotta suppositum.

Hanc venenosam Epistolam ex parte Bonifacii ad Regem detulit Petrus Flotta, quam qui decurtatam esse non viderit, planè cæcum esse oportet, inquit Spondanus. Quis enim unquam ita strictè scripserit? vel ipsis Laconibus tanta brevitoquentia suspecta fuisset. Certè hanc Epistolam Bonifacio fuisse suppositam jam suspicatus fuerat Paulus Æmilius lib. 8 Annal. Franc. *Extant*, inquit, *Regiæ majestatis, Pontificisque alternæ Epistolæ utrimque missæ plenæ conviciis, ignominiosæque, si modò veræ, ab ipsisque compositæ, & non confictæ ab aliis, quòd similius vero sit.* Jure autem merito tam Paulus Æmilius, quàm Spondanus hanc Bonifacii ad Regem Epistolam confictam existimant; si enim eam verè scripsisset Bonifacius, ea sine dubio è Registro fuisset erasa & deleta jussu Clementis V, qui, ut mox diximus, alias minus duras deleri præcepit; cùm præsertim tam hæc, quam illa Philippi Regis ad Bonifacium, de qua mox, non Pontificiam & Regiam majestatem, sed iratæ mulieris ex plebe ingenium prodant.

LXI. Responsio Regis.

Nam postquam in Galliam delatæ fuêre anno 1301 per Archidiaconum Narbonensem Nuncium Apostolicum literæ Bonifacii ad Regem, de quibus superiùs, unà cum ficto Epistolio Petri Flottæ: Prælati quidem jussu Regis in unum congregati Parisiis die decima Aprilis anni 1302 illis diligenter & ad omnem rigorem examinatis, legationem trium Episcoporum, scilicet Noviomensis, Constantiensis & Biterrensis ad Pontificem decreverunt cum literis, quæ extant in codice Vaticano 4177; unde & eas excripsit Bzovius ad annum 1302, quibus & se valde mirari testantur de inaudita eatenus propositione subjectionis regni Franciæ; & Regem ab objectis criminibus vindicantes, excusarent se Romam accedere prohiberi, ne regnum tot simul columinibus in tanta quassatione destitueretur. Rex autem commotior irritatiori spiritu & aculeatiori stylo contra falsum Epistolium, quod verum credebat, in hæc prorupisse dicitur: *Philippus Dei gratia Francorum Rex Bonifacio, gerenti se pro Summo Pontifice, salutem modicam seu nullam. Sciat tua maxima fatuitas in temporalibus nos alicui non subesse. Ecclesiarum ac præbendarum vacantium collationem ad nos jure Regio pertinere, fructus earum nostros facere: collationes à nobis factas, & faciendas fore validas in præteritum & futurum, & earum possessores contra omnes viriliter nos tueri: secus autem credentes, fatuos & dementes reputamus. Datum Parisiis &c.*

LXII. Ab eodem Flotta vel falsata, vel Rege inscio exarata.

Hæc fortè nomine Regio, eoque inscio, aut non advertente, ab eodem Bonifacianæ Epistolæ falsario Flotta, aut alio paris malignitatis calumniatore fabricata fuisse, suspicatur Spondanus, quandoquidem, inquit, disertè scribit Continuator Nangii Monachus Sancti Dionysii tunc vivens, & quæ gerebantur, videns, Regem destinasse ad eundem Pontificem Petrum Episcopum Antisiodorensem, rogatum, ut sui amore supersederet negotio, pro quo Episcopos vocaverat usque ad tempus magis opportunum. Sed memoriâ ibi labitur Spondanus Continuatori Nangii attribuens, quod ab aliquo alio Auctore scriptum fuisse oportet, cum in hoc Continuatore, qui extat Tomo XI Spicilegii Dacheriani, ne verbum quidem reperiatur de isto Petro Antisiodorensi Episcopo. Certè Epistolæ brevis Bonifacii ad Philippum Regem falsatio à Petro Flotta, de qua expressè loquitur Bonifacius ipse in Sermone, quem habuit, sumpto hoc themate, *Quod Deus conjunxit homo non separet*, qui extat in laudato codice Victorino MM. fol. 82, non levem suspicionem injicit, ipsum eundem Flottam vel fabricasse hanc Philippi responsionem, vel saltem inscio Rege eam scripsisse. Quare eam alibi reperiri non existimo quàm in archivis Regiis, ex quibus cum aliis Actis judicialibus excusa Parisiis anno 1655, in Actis inter Bonifacium & Philippum, tanta aviditate ab Heterodoxis recepta est, quanta detestatione à bonis perlecta.

LXIII. Quo sensu Bonifacius PP. intellexerit subjectionem Regnorum Ecclesiæ.

Ceterum Bonifacius in eodem sermone asserit, Petrum Flottam imposuisse sibi, quòd mandasset Regi, ut recognosceret regnum suum ab ipso: quinquaginta jam annis se expertum esse in Jure, & scire duas esse potestates ordinatas à Deo; ideoque neminem debere vel posse credere, tantam fatuitatem, tantamque insipientiam fuisse vel esse in capite suo: protestari se quòd in nullo vellet usurpare jurisdictionem Regis: Regem tamen negare non posse, quin esset Pontifici subjectus ratione

ne peccati. Ex quo apertè probatur, Bonifacium alienum fuisse ab illo supercilio, quod plerique omnes ei impingunt, de subjectione temporali regnorum omnium, ac speciatim Francici, & quo sensu eam intellexerit. Eadem de re Cardinales per Epistolam die 26 Junii anni 1302 datam apud Joannem Palatinm, Duces, Comites, ac Francorum Barones certiores fecêre, nunquam scripsisse Pontificem Regi, *ut regnum suum in temporalibus à Romano Pontifice recognosceret, illudque ab eo tenere profiteri cogeretur. Sed solum spiritualibus temporalia subesse; Romanum Pontificem summum esse in Ecclesia Hierarcham, ac posse omnem hominem arguere de peccato.* Plura hac de re Spondanus ad annum 1302, ubi num. 11 explicat, quo sensu intelligenda sit celebris illa ab eodem Bonifacio edita constitutio XIV Kal. Decembris ejusdem anni, quæ incipit *Unam Sanctam*, & extat inter Extravag. Comm. lib. 1 tit. *De major. & obedient.* in qua agit de auctoritate & potestate Ecclesiæ, duplicique gladio ei à Christo Domino tradito. De ea Constitutione vide dicenda in Clemente V.

LXIV. *Bonifacius Alberti Regis Rom. electionem confirmat, contra Philippum Regem.*

Anno Christi 1303 Bonifacius Papa hanc causam vehementi ardore prosequens, ut haberet quem opponeret Philippo Regi, Alberti Romanorum Regis electionem, quam ante rejecerat, confirmavit, recepta ab eo promissione satisfactionis omnium injuriarum, ac facinorum à se commissorum, & juramento fidelitatis, ac confirmatione privilegiorum & donationum ab aliis Imperatoribus, Regibusque Romanorum concessarum: omnes defectus, qui in ejus electione intervenerant, aut tulit, aut Apostolica auctoritate supplevit literis datis *Laterani II Kal. Maji anno IX* Pontificatûs, quæ extant apud Raynaldum anno 1303 num. 2, ubi & num. 9 refert literas Alberti, quibus fidem Pontifici obstringit, veteraque Ecclesiæ Romanæ jura illi asserit, datas *apud Nuremberg anno Domini 1303, indictione prima, XVI Kalendas Augusti*. Iisdem literis Bonifacius omnia, quæ ab Alberto à sua electione ad hujusmodi confirmationem gesta fuissent in regni administratione, rata habuit; sed aliis literis eadem die datis, quas extare apud Bzovium scribit Spondanus, omnes uniones, confœderationes, societates & pactiones cum quibuscumque Regibus aut Principibus in præjudicium Romanæ Sedis & Imperii ab eodem Alberto factas, etiamque juramento firmatas irritavit, nullas dixit, & quæcumque juramenta quibuscumque verbis concepta relaxavit. Fuisse autem illa omnia contra Philippum Regem, & testantur Scriptores omnes, qui de iis egerunt, & facile est cuivis perspicere; insignem enim, ut ait Ciaconius, habuit orationem, quæ adhuc extat, cujus initium est, *Refulsit sol qui erat sub nubibus*, qua exponens eum locum 1 cap. Genesis, *Creavit Deus duo luminaria in firmamento cœli*, de Pontifice & Imperatore, Imperatorem deinde bonis, ut Solem, malis ut Lunam esse dixit, tanquam totius mundi monarcham: multa in Gallicanum fastum cum ostentatione perorans. Hanc inter ceteras prætexuisse Philippum offensionis causam in Bonifacium, scribit Joannes Villanius lib. 8 cap. 62, quòd cùm Pontifex pollicitus ei fuisset Romanum Imperium à Germanis in Gallos reducere, & primùm Carolo Valesio fratri Regis assignari, nihilominus illud Alberto asseruisset.

LXV. *Philippum Regem excommunicatum denunciari Legato suo jubet.*

Antequam ad ultima remedia adversùs Regem descenderet Bonifacius, aliam viam experiri deliberavit, misitque in Franciam Legatum *Joannem Monachi* tit. SS. Petri, & Marcellini Presbyterum Cardinalem, natione Gallum, patria Ambianensem, Virum planè insignem, qui Regem induceret, ut amicè Sanctæ Sedi de XIII capitibus satisfaceret, quorum summam refert Spondanus num. 2. Verùm cùm Philippi responsiones Pontifici viderentur inanes, scripsit dicto Legato literas, quæ extant in dicto codice Victorino p. 13, quibus significavit, haud se revocare in dubium, quin Philippus Rex sententiis anathematis & excommunicationis contentis in processibus, prætentis solemnibus diebus, nempe in die Cœnæ Domini, quæ anno 1303 cum die quarta Aprilis concurrebat, de more promulgatis contra omnes generatim, qui obstarent, ne Romam iretur, aut pecuniæ eò deferrentur, esset ligatus, quantumcumque regali præfulgeret dignitate, non obstantibus privilegiis quibuscumque sibi ne interdici, suspendi, vel excommunicari posset concessis, quæ omnino ipse Pontifex revocanda duxisset, ad hoc ut contra hujusmodi sententias & processus per ea nequiret se Rex tueri, quominus lis includeretur, ex eo quòd ad Sedem Apostolicam venientes, & ab ea recedentes multipliciter impediri mandasset, & specialiter Prælatos Romam à Pontifice vocatos ire prohibuisset. Qua de causa se eundem Regem nominatim à communione fidelium & perceptione Sacramentorum nunciare exclusum, & per ipsum Legatum, vel per alium præcipere nunciari. Et quicumque cujuscumque dignitatis ausus foret ea illi administrare, aut coram ipso Missam celebrare, se illos excommunicationis sententiâ percellere; graviusque contra ipsos acturum tam spiritualiter, quàm temporaliter: præsertim cùm Rex oblatum sibi à Pontifice per Legatum impendendum absolutionis beneficium recipere contempsisset. Hoc ei denunciari procuraret, & ubi-

que solemniter publicari: ac fratri Nicolao Ordinis Prædicatorum ejusdem Regis olim Confessori districtè præciperet, ut intra spatium trium mensium personaliter se coram Pontifice sisteret, recepturus pro meritis, aut suam innocentiam probaturus. Eodem die, nempe Idibus Aprilis, alio decreto, quod ibidem extat fol. 29, Prælatis & aliis Ecclesiasticis atque Doctoribus, qui ab ipso Pontifice Romam vocati ire neglexissent, in diversis regni provinciis publicè diem dici operâ dicti Cardinalis, ad sese intra tres menses, per se, vel per procuratores idoneos, cotam Pontifice sistendum, mandavit.

LXVI. Rex conventum Parisiis celebrat, in quo proponuntur injuriosissimæ in Pontificem accusationes.

Hæc mandata qui deferebat, Nicolaus Benefractus Archidiaconus Constantiensis in Normannia, ejusdem Joannis Monachi Legati familiaris, antequam ad dominum suum pervenire potuisset, Trecis comprehensus custodiæ traditus est, vetante Rege eum dimitti, & petenti ejus liberationem Legato denegante. Parisiis insuper Rex celebravit magnum Conventum Prælatorum, Doctorum & procerum, ut adversus tantas molitiones munimentum quæreret, cujus exitum veritus Legatus, qui jam observari jussus fuerat à Rege, ne cum aliquo agere, aut liberè quò vellet ire posset, ante ejus celebrationem, noctu clam recessit Romam versus, ne vel Papæ indignationem, à quo revocatus fuerat, vel Regis odium ei resistendo incurreret. Celebratus est itaque Conventus ille, cujus Acta publica per Notarios confecta anno millesimo trecentesimo tertio, indictione prima, decimo tertio & quarto Junii, diebus Jovis & Veneris, Pontificatus Bonifacii VIII anno nono, extant in dicto codice Victorino p. 13 fol. 30, & in Actis Parisiis impressis anno 1655, rerum inter Bonifacium & Philippum gestarum. In eo Conventu per Guillelmum de Plessejano Militem, Dominum Vicenovii, cum assensione Ludovici Comitis Ebroicensis filii Regis, & Guidonis Sancti Pauli, ac Joannis Drocensium Comitum, propositæ fuerunt quamplurimæ in Bonifacium accusationes diversarum hæresum, necis Cœlestini V Papæ, & illegitimæ intrusionis in Sedem Apostolicam, simoniæ, luxuriæ, gulæ, sævitiæ, sacrilegii, magiæ, contemptus rerum sacrarum & ceremoniarum Ecclesiasticarum, maledicentiæ in quoscumque Prælatos & Religiosos, fomenti bellorum & dissensionum inter principes Christianos; commotionis Principum contra Regem, & gentem Francorum, quos tanto odio prosequeretur, ut assereret præcipitaturum se totam Ecclesiam & universum mundum, si aliter non posset eorum superbiam comprimere; atque etiam propterea confirmasse Regem Germaniæ in futurum Imperatorem, publicè prædicando se id facere, ut destrueret superbiam Francorum, qui jactabant se nemini subesse temporaliter; & anathema lis inferendo quicumque negarent omnes Reges mundi subesse eidem Regi Germaniæ; & aliorum enormium criminum.

LXVII. Ex eo fit appellatio ad futurum Concilium.

Propter hæc idem Plessejanus adhærendo appellationi & processui super his jam antea per nobilem Virum Guillelmum de Nogareto factis, appellavit pariter & provocavit ad Sacrum Concilium Generale convocandum, & ad Sanctam Sedem Apostolicam; non odio Bonifacii, sed zelo fidei & devotionis ad Sanctam Dei Ecclesiam & Sedem Romanam; rogans Regem, ad quem spectaret earum defensio, ac Prælatos, qui futuri essent Judices in Concilio, procurare efficaciter, ut illud loco & tempore congruo celebraretur, in quo ipse Plessejanus proposita probare valeret. Post quæ, Rex Prælatos iterum requirens provocavit pariter. Ipsique demum Prælati ibi præsentes, videlicet quinque Archiepiscopi, unus & viginti Episcopi, Abbates insignes undecim, cum Visitatore domorum Ordinis Militiæ Templi, ac S. Joannis Jerosolymitani in Francia, & S. Martini de Campis Parisiensis Prioribus, adhæserunt similiter prædictis requisitionibus de congregando Concilio, & discutiendas accusationes contra Bonifacium prolatas: salvis tamen in omnibus, ut dicere exceperunt, sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ honore & reverentia, à qua nullo modo recedere vellent.

LXVIII. Bonifacius ab objectis se purgat, & excommunicationis decretum in Regem promulgare parat.

His Bonifacius Papa auditis, Anagniæ existens, primùm omnium, publico Patrum consessu purgavit se solemni jurejurando de objectis sibi à Rege ejusque ministris criminibus; remque, ut diximus, gestam narrans, decimo octavo Kalendis Septembris, ipsa die Assumptionis Beatissimæ Virginis, declaravit insuper, ut constat ex supradicto Codice Victorino MM. fol. 72, Regem prohibuisse ne ullus nuncios vel literas Pontificis reciperet, aut ei in aliquo obediret; ac Stephanum de Columna, ipsius Pontificis & Romanæ Ecclesiæ hostem in regno suo recepisse. Qua verò charitate, quove zelo hæc tam fatua, tamque superba præstiterit, facile intellectu esse. Hæc & alia plura in eundem sensum peroravit. Demum verò alia constitutione eadem die data, quæ extat ibidem fol. 78, juxta Spondanum, censuras in Regem immissas denuò confirmans, eum diris devovit; regno sacris interdixit; Academias jure docendi privavit; subditos omnes sacramento solvit; regnum Alberto Romanorum Regi subjecit, illudque invadere jussit; Flandros & Anglos Philippi hostes acrius in eum concitavit; denique nihil intentatum reliquit, quo

quo ipsum à regno deturbaret. Hæc omnes Historiarum & Chronicorum Scriptores testari asserit idem Spondanus; qui addit, se vidisse in eodem codice Victorino fol. 74 decretum ipsum excommunicationis, quod incipit, *Super Petri solio*, quod etiam editum est in Actis impressis inter Bonifacium & Philippum, quodque datum dicitur *Anagniæ in Aula palatii 8 Idus Decembris, Pontificatus anno nono*, quia scilicet eo die promulgandum erat. Eo decreto post aliqua præmissa de auctoritate Sedis Apostolicæ in regendis quibuscumque Christianis in virga ferrea & directionis, non tamen adhuc assumere se ait, quamquam justè posset, ferream ad confringendum, sed directionis in viam salutis; quin imò neque Judicis, sed tantùm denunciatoris officium agentem, nullas pœnas Philippo Regi se imponere, sed propter excessus suos jam notoriè excommunicato inflictas potiùs à jure intimare. Deinde breviter repetens quæ gesta fuissent cum ipso, & ab ipso, demum ex iis denunciat eum excommunicatum, & subjectos ab ejus fidelitate & obedientia absolutos, prohibendo sub interminatione anathematis, ne quis ullum omnino ei obsequium præstaret, aut beneficia ab eo acciperet, & confœderationes cum quibuscumque Principibus rescidit. Monuit ultimò, ut à facie arcus fugiens resipisceret, ad obedientiam rediret, & ad Dominum converteretur, ne justo in eum judicio ipse Pontifex animadvertere compelleretur.

LXIX. *Consilia agitantur contra Bonifacium PP.*

Sed illud excommunicationis decretum promulgatum non est; die enim septima Septembris Bonifacius captus est, & decretum die tantùm sequenti promulgandum erat. Nam consiliis evertendi Pontificis inter Columnenses Bonifacii hostes, quos Rex fovebat, & Guillelmum Nogaretum de Sancto Felice, Aquitanici Generis nobilem militem, eximiumque legum Doctorem, & primarium Philippi Regis consiliarium, & Guillelmum Plessejanum, æquè acerbi ingenii hominem, communicatis: iidem Columnenses, & Nogaretus in Hetruriam delati, Staggiæ propè Senas consedêre: specie quidem opportunitatem quærendi tractandæ cum Pontifice pacis, aut postulandæ celebrationis Concilii; re autem vera, ut interim per occultos nuncios corruptis auro quibusdam Campaniæ proceribus, nonnullisque ex ipsa Anagnia, patria sua, ubi tum agebat, nobilibus Viris; quin etiam, ut fama fuit, aliquot Cardinalibus Gibellinæ factionis, exque ipsiusmet Pontificis domesticis, & familiaribus non paucis in partes tractis, propositum facinus executioni mandarent.

LXX. *Bonifacius PP. Anagniæ capitur.*

Dum itaque Bonifacius intentus esset scribendo decreto excommunicationis, quod in Philippum Regem die octava Septembris promulgandum erat, die septima ejusdem mensis, hostium insidias non cavens, in eorum potestatem cecidit. De quo funesto casu hæc habet Bernardus Guidonis hujus temporis Auctor: *Eodem anno millesimo trecentesimo tertio in vigilia Nativitatis B. Mariæ Virginis, dum Bonifacius Papa Anagniæ in patrio solo, & Civitate propriæ originis cum sua curia resideret, ubi tutus esse amplius meritò crederetur in gente sua, & populo, & natione, ibidem consciis aliquibus domesticis suis proditus fuit, captusque atque tentus, & thesaurus suus atque Ecclesiæ deprædatus, & asportatus, non sine magna ignominia Ecclesiæ, & dedecore grandi. Cardinales verò timentes, relicto eo, fugerunt, duobus exceptis, scilicet Domino Petro Hispano Sabinensi, & Domino Nicolao Ostiensi Episcopis. Cujus captionis, & sceleris vexillifer fuit Guillelmus de Nogareto de Sancto Felice, diœcesis Tolosanæ, complicibus, & consentaneis Columnensibus, ex quibus duos olim decapellaverat Cardinales. Super ipsum itaque Bonifacium, qui Reges, & Pontifices, ac Religiosos, Clerumque, ac populum horrendè tremere fecerat, & pavere, repente timor, & tremor, ac dolor una die pariter irruerunt, aurumque nimis sitiens perdidit & thesaurum: ut ejus exemplo discant Superiores Prælati non superbè dominari in Clero, & populo, sed forma facti gregis ex animo curam gerere subditorum, priusque amari appetant, quàm timeri.* Hæc Bernardus apud Raynaldum, quæ ipsissima verba leguntur apud Papebrochium in Conatu Chronico-Historico ex MS. codice, quem apud se extare ait sine Auctoris nomine.

LXXI. *Inter hostes constantissimè se gerit.*

Induisse Bonifacium Pontificalia ornamenta, & Christi è Cruce pendentis effigiem amplexum manibus cum irruptionem hostium sensit, Ptolomæum Lucensem Hist. Eccles. MS. lib. 24 cap. 36, & Jordanum etiam MS. in Bibliotheca Vaticana, scribere asserit Raynaldus; a quibus non dissentit S. Antoninus part. 3 tit. 20 cap. 5 § 21, ubi Bonifacii animi magnitudinem in hoc periculo, quod non prævideràt, sic describit: *Animadvertens Civitatem captam, & palatium suum, judicavit se mortuum; sed ut magnanimus, & imperterritus ait: Ex quo proditoriè sicut Jesus Christus captus sum, & deditus in manibus inimicorum, ut occidar, ut Papa mori decerno. Et fecit se parari vestibus sacris cum pallio, seu ammanto B. Petri, & corona aurea à Constantino Silvestro Papæ collata, & cum clavibus, & Cruce in manibus resedit in Papali throno. Ad quem accedens dictus Sciarra* (Columna) *cum aliis suis inimicis, verbis contumeliosis aggressi sunt Pontificem, & deriserunt circumstantes eum, & familiares ejus, qui cum ipso remanserant. Inter alios eum illusit do-*

mi-

minus Guillelmus de Lungbareto (legendum de Nogareto) *qui pro Rege Franciæ tractatum duxerat capturæ Pontificis, & minatus est ei, quòd ligatum ipsum duceret Lugdunum, ut in Generali Concilio solemniter deponeretur. Cui Papa, non corde deficiens, respondit: Patienter feram me condemnari, & damnari, & deponi per Paterenos* (Patereni, seu Paterini vocabantur hæretici Albigenses) *cujusmodi erat ipse cum progenitoribus suis, ut Paterenis, igne combustis. Quibus verbis confusus dominus Guillelmus reticuit. Domino autem disponente ob dignitatem Apostolicæ Sedis, nemo ex inimicis ejus ausus fuit mittere in eum manus, sed indutum sacris vestibus dimiserunt sub honesta custodia, & ipsi insistebant prædæ, diripientes thesaurum ejus, & Ecclesiæ, quem in palatio Papæ invenerunt.* Hæc omnia inscio Philippo Rege facta esse ex eo deducit Spondanus, quòd Benedicto XI, & Clementi V successoribus Bonifacii certo posteà constiterit, nihil Philippum durius in Bonifacium statuisse, quàm ut ei appellatio in Conventu Parisiensi decreta enunciaretur: adeo ut quod prætereà Nogaretus ad id missus operatus est, cùm fuerit ultra mandati fines, non Regi imputandum fuerit, sed ipsi Nogareto, atque etiam præcipuè Sciarræ Columnæ, impii, & execrandi facinoris inventori. Certè Nogaretum *ad hoc duntaxat à Rege directum*, ut à Bonifacio *convocationem Concilii* peteret, disertè asserit Continuator Guillelmi Nangii ad annum 1303.

LXXII. *Ab Anagninis liberatur, & Romam pergit.* Mansit Bonifacius Pontifex triduo sub honesta custodia iisdem ædibus, nam cives Anagniæ in se reversi, pudoreque ducti, correptis armis conjuratos urbe expulerunt, ut subdit S. Antoninus: *Permansit Pontifex ipse custoditus tribus diebus: tertia autem die surrexit à custodia liber sine precibus alicujus, aut procuratione, Domino illustrante, & velamen suæ cœcæ ingratitudinis à populo Anagniæ auferente. Recognoscentes ergo errorem suum cives Anagniæ cum populo arma corripuerunt in favorem Antistitis, clamantes per urbem:* Vivat Papa, & moriantur proditores; *& discurrentes per Civitatem Anagniam ejecerunt Sciarram de Columna suosque complices de ea, pluribus ex eis captis, & aliis occisis. Liberatus igitur Pontifex Bonifacius cum familia sua, dolore nimis absorptus ex tanto dedecore, cum tota Curia inde discedens, Romam remeavit ad S. Petrum, disponens Concilium convocare, ob injuriam sibi, & Ecclesiæ factam vindicandam contra Regem Franciæ.* Jacobus Cardinalis Sancti Georgii ad Velum aureum lib. 1 de canonizatione S. Petri de Murrone, seu Cœlestini V cap. 11 scribit, Bonifacium magna pompa, & armorum apparatu à Romanis exceptum, adeo ut nunquam tanta gloria fulgere sit visus, addens cives Anagninos plures ex proditoribus captos vulnerasse, & inter eos captum fuisse maximum hostem Bonifacii, quem tamen ipse clementer solvit.

Irruit in stolidos plebs docta furentibus armis,
Hos cerebro, quosdamque manu, quosdamque recisis
Naribus evertit: capitur qui maximus horum
Extiterat, Summusque Pater jam carcere liber
Protinus hunc solvit, rediens festiuus in almam
Urbem, quippe sacram, miro circumdatus orbe,
Vallaturque armis. O mira potentia tantis
Enodata malis! nunquam sic glorius armis,
Sic festus susceptus ea, Cleroque decorus,
Insignisve fuit.

LXXIII. *Ibidem pòst moritur.* Non multò postquam Romam pervenit Bonifacius incidit in morbum ardentissimum, quo vitam cum morte commutavit die 35 à die suæ captionis, ut legitur in laudato Anonymo apud Papebrochium, in quo tamen, typographi sine dubio errore, legitur XXV, pro XXXV, obiit enim quinto Idus Octobris, seu die undecima ejusdem mensis, quinto & trigesimo à captivitate die, Sedis anno octavo, mense nono, die decimo octavo, numerando à die suæ electionis; sepultusque est in Basilica Sancti Petri. Narrat ista, qui tum vivebat, & fortè videbat Joannes Villanius lib. 8 cap. 63, & post eum S. Antoninus loco laudato, & Paulus Æmilius lib. 8. Alii addunt, eum maledictis in Regem Philippum jactis, furenti similem decessisse, cum antea caput muro sæpe concussisset, & digitos momordisset, animi dolore ex ingenti calamitatis vi concepto. Sed præterquam quòd illud nec à S. Antonino, nec à Platina, nec à Paulo Æmilio, nec à Papirio Massono refertur; contrarium asserere videtur Jacobus Cardinalis mox laudatus, qui ait:

Pauco nam tempore fluxo,
Decursoque die, lecto prostratus anhelus
Procubuit, fassusque fidem, veramque professus
Romanæ Ecclesiæ, Christo tunc redditur almus
Spiritus, & sævi jam nescit Judicis iram.
Sed mitem placidamque patris, ceu credere fas est.

Michael Mauclerus doctor Sorbonicus in opere de Monarchia Divina, Ecclesiastica & Sæculari hæc de Bonifacii morte scriptum reliquit: *In Vaticano palatio spiritum Deo reddidit, non furenti similis, ut quidam falsò calumniatorum & hæreticorum,*

schi-

schismaticorumque deliria secuti scripsêre, sed pleno judicio, integroque rationis sensu, verâ commissorum peccatorum tactus contritione cordis excessit è vita.

LXXIV. *Corpus ejus conservatur incorruptum.*

Certè non parum ad Bonifacii excusationem, ac mortem piè obitam facit, quòd duobus ac trecentis post annis, eadem ipsa die qua decesserat, nempe V Idus Octobris, anno 1605, Pontificatûs Pauli quinti anno primo, corpus ejus planè incorruptum, adeoque membris omnibus integrum repertum fuerit, ut nonnisi nasus & labia corrupta essent, Vestibus quoque sacris atque Pontificiis, quibus indutum erat, omnino sanis, tota Urbe ad spectaculum concurrente; cùm videlicet in demolitione antiquioris Basilicæ Sancti Petri, ut in ampliorem augustioremque formam reduceretur, apertum est Bonifacii sepulchrum, ut ejus ossa unà cum ceterorum Pontificum eâ Basilicâ sepultorum reliquiis in alium locum transferrentur. Qua de re confectum est publicum instrumentum, quod descripsit Raynaldus ad ann. 1303 n. 44, quo singulæ ejus corporis partes, singulaque vestimenta & ornamenta graphicè describuntur; ex quo corruit putida illa fabula, Bonifacium nempe rabiosè sese dentibus dilaniasse. Romæ se tunc extitisse asserit Spondanus anno 1303 num. 16.

LXXV. *Ultio divina in conscios captivitatis Bonifacii PP.*

Bonifacii captivitatem severè Deus in omnes conscios & complices vindicavit: prædicente etiam spiritu prophetico, quæ inde Regi Philippo ejusque progeniei obventura forent, Aymoneto viro pio & docto Episcopo Mautianensi; nam, ut refert S. Antoninus ibidem ex Joanne Villanio lib. 8 cap. 64. *Cùm per civitatem Maurianensem, quæ est post transitum* (Alpium in Sabaudia) *transiret nuncius ista referens* (scilicet captum Pontificem) *Episcopus civitatis, qui erat religiosæ & castæ conversationis, hoc cùm audisset, coram multis ait: Hoc novum dabit magnum gaudium Regi Franciæ; sed extrema gaudii luctus occupabit: nam propter tantum excessum, notabile judicium Dei irruet super eum & progeniem ejus: magnas ipse luet pœnas, adversa multa patietur, & plurimi insurgent contra eum & filios ejus: quod totum impletum est non multo post tempore, & hoc ideo quia scriptum est, Nolite tangere Christos meos.* Ex quo & ex dictis numero superiori deduci meritò potest, Bonifacium fuisse omnino purum criminum, quæ illi Columnenses & Philippi Regis ministri fervente dissidio affinxêre.

LXXVI. *Item in Civitatem Anagniam.*

Anagnini etiam post illum repentinum & insperatum Bonifacii casum triste fuère divinæ vindictæ monumentum: ea enim civitas, quæ antea populorum frequentia, opibusque affluebat, semiruta ac prope desolata erat anno 1526, ut refert Leander Albertus Bononiensis Ordinis Prædicatorum, in descriptione universæ Italiæ, quam anno 1550, Romæ publicavit: *Anagnina urbs*, inquit, *antiquissima, semiruta ac prope desolata jacet, cùm nobis anno 1526 transitus per eam incidisset. Ingentibus ruinis, maximèque palatii à Bonifacio Pontifice Romano, quem supra compellavimus, ædificati, summa cum admiratione miseratioheque spectatis, caussam cladis à quodam ex Optimatum numero interrogato didicimus, Bonifacii Pontificis capturam, quippe ex illo die usque in præsens, & variis occasionibus urbem ivisse præcipitem, adeoque bello, pestilentia, fame, plurimum verò civilibus odiis in hanc calamitatem redactam. Intestinis enim contentionibus alios ab aliis ejectos, pulsorum ædibus incensis, vicissimque per vim se restituentium, eosdem spiritus, eamdem belli rationem in adversarios fuisse. Hanc ob rem non pridem cùm à paucis, qui supererant, civibus, in cœtu consilioque communi de malorum caussa quæsitum anxiè esset, tandem hanc occurrisse, quòd majores illorum Bonifacio Pontifice prodito, se gravissimo scelere devinxissent; idque quoniam hactenus expiatum non fuerat, ideo Clemente VII Pontifice obtestato, ut Episcopum ad se mitteret aliquem, qui populum ab illa majorum noxa liberaret, expurgaretque, hoc demum precibus, ac votis ritè per incolas factis, ut à quadam, ut ita dicam, execratione, qua ob manus Pontifici Maximo violenter injectas, adhuc detineri videbantur, absoluti Deo habereutur, impetratum.* Hæc refert Papirius Masso ex Alexandro Bononiensi; sed Miræus in Auctario de Scriptoribus Ecclesiast. hunc scriptorem, non Alexandrum, sed Leandrum Albertum vocat, & ita revera vocandus; composuit autem etiam libros sex de Viris Illustribus sui Ordinis.

LXXVII. *Bonifacii virtutes, & vitia.*

Bonifacii virtutes & vitia exprimens idem Joannes Villanius lib. 8 cap. 65, ait, eum fuisse crudelem, ambitiosum, mundanum, avaritiæ se sordibus fœdasse, ut Ecclesiam exaltaret, ac propinquos & Gentiles locupletaret, dignitatibusque tam Ecclesiasticis quàm sæcularibus augeret. Quæ mirum est Ciaconium exscripsisse, sicuti & eum sæpe muro caput concussisse, digitos momordisse, tandemque in gravissimam ægritudinem incidisse, *qua per plures dies ità fervidus manus sibi arrodere videbatur*: præterquam enim quòd id à veritate alienum esse ex dictis constat, etiamsi inter dubia recensendum esset, fuerat à Catholicis silentio premendum, non typis vulgandum, ut sæculo superiori parum religiosè actum est cum magno gaudio hæreticorum, qui in his equuleis triumphare, atque his quisquiliis conciones ad populum suum adornare solent. Idem porrò Villanius

SÆC. XIV. BONIFACIUS VIII.

nius fateri coactus est, Bonifacium doctum fuisse, & à multo rerum usu excellentem & magnanimum, ingenio, memoria, & acri judicio præditum, ac liberalem in Viros rerum bene gerendarum peritos. Iisdem elogiis eum exornat S. Antoninus laudatus: & Dinus de Mugello Archidiaconus Bononiensis, qui juxta Miræum vivebat anno 1299, quique scripsit in titulum *de Regulis Juris* in sexto, affirmat *neminem unquam ingenio excellentiori in piscatoris cathedra sedisse*. Idem Mugellanus vocat eum, apud Augustinum Oldoinum, *lucem mundi, regulam morum, Ecclesiæ Decorem, patriæ honorem, juris illuminatorem*; & Paulus Jovius in vitorum illustrium Elogiis, *divini juris intelligentia clarum*, Andreas denique Victorellus in Notis ad Ciaconium scribit, Bonifacium Romanæ & Firmanæ urbis gymnasia instituisse, & meritò de illo scriptum a Francisco Petrarcha lib. 2 de Ocio Religiosorum: *Efficaciùs animos tangunt exempla quæ vidimus: ideo respicite, ubi nunc est Bonifacius VIII Romanus Pontifex, verus & populorum & Regum, atque, ut dicitur, Orbis stupor, quem, nisi fallor, vestrûm aliqui viderunt?* Temerè itaque Calvinista Mornæus hætetico animo præoccupatus latrat contra Bonifacium; sed nonnullos ejus lapsus detegunt Gretzerus cap. 56; Exam. myst. præf. & Coquæus in Antimornæo.

SÆC. XIV. BONIFACIUS VIII.

LXXVIII. *Ejus opera.*

Præter librum sextum Decretalium jussu Bonifacii VIII publicatum, scripsit hic Pontifex *de Regulis juris*. Item rescriptum *de Indulgentiis anni Jubilei*. Orationem *Ave virgo gloriosa*. Item *sermones duos Latinos*, quos dixit in canonizatione Sancti Ludovici IX Francorum Regis, quos edidit Duchesnius Tom. V pag. 481. Item *de privilegiis Doctorum, & studentium almæ Urbis constitutionem*, quæ incipit, *In suprema præeminentia dignitatis*, &c. quam Ludovicus à Sancto Jacobo in Bibliotheca Pontificia legi ait in collectione constitutionum & literarum Apostolicarum Romæ 1579 edita in fol. pag. 2 & 3. Insuper singulari erga sanctissimam Christi passionem affectu, Orationem unam, seu meditationem scripsit, quæ passim habetur impressa, & incipit: *Deus, qui pro redemptione mundi voluisti nasci, circumcidi*, &c. teste Oldoino. Scripsisse denique traditur, *de Christianæ fidei, & Romanorum Pontificum persecutionibus*, tanquam præsagiret, quid sibi eventurum esset.

BENEDICTUS XI *Pontif. CXCIV.*

Anno Domini MCCCIII.

I. *Benedicti XI electio, & coronatio.*

GRegorii X constitutionem de inclusione Cardinalium in conclavi, Pontifice obeunte, à quibusdam Pontificibus vel suspensam, vel revocatam, à Cœlestino V, & à Bonifacio VIII confirmatam superius diximus. Bonifacio itaque octavo die undecima mensis Octobris anni millesimi trecentesimi tertii è vivis erepto, Cardinales Novemdialibus expletis, factisque die decima, nempe die vigesima prima ejusdem mensis, ritè Sancto Spiritui sactis juxta dictam constitutionem Romæ in Palatio Vaticano, in quo Bonifacius obierat, conclave ingressi, postridie, scilicet die vigesima secunda ejusdem mensis Nicolaum Bocasinum, Cardinalem Episcopum Ostiensem, Tarvisii in Lombardia natum, in Summum Pontificem elegerunt *unico facto*, *ac publicato scrutinio*, ut ipsemet asserit in literis encyclicis de sua electione datis Kalendis Novembris post suam coronationem, quæ, ut legitur in MS. Papebrochii, facta est Dominicâ proximè sequenti, vigesima septima die Octobris: *Benedictus natione Lombardus de Tervisia civitate fuit electus in Papam Romæ XI Kalend. Novembris, & coronatus ex more die Dominico sequenti*, Benedicti hujus nominis XI nomen sumpsit.

II. *Ejus genus, Patria, & primordia ante Pontificatum.*

Nicolaus Bocasinus, juxta Joannem Villanium lib. 8 cap. 66, & S. Antoninum part. 3 tit. 20 cap. 9 Tarvisii infimo genere, patre Opilione natus, Venetias accessit, pueros docens in grammaticalibus, ut paupertatem suam sustentaret. Bernardus Guidonis Ordinis Prædicatorum in libro de Viris Illustribus sui Ordinis, quem circa hæc tempora composuit, scribit, Nicolaum anno ætatis decimo quarto Ordinem Prædicatorum ingressum esse; & in eo quatuordecim primis annis studiis magna diligentia vacasse; aliis quatuordecim summa cum laude docuisse, aliisque demum quatuordecim variis dignitatum generibus, Prioris Conventualis, Provincialis & Magistri Ordinis Generalis vigilantissimè insudasse. Ex Generali autem Ordinis, ob doctrinæ famam, & morum gravitatem, ac vitæ sanctitudinem, anno 1298 Cardinalis à Bonifacio VIII primùm presbyter tit. S. Sabinæ, postea Episcopus Ostiensis dictus; diversis quoque magni momenti legationibus in Hungaria, Polonia, Dalmatia, Croatia, & alibi functus est. Pacatâ Hungariâ Romam reversus, Anagniæ intrepidè adstitit Bonifacio inter hostium minas, & sceleratorum invasionem, reliquis penè omnibus Cat-

Cardinalibus fugientibus. In memoriam beneficiorum à Bonifacio VIII acceptorum, nomen Benedicti sumpsit, quod in Baptismate Bonifacius acceperat, dictusque est hujus nuncupationis undecimus, licèt decimus dicendus esset; cùm, ex dictis, Joannes Veliternus, qui sub nomine Benedicti X Pontificatum invasit medio sæculo undecimo, fuerit Antipapa: quia tamen ab omnibus hujus temporis Scriptoribus dicitur Benedictus undecimus, ita & nos ita nominandum censemus, cùm præsertim ipsemet Clemens V, ejus immediatus successor, eum appellet Benedictum XI in instrumento dato *Burdegalæ V Kal. Junii*, Pontificatus anno primo, apud Raynaldum anno 1304, num. 16.

III. *Quomodo Benedictus cum matre se gesserit.*

Admirandum Benedicti in tanto fastigio constituti humilitatis exemplum referunt S. Antoninus laudatus, Leander lib. 3 de Viris illustribus Ordinis Prædicatorum, & Krantzius lib. 8 Metropol. cap. 46, nempe cùm mater ejus paupercula adhuc superstes, audita filii exaltatione ad eum properasset, sive eam vocasset, ut quidam habent, atque à matronis summo honore excepta, & pretiosis vestibus ornata fuisset; ipsum se eam non agnoscere simulasse, matrem enim suam neque nobilem esse, neque ejusmodi vestibus, sed vilibus indui solitam: cùm verò pannosas suas vestes resumpsisset, Pontificem ingenti gaudio eam amplexatum, hanc charissimam suam esse matrem dixisse, eamque deinceps honorificè habuisse. Quod insigne facinus demonstrat quantum Benedictus ab omni fastu remotus esset.

IV. *Oratores, & literas Philippi Franc. Regis, recipit.*

Quatuor mensibus ab electione Benedicti XI elapsis, Philippus Francorum Rex ad eum scripsit Epistolam, qua ipsius decessoris Bonifacii VIII restricans in se acerbitatem, ei gratulatur Pontificiam dignitatem adepto, ejus virtutes plurimùm laudat, seque, Regnum, & Ecclesiam Gallicanam eius benevolentiæ commendat: *Cùm Ecclesia ipsa*, inquit, *diebus nuper præteritis, post oppressiones, & afflictiones multimodas, & graves, quasi parturientis, angustias, quas ex malitia præsidentis in ea mercenarii, sub umbra pastorum, longo tractu temporis discrimin si, pertulerat, quum prostrata, & naufragio proxima, videretur propria virtute deficere, ipse Pater misericordiarum... ipsam ab opprobriosæ captivitatis ærumnis dignanter eripuit, d deplorandæ viduitatis incommodis misericorditer liberavit, d.... sibi cœlitus novi sponsi solatio. Benedicti, qui ut nomini rem conformet, & præteritis futura continuet, opera Deo grata spera ur, & hominibus placitura facturus. Exultet igitur eadem sacrosancta mater Ecclesia, & in jubilum supernæ laudis assurgat, tenebrarum semota caligine, se novæ lucis radio illustratam...... Exultet præcipuè sacer Prædicatorum Ordo, se talem, & tantum filium peperisse, alumnum utrivisse tam inclitum, tam præclarum, quem patrem Orbis, & fidei successorem Petri, Christi Vicarium, in supremo justitiæ sedere solio gloriatur.* Et post pauca: *Ex eo præcipuè materia nobis gaudii & exultationis accrescet, quòd regiminis nostri in Apostolica Sede virum sedere conspicimus, bonorum omnium, sicut fama testatur, & publicat, nitore conspicuum, virtutis speculum, & sanctitatis exemplar: virum utique secundùm cor nostrum, qui non quærit quæ sua sunt, sed quæ Dei, ad Catholicæ fidei & universalis Ecclesiæ bonum, & exaltationis incrementa felicia.* Deinde se & regnum & Ecclesiam Gallicanam Sanctitatis suæ favoribus commendat, & ad exhibenda omnimodæ reverentiæ & devotionis indicia, ait i mittere nuncios Beraldum Dominum Mercolii, Magistrum Petrum de Bella-Pertica, insignem ejus temporis Jurisconsultum, Canonicum Carnotensem, & Guillelmum de Plesiejano militem. Nullus est temporis character in iis literis, ex quo detegere possimus, quibus mense & die data sint; sed id erui potest ex instrumento extante in probationibus Historiæ hujus dissidii pag. 224, quo Rex potestatem facit prædictis Nunciis suis, *quos*, inquit, *ad Apostolicam Sedem pro quibusdam nostris & regni nostri negotiis destinamus*, tractandi cum Benedicto Papa, vel ab eo deputatis, de quibuscumque discordiis, quæstionibus, &c. inter quondam Bonifacium, tunc ipsi Ecclesiæ præsidentem, ac se & regnum suum subortis; cùm enim illud instrumentum dicatur *Datum Nemausi sabbatho ante festum Beati Matthiæ Apostoli anno Domini* 1303 more Gallicano à Paschate incœpto, evidens est eos nuncios circa finem Februarii anni 1304 Romam missos, eodemque die, nempe vigesimo quarto Februarii, Epistolam illam scriptam, ideoque quatuor mensibus ab electione Benedicti elapsis.

V. *Ei non petenti absolutionem à censuris impertit.*

Cum iisdem Regiis Oratoribus Clerum Gallicanum selectos viros misisse, supplicaturos, tàm eidem Regi, quàm toti Ecclesiastico Ordini, Academiæ Parisiensi & universo populo sacris interdicto, gratiam Apostolicæ Sedis & restitutionem in integrum, scribit Paulus Æmilius in Philippo Pulchro. Benedictus Regios Oratores lætus recepit, & libenter literas Regis vidit ab iisdem oratoribus præsentatas, ac confestim in eorum præsentia, Regem absentem & non petentem absolvit ab omnibus excommunicationum sententiis, quibus ex quacumque causa forsan tenebatur adstrictus: quod factum esse ipsis festis Paschalibus, eruitur ex literis ipsius Pontificis die secunda Aprilis ad Regem Philippum datis, in ipsa nempe hebdomada Paschali, cum Pascha anno

1304

1304 celebratum fit die 29 Martii, in quibus ait Pontifex: *Quanta nos, fili cariſſime, ad tui directionem ſolicitudo impulerit paſtoralis officii, quantave paterna pietatis dilectio ad ſalutem tuam ſuper ſe viſcera manſuetudinis noſtræ, commoverit, abſolutio, quam Tibi nuper abſenti & non petenti, ab omnibus excommunicationum ſententiis, quibus ex quacumque cauſa forſitan tenebaris adſtrictus, in tuorum nunciorum præſentia, Te in benedictionibus dulcedinis præveniences impendimus, manifeſtat.* Epiſtolam autem ſic claudit: *Ad hæc nuncios tuos prædictos læti recepimus, & literas tuas libenter vidimus, quas nobis iidem Nuncii ex parte Tua celſitudinis præſentarunt. Datum apud S. Petrum 4 Non. April. Pontificat. noſtri anno primo.* Sed in tota hac Epiſtola ne verbum quidem eſt de Bonifacio VIII, aut de excommunicatione ab eo in Regem decreta.

VI. *Cauſa quibus ad id motus eſt.*

Cauſæ, quibus motus eſt Benedictus ad eam abſolutionem Regi abſenti & non petenti impendendam, quæ maximum ejus zelum & humilitatem oſtendunt, hic non prætermittendæ: *Id ne ſanguis tuus*, inquit, *de noſtris requiratur manibus feciſſe lætamur, id egiſſe non pœnitet, & quod plus eſt, illud etiam facere debebamus. Sumus namque illius Vicarius, qui dixit, Hominem illum, qui fecit cœnam magnam, ſervo ſuo dixiſſe;* Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. (Lucæ 14, 21). *In hoc parabolam illam implevimus, ſecundùm quam habens centum oves, relictis nonaginta novem in deſerto, vadit ad illam, quam deviaſſe putabat, donec inveniat eam, & inventam imponit in humeros ſuos gaudens. Nunquid igitur Te, etiamſi nolles, non cogimus intrare? Nunquid tantam ovem, quanta Tu es, ſic nobilem, præcipuam & præclaram relinquemus: quin impoſitam noſtris humeris reducamus? Abſit quantum in nobis ſit negligentia talis, abſit omiſſio tam damnoſa; nempe ſi corporum medici quandoque invitis opponunt medicamenta ſalutis, quantò magis nos, qui animarum omnium curam divina diſpoſitione ſuſcepimus, hoc implere tenemur? Porrò quis ſuperbus Epiſcopum Urbis & Orbis de humilitate redarguet? Quis ſuperſtitioſius, ejus cui, ſicut ſcriptum eſt, ſanctitas ignoſcendi dereliquit gloriam, ſi indulget, reprehendet? Quis præterea adeò rigidus, tam ſalubrem clementiam in ſua contineret ira, vel ſævitia conderet; certè nullus qui pacem diligat, qui quietem ſubjectorum deſideret, & Eccleſiæ tranquillitatem exquirat.* Regem poſtea hortatur, ut hanc gratiam devotè ſuſcipiat, & ad obedientiam matris Eccleſiæ, Majeſtati ſuæ ſalutiferam & honorabilem, ſe convertat. *Conſidera fili*, inquit, *quòd Joas Rex Juda Glorioſus vixit, & recta eſt operatus, donec conſilio & doctrina Jojadæ Summi Sacerdotis eſt uſus, quo ceſſante ignominia affectus eſt, & occiſus Gladiis ſervorum propriorum occubuit. Auſculta ergo patrem tuum, & in ejus parabolas aures tuas inclina, ſic Deo propitio tuum ſtabilietur regnum, & gloriaberis in terra ſublimis.* Tam Benedicti, quàm Philippi Epiſtolæ extant in Hiſtoria diſſidii inter Bonifacium Papam & Philippum Regem pag. 207 & ſeq.

VII. *Regem, & Regnum Franciæ in integrum reſtituit.*

Quædam alia diplomata dedit Benedictus in gratiam regni Francorum. Primo quidem dato tertio Idus Maji ejuſdem anni 1304. Prælatos omnes & viros Eccleſiaſticos, ac Religioſos, necnon Barones, Nobiles & cæteros laicos ejuſdem regni, qui ſententiis excommunicationum à Bonifacio VIII, aut aliis Pontificibus in eos latis, qui ad Sedem Apoſtolicam accedere volentes impediebant, vel ob captionem ipſius Bonifacii & Nunciorum ejus erant irretiti, communioni fidelium reſtituit, uno excepto Guilielmo de Nogareto, cujus abſolutionem ſibi & Sedi Apoſtolicæ reſervavit. Alio diplomate dato XIII Kalendas Maji literas ac mandata Bonifacii VIII abrogavit, quibus Jus Reſervationis, ideſt, providendi Eccleſiis vacantibus ſibi tribuerat, cum inhibitione omnibus, ad quos jus eligendi & poſtulandi Prælatos in ipſis Eccleſiis, aut confirmandi electiones, hujuſmodi reſervatione durante in ejuſmodi ſe intromittere; & ad antiquam formam, juſque & conſuetudinem antea in Eccleſia Gallicana obſervatum revocavit. Alio diplomate dato die antecedenti, nempe XIV Kalendas Maji, poteſtatem conferendi gradum Licentiæ ac Lauream Doctoralem, ab eodem Bonifacio ſuſpenſam, Doctoribus Theologis, Juris Canonici & Civilis, in Academia Pariſienſi reſtituit, & ratum habuit, quod tempore ſuſpenſionis geſtum erat, ac ſi eadem ſuſpenſio nullatenus præceſſiſſet. Altero eadem die dato revocat ſuſpenſionem à Bonifacio factam gratiarum & indultorum olim ab Eccleſia & Sede Apoſtolica Regibus, & Regno Francorum, eorumque Officialibus conceſſorum: omnia in integrum reſtituit, uno excepto Nogareto, cujus abſolutionem ſibi reſervat; uno verbo, omnia Bonifacii Acta contra Regem ac Regnum, Regis Conſiliarios, Familiares & Officiales, auctoritate Apoſtolica reſcindit, eoſque omnes in priſtinum ſtatum aſſerit. Hæc omnia diplomata extant in laudatis probationibus Hiſtoriæ Diſſidii inter Bonifacium Papam & Philippum Regem.

VIII. *Columnenſes quoque reſtituit.*

Interceſſione etiam Philippi Regis Benedictus Pontifex Columnenſes veniam poſtulantes in gratiam recepit, & ſententiam in eos à Bonifacio latam irritam declaravit,

vit, totamque familiam in integrum restituit, edita constitutione, quæ extat inter Extravagantes communes cap. *Dudum*, tit. *De schismaticis*. Jacobum tamen & Petrum Cardinales, quamvis in gratiam receptos, purpurâ uti vetuit; & injuriam, vimque sacrilegam Bonifacio decessori suo illatam, relinquere inultam nolens, Sciarram Columnam, Guillelmum Nogaretum, ceterosque captionis Bonifacii auctores, ad Apostolicum tribunal sistere se jussit, & non comparentes septimo Idus Junii publico ac dirissimo anathemate damnavit. Adversus quæ multa jactasse reperitur idem Nogaretus in sui excusationem post mortem Benedicti, publicis litteris ea de re confectis eodem anno 1304 in Vigilia Nativitatis Beatissimæ Virginis, quo ipso die anno 1303 Bonifacium invaserat.

IX. *Ligium homagium recepit à Jacobo Aragoniæ Rege pro Sardinia, & Corsica insulis.*

Bonifacius VIII Jacobo Aragoniæ Regi Sardiniæ & Corsicæ regna concesserat diplomate dato Nonis Aprilis anni 1297, ut in ejus Pontificatu diximus, sub certis conditionibus, quarum una erat, ut Romanæ Ecclesiæ pro dictis regnis ligium homagium & fidelitatis juramentum præstare teneretur. Quare Jacobus anno 1304 Oratores ad Benedictum misit, qui ejus nomine ob acceptas jure fiduciario Sardiniam & Corsicam insulas, Sedi Apostolicæ sacramento fidei se obstringerent. Oratores perhumaniter à Pontifice exceptos, quinta Junii die in publico Cardinalium consistorio clientelarem sponsionem præstitisse; ac Pontificem ad eas insulas ex invasorum manibus eripiendas, decimas tedituum Ecclesiasticorum, in regnis Jacobo subjectis, ad triennium concessisse, refert Surita lib. 5 Annal. cap. 65, & in Indic. lib. 2 ad annum 1304. Cùm autem ob inopinam Benedicti XI mortem hujus sacramenti Acta publica conscribi non potuissent, Clemens V Benedicti XI successor, diplomate dato *Burdegalæ V Kal. Junii, anno primo* Pontificatûs, quod extat apud Raynaldum anno 1304 num. 16, fidem fecit, Benedictum hujusmodi ligium homagium à dictis oratoribus Jacobi Regis nomine præstitum acceptasse.

X. *Legatum Florentiam mittit ad eam pacificandam.*

Benedictus XI inito Pontificatu, animum ad componendam Italiæ pacem applicans, cùm in Hetruria magis, ac præcipuè Florentiæ, quàm alibi seditionibus laboraretur, eò Nicolaum Pratensem, Tuscum, Ordinis Prædicatorum, quem in feriis quatuor Temporum mensis Decembris anni 1303 Cardinalem creavit, cum summa potestate misit, magnæ experientiæ & prudentiæ virum; qui novis Societatibus & Vexilliferis constitutis, cùm plura sibi licere arbitratus, de reducendis exulibus Gibellinis & Albis tractaret, contrariam factionem Guelphorum & Nigrorum in se concitavit; ut fuerit ei necesse, re infecta, Perusium se recipere ad Pontificem, prius tamen excommunicatione in cives, & interdicto in civitatem injectis. Rem fusè narrat Villanius lib 8 cap. 69, & post eum Leonardus Aretinus Hist. Florent. lib. 4, & S. Antoninus tit. 20 cap. 9 §. 1. Illos autem Pontifex cum Lucensibus & Pratensibus, qui eundem Nicolaum Cardinalem Legatum violassent, processu ad undecimum Kalendas Julii anni 1304 publicato, anathemate damnavit. Ceterum duas hoc tempore in Italia & præcipuè Florentiæ fuisse factiones potentissimas, Pistorii in Hetruria natas ex familia Cancellariorum, quorum alii dicti sunt *Albi*, alii *Nigri*, docet nos Ptolomæus Lucensis in Annalibus, quæ duæ factiones non solùm Pistorium & Florentiam, sed totam penè Italiam vastarunt, non minus quam factiones Guelphorum & Gibellinorum, qui illis adhæserunt, Guelphi scilicet *Cancellariis Nigris*, Gibellini verò *Cancellariis Albis*.

XI. *Juramentum & censum à Friderico Trinacriæ Rege recipit.*

Inter ceteras conditiones, quas Bonifacius VIII apposuerat, pacta conventa inter Carolum Siciliæ Regem & Fridericum Trinacriæ rata habens, hæc una erat, ut Fridericus trium millium unciarum auri tributum singulis annis, in festo Sancti Petri, Ecclesiæ Romanæ conferret, sicque Apostolicæ Sedis stipendiarium se profiteretur, atque ad clientis Princip's officia novis Pontificibus præstanda obstrictus esset. Quare ubi Benedictus electus est Pontifex, Fridericus Conrado Auriæ partes imposuit, ut ei fidem Regio nomine sacramento devinciret. Formam juramenti fidelitatis à Conrado præstiti refert Raynaldus ad annum 1303 num. 50. Actum est autem *Laterani VI Idus Decembris anno I*, ut in ejus fine legitur. Quia verò idem Fridericus de pendendo trium millium unciarum auri vectigali Romanæ Ecclesiæ fidem non exolverat, ideoque anathematis pœna se irretierat, eum veniam postulantem piorum societati restituit Pontifex, & pensitandi vectigalis diem ad Kalendas Majas anni 1304 extraxit ea lege, ut si officio deesset stata die, pristinas censuras contraheret, cujus rei extat apud eundem Raynaldum ibidem num. 54 diploma *datum Laterani V Idus Decembris anno I*. Partem postea illius vectigalis, nempe decem millia Florenorum pro duobus millibus unciarum auri solvit Fridericus anno 1304, ut constat ex diplomate Benedicti dato *Perusii XV Kal. Julii anno I*, apud Raynaldum eodem anno n. 18, ex quo & constat post hæc restasse adhuc mille uncias à Friderico solvendas.

XII. *Albertum Regem Romanorum monet ut Ecclesiæ Moguntinæ ablata restituat.*

Laboranti etiam hoc tempore intestinis dissensionibus Germaniæ succurrere nisus est Benedictus; ac discordiæ, quæ inter Ge-

Gerardum Episcopum Moguntinum, & Albertum Romanorum Regem intercedebat, fomitem extinguere. Compulerat antea Albertus armorum potentia Archiepiscopum ad indignas pactiones, nonnullisque ipsum arcibus, ac juribus Moguntinæ Ecclesiæ exuerat, moniraque Bonifacii VIII, ut ab Ecclesiasticis bonis abstineret, & comiter cum Archiepiscopo transigeret, spreverat. Cui Benedictus paternis literis datis *Laterani V Idus Martii anno I*, apud Raynaldum anno 1304 num. 7, proposuit ob oculos, quantùm Regium honorem læderet, si ex principatus officio ad tuendam Ecclesiam obstrictus, illius jura violaret: restitueret itaque ablata, ac damna sarciret, ne Ecclesiæ cœlestis sponsi in se Iram concitaret. Albertum post hæc Gerardo conciliatum colligitur ex Siffrido Petro, dum lib. 2 ad annum 1304 narrat ipsum cum Othone Bavariæ Duce, aliisque Principibus & Episcopis, in ancipiti bello adversus Wenceslaum Regem Bohemiæ Alberto adhæsisse.

XIII. *Moritur ex veneno.*

Dum majora meditaretur Benedictus Pontifex Perusii die sexta Julii, ut legitur in ejus epitaphio, obiit, & sepultus est die septima ejusdem mensis in Ecclesia Prædicatorum ante Altare sub terra, ut ex humilitate jusserat, non elevato monumento: quod tamen procedente tempore elevatum fuit. Benedictum XI die septima Julii sepultum eruitur ex Bernardo Guidonis, qui diem obitûs pro die sepulturæ sumens, scribit in Chronico Romanorum Pontificum eum obiisse die septima Julii. Villanius, Westmonasteriensis & alii tradunt, mortuum esse ex veneno parato ei quorundam Cardinalium invidiâ. cùm in mensæ accumbenti juvenis quidam muliebri habitu mentitus se ancillam monialium S. Petronillæ, in vase argenteo ficus recentes obtulisset veneno infectas, quas ubi comedit in morbum inciderit. Westmonasteriensis Columnensibus, Bernardinus verò Corius part. 2 Hist. Mediol. Florentinis id tribuunt, quòd ipsis infensus esset.

XIV. *Claret miraculis.*

Sed quidquid hac de re sit omnes Auctores tradunt, Benedictum fuisse Virum optimum, atque sanctissimum: *Hic Benedictus*, inquit Bernardus Guidonis in Chronico Pontificum Rom. *obiit in Perusio Nonis Julii, Pontificatûs sui anno primo, sepultusque fuit in Ecclesia Fratrum Prædicatorum Perusii ante Altare anno Domini 1304, ubi divina virtus, & bonitas ejusdem (gratia Benedicti, & nomine) merita cœpit evidentibus miraculis declarare, maximè in dæmonibus expellendis de corporibus obsessorum, & in multis infirmitatibus, & languoribus propulsandis quorumdam. Non pauca evidentia, & probata alibi scripturæ memoriæ sunt mandata.* Hæc miracula recenset idem Bernardus Guido in Tractatu de Viris Illustribus Ordinis Prædicatorum, & post eum Leander lib. 3 de Viris itidem illustribus ejusdem Ordinis, & alii. Sanctus verò Antoninus tit. 23, cap. 11 in principio hæc solùm habet: *De hoc Benedicto legi in Chronicis Ordinis quindecim miracula fidei testimonio comprobata, meritis ejus facta de diversis infirmitatibus, quorum infirmorum nomina & locorum describuntur, & infirmitatum, quæ ob brevitatem dimitto*, quæque legi possunt apud Leandrum Albertum loco citato.

XV. *Ejus scripta.*

Scripsit Benedictus XI commentaria in Psalmos: in Matthæi Evangelium, & sermones plures juxta Ciaconium. Præter quæ Ludovicus Jacob à Sancto Carolo in Bibliotheca Pontificia recenset commentaria in Job, & in Apocalypsim: item de Ritibus opusculum: commentaria in Matthæum ampla nimis, & planè admiranda: tandemque sermones in diebus solemnibus habitos ex Possevino. Quoad conciones in Matthæum, qui ei tribuuntur à Petro Louveto Dominicano in catalogo MS. Scriptorum sui Ordinis, Ludovicus Jacob suspicatur eos esse idem opus, ac commentarium in Matthæum.

XVI. *Ejus Epitaphium.*

Cæterum licèt Benedicti corpus nulla ferè pompa, sepulchro humili, ut ipse jusserat, sepulturæ mandatum fuerit, postea tamen ab ipsius memoriæ cultoribus politissimo marmore sepulchrum elegans fuit excitatum cum hoc epitaphio:

O quàm laudandus, quàm dulciter est venerandus
Inclytus ille Pater, prius extitit ordine frater
Sancti Dominici Christi vigilantis amici.
Lector honoratus prius extitit ipse vocatus.
Effectus talis frater, quoque Dux generalis:
Sic Ro. doctrinæ post hæc fuit Cardo Sabinæ
Ostia, Vlletris titulis sibi dant pia lætis,
Perficit Hungariæ Legatus jussa Sophiæ.
Fit pater ipse patris, caput orbis gloria fratris:
Est merito dictus re, nomine Vir BENEDICTUS
Trevisii datus, hic primo sed Pontificatus
Anno decessit, sibi rectè subdita rexit.
In nono mense, is mortis prosternitur ense;
Hunc Hominem sanctum reddunt miracula tantùm,
Innumeris signis dant grata juvamina dignis;
Lector habe menti, currebant mille trecenti
Quatuor appensis dum transiit hic homo mitis,
Mense, die sexta, Julii sunt talia gesta.

TABULA ANNORUM CHRISTI;

Et in iis Literarum Dominicalium, Paschatum, & Indictionum ab Anno 1143.

Anno	*Lit.D.*	*Pasch.*	*Indict.*	*Anno*	*Lit.D.*	*Pasch.*	*Indict.*	*Anno*	*Lit.D.*	*Pasch.*	*Indict.*	*Anno*	*Lit.D.*	*Pasch.*	*Indict.*
1143	C	4 April.	6	1184	A G	1 April.	2	1225	E	30 Mart.	13	1266	C	28 Mart.	9
1144	B A	26 Mart.	7	1185	F	21 April.	3	1226	D	19 April.	14	1267	B	17 April.	10
1145	G	15 April.	8	1186	E	13 April.	4	1227	C	11 April.	15	1268	A G	8 April.	11
1146	F	31 Mart.	9	1187	D	29 Mart.	5	1228	B A	26 Mart.	1	1269	F	24 Mart.	12
1147	E	20 April.	10	1183	C B	17 April.	6	1229	G	15 April.	2	1270	E	13 April.	13
1148	D C	11 April.	11	1189	A	9 April.	7	1230	F	7 April.	3	1271	D	5 April.	14
1149	B	5 April.	12	1190	G	25 Mart.	8	1231	E	23 Mart.	4	1272	C B	24 April.	15
1150	A	16 April.	13	1191	F	14 April.	9	1232	D C	11 April.	5	1273	A	9 April.	1
1151	G	8 April.	14	1192	E D	5 April.	10	1233	B	3 April.	6	1274	G	1 April.	2
1152	F E	30 Mart.	15	1193	C	28 Mart.	11	1234	A	23 April.	7	1275	F	14 April.	3
1153	D	19 April.	1	1194	B	10 April.	12	1235	G	8 April.	8	1276	E D	5 April.	4
1154	C	4 April.	2	1195	A	2 April.	13	1235	F E	30 Mart.	9	1277	C	28 Mart.	5
1155	B	27 Mart.	3	1196	G F	21 April.	14	1237	D	19 April.	10	1278	B	17 April.	6
1156	A G	15 April.	4	1197	E	6 April.	15	1238	C	4 April.	11	1279	A	2 April.	7
1157	F	31 Mart.	5	1198	D	29 Mart.	1	1239	B	27 Mart.	12	1280	G F	21 April.	8
1158	E	20 April.	6	1199	C	18 April.	2	1240	A G	15 April.	13	1281	E	13 April.	9
1159	D	12 April.	7	1200	B A	9 April.	3	1241	F	31 Mart.	14	1282	D	29 Mart.	10
1160	C B	27 Mart.	8	1201	G	25 Mart.	4	1242	E	2 April.	15	1283	C	18 April.	11
1161	A	16 April.	9	1202	F	14 April.	5	1243	D	12 April.	1	1284	B A	9 April.	12
1162	G	8 April.	10	1203	E	6 April.	6	1244	C B	3 April.	2	1285	G	25 Mart.	13
1163	F	24 Mart.	11	1204	D C	25 April.	7	1245	A	16 April.	3	1285	F	14 April.	14
1164	E D	12 April.	12	1205	B	10 April.	8	1246	G	8 April.	4	1287	E	6 April.	15
1165	C	4 April.	13	1206	A	2 April.	9	1247	F	31 Mart.	5	1288	D C	28 Mart.	1
1165	B	24 April.	14	1207	G	22 April.	10	1248	E D	19 April.	6	1289	B	10 April.	2
1167	A	9 April.	15	1208	F E	6 April.	11	1249	C	4 April.	7	1290	A	2 April.	3
1168	G F	31 Mart.	1	1209	D	29 Mart.	12	1250	B	27 Mart.	8	1291	G	22 April.	4
1169	E	20 April.	2	1210	G	18 April.	13	1251	A	16 April.	9	1292	F E	6 April.	5
1170	D	5 April.	3	1211	B	3 April.	14	1252	G F	31 Mart.	10	1293	D	29 Mart.	6
1171	C	28 Mart.	4	1212	A G	25 Mart.	15	1253	E	20 April.	11	1294	C	18 April.	7
1172	B A	16 April.	5	1213	F	14 April.	1	1254	D	12 April.	12	1295	B	3 April.	8
1173	G	8 April.	6	1214	E	30 Mart.	2	1255	C	28 Mart.	13	1296	A G	25 Mart.	9
1174	F	24 Mart.	7	1215	D	19 April.	3	1256	B A	16 April.	14	1297	F	14 April.	10
1175	E	13 April.	8	1216	C B	10 April.	4	1257	G	8 April.	15	1298	E	6 April.	11
1176	D C	4 April.	9	1217	A	26 Mart.	5	1258	F	24 Mart.	1	1299	D	19 April.	12
1177	B	24 April.	10	1218	G	15 April.	6	1259	E	13 April.	2	1300	C B	10 April.	13
1178	A	9 April.	11	1219	F	7 April.	7	1260	D C	4 April.	3	1301	A	2 April.	14
1179	G	1 April.	12	1220	E D	29 Mart.	8	1261	B	24 April.	4	1302	G	22 April.	15
1180	F E	20 April.	13	1221	C	11 April.	9	1262	A	9 April.	5	1303	F	7 April.	1
1181	D	5 April.	14	1222	B	3 April.	10	1263	G	1 April.	6	1304	E D	29 Mart.	2
1182	C	28 Mart.	15	1223	A	23 April.	11	1264	F E	20 April.	7				
1183	B	17 April.	1	1224	G F	14 April.	12	1265	D	5 April.	8				

KALENDARIUM ROMANUM.

JANUARIUS, Græcis AUDYNÆUS.

A	Kal.	1	Circumcisio Domini.
B	iv	2	Octava Sancti Stephani.
C	iii	3	Octava Sancti Joannis Apost.
D	Prid.	4	Octava SS. Innocentium.
E	Non.	5	Vigilia Epiphaniæ cum Commem. S. Telesphori Papæ & Martyris.
F	viij	6	Epiphania Domini.
G	vij	7	De Octava Epiphaniæ.
A	vi	8	De Octava.
B	v	9	De Octava.
C	iv	10	De Octava.
D	iij	11	De Octava, & Commem. Sancti Hygini Papæ & Martyris.
E	Prid.	12	De Octava.
F	Idib.	13	Octava Epiphaniæ.
G	xix	14	Hilarii Episcop. & Confess. cum Commem. Sancti Felicis Presbyteri & Martyris.
A	xviij	15	Pauli primi Eremitæ, cum Commem. Sancti Mauri Abbatis.
B	xvij	16	Marcelli Papæ & Martyris.
C	xvi	17	Antonii Abbatis.
D	xv	18	Cathedra Sancti Petri Romæ, & Commemor. Sanctæ Priscæ Virginis & Martyris.
E	xiv	19	Marii, Marthæ, Audifacis & Abachum.
F	xiij	20	Fabiani, & Sebastiani Martyrum.
G	xij	21	Agnetis Virginis & Martyris.
A	xi	22	Vincentii, & Anastasii Mart.
B	x	23	Emerentianæ Virginis & Martyris. *Initium Peritii, quinti Syro-Macedonum; & Dystri, quinti Macedonum mensis.*
C	ix	24	Timothei Episcopi & Martyris.
D	viij	25	Conversio Sancti Pauli Apostoli.
E	vii	26	Polycarpi Episcopi & Martyris. *Initium sexti mensis Ægyptiaci Mechir* seu *Amschir.*
F	vi	27	Joannis Chrysostomi Episcopi, & Confess.
G	v	28	Agnetis secundò.
A	iv	29	
B	iij	30	Martinæ Virginis & Mart.
C	Prid.	31	

FEBRUARIUS, Græcis PERITIUS.

D	Kal.	1	Ignatii Episcopi & Martyris.
E	iv	2	Purificatio B. Mariæ Virginis.
F	iij	3	Blasii Episcopi & Martyris.
G	Prid.	4	
A	Non.	5	Agathæ Virginis & Martyris.
B	viij	6	Dorotheæ Virginis & Martyris.
C	vii	7	Romualdi Abbatis.
D	vi	8	
E	v	9	Apolloniæ Virginis & Martyris.
F	iv	10	
G	iij	11	
A	Prid.	12	
B	Idib.	13	
C	xvj	14	Valentini Presbyteri & Martyris.
D	xv	15	Faustini & Jovitæ Martyrum.
E	xiv	16	
F	xiij	17	
G	xii	18	Simeonis Episcopi & Martyris.
A	xi	19	
B	x	20	
C	ix	21	
D	viij	22	Cathedra S. Petri Antiochiæ. *Initium Dystri, sexti Syro-Macedonum; & Xanthici, sexti Macedonum mensis.*
E	vij	23	Vigilia.
F	vi	24	Matthiæ Apostoli.
G	v	25	*Initium septimi mensis Ægyptiaci Phamenoth,* seu *Barmahat.*
A	iv	26	
B	iij	27	
C	Prid.	28	

In anno Bissextili Februarius est dierum 29, & Festum S. Matthiæ celebratur 25 Februarii, & bis dicitur *Sexto Kalendas*, id est, die 25. & die 24, & litera Dominicalis, quæ assumta fuit in mense Januario, mutatur in præcedentem: ut si in Januario litera Dominicalis fuit A, mutatur in præcedentem, quæ est G, & litera F bis servit.

MARTIUS, Græcis DYSTRUS.

D	Kal.	1	
E	vi	2	
F	v	3	
G	iv	4	Casimiri Confess. & Commemorat. S. Lucii Papæ & Martyris.
A	iij	5	
B	Prid.	6	
C	Non.	7	Thomæ de Aquino Confess. & Doctor. & Commemorat. SS. Perpetuæ & Felicitatis Martyrum.
D	viij	8	
E	vij	9	Franciscæ Viduæ.
F	vi	10	Quadraginta Martyrum.
G	v	11	
A	iv	12	Gregorii Papæ & Conf. & Ecclesiæ Doctoris.
B	iij	13	
C	Prid.	14	
D	Idib.	15	
E	xvij	16	
F	xvj	17	Patricii Episcopi & Confessoris.
G	xv	18	
A	xiv	19	Joseph Confessoris.
B	xiij	20	Joachimi Confessoris.
C	xij	21	Benedicti Abbatis.
D	xi	22	
E	x	23	
F	ix	24	
G	viij	25	Annuntiatio B. Mariæ Virginis. *Initium Xanthici, septimi Syro-Macedonum, & Artemisii, septimi Macedonum mensis.*
A	vij	26	
B	vi	27	*Initium octavi mensis Ægyptiaci Pharmuti,* seu *Barmuda.*
C	v	28	
D	iv	29	
E	iij	30	
F	Prid.	31	

APRILIS, Græcis XANTHICUS.

G	Kal.	1	
A	iv	2	Francisci de Paula Confessoris.
B	iij	3	
C	Prid.	4	
D	Non.	5	
E	viij	6	
F	vij	7	
G	vi	8	
A	v	9	
B	iv	10	
C	iij	11	Leonis Papæ & Confessoris.

Herme-

D	Prid.	12	
E	Idib.	13	Hermenigildi Martyris.
F	xviij	14	Tiburtii, Valeriani & Maximi Martyrum.
G	xvij	15	
A	xvi	16	
B	xv	17	Aniceti Papæ & Martyris.
C	xiv	18	
D	xiij	19	
E	xij	20	
F	xj	21	
G	x	22	Soteris & Caji Pontificum & Martyrum.
A	ix	23	Georgii Martyris.
B	viij	24	Marci Evangelistæ.
C	vij	25	Cleti & Marcellini Pontificum & Mart. *Initium Artemisii, octavi Syro-Macedonum, & Dasii, octavi Macedonum mensis.*
D	vj	26	*Initium noni mensis Ægyptiaci Pachon*, seu *Baschnes.*
E	v	27	
F	iv	28	Vitalis Martyris.
G	iij	29	Petri Martyris.
A	Prid.	30	Catharinæ Senensis Virginis.

MAJUS, Græcis ARTEMISIUS.

B	Kal.	1	Philippi & Jacobi Apostolorum.
C	vj	2	Athanasii Episcopi & Confessoris.
D	v	3	Inventio Sanctæ Crucis, & Commentatio SS. Alexandri, Eventii & Theoduli Martyrũ, ac Juvenalis Episcopi & Confessoris.
E	iv	4	Monicæ Viduæ.
F	iij	5	
G	Prid.	6	Joannis ante Portam Latinam.
A	Non.	7	Stanislai Episcopi & Martyris.
B	viij	8	Apparitio S. Michaelis Archangeli.
C	vij	9	Gregorii Nazianzeni Episcopi & Confessoris.
D	vj	10	Gordiani & Epimachi Martyrum.
E	v	11	
F	iv	12	Nerei, Achillei & Domitillæ Virginis, atque Pancratii Martyrum.
G	iij	13	
A	Prid.	14	Bonifacii Martyris.
B	Idib.	15	
C	xvij	16	Ubaldi Episcopi & Confessoris.
D	xvj	17	
E	xv	18	
F	xiv	19	Pudentianæ Virginis.
G	xiij	20	Bernardini Confessoris.
A	xij	21	
B	xj	22	
C	x	23	
D	ix	24	
E	viij	25	Urbani Papæ & Martyris. *Initium Dasii, noni Syro-Macedonum, & Panemi, noni Macedonum mensis.*
F	vij	26	Philippi Nerii Confessoris, cum Commemoratione S. Eleutherii Papæ & Martyris. *Initium decimi mensis Ægyptiaci Payni*, seu *Beuna.*
G	vj	27	Joannis Papæ & Martyris.
A	v	28	
B	iv	29	
C	iij	30	Felicis Papæ & Martyris.
D	Prid.	31	Petronillæ Virginis.

JUNIUS, Græcis DÆSIUS.

E	Kal.	1	
F	iv	2	Marcellini, Petri, atque Erasmi Martyrum.
G	iij	3	
A	Prid.	4	
B	Non.	5	
C	viij	6	Norberti Episcopi & Confessoris.
D	vij	7	
E	vj	8	
F	v	9	Primi & Feliciani Martyrum.
G	iv	10	
A	iij	11	Barnabæ Apostoli.
B	Prid.	12	Basilidis, Cyrini, Naboris, & Nazarii Martyr.
C	Idib.	13	Antonii de Padua Confessoris.
D	xviij	14	Basilii Magni Episcopi & Confessoris.
E	xvij	15	Viti, Modesti, atque Crescentiæ Martyrum.
F	xvj	16	
G	xv	17	
A	xiv	18	Marci & Marcelliani Martyrum.
B	xiij	19	Gervasii & Protasii Martyrum.
C	xij	20	Silverii Papæ & Martyris.
D	xj	21	
E	x	22	Paulini Episcopi & Confessoris.
F	ix	23	Vigilia.
G	viij	24	Nativitas S. Joannis Baptistæ.
A	vij	25	De Octava Nativitatis S. Joannis Baptistæ. *Initium undecimi mensis Ægyptiaci Epiphi*, seu *Athib. Initium Panemi, decimi Syro macedonum, & Loi, decimi Macedonum mensis.*
B	vj	26	Joannis & Pauli Martyrum.
C	v	27	De Octava.
D	iv	28	Leonis Papæ & Confessoris. Vigilia.
E	iij	29	Petri & Pauli Apostolorum.
F	Prid.	30	Commemoratio Sancti Pauli Apostoli.

JULIUS, Græcis PANEMUS.

G	Kal.	1	Octava S. Joannis Baptistæ.
A	vj	2	Visitatio B. Mariæ Virginis.
B	v	3	De Octava Apostolorum.
C	iv	4	De Octava.
D	iij	5	De Octava.
E	Prid.	6	Octava Apostolorum Petri & Pauli.
F	Non.	7	
G	viij	8	
A	vij	9	
B	vi	10	Septem Fratrum, & SS. Rufinæ ac Secundæ Martyrum.
C	v	11	Pii Papæ & Martyris.
D	iv	12	Naboris & Felicis Martyrum.
E	iij	13	Anacleti Papæ & Martyris.
F	Prid.	14	Bonaventuræ Episcopi & Confess. & Doct.
G	Idib.	15	
A	xvij	16	
B	xvj	17	Alexii Confessoris.
C	xv	18	Symphorosæ cum septem filiis Martyribus.
D	xiv	19	
E	xiij	20	Margaritæ Virginis & Martyris.
F	xij	21	Praxedis Virginis.
G	xj	22	Mariæ Magdalenæ.
A	x	23	Apollinaris Episcopi & Martyris.
B	ix	24	Sanctæ Christinæ Virginis & Mart. Vigilia.
C	viij	25	Jacobi Apostoli. *Initium duodecimi mensis Ægyptiaci Mesori*, seu *Mesre. Initium Loi, undecimi Syro Macedonum, & Gorpiæi, undecimi Macedonum mensis.*
D	vij	26	Annæ Matris B. Mariæ.
E	vj	27	Pantaleonis Martyris.
F	v	28	Nazarii, Celsi, & Victoris Papæ & Martyris, & Innocentii Papæ & Confessoris.
G	iv	29	Marthæ Virginis, & Commem. SS. Felicis Papæ, Simplicii, Faustini & Beatricis Mart.
A	iij	30	Abdon & Sennen Martyrum.
B	Prid.	31	Ignatii Confessoris.

AUGUSTUS, Græcis LOUS.

C	Kal.	1	Petri ad Vincula.
D	iv	2	Stephani Papæ & Martyris.
E	iij	3	Inventio Sancti Stephani Protomartyris.

Domi-

F	Prid.	4	Dominici Confessoris.
G	Non.	5	Dedicatio S. Mariæ ad Nives.
A	viij	6	Transfiguratio Domini.
B	vij	7	Donati Episcopi & Martyris.
C	vj	8	Cyriaci, Largi, & Smaragdi Martyrum.
D	v	9	Romani Martyris. Vigilia.
E	iv	10	Laurentii Martyris.
F	iij	11	Tiburtii & Susannæ Martyrum.
G	Prid.	12	Claræ Virginis.
A	Idib.	13	Hippolyti & Cassiani Martyrum.
B	xix	14	Eusebii Confessoris. Vigilia.
C	xviij	15	Assumptio B. Mariæ Virginis.
D	xvij	16	Hyacinthi Confessoris.
E	xvj	17	Octava S. Laurentii.
F	xv	18	Agapiti Martyris.
G	xiv	19	De Octava Assumptionis.
A	xiij	20	Bernardi Abbatis.
B	xij	21	De Octava Assumptionis.
C	xj	22	Octava B. Mariæ, Commem. SS. Timothei, Hippolyti & Symphoriani Mart.
D	x	23	Vigilia.
E	ix	24	Bartholomæi Apostoli.
F	viij	25	Ludovici Regis Franciæ Confessoris. *Initium Gorpiai, duodecimi, Syro-Macedonum; & Hyperberetai, duodecimi Macedonum mensis.*
G	vij	26	Zephyrini Papæ & Martyris.
A	vj	27	
B	v	28	Augustini Episcopi, Confessoris & Ecclesiæ Doctoris.
C	iv	29	Decollatio S. Joannis Baptistæ. *Initium primi mensis Ægyptiaci Thoth.*
D	iij	30	Felicis & Adaucti Martyrum.
E	Prid.	31	

SEPTEMBER, Græcis GORPIÆUS.

F	Kal.	1	ÆGidii Abbatis.
G	iv	2	
A	iij	3	
B	Prid.	4	
C	Non.	5	
D	viij	6	
E	vij	7	
F	vj	8	Nativitas B. Mariæ Virginis.
G	v	9	Gorgonii Martyris.
A	iv	10	Nicolai de Tolentino Confessoris.
B	iij	11	Proti & Hyacinti Martyrum.
C	Prid.	12	De Octava Nativitatis B. Mariæ.
D	Idib.	13	De Octava.
E	xviij	14	Exaltatio S. Crucis.
F	xvij	15	Nicomedis Martyris.
G	xvj	16	Cornelii & Cypriani Pontif. & Mart.
A	xv	17	Impressio Sacrorum Stigmatum in corpore B. Francisci.
B	xiv	18	Thomæ de Villanova Confessoris.
C	xiij	19	Januarii Episcopi & Sociorum Martyrum.
D	xij	20	Eustachii & Sociorum Martyrum.
E	xj	21	Matthæi Apostoli & Evangelistæ.
F	x	22	Mauritii & Sociorum Martyrum.
G	ix	23	Lini Papæ & Martyris.
A	viij	24	*Initium Hyperberetai. primi Syro-Macedonum; & Dii, primi Macedonum mensis.*
B	vij	25	
C	vj	26	Cypriani & Justinæ Martyrum.
D	v	27	Cosmæ & Damiani Martyrum.
E	iv	28	*Initium secundi mensis Ægyptiaci Paophi seu Baba.*
F	iij	29	Dedicatio S. Michaelis Archangeli.
G	Prid.	30	Hieronymi Presbyteri, Confessoris & Ecclesiæ Doctoris.

OCTOBER, Græcis HYPERBERETÆUS.

A	Kal.	1	REmigii Episcopi & Confessoris.
B	vj	2	
C	v	3	
D	iv	4	Francisci Confessoris,
E	iij	5	Placidi & Sociorum Martyrum.
F	Prid.	6	Brunonis Confessoris.
G	Non.	7	Marci Papæ & Confessoris.
A	viij	8	Birgittæ Viduæ.
B	vij	9	Dionysii, Rustici & Eleutherii Martyrum.
C	vj	10	
D	v	11	
E	iv	12	
F	iij	13	
G	Prid.	14	Callisti Papæ & Martyris.
A	Idib.	15	Teresiæ Virginis.
B	xvij	16	
C	xvj	17	
D	xv	18	Lucæ Evangelistæ.
E	xiv	19	
F	xiij	20	
G	xij	21	Hilarionis Abbatis, & Commem. SS. Ursulæ & Virginum & Mart.
A	xj	22	
B	x	23	
C	ix	24	*Initium Dii, secundi Syro-Macedonum, & Apellai, secundi Macedonum mensis.*
D	viij	25	Chrysanthi & Dariæ Martyrum.
E	vij	26	Evaristi Papæ & Martyris.
F	vj	27	Vigilia.
G	v	28	Simonis & Judæ Apostolorum. *Initium tertii mensis Ægyptiaci Athyr, seu Athur.*
A	iv	29	
B	iij	30	
C	Prid.	31	Vigilia.

NOVEMBER, Græcis DIUS.

D	Kal.	1	FEstum omnium Sanctorum.
E	iv	2	Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum.
F	iij	3	De Octava.
G	Prid.	4	Caroli Episc. & Confess. & Commem. SS. Vitalis & Agricolæ Mart.
A	Non.	5	De Octava.
B	viij	6	De Octava.
C	vij	7	De Octava.
D	vj	8	Octava omnium SS. & Commem. SS. quatuor Coronatorum Martyrum.
E	v	9	Dedicatio Basilicæ Salvatoris, & Commem. S. Theodori Martyris.
F	iv	10	Triphonis, Respicii & Nymphæ Martyrum.
G	iij	11	Martini Episc. & Confess. & Commem. S. Mennæ Martyris.
A	Prid.	12	Martini Papæ & Martyris.
B	Idib.	13	
C	xviij	14	
D	xvij	15	
E	xvj	16	
F	xv	17	Gregorii Thaumaturgi Episcopi & Confess.
G	xiv	18	Dedicatio Basilicarum Petri & Pauli.
A	xiij	19	Pontiani Papæ & Martyris.
B	xij	20	
C	xj	21	Præsentatio B. Mariæ Virginis.
D	x	22	Cæciliæ Virginis & Martyris.
E	ix	23	Clementis Papæ & Martyris cum Commem. S. Felicitatis Martyris. *Initium Appellai, tertii Syro-Macedonum; & Audinai, tertii Macedonum mensis.*
F	viij	24	Chrysogoni Martyris.
G	vij	25	Catharinæ Virginis & Martyris.

A	vj	26	Petri Alexandrini Episcopi & Martyris.
B	v	27	*Initium quarti mensis Ægyptiaci Choeac, seu Chiac.*
C	iv	28	
D	iij	29	Vigilia, & Commem. S. Saturnini Martyris.
E	Prid.	30	Andreæ Apostoli.

DECEMBER, Græcis, APPELLÆUS.

F	Kal.	1	
G	iv	2	Bibianæ Virginis & Martyris. Francisci Xaverii Confessoris.
A	iij	3	
B	Prid.	4	Barbaræ Virginis & Martyris.
C	Non.	5	Sabbæ Abbatis.
D	viij	6	Nicolai Episcopi & Confessoris.
E	vij	7	Ambrosii Episcopi, Confessoris & Ecclesiæ Doctoris.
F	vj	8	Conceptio B. Mariæ Virginis.
G	v	9	
A	iv	10	Melchiadis Papæ & Martyris.
B	iij	11	Damasi Papæ & Confessoris.
C	Prid.	12	
D	Idib.	13	Luciæ Virginis & Martyris.
E	xix	14	
F	xviij	15	Eusebii Vercellensis Episcopi & Mart.
G	xvij	16	
A	xvj	17	
B	xv	18	
C	xiv	19	
D	xiij	20	Vigilia.
E	xij	21	Thomæ Apostoli.
F	xj	22	
G	x	23	
A	ix	24	Vigilia. *Initium Audynai, quarti Syro-Macedonum; & Peritii, quarti Macedonum mensis.*
B	viij	25	Nativitas Domini nostri Jesu-Christi.
C	vij	26	Stephani Protomartyris.
D	vj	27	Joannis Apostoli & Evangelistæ. *Initiū quinti mensis Ægyptiaci Tybi, seu Tuba.*
E	v	28	SS. Innocentium Martyrum.
F	iv	29	Thomæ Cantuariensis Episcopi & Martyris.
G	iij	30	
A	Prid.	31	Silvestri Papæ & Confessoris.

FINIS.

INDEX

RERUM, *Quæ* in hac Prima Parte Tomi Secundi BREVIARII GESTORUM PONTIFICUM ROMANORUM

Continentur.

A

Tribus

A

Armenia

A

B

Car-

C

libellum

C

D

E

F

G

G

G

H

S. Heri-

H

& Epiſco-

H

I

I

L

L

M

M

N

O

O

P

P

Q

R

R

S

S

T

T

V

VVala-

VV

Y

FINIS.